

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Γρηγορίου Φραγκάκη

Αρχιμανδρίτου-Αρχιεραματέως τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου
τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας

«Περί τῆς θεραπείας τοῦ ἐν Οὐκρανίᾳ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος
ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.
(Τό ζήτημα τῶν χειροτονιῶν)»

ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

Σύμβουλος Καθηγητής: **Δ. Νικολακάκης**

Θεσσαλονίκη 2022

Ἀφιέρωσι

Στό χέρι πού φίλησα

ὅταν παρέδίδα τήν αἴτησι τῆς χειροτονίας μου (κ' Ἰουλίου), τό καλοκαῖρι ἐκεῖνο τοῦ 2008,

ὅταν παραμονή τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου ἔδωσε ἄδεια καί προτροπή ὥστε ὡς Γρηγόριος Διάκονος νά ἐνταχθῶ στόν κληρο τῆς Θεοτοκοσκεπάστου,

ὅταν μέ ἐξωνόμασε τῆς «Σειρᾶς»,

πρίν εἰσέλθω στά σέκρετα ὡς Ὑπογραμματεύς.

Στό χέρι τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ πού φίλησα στίς 13 Μαρτίου 2021 ὡς νέος Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Συνόδου Του, πού εὐαγγελίσθηκε κατὰ τήν εἰς πρεσβύτερον χειροτονία μου τή χαρά τῆς πολυπόθητης ἱερωσύνης, πού ἐμπιστεύθηκε στήν τρομαγμένη ζωή μου τήν παρακαταθήκη τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ.

Στό χέρι τοῦ εὐεργέτου μου, τοῦ ἀναγεννήτορός μου, τοῦ Πατέρα πού οὐσιαστικά μεγαλώνω κοντά Του, στό τίμιο χέρι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου ἀφιερώνω τήν παροῦσα, ὅπως καί τή ζωή μου ὁλόκληρη, ὁμολογώντας μέ μελάνι καί αἷμα ὅτι: «ἐκολλήθη ἡ ψυχή μου ὀπίσω σου, ἐμοῦ δέ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου» (Ψλμ. ξβ', 9)!

Εἰ καί ἀναξίως

ὁ πονήσας

Περιεχόμενα

	<u>Σελ.</u>
Αφιέρωσι	1
Περιεχόμενα	2
Εισαγωγικά	4
I. Βουλγαρικό Ἐκκλησιαστικό Ζήτημα 1872-1945	9
II. Ἡ περίπτωσι τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ σχι- σματικῶν Ἱεραρχῶν.	13
III. Ὀλίγα περί τῆς ἐκκλήτου καί ἡ περίπτωσι τοῦ Ἀγίου Σάββα Σερβίας.	17
IV.1. Ἐκκλησία Ρωσσίας: Περί τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καί λοιπῶν.	24
IV.2. Ἡ περίπτωσι ἐνώσεως μέ τήν Ρωσική Ἐκκλησία τῶν Ἑλληνορρῦθμων στή Δυτική Οὐκρανία.	24
V. Γενικώτερα περί τῆς ἀποδοχῆς ἑτεροδόξων.	26
- Σχετικά μέ τό ἀνεξάλειπτο τῆς Ἱερωσύνης μερικές πα- ρατηρήσεις.	28
VI. Τό Σχίσμα ἐν Οὐκρανίᾳ.	31
VI.1. Ἡ περίπτωσι Φιλαρέτου.	31
Τό κῦρος τῶν χειροτονιῶν ἐκ μέρους καθαιρεθέντων ἐπισκόπων.	32
Σχετικά μέ τή μυστική εὐχή ἢ μυστικώτερα χειροτονία.	38
VI.2. Ἡ περίπτωσις Μακαρίου.	42
Ἡ περίπτωσι τῶν «αὐτοχειροτόνητων» Οὐκρανῶν «ἐπισκόπων».	43
Οἱ ἔγκυρες χειροτονίες τοῦ Μιστισλάβ Σκρίπνικ.	45
Ἡ περίπτωσι τοῦ Νέας Γρατσανίτης Εἰρηναίου (Ἐκκλησία Σερβίας).	51
Οἱ χειροτονηθέντες ἀπό τόν Ἰωάννη Μποντναρτσούκ.	56
Χειροτονίες Ἐπισκόπων ἀπό ἓνα Ἐπίσκοπο.	69
Συμπεράσματα.	74
Βιβλιογραφία.	80
Παράρτημα Κειμένων.	85

Εἰσαγωγικά.

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἀδελφοί, ἔχοντας ἀνατραφῇ κατὰ τὰ νεανικά τους χρόνια, ὡς καὶ ὁ ὑπογραφόμενος, μέσα σέ ἓνα πλαίσιο κατὰ γράμμα ἐφαρμογῆς τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων, πάντοτε ὑπὸ τὴν αὐστηρότερη ἐκδοχὴ κάθε περιπτώσεως, προβάλλουν ἐνστάσεις, λογισμούς, ἀπορίες καὶ διάφορα συναφῇ σχετικὰ μέ τὴν Ἀποστολικὴ Διαδοχὴ τῶν ἐν Οὐκρανίᾳ προσφάτως ἀποκατασταθέντων καὶ μέ ἀφορμὴ αὐτοὺς ἐκφράζουν ἓνα γενικώτερο προβληματισμό ὡς πρὸς τὰ διαδραματιζόμενα, αἰσθάνθηκα τὴν ὑποχρέωσι ὅτι θά ἦταν ὠφέλιμο καὶ χρήσιμο, ἔχοντας μετὰ ἀπὸ δεκατέσσερα ἔτη διακονίας στό Ἱερό τῆς Ἐκκλησίας Κέντρο ἐντροφήσει στό πνεῦμα τῶν Κανόνων καὶ κυρίως τῆς καθηγιασμένης πράξεως καὶ ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, νά γράψω ὀλίγα τινά περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἀποστολικῆς Διαδοχῆς στό πλαίσιο θεραπείας σχισμάτων, χρησιμοποιῶντας τὰ ἀνάλογα παραδείγματα δύο περιπτώσεων τοῦ Κ' αἰῶνος, τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν Ἐπισκόπων τῶν χειροτονηθέντων ἐντός τοῦ Βουλγαρικοῦ Σχίσματος καὶ τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ σχισματικῶν, τῶν χειροτονηθέντων πρὶν ἀπὸ τὴν κανονικὴ ἰδρυσι τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας ἐκεῖ.

Θά προσπαθίσω νά ἀποφύγω τοὺς πολλοὺς βερμπαλισμούς. Ἄλλωστε στόχος τοῦ ταπεινοῦ πονήματος δέν εἶναι νά «γεμίσουν» σελίδες ἄνευ περιεχομένου ἀλλὰ νά βοηθηθοῦν ὅσοι ἀμφιταλατεύονται, ὅσοι ἐπιμένουν καὶ ἐμμένουν προσκολλημένοι στό «γράμμα» τῶν Ἱερῶν Κανόνων ἀδιαφορῶντας ἐν τῇ πράξει γιὰ τὴν πρᾶξι τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ τὸ πῶς ἡ Ἐκκλησία βίωνε καὶ βιώνει τοὺς Κανόνες.

Ἀσφαλῶς καὶ μέ πόνο ἔχω ἐντοπίσει, καὶ εἶμαι σίγουρος ὅτι δέν εἶμαι ὁ μοναδικός, ὅτι ὁ πειρασμός τῆς Ἐκκλησίας, ὁ σύγχρονος πειρασμός, πού ξεκινᾷ ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνα, αὐξάνεται καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ Κ', καὶ κορυφώνεται στὶς ἡμέρες μας, ἐντός τοῦ ΚΑ', εἶναι ἡ ἐσφαλμένη ἐκκλησιολογία μέ τὴν ὁποία ἀντιμετωπίζονται τὰ πράγματα καὶ οἱ ἐκκλησιαστικὲς ὑποθέσεις, ὁ «προτεσταντισμός» τοῦ ὅτι μόνον ἡ ἀγάπη τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἶναι ἀναγκαία γιὰ τόν Χριστιανό, ἡ αὐτάρκεια τῆς ὀρθῆς πίστεως στὰ δόγματα, ἡ κρίσι τῶν ὑποθέσεων ἀνάλογα μέ τὸ ποιός διαθέτει τόν μεγαλύτερο πλοῦτο καὶ τὴν ἰσχυρότερη κοσμικῶς δύναμι καὶ ἡ πλήρης ἀδιαφορία γιὰ τὸ πῶς οἱ πρό ἡμῶν ἔβλεπαν καὶ ἀντιμετώπιζαν τὰ ἀνάλογα ζητήματα.

Αυτές είναι μερικές μόνον από τις πολλές διαστάσεις του σύγχρονου ἐκκλησιαστικοῦ «γίγνεσθαι» καθὼς ἡ ἐπ’ αὐτῶν ἀδιαφορία μπορεῖ καί ἔχει ὀλέθριες συνέπειες μέ σημαντικότερη τήν ὀλοένα αὐξανόμενη ἔλλειψι ἐμπιστοσύνης τῶν ποιμαινομένων πρὸς τήν ποιμαίνουσα (κατ’ ἄλλους, διοικοῦσα) Ἐκκλησία.

Τό ζήτημα πού θά ἀπασχολήσῃ τίς σελίδες αὐτές εἶναι, ὡς προαναφέρθηκε, ἡ ἀναγνώρισι τῆς Ἀποστολικῆς Διαδοχῆς στίς περιπτώσεις σχισμάτων καί μάλιστα στό πλαίσιο τῆς θεραπείας τους. Ἀφορμή γιά τήν ἀνάλυσι αὐτή ἀποτελεῖ ἡ ἐπίλυσι τοῦ τριακονταετοῦς σχεδόν ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος στήν Οὐκρανία ἀπό τήν Μητέρα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀσφαλῶς, καί τοῦτο ὀφείλω νά ἐπισημάνω μέ ὅλη μου τήν δύναμι, πολλοί ἄνθρωποι, γνωρίζοντας τήν καρδιακή ἐνασχόλησί μου μέ τό Οὐκρανικό ἐκκλησιαστικό ζήτημα, μοῦ ἔθεταν κατά καιρούς τά ζητήματα τῶν χειροτονιῶν τῶν ἀγίων ἀρχιερέων καί κατὰ συνέπεια τῶν κληρικῶν τῶν δύο πρ. σχισματικῶν (μέχρι τόν Ὀκτώβριο 2018) ἐκκλησιαστικῶν παρατάξεων, ζητῶντας νά ἐξηγήσω, νά πῶ, νά γράψω, νά ἀποδείξω ὥστε νά πιστέψουν, καί νά ἀντικρούσουν αὐτοῦς πού καταγγέλλουν ὅτι ἀκόμη καί μέ ἀχειροτόνητους (ἢ αὐτοχειροτόνητους) ἦλθε σέ κοινωνία ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία.

Δέν μπορούσα ἀσφαλῶς νά δεχθῶ μέσα μου ὅλη αὐτήν τήν εἴτε ἐκ προθέσεως εἴτε ἐξ ἀγνοίας κατασυκοφάντησι τοῦ πανιέρου Σώματος, τό ὅποιο, εἰ καί ἀναξίως, διακονῶ καί ἔτσι μέ ποικίλους τρόπους ἐρεῦνησα καί κατέδειξα τήν ἀλήθεια. Κάποια στιγμή, ὅμως, μέσα στή δίνη τοῦ πολέμου, κατενόησα, ὕστερα ἀπό παρακλήσεις καί προβληματισμούς ἀδελφῶν, ὅτι ὅλα ὅσα εἶχαν γραφῇ ἔπρεπε νά συγκεντρωθοῦν καί ὅλη αὐτή ἡ προσωπική ἐμπειρία νά μὴ μείνῃ ὡς ἀτομικό κεκτημένο ἀλλά νά μοιρασθῇ στήν κοινότητα τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν.

Ὁ γράφων δέν καταφράφει ἀπλῶς τά πραγματικά ἱστορικά καί ἐκκλησιαστικά στοιχεῖα τοῦ ζητήματος, ἀλλά καί προσωπικῶς ὁ ἴδιος δέν ἀμφιβάλλει καθόλου γιά τήν ἐντός τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας Ἀποστολική Διαδοχή καί ὅ,τι αὐτή συνεπάγεται, καθὼς ἔχει τήν ἀκράδαντη πεποίθησι σ’ αὐτό πού μία ἡμέρα τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 2022 ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης μου κ. κ. Βαρθολομαῖος, κατὰ τή διάρκεια τῆς μεσημβρινῆς τράπεζας ἀνέφερε: «Πιστεύω ἀπο-

λύτως ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ταμειοῦχος, ἡ διαχειρίστρια τῆς θείας Χάριτος!». Αὐτή ἡ βιωματική ἔκφρασι εἶναι γιά τόν μαθητή αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ἀνδρός ἡ παρακαταθήκη, τό ἀπόσταγμα ἑνός βίου ἐκκλησιαστικοῦ, γι' αὐτό καί πάντοτε, σέ ὅλες τίς πράξεις τῆς διακονίας μου, γνώμονα ἀλλά καί προορισμό ἀποτελεῖ ἡ υἱική ὑπεράσπισι τῆς φωνῆς τῆς Ἐκκλησίας. Βεβαίως, δέν λησμονῶ ποτέ ὅτι ἡ ὑπεράσπισι αὐτή πρέπει νά γίνεται ὄχι μέ ἐνθουσιώδεις διακηρύξεις, ἀλλά μέ γνήσιες ἀποδείξεις τῆς ἀληθείας τῶν ὑποστηριζομένων, ὅπως ἀκριβῶς ἀπαιτεῖ ἡ δεοντολογία κάθε γνησίας ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης.

Γιά τόν λόγο αὐτό, ἐκ τῶν προτέρων ζητῶ συγγνώμη ὅτι ὁ δισταγμός μου μέ ἐμπόδισε νωρίτερα νά καταγράψω ὅλα ὅσα γνώρισα ὕστερα ἀπό μελέτη καί πολλή ἐνασχόλησι μέ τά κείμενα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξ ἄλλου, δέν εἶχα τήν ὑπομονή ὅλα ὅσα μάθαινα νά τά καταγράψω συγκεντρωτικῶς πρὸς ὄφελος τῶν ἀδελφῶν, ὅμως, ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ ξέρει πολύ καλά νά διδάσκη τήν ὑπομονή στοὺς βιαστικούς καί τή δωρικότητα στοὺς πληθωρικούς.

Κατά τήν ἐξέτασι τοῦ ζητήματος, σκέφθηκα ὅτι θά ἦταν ἐπωφελέστερο νά ἐξετασθοῦν ἀναλυτικῶς οἱ περιπτώσεις τῆς Αποστολικῆς Διαδοχῆς, (γνωρίζοντας ὅτι γιά τήν ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν ψαύουμε τά ρεῖθρα τοῦ Ρουβίκωνος τοῦ σχολαστικισμοῦ, κάτι πού εἶναι ξένο γιά τό Ὁρθόδοξο ἥθος) ξεκινῶντας πρῶτα ἀπό τό πῶς ἐπέλυσε ἡ Ἐκκλησία τόν Κ' αἰῶνα δύο σχίσματα: τό Βουλγαρικό καί τό Ἀλβανικό, μετὰ τήν ἐπούλωσι τῶν ὁποίων ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία προχώρησε στήν ἀπόδοσι Αὐτοκεφαλίας.

Ἡ μελέτη τῶν δύο αὐτῶν περιπτώσεων, μέσα ἀπό τά ἐπίσημα κείμενα, θά ἀποτελέσῃ ἕνα μικρό δεῖγμα γιά τό πῶς σκέπτεται ἡ Ἐκκλησία προκειμένου νά οἰκονομήσῃ τό πνευματικό ὄφελος τοῦ λαοῦ της, προκειμένου νά ἐνώσῃ τά διεστῶτα, προκειμένου νά γίνῃ τό Σάββατο διά τόν ἄνθρωπο καί ὄχι ὁ ἄνθρωπος διά τό Σάββατο.

Μετὰ τήν ἔκθεσι τῶν δύο αὐτῶν περιπτώσεων καί μέ βάσι τίς μελέτες τοῦ ἐναρέτου Ἱεράρχου τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας μακαριστοῦ Μητροπολίτου Ἀγχιάλου (μετέπειτα Σμύρνης) Βασιλείου, τοῦ πρώτου προκατόχου μου στά σέκρετα Γρηγορίου (μετέπειτα Μητρ. Χίου καί κατόπιν Ἡρακλείας καί Ραιδεστοῦ) τοῦ Βυζαντίου, τοῦ ἐμβριθοῦς μελετητοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως καί Θείρων Γενναδίου, καί τῇ μελέτῃ τοῦ Καθηγητοῦ Καρτσάωφ (τά ἔργα των ὁποίων

θά παρατεθοῦν ὡς Παράρτημα πρὸς διάδοσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς γνώσεως μαζύ μέ πολλά ἄλλα ἀξιόλογα ἔργα), θά ἐπιχειρήσω νά ἐξετάσω τήν Ἀποστολική Διαδοχή, κατά τό διαχρονικό φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας, τῶν δύο παρατάξεων τοῦ πρ. Κιέβου Φιλαρέτου καί τοῦ πρ. Ἀβώφ Μακαρίου, ἀποδεικνύοντας, σύν τοῖς ἄλλοις, ὅτι καμμία ἀπό αὐτές δέν περιλαμβάνει αὐτοχειροτόνητους ἢ ἀχειροτόνητους, ὅπως ἐσφαλμένα διαδίδεται μέ σκοπό τήν παραπλάνησι τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἄς ἔλθωμε, λοιπόν, στό προκείμενο καί ἡ εὐχή τοῦ Πατριάρχου μου εἴη ἐν τῷ βίῳ βοηθός.

Ἄς σημειωθῇ προκαταρκτικῶς ὅτι δύο Ἕλληνες ἱερωμένοι ἐρευνητές τῶν ἱερῶν Κανόνων, μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοποι Ἀθηνῶν, οἱ Ἱερώνυμος Κοτσώνης καί Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης, διατυπώνουν συνοπτικότερα ὡς ἐξῆς τήν διαχρονική τακτική τῆς Ὁρθοδοξίας στά θέματα αὐτά:

«Σχετικῶς ὁ ἱερός Φῶτιος ἐρωτηθεὶς "τίνων κατακριθέντων οἱ ὑπ' αὐτῶν χειροτονηθέντες οὐδέν ἐβλάβησαν;" ἀπήντησεν ὡς ἐξῆς: "Παύλου τοῦ ἐκ Σαμοσάτων κατακριθέντος, οὐδεὶς τῶν ὑπ' αὐτοῦ καθήρηται, καίτοι συμπεπραχότων αὐτῷ ἐκεῖνα, δι' ἃ ἐκεῖνος καθηρέθη. Τοῦ Νεστορίου καθαιρεθέντος, οὐδεὶς τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων καθήρηται. Πέτρου τοῦ Μογγοῦ, ἔτι πρεσβυτέρου ὄντως καί καθαιρεθέντος ὑπὸ τοῦ ἁγίου Προτερίου... καί μετὰ ταῦτα τόν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας ἀρπάσαντος... οἱ ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες, καίπερ καθηρημένου... καί αἰρετικοῦ, αἰρετικοὶ ὄντες καί αὐτοὶ ἔτι μετανοοῦντες ἐδέχθησαν..." Ἐκ τῆς νεωτέρας δ' ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας μνημονευτέα σχετικῶς ἢ ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀναγνώρισις τῶν χειροτονιῶν οὐ μόνον τῶν σχισματικῶν βουλγάρων, ἀλλά καί... Ἀρμενίων καί τῶν ΡΚαθολικῶν καί τῶν Ἀγγλικανῶν, εἰς ἃς περιπτώσεις συντρέχει εἰλικρινῆς μεταμέλεια καί προσχώρησις εἰς τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῶν ἐχόντων χειροτονίας σχισματικῶν καί αἰρετικῶν κληρικῶν. Ἄλλωστε περί τῶν τοιούτων χειροτονιῶν διαγορεύουσι τά δέοντα ὅ τε ΚΗ' Ἀποστολικός Κανὼν καί ὁ ΜΗ' τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, ἀπαγορεύοντες τάς ἀναχειροτονήσεις. Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ τοιαῦται ρυθμίσεις ἀποδοτέαι εἰς τό ἀνεξέλεγκτον δικαίωμα τῆς Ἐκκλησίας ὅπως ἀσκῇ τήν Οἰκονομίαν ἐφ' ὅσον συντρέχουσιν ἐκάστοτε αἱ οἰκεῖαι προϋποθέσεις, χωρίς τοῦτο

νά στερῇ ταύτην τοῦ ἐπίσης ἀνεξελέγκτου δικαιώματος νά κρίνη κατὰ κανονικὴν ἀκρίβειαν ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν»¹.

«Ἐντεῦθεν, ἡ τακτικὴ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ὅτε μὲν ἀναγνωρίζουσης ὡς ἔγκυρον, ὅτε δὲ ἀπορριπτούσης ὡς ἄκυρον τὴν Ἱερωσύνην τῶν αἵρετικῶν ὅτε μὲν οὕτως ὅτε δὲ ἄλλως, δέν πρέπει νά θεωρηθῇ ἀστάθεια, ὡς νομίζουν τινές»².

¹ Παρασκευαΐδη, *Παλαιοημερολογητικόν Ζήτημα*, σ. 254-255.

² Κοτσώνη, *Κανονικὴ Ἀποψις*, 158-159.

Ι. Βουλγαρικό Ἐκκλησιαστικό Ζήτημα 1872-1945

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἱστορία τοῦ Ζητήματος αὐτοῦ, οἱ ἐνδιαφερόμενοι μποροῦν νὰ ἀντλήσουν πολλά στοιχεῖα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ ἀειμνήστου πρῶτου προκατόχου μου στὰ σέκρετα Γρηγορίου, μετέπειτα Μητροπολίτου Χίου καὶ κατόπιν Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ, (*Πραγματεία περὶ τῆς Κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου ἐπὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν*)³ καθὼς καὶ στὰ Πρακτικά τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τοῦ 1872⁴. Ἐμᾶς μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ ὁ Ὅρος αὐτῆς τῆς Συνόδου, οἱ ἀποφάσεις της, δηλαδή, ἐπὶ τῆς καταδίκης τῆς «καινῆς δόξης» τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ καὶ κυρίως οἱ ποινές ὧν κατεδικάσθησαν.

Γράφει λοιπὸν ὁ Ὅρος (βλ. Παράρτημα, ἀριθ. 1): «*Β. Τούς παραδεχομένους τὸν τοιοῦτον φυλετισμὸν καὶ ἐπ' αὐτῷ τολμῶντας παραπηγνύναι καινοφανεῖς φυλετικὰς παρασυναγωγὰς κηρύττομεν, συνωδὰ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν, ἀλλοτρίους τῆς μιᾶς ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο ΣΧΙΣΜΑΤΙΚΟΥΣ. Ἐπομένως, τούς ἀποσχίσαντας ἑαυτοὺς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ ἴδιον θυσιαστήριον πῆξαντας, καὶ ἰδίαν φυλετικὴν παρασυναγωγὴν συστησαμένους, ἥτοι τούς προκαθαιρεθέντας καὶ ἀφορισθέντας, Ἰλαρίωνα τὸν ποτέ Μακαριουπόλεως, Πανάρετον τὸν ποτέ Φιλιππουπόλεως, Ἰλαρίωνα τὸν ποτέ Λοφτσου, Ἀνθιμον τὸν ποτέ Βιδύνης, καὶ τούς ἤδη καθαιρεθέντας, Δωρόθεον τὸν τέως Σοφίας, Παρθένιον τὸν τέως Νυσσάβας, Γεννάδιον τὸν τέως Βελισσου, καὶ τούς ὑπ' αὐτῶν ἀνιέρως χειροτονηθέντας ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς τε καὶ διακόνους, καὶ πάντας τούς κοινωνοῦντας καὶ συμφρονοῦντας καὶ συμπράττοντας αὐτοῖς, καὶ τούς δεχομένους ὡς κυρίας καὶ κανονικὰς τὰς ἀνιέρους αὐτῶν εὐλογίας τε καὶ ἱεροπραξίας, κληρικούς τε καὶ λαϊκούς, κηρύττομεν ΣΧΙΣΜΑΤΙΚΟΥΣ καὶ ἀλλοτρίους τῆς τοῦ Χριστοῦ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*»⁵.

Τί ἔχουμε, λοιπὸν, στὴν περίπτωσι αὕτη; Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, μέ πρωτοβουλία, ἀσφαλῶς, τῆς μόνης δυναμένης νὰ συγκαλῇ τέτοιου εἴδους Συνόδους Μητρος Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ὄχι μόνη Της δηλαδή ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἀλλὰ ὡς Ἀγία καὶ Μεγάλη

³ Γρηγορίου, *Πραγματεία*.

⁴ Πρακτικά Μεγάλης Συνόδου.

⁵ Πρακτικά Μεγάλης Συνόδου, σ. 91-92.

Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μέ συμμετοχή καί τῶν Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας) διέγνωσε τήν «καινή δόξα» στή ζωή Της, τό νεοφανές παράδοξο ὅτι ὅπου Βούλγαρος ἐκεῖ καί Ἐκκλησία Βουλγαρίας, καί ἄρα καταστρατήγησι καί παραβίασι τοῦ γράμματος καί τοῦ πνεύματος τῶν Κανόνων καί τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι ὀρίζουν καθωρισμένα γεωγραφικά ὅρια ὑπό ἓνα Ἐπίσκοπο, ἀνεξαρτήτως φυλετικῶν διακρίσεων, πρός διαποίμανσι τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας. Ὅχι μόνον διέγνωσε τό πρόβλημα, τό οὐσιαστικό αὐτό πρόβλημα ἀλλοιώσεως τῆς ἐκκλησιολογίας, ἀλλά τό ἀνέδειξε ὡς «καινή δόξα» καί ὅλους ὅσοι ἀτυχῶς τό διακόνησαν τούς κήρυξε σχισματικούς καί τούς ἀφώρισε.

Αὐτό συνέβη τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1872 στήν Κωνσταντινούπολι. Ὅλα τά κατοπινά χρόνια, ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, ὡς γνήσια μητέρα ὅλων τῶν νεωτέρων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, δέν ἔπαυσε νά ἀπασχολῆται μέ τό ζήτημα αὐτό, ἀναζητῶντας τρόπους ὥστε νά ἐπιλυθῇ, καθὼς δέν ἄντεχε νά βλέπῃ τά παιδιά Της, τά παιδιά πού κατήχησε καί βάπτισε εἰς Χριστόν, ὅπως εἶχε κατηχήσει καί βαπτίσει τούς πρόγονους τους το 864 -πρό μιᾶς χιλιετίας- νά ζοῦν μέσα στό σχίσμα, μακριά ἀπό τήν κοινωνία τοῦ Κυριακοῦ Σώματος καί νά θεωροῦν ὅτι ὀρθοπράττουν κιόλας. Αὐτή ἡ προσδοκία, ἡ μητρική ἀδημονία καί εὐχή τῆς Μητρός Ἐκκλησίας διατυπώθηκε πολύ ἐναργῶς κατά τήν διάρκεια τῆς Προκαταρκτικῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία συνεκλήθη στό Ἅγιον Ὅρος τό 1930. Ἐκεῖ ἐτέθη τό ζήτημα καί πάλιν, καί, μέ πρότασι καί ἀπόφασι τῆς Ἐπιτροπῆς, παρεκάλεσε ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία τήν Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων⁶ νά διαδραματίσῃ διαμεσολαβητικό ρόλο στήν ἐπιστροφή τῶν Βουλγάρων, πάντοτε ἐν συνεννοήσει μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Τό πιό συγκινητικό στήν ὑπόθεσι, καί αὐτό πού ἀποδεικνύει καί καταδεικνύει τήν ἀληθινή ἐπί Σολομῶντος μητέρα, πού, ὅπως ἐκείνη, δέν ἄντεχε νά ἴδῃ τό παιδί της σχιζόμενο, καί, κατ' ἀντίθεσι πρός τόν πρεσβύτερο ἀδελφό τῆς τοῦ Ἀσώτου παραβολῆς, εἶναι τό ὅτι ὁ Οἰκουμενικός Θρόνος ζήτησε νά τοῦ γράψουν οἱ ἐν Βουλγαρία γράμμα ὄχι ἀπολογούμενοι, ὄχι ζητῶντας «συγγνώμη», ὄχι συντριβόμενοι, ὄχι ταπεινούμενοι, ὄχι εὐτελιζόμενοι, ὅπως ἐπιβάλλουν σήμερα μερικοί

⁶ Προσοχή: δέν ἐπεδίωξε νά σφετερισθῇ ἡ Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων κάτι πού δέν τῆς ἀνῆκε, ἀποδέχθηκε ἀδελφική προτροπή τῆς τοῦ Κωνσταντίνου.

στούς ἐπιστρέφοντες ἀπό σχίσματα, ἀλλά ἐκφράζοντας τήν θλίψι γιά τήν μή κοινωνία ἔνεκα «λυπηρῶν παρεννοήσεων». Συγκεκριμένως, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Φώτιος γράφει στό ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 2652 καί ἀπό κ' Δεκεμβρίου 1930 Γράμμα του πρὸς τόν Ἱεροσολύμων Δαμιανό, δίδοντάς του κατευθύνσεις σχετικῶς πρὸς τήν ἐπίλυσι τοῦ σχίσματος: «...ἡ Ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινοπόλεως, χάριν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος, παρεῖδε μακροθύμως τά γενόμενα ταῦτα πάντα καί ἀποφεύγουσα τήν περί αὐτῶν κρίσιν περιορίζεται φιλαφέλφως νῦν εἰς μόνην τήν γενικήν ἔκφρασιν θλίψεως ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας διά τήν ἄχρι τοῦδε διακοπὴν τῶν κανονικῶν δεσμῶν καί σχέσεων, τοῦθ' ὅπερ βεβαίως ἀνωδύνως καί ἄνευ θίξεως καί οἰουδήτινος ἄλλου αἰσθήματος δύναται ἵνα ὁμολογηθῇ καί λεχθῇ»⁷. Τό αὐτό καταγράφεται καί στούς προτεινομένους ὅρους πού ἔθεσε ἡ Μητέρα Ἐκκλησία γιά τήν ἄρσι τοῦ σχίσματος, τήν ἴδια ἡμερομηνία μέ τό ἀνωτέρω Πατριαρχικό Γράμμα.

Ἡ πρώτη ἐκείνη προσπάθεια δέν εὐδώθηκε τότε, γιά λόγους μή ἐκκλησιαστικούς. Ἡ φιλόστοργη ὅμως Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δέν σταμάτησε τίς προσπάθειές της. Ἐτσι, τό 1945, παρὰ τά διαπραχθέντα κατά τή διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου, ἐνήργησε δραστηκῶς καί φιλανθρωπῶς καί πάλι καί κατάφερε νά ἐπουλώσῃ τό σχίσμα αὐτό.

Στίς κβ' Φεβρουαρίου 1945 ὑπογράφεται ἡ Πατριαρχική καί Συνοδική Πρᾶξι τῆς Ἀρσεως τοῦ Σχίσματος καί μέ μιά σύντομη Τελετή στόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό στό Φανάρι ὑπεγράφη ἀπό τόν Πατριάρχη καί τούς Συνοδικούς Ἱεράρχες. Τήν ἴδια ἡμέρα, ὑπεγράφη ὁ Πατριαρχικός καί Συνοδικός Τόμος τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Βουλγαρία Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί πάλι μέ μιά σύντομη τελετή. Στίς κε' τοῦ μηνός τελέσθηκε καί τό πανηγυρικό Συλλεΐτουργο μέ τήν συμμετοχή τῆς Ἀρχιερατικῆς Ἀντιπροσωπείας ἀπό τή Βουλγαρία.

Τά ἀξιοσημεῖωτα ἀπό τήν περίπτωσι αὕτη εἶναι:

α) Ὁ Πατριάρχης Φώτιος Β', καί κατά συνέπεια τό Πατριαρχεῖο, ἀπευθυνόταν στούς Ἱεράρχες τῆς Βουλγαρίας, μέσα στήν περίοδο τοῦ σχίσματος, ὅπως στούς λοιπούς Μητροπολίτες («Πανιερώτατε Μητροπολίτα Βιδύννης κύριε Νεόφυτε, χάρις εἴη τῇ Ὑμετέρᾳ Πανιερότητι καί

⁷ Ὁρθοδοξία 1930.

εἰρήνη παρά Θεοῦ») χωρίς ὅμως τήν ἔνδειξι «ἀδελφέ καί συλλειτουργέ». Τό ἴδιο συνέβη ὅταν ἦλθε γιά τίς τελετές ἄρσεως καί αὐτοκεφαλίας ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Βουλγαρίας, πρό τῆς ὑπογραφῆς τῶν κειμένων, ὅταν τοὺς προσφωνοῦσε ἡ Ἀντιπροσωπεία μας: «Σεβασμιώτατοι Ἀπεσταλμένοι τῆς Ἐκκλησίας Βουλγαρίας».

β) Ἡ ἐπιβολή τοῦ πνευματικοῦ ἐπιτιμίου, ἡ κήρυξι σέ σχίσμα λόγω τῆς παντελῶς ξένης πρὸς τήν Ὁρθόδοξη ἐκκλησιολογία «καινῆς δόξης» τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, μαζύ καί μέ καθαίρεσι καί ἀφορισμό τῶν ἀκολουθῶν της ἔγινε ἀπὸ τήν Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδο τοῦ 1872, ἀπὸ ἓνα πνευματικό ὄργανο δηλαδή, ἀνώτερο τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, λόγω τῆς συμμετοχῆς τῶν Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας. Ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1872 ἕως τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1945 μεσολάβησαν 73 ἔτη. Σέ ὅλα αὐτά τὰ ἔτη οἱ Ἱεράρχες πού εἶχαν ἀφορισθῇ χειροτονοῦσαν ἄλλους ἀρχιερεῖς καί κληρικούς, καί τελοῦσαν Μυστήρια καί γενικά συνέχιζαν μία, κατὰ τίς λειτουργικές διατάξεις, Ὁρθόδοξη ἐκκλησιαστική ζωή, πλὴν εὗρισκονταν σέ σχίσμα. Ἡ συγχώρησι ὅλων αὐτῶν, ἀντιθέτως, ἔγινε ἀπὸ μόνη τήν Ἀγία καί Ἱερά Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (ἔστω καί μετὰ ἀπὸ διαβουλεύσεις καί μέ τίς λοιπές Ἐκκλησίες) μέ μιά ἐκκλησιαστική πρᾶξι, μέ ἓνα ἔγγραφο, δηλαδή, χωρίς κάποια τελετή ἢ ὁποία νά περιλαμβάνει ἀναχειροτονία ἢ κάτι πού νά μοιάζῃ σέ αὐτή.

γ) Καμμία ἐκ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, ὅχι μόνον δέν ἀντέδρασε, ἀλλά ἐπεκρότησαν, ἀμέσως ἢ μετ' ὀλίγον μέ χαρά καί τήν ἄρσι τοῦ σχίσματος καί τήν ἀπόδοσι αὐτοκεφαλίας στήν ἐν Βουλγαρία παροικοῦσα Ἐκκλησία. Ἀνεγνώρισαν καί πάλι ὅλες τήν φυσική ἀρμοδιότητα τῆς Μητρος Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως νά συγχωρῇ σχίσματα ἀπὸ μέρους σύνολης τῆς Ἐκκλησίας (ὑπὸ τό πρῖσμα τῆς ἐκκλήτου θά μποροῦσε νά πῇ κανεῖς), ἀλλά καί νά παραχωρῇ αὐτοκεφαλίες, χωρίς καμμία ἀντίδρασι.

II. Η περίπτωση της αποκατάστασης τῶν ἐν Ἀλβανία σχισματικῶν Ἱεραρχῶν.

Στά τέλη Μαρτίου 1937 προσήλθε στό Ἱερό Κέντρο τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας μιᾶ Ἀντιπροσωπεία ἀπό τήν Ἀλβανία, ἀποτελουμένη ἀπό τόν Ἐπίσκοπο Συνάδων Χριστοφόρο, ἀπό τόν πρ. Ὑπουργό Δικαιοσύνης τῆς Ἀλβανίας Ἰωσήφ Κέδη καί λοιπούς κληρικούς καί λαϊκούς, ἔχοντας ἐξουσιοδότησι ἀπό τόν Βασιλέα τῶν Ἀλβανῶν Ἀχμέτ Ζῶγο Α' καί ἀπό τήν Βασιλική Ἀλβανική Κυβέρνησι ὥστε νά θέσουν ὑπ' ὄψει τῆς Ἐκκλησίας τήν περίπτωσι ἀποδόσεως καθεστῶτος Αὐτοκεφαλίας στήν ἐν Ἀλβανία Ἐκκλησία.

Ἐγιναν διαπραγματεύσεις ἐκατέρωθεν καί καταρτίσθηκε τελικῶς κείμενο «Συμφωνίας», ἀφοῦ τό Κρᾶτος παρέσχε ὅλες τίς διαβεβαιώσεις ὅτι θά ἐπιτρέψῃ στή νέα Ἐκκλησία νά ἔχῃ πλήρη αὐτοτέλεια καί ἐλευθερία ἀναπτύσσοντας ἀνεμπόδιστα τή θρησκευτική ζωή καί συνείδησι τῶν μελῶν της.

Μόλις ὑπογράφηκε ἡ Συμφωνία ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ἀποφάσισε συνοδικῶς νά μετονομασθοῦν οἱ ἐντός τοῦ Βασιλείου τῆς Ἀλβανίας Μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ὡς ἑξῆς: Ἡ Δυρραχίου σέ Τιράνων, Δυρραχίου καί Ἐλβασανίου, οἱ Μητροπόλεις Κορυτσᾶς καί Βελεγράδων στίς Ἐπισκοπές Κορυτσᾶς καί Βερατίου, Αὐλῶνος Κανίνης καί ἀπό το βόρειο τμήμα τῆς Ἐπαρχίας Δρυϊνουπόλεως ἱδρύσῃ τήν Ἐπισκοπή Ἀργυροκάστρου.

Μητροπολίτης Τιράνων ἐξελέγη ὁ Ἐπίσκοπος Συνάδων Χριστοφόρος, Ἐπίσκοπος Κορυτσᾶς ὁ Μοναχός Εὐλόγιος Κουρίλας ὁ Λαυριώτης καί Ἀργυροκάστρου ὁ Καθηγητής Παντελεήμων Κοτόκος, παλαιός ἀπόφοιτος τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης. Ἐπίσκοπος Βερατίου, Αὐλῶνος καί Κανίνης ἀνέλαβε ὁ Ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος Τσάμτσης, ἐνῶ ἀναγνωρίσθηκε ὡς Ἱεράρχης καί ὁ Βησσαρίων Τζοβάνη.

Στό σημεῖο αὐτό ἀξίζει νά μελετήσουμε γιά λίγο, ὡς πρός τίς χειροτονίες τους, τά πρόσωπα τοῦ Συνάδων Χριστοφόρου, τοῦ Ἀγαθαγγέλου Τσάμτση καί τοῦ Βησσαρίωνος Τζοβάνη.

Ὁ Συνάδων Χριστοφόρος, χειροτονήθηκε τό 1917 Ἐπίσκοπος βοηθός παρὰ τῷ Μητροπολίτῃ Δέρκων. Τό 1923, κατά τήν πρώτη προσπάθεια ἀνεξαρτητοποιήσεως τῆς Ἐκκλησίας Ἀλβανίας καί ἐνῶ εἶχε ἀποσταλῇ ἀπό τό Φανάρι μαζί μέ τόν Μιλητουπόλεως Ἱερόθεο ὥστε νά

διαπιστώσουν τά ἐν Ἀλβανία ἐκκλησιαστικά πράγματα, τοποθετήθηκε αὐθαίρετα, ὡς Βελεγράδων, χωρίς νά ἀναγνωρισθῇ ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Παύθηκε τό 1929 καί, ὅταν πάλι ἐπιχειρήθηκε ἡ συγκρότησι τοῦ Ἀλβανικοῦ Αὐτοκεφάλου ἀντικανονικῶς τόν Νοέμβριο τοῦ 1933, ἐξελέγη Κορυτσᾶς χωρίς καί πάλι νά ἀναγνωρισθῇ ἀπό τό Φανάρι. Αὐτός, λοιπόν, πού ἔλαβε κανονική μέν χειροτονία ἀπό τήν Μεγάλη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί μετά διέπραξε σωρεία ἀντικανονικῶν πράξεων, ἐκλογῶν κ.ο.κ. χωρίς τήν ἔγκρισί της, ἔγινε τελικῶς μέ τίς εὐλογίες της ὁ πρῶτος Προκαθήμενος τῆς νέας Ἐκκλησίας τό 1937.

Ὁ Βησσαρίων Τζοβάνη ἐξελέγη ὡς ὁ πρῶτος Ἐπίσκοπος ἀπό τήν ἀντικανονική Κληρικολαϊκή Συνέλευσι τοῦ Βερατίου στήν Ἀλβανία τό 1922, ὅποτε καί αὐθαίρετα ἀνακηρύχθηκε γιά πρώτη φορά τό Ἀλβανικό Αὐτοκέφαλο. Γιά τή χειροτονία του ἦλθε σέ ἐπικοινωνία μέ τήν Ἐκκλησία τῆς Σερβίας καί τελικά χειροτονήθηκε τόν Μάϊο τοῦ 1925 στό Μαυροβούνιο Ἐπίσκοπος ἀπό δύο ὑπερόριους Ρώσους Ἱεράρχες, τόν Αἰκατερινουπόλεως Ἑρμογένη καί τόν Σταυρουπόλεως Μιχαήλ. Μετά ἀπό ἀγῶνες του ἀναγνωρίσθηκε τό Αὐτόνομο, ὅχι ὅμως τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας Ἀλβανίας, ἐνῶ τό 1929, χωρίς τήν ἔγκρισι καί πάλι τοῦ Φαναρίου, χειροτόνησε ἀντικανονικῶς μαζί μέ τόν Σέρβο Ἐπίσκοπο Σκόδρας Βίκτωρα, τρεῖς Ἀλβανούς Ἐπισκόπους.

Ἕνας ἀπό αὐτούς ἦταν καί ὁ Ἀγαθάγγελος Τσάμτσης, τόν ὁποῖον μετά τήν ἀντικανονική χειροτονία του καθήρεσε τό Πατριαρχεῖο καί τόν συγχώρεσε μόλις τό 1937 ἀναγνωρίζοντας καί τήν εἰς Ἐπισκοπον ἐκλογή καί χειροτονία του.

Ἀναφέρει σχετικῶς ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία στό ἐπίσημο περιοδικό ὄργανό της «Ὁρθοδοξία» τοῦ ἔτους 1929: «Ὁ κατά Μάϊον δηλονότι τοῦ 1925 ἀντικανονικῶς τήν ἐπισκοπικήν χειροτονίαν λαβὼν ἐν Καττάρῳ τῆς Δαλματίας παρά τῶν Ρώσων Ἀρχιερέων Σταυρουπόλεως Μιχαήλ καί Αἰκατερινουπόλεως Ἑρμογένους καί τοῦ βοηθοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Μητροπολίτου Καττάρου Ἀλβανός κληρικός Βησσαρίων Τζοβάνη καί ὁ ἐν Σκόδρᾳ Σέρβος Ἐπίσκοπος Βίκτωρ, ἄνευ γνώσεως καί ἀδείας τῆς Ἐκκλησίας, ἐχειροτόνησαν εἰς Ἐπισκόπους τόν Ἀλβανόν Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελον Τσάμτσην καί τούς ἐν χηρείᾳ Ἀλβανούς ὡσαύτως ἱερεῖς Εὐθύμιον Κουστέα ἐξ Ἀργυροκάστρου καί Ἀθανάσιον ἐξ Ἑλβασάν, οἱ οὕτως δέ ἀντικανονικῶς τήν ἐπισκοπικήν χειροτονίαν λαβόντες οὗτοι μετά τοῦ ἐξονο-

μασθέντος Βησσαρίωνος Τζουβάνη, τοῦ καί προεξάρχοντος εἰς τήν πα-
ροῦσαν ἀντιεκκλησιαστικήν κίνησιν, προῆλθον θρασέως καί ἀσεβῶς μέ-
χρι τοῦ ἀνηκούστου τολμήματος τῆς αὐθαιρέτου ἀνακηρύξεως ὡς δῆθεν
Αὐτοκέφαλου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἀγία καί Τερά
Σύνοδος, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαγορευσέων τῶν θείων καί ἱερῶν Κανόνων,
ἐπέβαλε τήν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως καί ἀπὸ πάσης ἱερατικῆς χάριτος
καί ἀξίας ἀπογυμνώσεως εἰς τοὺς ὑποκειμένους τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ
κληρικούς Βησσαρίωνα Τζουβάνη, Ἀγαθάγγελον Τσάμτσην, Εὐθύμιον
καί Ἀθανάσιον, τὸν μὲν πρῶτον ὡς ἀντικανονικῶς καί ἐκθέσμως χειρο-
τονήσαντα, τοὺς δέ λοιπούς ὡς ἔκθεσμον καί ἀντικανονικὴν χειροτονίαν
δεξαμένους, ἅπαντας δέ ἐν συνόλῳ ὡς ἀποσχισθέντας ἐκ τῆς κανονικῆς
κοινωνίας καί ὑποταγῆς πρὸς τὸν Πατριάρχην αὐτῶν καί ἴδιον πῆξαντας
θυσιαστήριον, καταδικάσασα δέ τὸ ὑπ' αὐτῶν ἀποτολμηθὲν ἀνόσιον
ἐγχείρημα ἐκήρυξεν ἄκυρον, ἀνύπαρκτον καί ἀπαράδεκτον τὸ αὐθαιρέ-
τως ἀνακηρυχθὲν αὐτοκέφαλον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀλβανικῆς Ἐκκλη-
σίας....»⁸.

Καί μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτά, καί παρ' ὅλο πού ὁ πρωταίτιος τῶν ἀντι-
κανονικῶν πράξεων εἶχε δεχθῇ χειροτονία ἀπὸ ἀρχιερεῖς ἄλλης
Ἐκκλησίας, καί παρ' ὅλο πού ὅλα ἔγιναν ἐντελῶς ἀντικανονικά, ἡ
Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, πιστὴ στήν παράδοσι τῶν Πατέρων,
προκειμένου νά θεραπευθῇ ἓνα μεγάλο σχίσμα καί νά οἰκοδομηθοῦν
ψυχές, συγχώρεσε τοὺς ἁμαρτήσαντες καί ἀνεγνώρισε τίς χειροτονίες
τους. Σέ ἀντίστοιχη περίπτωσι, ἡ σημερινή Ἐκκλησία Ρωσσίας, σέ
ὅσους προσέρχονταν ἀπὸ τίς δύο, κάποτε, σχισματικές παρατάξεις τῆς
Οὐκρανίας, ἐπανελάμβανε ὅλα τὰ Μυστήρια καί αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἅγιο
Βάπτισμα, παρὰ τὰ ὅσα διαλαμβάνουν ἐπ' αὐτοῦ οἱ Κανόνες⁹.

Ἀπὸ τήν περίπτωσι τῆς θεραπείας αὐτοῦ τοῦ σχίσματος ἀξίζει
νά δοῦμε ποιό, λοιπόν, ἦταν τὸ πρῶτο ἔμψυχο καί ἀνθρώπινο ὑλικό μέ
τό ὁποῖο οἰκοδομήθηκε τὸ 1937, στίς 13' Ἀπριλίου, ἡ Αὐτοκέφαλη
Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καί πάλι,
κατὰ τήν τάξι, ὕστερα ἀπὸ συγχωρήσεις ἡμαρτημένων, ἀποκαταστά-
σεις στήν ἀρχιερωσύνη ἄνευ ἄλλης πράξεως καί λησμοσύνη πληθώ-
ρας ἀθέσμων ἐκκλησιαστικῶν πράξεων. Καί αὐτὸ διότι ἡ Ἐκκλησία,
καί μάλιστα ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως γνωρίζει

⁸ Ὁρθοδοξία 1929, σ. 281.

⁹ Βλ. σχετικῶς Βασιλείου, *Πραγματεία*.

νά «οἰκονομῇ» τόν λαό τοῦ Κυρίου καί τίς ἀνάγκες του, νά παραβλέπη τά λάθη, νά μή μένη στόν τύπο ἀλλά στό πνεῦμα τῶν Κανόνων καί νά βιώνῃ αὐτό πού σημειώθηκε στά προλεγόμενα, τή ρῆσι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, ὅτι δηλαδή ἡ Ἐκκλησία εἶναι ταμειοῦχος τῆς Θείας Χάριτος.

Βλέπομε, λοιπόν, το 1937 στήν Ἀλβανία νά εὐλογῇται ἀπό τήν Μητέρα Ἐκκλησία ὡς Προκαθήμενος ἕνας ἀνυπάκουος καί γεμάτος ἀντικανονικές πράξεις στό ἱστορικό του Ἱεράρχης καί μέλη ἐπιστροφέντες καί ἐκζητήσαντες τό ἔλεος τῆς Ἐκκλησίας ἀντικανονικοί καί καθηρημένοι Ἱεράρχες. Ὅμως ἡ Ἐκκλησία, πλήρης ἐλέους, γνωρίζει νά κοιτᾷ μπροστά, βασιζόμενη πάντοτε στήν προᾶξι τῶν ἁγίων Πατέρων.

III. Ολίγα περί τῆς ἐκκλήτου καί ἡ περίπτωσι τοῦ Ἁγίου Σάββα Σερβίας.

Βεβαίως μπορεῖ νά προβληθῇ ἡ ἀντίρρηση ὅτι δικαίως τό Φανάρι συγχώρησε αὐτούς τούς ἀμαρτήσαντες ἀφού στή δικαιοδοσία του ἀμάρτησαν καί δικοί του κληρικοί ἦταν. Τούς Οὐκρανούς ὅμως ἀπό ποῦ καί ὡς ποῦ;

Εἶναι μία πολύ καλή ἐρώτησι, ἡ ἀπάντησι τῆς ὁποίας εἶναι ἀπλῆ καί ἐξηγεῖται διά τῆς εὐθύνης τοῦ Κωνσταντινουπόλεως νά ἀποδέχεται ἔκκλητες προσφυγές, σύμφωνα μέ τούς θ' καί ιζ' Κανόνες τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου¹⁰ ἀλλά καί ὅπως μαρτυρεῖ ἡ ἴδια ἡ πρᾶξι (πρακτική) καί ζωή τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. «Παντί καταδικαζομένῳ καί ἀδικεῖσθαι οἰομένῳ ἡ τῆς ἐκκλήτου ἐδόθη βοήθεια»¹¹, κατὰ τό σχόλιο τοῦ Θεοδώρου Βαλσαμῶνος, εἰς τόν ιβ' Κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου. Τί σημαίνει μέ λίγες λέξεις ἡ ἔκκλητος εὐθύνη τοῦ Κωνσταντινουπόλεως;

Ὅταν κάποιος ἀπό Ἱεράρχης μέχρι καί Μοναχός αἰσθανθῇ ὅτι ἡ τελεσίδικη κατ' αὐτοῦ ἀπόφρασι στούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ἀνήκει, τόν ἀδικεῖ, μπορεῖ νά προσφύγῃ μέ ἔκκλητο, νά ἀσκήσῃ ἔκκλητη προσφυγή ἐνώπιον τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Αὐτό ἰσχύει γιά τά μέλη ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν, τόσο τῶν Πρεσβυγενῶν, ὅσο καί τῶν νεωτέρων ἀδιακρίτως. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Ἰάκωβος Α', κατὰ τό Συνοδικό Γράμμα «περί Σιναίου Ὄρους, καθορίζον τήν θέσιν αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων (1687)» ἀποφαίνεται, ἐκφράζοντας τό ἐκκλησιαστικόν συνειδός: «...καθ' ἣν ἔφθασεν ὁ καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικός Θρόνος κανονικήν πλουτησθῆναι δύναμιν, ὡς καί τάς προβαλλομένας ἐπί διαίτησιν αὐτῷ ἀνακρίνειν ὑποθέσεις, τάς τ' ἐπισυμβαίνουσας ἀταξίας ταῖς ἐν ἑτέροις κλίμασι τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις καταστέλλειν, καί τό εὐθετον μεταρρυθμίζειν τά τοιαῦτα, γράφομεν καί ἀποφαινόμεθα....»¹². Αἰῶνες νωρίτερα, ὁ Πατριάρχης Κάλλιστος Α' (1355), ἀνακαλῶντας στήν κανονική τάξι τόν Ἀρχιεπίσκοπο Τιρονόβου καί πάσης Βουλγαρίας ἔγραφε: «καί χωρίς δέ τούτου, εἰ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνος καί τάς τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων κρίσεις καί ἐπανακρίνει καί

¹⁰ Ράλλη & Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, τ. 2. σ. 237 & 258-259.

¹¹ Ράλλη & Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, τ. 3. σ. 146.

¹² Δελικάνη, *Ἐγγραφα*, τ. 2, σ. 403.

διευθετεῖ καί ἐπιψηφίζει καί τό κῦρος δίδωσιν, ὡς οἱ θεῖοι Κανόνες διαγορεύουσι καί αἱ πράξεις ἐπεμαρτύρησαν, πῶς οὐ πολλῶ μᾶλλον τῆς τῶν Βουλγάρων Ἐκκλησίας ὁ Θρόνος οὗτος κύριος ἔσται, παρ' οὗ καί τό ὀνομάζεσθαι Πατριάρχης τετίμηται;»¹³.

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως καταλαβαίνουμε ἀπό τά λίγα μόλις κείμενα πού προεξετέθησαν, ἔχει τήν εὐθύνη νά ἐξετάσῃ τήν ἔκκλητο προσφυγή. Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι αὐτονόητα θά δικαιώσῃ αὐτόν πού προσφεύγει. Δέν εἶναι ὑποχρεωμένος νά τόν δικαιώσῃ ἐάν δέν ἔχῃ δίκαιο, ὅμως, εἶναι ὑποχρεωμένος νά ἐξετάσῃ τήν περίπτωσί του καί νά ἀποφανθῇ ἀμετακλήτως ἐπ' αὐτῆς. Τελεσιδικεῖ δηλαδή ἡ ὑπόθεσι ἐντός μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας καί μέ τήν ἐξέτασι καί κρίσι ἐκκλήτου προσφυγῆς ἀπό τόν Κωνσταντινουπόλεως γίνεται ἀμετάκλητη ἡ ἐπικύρωσι τῆς καταδίκης ἢ ἡ ἀθώωσι τοῦ προσφεύγοντος.

Στό εὐρύ πλαίσιο τῆς περὶ τήν ἔκκλητο εὐθύνης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου μπορεῖ κάλλιστα νά ἐνταχθῇ καί ἡ περίπτωσι τῆς ὑπό τοῦ Κωνσταντινουπόλεως χειροτονίας τοῦ Ἀγίου Σάββα, ὡς Ἀρχιεπισκόπου Σερβίας, τό 1219, ἀκριβῶς 800 ἔτη πρό τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Ἐκκλησίας Οὐκρανίας σέ Αὐτοκέφαλη, καί πάλι ἀπό τόν Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ δύο περιπτώσεις ὁμοιάζουν πάρα πολύ (ἐάν μάλιστα δεχθῇ κανεῖς τήν ἄποψι τῆς Ἐκκλησίας Μόσχας καί τῶν συμφρονούντων μέ αὐτήν ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐπὶ τῆς Οὐκρανίας συνιστᾷ «εἰσπήδησι» καί παραβίασι τῶν Κανόνων).

Το ἔτος 1219 ὁ ἀδελφός τοῦ πρωτοστέπτου βασιλέως τῆς Σερβίας Στεφάνου, ὁ γνωστότατος Ἅγιος Σάββας τῶν Σέρβων, μετέβη στήν Νίκαια τῆς Βιθυνίας, προσωρινή ἔδρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, λόγω τῆς καταλήψεως τῆς Πόλεως ὑπό τῶν Σταυροφόρων τῆς Δ' Σταυροφορίας. Μετέφερε ἐκεῖ τήν αἴτησι τοῦ ἀδελφοῦ του γιά ἴδρυσι αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας, πού θά ἀποσπῶνταν ἀπό τήν ἀρχιεπισκοπή Ἀχριδῶν, ὅπου ἀνῆκε ἀπό το 1019. Δέν γνωρίζουμε ἂν εἶχε προηγηθῇ κάποια αἴτησι ἢ ἔστω ἐρώτησι στόν τότε ἀρχιεπίσκοπο Ἀχριδῶν Ἰωάννη Ε' τόν Καματηρό, προκάτοχο τοῦ μετέπειτα ἐπιφανοῦς κανονολόγου ἀρχιεπισκόπου Δημητρίου Χωματηνοῦ. Φαίνεται πάντως ὅτι δέν ὑπῆρχαν ἐγκάρδιες σχέσεις, καί στήν περιοχὴ τους ὑπῆρχε τότε μόνο ἓνας

¹³ Miklosich-Müller, *Acta et Diplomata*, v. I, σ. 438.

ἀρχιερέας, ὁ Πρισδιάνων (Prizren), ὑπαγόμενος στὸν Ἀχριδῶν καὶ ὄχι συμπαθὲς στὸν βασιλέα καὶ τὸν λαὸ τῆς Σερβίας.

Ὁ αὐτοκράτωρ Θεόδωρος Λάσκαρις εἶδε πολὺ εὐνοϊκὰ τὸ αἶτημα, καὶ παρόμοια ἦταν ἡ ἀνταπόκρισι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Μανουὴλ Σαραντηνοῦ, λογίου καὶ διατελέσαντος «ὑπάτου τῶν φιλοσόφων» στὴν Κωνσταντινούπολη πρὸ τοῦ 1204. Κοινὴ ἦταν καὶ ἡ πεποίθησι ἀμφοτέρων, ὅτι τὸ πιὸ κατάλληλο πρόσωπο γιὰ προκαθήμενος τῆς νέας Ἐκκλησίας θὰ ἦταν ὁ Σάββας, ἥδη πολλὰ χρόνια Ἀγιορείτης μοναχὸς καὶ χειροτονημένος πρεσβύτερος-ἀρχιμανδρίτης στὴν Θεσσαλονίκη. Ἔτσι ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐχειροτόνησε τὸν Σάββα πρῶτο ἀρχιεπίσκοπο Σερβίας, προκαθήμενο τῆς αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας τοῦ Σερβικοῦ ἔθνους.

Τὸ γεγονός αὐτὸ θεωροῦνταν αὐτονόητο, διότι ἀπὸ ὅλον τὸν Ὁρθόδοξο κόσμον ἀπευθύνονταν στὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως γιὰ μικρὰ ἢ μεγάλα ζητήματα. Ὅμως στὴν πρᾶξι αὐτὴ ἀντέδρασε ἔντονα ὁ μετὰ ἀπὸ λίγο καταστάς νέος ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν Δημήτριος Χωματηνός. Θεώρησε τὰ γενόμενα ὡς εἰσπήδησι τοῦ Κωνσταντινουπόλεως στὴν δική του δικαιοδοσία καὶ ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ θεωρήσῃ ἄκυρη τὴν χειροτονία τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σάββα, καὶ σέ ἐπιστολὴν του πρὸς αὐτόν τὸν ὀνομάζει ἀπλῶς μοναχό: «τιμιωτάτῳ ἐν μοναχοῖς»¹⁴!

Ἄρα, λοιπόν, ἐάν δεχθοῦμε, κατ' ἀναλογίαν, 800 ἔτη μετὰ, ὅτι οἱ περὶ τὸ Κίεβο Ἐπαρχίες δὲν ἀνῆκαν ποτέ στὸν Κωνσταντινουπόλεως, τότε, ἐάν εἶναι ἄκυρες οἱ σημερινές πράξεις καὶ ἀντικανονικές (κατὰ τοὺς ἰσχυρισμούς τῆς Ἐκκλησίας Ρωσσίας ἢ καὶ Σερβίας), τότε συνεπάγεται ὅτι εἶναι ἄκυρη καὶ ἡ περὶ τὸν Ἅγιο Σάββα ἐνέργεια τοῦ Κωνσταντινουπόλεως! Ἐμεῖς θὰ ἀπαντούσαμε ὄχι, ἐξ αἰτίας τῆς ὑπεροχῆς εὐθύνης τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος ἔκρινε τότε, μέ προτροπὴ τοῦ αὐτοκράτορος (μήπως ἰσχύει καὶ γιὰ ἐκεῖνον ὅτι ὑπήκουσε σέ κοσμικὴς δυνάμεις πού θέλουν νὰ καταστρέψουν τὴν Ὁρθοδοξία;) ὅτι δικαιούνταν οἱ Σέρβοι αὐτοκέφαλο Ἀρχιεπίσκοπο, παρ' ὅλο πού τὰ ἐδάφη αὐτὰ ἀνῆκαν στὸν Ἀχρίδος Δημήτριον.

Ἐάν ἰσχύει αὐτὸ πού πιστεύει ἀκράδαντα ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, ὅτι δηλαδή ποτέ δὲν δόθηκε πλήρως τὸ Κίεβο στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐξάρτησι τοῦ Μόσχας (βλ. στὸ Παράρτημα ἀριθ. 2 τὴν σχετικὴ ἐκθεσι τῆς

¹⁴ Ταχιάου: Πηγὲς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, σ. 74.

Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς σχετικῶς πρὸς τὸ Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας Πολωνίας), τότε καί πάλι ἔγιναν ὅλα στό πλαίσιο τῆς ἀποκαταστάσεως, ἐπὶ τέλους, τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καί σύμφωνα μέ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες.

Συνεπῶς, ἡ εἶναι ἄκυρη ἢ ἐνέργεια τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Σάββα, τὴν ὁποία πανηγύρισε καί τὸ Ἱερό Κέντρο καί ἡ Ἐκκλησία Σερβίας πρὸ μερικῶν ἐτῶν, ἡ ἀποδεχόμεστε καί τίς κατὰ τὸ 1219 καί κατὰ τὸ 2018-2019 περιπτώσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας περὶ ἐκκλήτου καί ὑπερορίου δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἡ ἢ σύγχρονη δέν εἶναι ἡ ἴδια περίπτωσι καθὼς τὸ Κίεβο, σέ ἀντίθεσι μέ τὰ ἐδάφη πού δόθηκαν στὸν Ἅγιο Σάββα, ἀνῆκε στὸν Κωνσταντινουπόλεως καί ποτέ δέν δόθηκε στὴν Ἐκκλησία Ρωσσίας μέ εὐλογία. Ἀς διαλέξῃ ὁ ἀναγνώστης.

Αὕτη, λοιπόν, ἡ βαρειά εὐθύνη τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποία ὅσοι ζηλώνουν τὴν πνευματικὴ του αἵγλη θεωροῦν ὡς «προνόμιο», ἐντάσσεται, ὅπως ἐμπράκτως εἶδαμε, στὴν ὑπερόριο δικαιοδοσία πού ἔχει καί πάλι ὑπὸ τὴν μορφή εὐθύνης μόνος ὁ Ἐπίσκοπος τῆς τοῦ Κωνσταντίνου. Περί αὐτῆς δέ σπουδαία μελέτη¹⁵ ἔχει ὁ ἀείμνηστος Καθηγ. Kartaschoff, ἡ ὁποία μελέτη ἐπισυνάπτεται στό Παράρτημα ἀριθ. 3.

¹⁵A. Kartaschoff, «Τὸ τῆς Ἐκκλήτου Δικαίωμα τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν ἐν τῇ Πράξει», Ὁρθοδοξία, ΚΓ (1948), 278-289.

Παραλληλία αὐτοκεφαλίων Σερβίας καί Οὐκρανίας

1019 Ἰδρυσι ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν

Περιελάμβανε πρὸς Β. καὶ τίς χώρες τῶν Σέρβων, μέχρι τίς πόλεις Σίρμιο, Βελιγράδι καὶ Σμεντέροβο ἐπὶ τοῦ Δουναβέως.

1589 Ἰδρυσι Πατριαρχείου Μόσχας.

Δέν περιελάμβανε τὴν αὐτοδιοίκητη Ἐκκλησία τοῦ Κιέβου, πού ὑπάγονταν πνευματικά στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

1219. Ἰδρυσι τῆς αὐτοκέφαλῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας, μετὰ ἀπὸ αἴτησι τοῦ βασιλέως τοῦ ἀνεξαρτήτου βασιλείου τῆς Σερβίας.

1686. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης παραχωρεῖ τὸν Πατριάρχη Μόσχας τὸ δικαίωμα νὰ χειροτονῇ τὸν ἐκάστοτε Μητροπολίτη Κιέβου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐξακολουθῇ νὰ ἐκλέγεται ἐπιτοπίως, νὰ μνημονεύῃ τὸν Οἰκουμενικό Πατριάρχη καὶ ἡ Ἐκκλησία του νὰ παραμένῃ αὐτοδιοίκητη (οἱ ὅροι αὐτοὶ δέν τηρήθηκαν).

2019. Ἰδρυσι τῆς αὐτοκέφαλῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, μετὰ ἀπὸ αἴτησι τῆς ἀνεξάρτητης Οὐκρανίας καὶ «ἐκκλητον» Οὐκρανῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, μετὰ ἀπὸ ἄρνησι τοῦ Πατριάρχου Μόσχας.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Μανουήλ χειροτονεῖ τὸν Ἅγιο Σάββα ἀρχιεπίσκοπο καὶ πρῶτο προκαθήμενο τῆς αὐτοκέφαλῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος χορηγεῖ «Τόμον Αὐτοκεφαλίας» καὶ ἀναγνωρίζει τοὺς ἐν Οὐκρανίᾳ ἐπισκόπους, οἱ ὁποῖοι ἐλευθέρως ἐξέλεξαν τὸν πρῶτο προκαθήμενό τους.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν Δημήτριος Χωματηνός κατηγορεῖ τὸν Οἰκουμενικό Πατριάρχη γιὰ εἰσπήδησι στὴν δική του δικαιοδοσία καὶ θεωρεῖ τὸν Ἅγιο Σάββα ἀχειροτόνητο: «τῷ τιμιωτάτῳ ἐν μοναχοῖς».

Ὁ Πατριάρχης Μόσχας Κύριλλος κατηγορεῖ τὸν Οἰκουμενικό Πατριάρχη γιὰ εἰσπήδησι στὴν δική του δικαιοδοσία καὶ θεωρεῖ ὅλους τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐν Οὐκρανίᾳ Ἐκκλησίας ἀχειροτόνητους.

Από τίς πολλές, ως ειπώθηκε ανωτέρω, συζητήσεις με αδελφούς εντός αλλά και εκτός Ουκρανίας, σχετικά με την Αποστολική Διαδοχή, δύο είναι οι βασικοί λογισμοί:

α) Υπάρχει ή μερίδα που ισχυρίζεται ότι αφού ο Φιλάρετος ήταν καθηρημένος και αφωρισμένος, άρα οι όποιες εκκλησιαστικές του πράξεις κατά τό διάστημα μέχρι της αποκαταστάσεώς του είναι παντελώς ανυπόστατες και άρα διεκόπη η Αποστολική Διαδοχή.

β) Υπάρχει και ή μερίδα που λέγει: Καί εντάξει, ας παραδεχθούμε κατ' οίκονομίαν τίς χειροτονίες του Φιλαρέτου, όμως εμείς μάθαμε ότι ή «Αυτοκέφαλη Έκκλησία της Ουκρανίας» (έν. ή σχισματική μερίδα του Μακαρίου) περιλαμβάνει άχειροτόνητους ή αυτοχειροτόνητους κληρικούς. Άρα διεκόπη ή Αποστολική Διαδοχή και άρα είναι βλασφημία του Αγίου Πνεύματος άνθρωποι οι όποιοι ποτέ δέν ιερώθηκαν νά θεωροῦνται σήμερα κληρικοί μέ έγκυρα Μυστήρια.

Αυτούς τούς δύο ισχυρισμούς ενωτίζονται οι πιστοί μας στό σῶμα της Έκκλησίας και άλλοι έχοντας περιδεή συνείδησι, άλλοι ήμιμάθεια, άλλοι άμάθεια, άλλοι δόλο, παραπλανοῦν και σκανδαλίζονται μέ τίς ενέργειες της Έκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Για τόν λόγο αυτό και αφού είδαμε δύο άπτά παραδείγματα από την εκκλησιαστική ιστορία του Κ' αιώνος σχετικά μέ επίλυσι σχισμάτων και απόδοσι Αυτοκεφαλίας, ας εξετάσουμε έναν έναν τούς πιό πάνω ισχυρισμούς, μέ επικέντρωσι στά δύο πρόσωπα που ήγοῦνταν τῶν σχισματικῶν (μέχρι του Ὀκτωβρίου 2018) ομάδων.

IV.1. Ἐκκλησία Ρωσσίας: Περί τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καί λοιπῶν .

Πρό τῆς ἀναλυτικῆς ἐξετάσεως κάθε μιᾶς ἀπό τίς περιπτώσεις, ἀξίζει νά ἀναφερθῇ ἡ ἀπάντησι τῆς Ἐκκλησίας Ρωσσίας στήν Πατριαρχική Ἐγκύκλιο τοῦ 1902, ὅπου σημειώνεται: «Τιμῶμεν τήν ἀποστολικήν διαδοχήν τῆς λατινικῆς ἱεραρχίας καί τοὺς εἰς τήν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν ἐρχομένους ἐξ αὐτῆς κληρικούς παραδεχόμεθα ἐν τῷ ὄν φέρουσι βαθμῶ ὡς παραδεχόμεθα καί τοὺς Ἀρμενίους, Κόπτας, Νεστοριανούς κλπ. τοὺς μὴ ἀπολέσαντας τήν ἀποστολικήν διαδοχήν», ἐνῶ λίγο πιό πάνω ἀναφέρει ἡ ἀπάντησι τῆς Ρωσσίας περί τῶν λατίνων καί τῶν διαμαρτυρομένων: «Πιστεύομεν ἐπὶ τήν εἰλικρίνειαν τῆς πίστεως αὐτῶν εἰς τήν παναγίαν καί ζωαρχικὴν Τριάδα, διό καί δεχόμεθα τό βάπτισμα τούτων τε καί ἐκείνων»¹⁶.

IV.2. Ἡ περίπτωση ἐνώσεως μέ τήν Ρωσική Ἐκκλησία τῶν Ἑλληνορρυθμῶν στή Δυτική Οὐκρανία.

Ἐξ ἄλλου τό 1946, ὅταν γιά πολιτικούς λόγους προωθήθηκε ἡ ἐνωσι μέ τοὺς Ἑλληνορρυθμούς (Οὐνίτες) στήν Οὐκρανία, ὁ ἐξιστορῶν τά γεγονότα ЯРЕМА γράφει ὅτι ὁ Ἱεράρχης Μακάριος Ὁξιγιούκ (τῆς Ἐκκλησίας Ρωσσίας, ὄχι ὁ Μαλέτιτς) ἔθεσε τό ζήτημα στόν Πατριάρχη Μόσχας Ἀλέξιο Α', ὅπως στόν ἴδιο εἶχε θέσει τοῦ ἰδίου ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Γαβριήλ Κοστέλνικ: «Εἶναι δυνατόν οἱ ἑλληνοκαθολικοὶ ἄγαμοι ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι στοὺς νομούς τῆς Δυτικῆς (Οὐκρανίας) εἶναι πλέον τῶν 500, νά νυμφευθοῦν καί νά ἐνσωματωθοῦν στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, παραμένοντας στόν οἰκεῖο ἐκκλησιαστικό βαθμό;». Ὅπως ἔγραψε ὁ Ἐπίσκοπος (Μακάριος): «Δέν ἔχω λάβει θετική ἀπάντησι σέ αὐτό τό ζήτημα. Οἱ Κανόνες τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Συνόδων δέν ἐπιτρέπουν στήν ἐκκλησιαστική μου συνείδησι μιᾶ θετική ἀπάντησι (σημειῶσι τοῦ ЯРЕМА: διότι ἀνεγνώριζε ὅτι ἦταν ἤδη κληρικοί). Εἶναι πολύ ἀμφίβολο ὅτι ἡ πλειονότητα τῶν Ἑλληνοκαθολικῶν ἀγάμων ἱερέων θά ἐνωθῇ μέ τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀκόμη καί στήν περίπτωσι κατὰ τήν ὁποία θά τοὺς ἐδίδετο ἄδεια νά συνάψουν γάμο»¹⁷.

¹⁶ Πατριαρχική καί Συνοδική Ἐγκύκλιος, σ. 24.

¹⁷ ЯРЕМА, ЛЬВОВСКИЙ, σ. 104

Συνεχίζει ἐπὶ τοῦ ζητήματος ὁ συγγραφέας ЯРЕМА: «Παραλλήλως, ὁ Πατριάρχης Ἀλέξιος Α' ἐπεσήμανε τὴ σκοπιμότητα νὰ ὑποβληθοῦν κεχωρισμένως οἱ αἰτήσεις τῶν Οὐνιτῶν κληρικῶν καὶ τῶν ἐνοριῶν τους, διὰ τοῦ Ὁρθοδόξου Ἐπισκόπου· αὐτές οἱ αἰτήσεις κάθε φορά ἀμέσως θά ἱκανοποιοῦνται καὶ οἱ ἱερεῖς (σ.σ. Ἑλληνόρρυθμοι) θά γίνονται δεκτοὶ στὸν οἰκεῖο ἐκκλησιαστικὸ βαθμὸ μαζὺ μέ τίς ἐνορίες» (αὐτὰ λέγει ἀκριβῶς τὸ Γράμμα τοῦ Πατριάρχου, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ συγγραφέας). «Ὁ Πατριάρχης ἐνεργοῦσε ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκριβείας ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς Ἑλληνοκαθολικοὺς ἀγάμους ἱερεῖς: ὁ ἀγάμος οὐνίτης ἱερεὺς γίνεται δεκτὸς στὸν οἰκεῖο ἐκκλησιαστικὸ βαθμὸ καὶ δέν δύναται νὰ συνάψῃ γάμο διότι: ἡ παραβίασι αὐτοῦ τοῦ κανόνος, δηλαδή ἡ ἀναχειροτονία τῶν οὐνιτῶν ἱερέων, μαζὺ μέ τὴν προκαταβολικὴ παραχώρησι σέ αὐτοὺς ἀδείας γάμου, θά ἔδιδε στὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία τὴ δυνατότητα τῆς δυσφημίσεως τῆς πράξεως ἀποδοχῆς σέ κοινωνία τοῦ Ἑλληνοκαθολικοῦ κλήρου καὶ θά δικαιολογοῦσε αὐτὴν τὴν ὑποδοχὴ ὡς προερχομένη ἀπὸ πολιτικά καὶ ὄχι ἐκκλησιαστικά κίνητρα. Ἐπὶ πλέον θά ἦταν ἀντικανονικὸ, ἐνῶ ἀναγνωρίζεται τὸ ἔγκυρο τῶν χειροτονιῶν τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀρχιερέων στὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία, νὰ ἀναχειροτονοῦμε τοὺς ἀγάμους ἱερεῖς πού ἐπανενώνονται χάριν τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς σαρκὸς τῶν τελευταίων»¹⁸, ὅπως ἀναφέρεται καὶ πάλι στό Γράμμα τοῦ Πατριάρχου Μόσχας Ἀλεξίου Α'.

«Τὴν ἐπομένη, 9 Μαρτίου 1946, ἔγινε ἡ ἐκκλησιαστικὴ-κανονικὴ ἐπισημοποίησι τῆς ἐνοποιήσεως τῶν Ἑλληνοκαθολικῶν τῆς Γαλικίας μέ τὴ Ρωσικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Συμβολικῶς ἡ ἐνοποίησι ξεκίνησε μέ τὴν πανηγυρικὴ ἀρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία στὸν Καθεδρικό Ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Τὴν Θεία Λειτουργία τέλεσαν τέσσερις Ἀρχιερεῖς προεξάρχοντος τοῦ Μητροπολίτου Λβίβ Μακαρίου, συλλειτουργούντων καὶ ἱερέων... Μετὰ οἱ ἐπίσκοποι Μακάριος, Νέστωρ, Ἀντώνιος καὶ Μιχαήλ δέχθηκαν τὴν ἀποκήρυξι τῆς Καθολικῆς ὁμολογίας τῶν 204 ἐπανενωθέντων Ἑλληνοκαθολικῶν ἱερέων. Μετὰ τὸν Χερουβικό ὕμνο οἱ ἐπίσκοποι ἀνέγνωσαν τὴν συγχωρητικὴ εὐχὴ καὶ οἱ πρ. οὐνῖτες κληρικοί, πλέον ὡς Ὁρθόδοξοι ἱερεῖς, συμμετεῖχαν στὴν Θεία Λειτουργία»¹⁹.

(Σημείωση: Οἱ πληροφορίες αὐτές ἀπὸ μετάφρασι τοῦ βιβλίου Р. ЯРЕМА (Протоиерей), ЛЬВОВСКИЙ ЦЕРКОВНЫЙ СОБОР 1946

¹⁸ ЯРЕМА, ЛЬВОВСКИЙ, σ. 104 κ. ἑξ.

¹⁹ ЯРЕМА, ЛЬВОВСКИЙ, σ. 104 κ. ἑξ.

ГОДА В СВЕТЕ ТОРЖЕСТВА ПРАВОСЛАВИЯ В ЗАПАДНОЇ
УКРАИНЕ, ΚΙΕΒ, 2012 -Πρωτοπρεσβυτέρου Ροστισλάβ Γιαρέμα «Η
Ἐκκλησιαστική Σύνοδος στό Λβίβ τοῦ 1946 ὑπό τό φῶς τοῦ θριάμβου
τῆς Ὁρθοδοξίας στή Δυτική Οὐκρανία», Κίεβο "ΚΙΤ", 2012- ἐγκριμένο
ἐπίσημα ἀπό τήν «Οὐκρανική Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, Μητρόπολι Κιέ-
βου» (τοῦ Μητροπολίτου Ὁνουφρίου δηλαδή) α' ἔκδοσι: 1982, ἐγκρι-
θεῖσα πρὸς δημοσίευσιν ἀπό τό ἐκδοτικό συμβούλιο τῆς Ρωσικῆς
Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ΕΣ 11-118-1982 μέ τήν εὐλογία τοῦ Ἀρχιεπισκό-
που Λβώφ καί Γαλικίας Αὐγουστίνου).

V. Γενικώτερα περί τῆς ἀποδοχῆς ἑτεροδόξων

Ἐξ ἄλλου, ὁ ΞΗ' κανὼν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἀπαγορεύει τὴν ἀναχειροτονία ὅμως «ποιεῖται ἐξαίρεσιν εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ χειροτονηθεὶς ἤθελεν ἀποδειχθῇ, ὅτι "παρὰ αἵρετικῶν ἔχει τὴν χειροτονίαν", ἥτοι ἀπορρίπτει τὸ κῦρος τῆς Ἱερωσύνης συλλήβδην πάντων τῶν ἑτεροδόξων, θεωρῶν αὐτοὺς ὡς λαϊκοὺς. Κατὰ δέ τὸν Α' Κανόνα τῆς ἐν Καρχηδόνι Συνόδου, ἀπορρίπτεται ἡ Ἱερωσύνη καθ' ἑαυτήν ὡς ἄκυρος ὄχι μόνον πάντων τῶν αἵρετικῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν σχισματικῶν... Ἀλλ' ἐνῶ ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διὰ τοῦ ΙΘ' Κανόνος τῆς ὠρίζεν ἐξ ὑπαρχῆς χειροτονίαν "τῶν Παυλιανισάντων", διὰ τοῦ Η' Κανόνος τῆς, προκειμένου περί τῶν κληρικῶν τῶν ἐκ τῶν Καθαρῶν ἐπιστρεφόντων εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἐπέτρεψε "χειροθετουμένους" αὐτοὺς "μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ"».

Δηλαδή, ἡ Ἐκκλησία σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐν τῇ σοφῇ πρακτικῇ τῆς διεχώρισε τὰ ἑτερόδοξα σχήματα (ὅπου δὲν ἀνήκουν τὰ σχίσματα, καὶ μάλιστα τὰ γιὰ διοικητικούς λόγους) σὲ ἐκεῖνα πού ἐπιδέχονται οἰκονομίας καὶ στὰ μὴ ἐπιδεκτικά²⁰. Καταλήγει δέ ὁ ἀρχιμ. Ἱερώνυμος Κοτσώνης στό ἐξῆς: «Κατὰ ταῦτα, πᾶσα τυχόν ἀναγνώρισις τῆς Ἱερωσύνης ἑτεροδόξων, ἀφορῶσα εἴτε εἰς τοὺς πρό τῆς Στ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου αἵρετικούς, εἴτε εἰς τοὺς μετ' αὐτήν, εἶναι δυνατὴ κατ' ἀρχήν, ἐφ' ὅσον δύο Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι προέβησαν εἰς ἀναγνώρισιν τῆς Ἱερωσύνης τῶν αἵρετικῶν, θά γίνεται ὅμως μόνον "κατ' οἰκονομίαν"»²¹.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος, ἐπιστροφῆς ἑτεροδόξων, καταγράφεται καὶ ἡ ἀναφορά καὶ πάλι τοῦ πρώτου Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, Γρηγορίου τοῦ Βυζαντίου, στό ἔργο του περί Ἀρμενίων: «Ἐπὶ πᾶσι δέ τούτοις σημειωτέον, ὅτι, συνωδὰ ταῖς προειρημέναις συνοδικαῖς πράξεσι καὶ τοῖς παραγγέλμασι τῶν θεοφόρων Πατέρων, καὶ ἡ πάνσεπτος ἡμῶν Μήτηρ Ἐκκλησία ἀπεδέξατο τὴν χειροτονίαν τῶν Μελχιτῶν, τῶν ἐν ἔτει 1860 ἀσπασαμένων τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, πατριαρχεύοντος τοῦ κλεινοῦ καὶ περιουστάτου Ἰωακείμ, τοῦ ἀπὸ Κυζίκου. Αὐτό δέ τοῦτο ἔπραξε καὶ ἡ ἐν τῇ μεγαλοδόξῳ Ρωσσίᾳ Ὁρθόδοξος

²⁰ Βλ. Κανόνα Α' Βασιλείου τοῦ Μεγάλου: «Αἵρέσεις μὲν, τοὺς παντελῶς ἀπερῆργμένους καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπηλλοτριωμένους, σχίσματα δέ, τοὺς δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ζητήματα ἰάσιμα πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας, παρασυναγωγὰς δέ, τὰς συνάξεις τὰς παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων καὶ παρὰ τῶν ἀπαιδευτῶν λαῶν γινομένας», Ράλλη & Ποτλῆ, Σύνταγμα, τ. 4, σ. 89.

²¹ Κοτσώνη, Κανονικὴ Ἀποψις, σ. 158.

Ἐκκλησία, καί αὐτή δηλονότι δεξαμένη κατὰ τό 1840 τοὺς εἰς τήν Ἐκκλησίαν ἐπανελθόντας ἐπισκόπους Οὐνίτας ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς»²².

Ὁ Καλλίνικος Δελικάνης, στά περί τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, περιλαμβάνει τά ἔγγραφα²³ τῆς αἰτήσεως τῶν δύο Μελχιτῶν κληρικῶν (κγ' Ὀκτωβρίου 1860) καί τήν ἀπάντησι τῆς ὑπό τόν Κωνσταντινουπόλεως Ἐνδημούσης Συνόδου, τῇ συμμετοχῇ καί τῶν ὑπολοίπων τριῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς (λ' Ὀκτωβρίου 1860), στήν ὁποία ἡ Ἐκκλησία καλεῖ σέ ἐπιστροφή τά παιδιά Της, ἀναγνωρίζει τήν ἱερωσύνη τῶν προσελθόντων, ὅπως τήν παρεκάλεσαν. Ἐξ ἄλλου ἀπό αὐτό φαίνεται καί ἡ ὑγιῆς ἐκκλησιολογία, ὅτι, δηλαδή, ἐνῶ ἀνῆκαν στό κλίμα τοῦ Ἀντιοχείας, ἀπευθύνθηκαν, γιά τήν ἐπίλυσι τῆς περιπτώσεώς τους, καί ζήτησαν ἀπό τήν Κωνσταντινούπολι νά ἐπιληφθῇ, καί βλέπουμε ὅτι στήν Ἐνδημοῦσα ὑπογράφουν μόνον οἱ τέσσερις ἀρχαῖοι Θρόνοι τῆς Ἀνατολῆς, ἐνῶ τό 1860 ὑπῆρχαν καί ἄλλες νεώτερες τοπικές Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες.

Ὅπως παρατηρεῖται, λοιπόν, ὑπάρχει συνέχεια καί συνέπεια στά ἐκκλησιαστικά πράγματα καί στήν περίπτωσι αὐτή τῆς ἀποδοχῆς τῶν ἑτεροδόξων ἀδελφῶν μας στό Ὁρθόδοξο δόγμα. Ἀσφαλῶς καί δέν ἐφαρμόσθηκε ἀναχειροτονία, οὔτε καί μπορεῖ κανεῖς νά ἰσχυρισθῇ ὅτι οἱ λίβελλοι στήν περίπτωσι τῶν Μελχιτῶν (βλ. ὑποσημείωσι στήν ἀνωτέρω ἀναφορά τοῦ Γρηγορίου Βυζαντίου) ἢ ἡ συγχωρητική εὐχή, ἔστω καί κατὰ τήν ὥρα τῆς εἰς πρεσβύτερον χειροτονίας ἀναγνωσμένη, ἀντικαθιστᾷ ὀντολογικῶς μία χειροτονία, ἐάν ἰσχυρισθοῦμε ὅτι οἱ ἐν λόγῳ ἑτερόδοξοι ἱερεῖς δέν ἦσαν φορεῖς τῆς Ἀποστολικῆς Διαδοχῆς ἱστορικῶς. Ἀποκαταστάθηκαν στόν οἰκεῖο βαθμό. Αὐτό φαίνεται καί ἀπό τό Γράμμα τοῦ αἰοιδίμου Πατριάρχου Μόσχας Ἀλεξίου Α' ἀλλά καί ἀπό τό ὅτι, εἰσερχόμενοι στήν Ὁρθοδοξία, δέν εἶχαν δικαίωμα νά νυμφευθοῦν ἀφοῦ ὡς ἱερεῖς θά εἰσέρχονταν. Ἀξιομνημόνευτη καί ἐδῶ ἡ φιλανθρωπία τῆς Ἀγίας μας Ἐκκλησίας μέ γνώμονα τό καλῶς νοοῦμενο συμφέρον τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καί τῶν εἰσερχομένων σέ αὐτήν ἑτεροδόξων ἀδελφῶν μας.

²² Γρηγορίου, *Περί Ἑνώσεως*, σ. 102.

²³ Δελικάνη, *Ἐγγραφα*, τ. II, σ. 322-327.

- Σχετικά μέ τό άνεξάλειπτο τῆς Ἱερωσύνης μερικές παρατηρήσεις

Τό πρόβλημα στίς συνειδήσεις πολλῶν ἀδελφῶν πού ἔχουν ἐπηρεασθῇ ἀπό μία νομικίστικη ἢ σχολαστική ἴσως ἄποψι περί τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν Μυστηρίων της ἔγκειται ἀρχικῶς στό ὅτι ἕνας κληρικός πού ἔχει καθαιρεθῇ ἢ βρίσκεται σέ μία σχετική ποινή, δέν μπορεῖ νά ἐπιτελέσῃ Μυστήρια, ἐπειδή ἐξαλείφεται ἡ Ἱερωσύνη του.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης «διδάσκει τό άνεξάλειπτον τῆς ἱερωσύνης, ἀποδεχομένη ὅτι ἡ ἱερωσύνη δέν δύναται νά ἐξαλειφθῇ λόγῳ ποινῆς, οὔτε δέ ἐκουσίως δι' ἀποσκιρτήσεως ἀπό τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οὔτε καί ἀναστέλλονται τά δικαιώματα τῆς ἀσκήσεως τῶν ἐκ τῆς ἱερωσύνης ἀπορρεόντων τοιούτων. Καταγωγή τοῦ Κληρικοῦ εἰς τήν τάξιν τῶν λαϊκῶν σημαίνει ἀπώλειαν τῶν μέ τόν βαθμόν του συνδεομένων ἀξιωμάτων, οὐδέποτε ὅμως τῆς ἱερωσύνης. Δέν ἐπιτρέπεται εἰς τοῦτον ἡ τέλεσις ἱερατικῶν πράξεων, αἵτινες ὅμως εἶναι ἔγκυροι τυχόν τελούμεναι ὑπ' αὐτοῦ, διότι πηγάζουν ἐκ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης, ὅπερ φέρει οὕτως ἀκέραιον. Συνεπῶς ἀπαγορεύεται ἡ ἐκ νέου χειροτονία.

Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία δέν ἔχει ἀποφανθῇ ἐπισήμως ἐπὶ τοῦ άνεξαλείπτου, πλήν κατὰ τήν δογματικήν διδασκαλίαν πιστεύει ὅτι ἡ ἱερωσύνη ἀνήκει εἰς τά μή ἐπαναλαμβανόμενα μυστήρια, ἀλλά καί ἡ πρᾶξις, ἡ ἀνέκαθεν ὁμοιομόρφως τηρουμένη, ἀποκλείει τήν ἀναχειροτόνησιν, ἐφ' ὅσον ἡ ἱερωσύνη, κατὰ τήν διδασκαλίαν αὐτῆς, εἶναι ἔργον τῆς Θείας Χάριτος, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπιφοιτῶντος καί καθιστάντος τόν Κληρικόν ἄξιον τοῦ ὑπουργήματος διὰ τῆς παροχῆς τῆς ζωοποιοῦ δυνάμεως. Ἡ Ἱερωσύνη παρέχεται ὑπό τοῦ Θεοῦ, ἡ δέ καθαίρεσις εἶναι πρᾶξις ἀνθρωπίνη, ἀποτελοῦσα πειθαρχικόν μέσον, δι' οὗ ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία ἀχρηστοποιεῖ καί καθιστᾷ ἀνενέργητον τήν ἱερωσύνην Κληρικῶν ὑποπεσόντων εἰς παραπτώματα, δικαιῶμα ὅπερ ἡ Ἐκκλησία ἔπρεπε νά ἔχη, καί ἔχει, τῆς χρήσεως διαφόρων πρὸς τοῦτο ποινῶν πνευματικῶν κατὰ τῶν κληρικῶν της. Κατά ταῦτα λέγοντες καθαίρεσιν δέν ἐννοοῦμεν τήν ἐξάλειψιν τῆς διὰ τοῦ μυστηρίου χορηγηθείσης εἰς τόν Κληρικόν Θείας Χάριτος καί δυνάμεως πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν ἐκ τοῦ βαθμοῦ του ἐνεργειῶν, ἀλλ' ὡς ἀπαγόρευσιν διαρκῇ τῆς ἐκδηλώσεως ἐν τῇ ἐπιτελέσει αὐτῶν. Καί οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας δέχονται ὅτι διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης μεταδίδεται ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐσωτερική ἰκανότης πρὸς ἔγκυρον ἐνέργειαν

τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἀπαγόρευσις δέ τῆς ἀναχειροτονήσεως τοῦ καθαιρεθέντος σαφέστατα ἀποδεικνύει τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς καθαιρέσεως γνώμην τῆς Ἐκκλησίας»²⁴.

«Διὰ τῆς Θείας Χάριτος τῆς μεταδιδούσης τὴν Ἱερωσύνην ἐπιτίθεται ὁ ἀνεξίτηλος χαρακτήρ αὐτῆς κατὰ τὸ θεῖον δίκαιον... Συνεπεία τούτου ἡ ιδιότης τοῦ κληρικοῦ παρακολουθεῖ ἐφ' ὅρου ζωῆς τὸν μετασχηματισθέντα λαϊκόν, μὴ δυνάμενον νὰ ἀποβάλλῃ ταύτην ἐκουσίως. Ἀλλ' οὐδέ ἀκουσίως, διότι διὰ τῆς καθαιρέσεως ἀναστέλλεται ἀπλῶς καὶ ἐπίσχεται ἡ ἐνέργεια τῆς Χάριτος. Τοῦτο σαφῶς συνάγεται ἐκ τοῦ ὅτι, ἀνακαλουμένης τυχόν τῆς καθαιρέσεως ὁ κληρικός ἀναλαμβάνει τὸ λειτούργημα αὐτοῦ ἄνευ οἰασδῆποτε ἱερολογίας»²⁵.

«Τὸ χάρισμα τῆς Ἱερωσύνης... ἀφήνει εἰς ἐκάστου τὴν ψυχὴν ἀνεξάλειπτον χαρακτῆρα τῆς Θείας χάριτος, ὅθεν δέν λαμβάνουσι δευτέραν χειροτονίαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἱερατικοῦ βαθμοῦ»²⁶.

Σημειώνει ὁ Πετρακάκος στὸν πρόλογο τοῦ ἔργου του²⁷: «Ἀγόμεθα οὕτως εἰς τὸ προέχον ζήτημα: ἂν ἀνεξίτηλος ὑπάρχῃ ὁ χαρακτήρ τῆς ἱερωσύνης. Ἡ Ἐκκλησία πολλά ἔχει ἀφήσει ἀόριστα, ἐν οἷς καὶ τὸ προκείμενον. Παρὰ τοῦ καθαιρεθέντος ἀφαιρεῖται ἡ ἐνέργεια τῆς χάριτος, δυνάμει ὅμως παραμένει ἡ χάρις ἐν αὐτῷ. Ἐντεῦθεν ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀναχειροτονίας ἐκείνων, ὅσοι ποτέ καθαιρεθέντες ἀποκατεστάθησαν εἰς τὸν πρότερον βαθμόν. (Εἶνε τοῦτο φαίνεται ἀρχὴ διέπουσα ἐν γένει τὴν φύσιν τῶν μυστηρίων, ὧν ἡ χάρις παραμένει ἀνεξίτηλος. Διότι καὶ ἐπὶ τοῦ γάμου, ὅστις ἀνασυνιστᾶται μετὰ τῶν ἅπαξ διαζευχθέντων δέν ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἱεροτελεστία, ἀλλ' ἀπλῆ εὐχή ἀναγιγνώσκεται...). Ἐάν τις ὅμως δέν παρεδέχετο τὴν θεωρίαν περὶ τοῦ ἀνεξίτηλου χαρακτῆρος τῆς ἱερωσύνης, τότε θὰ ἔφθανεν εἰς διάφορόν πως λύσιν, διότι ὁ στερούμενος πάσης ἱερατικῆς ἐξουσίας, κατ' ἀκολουθίαν δέ καὶ τῆς τοῦ χειροτονεῖν, δέν δύναται ἐγκύρως νὰ χειροτονῇ. Τοιοῦτος θὰ ἦτο μόνον ὁ τελεσιδίκως καὶ ἀμετακλήτως καθαιρεθείς. Πότε τις ὅμως θεωρεῖται οὕτω καθηρημένος, ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία δικαιούται πάντοτε νὰ ἀποκαθιστᾷ κατὰ τὴν αὐτῆς κρίσιν εἰς τὸν πρότερον βαθμόν τοὺς καθηρημένους;... Συμπεραίνομεν ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν καθηρημένων χειροτονίαι εἰσὶ μὲν ἔγκυροι (ὅρα καὶ Βαλσαμῶνα ἐν

²⁴ Δωροθέου, Ἑρευναι, σ. 201-202.

²⁵ Πετρακάκου, Περί τοῦ κύρους, σ. 21.

²⁶ Μακαρίου, Δογματικῆς Θεολογίας, σ. 303.

²⁷ Πετρακάκου, Περί τοῦ κύρους, σ. 21.

τῇ ἐρμ. τοῦ 19 κ. τῆς ἐν Σαρδικῇ²⁸, ὅτι: "οὐδένα προκριματισμόν ὑπέστησαν οἱ παρά τινων καθαιρεθέντων ἢ καί ἀναθεματισθέντων κληρωθέντες") πλὴν ἀντικανονικάι».

Αὐτά εἶναι μόνο μερικά ἀπό τὰ πολλά στοιχεῖα πού μπορεῖ νὰ προσκομίση κανεὶς, ὅτι δηλαδή ἡ Ἱερωσύνη, ὅπως καί τό Βάπτισμα, δέν ἐπαναλαμβάνονται καί ἄρα οἱ ἐνέργειες τοῦ καθηρημένου ἢ τοῦ ἐπὶ ποινῇ κληρικοῦ ἔχουν ὑπόστασι καί τελειοποιοῦνται μέσα στήν Χάρι τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλιῶς δέν θά δεχόταν σέ καμμία περίπτωσι ἡ Ἐκκλησία χωρίς ἀναβαπτισμό ἢ χειροτονία ἀπό ἐτεροδόξους τήν προσέλευσι. Καμμία πρᾶξι δέν μπορεῖ νά «ξεριζώσῃ» τήν ἱερότητα τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος καί τῆς Ἱερωσύνης.

Ἐπειδή ὁ ἀνεξάλειπτος ἢ ὄχι χαρακτηήρας τῆς Ἱερωσύνης δέν εἶναι τό κεντρικό ζήτημα τοῦ πονήματος ἀρκούμεσθε σέ αὐτά.

²⁸ Ράλλη & Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, τ. 3, σ. 277.

VI. Τό σχίσμα ἐν Οὐκρανίᾳ.

VI.1.) Ἡ περίπτωσης Φιλαρέτου

Δέν ὑπάρχει οὔτε ἓνας, ἀσφαλῶς, ὁ ὁποῖος νά μή παραδέχεται ὅτι ὁ Φιλάρετος ἔλαβε κανονική ἀρχιερωσύνη χειροτονούμενος στίς δ' Φεβρουαρίου 1962 Ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας Ρωσσίας. Στίς 1α' Ἰουνίου 1992, ἐπειδὴ ἀποσκίρτησε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία του, ἀφοῦ ἐκείνη δέν συγκατετίθετο στὴν ἀπονομή καθεστῶτος Αὐτοκεφαλίας στὴν Ἐκκλησία Οὐκρανίας, καθαιρέθηκε ἀπὸ τὸν ἀρχιερατικό βαθμό καί στή συνέχεια ἀφορίσθηκε (Φεβρουάριος 1997). Τίς ἐκκλησιαστικές αὐτές ποιινές ἀνακοίνωσε ἡ Μόσχα στό Φανάρι καί στίς κατὰ τόπους Ἐκκλησίες καί, ὅπως ἦταν φυσικό, ἐκεῖνες τίς ἀνεγνώρισαν, διότι ἀποτελοῦσαν ἐσωτερικό ζήτημα μιᾶς αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας. Τὴν νεώτερη, λοιπόν, ἀπόφασι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ Φιλαρέτου τὴν θεωροῦν ἀνακόλουθη συμπεριφορὰ. Τοῦτο ὅμως δέν ἀληθεύει. Διότι ὅταν τὸ Φανάρι ἀνεγνώρισε τίς τιμωρίες αὐτές δέν εἶχε δεχθῇ ἔκκλητο προσφυγὴ ἀπὸ τὸν τιμωρημένο Φιλάρετο. Μόλις δέχθηκε, ἄρχισε νά σκέπτεται ἐπ' αὐτῶν.

Μέ τὸν Φιλάρετο στό ὄραμα μιᾶς ἀνεξάρτητης Ἐκκλησίας στὴν Οὐκρανία συνέπραξε καί ὁ Ἐπίσκοπος Ποτσάεφ Ἰάκωβος, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἐγκατέλειψε τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας. Οἱ δύο αὐτοὶ Ἱεράρχες, παρὰ τὴν καθαίρεσί τους ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, χειροτόνησαν τὰ ὑπόλοιπα στελέχη τῆς νέας αὐτοκέφαλης Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας.

Ποιό, ὅμως, εἶναι τὸ κῦρος τῆς χειροτονίας κληρικῶν πού τελεῖται ἀπὸ καθηρημένους ἢ σχισματικούς Ἐπισκόπους; Πῶς τέτοιοι κληρικοί ἐντάσσονται, ὅταν ἐπιστρέψουν, στό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας;

- Το κῦρος χειροτονιῶν ἐκ μέρους καθαιρεθέντων ἐπισκόπων

Μέ ἀφορμὴ τὸ Βουλγαρικό ἐκκλησιαστικό ζήτημα πού ἐξετάσαμε πιο πάνω καί στό ὁποῖο διαπιστώσαμε τὴ λύσι πού ἔδωσε μέ τὴ σοφία τῆς ἡ Ἐκκλησία, ἀνατέθηκε σέ διάφορα πρόσωπα ἢ συγγραφὴ μελέτης ἐπὶ τοῦ θέματος «Ἐάν καί μέ ποιόν τρόπο ἐπιτρέπουν οἱ Ἱεροὶ Κανόνες νά γίνεται δεκτός ὁ κληρικός πού χειροτονήθηκε ἀπὸ καθηρημένο καί σχισματικό ἐπίσκοπο». Ἀπὸ αὐτὴ τὴν κίνησι προέκυψαν δύο σπουδαῖες μελέτες, τοῦ Μητροπολίτου Ἀγχιάλου Βασιλείου καί

του ἄρχιμ. Ἰωάννου Ἀναστασιάδου, Καθηγητοῦ στήν Ἱερά Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης καί μετέπειτα Μητρ. Ἡρακλείας, καθώς ἐπίσης καί ἡ ἐπὶ ὅλων τῶν μελετῶν κρίσις τῆς οἰκείας Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς. (Σύντρια τὰ ἔργα ὑπάρχουν ὁλόκληρα στό Παράρτημα -ἀριθ. 4, 5 & 6- καί μάλιστα ἡ μελέτη τοῦ Ἀγχιάλου Βασιλείου σέ μεταγραφή στή νέα ἑλληνική). Ἐπιπλέον, ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, μέ πολλή εὐγένεια καί μητρική παραχώρησι, ζήτησε τή γνώμη καί ἄλλων κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν περί τοῦ ζητήματος αὐτοῦ. Ἄλλες ἀποκρίθηκαν σέ πνεῦμα νομικῆς αὐστηρότητος πού δημιουργήθηκε στά νεώτερα χρόνια καί ἄλλες στό πνεῦμα τό παραδοσιακό τῆς Ἐκκλησίας σύμφωνα μέ τό ὁποῖο ἡ φιλανθρωπία της στή θεραπεία σχισμάτων ἐξαντλοῦσε κάθε ἀγαπητικό μέσο. Στό βιβλίο τοῦ Δημητρίου Α. Πετρακάκου, ὑφηγητοῦ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, τό ὁποῖο ἀποτελεῖ ἀνατύπωσι ἀπό τήν «Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια» (Ἔτος Λ', ἀριθμ. ιζ' καί ἐφ' ἐξῆς), ὑπάρχουν τά σχετικά κείμενα.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἔχουν οἱ ἀπαντήσεις τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων καί Ρωσσίας (ὁλόκληρες καί αὐτές στό Παράρτημα -ἀριθ. 7 & 8).

Τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων κρίνεται σημαντική, διότι ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης Ἱερόθεος στό ἀπαντητικό Γράμμα του α) ἀναγνωρίζει τό κῦρος καί τίς ἀποφάσεις τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τοῦ 1872, ὅπου μέ κάθε τρόπο ἀπέφυγε νά συμμετάσχη ὁ προκάτοχός του Κύριλλος Β', ἀποκαθιστῶντας ἔτσι σαφῶς τήν θέσι τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας, καί β) εἰσηγεῖται ταυτοχρόνως τήν οἰκονομίαν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἐπιστρέφοντες: «διὰ ταῦτα καί ἵνα μή τῇ καθολικῇ Οἰκονομία ἐμπόδιον ᾗ ἡ τῆς ἀκριβείας τήρησις μηδ' ἐμποδίσωμεν τοῖς σωζομένοις διά τό τῆς προστάξεως αὐστηρόν... λυσιτελῶς ἅμα καί θεοφιλῶς καί τοῖς κανόσιν ὁμόρρυθμον ἔγνωμεν καί περί τῶν δευτέρων, ἥτοι τῶν προκεχειρισμένων ὑπό καθηρημένων καί ἀφωρισμένων ἐπισκόπων, τῶ ἔθει χρήσασθαι καί ἀκολουθῆσαι τοῖς οἰκονομήσασι τά καθ' ἡμᾶς Πατράσιν καί ἀποδέξασθαι ἄρα αὐτοὺς ἐν ᾧ τελοῦσι σχήματι τοῦ κλήρου, ὅτε τῇ Καθολικῇ καί Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ προσέρχονται... εὐδελον ὅτι καί τά πλήθη τά συντεταγμένα τοῖς Ἐπισκόποις ἐκείνοις προσδεχόμεθα ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς Ὅροις, καί οὐκ ἔτι δυνάμεθα διακρίνειν αὐτοὺς ἀπό τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί τὰς βαπτίσεις καί τὰ ἄλλα μυστήρια τά ἐν αὐτοῖς τετελεσμένα ὀρίζομεν εἶναι ἔγκυρα, εἶγε μόνον οἱ προσερχόμενοι ἀριδῆ-

λως τῆς πλάνης τοῦ φυλετισμοῦ ἀποτασσόμενοι καί εἰλικρινῶς μετανοοῦντες, συντίθενται τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἅτε "κανόνα τινά τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας ἐκθέμενοι, διὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων παραδοχῆς", καθ' ἃ ὁ Μέγας αὐθις θεσπίζει Βασίλειος»²⁹.

Ἡ ἀπάντησι τῆς Ἐκκλησίας Ρωσσίας, ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1576 (εἰκάζεται τοῦ ἔτους 1880 ἀφοῦ τό Γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Β' εἶναι ἀπό τόν Νοέμβριον τοῦ 1879), εἶναι ἐξ ἴσου σημαντική καθὼς α) ἀναγνωρίζει τήν ὑπό τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως παραχωρηθεῖσα Αὐτοκεφαλία στήν Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας καί β) ἀποτελεῖ «ὕμνον» στήν φιλάνθρωπον συμπεριφορὰ πού πρέπει νά ἐπιδεικνύῃ ἡ Ἐκκλησία πρὸς ὅσους ἐπιστρέφουν ἀπό τό σχίσμα, βασιζόμενη στοὺς Κανόνες ἀλλὰ καί στήν πρᾶξι τῆς Ἐκκλησίας μέσα ἀπό πληθώρα παραδειγμάτων στά ὁποῖα τοποθετεῖ καί τό Μελιτιανό σχίσμα πού θά συναντήσουμε παρακάτω. Καταλήγει δέ ὡς ἐξῆς: «Ἀρκοῦντα τά ὑποδειχθέντα ἐκ τῆς ἀρχαίας οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὀρθῶς ἀποφασισθῇ, πῶς πρέπει νά προσενεχθῶσι πρὸς τοὺς ἐπισκόπους καί ὅλον τόν κλήρον, τόν κατακριθέντα ὑπό τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου καί ἤδη δεικνύοντα μετάνοιαν καί ἐπιθυμοῦντα νά ἐπανέλθῃ εἰς ἐνότητα μετὰ τῆς κατακρινάσης αὐτοὺς Ἐκκλησίας. (σ.σ. εἴτε ἐννοεῖται ἡ καθ' ὅλου Ἐκκλησία καθὼς Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδος τοὺς κατέκρινε, εἴτε, τό ὁποῖο καί πιθανότερο, ἐννοεῖται ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία ὅπως θά ἐξετάσουμε κατωτέρω, ἔχει ὑπερόρια δικαιοδοσία, ἄρα μὴ χρησιμοποιοθῇ ὡς ἐπιχείρημα ὅτι δέν ἐπέστρεψε σ' ἐκείνην πού τήν κατέκρινε ἡ Οὐκρανία καθὼς κυρίως διὰ τῆς ἐκκλήτου εἶχε κάθε ἀρμοδιότητα πρὸς τοῦτο ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης). **Ἀπαιτεῖται νά παραδεχθῶσιν τούτους ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ, ὃν αὐτοὶ ἔχουσιν, εἴτε ἔλαβον αὐτόν πρὸ τῆς κατακρίσεως αὐτῶν ὑπό τῆς Συνόδου, εἴτε μετὰ τήν κατάκρισιν**»³⁰.

Στά δύο ἔγκριτα γιὰ τό θέμα αὐτά πονήματα τοῦ Ἀγχιάλου Βασιλείου καί ἰδίως τοῦ ἀρχιμ. Ἰωάννου Ἀναστασιάδου ἀναφέρεται λεπτομερῶς ὅτι χειρότερο εἶναι τό νά κηρυχθῇ κανεὶς ἀλλότριος τῆς Ἐκκλησίας ὡς αἰρετικός ἢ σχισματικός ἀπὸ τό νά καθαιρεθῇ καθὼς καί τό πῶς κάθε Οἰκουμενική Σύνοδος ἀντιμετώπισε τίς περιπτώσεις

²⁹ Πετρακάκου, *Περί τοῦ Κύρους*, σ. 65-69.

³⁰ Πετρακάκου, *Περί τοῦ Κύρους*, σ. 65-69.

κληρικῶν πού χειροτονήθηκαν ἀπό καθηρημένους ἢ σχισματικούς ἢ αίρετικούς χωρίς ἀσφαλῶς ἀναχειροτονία. Καταγράφονται ἀρκετές περιπτώσεις. Περισσότερες ὑπάρχουν στό ἀπόσπασμα ἀπό τό περί τῆς ἐνώσεως μετά τῶν Ἀρμενίων ἔργο τοῦ Γρηγορίου Χίου (βλ. Παράρτημα ἀριθ. 9).

Ἀπό τά γραφόμενα τῆς μελέτης τοῦ μακαριστοῦ Ἱεράρχου Βασιλείου (σέ μεταγραφή στήν νέα ἐλληνική) παρατίθενται τά ἐξῆς ἀποσπάσματα:

«Ἡ Ζ' Οἰκουμ. σύνοδος (787) προκειμένου περί τῶν ἐπισκόπων πού προσήλθαν ἀπό τήν αίρεση τῶν Εἰκονομάχων καί οἱ ὅποιοι εἶχαν τήν χειροτονία ἀπό αίρετικούς, ὅταν ἐτέθη τό ζήτημα ἂν θά γίνονται δεκτοί μέ τόν βαθμό τους, μετά ἀπό μακρά ἔρευνα πολλῶν παραδειγμάτων τοῦ παρελθόντος καί ἀποδείξεων ἀπό τίς πατερικές καί συνοδικές χρήσεις, τοὺς ἀποδέχτηκε μετά χαρᾶς καί τοὺς ἀποκατέστησε στίς ἐπισκοπικές τους ἔδρες, δίνοντας μόνο λίβελλο καί ἀναθεματίζοντας τήν αίρεση. «Διότι ἡ χειροτονία εἶναι ἀπό τόν Θεό», ὅπως ἀποφαίνεται (ἡ Σύνοδος) διά τοῦ ἐπικεφαλῆς ἱεροῦ Ταρασίου, καί «διότι παντοῦ οἱ πατέρες εἶναι σύμφωνοι μεταξύ τους, καί ἐναντίωση σέ αὐτούς δέν ὑπάρχει καμία, ἀλλά ἀντίθετοι σέ αὐτούς εἶναι μόνο ὅσοι δέν κατανοοῦν τήν οἰκονομία καί τοὺς σκοποὺς τους». Σέ ὅλη τήν σχετική συζήτηση καθὼς δέν ἔγινε ἀπό κανέναν καμία ἐνσταση ἐάν κάποιος εἶχε λάβει τήν χειροτονία ἀπό καθηρημένο...».³¹

«Ὁ δέ πατριάρχης Ἀντιοχείας Θεόδωρος ὁ Βαλσαμών ἐρμηνεύοντας τόν ιθ' κανόνα τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἀναφέρει τά ἐξῆς: **“Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἀπό τόν παρόντα κανόνα καμία κρίση δέν ὑπέστησαν ὅσοι ἔλαβαν τήν ἱερωσύνη ἀπό καθηρημένους ἢ ἀναθεματισμένους”**»³².

Καί καταλήγει ἡ Πραγματεία τοῦ Ἀγχιάλου Βασιλείου: **“Ὅσοι χειροτονήθηκαν ἀπό καθηρημένους καί σχισματικούς ἐπισκόπους, ἐπειδή προέρχονται ἀπό τήν ἐκκλησία, νά γίνονται δεκτοί σέ κοινωνία κατὰ τήν διαταγή τοῦ η' κανόνα τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου, ὁ καθένας δηλαδή μέ τόν ἱερατικό του βαθμό καί τό σχῆμα του”**³³.

Ἀπό τήν ἀνάγνωσι ὅλου τοῦ κειμένου, ἀλλά ἰδιαίτερα ἀπό τά ἀποσπάσματα αὐτά, ἀντιλαμβάνεται κανεῖς μέ ποιό πνεῦμα οἱ

³¹ Βασιλείου, Πραγματεία, σ. 13.

³² Βασιλείου, Πραγματεία, σ. 16.

³³ Βασιλείου, Πραγματεία, σ. 27.

Οικουμενικές Σύνοδοι, καί κατά συνέπεια ἡ Ἐκκλησία, ἀντιμετωπίζει αὐτές τίς καταστάσεις.

Τήν μὴ ἀναχειροτονία ὑπὸ τῆς Ζ' Συνόδου ἀναγνωρίζει καί ὁ τότε (1957) ἀρχιμ. Ἰερώνυμος Κοτσώνης: «... ὑπάρχει καί ἡ Απόφαισις τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ ὁποία καίτοι ἐδέχθη τό κῦρος τῆς Ἱερωσύνης τῶν ὑπὸ τῶν Εἰκονομάχων χειροτονηθέντων...»³⁴.

Ἐάν οἱ ἀπό αἵρεσι (ἡ Εἰκονομαχία δέν ἦταν σχίσμα, ἦταν αἵρεσι) καί οἱ χειροτονηθέντες ἀπὸ Εἰκονομάχους, ἐπιστρέφοντας στήν Ἐκκλησία γίνονταν δεκτοί ἄνευ ἀναχειροτονίας, τότε αὐτό ἰσχύει ἀκόμη περισσότερο γιά ὅσους ἔχουν χειροτονηθῇ ἀπὸ σχισματικούς ἢ καθηρημένους. Ἐδῶ ἀξίζει νά σημειωθῇ ὅτι ἐκτός Ἐκκλησίας δέν ὑπάρχει ἡ πληρότης τῆς Χάριτος, ἄρα τά Μυστήρια τῶν ἀνωτέρω εἶναι μέν ὑποστατά, ἔγκυρα ἀλλά ἀτελῆ! Μέ τήν ἐπιστροφή τῶν πεπλανημένων στούς κόλπους τῆς Ἀληθείας, ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ συμπληρώνει τίς ἀτέλειες καί ὅλα ἀποκαθίστανται. Ἐννοεῖται δέ ὅτι ἡ Ἀποστολική Διαδοχή εἰς οὐδέν βλάπτεται. Ἀλίμονο ἐάν οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί εἶχαμε μία νομικίστικη καί φαρισαϊκή ἀντίληψιν σχετικά μέ τήν Ἀποστολική Διαδοχή. Εὐτυχῶς ἡ Ἐκκλησία, ὅπως εἶδαμε ἀκριβῶς παραπάνω, τοποθετεῖ τά ζητήματα στή θέσιν τους.

Ἐξ ἄλλου, «ὡς πρός τάς χειροτονίας τάς ὑπὸ σχισματικῶν, καθηρημένων ἢ αἰρετικῶν γινομένας, ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία καί πάλαι καί νῦν ἐδέξατο ὡς ἐγκύρους οὐ μόνον τάς παρά σχισματικῶν καί παρά καθηρημένων, ἀλλά καί τάς γενομένας παρ' αἰρετικῶν ἀποδεχομένων τήν ἱερωσύνην ὡς μυστήριον καί κανονικῶς αὐτήν τελούντων...»³⁵.

Ἡ Ἐκκλησία, δεχομένη συνοδικῶς τόν πεπλανημένο, ἐνεργοποιεῖ, ἀναζωπυρώνει τήν Χάριν τῆς ἱερωσύνης πού βρισκόταν σέ λανθάνουσα κατάστασι καί ἀναγνωρίζοντας τό ἔγκυρό της τοῦ δίνει πλέον τό ἀρχικό κάλλος πού διαθέτει ἐντός τῆς Κιβωτοῦ τῆς Ἀληθείας.

Αὐτήν τήν στάσιν τήρησε στή Μείζονα καί Ὑπερτελῆ Σύνοδο τῆς Σόφιας τοῦ 1998 ὁ μακαριστός Σέρβος Πατριάρχης Παῦλος, ἀναφέροντας μεταξύ ἄλλων: «Κατά συνέπειαν, πᾶσαι αἱ ἐνέργειαι, πᾶσαι αἱ ἱεροπραξίαι καί μυστηριακαί πράξεις τῶν σχισματικῶν, τῶν χειροτονιῶν συμπεριλαμβανομένων, τυγχάνουσιν ἄκυροι. Ἐάν, ὁμως, οἱ σχισματικοί ἐπιστρέψωσιν εἰς τήν ἐνότητα τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν

³⁴ Κοτσώνη, *Κανονική Ἀποψις*, σ. 200.

³⁵ Ἀνδρούτσου, *Δογματική*, σ. 391.

ἐκκλησίας, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἐκκλησία δύναται νά δεχθῇ τοὺς ἐπιστρέφοντας σχισματικούς ἄνευ ἐπαναλήψεως χειροτονίας, ἡ ὁποία εἶναι μὲν ἄκυρος καὶ ἀνυπόστατος ἐν τῇ προηγουμένη καταστάσει τοῦ σχίσματος, πλὴν ὅμως διὰ τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἡ ἐκκλησία προσδίδει περιεχόμενον εἰς τὸν γενόμενον τύπον. Δύναται ἄρα νά μὴ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξωτερικὴν διάστασιν τῆς παρανόμου χειροτονίας. Ἐπιστρέφοντες λοιπὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπανενούμενοι μετ' αὐτῆς, γίνονται οἱ σχισματικοὶ ἀποδεκτοὶ τῆς θείας χάριτος, τῆς ὁποίαν εἶχον οὗτοι ἀποστερήσει ἑαυτοὺς τό πρότερον»³⁶.

Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Μπάτσкас Εἰρηναῖος, πιστός στό ἴδιο πνεῦμα, τονίζει: «Ἐάν ὅμως δέν εἶναι δυνατόν ἢ ἔχωσι μεγάλην δυσκολίαν, προτιμότερον εἶναι νά γίνωσι δεκτοὶ καί μέ τὴν μέχρι τοῦδε ψευδῇ ἀρχιερωσύνην αὐτῶν, ἡ ὁποία θά πληρωθῇ πραγματικῆς θείας χάριτος διὰ τῆς ἀποδοχῆς αὐτῶν καί διὰ τῆς κοινωνίας μέ τὴν ἐκκλησίαν, παρά νά μείνωσιν εἰς τό σχίσμα καί νά δηλητηριάζωσι καί ἐν τοῖς ἐφ' ἑξῆς τόν λαόν. Ὡς πρός τοὺς κληρικούς καί τὰ μυστήρια τὰ ὑπ' αὐτῶν τελεσθέντα, ὑπενθυμίζω ταπεινῶς τὴν λύσιν τὴν ὁποίαν ἐφήρμοσεν ἡ ἐκκλησία ἡμῶν τῇ εἰσηγήσει τοῦ παρεδρεύοντος ἐνταῦθα ἀγιωτάτου πατριάρχου ἡμῶν Παύλου, ὅταν ἐθεραπεύθη σχίσμά τι ἐν βορείῳ Ἀμερικῇ. Τότε ἐδέχθημεν πάντας, μετὰ τῆς συμφωνίας, ὅτι ἐκάστη περίπτωση παρανομήσαντος κληρικοῦ, εἴτε δευτερογάμου, εἴτε μοναχοῦ παρανόμως λαβόντος γυναῖκα ἐκ τῶν ὑστέρων, θά ἐξετασθῶσι κεχωρισμένως ὑπὸ κανονικοῦ δικαστηρίου τῆς ἐκκλησίας. Προτείνω νά σκεφθῇτε τὴν λύσιν ταύτην, τὴν ὁποίαν εἶχομεν δοκιμάσει»³⁷. (Δέν εἶχε προτείνει ἐξ ἀρχῆς τὴν μὴ ἀναχειροτόνησι διότι ἐκκρεμοῦσε τό ζήτημα μέ τὴν Οὐκρανία καί εὐνοήτως πρότεινε ὡς τελευταία τὴν ὡς ἄνω λύσι. Ἐντύπωσι προκαλεῖ τό γεγονός ὅτι δέν σχολίασε ὅτι τό σχίσμα τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς, τοῦ Νέας Γρατσανίτης Εἰρηναίου, εἶχε λάβει ἐπισκοπικὴς χειροτονίες ἀπὸ τοὺς Οὐκρανοὺς τῆς Διασποράς. Καί πάλι οἱ λόγοι εὐνόητοι. Ἀφοῦ ὅμως ἴσχυσε τότε ἡ οἰκονομία, γιατί δέν πρέπει νά ἰσχύσῃ καί για τοὺς Οὐκρανοὺς σήμερα; (Βλέπε περισσότερα κατωτέρω, περί του Νέας Γρατσανίτης Εἰρηναίου σελ. 51).

³⁶ «Πεπραγμένα τῆς ἐν Σόφια Μείζονος καί Ὑπερτελοῦς Ἱερᾶς Πανορθοδόξου Συνόδου», Ὁρθόδοξία, Δ' (1998) σ. 38-39.

³⁷ «Πεπραγμένα τῆς ἐν Σόφια Μείζονος καί Ὑπερτελοῦς Ἱερᾶς Πανορθοδόξου Συνόδου», Ὁρθόδοξία, Δ' (1998) σ. 131.

- Σχετικά μέ τή μυστική εὐχή ἢ μυστικωτέρα χειροτονία

Μέσα στό κείμενο τοῦ Ἀγχιάλου Βασιλείου, στήν περίπτωσι τοῦ Μελιτιανοῦ σχίσματος ἐξετάζεται ἡ ἀπόφασι, «ὅσοι δέ χειροτονήθηκαν ἀπό αὐτόν νά ἀποκατασταθοῦν μέ μυστική χειροτονία...»³⁸. Σχολιάζοντας αὐτό ὁ συγγραφέας λέγει: «Σχετικά μέ τήν πολλαπλή σημασία τῶν λέξεων χειροτονεῖν, χειροτονία, χειροθεσία, βλ. ἔρμην. κανόνων καί Σουϊκήρου *Thesaurum-Ecclesiasticum*. Καί σχετικά μέ τήν συγκεκριμένη φράση «μυστικωτέρα χειροτονία βεβαιωθέντας», ὅτι δέν δηλώνει τήν ἐξ ἀρχῆς χειροτονία μέ ἐπανάληψη τοῦ μυστηρίου, ὅπως μπορεῖ νά ὑπονοήσῃ κάποιος ἀμαθής, βλ. Σουϊκ. ὁ.π. διότι ὅχι μόνο ὅσα ἀναφέρουν οἱ πατέρες σχετικά μέ τόν κανόνα ἡ ἀποσαφηνίζουν τήν ἔννοια τῆς φράσης, ἀλλά καί αὐτό τό ρῆμα «βεβαιοῦν» ὁμοίως σημαίνει τήν ἐπικύρωση καί ἐπιβεβαίωση ὁποιασδήποτε προγενέστερης πράξης ἢ τελετῆς»³⁹.

Σέ σύγγραμμα τοῦ Ε' αἰῶνος, πού ἀποδόθηκε λανθασμένως στόν φιλόσοφο καί μάρτυρα Ἰουστῖνο, ὁ ἄγνωστος συγγραφέας γράφει σχετικῶς ἐκφράζοντας τό πνεῦμα οἰκονομίας τῆς ἐποχῆς του σέ ἀντίθεσι μέ τήν παλαιά αὐστηρή γραμμή τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ τήν ὁποία ὅμως δέν υἱοθέτησε ἐν τοῖς πράγμασιν ἡ Ἐκκλησία: «Εἰ ἐψευσμένον τυγχάνει καί μάταιον τό ὑπό τῶν αἵρετικῶν διδόμενον βάπτισμα, διά τί οἱ ὀρθόδοξοι τόν προσφεύγοντα τῇ Ὁρθοδοξίᾳ αἵρετικόν οὐ βαπτίζουν, ἀλλ' ὥς ἐν ἀληθεῖ τῷ νόθῳ ἐῷσιν βαπτίσματι; Εἰ δέ καί χειροτονίαν τύχοι παρ' ἐκείνων δεξάμενος, καί τοιαύτην ὥς βεβαίαν ἀποδέχονται. Πῶς οὖν ὁ δεχθείς καί οἱ δεξάμενοι τό ἄμεμπτον ἔχουσι; Ἀπόκρισις. Τοῦ αἵρετικοῦ ἐπὶ τήν Ὁρθοδοξίαν ἐρχομένου τό σφάλμα διορθοῦται, τῆς μέν κακοδοξίας τῇ μεταθέσει τοῦ φρονήματος, τοῦ δέ βαπτίσματος τῇ ἐπιχρίσει τοῦ ἁγίου μύρου, τῆς δέ χειροτονίας τῇ χειροθεσίᾳ»⁴⁰.

Ὁ ἐμβριθῆς καί περινούστατος Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως καί Θείρων Γεννάδιος, στό ἔργο του «Ἡ ὑπό πλειόνων τοῦ ἐνός χειροτονία Ἐπισκόπου» (βλ. ὁλόκληρο τό ἔργο στό Παράρτημα, ἀριθ. 10), ἀναφέρει περί τοῦ ἰδίου ζητήματος: «Ἡ Α' Οἰκουμενική Σύνοδος φιλανθρωπότερον κινουμένη ἐπέτρεψε τήν μετ' αὐτῶν κοινωνίαν καί

³⁸ Βασιλείου, *Πραγματεία*, σ. 28-29.

³⁹ Βασιλείου, *Πραγματεία*, σ. 28, ὑπ. 63.

⁴⁰ Ἰουστίνου Φιλοσόφου καί Μάρτυρος, *Αποκρίσεις πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους περὶ τινῶν ἀναγκαίων ζητημάτων*, Ἐρώτησις ΙΔ', PG 6, 1262 D.

λειτουργίαν (σ.σ. ἐννοεῖ μέ ὅσους εἶχαν χειροτονηθῇ ἀπό μόνο τόν ὄχι μόνο σχισματικό ἀλλά καί θυσιάσαντα στά εἰδῶλα Μελίτιο). δηλ. ἀνεγνώρισε τήν χειροτονίαν τῶν ἐπισκόπων. Ἡ φράσις τοῦ Θεοδωρήτου “μυστικωτέρα χειροτονία βεβαιωθέντας” δέν σημαίνει ἀναχειροτονίαν. Ταύτην ἀναλύει καί διασαφηνίζει ο Σωζόμενος διά τῶν ἀκολουθῶν: “ἐπαναβαίνειν (νά λάβωσι τάς θέσεις τῶν ἀποθνησκόντων νομίμων ἐπισκόπων οἱ ὑπό τοῦ Μελετίου χειροτονηθέντες) ταῖς τάξεσι τῶν προτετελευτηκότων εἰ ψήφῳ τοῦ πλήθους ἄξιοι φανεῖεν ἐπιχειροτονοῦντος τοῦ ἐπισκόπου τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας”. Τά τοιαῦτα ἀναφέρει καί αὐτός ὁ Θεοδώρητος ἐπεξηγῶν τρόπον τινά καί ὁ ἴδιος τήν φράσιν “μυστικωτέρα χειροτονία βεβαιωθέντας” (καίτοι, ὡς εἵπομεν, μόνον αὐτός ἀναφέρει ταύτην, παραλείπεται δέ καί ἔν τινι χειρογράφῳ κώδικι τῆς Ἱστορίας τοῦ Θεοδωρήτου) παραθέτων τά ἑξῆς: “συνεπιψηφίζοντος αὐτοῖς καί ἐπισφραγίζοντος τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου” (τοῦ Ἀλεξανδρείας)»⁴¹.

Ὁ ἀρχιμ. Ἰωάννης Ἀναστασιάδης, στή μελέτη του, λέγει ἐπὶ τοῦ θέματος ἀντλῶντας ἀπό τό Πηδάλιο: «τούς δέ οὕτω (σ.σ. ἐννοεῖ ἀπό σχισματικούς/καθηρημένους) τίνι τρόπῳ τό ἐδέχετο ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία διορίζει ὁ ἡ' τῆς Α'. Χάριν δέ μείζονος σαφηνείας παρατίθεμεν ἐνταῦθα τήν ἐπὶ τούτου τοῦ μέρους τοῦ ἐν λόγῳ κανόνος ἐρμηνείαν τοῦ Πηδαλίου, ἔχουσιν οὕτω· “Τούτων οὕτως ἐγνωσμένων λέγει ὁ παρὼν κανὼν, ὅτι ἀνίσως οἱ τοιοῦτοι Ναυατιανοί προσέλθουν εἰς τήν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐφάνη εὐλογον νά χειροθετοῦνται καί οὕτω νά δέχωνται (νά ὦσι δεκτοί) καί νά μένουν εἰς τόν κλῆρον τους οἱ ὄντες δηλ. καί ἐν τῷ σχίσματι κληρικοί (οὕτως ἐδέχθη διά χειροθεσίας τούς Δονατιστάς καί ὁ στ' τῆς ἐν Καρθαγ.), πλήν πρέπει νά ὁμολογοῦν ἐγγράφως, πῶς ἔχουν νά φυλάξουν ὅλα τά δόγματα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας”. Ὑπὸ τήν λέξιν “νά χειροθετοῦνται” τίθησι τό Πηδάλιον τήν ἐξῆς σημείωσιν· “Ἡ χειροθεσία ἐδῶ δέν εἶναι χειροτονία, καθὼς ἴσως ἤθελον ὑπολάβει τινές, ἀλλ' εἶναι τό νά βάλλεται ἡ χεὶρ τῶν ἱερωμένων εἰς τάς κεφαλὰς τῶν τοιούτων αἵρετικῶν, καί οὕτω νά δέχωνται (ὦσι δεκτοί) ὡς μετανοοῦντες. Ὅτι δέ ἀληθὴς ὁ λόγος μου, μαρτυρεῖ καί ἡ Ζ' Σύνοδος. Ἀναγνωσθέντος γάρ τοῦ ἰδίου τούτου κανόνος ἐν τῇ α' πράξει αὐτῆς καί ζητηθέντος πῶς νοητέον τό χειροθετουμένους, εἶπεν ὁ ἁγιώτατος Ταράσιος: ἐπ' εὐλογίας ἐνταῦθα ἡ χειροθεσία λέγεται καί οὐκ ἐπὶ

⁴¹ Γενναδίου, «Χειροτονία Ἐπισκόπου», σ. 295.

χειροτονίας" (Πηδαλ. σελ. 75). Στή συνέχεια αναφέρει και άλλη περίπτωση ἐπιστροφῆς κληρικῶν ἀπό τό σχίσμα, (τούς περί τόν Ἀντιοχείας Ἰωάννη 34 Ἐπισκόπους στήν ἐποχή τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου) λέγοντας: "οἱ τοιοῦτοι σφοδρότατοι καθηρημένοι σχισματικοί ἐξηκολούθουν τελοῦντες πάσας τάς ἱερατικάς πράξεις, ἐν αἷς ἐτέλεσαν πάντως καί χειροτονίας ἱερέων, καί διακόνων ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν, ὧν παρελθόντων μόλις διά τῶν εἰρηνικῶν προσπαθειῶν τοῦ βασιλικοῦ ἀπεσταλμένου Ἀριστολάου συνελθόντες εἰς ἑαυτούς καί ὑπογράψαντες τήν καθαίρεσιν τοῦ Νεστορίου καί ἀναθεματίσαντες τήν βλάσφημον αὐτοῦ διδασκαλίαν καί ἀναγνώρισαντες τήν χειροτονίαν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἐλήφθησαν εἰς τήν κοινωνίαν τῆς Ἐκκλησίας διά τοῦ ἁγ. Κυρίλλου, τοῦ προέδρου τῆς Γ' οἰκουμ. συνόδου. Ἐν τῇ περιστάσει λοιπόν ταύτῃ ἀνεγνώρισθησαν καί αἱ χειροτονίαι αὐτῶν καί σχισματικῶν καί καθηρημένων ὄντων"»⁴². Ἐδῶ δέν γίνεται λόγος γιά χειροθεσία.

Καμμία ἐκκλησιαστική τακτική, λοιπόν, δέν μπορεῖ νά θεωρηθῇ ὅτι ἐκφράζει ἐπακριβῶς τήν «χειροθεσία», τήν «μυστικωτέρα χειροτονία», τήν «μυστική εὐχή» πού ἰσχυρίζονται ἄρκετοί ὅτι ὑποδηλώνει τήν ἀναχειροτονία. Ἀντιθέτως, μάλιστα, τό μείζον στοιχεῖο σέ αὐτήν τήν πρᾶξι εἶναι ἡ ἀπόφασι τῆς Ἐκκλησίας νά ἐπανενταχθοῦν οἱ πεπλανημένοι στό Κυριακό Σῶμα. Αὐτό γινόταν σέ περιπτώσεις κατά τό πῶς ἔκρινε ἐκείνη. Ἐπὶ παραδείγματι, στό Βουλγαρικό σχίσμα ἔγινε μέ Γράμμα τῆς Μητρος Ἐκκλησίας συγχωρητικό, στήν Ἀλβανία μέ ἀπόφασι συνοδική, στήν Οὐκρανία μέ Πατριαρχικά Γράμματα στούς πρώτους τῶν σχισματικῶν παραφυάδων ἀλλά καί μέ τό χειροφίλημα τοῦ ἐκλεγέντος ἀπό τήν Κληρικολαϊκή Συνέλευσι Προκαθημένου Μακαριωτάτου Μητροπολίτου Ἐπιφανίου τόσο πρός τόν Ἐξαρχο τοῦ Παναγιωτάτου, ὅσο καί στόν ἴδιο τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κατά τήν πρώτη του ἐπίσκεψι στά Πατριαρχεῖα. Βάσις, ἐδραίωμα καί θεμέλιο τῆς ἀποκαταστάσεως εἶναι ἡ βούλησι καί ἀπόφασι τῆς Ἐκκλησίας καί κορυφαῖο καί ἰσχυρότερο ἐπιστέγασμα ἡ συλλειτουργία. Αὐτό εἶναι τό μοναδικό πού παρῆμεινε ἀναλλοίωτο καί ἀνόθευτο καί ἀμετάβλητο στήν διαχρονική της πρᾶξι.

⁴² Πετρακάκου, *Περί τοῦ Κύρου*, σ. 26-49.

Τά Πατριαρχικά Γράμματα πρὸς Φιλάρετο καὶ Μακάριο⁴³ (βλ. στό Παράρτημα αὐτούσια ἀριθ. 11 & 12) εἶναι πολὺ συγκινητικά, περιγράφουν μέ εὐκρίνεια τὴν ἀποκαταστατικὴ δύναμι τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, πού ἐπέφερε τὴν δικαίωσι τῆς ἐκκλήτου προσφυγῆς, καὶ ὁμοιάζουν πολὺ στό περιεχόμενον μέ τό Γράμμα πρὸς τὴν Βουλγαρία. Ἄρα, ὅ,τι ἴσχυσε σέ ἐκείνη τὴν περίπτωσι, ἐπαναλήφθηκε καὶ στή θεραπείᾳ τοῦ σχίσματος τῆς Οὐκρανίας.

Συμπερασματικῶς, περί τῶν χειροτονιῶν τοῦ Φιλαρέτου, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει καὶ ἐκείνη ἡ ὁμάδα πού εὐκολότερα ὑποτάσσει στήν περίπτωσι αὐτὴ τό γράμμα τοῦ νόμου στό πνεῦμα τῆς οἰκονομίας, μπορούμε νά ποῦμε ὅτι διὰ τοῦ τρόπου πού εἶδαμε τόσο περιληπτικῶς ὅσο καὶ ἐκτενῶς (ἐν. στο Παράρτημα) στίς ἐνέργειες τῶν Πατέρων, μέ τὴν ἐπανέλευσι στήν κοινωνία τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, θεραπεύθηκε καὶ ὁ τελευταῖος «σπίλος ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων» (Ἐφ. ε', 27), πού ὑπῆρχε ἐνόσω εὐρίσκονταν στό σχίσμα.

Τό πλέον συγκινητικό εἶναι ὅτι τά συγχωρητικά καὶ ἀποκαταστατικά αὐτά Γράμματα πρὸς τὴν Βουλγαρία καὶ τὴν Οὐκρανία περιλαμβάνουν φιλοστοργῶς καὶ εἰδική μέριμνα ὑπὲρ ἀναπαύσεως καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν ὅσων ἐκοιμήθησαν ἐντὸς τοῦ σχίσματος ἀδελφῶν μας.

⁴³ Ἀδημοσίευτο ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχείου ἔτ. 2018.

VI.2. Η περίπτωση Μακαρίου

Οί περισσότεροι «λογισμοί», οί ενστάσεις, οί αντιρρήσεις, αφορούν στό πρόσωπο του Μητροπολίτου Μακαρίου καί τῶν σύν αὐτῷ, στά πρόσωπα δηλαδή πού προσήλθαν στήν Ἑνωτική Σύνοδο του Κιέβου ἀπό τήν σχισματική παράταξι τῆς «Αὐτοκέφαλῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας». Ἡ μεγάλη ἐναντίον του Μακαρίου κατηγορία εἶναι ὅτι ἡ παράταξι του προέρχεται (τάχα) ἀπό αὐτοχειροτόνητους ἢ ἀχειροτόνητους καί ἄρα μέ τήν ἀποδοχή τους στήν κοινωνία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀποδεχθήκαμε πρόσωπα ἐστερημένα Ἀποστολικῆς Διαδοχῆς. Εἶναι, ὅμως, ἔτσι;

Ἡ ἀλήθεια εἶναι στό ὅτι αὐτή ἡ ἀποψι προέρχεται ἀπό μία διαστρέβλωσι, ἀπό μία παρεξήγησι, ἡ ὁποία ἐδράζεται στό ὄνομα τῆς σχισματικῆς αὐτῆς παρατάξεως καθώς εἶναι ὁμώνυμη μέ τήν παλαιά παράταξι τῶν ὄντως αὐτοχειροτόνητων τῆς Οὐκρανίας τῶν ἀρχῶν του 1921, ἐκείνης του Βασιλείου Λιπκίβσκυ. Μόνο ὁμωνυμία μέ τήν ὁμάδα ἐκείνη τῶν Αὐτοχειροτονήτων εἶχε ἡ σχισματική παράταξις του Μακαρίου καί τίποτε περισσότερο. Αὐτό ἀποδεικνύεται σέ ὅσα στοιχεῖα ἀκολουθοῦν.

Τόν Μακάριο, μετά τόν θάνατο τῆς πρεσβυτέρας του, χειροτόνησαν σέ Ἐπίσκοπο οί «Πατριάρχης Κιέβου» Δημήτριος, Χαρκόβου καί Πολτάβας Ἰγκορ, καί Κρεμένετς Μεθόδιος, στίς γ' Νοεμβρίου 1996. Στό διάγραμμα-γενεαλογικό δένδρο, πού ὑπάρχει στό Παράρτημα ἀριθ. 13, μπορεῖ κανεῖς νά διακρίνη ὅτι οί χειροτονίες του Μακαρίου προέρχονται ἀπό τρεῖς πηγές: α) ἀπό τόν Ἰωάννη Μποντναρτσούκ, τῆς Ἐκκλησίας Ρωσσίας (περί του ὁποίου θά γίνη ἀναφορά στή συνέχεια), β) ἀπό τόν Φιλάρετο, καί γ) ἀπό τόν Μιστισλάβ, ὁ ὁποῖος ἔλκει τήν ἱερωσύνη ἀπό τήν Πολωνική Ἱεραρχία. Στίς ἐπόμενες γραμμές θά παρατεθοῦν ἱστορικά στοιχεῖα γιά τό πῶς δημιουργήθηκε καί ἐξαφανίστηκε τελικά ἡ παράταξι τῶν αὐτοχειροτονήτων, ἐνῶ ἔμεινε σταθερό μόνο τό ὄνομα τῆς «Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», ὡς σταθερός πόθος γιά τέτοιο ἐπίτευγμα.

- Η παράταξι τῶν «αὐτοχειροτονήτων» Οὐκρανῶν «ἐπισκόπων».

Από τό πρῶτο κιόλας Σύνταγμα τῆς Οὐκρανίας (1710)⁴⁴ καί τό πρῶτο ἤδη ἄρθρο του ἀντιλαμβάνεται εὐκόλα κανεῖς τή διακαῇ ἐπιθυμία τῶν Οὐκρανῶν γιά κάθε εἶδους ἀνεξαρτησία καί μάλιστα χειραφέτησι ἀπό τήν Μόσχα. Αὐτό τό φρόνημα στίς ἀρχές τοῦ Κ' αἰῶνος εἶχε γίνει τόσο βαθύ μέ συγκεκριμένες κινήσεις καί ἐνέργειες ὥστε γράφει ὁ ἐν Μόσχᾳ Ἀντιπρόσωπος τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας Ἀρχιμ. Βασίλειος Δημόπουλος σέ ἔκθεσί του πρὸς τό Σεπτό Κέντρο: «Ἡ ἐκκλησιαστική αὕτη κίνησις ἀρξαμένη τό πρῶτον καί συγκεντρωθεῖσα ἐν Κιέβῳ ἐπεξετάθη ἀργότερον καί ἀλλαχοῦ, οἱ ἀρχηγοί δέ αὐτῆς, ιδίως διά τῆς ἰδρυθείσης, ἀρχᾶς τοῦ 1918, πανουκρανικῆς ἐκκλησιαστικῆς ράδας (συμβουλίου), διεκδικοῦντες ἐπισήμως τήν ἀποκατάστασιν τῶν καταπατηθέντων κατ' αὐτοῦς δικαιωμάτων τοῦ οὐκρανικοῦ λαοῦ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι καί ὑποδεικνύοντες ὠρισμένως τήν ἀνάγκην τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καί τοῦ θείου κηρύγματος ἐν τῇ οὐκρανικῇ γλώσσῃ, κατέληγον ἀξιοῦντες τήν ἰδρυσιν αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας ἐν Οὐκρανίᾳ»⁴⁵.

Μέ λίγες λέξεις (τά ἱστορικά στοιχεῖα τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἀντλοῦνται ἀπό τήν σχετική μελέτη τοῦ ὁτρηροῦ Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου περὶ τοῦ Οὐκρανικοῦ⁴⁶, ἡ ὁποία καί περιλαμβάνεται ὁλόκληρη στο Παράρτημα, ἀριθ. 14), οἱ Οὐκρανοί, ὅπως καί ὅλοι οἱ λαοί τῶν Βαλκανίων, ἤθελαν τόσο τήν κρατική/ἐθνική, ὅσο καί τήν ἐκκλησιαστική τους ἀνεξαρτησία. Στήν περίπτωσι τῆς Οὐκρανίας εἶχε ἰδιαίτερη σημασία καθὼς δέν ἔνιωθαν, ὡς φαίνεται καί ἐν τοῖς πράγμασι ἀποδεικνύεται, τό ἴδιο ἔθνος μέ τή Μόσχα ὥστε νά ἔχουν τόν αὐτό ἐν αὐτοῖς Πρῶτο.

Τό λάθος στήν περίπτωσι τῶν κινήσεων τῶν Οὐκρανῶν στίς ἀρχές τοῦ Κ' αἰῶνα ἦταν ὅτι δέν ἤϋραν Ἱεράρχες πού μπορούσαν νά ἡγηθοῦν αὐτῆς τους τῆς ἐνέργειας καί, κινούμενοι ἀπό πόθο ἀνεξαρτησίας, συγκάλεσαν τόν Μάϊο τοῦ 1920 «πανουκρανικό ὀρθόδοξο ἐκκλησιαστικό συμβούλιο», τό ὁποῖο ἀνεκήρυξε τήν

⁴⁴ Πρόκειται γιά τό Σύνταγμα πού συνέταξε ὁ Φίλιππος Ὁρλύκ, ἐτμάνος (χέτμαν) τῶν Κοζάκων τῆς «Στρατιᾶς τῆς Ζαπορίζια», πού ἀγωνίζονταν γιά Οὐκρανία ἀνεξάρτητη ἀπό τόν Τσάρο Πέτρο τόν Μέγα καί τόν Πατριάρχη Μόσχας. Ἀνεγνώριζε ὡς ἐκκλησιαστική ἀρχή μόνο τόν «Ἀποστολικό Θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως».

⁴⁵ Δημοπούλου, Ἐκθεσις,

⁴⁶ Μαξίμου, «Τό Οὐκρανικόν».

«αὐτοκεφαλία» τῆς Ἐκκλησίας στήν Οὐκρανία καί στή συνέχεια ἔκαναν τό ὀλέθριο λάθος νά ἐκλέξουν καί χειροτονήσουν σέ «Μητροπολίτη Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας» τόν Βασίλειο Λιπκίβσκυ, στίς κγ' Σεπτεμβρίου 1921, στήν Ἁγία Σοφία Κιέβου, μόνον ἱερεῖς καί κανεῖς Ἐπίσκοπος. Δικαιολογούμενοι ἀδικαιολογήτως σέ ἐπιστολή τους πρὸς τόν Οἰκουμενικό Θρόνο καί ζητῶντας κανονική ἐπικοινωνία ἔγραψαν ὅτι αὐτό ἔγινε «συμφώνως πρὸς τήν συνήθειαν τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ἀπό τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου μέχρι τοῦ Ἡρακλείου καί πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ ἱεροῦ Ἱππολύτου»⁴⁷.

Ὅμως, λόγω τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν, τό κίνημα τῶν αὐτοχειροτονήτων «ἔσβησε» μέ τελευταῖο τόν ἐν Ἀμερικῇ «Ἐπίσκοπο» Ἰωάννη Θεοδώροβιτς, τόν ὁποῖον «εἶχε χειροτονήσει» ὁ Βασίλειος Λιπκίβσκυ γιά τίς ἀνάγκες τῆς μικρῆς ἐκκλησιαστικῆς ομάδας «Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις καί τόν ὁποῖον χειροτόνησε τελικῶς καί κανονικῶς εἰς Ἐπίσκοπον στήν Ἀμερική ὁ Ἱεράρχης Μιστισλάβ (περί τοῦ ὁποίου θά γίνη λόγος στή συνέχεια) μαζί μέ τόν ἐκεῖ Ἐξαρχο τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας Ἱεράρχη Χριστοφόρο Κοντογιώργη.

Οἱ ἔγκυρες χειροτονίες τοῦ Μιστισλάβ Σκρίπνικ.

Ὅταν ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ξεκίνησε νά ἀσχολῆται μέ τό ζήτημα τῆς κανονικῆς θέσεως καί προστασίας τῶν ἐν ΗΠΑ Οὐκρανῶν, ὁ Πατριάρχης Μόσχας Ποιμὴν ἔστειλε γράμμα πρὸς τόν ἀοίδιμο Πατριάρχη Ἀθηναγόρα, στίς ις' Μαρτίου 1972, ὅπου καί ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ εἰρημένοι Οὐκρανοὶ ὑπὸ τόν Μιστισλάβ δέν εἶναι κανονικοὶ καί παραθέτει ἱστορικά στοιχεῖα. Στά στοιχεῖα αὐτά διαβάζουμε: «Μετά τὴν λήξιν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου εἰς τὴν "Οὐκρανικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν" ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς προσῆλθεν ὁ "Ἐπίσκοπος" Μιστισλάβ Σκρίπνικ, ἀνήκων κατὰ τὰ ἔτη τοῦ πολέμου εἰς τὴν αὐθαιρέτως ἰδρυθεῖσαν ἐπὶ τοῦ προσωρινῶς καταληφθέντος ἐδάφους τῆς Οὐκρανίας οὕτω καλουμένην "Οὐκρανικὴν Αὐτοκέφαλον Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν", οἱ ἡγέται τῆς ὁποίας, ταρασσόμενοι ὑπὸ ἐθνικιστικῶν ἰδεολογιῶν, ὑπῆρξαν ἐνεργοὶ βοηθοὶ τῶν Γερμανοφασιστικῶν ἀρχῶν τῆς κατοχῆς (σ.σ. πῶς ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἱστορία... τὰ ἴδια ἐπικαλοῦνται καί σήμερα). Ὁ Μιστισλάβ Σκρίπνικ

⁴⁷ Μαξίμου, «Τό Οὐκρανικόν», σ. 147.

έλαβε "παράνομον έπισκοπικήν χειροτονίαν" τόν Μάϊον τοῦ 1942 παρά τῶν ἀντικανονικῶς ἐπίσης χειροτονηθέντων (Απ. 35) "ἐπισκόπων" Ἰγκορ Γκούμπα καί Νικάνορος Ἀμπράμοβιτς, τῶν χειροτονιῶν τῶν ὁποίων προέστη ὁ ἐστερημένος ἱερατικῆς ἀξίας διδάσκαλος τοῦ σχίσματος (Πρωτοδεντ. 15) "ἐπίσκοπος" Πολύκαρπος Σικόρσκυ. Παρεκτός τούτου, εἰς σύμπασαν τήν "Ἱεραρχίαν" τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκοινοποιήθη ἡ ἀπόφασις τῆς Συνόδου τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπό 8ης Σεπτεμβρίου 1943 περί ἄρσεως ἀπ' αὐτῶν τῆς ἱερατικῆς ἀξίας⁴⁸.

Μετά τόν θάνατον, κατά Μάϊον τοῦ 1971, τοῦ "Μητροπολίτου" Ἰωάννου Θεοδώροβιτς, ὁ "ἐπίσκοπος" Μιστισλάβ Σκρίπνικ ἐγένετο κεφαλή τῆς "Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς».

Ἀλλ' οἱ ἰσχυρισμοί τοῦ Ρώσου Πατριάρχου ἀπέχουν πολύ ἀπό τήν πραγματικότητα. Ἡ κρίσις τοῦ Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου εἶναι ὅτι «αἱ ὑπό τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας παρεχόμεναι ἐν σχέσει πρός τό Οὐκρανικόν ἐκκλησιαστικόν ζήτημα ὡς ἄνω πληροφορίαι δέν εἶναι πλήρεις, ἐμφανίζουσι κενά, καί ὑπάρχει ὡς ἐκ τούτου κίνδυνος νά ἀδικηθῇ ἡ ἱστορική ἀλήθεια καί δῆ νά δημιουργηθοῦν παραπλανητικά ἐντυπώσεις καί ἐσφαλμένοι κρίσεις δυνάμεναι νά προκαλέσουν σύγχυσιν, ἥκιστα ἐποικοδομητικήν εἰς τήν προαγωγήν τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν...»⁴⁹.

Ἡ ἐπί τῶν παραμέτρων τοῦ ἐκ Ρωσσίας γράμματος αὐτοῦ ἔκθεσι τῆς Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς στίς 13 Μαΐου τοῦ ἴδιου ἔτους ἀναφέρει: «Ὡς γνωστόν, τό θέμα τῆς ἐν ἐξορία Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας ἀπησχόλησε πολλάκις τήν Ἐκκλησίαν, συγκεκριμένως πρό διετίας, διά σεπτοῦ, ἀπό 28ης Μαΐου 1970, Πατριαρχικοῦ Γράμματος καί ἐξ ἀποφάσεως Συνδικῆς, ἐδόθησαν τῷ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀμερικῆς κ. Ἰακώβῳ γενικάι ὁδηγίαι, βάσει τῶν ὁποίων θά ἡδύνατο ὅπως γένηται ἀποδεκτόν τό αἶτημα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Μιστισλάβ περί ὑπαγωγῆς τῆς ὑπ' αὐτόν ἐκκλησιαστικῆς ὁργανώσεως ὑπό τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, καί ἐζητήθη ἡ προσαγωγή ὑπό τοῦ εἰρημένου Μητροπολίτου τῶν ἀπαραιτήτων στοιχείων, τόσον, ὡς πρός

⁴⁸ Μαξίμου, «Τό Οὐκρανικόν», σ. 131.

⁴⁹ Μαξίμου, «Τό Οὐκρανικόν», σ. 131-132.

τήν κανονικότητα τῆς εἰς ἐπίσκοπον χειροτονίας αὐτοῦ, ὅσον καί πρὸς τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἔκτασιν τῆς ὑπ' αὐτόν Μητροπόλεως» καὶ παρακάτω: «Ὡς εἰκός, ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ ἐξήτασεν ἐν πρώτοις τὸ θέμα τῆς κανονικότητος τῆς χειροτονίας τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Μιστισλάβ, ἐπὶ τῇ βάσει δέ τῶν ἐν τῷ φακέλλῳ ἀποκειμένων στοιχείων ἀπέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ χειροτονία αὐτοῦ μυστηριακῶς πληροῖ τούς πρὸς τοῦτο ἀπαραιτήτους ὅρους, δεδομένου ὅτι αὕτη ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1942 ἐν Κιέβῳ ὑπὸ δύο κανονικῶν Ἀρχιερέων, ὑπαγομένων εἰς τὴν αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Πολωνίας». Καταλήγει δέ ὡς ἐξῆς: «... ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ φρονεῖ ὅτι δέον, διὰ ἱστορικῶν ἐπιχειρημάτων, καταδειχθῇ τὸ ἔγκυρον τῆς χειροτονίας τοῦ Μητροπολίτου Μιστισλάβ»⁵⁰.

Ἕνας ἀπὸ τούς τρεῖς ὑπογράψαντες εἶναι καὶ ὁ προδιαληφθεὶς Μητροπολίτης Σάρδεων Μάξιμος, ὁ ὁποῖος καί μέχρι τῶν τῆς ἐποχῆς του ἔγραψε τὴν μελέτη ἐπὶ τοῦ ζητήματος, τὴν ὁποία καί μέ πενιχρές δυνάμεις συνεχίζει ὁ ὑποσημειούμενος.

Γιὰ νὰ μὴ μακραίνει ἀδίκως ὁ λόγος, γιὰ νὰ διαπιστώσουμε πιὸ εἰδικά ἐάν εὐσταθοῦν τὰ περὶ κανονικότητος τῆς χειροτονίας τοῦ Μιστισλάβ καὶ τῶν χειροτονησάντων αὐτόν, ἃς δανεισθοῦμε σχετικῶς πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας τὴν γραφίδα τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας Πολωνίας Διονυσίου (ἀπὸ τὸν ὁποῖον προῆλθε ὁ διαληφθεὶς Πολύκαρπος), ἀπὸ τὴν ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. 156 καὶ ἀπὸ 29ης Μαρτίου 1947 (τέσσερα χρόνια μετὰ τὴν κοινοποίησιν τῆς καθαιρέσεως ἀπὸ πλευρᾶς Ρωσσίας) ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας Ἀλέξανδρο Γ'.

«Ἀγιώτατε,

Ἀπαντητικῶς εἰς τὸ ἀπὸ 21ης Ἰανουαρίου ἐ.ἔ. γράμμα τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παράσχω τὰς ἐξῆς πληροφορίας περὶ τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἥς ἡγεῖται ὁ Μητροπολίτης Πολύκαρπος. Ἡ γένεσις τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἀνάγεται εἰς τὰ τέλη τοῦ 1941^{ου} ἔτους. Ἐγένετο αὕτη ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας.

Συνεπεία τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1939 τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ Πολωνικοῦ Κράτους κατελήφθη ὑπὸ τῶν στρατιῶν τοῦ Σοβιέτ. Συνεπεία τούτου τέσσαρες Ἐπαρχίαι τῆς Πολωνικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, αἱ Ἐπαρχίαι τῆς Βίλνο,

⁵⁰ Μαξίμου, «Τὸ Οὐκρανικόν», σ. 131 κ. ἐξ.

Βολύνης, Γκρόνδο καί Πολεσίας, ἀπεσπάσθησαν ἀπ' ἐμοῦ καί ἡ μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνία διεκόπη. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐξηκολούθη μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ γερμανο-Σοβιετικοῦ πολέμου κατά τό 1941^ο ἔτος.

Μετά τήν κατάληψιν ὑπό τῶν Γερμανικῶν στρατιῶν τῆς περιοχῆς τῶν διαληφθεισῶν Ἐπαρχιῶν, οἱ τούτων Ἐπίσκοποι ἀμέσως προσεπάθησαν νά ἐπικοινωνήσωσι πρός ἡμᾶς, ὡς κυριάρχον αὐτῶν. Ἐν τούτοις, τήν ἀποκατάστασιν ὁμαλῶν κανονικῶν σχέσεων ἐκώλυνον αἱ Γερμανικαί Ἀρχαί. Αἱ τελευταῖαι αὗται, λογιζόμεναι ὅτι αἱ εἰρημέναι Ἐπαρχίαι εἰσέρχονται εἰς τήν σύνθεσιν ἄλλου κράτους (Οὐκρανίας), ἀπηγόρευσαν εἰς ἡμᾶς πᾶσαν πρός τούς Ἐπισκόπους αὐτῶν ἐπικοινωνίαν. Μή δυνάμενος προσωπικῶς νά ἐπικοινωνήσω πρός αὐτούς, ἀνέθεσα τήν ἐκκλησιαστικήν διοίκησιν εἰς τήν Συνέλευσιν τῶν Ἐπισκόπων τῶν Ἐπαρχιῶν τούτων, ὑπό τήν προεδρείαν τοῦ πρεσβυτέρου αὐτῶν, Ἀρχιεπισκόπου Πίνσκ καί Πολεσίας Ἀλεξάνδρου. Περί τά τέλη του 1941^{ου} ἔτους, κατά παράκλησιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ οὐκρανικοῦ ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ, διώρισα, ἐν ιδιότητι βοηθοῦ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου (μετά ταῦτα Μητροπολίτου) Ἀλεξάνδρου, τόν Ἀρχιεπίσκοπον Λούτσκ Πολύκαρπον, ὡς διοικητὴν τῶν ἐνοριῶν τῶν τέως Πολωνικῶν Ἐπαρχιῶν μετὰ οὐκρανικοῦ πληθυσμοῦ. Λογιζομένη ἐαυτήν τμῆμα τῆς Πολωνικῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἀλλά μή δυναμένη νά χρησιμοποιήσῃ τό ὄνομα τοῦτο, ἡ Ἐκκλησία αὕτη, διά νά καταστήσῃ ἔκδηλον τήν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἀπό τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἔλαβε τό ὄνομα τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Κατ' ἀρχήν τήν σύνθεσιν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἀπετέλουν αἱ τέως Πολωνικαί περιοχαί: Βολύνης καί Πολεσίας. Ἐφ' ὅσον ὁμως τά Γερμανικά στρατεύματα προωθοῦντο πρός ἀνατολάς, προσετίθεντο καί ἄλλαι οὐκρανικαί περιοχαί. Πρός ἱκανοποίησιν τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ ἐν ταῖς περιοχαῖς ταύταις, ἐχειροτονήθησαν σειρά ὅλη ἐπισκόπων, ἐμοῦ μή συμμετέχοντος. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Πολύκαρπος ὑπό τῆς Συνελεύσεως τῶν Ἐπισκόπων τῆς Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας προήχθη εἰς τόν βοηθόν τοῦ Μητροπολίτου. Ὅταν ἡ περιοχή τῆς Πολεσίας καί ἡ Ἐπαρχία αὐτῆς μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἀλεξάνδρου προσηρτήθησαν ὑπό τῆς Πολιτικῆς Ἀρχῆς εἰς τήν Λευκορρωσίαν, τότε ὁ Μητροπολίτης Πολύκαρπος αὐτοπροσώπως ἠγεῖτο τῆς Οὐκρανικῆς ταύτης Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει 1944, κατά τήν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων, πάντες οἱ Οὐκρανοὶ Ἐπίσκοποι ἀπεδήμησαν καί κατά τό ἔτος τοῦτο ἐπὶ τι χρονικόν διάστημα παρέμεινον ἐν Πολωνίᾳ, ἡγουμένου

αὐτῶν τοῦ Μητροπολίτου Πολυκάρπου, κατ' ἀρχὴν ἐν Βαρσοβία καὶ ἀκολουθῶς ἐν Κρηνίτση, ὅθεν ἐτράπησαν πρὸς τὴν Δύσιν. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραμονῆς ἐν Βαρσοβία, συνεκλήθη συνέλευσις τῶν εἰρημένων Ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ἄνευ τῆς ἐμῆς συμμετοχῆς. **Οὐδεμίαν δογματικὴν καὶ κανονικὴν διαφορὰν ἔχει ἡ Ἐκκλησία αὕτη.** Ἀπὸ ἐθνικῆς δέ ἀπόψεως ἔτεινε πρὸς τὴν οὐκρανοποίησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ τῆς θείας λατρείας. Αἱ ἱεραὶ ἀκολουθίαι ἐτελοῦντο κυρίως εἰς γλῶσσαν οὐκρανικὴν.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδεμίαν σχέσιν μετὰ τῶν Οὐκρανῶν Ἐπισκόπων καὶ ἅμα οὐδεμίαν περὶ αὐτῶν πληροφορίαν ἔχω. Κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, οἱ Οὐκρανοὶ ἐπίσκοποι, οἱ εὐρισκόμενοι σήμερον ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἐκτός τῆς περιοχῆς τοῦ Κρατικοῦ αὐτῶν ἐδάφους, ὀφείλουσι νὰ τελῶσιν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν μέριμναν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐκείνων Ἀρχῶν, εἰς τὰς αὐτοκεφάλους περιοχὰς τῶν ὁποίων οὗτοι εὐρίσκονται. **Οἱ εὐρισκόμενοι δὲ ἐκτός τῶν ὁρίων τῶν νῦν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὀφείλουσι νὰ τελῶσιν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν καὶ τὴν πνευματικὴν μέριμναν τοῦ Ἀγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.**

Παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὰς εἰλικρινεῖς μου εὐχαριστίας....»⁵¹.

Καὶ μόνο τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ νὰ διαθέταμε ὡς πηγὴ ἱστορικῶν στοιχείων γιὰ τὸ Οὐκρανικὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα θὰ μπορούσαμε καὶ πάλι νὰ ἐξάγουμε τὰ ἐξῆς συμπεράσματα:

1) Τό 1941 καὶ ἐξῆς στήν Οὐκρανία δέν ὑφίστατο ὡς Οὐκρανικὴ Ὁρθόδοξη Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία καμμία παράταξι αὐτοχειροτονήτων ἀπὸ ἐκείνη τοῦ Βασιλείου, καὶ **ἔτσι μόνο τὸ ὄνομά της** πῆρε ἡ παράταξι πού δημιουργήθηκε λόγῳ τῶν συγκυριῶν τῆς ἱστορίας ἀπὸ τοὺς δύο Ἱεράρχες τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας Ἀλέξανδρο καὶ Πολύκαρπο, οἱ ὁποῖοι χειροτόνησαν τοὺς ἐπισκόπους, οἱ ὁποῖοι κατόπιν χειροτόνησαν τὸν Μιστισλάβ καὶ ἄλλους ἀρχιερεῖς. Αὐτὸ διαφαίνεται ξεκάθαρα καὶ στὰ ὅσα παραθέτει ὡς στοιχεῖα ἀνωτέρω ἡ Μόσχα σχετικά μέ τὴν δημιουργία τῆς «Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας» καὶ στή συνέχεια ἀπὸ αὐτὸ πού παραθέτει, ὅτι δηλαδή τὴν διαδοχὴ τοῦ Θεοδώροβιτς στήν Ἀμερικὴ πῆρε ὁ κανονικῶς πλέον χειροτονήσας αὐτόν Μιστισλάβ.

⁵¹ Μαξίμου, «Τὸ Οὐκρανικόν», ὑπ. σ. 159-161.

2) Ὁ Βαρσοβίας Διονύσιος δέν ἀναγνωρίζει καμμία ἐκκλησιαστική ποινή πρὸς τὸν Μητροπολίτη Πολύκαρπο, τέσσερα κιόλας χρόνια μετὰ τὴν ἐπιβολή τους ἀπὸ τὴ Μόσχα. Ἀντιθέτως ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἐκκλησιαστική αὐτὴ παράταξι δέν ἔχει καμμία δογματική ἢ κανονική διαφορὰ ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

3) Ὁ Βαρσοβίας Διονύσιος φαίνεται ὁμολογουμένως ὡς ἄνδρας ὑγιoῦς ἐκκλησιολογίας καθὼς ἐμφορεῖται ὑπὸ τοῦ γνησίου πνεύματος τοῦ κη' Κανόνος τῶν ἐν Χαλκηδόνι, σύμφωνα μὲ τὸ ὅποιο πνεῦμα, κάθε περιοχὴ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῶν δοθεισῶν εἴτε ἀπὸ τίς Οἰκουμενικές Συνόδους εἴτε ἀργότερα στίς νεώτερες Ἐκκλησίες ἀπὸ τοὺς Πατριαρχικούς Τόμους καί τίς Πατριαρχικές Πράξεις, ἀνήκει αὐτοδικαίως στὸν Κωνσταντινουπόλεως. Ἄρα ἀλλοίωσι τῆς ἐκκλησιολογίας προκαλοῦν ὅσοι δέν ἀποδέχονται, καί μάλιστα γιὰ λόγους κοσμικῆς ἰσχύος καί ἐπικρατήσεως, τὸ Ὁρθόδοξο φρόνημα τῶν τιμίων ἀνδρῶν.

4) Οἱ δύο κανονικοὶ Ἱεράρχες χειροτόνησαν, ὅπως διαπιστώσαμε ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Βαρσοβίας Διονυσίου, κι ἄλλους Ἱεράρχες καί ἔτσι συνεχίσθηκε ἡ Ἀποστολικὴ Διαδοχὴ ἀδιατάρακτα.

5) Τὸ μόνο ἀντικανονικὸ στοιχεῖο εἶναι ὅτι αὐτὴ ἡ Οὐκρανικὴ Αὐτοκεφαλία δέν ἦταν ἀνεγνωρισμένη ἀπὸ τὸ Φανάρι, αὐτό, ὅμως, δέν συνεπάγεται ὅτι δέν εἶχαν τὰ στελέχη τῆς κανονικῆς ἱερωσύνης. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καί μὲ τὴν «Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἀμερικῆς», τὴν γνωστὴ ΟCA, τῆς ὁποίας τὸ Αὐτοκέφαλο διοικητικὸ σχῆμα, ὡς μὴ κανονικῶς ἀποκτηθέν, δέν ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὴν Μητέρα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴ μόνη ἀρμοδία νὰ χορηγεῖ τὸ σχῆμα αὐτό. Ὅμως δέν ἀμφισβητεῖται τὸ ἐγκυρο τῶν χειροτονιῶν τους.

Ἀπὸ τὴν παραπάνω σειρὰ Ἀποστολικῆς Διαδοχῆς, δηλαδή ἀπὸ τὸν Μιστισλάβ, προέρχεται ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς πού χειροτόνησαν τὸν Μητροπολίτη Μακάριο, ὁ Ἐπίσκοπος Κρεμένετς Μεθόδιος (προκάτοχος τοῦ Μακαρίου στὴν ἡγεσία τῆς τότε σχισματικῆς των παρατάξεως). Περί τοῦ Μητροπολίτου Μιστισλάβ θά γίνῃ λόγος καί κατωτέρω ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Ἰωάννου Μποντναρτσούκ.

Ἡ περίπτωση τοῦ Νέας Γρατσανίτης Εἰρηναίου (Ἐκκλησία Σερβίας)

Ἀξίζει στὸ σημεῖο αὐτό νὰ γίνῃ λόγος γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο Νέας Γρατσανίτης Εἰρηναῖο Κοβάτσεβιτς. Τό 1963 ὁ ἐν Ἀμερικῇ καί Καναδᾷ Ἱεράρχης τῆς Ἐκκλησίας Σερβίας Διονύσιος ἀντέδρασε σέ ἀπόφασι

τῆς ἐκκλησιαστικῆς του ἀρχῆς περί δημιουργίας τριῶν νέων ἐκεῖ Ἐπαρχιῶν (γιά διοικητικούς λόγους, δηλαδή, αἰτία ἡσσοнос σημασίας), ἀπεσκίρτησε καί ἰδρυσε τήν «Ἐλεύθερη Σερβική Ἐκκλησία» (ἡ ὁποία πολύ ἀργότερα μετονομάστηκε σέ «Μητροπόλι Νέας Γρατσανίτης») ἔχοντας δικαιοδοσία στήν Ἀμερική, στήν Αὐστραλία καί στή Δυτική Εὐρώπη. Τό Πατριαρχεῖο τῆς Σερβίας καθήρεσε τόν Διονύσιο στίς κζ' Ιουλίου 1963. Στίς ζ' Δεκεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους χειροτονήθηκε Ἐπίσκοπος σέ αὐτήν τήν ἀποσχισθεῖσα ἀπό τήν Ἐκκλησία Σερβίας «Ἐλεύθερη Σερβική Ἐκκλησία», ὡς Βοηθός τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Διονυσίου, ὁ Εἰρηναῖος Κοβάσεβιτς. Τήν χειροτονία του εἰς Ἐπίσκοπο τέλεσε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ζιτόμιρ Γρηγόριος, μαζί μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο «π. Σικάγου» Γεννάδιο (ἀμφότεροι στελέχη τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας ἐν Διασπορᾷ). Τό ἔτος 1979 ἐξελέγη Ἐπίσκοπος «Ἀμερικῆς καί Καναδᾶ». Στις 12 Αυγούστου 1984 προήχθη σε Μητροπολίτη μέ τόν τίτλο «Νέας Γρατσανίτης». Ἄλλοι ἰσχυρίζονται ὅτι τή χειροτονία τέλεσε ὁ Διονύσιος λόγω τοῦ ὅτι χειροτονήθηκε Βοηθός του. Οἱ ἀπόλυτα περισσότερες πηγές κάνουν λόγο γιά τόν Γρηγόριο καί τόν Γεννάδιο. Ὅμως καί ἀπό τόν Διονύσιο νά ἦταν, ὁ ἴδιος ἐκεῖνος εἶχε καθαιρεθῇ ἀπό τόν προηγούμενο Ἰούλιο, ὅπως εἶδαμε λίγο πιό ἐπάνω, καί συνεπῶς, κατά τά Ρωσικά κριτήρια, δέν εἶχε πλέον ἱερωσύνη.

«Πολύ γρήγορα μετά τόν θάνατο τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ, τό 1991, στό πηδάλιο τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας ἦλθε ὁ Πατριάρχης Παῦλος. Τότε ἀναδείχθηκε ἡ ἐξαιρετική εὐκαιρία νά λυθῇ καί ἔλθῃ εἰς πέρας μία ἀνώμαλη κατάστασι πού ἐπὶ εἴκοσι ἐννέα ἔτη ταλάνιζε τήν Σερβική Ἐκκλησία. Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι ὁ Πατριάρχης Γερμανός δέν εἶχε τήν ἐπιθυμία καί τήν προαίρεσι νά ἀποκαταστήσῃ τήν εἰρήνη καί τήν ἐνότητα τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας γιά τήν ὁποία συνεχῶς μιλοῦσε. Απλῶς, δέν συνέτρεξαν οἱ συνθήκες κατά τήν διάρκεια τῆς ζωῆς του. Γρήγορα, μετά τήν ἐνθρόνισι τοῦ Πατριάρχου Παύλου, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας παρεκάλεσε τόν ἀρχιμανδρίτη Δρ. Ἀθανάσιο (Γιέφτιτς), καθηγητή τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου, νά συγγράψῃ μία ἱστορικο-κανονική ἀνάλυσι τοῦ ἀμερικανικοῦ σχίσματος, ὅπως καί νά συντάξῃ συγκεκριμένες προτάσεις σχετικά μέ τήν ἐπίλυσί του. Αὐτό ὁ καθηγητής Ἀθανάσιος (Γιέφτιτς) τό ἔκανε μετά μεγάλης σπουδαιότητος. Βάσει τῆς ἐργασίας του, ὅπως καί τῶν μέχρι τότε ἐκκλήσεων, ἐξηγήσεων καί προτάσεων, ἡ Ἱερά Σύνοδος κάλεσε τόν

Μητροπολίτη Ειρηναῖο (Κοβάτσεβιτς) καί τούς ἐκπροσώπους της Ἐλευθέρας Σερβικῆς Ἐκκλησίας, νά ἔλθουν στό Πατριαρχεῖο γιά συνομιλίες ἐπί τοῦ θέματος τῆς ἐπιλύσεως τοῦ σχίσματος τοῦ 1963. Ἡ συνάντησι ἐγίνε στό Πατριαρχεῖο Βελιγραδίου στίς 23 καί 24 Ἀπριλίου 1991. Στίς συνομιλίες συμμετεῖχε ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Πατριάρχης Παῦλος, καί τά μέλη: Μητροπολίτης Ζάγκρεμπ καί Λιουμπλιάνας Ἰωάννης, Ἐπίσκοποι Σουμαδίας Σάββας, Νίς Ειρηναῖος καί Σιρμίου Βασίλειος, μαζί μέ τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐξετάσεως τῆς ἐγκυρότητος τῆς ἱεραρχίας (σ.σ. Ἀποστολικῆς διαδοχῆς ἐννοεῖται) τῆς Ἐλευθέρας Σερβικῆς Ἐκκλησίας: Μαυροβουνίου καί Παραθαλασσίας Ἀμφιλόχιος καί Μπάτσκα Εἰρηναῖος, ὅπως καί οἱ Ἐπίσκοποι Δαλματίας Νικόλαος, Ἀνατολικῆς Ἀμερικῆς Χριστοφόρος καί Καναδᾶ Γεώργιος. Τήν Ἐλευθέρα Σερβική Ἐκκλησία ἐκπροσωποῦσαν: ὁ Μητροπολίτης Εἰρηναῖος, ὁ ἀρχιμανδρίτης Σάββας (Γιούριτς), ὁ πρωθιερέας-σταυροφόρος Γιούρα Βούκελιτς, ὁ πρωθιερέας-σταυροφόρος Ἰωάννης Θεδώροβιτς καί ὁ πρωθιερέας Γιούρα Κρόσνιαρ. Οἱ λαϊκοί: δικηγόροι Νικόλας Κάτιτς καί Λιούμπισα Μίλιτσιτς, τά μέλη τοῦ Συμβουλίου Πέτρος Σαμάρτζια καί Μπράνκο Γιέγκεριτς ἀπό τήν Εὐρώπη. Κατά τήν εὐκαιρία αὐτή, σέ μορφή συμφωνίας συντάχθηκε καί ὑπογράφηκε ἡ κοινή πρότασι γιά τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας...».

Ἡ ἀπό 24^{ης} Μαΐου ἀπόφασι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Σερβίας ἀναφέρει: «Ἡ ἀπό κοινοῦ τέλεσι τῆς Θείας Λειτουργίας θά ἐπιβεβαιώσῃ τήν Ἀποστολική Διαδοχή τῆς Ἱεραρχίας τῆς Μητροπόλεως Νέας Γρατσανίτσης καί τήν ἐγκυρότητα τῶν ἱερῶν Μυστηρίων πού ἔχουν τελεσθῇ στήν Ἐλεύθερη Σερβική Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, δηλαδή στή Μητρόπολι Νέας Γρατσανίτσας, ἀπό τό 1963 ἕως καί σήμερα»⁵². Τό πλέον ἐντυπωσιακό εἶναι ὅτι στήν περί τοῦ ζητήματος μελέτη καί στή σχετική ἔκθεσι περί τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἱερωσύνης τους ἐργάσθηκε πολὺ ὁ μακαριστός Ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος Γιέφτιτς, ἐνῶ στήν ἀνάλογη ἐπιτροπή πρωτοστάτησαν οἱ Μαυροβουνίου Ἀμφιλόχιος (Ράντοβιτς) καί Μπάτσκα Εἰρηναῖος (Μπούλοβιτς).

Ἄς δοῦμε, ὅμως, ποιά ἦταν τά πρόσωπα πού χειροτόνησαν σέ Ἐπίσκοπο τόν Εἰρηναῖο Κοβάτσεβιτς, τόν ὁποῖον χωρίς ἀναχειροτονία δέχθηκε πίσω ἡ Ἐκκλησία Σερβίας.

⁵² Τό ἀνωτέρω ἱστορικό καί ἡ Ἀπόφασι АСБр. 20, 49 и 50 / Зап. 155 τῆς 24ης Μαΐου 1991 στήν ἱστοσελίδα: <https://svetosavlje.org/istorija-spc-u-australiji-novom-zelandu-i-juznoj-africi/18/>

α) Ὁ Ζιτόμιρ Γρηγόριος: Χειροτονήθηκε Ἐπίσκοπος στίς ιζ' Μαΐου 1942 στό Κίεβο, μέ εὐλογία τοῦ Βαρσοβίας Διονυσίου ἀπό τόν Νικάνορα ὁ ὁποῖος στίς ιδ' τοῦ ἴδιου μηνός εἶχε χειροτονήσει σέ Ἐπίσκοπο τόν Μιστισλάβ!

β) Ὁ «π. Σικάγου» Γεννάδιος: Χειροτονήθηκε στίς κδ' Μαΐου 1942, λίγες μέρες μετά τόν Γρηγόριο, ἀπό τόν ἱεράρχη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας Πολύκαρπο καί ἀπό τόν Μιστισλάβ!

Ἀξιωμακτικόν εἶναι δύο ἐπιστολές πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία Σερβίας. Ἡ πρώτη εἶναι τῆς ις' Ὀκτωβρίου 1990, ὑπογεγραμμένη ἀπὸ τόν Προεδρεύοντα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Σερβίας, Μητροπολίτη Ζάγκρεμπ καί Λουμπλιάνας Ἰωάννη. Σέ αὐτὴν ἀναφέρεται:

«Παναγιώτατε, μετὰ μεγάλης λύπης ἐν τῇ καρδίᾳ φιλαδέλφως γνωρίζομεν εἰς τὴν περισπούδαστον καὶ λίαν ἀγαπητὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ὅτι ὁ Σύγκελλος Δαμασκηνός (Νταβίνοβιτς), πρ. Καθηγητὴς Ἱερατικῆς Σχολῆς καὶ Διευθυντὴς τῆς Λέσχης τῶν φοιτητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Ὁρθοδόξου Σερβικῆς Ἐκκλησίας ἐν Βελιγραδίῳ, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἀρμοδίου Ἐπαρχιούχου Ἀρχιερέως του, ἀνεχώρησεν εἰς τὸ Ἐξωτερικόν, ἠκολούθησε τὴν σχισματικὴν ὁμάδα τοῦ "Εἰρηναίου" Κοβάτσεβιτς, καὶ ὅπερ τὸ χειρότερον, ὑπ' αὐτοῦ - καθαιρεθέντος Ἀρχιμανδρίτου- ἐδέχθη τὴν δῆθεν χειροτονίαν εἰς ἐπίσκοπον τῆς λεγομένης "Ἐλευθέρας Ὁρθοδόξου Σερβικῆς Ἐκκλησίας εἰς ἨΠΑ καὶ Καναδᾶν". Ὡς τοιοῦτος γυρίζει εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Αὐστραλίαν, στρατολογῶν πιστοὺς τῆς Ὁρθοδόξου Σερβικῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ὁμάδα του.

Γνωρίζοντες Ὑμῖν ταῦτα, γνωρίζομεν Ὑμῖν ὡσαύτως, ὅτι διὰ τὰ διαπραχθέντα παραπτώματα, ὁ Σύγκελλος Δαμασκηνός, παρεπέμφθη εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικόν Δικαστήριον, καὶ ὅτι, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀναλόγων κανόνων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὸ πλέον πιθανόν, θὰ ἀποστερηθῇ τοῦ ἱερομοναχικοῦ βαθμοῦ καὶ θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν.

Λυπούμενοι δέ διὰ τὸ ἐν λόγῳ συμβάν, παρακαλοῦμεν τὴν περισπούδαστον καὶ λίαν Ἡμῖν ἀγαπητὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ὅπως ἐν τῷ πνεύματι τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀπ' αἰώνων ὀρθοδόξου παραδόσεως, καλέσητε τοὺς Ἀρχιερεῖς, τὸν κλῆρον καὶ τοὺς μοναχοὺς τῆς καθ' Ὑμᾶς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, μὴ συλλειτουργῶσι μετὰ τοῦ ἀνυπακούου

τούτου ιερομονάχου, καί ἰδίᾳ ὅπως μὴ θεωροῦν αὐτόν ὡς "ἐπίσκοπον" τῆς Ὁρθοδόξου Σερβικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ὁποίαν **ἀνεπανορθώτως καί διὰ παντός ἡμάρτησεν.**

Εὐελπιστοῦντες ὅτι ἡ αἵτησις αὕτη...»⁵³.

Ὡς ἦταν φυσικό, ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐνημέρωσε ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γράμματος αὐτοῦ τὴν Ἱεραρχία της, ὅπως ἔπραξε καί στήν περίπτωση τοῦ τότε Κιέβου Φιλαρέτου.

Στίς 1' Μαρτίου 1992, ὁ μακαριστός Πατριάρχης Σερβίας Παῦλος, ἀποστέλλει τὴν ὑπ' ἀριθμ. 652 ἐπιστολή του πρὸς τὸν Παναγιώτατο Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο.

«Παναγιώτατε, μετὰ μεγάλης χαρᾶς καί μεγαλυτέρας ἔτι εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Κύριον καί Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν μέγαν ἀρχιερέα καί κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας (Ἐβρ. δ' 14, Ἐφεσ. α' 22), πληροφοροῦμεν τὴν Ὑμετέραν τετιμημένην καί λίαν ἀγαπητὴν παναγιότητα, ὅτι ἡ Σερβικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐδέχθη καί αὐθις εἰς κοινωνίαν τὴν ἐν Ἀμερικῇ, Καναδᾷ, Αὐστραλίᾳ καί Δυτικῇ Εὐρώπῃ εὕρισκομένην καί τῷ 1963 ἀποσχισθεῖσαν ἀπ' αὐτῆς ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις καί Καναδᾷ Σερβικὴν ομάδα.

Μετὰ πολυτεῖς μεγάλας προσπάθειας πρὸς ἐπίτευξιν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐνώσεως, ἡ Ἁγία Σύνοδος τῶν ἐπισκόπων τῆς Ὁρθοδόξου Σερβικῆς Ἐκκλησίας ἐπελήφθη εἰδικῶς τοῦ θέματος τούτου κατὰ τὸ 1991 καί ἀρχὰς τοῦ 1992, χάριτι δέ Θεοῦ εὗρεν ἔκφρασιν ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη, ἥτις κατὰ τὸν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον "...μακροθυμεῖ, οὐ ζηλοῖ, οὐ φυσιοῦται" (Α' Κορ. ιγ', 4), καί ἥτις ὡς τοιαύτη συνέβαλεν εἰς τὴν ἐπανένωσιν τῆς οὕτω καλουμένης Ἐλευθέρας Σερβικῆς Ὁρθοδόξου Ἑλλήσιας ἐν ΗΠΑ καί Καναδᾷ, ἥτοι τῆς Μητροπόλεως Νέας Γρατσανίτσης μετὰ τριῶν Ἐπαρχιῶν... μετὰ τῶν ἡμετέρων ἐν ταῖς ὡς ἄνω περιοχαῖς ἐπτὰ Ἐπαρχιῶν καί μετὰ τοῦ πληρώματος τῆς Σερβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὸ ἀρχιερατικόν συλλειτουργγον ἐν τῷ Καθεδρικῷ ἡμῶν Ναῷ τοῦ ἁγίου ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ἐν Βελιγραδίῳ, ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου (15η/2α Φεβρουαρίου ἐ.ἔ.) συλλειτουργούντων καί δύο ἐκπροσώπων τῆς Μητροπόλεως Νέας Γρατσανίτσης (τοῦ Μητροπολίτου Εἰρηναίου Κοβάτσεβιτς καί τοῦ Ἐπισκόπου Βασιλείου Βεϊνοβιτς) ἐπραγματώθη ἡ ἐνότης ἐν τῇ κοινωνίᾳ τοῦ Σώματος καί

⁵³ Ἀδημοσίευτος ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχείου, ἔτ. 1990.

Αἵματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς καί μεθ' ἑνός τρίτου Ἐπισκόπου (τοῦ Δαμασκηνοῦ Νταβίντοβιτς), τοῦ κλήρου, τῶν μοναχῶν καί τῶν πιστῶν τῆς Μητροπόλεως Νέας Γρατσανίτης.

Πιστεύομεν ὅτι κατὰ τήν στιγμήν ταύτην περιπτεῦει ὁ τονισμός τῆς χαρᾶς, ἥτις, μετὰ ταχύτητος φωτός, ἠκτινοβόλησε ἐν τῇ ψυχῇ ὁλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς Σερβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καί ὅτε ἐλάβομεν πείραν τοῦ λόγου τοῦ Ψαλμωδοῦ, ὅστις διά τῶν αἰώνων ἀναφωνεῖ: "Ἰδού, δὴ, τί καλόν ἢ τί τερπνόν ἀλλ' ἢ τό κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τῷ αὐτῷ" (Ψαλμ. ρλγ', 1).

Ἐχοντες κατὰ νοῦν τήν κοινωνίαν ταύτην, κοινωνίαν χαρᾶς καί εἰρήνης...»⁵⁴.

Ἀπό τά παραπάνω ὅλα ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι αὐτόν τόν ὁποῖον τό 1991/92 ἡ Ἐκκλησία Σερβίας ἀνεγνώρισε ὡς Ἱεράρχη, εἶχε χειροτονία ἀναγόμενη σέ ἀνθρώπους τούς ὁποίους καί ἡ Μόσχα καθήρεσε -ἄσχετα πού δέν τό ἀνεγνώρισε ὁ Βαρσοβίας Διονύσιος- καί δέν ἀνεγνώριζε τήν Ἀποστολική Διαδοχή τους, ἡ ὁποία, ἀσφαλῶς, ὅπως εἶδαμε παραπάνω, δέν ἔπασχε τελικῶς. Ἀπό τήν ἴδια σειρά προέρχεται ἡ μία γραμμή τουλάχιστον τοῦ Μακαρίου.

⁵⁴ Ἀδημοσίευτος ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχείου, ἔτ. 1992.

- Οί χειροτονηθέντες από τόν Ἰωάννη Μποντναρτσούκ.

Ἄς ἐπανέλθουμε ὁμῶς στήν περίπτωσι αὐτή καί στά ἕτερα δύο πρόσωπα ἀπό τά τρία πού χειροτόνησαν Ἐπίσκοπο τόν Μακάριο δηλαδή στόν «Πατριάρχη» Δημήτριο καί στόν Χαρκόβου καί Πολτάβας Ἰγκορ, οἱ ὅποιοι ἔλκουν τήν πνευματική τους καταγωγή ἀπό τόν καταταγέντα ἀπό τή Ρωσική Ἐκκλησία στίς τάξεις τῶν ἐφησυχάζοντων καί χειροτονηθέντα Ἐπίσκοπο τῆς Ζιτομίρ καί Ὀβρούτς τό 1977 Ἰωάννη (Μποντναρτσούκ), πού τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1989 ἐγκατέλειψε τήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας καί καθαιρέθηκε τόν Νοέμβριο.

Ἄς ἐξετάσουμε τό ζήτημα ἀπό τίς πηγές-κείμενα τοῦ Ρωσικοῦ Πατριαρχείου σχετικά μέ τόν Ἰωάννη (Μποντναρτσούκ).

α) Στίς κς' Ἰανουαρίου 1990, ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης Ποιμήν ἀνακοινώνει τήν καθαίρεσι τοῦ Ἐπισκόπου Ἰωάννου στόν μακαριστό Οἰκουμενικό Πατριάρχη Δημήτριο καί συνημμένως τοῦ ἀποστέλλει τήν ἀπόφασι τοῦ Νοεμβρίου 1989. Στή συνημμένη ἀπόφασι διαβάζουμε τά ἑξῆς: «[...] Εἰς τά δύο τηλεγραφήματα τῆς 12ης καί 13ης Νοεμβρίου, ὁ **ἐπίσκοπος Ἰωάννης** ἡρνήθη νά παρουσιασθῇ εἰς τήν συνεδρίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί ἀνεκοίνωσεν ὅτι διέκοπτεν ὀριστικῶς τάς σχέσεις αὐτοῦ πρός τήν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσσίας καί ὅτι **ὠνομάσθη ἀρχιεπίσκοπος δι' ἀποφάσεως τοῦ προκαθημένου τῆς λεγομένης Οὐκρανικῆς Ὀρθοδόξου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῶν ΗΠΑ "μητροπολίτου" Μιστισλάβ Σκρίπνικ**, ὅστις δέν εὐρίσκεται εἰς κοινωνίαν ἐκκλησιαστικήν καί κανονικήν μετά τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἔνεκα τῆς ἀντικανονικῆς ἀναδείξεως αὐτοῦ. **Ἡ λεγομένη αὐτοκέφαλος Οὐκρανική Ἐκκλησία ἐκφράζει μίαν μορφήν τῶν σχισμάτων τά ὅποια προέκυψαν τό 1921 εἰς τήν Οὐκρανίαν εἰς περίοδον ταραχῶν καί ἀθεμιτῶν ἐπιρροῶν εἰς τούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας καί θεωρεῖται ὑπό τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ ὡς ἐκκλησία τῶν "αὐτοχειροτονήτων"...** Κατά τήν περίοδον τῆς κατοχῆς τῆς Οὐκρανίας ὑπό τῶν φασιστικῶν στρατευμάτων ἐγένοντο προσπάθειαι πρός ὑποστήριξιν τοῦ καθεστώτος αὐτοῦ καί **τῇ βοήθειᾳ τοῦ αὐτοῦ καθεστώτος ἐδημιουργήθη μία θρησκευτική ὁργάνωσις, ἡ ὅποια ὠνομάζετο ἐπίσης "αὐτοκέφαλος Ὀρθόδοξος Οὐκρανική Ἐκκλησία"**. Πάντα ταῦτα ἦσαν ἀντίθετα πρός τούς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, ἀντίθετα πρός τήν βούλησιν τῶν νομίμων ἀρχιερέων. Καί τώρα, ὡς κατά

τήν πρώτην φοράν ἢ τιτλοφορουμένη ὡς "αὐτοκέφαλος Ὁρθόδοξος Οὐκρανική Ἐκκλησία" θρησκευτική αὕτη ὀργάνωσις ἀπερρίφθη ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων. Ἡ θρησκευτική αὕτη ὀργάνωσις δέν ἀνεγνωρίσθη τότε ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων Οὐκρανῶν ἐπισκόπων τῆς κατεχομένης Οὐκρανίας καί κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας τήν κη' Μαρτίου 1942. **Ὁ ἐπίσκοπος Πολύκαρπος Σικόρσκυ, ὡς κεφαλὴ τῆς λεγομένης αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων αὐτῆς καθηρέθησαν, οἱ ὑπ'αὐτῶν χειροτονηθέντες πρεσβύτεροι ἐκηρύχθησαν παράνομοι καί αἱ λατρευτικαὶ πράξεις αὐτῶν ἐστερήθησαν τῆς θείας Χάριτος»⁵⁵.**

β) Μετὰ τίς ἀνωτέρω ἀποφάσεις ὑπάρχουν καί οἱ ἀποφάσεις τῆς λ' καὶ λα' Ἰανουαρίου 1990 τῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Σχετικά μέ τό ἴδιο θέμα ἡ ἀπόφασι ἀναφέρει: «ἀλλ' ἀπέστειλε μήνυμα διὰ τοῦ ὁποίου ἐδήλου ὅτι εἶχεν ἐγκαταλείψει τήν Ρωσικήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀνεπιστρεπτί καί ὅτι τοῦ εἶχεν ἤδη ἀποδοθῇ ὁ βαθμός τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἀπό τόν ἀρχηγόν τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τάς Η.Π.Α. Μητροπολίτην Μιστισλάβ Σκρίπνικ. Ὡς γνωστόν, ἡ θρησκευτική αὕτη ὀργάνωσις δέν ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Οὐκρανῶν Ὁρθοδόξων Ἐπισκόπων εἰς τήν κατεχομένην Οὐκρανίαν, ἀλλά καί ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τόν μῆνα Μάρτιον 1942. **Ὁ Ἐπίσκοπος Πολύκαρπος Σικόρσκι ὡς ἀρχηγός τῆς καλουμένης Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι αὐτῆς καθηρέθησαν, ἐνῶ οἱ ἱερεῖς τοὺς ὁποίους εἶχον οὗτοι χειροτονήσει ἀνεκηρύχθησαν παράνομοι καί ἡ διακονία τους ὡς στερουμένη χάριτος. Κατὰ συνέπειαν, ὁ "Μητροπολίτης" Μιστισλάβ Σκρίπνικ δέν ἦτο οὔτε εἰς εὐχαριστιακὴν, οὔτε εἰς κανονικὴν κοινωνίαν μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν λόγῳ τῆς ἀντικανονικῆς αὐτοῦ προελεύσεως»⁵⁶.**

γ) Στίς 19' Μαρτίου τοῦ 1990 ὁ Πατριάρχης Δημήτριος ἀπαντᾷ ὅτι «ἀσμένως κομισάμενοι ἀνέγνωμεν... εὐχαριστοῦντες τῇ Ὑμετέρᾳ

⁵⁵ Ἀδημοσίευτος ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχείου, ἔτ. 1990.

⁵⁶ Ἀδημοσίευτος ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχείου, ἔτ. 1990.

Μακαριότητι ἐπὶ τῇ ἐν προκειμένῳ ἐνημερώσει περιπτυσσόμεθα Αὐτήν...»⁵⁷.

δ) Στίς κβ' Νοεμβρίου 1990, ὁ νέος τότε Πατριάρχης Ρωσσίας, Ἀλέξιος Α', ὁ ὁποῖος ἐξελέγη μετὰ τὸν μακαριστό Ποιμένα, ἔγραψε πρὸς τὸν Πατριάρχη Δημήτριον περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος τὰ ἑξῆς: «Οὐχὶ ὀλιγώτερον σοβαρὸν θέμα, στενοχωροῦν τὰς καρδίας ἡμῶν, εἶναι καὶ τὸ διασπαστικὸν κίνημα τῶν καλουμένων Οὐκρανῶν αὐτοκεφαλιστῶν, τὰς ἀποβλέπουσα εἰς τὴν διάσπασιν τῆς ἐνότητος τῆς κοινῆς πίστεως καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πρᾶξις ἀντικανονικῇ, διότι πρόκειται περὶ αὐθαιρέτου ἀνακηρύξεως αὐτοκεφάλου εἰς τὴν Δυτικὴν Οὐκρανίαν ἀπὸ ομάδας κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Τὸ κίνημα τοῦτο ἤρχισεν εἰς τὸ Λβῶφ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διεδόθη εἰς τὰς Ἐπαρχίας Ἰβάν-Φρανκόφσκη καὶ Τερνοπόλσκη. **Τὴν κβ' Ὀκτωβρίου 1989 ὁ πρωτο-ἱερεὺς (πρωτοπρεσβύτερος) Ἰωάννης (Μποντνατσούκ), πρ. ἐπίσκοπος Ζιτομίρ,** ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν (Λβῶφ) προφασιζόμενος ἀσθένειαν καὶ συνηντήθη μεθ' ὁμάδος κληρικῶν ἀντιθέτων πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, μέ σκοπὸν τὴν ἰδρυσιν τῆς καλουμένης "Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐλληνο-ουκρανῶν" ἣτις καὶ ἐξέλεξεν αὐτόν ὡς "πρῶτον ἱεράρχην". Τὴν ιε' Νοεμβρίου 1989 ἡ Ἁγία Σύνοδος τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Ποιμένος, ἐξήτασε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου (Μποντναρτσούκ) καὶ, βάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, ἀφήρεσεν ἀπ' αὐτόν τὸ ἱερατικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα. **Ἐθεώρησεν αὐτὸν αἵρετικὸν καὶ ἐχαρακτήρισε τὴν συνάθροισιν ἄκυρον καὶ τὴν χειροτονίαν ἄνευ εὐλογίας τελεσθεῖσαν.**

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Ἁγία Σύνοδος ἐπανεξήτασε τὸ θέμα καὶ ἐπεβεβαίωσε τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἀρχιερατικῆς Συνόδου (30-31 Ἰανουαρίου 1990). Ἡ Σύνοδος ὡσαύτως ἀντετάχθη εἰς τὴν ἀντικανονικὴν ἀνακήρυξιν ὑπὸ τοῦ Μποντναρτσούκ τῆς "Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐλληνο-ουκρανῶν".

Ὑπὸ τὴν πίεσιν μὴ ἐκκλησιαστικῶν ὁμάδων, διαχωριστικῶν διαθέσεων, διενεργοῦντες ἀντιστασιακοὶ κληρικοὶ ἐξῆλθον εἰς τὰς πλατείας μέ ἀντιστασιακὰ συνθήματα πρὸς ἀνασύστασιν τῆς παρανόμως δῆθεν παραβιασθείσης ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καὶ τοῦ

⁵⁷ Ἀδημοσίευτος ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχείου, ἔτ. 1990.

ἐξαναγκασθέντος εἰς τοῦτο ὀρθοδόξου Οὐκρανικοῦ λαοῦ. Οὗτοι ἤθελον νά ἀναθερμάνουν τό μῖσος καί τήν ἔχθραν μεταξύ τῶν ὁμοπίστων καί ὁμογενῶν Ρώσων καί Οὐκρανῶν πιστῶν καί νά ὀδηγήσουν αὐτούς εἰς ρῆξιν μέ τό Πατριαρχεῖον Μόσχας καί οὕτω διευκόλυνον τήν διάδοσιν τῆς οὐνίας.

Ἡ ἐξαρχία⁵⁸ Οὐκρανίας δέν ἐνέκρινε τήν στάσιν ταύτην τῶν ἀντιστασιακῶν καί ὁμοφώνως ἀπεδοκίμασε τάς ἀντιεκκλησιαστικάς ταῦτα ἐνεργείας. Κληρὸς καί εὐσεβὴς ὀρθόδοξος λαὸς δέν ἐδέχθησαν τάς θεωρίας τῶν αὐτοκεφαλιστῶν καί δέν ἠθέλησαν νά διακόψουν τήν κανονικὴν αὐτῶν σχέσιν μετὰ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καί τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας.

Οὗτοι, εἰς τήν περιοχὴν των δέν ἔχουν ἐπισκόπους, διὰ τήν δημιουργίαν ζώσης (ὁρατῆς) Ἐκκλησίας καί δι' αὐτό ἔλαβον τήν ἀπόφασιν νά προμηθευθοῦν (δημιουργήσουν) ἐπισκόπους, ἀπὸ τό ἴδιον αὐτῶν περιβάλλον. **Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1990 ὁ στερηθεὶς τό ἱερατικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα Ἰωάννης Μποντναρτσούκ, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος, ἐξέλεξε τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον (καί ἐχειροτόνησεν αὐτόν). Ἐκτός τοῦ Μποντναρτσούκ ἀπώλεσε τό διακονικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα καί ὁ κληρικός τῆς ἐπαρχίας Τούλσκης Βίκτωρ Τσεκαλίν, ἐξονομασθεὶς ἐπίσκοπος τῆς καλουμένης "Γνησίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας". Ἐπὶ πλέον ὁ Μποντναρτσούκ "ἔθεσε τάς χεῖρας αὐτοῦ" καί ἐπὶ ἐπτὰ εἰσέτι ψευδεπισκόπους.**

5-6 Ἰουνίου 1990 εἰς τό Κίεβον ἰδρύθη ἡ καλουμένη Πανουκρανικὴ Σύνοδος τῆς "Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας", εἰς τήν ὁποίαν προσεχώρησαν μερικαὶ δεκάδες ἱερέων καί λαϊκῶν. Ἡ "Σύνοδος" ἀνεκήρυξε τὸν Μποντναρτσούκ ἀρχιεπίσκοπον καί μητροπολίτην Λβώφ καί Γαλικίας καί τοποτηρητὴν τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου. Προϊστάμενος τῆς "Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας" ἐξελέγη ὁ 92ετής Μιστισλάβ Σκρίπνικ, ἀρχηγὸς τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ἀμερικῆς καί μὴ ἀνήκων εἰς τήν σύνθεσιν τῆς Συνόδου τῶν κανονικῶν ἐπισκόπων ΗΠΑ. Ἡ Οὐκρανικὴ Αὐτοκέφαλος Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὥρισε "Σύνοδον" παρά τῷ Οὐκρανικῷ Πατριαρχεῖῳ καί ὁ Μιστισλάβ ἔλαβε τὸν τίτλον "Πατριάρχης Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας". Οὗτος τὸν

⁵⁸ Ὁ μεταφραστής τὴν λέξη «ἐξαρχία» διάβασε λανθασμένα «ἐπαρχία», ὅπως οἱ Σλάβοι κάθε ἐπισκοπή, καί ἔτσι μετέφρασε «ἐπισκοπή».

Ὁκτώβριον-Νοέμβριον ἐ.ἔ. ἦλθεν εἰς Οὐκρανίαν καί ἐπεσκέφθη σειράν πόλεων. Τὴν 18ην Νοεμβρίου εἰς Κίεβον ἔλαβε χώραν ἢ "ἐνθρόνισις" αὐτοῦ. Ὡς εἶναι φυσικόν τὰ γεγονότα αὐτά δημιουργοῦν σύγχυσιν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν καί ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ ἀντιεκκλησιαστικῶν ἐπαναστατῶν πρὸς δημιουργίαν ταραχῶν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπισκέψεως ἡμῶν εἰς Κίεβον, τὸ τέλος Ὁκτωβρίου ἐ. ἔ..

Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη ἀκαταστασία τῆς ἀπὸ αἰώνων καθιερωμένης ἀρχαίας ἀποστολικῆς τάξεως, ἀπορριφθείσης τῆς κληρονομίας, ἀλλὰ μὴ στερηθείσης τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καί ἐμποδισθείσης τῆς ἐλευθέρας ἐκφράσεως τῆς ἱεραρχίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιθυμοῦν νὰ προσελκύσουν ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους Οὐκρανοὺς, ἀποκόπτοντες αὐτοὺς ἀπὸ τὴν τοῖς πᾶσι γνωστὴν Μητέρα-Ρωσικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Παράξενά ὄντως συμβαίνουν εἰς τὴν ἱστορίαν ἡμῶν. Τὸ δεῦτερον ἡμῖς τοῦ 19ου αἰῶνος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ιδέας "αὐτοτελὲς Οὐκρανία", ἐδημιουργήθη ζήτημα ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Οὐκρανικῆς ἐπαρχίας. Ἡ Σύνοδος τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας 1917-1918 ἔδωκεν εὐρείαν αὐτονομίαν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας. Ἐν τούτοις οἱ διεκδικοῦντες τὴν αὐτοκεφαλίαν, ἰδέα ἣτις κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Ἀγίας Συνόδου τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, μετὰ τοῦ πρωτεργάτου αὐτῆς πρωτο-ιερέως Βασιλείου Λιπκόφσκη, ἀντετάχθησαν εἰς τὴν ἀπόφασιν καί εἰς ἀντίδρασιν τῆς Πανουκρανικῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινῆς συνειδήσεως ἀνεκήρυξαν τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἀγία Σύνοδος τοῦ 1921 διεκήρυξεν τὸ αὐτοκέφαλον τοῦτο ἀντικανονικόν καί ἀντίθετον πρὸς τοὺς ἱεροὺς κανόνας, μὴ ἔχον οὐδέ ἓνα ἐπίσκοπον, ὅπερ ὁμως "ἐχειροτόνησεν" ἐπίσκοπον τὸν πρωτο-ιερέα Βασίλειον Λιπκόφσκη. Ἀκολούθως "ἐχειροτονήθη" εἰς ἐπίσκοπον καί ὁ πρωτο-ιερεὺς Νέστωρ Σαραέβσκη. Οὗτοι μὲ τὴν σειράν των "ἐχειροτόνησαν" τὸν ἱερέα Ἰωάννην Θεοδώρου Θεοδώροβιτς, τὸν εἰς τὴν συνέχειαν (ἀργότερον) προϊστάμενον τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ΗΠΑ.

Εἰς τὴν χώραν ἡμῶν ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ ἐπαυσεν ὑφισταμένη πρὸ τριακονταετίας, ὅτε ἐκκαθαρίσθησαν τὰ ὑπόλοιπα τοῦ διηρημένου κινήματος τῆς Ουκρανίας.

Ἐν τούτοις τὸ παλαιόν τοῦτο αὐτοκέφαλον, ὑφίσταται εἰς τὴν Πολωνικὴν ἐπικράτειαν, ἐπιχειρεῖσαν νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν διάλυσιν

τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Ὁ ἐπίσκοπος Πολύκαρπος Σηκόρσκη, ὑπεύθυνος τῆς ἱεραρχίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς Πολωνίαν τό ἔτος 1935 μέ τήν ὑποστήριξιν τῆς ἐθνικιστικῆς ὀργανώσεως "Οὐκρανική ἔνωσις Βολίνσκη" ἀνεδημιούργησε τήν "Οὐκρανικήν Αὐτοκέφαλον Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν". Δραστήριον συμμετοχήν εἰς τοῦτο ἐπέδειξε ὁ Μιστισλάβ Σκρίπνικ, σημερινός ἀρχηγός τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας ΗΠΑ.

Ἡ σύνδεσις τῆς Δυτικῆς Οὐκρανίας τόν Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους 1939 μέ τήν Σοβιετικήν Ἑνωσιν, ὑπό τήν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἀνεδημιούργησε καί πάλιν τήν Ἐκκλησίαν ταύτην μετά τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς.

Κατά τήν διάρκειαν τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ἡ Οὐκρανική Αὐτοκέφαλος Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπανεπαρουσιάσθη.

Τόν Μάρτιον τοῦ ἔτους 1943 ὁ ἐπίσκοπος Πολύκαρπος Σηκόρσκη συνεκάλεσε Σύνοδον εἰς τό Λούτσκ, ἥτις ἐξέφρασεν ἀποκλειστικῶς τόν πολιτικόν χαρακτήρα τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί ἐξύψωσε τόν ἐπίσκοπον Πολύκαρπον εἰς τό ἀξίωμα τοῦ μητροπολίτου.

Μετά τήν εἰσβολήν τῶν Γερμανῶν κατακτητῶν εἰς τήν Οὐκρανίαν μεταξύ τῶν ἐτῶν 1943-1944 πάντες οἱ αὐτοκεφαλισταί ἀρχιερεῖς μέ ἐπικεφαλῆς τούς Θεόφιλον Μπουλιτόβσκη καί Φώτιον Τιμοσοῦκ ἀνεχώρησαν εἰς τήν Δύσιν, ἐνῶ ἡ περιοχή τῆς Οὐκρανίας μετά τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπήχθησαν εἰς τήν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας.

Τοιουτοτρόπως, μετά τόν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον ἡ Οὐκρανική Αὐτοκέφαλος Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὑφίσταταται μόνον εἰς τήν Δύσιν (ΗΠΑ, Καναδᾶν, Δυτικήν Εὐρώπην, Αὐστραλίαν καί Λατινικήν Ἀμερικήν).

Νῦν οἱ ψευδεπίσκοποι αὐτοί, ὑπό τήν καθοδήγησιν τοῦ Μποντναρτσούκ, καί οἱ κληρικοί αὐτῶν ταξιδεύουν εἰς τήν Οὐκρανίαν, κατέρχονται εἰς ἀντιμαχίας μέ τήν κανονικήν ὀρθόδοξον ἱεραρχίαν, ἀφαιροῦν βιαίως Ἐκκλησίας καί μέ κάθε δυνατόν μέσον προσπαθοῦν νά εἰσαγάγουν πλάνας εἰς τόν Ὁρθόδοξον λαόν τῆς περιοχῆς. Οὗτοι εἰσάγουν πλάνας εἰς τό Οὐκρανικόν ποίμνιον, λέγουν ὅτι ἀνήκουν εἰς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον καί εἰς τά ἄλλα Ἀνατολικά Πατριαρχεῖα, ἀναγνωρίζονται ὡς Οὐκρανική Αὐτοκέφαλος Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καί ἔχουν μετ' αὐτῶν ἐκκλησιαστικήν κοινωνίαν. Οὕτω οἱ τῆς Ἐκκλησίας

αὐτῆς εἰς τὴν Οὐκρανίαν ἐπαναφέρουν εἰς τὴν μνήμην γεγονότα παλαιῶν δυσκόλων ἡμερῶν καὶ σκανδαλίζουν τὰς καρδίας τῶν ὀρθοδόξων Οὐκρανῶν, ἐξυβρίζουν τὴν πίστιν των ὡς οὐνῖται καὶ αὐτοκεφαλισταὶ ἐπαναστάται καὶ θέλουν νὰ ἐπιτύχουν τὴν διαίρεσιν τῆς ἱστορικῆς ἐνότητος τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας»⁵⁹.

ε) Στὴν ἐπιστολὴ αὐτῇ ἀπάντησε ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης Δημήτριος μέ τὰ ἐξῆς: «Καὶ διὰ μὲν τὰς ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας ὑμῶν θετικὰς ἐξελίξεις χαίρομεν, ἡμεῖς τε καὶ οἱ περὶ ἡμᾶς Ἱερώτατοι ἀδελφοί, χαράν μεγάλην καὶ συγχαίρομεν τῇ Ὑμετέρᾳ Μακαριότητι καὶ δοξάζομεν τὸν Θεὸν τὸν οὕτω τὰ καθ' Ὑμᾶς οἰκονομοῦντα. Ὡς πρὸς τὰ παρουσιασθέντα ὁμῶς ἀρνητικὰ στοιχεῖα, προκαλοῦντα ἀναταραχὴν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας Ὑμῶν, ἢ καθ' ἡμᾶς Μήτηρ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, εὕρισκομένη πάντοτε παρά τὸ πλευρόν τῆς προσφιλοῦς θυγατρὸς καὶ ἀδελφῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, καταδικάζει ἀπεριφράστως ταῦτα καὶ συγκεκριμένως τὰς ἀπαραδέκτους καὶ ἐν πολλοῖς ἀντιχριστιανικὰς δραστηριότητας τῶν οὐνιτῶν εἰς βάρος τῶν ἐν Δυτικῇ Οὐκρανίᾳ Ὁρθοδόξων πιστῶν καὶ τὰς ὑπὸ τούτων καταλήψεις Ἱερῶν Ναῶν, βανδαλισμῶν, ἱεροσυλιῶν κλπ., τὴν κίνησιν τῶν αὐτοκεφαλιστῶν ἐν Οὐκρανίᾳ, καὶ τὰς δραστηριότητας τῆς "Ὑπερορίου Ὁρθοδόξου Ρωσικῆς" λεγομένης "Ἐκκλησίας" καὶ ἄλλων χριστιανικῶν παραφυάδων εἰς βάρος τῶν τιμίῶν ὀρθοδόξων αὐτόθι συμφερόντων. **Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον μίαν καὶ μόνον κανονικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀναγνώριζει ἐν τοῖς Πατριαρχικῶς καὶ Συνοδικῶς ἐν ἔτει 1593 ἤδη καθορισθεῖσιν ὁρίοις τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Ὑμῶν, ἥτοι τὴν Ἀγιωτάτην κατὰ Ρωσσίαν Ἐκκλησίαν, τὴν ὑπὸ πασῶν τῶν ἐπὶ μέρος κανονικῶν Ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀναγνωριζομένην καὶ τιμωμένην καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις μνημονευομένην.**

Προσέτι δηλοῦμεν ἀπὸ τοῦ Ἀγιωτάτου Αποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ διαβεβαιούμεθα τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα καὶ τὴν κατ' Αὐτὴν Ἐκκλησίαν ὅτι εὕρισκόμεθα πάντοτε παρά τὸ πλευρόν Ὑμῶν, ἐν τῇ χαρᾷ καὶ τοῖς προβλήμασι, χαίροντες καὶ

⁵⁹ Ἀδημοσίευτος ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχείου, ἔτ. 1990.

συμπάσχοντες μεθ' Ὑμῶν, καί ὅτι θέλομεν πράξει πᾶν τό ἐφ' ἡμῖν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς δοκιμαζομένης σήμερον Ἐκκλησίας Ὑμῶν»⁶⁰.

Από τήν ἀλληλουχία τῶν ἐγγράφων αὐτῶν μποροῦν νά ἐξαχθοῦν πολύτιμα συμπεράσματα:

1) Ἡ Αὐτοκεφαλία τοῦ Λιπκίβσκυ μόνο κατ' ὄνομα ἦταν ἡ ἴδια σχισματική ὀργάνωσι μέ τήν τοῦ Πολυκάρπου Σικόρσκι καί ἀργότερα Μιστισλάβ, πολλῶ δέ καί μᾶλλον ἐπὶ Μποντναρτσούκ. Αὐτό φαίνεται πῶς συγκεκριμένα στά τοῦ Πατριάρχου Ποιμένος καί πῶς ξεκάθαρα στά τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου. Διότι πηγές τῶν τριῶν ὁμωνύμων μόνο καί σέ τίποτε ἄλλο ἰδιῶν σχισμάτων εἶναι: α) ὁ αὐτοχειροτόνητος Λιπκίβσκυ, β) οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας Πολύκαρπος καί Ἀλέξανδρος (καί ἄρα ὁ χειροτονήσας αὐτούς Διονύσιος Πολωνίας) καί γ) ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης Μποντναρτσούκ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας.

- Ὁ Λιπκίβσκυ εἶδαμε ὅτι ἦταν αὐτοχειροτονημένος. Αὐτή ἡ παράταξι, ὅμως, ὅπως ὁμολογοῦν τά κείμενα, τελείωσε ἐν τοῖς πράγμασι. (Εἰς τήν χώραν ἡμῶν ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἔπαυσεν ὑφισταμένη πρό τριακονταετίας, ὅτε ἐκκαθαρίσθησαν τά ὑπόλοιπα τοῦ διηρημένου κινήματος τῆς Ουκρανίας. Ἐν τούτοις τό παλαιόν τοῦτο αὐτοκέφαλον, ὑφίσταται εἰς τήν Πολωνικήν ἐπικράτειαν, ἐπιχειρεῖσαν νά ἀντισταθῇ εἰς τήν διάλυσιν τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Ὁ ἐπίσκοπος Πολύκαρπος Σηκόρσκη, ὑπεύθυνος τῆς ἱεραρχίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας....)

- Οἱ Πολύκαρπος καί Ἀλέξανδρος, ὅμως, ἦταν κανονικῶς χειροτονημένοι ἀπό τόν Διονύσιο. Ἄν δέν ἦταν κανονικῶς χειροτονημένοι τότε πῶς καθιερώθησαν; Ἕνας ἀχειροτόνητος δέν καθαιρεῖται! Τήν καθαίρεσί τους δέν εἶχε ἀναγνωρίσει ὁ Βαρσοβίας Διονύσιος καί φαίνεται καθαρά στήν ἐπιστολή του, ὅπως προαναφέρθηκε. Κι ἄν λοιπόν δεχθοῦμε ὅτι γίνεται ἀποδεκτὴ ἡ καθαίρεσί τους, τότε καί πάλι ἔχουμε τή μελέτη τοῦ Ἀγκιάλου καί τά πολλά παραδείγματα τῆς Ἱστορίας. Ὅμως, ἡ Κανονική Ἐπιτροπή τοῦ Πατριαρχείου μας μελέτησε ὅλα τά ἔγγραφα γιά τήν περίπτωσι Μιστισλάβ καί εἶδε τό κανονικό της χειροτονίας του, προερχόμενης ἀπό τούς Πολύκαρπο καί Ἀλέξανδρο.

⁶⁰ Ἀδημοσίευτος ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχείου, ἔτ. 1990.

- Περί τοῦ Ἰωάννου Μποντναρτσούκ εἶδαμε ὅτι ἦταν καθηρημένος, πλήν χειροτονημένος Ἐπίσκοπος, κι ἄς γράφεται σέ κάποιο σημεῖο «πρωτοπρεσβύτερος». Ἄν ἦταν πρωτοπρεσβύτερος πῶς τόν χειροτόνησε Ἐπίσκοπο ἡ Ἐκκλησία Ρωσσίας; Ὡσαύτως ἂν καθαιρεθῇ Ἐπίσκοπος δέν ἐπιστρέφει στόν βαθμό τοῦ πρεσβυτέρου! (βλ. κθ' Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου). Σύν τοῖς ἄλλοις, ἤδη ἀπό το 1983, στό ἔργο του «Τό “Αὐτοκέφαλον” ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ Οὐκρανίας» (Θεολογικάί καί Ἱστορικά Μελέται, Τόμ. Β'), ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων καί Μ. Βρεταννίας Μεθόδιος, πρὶν κἂν ξεκινήσουν οἱ νεώτερες περί Αὐτοκεφαλίας κινήσεις τοῦ Ἰωάννου Μποντναρτσούκ καί Φιλαρέτου, ἀφοῦ περιγράφει τά ἱστορικά γεγονότα πού ὠδήγησαν στούς «αὐτοχειροτόνητους» καί σέ ἄλλες ἀπόπειρες αὐτοκεφαλίας στήν Οὐκρανία, καταλήγει στό συμπέρασμα: «Ἡ ὑπό τόν Βασίλειον Ληπκώβ “Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία Οὐκρανίας” (1921) **διελύθη** μεταξύ τῶν ἐτῶν 1927-1939. Ἡ ὑπό τόν Μητροπολίτην Ποιμένα (1922, 1925) **διελύθη** μεταξύ τῶν ἐτῶν 1929-1940. Ἡ ὑπό τόν Μητροπολίτην Πολύκαρπον ἀνασυσταθεῖσα “Αὐτοκέφαλος Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία Οὐκρανίας” (1942) ὑφίσταται μόνον ἐν διασπορᾷ διχασμένη ὡς ἀνωτέρω ἀνέφερον»⁶¹. Ἄρα κάθε ἐπιχείρημα ὅτι οἱ τοῦ Μακαρίου (Μαλέιτις) προέρχονται εἰς διαδοχὴν ἀπό τήν τάξι τῶν «Αὐτοχειροτονήτων» καταρρίπτεται παταγωδῶς καί μέ τό πόνημα αὐτό ἀνθρώπου πού ἔγραφε χρόνια πρὶν ἀποσκιρτήσῃ ὁ Ἰωάννης Μποντναρτσούκ, ὁ ὁποῖος χειροτόνησε τούς περισσότερους τῆς μερίδας αὐτῆς.

2) Ὁ Ἰωάννης ἦλθε σέ κοινωνία μέ τόν Μιστισλάβ περί τῆς κανονικότητος τοῦ ὁποίου ἔγινε λόγος πολλές φορές ἀνωτέρω. Ἔθεσε τὰς χεῖρας του σέ ἐπτὰ ἀρχιερατικές χειροτονίες, κατὰ τήν ὁμολογία τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου Β'. Παρακάτω θά δοῦμε γιά τίς χειροτονίες Ἐπισκόπων ὑπό ἐνός Ἐπισκόπου.

3) Γιά τόν Τσεκάλιν δέν γίνεται λόγος ὅτι ὡς πρῶτος χειροτόνησε κάποιον στά ἐπίσημα αὐτά ἔγγραφα.

4) Ἡ ἀπάντησι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου εἶναι ξεκάθαρη καί σύμφωνα μέ τό πνεῦμα τῆς Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς καί τῶν αποφάσεων ἐπὶ Πατριάρχου Γρηγορίου Ζ' περί Πολωνίας καθὼς ἀναγνωρίζει ὡς ἀρμόδια τήν Ἐκκλησίαν Ρωσσίας μόνο ἐντός τῶν ὁρίων

⁶¹ Μεθοδίου, *Τό Αὐτοκέφαλον*, σ. 196-196

του Τόμου 1593. Τά περί τό Κίεβο, εἴτε ἔτσι εἴτε ἄλλιῳς, συζητήθηκαν τό 1686.

5) Στά παραπάνω ἔγγραφα, ἐσφαλμένως μᾶλλον, γίνεται λόγος περί «Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Αποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν ἑλληνο-οὐκρανῶν» ἢ «Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας ἑλληνο-οὐκρανικοῦ ρυθμοῦ», ἴσως γιά νά παραπέμψη σέ οὐνῖτες. Αὐτό χρησιμοποιήθηκε πολύ στούς Ρώσσους ἐν Ἀμερικῇ ὄχι ἐπίσημα ἀπό τούς Οὐκρανούς. Ὅμως τό ὀρθόν ὄνομα εἶναι «Οὐκρανική Αὐτοκέφαλος Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία», (βλ. Παράρτημα ἀριθ. 15 σχετικά ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς).

Ὁ Ἰωάννης Μποντναρτσούκ χειροτόνησε τό 1990 ἑπτά ἐπισκόπους. Στίς δύο πρῶτες χειροτονίες, τοῦ Βασιλείου Μποντναρτσούκ (ἀδελφοῦ τοῦ Ἰωάννη) καί τοῦ Ἀνδρέα Ἀμπραμτσούκ, ἔλαβε μέρος καί ὁ Βικέντιος Τσεκάλιν, ἐμφανιζόμενος ὡς ἐπίσκοπος τῆς Γιάσναγια Πολιάνα. Εἶναι προφανές ὅτι ὁ Ἰωάννης Μποντναρτσούκ εἶχε πιστέψει ὅτι ὄντως ὁ Τσεκάλιν εἶχε χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος τό 1986 ἀπό ἐπισκόπους τῆς Ὑπερόριας Ρωσικῆς Ἐκκλησίας (ROCOR). Δέν ὑπάρχει λόγος νά ἀσχοληθοῦμε μέ τήν ὑποτιθέμενη ἀρχιερωσύνη τοῦ Τσεκάλιν. Ὅμως θά ἐξετάσουμε τό προβαλλόμενο ἀπό κάποιους ἐνδεχόμενο ὅτι ὁ Τσεκάλιν προεξῆρχε στήν πρώτη χειροτονία, δηλαδή τοῦ Βασιλείου Μποντναρτσούκ, καί ὅτι ἐκεῖνος ἔθεσε τήν χεῖρα στήν κεφαλή τοῦ χειροτονουμένου. Αὐτό τό ἐνδεχόμενο ἀποκλείεται γιά ἀρκετούς πολύ σοβαροῦς λόγους.

α) Στό ἔγγραφο πού πιστοποιεῖ τήν χειροτονία τοῦ Βασιλείου τήν 31^η Μαρτίου 1990, στήν ἐπικεφαλίδα τοῦ κειμένου, ὁ Ἰωάννης αὐτοαποκαλεῖται ἀρχιεπίσκοπος τῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, καί γνωρίζουμε ὅτι ἀπό τίς 30 Ὀκτωβρίου 1989 βεβαίωνε ὅτι τό ἀξίωμα τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ εἶχε παραχωρηθῇ ἀπό τόν προκαθήμενο τῶν αὐτοκεφαλιστῶν Οὐκρανῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, Μητροπολίτη Μιστισλάβ, πού διέμενε στήν Ἀμερική. Δέν θά ἦταν δυνατόν, ὡς ἀρχιεπίσκοπος, νά παραχωρήσῃ τήν πρώτη θέσι στήν Λειτουργία καί τήν χειροτονία σέ ἕνα ἐπίσκοπο.

β) Ἀλλά καί ἀπό τήν ἀποψι τῶν πρεσβείων χειροτονίας, ὁ Ἰωάννης Μποντναρτσούκ εἶχε χειροτονηθῇ τό 1977, πολύ νωρίτερα ἀπό το 1986, ἔτος πού ὁ Τσεκάλιν ἔλεγε ὅτι εἶχε χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος. Καί πάλι θά ἦταν ἐνάντια στήν κρατοῦσα τάξι νά προεξάρχη ὁ Τσεκάλιν.

γ) Υπάρχει και ένας ακόμη λόγος, ιδιαίτερα συναισθηματικός: ο Βασίλειος ήταν αδελφός του Ιωάννη. Θά ήταν τελείως παράδοξο ο Ιωάννης να παραχωρούσε στον ξένο Τσεκάλιν την χειροτονία του αδελφού του.

Δέν υπάρχει λόγος να ασχοληθούμε και μέ την τρίτη υπογραφή στο χειροτονητήριο έγγραφο, του Βαρλαάμ Ιλιουσένκο, της οποίας ή γνησιότητα αμφισβητείται. Όμως ούτε και μέ τή λεγομένη όμολογία του Ιωάννη Μποντναρτσούκ, ότι πλαστογράφησε την υπογραφή του αρχιερέως εκείνου, επειδή δέν ήλθε στην χειροτονία ο επίσκοπος Ιακώβ Παντσούκ, παρ' όλο πού είχε υποσχεθῆ ότι θά ἔλθῃ. Γνωρίζουμε ότι ο Παντσούκ χειροτονήθηκε επίσκοπος στις 14 Δεκεμβρίου 1990, πολύ αργότερα από την χειροτονία του Βασιλείου Μποντναρτσούκ, και είναι αδύνατον να αληθεύη τό κείμενο πού λέγει ότι αναμένονταν να συμμετάσχη στην χειροτονία ως επίσκοπος.

Ένα είναι τό βέβαιο: ότι ο Ιωάννης χειροτόνησε τόν αδελφό του Βασίλειο, και μαζί δημιούργησαν σειρά αρχιερέων οί οποίοι ἔζησαν ἔως τό 2018 στο σκοτάδι ενός σχίσματος μεταπηδώντας από τό «Πατριαρχεῖο Κιέβου» στην «Αὐτοκέφαλη Οὐκρανική Ἐκκλησία» και τό αντίστροφο, δημιουργώντας διοικητικά σχήματα, αναχειροτονούμενοι πολλοί από τόν Φιλάρετο, ο οποίος, ανατραφείς και αὐτός μέ τίς νέες Ρωσικές περί αναχειροτονίας ιδέες, αναχειροτόνησε πολλούς από αὐτούς. Αντιθέτως, ο Μιστισλάβ και οί ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες, ὅπως ο Όβρους Πολύκαρπος, συλλειτουργοῦσαν μέ τούς Βλαδίμηρο Romaniuk και Αντώνιο Masendych και πρό τῆς, μετ' οὐ πολύ, αναχειροτονίας τους από τόν Φιλάρετο.

Άρα, μπορούμε να λάβουμε ως δεδομένο, ανεξαρτήτως του Τσεκάλιν, ότι ή κρίσι μας πρέπει να είναι στην χειροτονία του Βασιλείου και να την εξετάσουμε υπό τό πρίσμα τῆς χειροτονίας Ἐπισκόπου από ἕναν Ἐπίσκοπο.

- Χειροτονίες ἐπισκόπων ἀπό ἑνα ἐπίσκοπο.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ μπορεῖ νά ἀνατρέξῃ κανεὶς στὴ θεολογικὴ σοφία τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως καὶ Θείων Γενναδίου καὶ στίς δύο μελέτες του, οἱ ὁποῖες καὶ παρατίθενται ὁλόκληρες στό Παράρτημα -ἀριθ. 10 & 16.

Ἐνῶ ὁ α' Ἀποστολικὸς Κανόνας ὁρίζει ὥστε «ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν»⁶², οἱ Ἀποστολικές Διαταγές ὁρίζουν «ἐπίσκοπον δέ προτάσσομεν χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων, ἢ γουν ἑλαττον ὑπὸ δύο, μὴ ἐξεῖναι δέ ὑπὸ ἐνός ὑμῖν καθίστασθαι»⁶³. «Ἡ δικαιολογία τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ὡς οἴκοθεν νοεῖται, δέν δύναται νά φέρῃ δογματικόν χαρακτῆρα, ἥτοι νά λογισθῇ ὡς ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ὁρατῶν στοιχείων τῆς μεταδόσεως τοῦ χαρίσματος τῆς ἱερωσύνης ἐν τῷ ἀνωτάτῳ βαθμῷ (τῷ τοῦ ἐπισκόπου) ἢ κατὰ τὴν χειροτονίαν παρουσία τριῶν ἢ δύο ἐπισκόπων, οὕτως ὥστε ἡ παράλειψις αὐτοῦ νά ἐλέγχῃ δογματικῶς ἐλαττωματικὴν καὶ ἄκυρον τὴν πρᾶξιν, δι' ἧς οὕτω πῶς τις προχειρίζεται εἰς τὸ ἐπισκοπικόν ἀξίωμα»⁶⁴ σχολιάζει ὁ σπουδαῖος αὐτός Ἱεράρχης καὶ μελετητής.

Ἄλλως τε στήν ἀρχαία Ἐκκλησία εὐρίσκονται πολλὰ παραδείγματα χειροτονίας ἐπισκόπων ἀπὸ ἑνα ἐπίσκοπο (ἐκτός βεβαίως τῶν χειροτονιῶν πού τελοῦσαν οἱ ἀπόστολοι), ἐξ οὗ καὶ προσπαθοῦν νά τὰ ἐμποδίσουν οἱ Ἀποστολικές Διαταγές. Στόν Συναξαριστὴ Μαυρικίου, Διακόνου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, (ἐπιμ. Ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου), στόν βίο τῶν ἁγίων μαρτύρων τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀναιρεθέντων ἐν Περσίᾳ (θ' Ἀπριλίου) διαβάζουμε: «Ὅτε δέ ὁ Ἐπίσκοπος Ἡλιόδωρος ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ, ἐχειροτόνησεν ἀντ' αὐτοῦ τόν πρεσβύτερον Δησάν»⁶⁵. Στό ἴδιο ἔργο, στίς ιζ' Νοεμβρίου, βλέπουμε ὅτι ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός, «ἔγεινεν ἐπίσκοπος Νεοκαισαρείας, ἀπὸ τόν Φαίδιμον τόν Ἀμασείας πρόεδρον (ἥτοι ἐπίσκοπον)»⁶⁶. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, καί πάλι, στήν ἐρμηνεία τοῦ α' Ἀποστολικοῦ Κανόνος ἀναφέρει τὴν περίπτωσι τοῦ Σιδηρίου ὁ ὁποῖος «ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος Παλαιβίσκης, κατὰ τόν Συνέσιον, ὃχι ὑπὸ τριῶν, ἀλλ' ὑπὸ ἐνός Ἐπισκόπου, τοῦ Φίλωνος, διὰ τό

⁶² Ράλλη & Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, τ. 1, σ. 1.

⁶³ PG 1, σ. 801.

⁶⁴ Γενναδίου, «Χειροτονία Ἐπισκόπου», σ. 293.

⁶⁵ Νικοδήμου, *Συναξαριστής*, τ. 2, σ. 496.

⁶⁶ Νικοδήμου, *Συναξαριστής*, τ. 1, σ. 498.

ἀπαρρησίαστον τῶν Ἐπισκόπων, ἐν τοῖς καιροῖς ἐκεῖνοις»⁶⁷. Ὅσο καί νά ἦταν κατ' ἀνάγκη, ἡ ὑπό ἑνός Ἐπισκόπου χειροτονία Ἐπισκόπου ἔχει δογματικῶς ὑπόστασι.

Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Γεννάδιος ἐπικαλεῖται καί αὐτός τό παράδειγμα τοῦ Μελιτίου. Μόνος του χειροτόνησε τοὺς 34 ἐπισκόπους τοῦ σχίσματός του καί ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τοὺς ἀποδέχθηκε.

«Ἄλλως τε ἡ παρανομία τῶν χειροτονιῶν τοῦ Μελετίου κατὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ὡς τοῦτο φαίνεται ἐκ τῆς πρὸς τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν ἐπιστολῆς τῆς Συνόδου ταύτης, δέν συνίστατο εἰς τόν καθαγιασμόν, τῶν δεξαμένων τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπων ὡς γενομένην ὑπὸ μόνου τοῦ Μελιτίου, ἀλλ' ὡς γενομένην παρ' ἐνορίαν. Πρὸ τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου οὔτε ἀποστολικοὶ κανόνες οὔτε Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ ἦσαν γνωσταί.

Ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Δ' Συνόδου γίνεται λόγος περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων τελεσθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀγκύρας Εὐσεβίου. "Ἐχειροτόνησα αὐτόν (τόν Γαγγρῶν Καλλίνικον)... ἀπῆλθον εἰς Γάγγραν ἐνεθρόνισα τόν ἐπίσκοπον". Βεβαίως καί ἐν τῷ παραδείγματι τούτῳ δέν ἀσχολεῖται ἡ Σύνοδος περὶ τό ζήτημα τῆς ὑπὸ πλειόνων τοῦ ἑνός ἐπισκόπων χειροτονίας ἐπισκόπου ἀλλὰ περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου οὗ ἡ χειροτονία ἀνῆκε τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι εἷς καί μόνος ἦν ὁ χειροτονήσας ἐπίσκοπον ἀρχιερεὺς.

Ἡ παρουσία πλειόνων τοῦ ἑνός ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου προῆλθε πρῶτον μὲν ἐκ τῆς συγχύσεως ἣτις ἐπεκράτησεν ὡς πρὸς τὰς δύο πράξεις, ἥτοι τὴν ἐκλογήν καί τὴν χειροτονίαν», γράφει στή συνέχεια.

Παρακάτω σημειώνει: «Ἐν τῇ σημερινῇ ἱεροτελεστίᾳ τῆς χειροτονίας ἐπισκόπου παρίστανται τρεῖς μὲν ἢ καί ἐν ἀνάγκῃ δύο ἀρχιερεῖς, ἀλλ' ἡ πρώτη σφραγὶς καί ἀπαρχὴ τῆς χειροτονίας παρὰ τοῦ πρώτου ἀρχιερέως τῇ κεφαλῇ τοῦ χειροτονουμένου γίνεται" (Συμεὼν Θεσσαλονίκης, ἔνθα ἀνωτέρω κεφ. Σε') τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων κυκλούντων τόν χειροτονούμενον καί ἀπτομένων αὐτοῦ ὡς συγχειροτονούντων τῷ πρώτῳ»⁶⁸.

Μέ τῇ χρῇσι, λοιπόν, τῶν μελετῶν τοῦ μακαριστοῦ Ἀγχιάλου Βασιλείου καί τοῦ Ἡλιουπόλεως καί Θείρων Γενναδίου καί τῶν

⁶⁷ Ἀγαπίου & Νικοδήμου, Πηδάλιον, σ. 3.

⁶⁸ Γενναδίου, «Χειροτονία Ἐπισκόπου», σ. 293 κ. ἐξ.

παραδειγμάτων πού ύστερα από έντρύφησι παραθέτουν, ώστε νά φανερώσουν κατά τόν πλέον χαρακτηριστικό τρόπο τήν «γραμμή» καί παράδοσι τῶν Πατέρων γύρω ἀπό τή φιλανθρωπία μέ τήν ὁποία ἡ Ἐκκλησία διαχρονικῶς φρόντιζε νά θεραπεύη τά σχίσματα κατά καιρούς, ἐξηγεῖται, ἐρμηνεύεται καί ἀποδεικνύεται τό ἀδιατάρακτο τῆς ἱστορικῆς πλευρᾶς τῆς Ἀποστολικῆς Διαδοχῆς καί ἀπό τήν πλευρά τοῦ Μακαρίου (Μαλέτις). **Ἡ Ἐκκλησία, προχωρῶντας στό βῆμα τῆς θεραπείας, γνώριζε ὅτι κανεῖς ἀπό τούς προσερχομένους δέν καταγόταν ἀπό τίς παρατάξεις τῶν «αὐτοχειροτόνητων» ἢ τῶν «ἀχειροτόνητων» τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' αἰῶνα. Τά διοικητικά σχήματα ἔφεραν τό ἴδιο ὄνομα κατά καιρούς ἀκριβῶς διότι ἦταν κοινός ὁ πόθος.**

Ἔτσι, λοιπόν, ἀπό τόν Μιστισλάβ καί τούς κανονικούς ἀρχιερεῖς τῆς Πολωνίας, καί ἀπό τούς καθηρημένους Φιλάρετο καί Ἰωάννη, ἱστορικά διαδόθηκε σέ καιρούς ἀποκοπῆς ἀπό τό Κυριακό Σῶμα ἡ συνέχεια τῆς Ἱερωσύνης στούς ἀνθρώπους αὐτούς πού ἐπιθυμοῦσαν τόσο, Ὁρθόδοξοι κατά πάντα, νά εἶναι ἐνωμένοι μαζί μας, καί ἀπλῶς νά λειτουργοῦν στή γλῶσσα τους, μέ τίς παραδόσεις τους, Οὐκρανοί γιά τήν Οὐκρανία τους, καί νά ρυθμίζουν ἐντός τῶν συνόρων τους τά ἐκκλησιαστικά τους πράγματα.

Ὅμως ὑπάρχει καί ἓνα ἄλλο ζήτημα, μιά ἐτέρα παράμετρος. Ὅσοι ἀποκλείουν τήν Ἀποστολική Διαδοχή κ.ο.κ. ἐντός σχισμάτων διότι ἐκεῖ λείπει ἡ κανονική ἀκρίβεια, τί ἀναμένουν; Νά ὑπάρχη πλήρης ἡ πνεῦσις τοῦ Θεοῦ μέσα σέ ἓνα σχῆμα πού εἶναι ἀποκομμένο ἀπό τήν ἐνότητα τῶν Ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας; Ἀπαιτοῦν ἀπό τά σχίσματα ἱεροκανονική τελειότητα; Τά ἐξομοιώνουν πρός τό Κυριακό Σῶμα; Δέν τά νιώθουν σάν μακρυσμένους, γιά ὅποιον λόγο, ἀδελφούς μας πού πρέπει πάση θυσία νά τοὺς ἀνοίξουμε τήν πόρτα καί τήν ἀγκαλιά μας; Αὐτό εἶναι τό κυριώτερο ἐπιχείρημα ἔναντι ἐκείνων πού ἀποκαλοῦν ἄκυρες τίς χειροτονίες ἀπό καθηρημένους κ.ο.κ.. Εἶναι ἡ φωνή τῆς Ἐκκλησίας πού γνωρίζει ὡς γνήσια μητέρα νά οἰκονομῇ. Εἶναι ἡ ποιμαντική της. Παίρνει τό σχισματικό καί τό χαριτώνει! Τό ἱεροκανονικῶς ἀτελές καί ἐμφυσᾷ Πνεῦμα Ἅγιον. Παίρνει τό ἡμιτελές καί τοῦ δίνει ζωντάνια. Παίρνει τήν ὑπόστασι καί τῆς δίνει κῦρος καί οὐσία. Μέ τήν ἄφεσι, τή συγχώρεσι.

«Παρά πάντα ταῦτα ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ὁ ὁποῖος ἀπήτησεν ὡς ὄρον τῆς εἰσόδου τοῦ ἀνθρώπου εἰς τήν βασιλείαν τῶν

οὐρανῶν τό βάπτισμα, εἰσήγαγε τόν ληστήν ἄνευ βαπτίσματος. Καί ἡ Ἐκκλησία ἐπαναλαμβάνει καί θά ἐπαναλάβῃ ὅτι οὐδεὶς δύναται νά εἰσέλθῃ εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐάν μή γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καί πνεύματος ἀλλά δέν ἡρνήθη νά εἰσαγάγῃ τά νήπια τοῦ βρεφοκτόνου Ἡρώδου καί τοὺς μάρτυρας τοῦ αἵματος ἄνευ ὕδατος καί ἐξ ἀνάγκης τοὺς χριστιανούς ἀλλοίως νά βαπτίσῃ. Τά ἔκτακτα ταῦτα μέσα εἰς ἐκτάκτους τινάς περιπτώσεις μετεχειρίσθη καί εἰς τινὰς εἰλικρινῶς μετανοήσαντας αἰρετικούς (σ.σ. ἑτεροδόξους), οὓς οὕτως εὐχερέστερον ἠνάγκαζεν εἰσελθεῖν εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Καί εἰς τοῦτο οὐδεὶς δύναται νά κατακρίνῃ αὐτήν. Ἡ Ἐκκλησία δέν διαφωνεῖ πρὸς ἐαυτήν, ὡς νομίζουσί τινες. Ἡ Ἐκκλησία ἀφ' ἑνός μὲν παραδεχομένη ἐαυτήν ὡς μόνην ταμειοῦχον τῆς χάριτος, ἀφ' ἑτέρου δέ ἐν τῇ πράξει μὴ ἀναβαπτίζουσα αἰρετικούς τινὰς, διότι καί ἐκείνων, ὧν ἀναγνωρίζει τό βάπτισμα, δέν παραδέχεται τοῦτο καί πραγματικόν καί ὡς μεστόν περιεχομένου, ἀλλ' ἀπλῶς καί τοῦτο εἶναι ἄκυρον, καίπερ κανονικῶς καί τυπικῶς ἴσως ὀρθόν, δέν ἐπαναλαμβάνει, ἀλλ' ἀμέσως πληροῖ τοῦτο τοῦ οἰκείου περιεχομένου ὃν πρότερον κενόν ἀσκόν. (Οἶκον. 1, 422, 428). Τότε ἡ Ἐκκλησία θά παρίστατο διαφωνοῦσα ἂν ἔλεγεν ὅτι τινὲς αἰρετικοὶ ἔχουσι μυστήριον πραγματικόν καί σωτήριον τινὲς δέ οὐχί. Ἀλλά τοῦτο οὐδέποτε ῥητῶς οὐδέ ἐμμέσως ἐν τῇ πράξει παρεδέχθη ποτέ»⁶⁹.

«Ἡ Οἰκονομία κατὰ ταῦτα γίνεται περὶ τι δευτερεῦον, τήν μὴ ἐπανάληψιν τοῦ τύπου, καί οὐχί περὶ αὐτό τό μυστήριον ὡς νομίζουσί τινες»⁷⁰.

«Ἐν τῷ ζητήματι τοῦ βαπτίσματος τό μὲν φύσει ἄκυρον δύναται ἡ Ἐκκλησία νά καταστήσῃ ἔγκυρον καί σωτήριον θαυματουργικῶς, ἀναζωογονοῦσα αὐτό...»⁷¹.

⁶⁹ Ἀνδρούτσου, Δογματική, σ. 306.

⁷⁰ Ἀνδρούτσου, Δογματική, σ. 308.

⁷¹ Γερμανοῦ, «Περὶ τοῦ Κύρους», σ. 325-326.

Συμπεράσματα.

Από όσα εύσυνόπτως κατεγράφησαν στήν ταπεινή αυτή μελέτη, μπορεί κανείς εύκολα νά εξαγάγη άσφαλή συμπεράσματα.

α) Ό Θρόνος τής Κωνσταντινουπόλεως, άκόμη καί έάν δεχθοῦμε τόν ισχυρισμό ότι είχε παραχωρήσει τό Κίεβο καί τίς περί αυτό Έπαρχίες στόν Μόσχας, είχε κάθε εύθύνη, σύμφωνα μέ τήν παράδοσί του (βλ. στό Παράρτημα, άριθ. 17, τήν εισαγωγή τοῦ Καισαρείας Καλλινίκου Δελικάνη, στόν Τόμο II τοῦ έργου του) νά επέμβη, έστω καί χωρίς επίκλησι από μέρος τών ενδιαφερομένων μερών («ποι̃ μεν αύτεπαγγέλτως καί ώς έκ καθήκοντος, ποι̃ δέ κατ' επίκλησιν τών ενδιαφερομένων»⁷²). Πολλῶ δέ μάλλον, όταν, μετά από μεγάλη επιμονή καί παράκλησι τών τέκνων της, ή Έκκλησία Κωνσταντινουπόλεως επενέβη. Όχι μόνον ό Μακάριος, αλλά καί ό χειροτονήσας αυτόν «Πατριάρχης» Δημήτριος είχε παρακαλέσει μέ επιστολή του, ύπό τύπον εκκλήτου, τό Φανάρι: «Ό Αγιώτατος Θρόνος Κωνσταντινουπόλεως επέδειξε πάντοτε κατανόησιν πρός τά ύπόδουλα όρθόδοξα έθνη. Οί ύπό Πολωνικήν κυβέρνησιν Ούκρανοί έλαβον παρά τοῦ Αγιωτάτου Θρόνου τόν Τόμον Αύτοκεφαλίας τό έτος 1924. Ό Αγιώτατος Θρόνος Κωνσταντινουπόλεως συμπεριεφέρθη επίσης στοργικῶς πρός τάς Έκκλησίας τών Ούκρανῶν εκείνων, οίτινες ύπεχρεώθησαν νά αποδημήσουν εις τήν Δύσιν, εις τήν Γερμανίαν, Αγγλίαν, Γαλλίαν, Καναδᾶν καί άμφοτέρας τάς Αμερικός, θεωρῶν τούτους ώς κανονικούς. Διά τόν λόγον τοῦτον ίκετεύομεν νῦν νά ακούσητε τήν φωνήν ήμῶν, νά δεχθῆτε αντιπροσωπείαν τών Έπισκόπων ήμῶν, νά ύποστηρίξητε ήμᾶς νά καταστῶμεν ίσοι πρός τά ἄλλα χριστιανικά έθνη καί νά παράσχητε εις τήν εκκλησιαστικήν ήμῶν Ιεραρχίαν εύκαιρίαν τινά πρός δικαιολόγησιν αὐτῆς»⁷³. Πῶς, λοιπόν, μπορούσε νά άδιαφορήση ή Μήτηρ Έκκλησία, ώς ή γνησία Μητέρα όλων αὐτῶν τών λαῶν, γιά τό πολυχρόνιο σχίσμα; Ένήργησε μετά από πολλή ύπομονή, προσευχή, μελέτη καί σύνεσι. Μετά από άλλεπαλλήλους διαλόγους μέ τήν αδελφή της Έκκλησία τής Ρωσσίας. Όμως, τελικῶς, είχε τήν αδήριτη ύποχρέωσι νά επέμβη ώς ή ιεροκανονική Κεφαλή τών τοπικῶν Έκκλησιῶν, όχι έφευρίσκοντας

⁷² Δελικάνη, Έγγραφα, σ. δ'-ε').

⁷³ Αδημοσίευτος έκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Αρχείου.

νέα ἐκκλησιολογία, ἀλλά ἀκριβῶς βαδίζοντας ἐπάνω στά βήματα τῶν Πατέρων της.

β) Καμμία ἱστορική καί ἐκκλησιαστική σχέσι δέν εἶχε ἡ σχισματική παράταξι τοῦ Μακαρίου (Μαλέτις) μέ τό κίνημα τῶν Αὐτοχειροτονηθέντων. Ἀκόμη καί ἐάν ἀπό ἓνα Ἱεράρχη χειροτονήθηκε ὁ πρῶτος μετά τόν Ἰωάννη Μποντναρτσούκ, ὁ κατά σάρκα ἀδελφός του Βασίλειος, αὐτό εἶδαμε πῶς ἡ Ἐκκλησία μπορεῖ νά τό θεραπεύσῃ. Οἱ μελέτες Ἡλιουπόλεως καί Θείων Γενναδίου καί Ἀγχιάλου Βασιλείου, ἀρχιμ. Ἰωάννου Ἀναστασιάδου, καθῶς καί ἡ σχετική ἀπάντησι τῆς Ἐκκλησίας Ρωσσίας εἶναι σαφεῖς, γιά ὅποιον ἔχει ἐκκλησιαστικό αἰσθητήριον. Ὁ ἓνας χειροτόνησε ἓνα καί μετά συνέχισαν. Ἡ προσωπική διάστασι τῆς ἀστάθειας τοῦ Ἰωάννη, ἢ τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ τυχοδιωκτισμοῦ τυχόν τοῦ Τσεκάλιν, ἡ παρουσία ἢ ὄχι τοῦ Βαβλαάμ, δέν ὑπεισέρχονται στό ὅτι καί στό «χειρότερον» σενάριον ἀκόμη, ἓνας ἐπίσκοπος χειροτόνησε ἐπίσκοπον ἓναν ἄλλον. Δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Ὅταν δέν ἐψέγη στήν Α' Οἰκουμένη Σύνοδο ὁ Μελίτιος, πού ἀπό τόν φόβον τοῦ εἶχε θυσιάσει στά εἰδῶλα, ὅτι χειροτόνησε μόνος του ἐπισκόπους, πολύ περισσότερο τώρα, πού δέν εἶχαμε ἀνθρώπους πού πρόδωσαν τά δόγματα τῆς πίστεώς μας. Μιά παράμετρος, πού δέν ἔχει τονισθῇ ἴσως, εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὅποιον ἔγινε τό σχίσμα. Ὅλοι μιλοῦμε γιά σχίσμα καί σχισματικούς, γιά ταραξίες, γιά ἀπειθεία κ.ο.κ. Ὅμως ποιό ἦταν τό κίνητρο τῶν ἀνθρώπων; Ἡ ἀπάντησι εἶναι σαφής: Δέν ἤθελαν νά ἀποσχισθοῦν γιά νά ἀπειθήσουν! Ἀπειθήσαν ἐπειδή ἤθελαν αὐτό πού ἦταν αὐτονόητο γιά ὅλα τά Βαλκανικά Ἔθνη. Τήν ἐκκλησιαστική τους ἀνεξαρτησία μαζί μέ τήν ἐθνική. Δέν προχώρησαν σέ τέτοιες - ὄντως ἀθέμιτες, ὄντως ἐκνομες, ὄντως παρά τούς Κανόνες- ἐνέργειες ἐπειδή ἐμφοροῦνταν ἀπό ἄλλα δόγματα, ἐπειδή ἤθελαν νά ἀλλοιώσουν τά τῆς Ἐκκλησίας πράγματα. Ἐβλεπαν ἀδιαλλαξία, ἔβλεπαν νά μή εἰσακούεται τό αἶτημά τους, νά καταπατῆται ἡ ἰδιοσυγκρασία τους ὡς Οὐκρανῶν καί μετά ἀπό τρεῖς αἰῶνες προχώρησαν. Δέν ἦταν ἔργο μιᾶς ἡμέρας. Ἦταν αἶτημα αἰώνων. Καί ἡ Ἐκκλησία ὥφειλε νά ἀφουγκρασθῇ τῆς φωνῆς καί νά σκεπάσῃ μέ τό ἔλεος τοῦ Κυρίου, ἐξαντλῶντας τήν φιλανθρωπία της καί μάλιστα ἔχοντας ὡς «συμμάχους» τό ἐξαντλητικόν φρόνημα τῶν Ἁγίων Συνόδων, τό πνεῦμα τῶν Θείων Κανόνων, τήν καθηγιασμένη πρᾶξι τῆς Ἐκκλησίας, τή δρᾶσι τῶν Τιμίων Πατέρων.

γ) Είδαμε, πῶς ἡ Ἐκκλησία, σέ διάφορες περιπτώσεις, ἀντιμετώπισε τήν ἐπιστροφή στούς κόλπους της διαφορετικῶν σέ βαρύτητα εὐθύνης σχισματικῶν ομάδων (ἐπί παραδείγματι, οἱ «νεωτεριστές» ὡς σχίσμα θεωρεῖται βαρύτερο ἀπό τή συνείδησι τῆς Ἐκκλησίας, διότι περιελάμβανε καί πολλές ἀλλαγές σέ βασικές παραδοσιακές ἀρχές, ἐνῶ τό τοῦ Οὐκρανικοῦ ἀπλῶς ἤθελε ἔντονα τή χειραφέτησί του μιμούμενο τίς ἐντός ἄλλων κρατῶν-ἐθνῶν τοπικές Ἐκκλησίες) ἀλλά καί ἑτεροδόξων (ὅπως εἶδαμε μέ τό παράδειγμα τῆς Οὐνίας). Μέ τή σοφία καί τή σύνεσί της, ἡ Ἐκκλησία κατά καιροῦς οἰκονομοῦσε τά πράγματα χωρίς ἓνα συγκεκριμένο τυπικό, ἄλλοῦ μέ συνοδικές ἀποφάσεις, ἄλλοῦ μέ Πατριαρχικό Γράμμα, ἄλλοῦ μέ συγχωρητική εὐχή, ἄλλοῦ μέ ἀσπασμό τῆς χειρός, ἄλλοῦ φορῶντας τους τά ἐγκόλπια δημοσίως, ὅπως στό πιό πρόσφατο ἐν Βουλγαρία, ἀλλά πάντως ἄνευ ἀναχειροτονίας καί κυρίως μέ συλλεΐτουργο, ὅπου στό Κοινό Ποτήριο ἐπιβεβαιώνεται ἡ ἐνότητα τῆς πίστεως καί ἡ κοινή διά τῆς ἱερωσύνης μαρτυρία.

δ) Ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή, μέ τήν στενότερη ἔννοια, μή ἔχοντας ἐπηρεασθῇ ἀπό τόν Δυτικό τρόπο σκέψεως, πάντοτε εἶχε ὡς πρός τήν ἐπιστροφή τῶν πεπλανημένων μία εὐρύτητα καί μία «ἄνεσι», θεωρῶντας τό πίπτειν ὡς «φυσικό» ἀκόλουθο τῶν τέκνων τοῦ Ἀδάμ. Ἀπό τήν ἄλλη, ἡ Δύσι, εἶχε μία σταθερότητα στό ἀνεξάλειπτο τῶν ἀγίων Μυστηρίων καί ἔτσι δίδαξε στήν Ἀνατολή, τρόπον τινά, τό ἥθος τουλάχιστον τῆς μή ἀναχειροτονίας, προσφέροντας, ὁμως, παράλληλα σέ λαούς μέ τούς ὁποίους ἦλθε σέ ἐπαφή, τήν «δυσκολία», τήν «αὐστηρότητα» (ἂν μπορῇ νά χαρακτηρισθῇ ἔτσι) στήν ἐπιστροφή καί μετάνοια τῶν ἁμαρτανόντων.

ε) Διά τῆς ἐκκλήτου, διά τῆς ἀπό αὐτήν προερχομένης ὑπερορίου εὐθύνης, ὁ Κωνσταντινουπόλεως νομιμοποιεῖται, ὅπως ἀναφέρθηκε ἀρκετές φορές, νά ὑπεισέρχεται στή ζωή τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν καί ἰδίως ὅταν εἶναι νά ἐπιλύσῃ ἢ νά συνδράμῃ στήν ἐπίλυση καταστάσεων οἱ ὁποῖες εἴτε ἔχουν τελεσιδικήσει ἐντός τῶν ὁρίων τους ἢ δέν γίνεται ἐκ τῶν πραγμάτων νά ἐπιλυθοῦν. Ὅποτε οἱ ἰσχυρισμοί ὅτι ἡ τοῦ Οὐκρανικοῦ σχίσματος δέν ἦταν εὐθύνη τοῦ Κωνσταντινουπόλεως δέν εὐσταθοῦν τόσο ἀπό τό ὅτι οὐδέποτε παρεχώρησε οἰκεία βουλήσει τά ἐδάφη αὐτά πρό τοῦ 2019, ἀλλά καί τοῦτο ἀκόμη ἐάν ἴσχυε, ἡ τῆς ἐκκλήτου εὐθύνη Τόν ὑποχρεώνει ἐκ τῆς παραδόσεως νά ἐνασχοληθῇ καί νά δώσῃ λύσι στό πρόβλημα.

στ) Προφανώς, ή ταπεινή αυτή μελέτη δέν έχει σκοπό νά προωθήση τήν νομιμοποίησι ή τήν έπευλόγησι τών σχισμάτων. Η επίλυσι τών σχισμάτων δέν είναι νομιμοποίησί τους, αλλά είναι ή σοφία τής Έκκλησίας νά έχη σπλάγχνα οίκτιρμών, νά άφουγκράζεται τήν φωνή καί τίς ανάγκες τών παιδιών της, κι όταν εκείνα άκόμη δέν μπορούν κ'αν νά κατανοήσουν τίς πνευματικές διαστάσεις όσων πράττουν. Εκείνη ως Μητέρα στέκεται εκεί μέ τό χέρι άπλωμένο αναμένοντας τήν έπιστροφή, καλύπτοντας τίς αδυναμίες τους καί διδάσκοντας, μέσω τής κοινωνίας καί τής συναναστροφής, εκκλησιαστικό ήθος. Κατά τίς προπαρασκευαστικές συναντήσεις τήν δύσκολη εκείνη έβδομάδα πρό τής Ένωτικής Συνόδου, όταν ό γράφων είχε τήν τιμή νά συνοδεύη τόν επί κεφαλής τής Έξαρχίας του Πατριάρχου μας, τότε Μητροπολίτη Γαλλίας καί σήμερα Γέροντα Χαλκηδόνας κύριο Έμμανουήλ, στό Κίεβο, ό αείμνηστος Μητροπολίτης Αντώνιος, εκ τής παρατάξεως του Φιλαρέτου, είχε αναφέρει μεταξύ άλλων: «Άγιοι πατέρες, έρχεσθε από τήν Μητέρα Έκκλησία ή όποία μάς χάρισε τήν Χριστιανική πίστι καί ή όποία μάς βάπτισε. Εμείς τριάντα χρόνια ζοῦμε στό σκοτάδι ενός σχίσματος. Δέν τό θέλουμε τό σχίσμα. Έξ αίτίας αυτού, κι αν άκόμη έσεΐς μάς άπλώνετε τό χέρι καί εμείς δέν γνωρίζουμε πώς νά τό κρατήσουμε, σ'ας παρακαλοῦμε, μή παραιτηθῆτε από τό νά μάς άπλώνετε, σαν μητέρα, τό χέρι. Μόνο διδάξτε μας πώς νά βγοῦμε από αυτό τό σκοτάδι καί νά ζήσουμε στό αληθινό φῶς»⁷⁴. Αξέχαστες στιγμές, ανεπανάληπτες, βιωματικές. Στο πλαίσιο αυτό ό επίσκοπος Μπάτσкас όμιλεΐ μέ μεγάλη ευκρίνεια γιά τήν ιδιαίτερη πνευματική κατάστασι τών εν σχίσματι: «Εάν οί σχισματικοί, είτε έδῶ, είτε εν Σκοπείοις, είτε εν Ουκρανία, είχαν τά πνευματικά ταῦτα κριτήρια, αν είχαν ώριμότητα καί ευθύνην πνευματικήν, τότε δέν θά έχρειάζετο ή εξάσκησις άκρας οίκονομίας, τήν όποίαν επιδεικνύει τό ιερόν σῶμα. Τότε δέν θά είχαν προβῆ κ'αν εις τό σχίσμα, όπως ορθῶς παρετήρησεν ό αδελφός επίσκοπος Ιγνάτιος. Επομένως, ήμεΐς γνωρίζομεν τί θά έπρεπεν, αλλά δυστυχῶς εκείνοι δέν γνωρίζουσιν. Ο νεώτερος υίός τής παραβολής, περί του όποιου ώμίλησεν ό πατριάρχης ήμῶν, δέν έγνώριζεν τί πράττει, αλλά μόνον όταν ήλθεν εις έαυτόν τότε ήρχισε νά κατανοῇ. Ημεΐς θέλομεν λοιπόν νά έλθωσιν οὔτοι εις έαυτούς. Είναι αδύναμοι, ως είμεθα

⁷⁴ Προφορική μαρτυρία του γράφοντος

καί ἡμεῖς, ὅθεν παρακαλῶ νά μὴ ζητῶμεν τό τέλειον ἀπό τούς ἀτελεῖς, ἀφοῦ δέν τό ζητοῦμεν οὔτε ἀπό τόν ἑαυτόν μας... Ἀναφέρομαι εἰς τό θέμα τῆς ἐπιστροφῆς καί εἰσδοχῆς τῶν μετανοούντων, ἔστω καί μέ ἓνα ἀναστεναγμόν ἄν μετανοοῦσιν, ἔστω μέ μίαν λέξιν, πρέπει νά προσμετρηθῇ ὑπέρ αὐτῶν, νά ἀξιολογηθῇ ὡς πλήρης μετάνοια, διὰ νά θεραπευθῶσι καί οἱ ἴδιοι, διὰ νά θεραπευθῶσι καί αἱ ψυχαί τῶν πεπλανημένων ὁπαδῶν αὐτῶν...."⁷⁵.

ζ) Δέν ἔχει σκοπό νά κατακρίνῃ κανέναν ἢ μελέτη αὐτή. Δέν ἔχει δικαίωμα ὁ γράφων νά κρίνῃ. Εἶναι μιά προσπάθεια καταγραφῆς, μέ πολλή ἀγάπη καί ἀγωνία, τῶν ἱστορικῶν δεδομένων καί τῆς μεγάλης φιλανθρωπίας τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νά ἀναπαυθοῦν οἱ καλῆς προαιρέσεως συνειδήσεις τῶν ἀδελφῶν, οἱ ὅποιοι, ὡς καί ὁ γράφων, μεγαλώσαμε καί ἀνατραφήκαμε μέ ἀρχές ἐπηρεασμένες, ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον, ἀπό τό γράμμα τοῦ νόμου, ὅπως εἰσαγωγικῶς σημειώθηκε, ἐνῶ ἡ πρᾶξι τῆς Ἐκκλησίας ἔχει τή δύναμι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μακριά ἀπό νομικίστικα στεγανά ἀλλά μέ τό πνεῦμα τῶν πνευματοφόρων Ἱερῶν Κανόνων.

Συνεπῶς, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί τήν εὐθύνη εἶχε καί τήν ἀρμοδιότητα εἶχε καί τήν θέλησι εἶχε καί τή μαρτυρία καί τά παραδείγματα τῶν παλαιῶν εἶχε καί τήν θυσιαστική μέριμνα εἶχε, ὥστε νά ἐπιλύσῃ ἐν φόβῳ Θεοῦ τό ἐν Οὐκρανία σχίσμα. Καί μάλιστα, ὅπως εἶδαμε, χωρίς αὐτοχειροτόνητους κ.ο.κ! Πῶς θά μπορούσε ἄλλωστε νά τό πράξῃ αὐτό ἡ Ἐκκλησία, στούς κόλπους τῆς ὁποίας γεννήθηκε καί ἀνετράφη καί κηρύχθηκε στά πέρατα τῆς οἰκουμένης ἡ κανονική τάξι τῆς Ἐκκλησίας;

Τό Οὐκρανικό σχίσμα, μέ ἐξαίρεσι ἀσφαλῶς τή θυσία στά εἰδῶλα, φαίνεται νά ἔχῃ πολλές ὁμοιότητες μέ τό Μελιτιανό. Ὅμως καλλίτερο εἶναι νά ἀποδεχθοῦμε ὅτι ἦταν ἓνα ἐπὶ πλεον σχίσμα στή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Τό κίνητρο τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων δέν διέφερε ἀπό τό κίνητρο μέ τό ὁποῖο ξεκίνησαν τήν πρὸς Αὐτοκεφαλία πορεία τους ὅλες οἱ νεώτερες Ἐκκλησίες. Γιά νά πετύχουν κάποιες τόν σκοπό τους προέβησαν σέ σχίσμα. Καί ἐπέμειναν σέ αὐτό. Ἀλλά ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία μέ σοφία, ὑπομονή καί στοργή θεράπευσε τά σχίσματα, ἀνεγνώρισε μέ φιλανθρωπία τίς πράξεις πού τελέσθηκαν σέ αὐτά καί

⁷⁵ Πεπραγμένα τῆς ἐν Σόφια Μείζονος καί Ὑπερτελοῦς Ἱερᾶς Πανορθοδόξου Συνόδου, «Ὁρθοδοξία», παρ. τ. Δ., (1998) σ. 130-131.

προχώρησε ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, ὅπως κάνει ἀπό τότε πού ὁ Πρωτόκλητος κήρυξε στά ἐδάφη μας τό Εὐαγγέλιο τοῦ ἐλεήμονος Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Τελικῶς:

«Τοῦτο δέον γενέσθαι καί δυνάμει τῶν ὑποδειχθέντων κανόνων καί τῆς πράξεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, ἥτις ἐπὶ τοσαῦτα ἤδη ἔτη καταστρέφεται διά λυπηρᾶς διενέξεως» (ἀπάντησι Ρωσσίας περὶ Βουλγαρίας)⁷⁶.

⁷⁶ Πετρακάκου, *Περὶ τοῦ κύρου*, σ. 75.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγαπίου & Νικοδήμου, *Πηδάλιον: Αγαπίου (Γερομονάχου) & Νικοδήμου (Μοναχοῦ), Πηδάλιον τῆς Νοητῆς νηός τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησίας*, Ἐκδ. Ἀστήρ, Ἀθήναι, 1957.
- Ἀνδρούτσου, *Δογματική: Χ. Ἀνδρούτσου, Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τοῦ «Κράτους», Ἐν Ἀθήναις, 1907.
- Βασιλείου, *Πραγματεία: Βασιλείου (Ἀρχιεπ. Ἀγχιάλου νῦν δέ Σμύρνης-Ἀπόδοση στή Νέα Ἑλληνική: Δρ Κων/νος Δ. Μενιδιάτης), Πραγματεία περί τοῦ Κύρους τῆς Χειροτονίας Κληρικῶν ὑπό Ἐπισκόπου Καθηρημένου Σχισματικοῦ Χειροτονηθέντων*, Ἐν Σμύρνη, 1887.
- Γενναδίου, «Χειροτονία Ἐπισκόπου»: Γενναδίου (Μητρ. Ἡλιουπόλεως), «Ἡ ὑπό Πλειόνων τοῦ ἑνός Ἐπισκόπων Χειροτονία Ἐπισκόπου», *Ὁρθοδοξία* 43 (1929), 291-297.
- -----, «Ὁ Ἀριθμός»: Γενναδίου (Μητρ. Ἡλιουπόλεως), «Ὁ Ἀριθμός τῶν Ἐπίσκοπον Χειροτονούντων Ἐπισκόπων», *Ὁρθοδοξία* 51 (1930), 93-99.
- Γερμανοῦ, «Περί τοῦ Κύρους»: Γερμανοῦ (Μητρ. Αἴνου,) «Περί τοῦ κύρους τοῦ βαπτίσματος τῶν αἰρετικῶν», *Ὁρθοδοξία* 27 (1952), 295-326
- ЯРЕМА, ЛЬВОВСКИЙ: Р ЯРЕМА (Протоиерей), ЛЬВОВСКИЙ ЦЕРКОВНЫЙ СОБОР 1946 ГОДА В СВЕТЕ ТОРЖЕСТВА ПРАВОСЛАВИЯ В ЗАПАДНОЙ УКРАИНЕ, КИЕВ, 2012.
- Γρηγορίου, *Περί Ἐνώσεως: Γρηγορίου Βυζαντίου (Μητρ. Χίου, μετ. Μητρ. Ἡρακλείας καί Ραιδεστοῦ), Περί Ἐνώσεως τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀντ. Κορομηλᾶ, Ἐν Κων/πόλει, 1871.
- -----, *Πραγματεία: Γρηγορίου Βυζαντίου (Ἀρχιεπισκοπάρχου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας μετ. Μητρ. Χίου καί Μητρ. Ἡρακλείας καί Ραιδεστοῦ), Πραγματεία περί τῆς Κανονικῆς Δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου ἐπὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν*, τύποις Α. Κορομηλᾶ & Π. Πασπαλλῆ, Ἐν Κων/πόλει, 1860.

- Δελικάνη, Έγγραφα: Κ. Δελικάνη (Αρχιμ. μετέπειτα Μητρ. Καισαρείας), *Τά ἐν τοῖς Κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Σωζόμενα Ἐπίσημα Ἐκκλησιαστικά Έγγραφα*, 3 τόμοι, Ἐν Κων/πόλει, 1902-1905.
- Δημοπούλου, Έκθεσις: Β. Δημοπούλου (Αρχιμ.), *Έκθεσις ὑπ. ἀριθ. πρωτ. 108-17/05/1928, Πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Βασίλειον Γ' περί Θεμάτων τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας*.
- Δωροθέου, Έρευναι: Δωροθέου (Μητρ. Λαρίσσης), *Νομοκανονικαὶ Έρευναι*, Ἐκδ. Ἀστήρ, Ἀθήνα, 1951.
- Kartaschoff, «Τὸ τῆς Ἐκκλησίας Δικαίωμα»: Α. Kartaschoff, «Τὸ τῆς Ἐκκλησίας Δικαίωμα τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν ἐν τῇ Πράξει», *Ὁρθοδοξία*, ΚΓ (1948), 278-289.
- Κοτσώνη, Κανονικὴ Ἀποψις: Ἰ. Κοτσώνη (Αρχιμ. μετέπειτα Αρχιεπ. Ἀθηνῶν), *Ἡ Κανονικὴ Ἀποψις περί τῆς Ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν Ἑτεροδόξων (Intercommunio)*, Ἐκδ. Ἡ Δαμασκός, Ἐν Ἀθήναις, 1957.
- Μακαρίου, Δογματικῆς Θεολογίας: Μακαρίου (Αρχιεπ. Λιθουανίας), *Δογματικῆς Θεολογίας-τὸ περί Μυστηρίων (Μετάφρ. ὑπὸ ἱεροδ. Β. Φιλιππίδου)*, Τύποις Χ. Ν. Φιλαδελφείως, Ἀθήναι, 1875.
- Μαξίμου, «Τὸ Οὐκρανικόν»: Μαξίμου (Μητρ. Σάρδεων), «Τὸ Οὐκρανικόν Ἐκκλησιαστικόν Ζήτημα», στὸ *Συλλογὴ Μελετῶν καὶ Κειμένων* (Προνοία καὶ Ἐπιστάσια Μητρ. Ἑλβετίας Δαμασκηνοῦ), Ἐκδ. Ἐπεκταση, Κατερίνη, 1998.
- Μεθοδίου, «Τὸ Αὐτοκέφαλον»: «Τὸ "Αὐτοκέφαλον" ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ Οὐκρανίας» στὸ Μεθοδίου (Αρχ. Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρετανίας), *Θεολογικαὶ καὶ Ἱστορικαὶ Μελέται-Συλλογὴ Κειμένων*, τ. Β', Ἀθήναι, 1983.
- Migne, *Patrologiae Graeca*, J. P. Migne, *Patrologiae Cursus Completus Series Graeca*, Paris, 1857-1866.
- Miklosich-Müller, *Acta et Diplomata*: F. Miklosich-I. Müller, *Acta et Diplomata Medii Aevi Aacra et Profana*, 6 τόμοι, Pub. C. Gerold, Vindobonae, 1860-1890.
- Νικοδήμου, *Συναξαριστής*: Ἀγίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Συναξαριστής τῶν Δώδεκα Μηνῶν τοῦ Ἐνιαυτοῦ, πάλαι μὲν Ἑλληνιστί συγγραφείς ὑπὸ Μαυρικίου Διακόνου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας*, τ. Β', Ἐκδ. Δόμος, Ἀθήναι, 2005.
- Παρασκευαΐδη, *Παλαιοσημερολογητικὸν Ζήτημα*: Χ. Παρασκευαΐδη (Αρχιμ. μετ. Αρχιεπ. Ἀθηνῶν), *Ἱστορικὴ καὶ Κανονικὴ Θεώρησις*

τοῦ Παλαιοημερολογητικοῦ Ζητήματος κατά τε τήν γένεσιν καί τήν ἐξέλιξιν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι, Ἐκδ. Χρυσοπηγή, Ἀθήνα, 1982.

- Πετρακάκου, Περί τοῦ κύρους: Δ. Πετρακάκου, Τινά περί τοῦ κύρους τῶν Χειροτονιῶν, (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας», ἔτος Λ', ἀριθ. 17 καί ἐφ' ἐξῆς), Ἀθῆναι, 1910.
- Πατριαρχική καί Συνοδική Ἐγκύκλιος: Ἡ περί τῶν σχέσεων τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί περί ἄλλων γενικῶν ζητημάτων Πατριαρχική καί Συνοδική Ἐγκύκλιος τοῦ 1902 , αἱ εἰς αὐτήν ἀπαντήσεις τῶν Ἀγίων Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί ἡ ἀνταπάντησις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, Ἐν Κων/πόλει, 1904.
- Πρακτικά Μεγάλης Συνόδου: Πρακτικά τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου περί τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Βουλγαρικοῦ Ζητήματος Συγκροτηθείσης, ἐν ἔτει Σωτηρίῳ ,αωοβ' κατά μῆνα Αὐγουστον καί Σεπτέμβριον, Τυπογραφεῖον Ἰ. Α. Βρεττοῦ, Κων/πολις, 1872.
- Ράλλη & Ποτλῆ, Σύνταγμα: Γ. Ράλλης & Α. Ποτλῆς, Σύνταγμα τῶν Θείων καί Ἱερῶν Κανόνων, τῶν τε Ἀγίων καί Πανευφύμων Ἀποστόλων καί τῶν Ἱερῶν Οἰκουμενικῶν καί Τοπικῶν Συνόδων, καί τῶν κατά Μέρος Ἀγίων Πατέρων, 6 τόμοι, Ἀθῆναι, ¹1852-1859 (φωτοτυπική ἀνατύπωσις Ἐκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσ/νίκη, ²2002).
- Ταχιάου: Πηγές Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, Α.-Αἰ. Ταχιάου: Πηγές Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῶν Ὁρθοδόξων Σλάβων, Θεσ/νίκη, 1984.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Κείμενο 1.

Όρος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου
τοῦ 1872.

Ὅρος τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθείσης ἐν ἔτει 1872, Ἰνδικτιῶνος Α΄, κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

«Προσέχειν ἑαυτοῖς καί παντί τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διά τοῦ ἰδίου αἵματος» τό τῆς ἐκλογῆς ἡμῖν σκεῦος ἐντέλλεται, λύκους τε βαρεῖς μή φειδομένους τοῦ ποιμνίου καί ἄνδρας διεστραμμένα λαλοῦντας, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητάς ὀπίσω αὐτῶν, ἀναστήσεσθαι ἐν μέσῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, προαγορεύων, καί γρηγορεῖν ἡμᾶς διά τοῦτο παρακελευόμενος.

Τοιούτους τοίνυν ἄνδρας καί ἐπ' ἐσχάτων ἐν τῷ τοῦ οἰκουμενικοῦ Θρόνου κλίματι ἐκ μέσου τοῦ εὐσεβοῦς βουλγαρικοῦ λαοῦ ἐξαναστάντας, καί φυλετισμοῦ καινήν τινα δόξαν ἀπό τοῦ γεηροῦ βίου τῇ Ἐκκλησίᾳ παρεισαγαγεῖν τολμήσαντας, καί καταφρονητάς τῶν θείων καί ἱερῶν κανόνων γενομένους, πρωτοφανῇ ἐπ' ἀθετήσει αὐτῶν φυλετικὴν παρασυναγωγὴν συστήσαι ἀπαυθαδιάσαντας, μετ' ἐκπλήξεως καί ἄλλους καρδίας καταμαθόντες, τόν ζῆλον τοῦ Κυρίου, ὡς εἰκὸς ἀνεξωσμένοι καί τήν τοῦ κακοῦ διάδοσιν ἐν μέσῳ τοῦ εὐσεβοῦς τούτου λαοῦ ἀνακόψαι ἀξιοχρέως προνοούμενοι, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ συνεληλύθαμεν.

Καί δὴ ἐν κατανύξει ψυχῆς τὴν ἄνωθεν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων χάριν ἐπικαλεσάμενοι, καί τό Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, «ἐν ᾧ εἰσὶ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καί τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι», εἰς μέσον προθέμενοι, τόν μὲν φυλετισμόν πρὸς τε τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν καί τό ἀπ' αἰώνων τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας πολίτευμα ἀντιπαρεξετάσαντες, οὐχ' ὅπως ξένον, ἀλλὰ καί πολέμιον ἄντικρυς αὐτοῖς κατεφωράσαμεν, τὰς δὲ παρανομίας, τὰς ἐπὶ συστάσει γενομένας τῆς φυλετικῆς αὐτῶν παρασυναγωγῆς, καθ' ἐκάστας ἀπαριθμηθείσας, ὑπὸ τοῦ συντάγματος τῶν ἱερῶν κανόνων ἀναφανδὸν κατεξελεγχόμενας κατείδομεν.

Διό καί μετὰ τῶν ἁγίων καί θεοφόρων πατέρων ἡμῶν «ἀσπασίως τοὺς θεῖους κανόνας ἐνστερνιζόμενοι, καί ὁλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καί ἀσάλευτον κρατύνοντες, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν σαλπίγγων τοῦ Πνεύματος πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν τε Ἀγίων ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐπὶ ἐκδόσει τοιούτων διαταγμάτων, καί τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν· ἐξ ἑνὸς γὰρ ἅπαντες καί τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἀνγασθέντες ὥρισαν τὰ συμφέροντα», ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀποφαινόμεθα·

Α΄. Ἀποκηρύττομεν κατακρίνοντες καί καταδικάζοντες τόν φυλετισμόν, τουτέστι τὰς φυλετικὰς διακρίσεις καί τὰς ἐθνικὰς ἔρεις καί ζήλους καί διχοστασίας ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀντικείμενον τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου καί τοῖς ἱεροῖς κανόσι τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν, «οἱ καί τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ὑπερείδουσι, καί ὅλην τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν διακοσμοῦντες πρὸς θεῖαν ὁδηγοῦσιν εὐσέβειαν»·

Β΄. Τοὺς παραδεχομένους τόν τοιοῦτον φυλετισμόν καί ἐπ' αὐτῷ τολμῶντας παραπηγνῦναι καινοφανεῖς φυλετικὰς παρασυναγωγὰς κηρύττομεν, συνωδὰ τοῖς

ἱεροῖς κανόσιν, ἀλλοτρίους τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτό δὴ τοῦτο ΣΧΙΣΜΑΤΙΚΟΥΣ. Ἐπομένως, τοὺς ἀποσχίσαντας ἑαυτοὺς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ ἴδιον θυσιαστήριον πῆξαντας, καὶ ἰδίαν φυλετικὴν παρασυναγωγὴν συστησαμένους, ἦτοι τοὺς προκαθαιρεθέντας καὶ ἀφορισθέντας, Ἰλαρίωνα τὸν ποτέ Μακαριουπόλεως, Πανάρετον τὸν ποτέ Φιλιππουπόλεως, Ἰλαρίωνα τὸν ποτέ Λοφτσοῦ, Ἀνθιμον τὸν ποτέ Βιδύνης, καὶ τοὺς ἤδη καθαιρεθέντας, Δωρόθεον τὸν τέως Σοφίας, Παρθένιον τὸν τέως Νυσσάβας, Γεννάδιον τὸν τέως Βελισσοῦ, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀνιέρως χειροτονηθέντας ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς τε καὶ διακόνους, καὶ πάντας τοὺς κοινωνοῦντας καὶ συμφρονοῦντας καὶ συμπράττοντας αὐτοῖς, καὶ τοὺς δεχομένους ὡς κυρίας καὶ κανονικὰς τὰς ἀνιέρους αὐτῶν εὐλογίας τε καὶ ἱεροπραξίας, κληρικούς τε καὶ λαϊκοὺς κηρύττομεν ΣΧΙΣΜΑΤΙΚΟΥΣ καὶ ἀλλοτρίους τῆς τοῦ Χριστοῦ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ταῦτα οὕτω διοριζόμενοι, δεόμεθα τοῦ παναγάρχου καὶ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ τῆς ἡμετέρας πίστεως, ἵνα τὴν μὲν ἀγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν διατηρῇ ἄμωμον καὶ ἀλώβητον ἀπὸ πάσης νεωτερικῆς λύμης, ἐρηρυσμένην ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν· τοῖς δέ ἑαυτοὺς ἀπ' αὐτῆς ἀποσχίσασιν καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ φυλετισμοῦ δόξῃ τὴν παρασυναγωγὴν αὐτῶν πῆξασιν δῶ μετάνοιαν, εἴ πως ποτέ ἀνανήψαντες καὶ τὰ ἑαυτῶν ἀποπτύσαντες προσέλθοιεν τῇ μιᾷ, ἀγίᾳ, καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ· ἵνα ἐν αὐτῇ δοξάζωσι μετὰ πάντων τῶν ὀρθοδόξων τὸν μέγαν τῆς εἰρήνης ἄγγελον καὶ Θεόν, τὸν ἐλθόντα καταλλᾶσαι πάντας καὶ εἰρήνην εὐαγγελίσασθαι τοῖς ἐγγύς τε καὶ μακρὰν· ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Εὐρεθέντα πιστῶς καὶ ἀκριβῶς ἀντιγεγραμμένον ὑπέγραψαν αὐτόν ἐφεξῆς μόνοι οἱ πατριάρχαι, οἱ ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι κατὰ τήνδε τὴν τάξιν.

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΝΘΙΜΟΣ

ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ παναγιωτάτου πατριάρχου πρῶην Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμου τοῦ Βυζαντίου ὀρίσας ὑπέγραψα.

† Ὁ πατριάρχης πρῶην Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ὀρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

† Ὁ πατριάρχης πρῶην Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ ὀρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

† Ὁ πάπας καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιος ὀρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

† Ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἱερόθεος ὀρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

† Ὁ Κύπρου ἀρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος ὀρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

† Ὁ Ἐφέσου Ἀγαθάγγελος ὀρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

† Ὁ Ἡρακλείας Πανάρετος ὀρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

† Ὁ Νικομηδείας Διονύσιος ὀρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

† Ὁ Νικαίας Ἰωαννίκιος ὀρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

† Ὁ Χαλκηδόνος Γεράσιμος ὀρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

† Ὁ Δέρκων Νεόφυτος ὀρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

† Ὁ Τορνόβου Γρηγόριος ὀρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

† Ὁ Διδυμοτείχου Διονύσιος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Ἰκονίου Σωφρόνιος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Ἀγκύρας Χρῦσανθος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Αἴνου Μελέτιος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Σάμου καὶ Ἰκαρίας Γαβριήλ ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Σωζουαγαθουπόλεως Θεόφιλος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Ἰμβρου Παῖσιος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Βελεγράδων Ἀνθιμος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Νύσσης Καλλίνικος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Σβορνικίου Διονύσιος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Λιτίτζης Ἰγνάτιος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Βράτσης Παῖσιος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Μελιτουπόλεως Εὐγένιος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Ἀναστασιουπόλεως Κύριλλος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Παμφίλου Διονύσιος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Χαριουπόλεως Γεννάδιος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Ἀργυρουπόλεως Ἀθανάσιος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.
† Ὁ Λαοδικείας Παρθένιος ὁρίσας ὁμοίως ὑπέγραψα.

Κείμενο 2.

Ἐκθεσις Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς
γιά τό Αὐτοκέφαλο
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας

Παναγιώτατε,

Μελετήσαντες ἐπισταμένως ἀπό τέ ιστορικῆς καί κανονικῆς ἀπόψεως τό παρεπεμφθέν τῇ ἐπιτροπῇ ἡμῶν ζήτημα τῆς ἐν Πολωνίᾳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὑποβάλλομεν ὧδε διά τὰ περαιτέρω τό πόρισμα τῆς μελέτης ἡμῶν ταύτης.

Ἡ Μητρόπολις Ρωσσίας, ἀναγραφομένη ἐξηκοστή πρώτη ἐν τῇ διατυπώσει Λέοντος τοῦ Σοφοῦ τι ὅπως ἔχουσι τάξεις οἱ θρόνοι τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ὑποκειμένων τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, ἦτο τό κατ' ἀρχάς μία καί ἐνιαία ὑπὸ τόν τίτλον Κιέβου καί πάσης Ρωσσίας ἔχουσα τήν ἑδραν αὐτῆς τό πρῶτον ἐν Κιέβῳ εἶτα ἐν Βλαδιμήρῳ καί τέλος ἐν Μόσχᾳ, ὅτε καί προσέλαβε τόν τίτλον Κιέβου-Μόσχας. Περί τὰ μέσα ὁμως τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος (1462), ἀξιώσει τῶν Λιθουανῶν, ἐσχηματίσθησαν δύο διακεκριμένοι καί ἀνεξάρτητοι ὑπ' ἀλλήλων Μητροπόλεις, ἡ τῆς Μόσχας καί ἡ τοῦ Κιέβου, ἐγκρίσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, χειροτονήσαντος τόν νέον Μητροπολίτην Κιέβου Γρηγόριον Τσαμλάκον προλαβόντα καί τόν τίτλον Ἐξάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἐπελθούσης τῆς ἀνυψώσεως τῆς Μητροπόλεως Μόσχας εἰς πέμπτον Πατριαρχικόν Θρόνον ἐπὶ Ἱερεμίου Β' τῷ 1589, ἡ Μητρόπολις Κιέβου ἐξηκουλούθησε τελοῦσα ὑπὸ τοὺς Οἰκουμενικούς Πατριάρχας, ἐποπτεύοντας, ἐπισκεπτομένους αὐτοπροσώπως ἢ δι' Ἐξάρχων καί πληρεξουσίων καί ἐν γένει λαμβάνοντας ἐνεργόν μέρος τῇ διοικήσει αὐτῆς. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, Ἱερεμίας ὁ Β', ἐπισκεφθεὶς τῷ 1589 τὸ Κίεβον, καθήρεσε τόν Κιέβου Ὀνησιφόρον ὡς δίγαμον καθὼς καί ἐτέρους ἐνόχους κληρικούς, χειροτονήσας Κιέβου τόν Μιχαήλ Ραγόζον, ἐκύρωσε καί ἡυλόγησε τήν Ἀδελφότητα τῶν Θεοφανείων (Βογακβλέσκη), μετατραπεῖσαν μετὰ ταῦτα εἰς Ἀκαδημίαν, καί διέταξε τήν σύγκλησιν τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου Οὐκραΐνας, ἣτις συνελθοῦσα τῷ 1590 ὡς πρῶτον ὅρον ὁμοφώνως ἀνεκήρυξεν ὅτι ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκραΐνης, εἰς ὃν ὤφειλον οἱ πάντες ὑποταγῇν. Ἐπίσης τῷ 1620 ὁ Ἱεροσολύμων Θεοφάνης, μεταβάς εἰς Ρωσσίαν ὡς πληρεξούσιος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου δικαιούμενος νά ἐνεργῇ ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ, ἦντινα ιδιότητα ἀνεγνώρισε τῷ Θεοφάνῃ καί αὐτός ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Σιγισμούνδος διατάξας νά ἀπονέμωνται αὐτῷ αἱ προσήκουσαι τιμαί, ἐχειροτόνησε Κιέβου τόν Ἰώβ, ἐπλήρωσε τὰς ἑξ κενὰς ἀρχιεπισκοπὰς καί ἐπισκοπὰς τῆς Μητροπόλεως καί ἀπεκατέστησε τήν ἐπαρχιακὴν Σύνοδον ἐν τῷ κανονικῷ δικαιώματι τοῦ ἐκλέγειν τόν οἰκεῖον Μητροπολίτην κυρούμενον ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Τοῦτο ἐτηρήθη ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς των Μητροπολιτῶν Κιέβου Πέτρου Μογίλα (1632) καθὼς καί Σιλβέστρου Κοσσόβου (1647).

Ἐπελθούσης τῆς πολιτικῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Οὐκραΐνης ὑπὸ τοῦ Χαζμάνου Χμελνίσκη καί τῆς πολιτικῆς ἐνώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς Ρωσσίας (1654), ἤρξατο ὑποκινούμενον τό ζήτημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς Μόσχας. Ἀλλ' οἱ Μητροπολῖται Κιέβου, οἱ Ἐπίσκοποι, ὁ κληρὸς, οἱ εὐγενεῖς, σύμπας ὁ λαὸς ἀπέκρουον ἐντόνως τήν ἐνώσιν· π.χ ὁ Κιέβου Σίλβεστρος ἡξίου ρητῶς παρὰ τῶν ἐν Μόσχᾳ ὅπως μὴ αὐτός καί τό ποιμνιόν του ἀποσπασθῶσι ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ὃν θείῳ δικαίῳ καί βαπτίσματι καί κατὰ τοὺς κανόνας τῶν Πατέρων ἀνήκουσιν. Ὁ δὲ διάδοχος τοῦ Σιλβέστρου Διονύσιος,

προσκληθείς ἵνα χειροτονηθῇ εἰς Μόσχαν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Νίκωνος, ἀπέρριψε διαρρήδην τὴν πρότασιν καὶ ἀπέστειλεν ἀντιπρόσωπον εἰς Μόσχαν ἵνα ἐξηγήσῃ τοὺς κανονικοὺς λόγους, ὁ δὲ Νίκων τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος ἐδέχθη φιλοφρόνως τὸν ἀντιπρόσωπον καὶ ἀνεγνώρισε πάντα τὰ δίκαια τῆς Ἐκκλησίας Κιέβου συστήσας καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν Μόσχας νά πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ οὕτως ἐπανέκαμψεν εἰς Κίεβον ὁ ἀντιπρόσωπος μετὰ πολλῶν δώρων.

Ἀλλ' ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἐκκλησίας Κιέβου καὶ Οὐκραΐνης ἦτο κάρφος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐν Μόσχᾳ. Οὕτως ὥστε, ὅτε, μετὰ τοὺς Μητροπολίτας Κιέβου Διονύσιον, Ἰωσήφ καὶ Ἀντώνιον, ἐξελέγη Μητροπολίτης ὁ Γεδεών, ὅστις καὶ παρεπίσθη νά χειροτονηθῇ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Μόσχας, πολυπληθῆς Σύνοδος συνελθοῦσα ἐν Κιέβῳ ἐκήρυξαν ἄκυρον τὴν ἐκλογὴν καὶ παράνομον τὴν χειροτονίαν, ὡς γενόμενα ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Γεδεών ὑπέδειξε τοῖς ἐν Μόσχᾳ ὅτι ἦτο ἀδύνατον νά διατηρηθῇ ἐπὶ τοῦ Θρόνου τοῦ ἄνευ τῆς κυρώσεως καὶ εὐλογίας τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπεστάλη πρὸς αὐτόν πρεσβευτὴς ὁ Νικήτας Ἀλεξίεφ μετὰ πλουσίων δώρων εἰς χρυσᾶ νομίσματα καὶ μηλωτάς μετὰ γραμμάτων τῶν Τσάρων καὶ τοῦ Μόσχας Ἰωακείμ. Ἀφικόμενος ὁ Ἀλεξίεφ εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔνθα διέτριβεν ὁ Σουλτάνος ἕνεκα τοῦ Τριμετώπου κατὰ τῆς Πολωνίας, Αὐστρίας καὶ Βενετίας πολέμου (1686), εὔρεν αὐτόσε τοὺς Πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιον Δ' καὶ Δοσίθεον τὸν Ἱεροσολύμων, εἰς ὃν τελευταῖον ἐν πρώτοις ἀπετάθη. Ἀλλ' ὁ Δοσίθεος μετ' ἀγανακτήσεως ἀπέκρουσε τὴν περὶ καθυποτάξεως τοῦ Κιέβου εἰς τὴν Μόσχαν πρότασιν, κηρύξας αὐτὴν ἐγγράφως ἀντικανονικὴν, ἐλέγξας τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Πατριάρχου Μόσχας καὶ διακηρύξας ὅτι αὐτὸς οὐδέποτε θά ἀνεγνώριζε τὴν καθυπόταξιν ταύτην καὶ ὅτι θά προέτρεπε καὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην νά τὴν ἀποκρούσῃ, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τότε ὁ Ἀλεξίεφ ἀπετάθη πρὸς τὸν Μ. Βεζύρην, ὅστις μὴ θέλων νά προσθέσῃ καὶ τὴν Ρωσσίαν εἰς τοὺς λοιποὺς ἐχθροὺς τῆς Τουρκίας, διέταξε σατραπιαίως τὸν Πατριάρχην Διονύσιον νά ἱκανοποιήσῃ τὴν Ρωσσίαν, ὅπερ καὶ τῇ τυρανικῇ βίᾳ ὑπέικων ἐξηναγκάσθη νά πράξῃ οὗτος, αὐτοβούλως ὅμως καὶ ἄνευ Συνοδικῆς διαγνώμης καὶ ἀποφάσεως, διό καὶ οὐδὲν τὸ σχετικὸν ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Πατριαρχικοῖς κώδιξι τῆς τότε ἐποχῆς. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ Διονυσίου ἀπὸ κανονικῆς ἀπόψεως ἦτο ἐντελῶς ἄκυρος, ὡς ἀντικειμένη πρὸς τοὺς κανόνας Ἀποστολικὸν ΛΔ' καὶ Ἀντιοχείας Θ', τοὺς ἀπαγορεύοντας εἰς τὸν Πρῶτον νά ἐνεργῇ τι ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν Ἱεραρχῶν γνώμης, καὶ ὡς ἔργον τυραννικῆς βίας, ἦτο πρᾶξις ἄκυρος κατὰ γενικὴν ἀρχὴν τοῦ δικαίου. Πρὸς τούτοις, καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Διονυσίου τεθέντες ὅροι περὶ μνημοσύνου ἐν πάσῃ τελετῇ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κιέβου πρὸ παντός ἄλλου καὶ τῆς διατηρήσεως τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας Κιέβου παρεβιάσθησαν ὑπὸ τῶν ἐν Μόσχᾳ. Οἰκοθεν δὲ νοεῖται ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι τοῦ Βασιλείου τῆς Πολωνίας ἐξηκολούθησαν νά παραμένωσιν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας.

Ἡ καθυπόταξις λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας Κιέβου ὑπῆρξε τελείως ἀντικανονικὴ καὶ ἄκυρος, οὔτε ἐνομιμοποίησεν αὐτὴν ὁ διαρρεύσας χρόνος διότι κατὰ τὸ γενικὸν ἀξίωμα τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, ὅπερ ἀναγνωρίζουσι καὶ οἱ ἱεροὶ Κανόνες, τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀνυπόστατον οὐ βεβαιοῦται τῇ χρονίᾳ παραδρομῇ (Πανδέκτης 50, 13

de reg. juris Βασιλ. 2, 3, 29). Ἡ δὲ δικαιοδοσία τῆς Ἐκκλησίας Ρωσσίας ἐπὶ τῶν ἐν Πολωνίᾳ Ὁρθοδόξων ἐπεβλήθη πολλῶ βραδύτερον, μετὰ τὸν διαμελισμὸν τοῦ βασιλείου τῆς Πολωνίας, ὅστις ἀρξάμενος τῷ 1793 συνεπληρώθη τῷ 1815, ἐπομένως πολλῶ βραδύτερον τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ρωσσίας μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ Πατριαρχείου τῷ 1723. Ἐγένετο δὲ ἡ καθυπόταξις τῶν ἐν Πολωνίᾳ Ὁρθοδόξων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσσίας ὅλως αὐτοβούλως, ἄνευ τῆς τηρήσεως τῶν νενομισμένων ἐν παραπλησίαις περιστάσεσι τύπων, ὅπως κατὰ τὸ 1812 διὰ Τσαρικοῦ Διατάγματος καθυπετάγη τῇ Ρωστικῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ ἡ αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Ἰβηρίας, ὅπως κατὰ τὸ 1878, μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον, καθυπετάγη αὐτοβούλως τῇ Ρωστικῇ Συνόδῳ ἡ περιφέρεια Βατούμ ἡ ὑπαγομένη τῷ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ, χωρὶς νὰ δύναται οὗτος, ἔνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων, νὰ ἄρῃ τὴν φωνὴν αὐτοῦ κατὰ τῶν τοιούτων αὐτοβούλων ἐνεργειῶν.

Κατὰ συνέπειαν τῶν ἀνωτέρω, τῶν ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Πολωνίας Ὁρθοδόξων μὴ ὑπαχθέντων τῇ Ἐκκλησίᾳ Ρωσσίας κατὰ τὰς νενομισμένας κανονικὰς διατυπώσεις, δικαιοῦται ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως νὰ λάβῃ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτῶν μητρικὴν μέριμναν, κατὰ τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον καθόσον τῶν ἐν λόγῳ Ὁρθοδόξων, εὐρισκομένων νῦν ἐν ἐτέρῳ ἀνεξαρτήτῳ ἀπὸ τῆς Ρωσσίας Κράτει, προκύπτει αὐτομάτως ipso jure ἡ ἐφαρμογὴ τῶν Κανόνων ΙΖ' τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ΛΗ' τῆς Πενθέκτης, καθ' οὓς «τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις Τόποις καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τάξις ἀκολουθεῖτω», τοὺς ὁποίους κανόνας οὕτως ἐρμηνεύει ὁ Ἱερός Φῶτις· τὰ ἐκκλησιαστικά, καὶ μάλιστα τὰ περὶ ἐνοριῶν, δίκαια ταῖς πολιτικαῖς ἐπικρατείαις καὶ διοικήσεσι συμμεταβάλλεσθαι εἴωθε.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 6ῃ Νοεμβρίου 1924.

Ἡ Ἐπιτροπὴ

ὑπ. † Ὁ Κυζίκου Καλλίνικος.

Κείμενο 3.

A. Kartaschoff,
«Τὸ τῆς Ἐκκλήτου Δικαίωμα
τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν
ἐν τῇ Πράξει»

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΚΓ' — ΕΤΟΣ 1948

Καθηγ. Α. KARTASCHOFF

ΤΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΕΝ ΤΗ ΠΡΑΞΕΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἐνεκα τῆς ἐξωτερικῆς διαίρέσεως καὶ τῆς ἐσωτερικῆς διασπάσεως τῆς προτέρας συνθέσεως τῆς Παρρωσικῆς Ἐκκλησίας καταφανῶς προῆλθεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὸ ἐκ παραδόσεως ἐν Ἀνατολῇ πρωτεύον πρόσωπον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Οἱ ἐθνικοὶ ἀνταγωνισμοὶ τῶν ὀρθοδόξων χωρῶν καὶ ἐθνῶν περιέπλεξαν τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῆς ἑδρας τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τῆς παρειαγωγῆς ἐθνικῶν παθῶν καὶ ἐδημιούργησαν τὴν γνωστὴν μεταξὺ τῶν Σλαβικῶν Ἐκκλησιῶν τάσιν πρὸς περιστολὴν εἰς τὸ ἐλάχιστον δυνατόν ὄριον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πρωτείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τούτοις κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν ἐγείρεται ἀνεπίδεκτον ἀναβολῆς ζήτημα περὶ ὁργανώσεως εἵδους τινὸς συστηματικῆς καὶ ἐνηρμονισμένης δράσεως τῆς ὅλης Ὀρθοδοξίας, τόσον ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ἐξωτερικῶν διεκκλησιαστικῶν σχέσεων, ὅσον καὶ ἐν τῇ ἐπιλύσει τῶν ἐντὸς αὐτῆς ὀριμασάντων ζητημάτων. Εἶνε δὲ ὅλως ἀδύνατον νὰ ἀντιπαρέλθωμεν ἐν τούτῳ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς κεκληρονομημένης ἐκ τῆς ἡμετέρας Ἀνατολικῆς Ἱστορίας πράξεως πρωτείου τινὸς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει κέντρου. Πρέπει ἢ πρᾶξις αὕτη νὰ μελετηθῇ καὶ νὰ ὑπολογισθῇ καὶ νὰ δημιουργηθῇ νέος *modus vivendi* τῶν ἡμετέρων Ἐκκλησιῶν, ὑπὸ τὴν μορφήν συνοδικῆς ἐπαφῆς, ἀλληλεπιδράσεως καὶ ἀλληλοβοηθείας. Ἀνάγκη νέου συντάγματος, καθ' ὃ ἡ αὐτοτέλεια τῶν ἡμετέρων Ἐκκλησιῶν δὲν θὰ ἀπέκλειεν, ὅπως νῦν, τὴν τακτικὴν καὶ ἐνεργὸν ἀμοιβαίαν ἐπικοινωνίαν.

Χάριν τοῦ πρακτικοῦ τούτου συμφέροντος γίνεται ὑφ' ἡμῶν ἡ κάτωθι ἱστορικὴ ἔρευνα περὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἐκκλήτου προνομίων τῆς «Οἰκουμενικῆς» καθέδρας, μετὰ παραπομπῶν εἰς τὴν τοῖς πᾶσι προσιτὴν ἐν ρωσικῇ γλώσσῃ φιλολογίαν.⁷⁷

⁷⁷ **T. V. Baraov**, Konstantinopolskij Patriarch i evo vlast' nad Rousskoj Tcherkov'jou, S P B., 1878. **P. V. Ghidouljanov**, Vostotchnye Patriarchi v period piervych tchetirjoch Vselenskich Soborof, Jaroslav, 1908. — **I. D. Andreeff**, Konstantinopolskie Patriarchi (ot 451 do 846), Sergief-Posad, 1895. **A. P. Lebedef**, Istorja Grekovostotchnoj Tcherkvi pod vlast'jou Tourok, izd. 2e, SPB, 1904. — **I. I. Sokoloff**, Istorja Gretcheskich Tcherkvej v XIX v. (T. II, Istor. Christ. Tcherk., izd. A. P. Lopouchina), SPB, 1901. — **Ep. Nikodim Milasch**, Pravila Pravoslavnoj Tcherkvi s tolkovanijami, t I—II, SPB, 1911-1912. **P. I. Leporskij**, Istorja Thessalonikskavo Egzarchata, SPB, 1901. — **I. I. Sokoloff**, Konstantinopolskaja Tcherkov' XIX v., SPB, 1904.

Ἐφ' ὅσον ἡ ἐκκλησιαστικὴ Ἀνατολὴ δὲν ὑπέπεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ δώσῃ πρακτικὴν καὶ ζωτικὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν φυσικὴν ἀνάγκην συγκεντρώσεώς τινος τοῦ ὅλου πολυπλόκου ἐξωτερικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν συγκέντρωσιν ταύτην εἶχεν ἀναλάβῃ εἰς χεῖρας αὐτοῦ ὁ νεωστὶ δεξάμενος τὸν χριστιανισμὸν Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, ἀκολουθῶς δὲ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ. Ἡ αὐτοκρατορικὴ δὲ ἐξουσία δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἀνυψώσῃ τὸν παρ' αὐτῇ καὶ περὶ αὐτὴν ἱστάμενον Ἀρχιεπίσκοπον τῆς πρωτεύουσας μέχρι τοῦ ὕψους παγκρατικοῦ, «Οἰκουμενικοῦ», Πρωθιεράρχου. Οὕτως ἐδημιουργήθη ἐν τῷ Ἀνατολικῷ κανονικῷ δικαίῳ τὸ καθεστῶς τῶν προνομίων τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἑλλειψιν τῆς βαθέως ζωτικῆς ἐν Ἀνατολῇ ἀρχῆς τοῦ αὐτοκεφάλου, τῆς ἀνεξαρτησίας δηλοῦν τῶν ἐπὶ μέρους Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίσσει τὰ προνόμια τῆς ἑδρας τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχον τὴν τάσιν, καὶ δὴ ἔσχον καὶ σημαντικὴν ἐν τούτῳ ἐπιτυχίαν, πρὸς τὴν ἄμεσον καὶ πλήρη ὑπαγωγὴν ὑπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν πασῶν τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ μὴ ἀνοχὴ ἢ ἡ ἀπορρόφησις αὕτη τῶν αὐτοκεφάλων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ἔσχε καὶ τὴν ἀντίθετον ἐπίδρασιν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐδραιώσεως τοῦ κύρους τοῦ «Οἰκουμενικοῦ» Πατριαρχείου. Ἐγέννα δηλαδὴ αὕτη ἀντιπάθειαν κατὰ τῶν προνομίων αὐτοῦ καὶ ἀνεπιθυμίαν πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῶν. Ἐντεῦθεν ἢ πρὸς τὸ πρωτεῖον τῆς ἑδρας τῆς Κωνσταντινουπόλεως πάλῃ ὑπὲρ τῆς τοπικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐντεῦθεν ἢ μόνῃ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ καὶ οἷονεὶ παρὰ τὴν θέλησιν προσφυγὴ εἰς τὸ κύρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ταύτης ἀντιφάσεως τῆς ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ πρωτείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐνυπαρχούσης ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἀνατολῇ, ἐξηγεῖται τὸ γεγονός, διατί παρ' ὅλον τὸ κανονικῶς ἀδιαφιλονείκητον τοῦ ἐπὶ τῆς ἐκκλήτου δικαιώματος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἀναλόγου ὄντος πρὸς τὸ σύνηθες δικαίωμα τῶν Παπῶν ἐν τῇ Δύσει, ἡ ἱστορία διεφύλαξεν ἡμῖν οὐχὶ τόσον πολλὰ παραδείγματα ἐκδικάσεως κατ' ἐκκλησίαν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀναφορικῶς πρὸς τὰς μὴ ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτωμένας Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας. Οἰκοθεν ἐννοεῖται ὅτι ἡ κατ' ἐκκλησίαν ἐκδίκασις ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ ἐκτεταμένου Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, περιλαμβάνοντος ἐν ἑαυτῷ πλείστας ἐθνικὰς Ἐκκλησίας (Βουλγαρικὴν, Σερβικὴν, Βλαχικὴν, Ρωσικὴν), ἦτο ἔργον καθημερινὸν καὶ σύνηθες, ὡς τακτικὴ ἐσωτερικὴ λειτουργία πάσης Τοπικῆς Ἐκκλησίας. Ἀπασα π.χ. ἡ ἱστορία τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας μέχρι τοῦ 1448 εἶνε συνεχὴς εἰκὼν ἀμέσου διοικητικοῦ καὶ δικαστικοῦ ἐπ' αὐτῆς δικαιώματος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Οὐχὶ ὅμως περὶ τῶν τακτικῶν τούτων καὶ ἀναριθμῶν περιπτώσεων τῆς πράξεως τῆς ἐκκλήτου προτίθεμαι νὰ κάμω λόγον ἐνταῦθα, ἀλλὰ μόνον περὶ τῶν ἐκτάκτων περιπτώσεων, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τὸ «Οἰκουμενικόν» κύρος τῆς ἑδρας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ἂν ἡ κρίσις αὐτῆς καὶ ἡ ἐξουσία ἐπεξετείνετο ἐπὶ τῶν μὴ ὑποκειμένων αὐτῇ Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως ἀπευθυνομένων πρὸς τὸ κύρος αὐτῆς. Καὶ τῶν περιπτώσεων τούτων ἐν τῇ μνήμῃ τῆς ἱστορίας, ἵνα γενικῶς εἴπομεν, διεσώθη μέγας ἀριθμὸς, πολλὰ δὲ εἰσέτι δὲν ἐξήχθησαν ἐκ τῶν ἀρχείων.

Ἡμεῖς ἐνταῦθα ἀναγράφομεν περιπτώσεις κοινῶς γνωστὰς καὶ ἐπιστημονικῶς καθωρισμένας, εὐκόλως ἀνευρισκομένας ἐν τῇ τοῖς πᾶσι προσιτῇ ρωσικῇ ἐπιστημονικῇ φιλολογίᾳ.

Α') Ἀρχικὴ περίοδος μέχρι τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου (451 ἔ.)

1.— Κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατισχύσεως τῶν ἀρειανῶν, ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Κωνσταντίου (337-351) καὶ Οὐάλεντος (364-378), σαφῶς ἐξεδηλώθη τὸ ἐκκλησιαστικο-πολιτικὸν πρωτεῖον τῆς οὐ πρὸ πολλοῦ μὴ ὑπαρχούσης ἑδρας τοῦ μικροῦ Βυζαντίου, νῦν πρωτευούσης, Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τοῦ 381 διὰ τοῦ β' κανόνος κατωχύρωσε μόνον τὸ ἔτοιμον ἤδη γεγονός τοῦ πρωτείου τιμῆς τῆς ἑδρας Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν Ρώμην. Πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ἐκ πάντων τῶν περάτων τῆς Ἀνατολῆς προσήρχοντο κληρικοὶ μετὰ καταγγελιῶν καὶ παρακλήσεων. Οἱ δὲ Αὐτοκράτορες παρέπεμπον τὰς ὑποθέσεις ταύτας εἰς τὴν κρίσιν τῶν Ἐπισκόπων τῆς πρωτευούσης, περὶ τοὺς ὁποίους προέκυψαν ἐπισκοπικὰ συμβούλια ὑπὸ μορφήν *Ἐνδημουσῶν Συνόδων*. Οὕτω προέκυψε πρὸ παντὸς ἡ δικαστικὴ καὶ ἡ ἐκκλητικὴ ἐξουσία καὶ πρᾶξις τοῦ Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, μετ' αὐτὴν δὲ καὶ ἡ διοικητικὴ ἐξουσία εὐρύτερον τῶν στενῶν ὁρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπεκταθεῖσα καὶ ἐπὶ τῶν περιοχῶν τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, ἐξουσία «παγκρατικῆς-οἰκουμενικῆς» ιδιότητος. Κυριώτερον αἴτιον πρὸς πραγματοποιήσιν αὐτῆς ἀπετέλει ἡ ἐντολή, ἡ δοθεῖσα ὑπὸ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοῦ 381 εἰς τὴν χορείαν τῶν *στύλων τῆς Ὁρθοδοξίας* (Ἰκονίου Ἀμφιλόχιον, Καισαρείας Ἑλλάδιον, Νύσσης Γρηγόριον κτλ.), ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νεκταρίου, ὅπως ἀποκαθιστῶσι καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν τὴν πίστιν τῆς Νικαίας. Ἡ χορεία δὲ αὕτη τῶν Ὁρθοδόξων Ἐπισκόπων καθ' ὁλοκληρίαν ἐστράφη πρὸς τὸν προστάτην αὐτῆς, τὸν Αὐτοκράτορα Θεοδόσιον τὸν Μέγαν, καὶ πρὸς τὸν φίλον-Ἀρχιεπίσκοπον *Νεκτᾶριον*. Ἐνταῦθα σαφῶς ἐξεδηλώθη καὶ συνυφάνθη ἡ ἄμεσος καὶ παμμερὴς ἐξουσία τοῦ Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῶν γειτνιαζουσῶν διοικήσεων: Θρακικῆς, Ποντικῆς καὶ Ἀσιανῆς. Ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου βλέπομεν ὅτι οὗτος, μεριμνῶν, συνωδᾷ τῇ ἐντολῇ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου τοῦ 381, καὶ περὶ τῶν ἐν ταῖς διοικήσεσι τοῦ Πόντου καὶ τῆς Καππαδοκίας Ἐκκλησιῶν, παραθεωρεῖ τρόπον τινὰ τοὺς ἐκεῖ πρωτεύοντας ἐπισκόπους καὶ τὰ πάντα ἀναφέρει εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Νεκτᾶριον.

Τέλος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς ταύτην βλέπομεν καὶ παράδειγμα τακτικῆς ἐκκλήσεως πρὸς τὴν ἑδραν Κωνσταντινουπόλεως ἐκ τοῦ κλίματος τῆς Ἀποστολικῆς ἑδρας Ἀντιοχείας. Πρὸς τὸν Νεκτᾶριον ποιοῦνται ἐκκλησίαι οἱ περὶ τὴν ἐν Ἀραβίᾳ Ἐπισκοπὴν Βόστρων ἐρίζοντες ἐπίσκοποι Βαγάδιος καὶ Ἀγάπιος. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Νεκτᾶριος δὲν ἔλυσεν τὸ ζήτημα δικτατορικῶς, ἀλλ' ἐπωφελήθη πρὸς τοῦτο τῆς ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας συγκληθείσης ἐν ἔτει 394ω Συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει (Ζ' Τοπικῇ). Ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ ἐλύθη τὸ ζήτημα τῇ συμμετοχῇ

μὲν καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀντιοχείας Φλαβιανοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Νεκταρίου.⁷⁸

2.— Δύο δεκαετίαι μετὰ τὴν Β' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἡ θέσις τοῦ τῆς πρωτευούσης Ἐπισκόπου ἐπὶ τοσοῦτον ὥθει αὐτὸν εἰς εὐρείαν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς ἰδίας ἐπαρχίας δρᾶσιν, ὥστε ὁ ξένος πρὸς πᾶσαν φιλαρχίαν ἅγιος **Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος** ἐθεώρει ἑαυτὸν ἠναγκασμένον ὅπως τολμηρῶς ἐπωφεληθῇ τοῦ συνήθους ἀποβάντος δικαιώματος τῆς ἐκκλησίας τῆς **Οἰκουμενικῆς** αὐτοῦ ἑδρας. Εἶνε ἀληθές, ὅτι τοῦτο ἐπὶ μᾶλλον ὑπεκίνει τὴν ὀργὴν τῶν φιλοδόξων, ὅπερ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐπλήρωσε δι' ἀδίκου ἀπὸ μέρους τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καταδίκης, διὰ παθημάτων ἐξορίας καὶ προώρου θανάτου. Ἐκρίνεν ὁμῶς καὶ διηυθέτει ὡς ἐξουσίαν ἔχων.

Ἐν ἔτει 399φ ὁ Οὐαλεντινουπόλεως Εὐσέβιος κατήγγειλε πρὸς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον τὸν ἑξαρχον αὐτοῦ Ἐφέσου Ἀντωνῖνον καὶ ἐξ ἄλλους ἐπισκόπους τῆς διοικήσεως Ἀσίας, κατηγορήσας αὐτοὺς ἐπὶ σιμωνίᾳ καὶ ἄλλοις κανονικοῖς καὶ δημοσίοις παραπτώμασιν. Ἐν τῇ πορείᾳ τῶν πραγμάτων κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ κληρὸς τῆς Ἐφέσου καὶ τινες Ἐπίσκοποι τῆς Ἀσίας ἀπέστειλαν ψήφισμα πρὸς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον μετὰ σαφοῦς παρακλήσεως ὅπως ἀφίχθῃ πρὸς αὐτοὺς προσωπικῶς καὶ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν: «Ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις—ἔγραφον οἱ ἐκκαλοῦντες—φύρδην οἱ τε θεσμοὶ καὶ ἡμεῖς ἐποϊμάνθημεν, ἀξιοῦμέν σου τὴν τιμιότητα κατελθοῦσαν τύπον ἐπιθεῖναι θεόπεμπτον τῇ Ἐφεσίων ἐκκλησίᾳ, ἐκ μακρῶν τῶν χρόνων καταπονηθείσῃ» (Migne, P. G. XLVII, στ. 50). Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος κατέφθασεν εἰς Ἐφεσον, καὶ ἐκεῖ συγκαλέσας Σύνοδον καὶ ἀκούσας τῶν μαρτύρων, κατεδίκασε τοὺς ἐνόχους. Ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἑξαρχοῦ Ἀντωνίνου καθιρέθησαν καὶ ἀντικατεστάθησαν διὰ νέων περὶ τοὺς δέκα καὶ πέντε Ἐπίσκοποι.

3.— Καθ' ὁδὸν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καθήρεσεν ἐν Νικομηδεῖᾳ (Διοίκησις Πόντου) τὸν ἑξαρχον Γερόντιον, περὶ οὗ παρεκάλεσεν αὐτὸν ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων, ὅστις καὶ προηγουμένως εἶχε γράψῃ εἰς τὸν Νεκτάριον περὶ τοῦ ἀντικανονικοῦ τῆς καταστάσεως τοῦ Γεροντίου.

4.— Ἀνταπεκρίθη Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ πρὸς τὴν ἱεραρχικὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἔριν, ἣτις καλῶς ἦτο γνωστὴ εἰς αὐτόν, καὶ συνήργησεν εἰς κατάπausιν αὐτῆς. Ἀνταπεκρίνετο ὡς φέρων **οἰκουμενικὴν** εὐθύνην διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, εἰς τὰς πρὸς αὐτὸν ἐκκλησίας ἐκ Παλαιστίνης καὶ Φοινίκης καὶ Συρίας. Δὲν ἡρνήθη ὑπὸ τὰς γνωστὰς περιστάσεις νὰ δεχθῇ ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ ὑποθέσεων τῆς Ἀλεξανδρινῆς καθέδρας.

5.— Ἐκκλησίαι κατὰ τῆς αὐτοδικίας τοῦ Δεσπότη Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου ἐποιήσαντο πρὸς Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον καὶ οἱ διασκορπισθέντες ἀσκηταὶ τῆς Νιτρίας, μετὰ τῶν ἡγουμένων αὐτῶν, ἀδελφῶν, τῶν ἐπὶ κλην Μακρῶν. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεθύμει ἢ ὑπόθεσις νὰ ἐκδικασθῇ συνοδικῶς ὑπὸ τὴν προεδρείαν Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, ὡς Ἐπισκόπου τῆς πρωτευούσης. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ

⁷⁸ Ghidouljanov, ἐνθ' ἀνωτ., 556-57.—Nikodim, t. I, σ. 29. t. II, σ. 142-43.

ιεράρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετεστράφη εἰς δίκην κατὰ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου μόνον χάρις εἰς τὰς δολοπλοκίας σύμπαντος τοῦ συνασπισμοῦ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Θεοφίλου.⁷⁹

6.— Εἰς τῶν ἐγγυτέρων διαδόχων Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὁ **Ἀττικός** (405-425), ἐνεργῶς ἐξηκολούθει νὰ ἐνισχύη καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ **οἰκουμενικόν** αὐτοῦ κύρος, διαχειριζόμενος ἤδη πλήρως, ὥσθι ὑποκειμένας αὐτῷ, τὰς διοικήσεις τοῦ Πόντου, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης. Πρῶτος αὐτὸς ἐπεξέτεινε τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ (τ. ἔ. τῆς Δακίας, Μυσίας, Δαρδανίας, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἠπείρου, Ἀχαΐας) καὶ τῆς νήσου Κρήτης, ἥτις εἰσέτι ἡριθμεῖτο ὑπὲρ τοῦ πρωθιεράρχου Ρώμης, ὅταν ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου τὸ Ἰλλυρικὸν προσηρτήθη εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἡμῖς τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐν τῇ ἔριδι ἐπὶ τοῦ νομίμου ἢ οὐ τῆς κατοχῆς τῆς ἑδρας Κορίνθου ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Περιγένους, τινὲς τῶν Ἐπισκόπων τοῦ Ἰλλυρικοῦ, μὴ ἱκανοποιηθέντες ὑπὸ τῆς κρίσεως τοῦ Πάπα Βονιφατίου τοῦ Α', ἐποιήσαντο ἔκκλησιν πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀττικόν. Ὁ Ἀττικὸς ἀπεφάσισεν ὑπὲρ τῶν ἐκκαλούντων καὶ ἐπέτυχε τὴν ἔκδοσιν διατάγματος παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Β', ἐπικυρῶντος κατ' ἀρχὴν τὴν κρίσιν τοῦ ιεράρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἐπισκόπου Περιγένους καὶ ἅμα ἐντελλομένου ὅπως κατὰ τὰς ἐγειρομένας ἀμφισβητήσεις οἱ Ἐπίσκοποι τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐπικοινωνῶσι πρὸς τὸν προεστῶτα Κωνσταντινουπόλεως, «πόλεως ἀπολαύσεως τῶν προνομίων τῆς παλαιᾶς Ρώμης», καὶ κατόπιν ἐκδικάζωσι τὴν «ὑπόθεσιν ἐν συνόδῳ αὐτῶν.⁸⁰ Ὁ Ἀττικὸς δὲν ἐπέτυχε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐξουσίαν ταύτην. Τοῦτο ὅμως ἐπραγματοποιήθη ἀργότερον, ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων.

7.— Ὁ Ἀττικὸς δὲ ἀνεθεώρησε καὶ ἔλυσε τὴν ὑπόθεσιν τῶν Ἐπισκόπων τῆς Φρυγίας Ἀγαπητοῦ καὶ Θεοδοσίου.⁸¹

8.— Ὁ **Νεστόριος** (428-431) προσέκοψε μὲν ἐν τῇ δογματικῇ διδασκαλίᾳ, ἐνήργει ὅμως, τῇ ὑποστηρίξει τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐν τῇ διοικήσει καὶ τῇ ἐξασκήσει τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, ὡς πρόεδρος πάντων τῶν Ἐπισκόπων τῆς Αὐτοκρατορίας (**προεδρία τῆς οἰκουμένης ἀπάσης**, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Θεοδορήτου). Οὗτος ἀπεδέχθη τὴν ἔκκλησιν τοῦ κλήρου τῆς Ἀλεξανδρείας κατὰ τοῦ Δεσπότη αὐτοῦ ἀγίου Κυρίλλου καὶ οὕτω ὥξυνε τὴν κατ' αὐτοῦ ἐχθρότητα τοῦ τελευταίου.⁸²

9.— Ὁ Κωνσταντινουπόλεως **Πρόκλος** (444-446) ἤδη σαφῶς ὑπήγαγεν ὑφ' ἑαυτὸν τὰς διοικήσεις τῆς Θράκης, τῆς Ἀσίας καὶ τοῦ Πόντου, ὁ ἴδιος χειροτονήσας τοὺς Ἐπισκόπους Ἐφέσου, Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας καὶ Ἀγκύρας. Ἐπίσκοποί τινες ἐκ τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ πάλιν ἐπειράθησαν νὰ ἐκφύγωσιν ἀπὸ τοῦ Πάπα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἐξουσία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως συνεχῶς ἠὺρύνετο.

⁷⁹ Ghidouljanov, σ. 567-596. — Barsov, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 41-43.

⁸⁰ P. I Leporskij, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 79. — Ghidouljanov, σ. 600-609. — Barsov, σ. 43-44.

⁸¹ Barsov, σ. 43.

⁸² Αὐτόθι, σ. 44. Ghidouljanov, σ. 157.

Πρὸς τὸν Πρόκλον ἐποιήσατο ἔκκλησιν ὁ ἐκ τῶν τοῦ κλίμακος τῆς Ἀντιοχείας Ἐπισκόπων Ἀθανάσιος. Ἡ ὑπόθεσις αὐτοῦ ἐξητάσθη ἐν τῇ Ἐνδημούσῃ Συνόδῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ δὲ ἀπόφασις τῆς Συνόδου ἀνεκοινώθη εἰς τὸν Ἀντιοχείας Δόμνον (444 ἔ.), μετὰ τῆς παρακλήσεως ὅπως ἀναθεωρήσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἀθανασίου.⁸³

10. — Ὅταν ὁ Εἰρηναῖος, καίπερ δίγαμος ὢν, κατεστάθῃ ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων τῆς διοικήσεως Ἀνατολῆς (Ἀντιοχείας) εἰς τὴν ἔδραν τῆς Τύρου, πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης οἱ Ἀντιοχεῖς παρέπεμψαν τὴν ὑπόθεσιν πρὸς ἐπικύρωσιν εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Πρόκλον, καὶ τότε μόνον καθησύχασαν (Migne, P. G. LXXXIII, σ. 1305).⁸⁴

11. — Ὁ διάδοχος τοῦ Πρόκλου **Φλαβιανός** (446-449), ἐν τῇ Ἐνδημούσῃ αὐτοῦ Συνόδῳ ἐξήτασε σειρὰν ὑποθέσεων Ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανὸν ἀπηυθύνθη ἔκκλησις τῶν κληρικῶν τῆς Ἐδέσσης, μὴ ἱκανοποιηθέντων ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἐξάρχου—Ἀντιοχείας Δόμνου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν δῆθεν αἰρέσεων τοῦ γνωστοῦ Ἰβᾶ, Ἐπισκόπου Ἐδέσσης. Ἡ ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως ὑπὸ ἰδιαιτέρας ἐπιτροπῆς ἔληξε «δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Φλαβιανοῦ καὶ διατάγματος τοῦ θεοφυλάκτου Αὐτοκράτορος», ἐπανεξετάσθη δὲ ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ τῆς Χαλκηδόνος. Καὶ αὐτὸς μάλιστα ὁ ἐξαρχος Ἀντιοχείας Δόμνος ἀπετάθη πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανόν, ἐξαιτούμενος τὴν προστασίαν αὐτοῦ κατὰ τῶν ἀδικιῶν τοῦ Ἀλεξανδρείας Διοσκόρου.⁸⁵

12. — Πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ Φλαβιανοῦ **Ἀνατόλιον** (449-458) ἐποιήσατο ἔκκλησιν ἐκ τοῦ κλίματος Ἀντιοχείας ὁ Ἐπίσκοπος Βηρυττοῦ Εὐστάθιος ἐν τῇ ἔριδι αὐτοῦ κατὰ τοῦ Φωτίου, Ἐπισκόπου Τύρου. Ἡ Σύνοδος τοῦ Ἀνατολίου ἐξήτασε τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ Εὐσταθίου. Δυσαρעστηθεῖς ὁ Φώτιος ἐποιήσατο ἔκκλησιν εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἡ ὑπόθεσις ἐλύθη ὑπὲρ τοῦ Εὐσταθίου.⁸⁶

Β') Περίοδος ἀπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου μέχρι τοῦ ἔτους 1453.

Ἐπὶ Ἀνατολίου ἢ ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διετύπωσε τοὺς κανόνας: 9, 17 καὶ τὸν πολύφημον 28, διὰ τῶν ὁποίων τὸ τῆς ἐκκλήτου δικαίωμα τῆς ἔδρας Κωνσταντινουπόλεως ἐπεκυρώθη ἐπισήμως, καὶ δὴ ἐν ἐννοίᾳ «παγκρατικῆ-οἰκουμενικῇ».

Τὸ **παγκρατικόν** τοῦτο δικαίωμα τῆς ἐκκλήτου, τὸ τόσον δυσάρεστον διὰ τὴν Ρώμην, ἦτο λογικὸν ἐπιστέγασμα τοῦ διοικητικοῦ, νομοθετικοῦ καὶ δικαστικοῦ συστήματος συνενώσεως πάσης ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, πρὸς τὴν ὁποίαν ἔτεινεν ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπὶ κεφαλῇ πάντων—ὁ Αὐτοκράτωρ. Ἀριστερόθεν αὐτοῦ ὁ **ἐπαρχος τοῦ πραιτωρίου** (praefectus praetorii)

⁸³ Ghidouljanov, σ. 668-669, 731-733. — Barsov, σ. 44-45.

⁸⁴ Αὐτόθι, σ. 735.

⁸⁵ Αὐτόθι, σ. 678.

⁸⁶ Andreeff, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 213. Barsov, σ. 55. Ghidouljanov, σ. 744.

ἢ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ, δεξιόθεν δὲ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρωτεύουσας, ἀμφοτέροισι μετὰ δικαστικῶν δικαιωμάτων ἐκκλήτου, ἐπεκτεινομένων ἐφ' ὅλης τῆς αὐτοκρατορίας = οἰκουμένης.

Μετὰ τὴν Χαλκηδόνα ἡ προνομιούχος θέσις τοῦ ἱεράρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐτοκρατορικῇ Ἐκκλησίᾳ οὐδεμίαν διεγείρει ἀμφιβολίαν καὶ ἐκδηλοῦται αὐτομάτως, ἐνισχυομένη συνεχῶς διὰ νέων νομοθετικῶν πράξεων. Π.χ. ἐν τῷ κώδικι τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως καλεῖται «*κεφαλὴ πασῶν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν*». Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὰ ἐξωτερικὰ ὅρια αὐτοῦ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἐκτάκτως εὐρύνονται καὶ ὑπερβαίνουν τὴν ἑκτασιν καὶ τὴν σημασίαν πασῶν τῶν ἄλλων αὐτοκεφάλων ἐδρῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Προσχωρινῶς κατὰ τὸν ζ' αἰῶνα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπάγονται ὀρθόδοξα τμήματα τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀρμενίας καὶ Ἰβηρίας. Ἀπὸ τοῦ ζ' καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ θ' καὶ ι' αἰῶνος δι' ἱεραποστολικῆς δράσεως ἰδρύονται ὑπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεγάλαι νέαι Ἐκκλησίαι: Σερβίας, Βουλγαρίας, Ρωσσίας, Βλαχίας. Αὗται ἀποτελοῦσι νέαν ἐκκλησιαστικὴν οἰκουμένην, καθ' ὃν χρόνον αἱ ἑδραὶ Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων φθίνουσι καὶ σμικρύνονται ὑπὸ ξένους κατακτητάς.

Συμφώνως πρὸς τὴν νέαν αὐτὴν κατάστασιν σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου καὶ ἐν τῇ Βυζαντινῇ νομοθεσίᾳ τὰ προνόμια τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καθορίζονται ἀκριβέστερον. Οὕτω ἡ Ἐπαναγωγὴ τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης (886 ἔ.) διαλαμβάνει: «*Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Θρόνος βασιλείᾳ ἐπικοσμηθεὶς ταῖς συνοδικαῖς ψήφοις πρῶτος ἀνηγορεύθη· αἱ οἱ θεῖοι κατακολουθοῦντες νόμοι καὶ τὰς ὑπὸ τοὺς ἐτέρους θρόνους γινομένας ἀμφισβητήσεις, ὑπὸ τὴν ἐκείνου προστάττουσιν ἀναφέρεσθαι διάγνωσιν καὶ κρίσιν. Πάντων τῶν μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπείων, μοναστηρίων τε καὶ ἐκκλησιῶν ἡ πρόνοια καὶ φροντίς, ἔτι δὲ καὶ κρίσις, καὶ κατάκρισις, καὶ ἀθώωσις, τῷ οἰκίῳ Πατριάρχῃ ἀνάκειται· τῷ δὲ Κωνσταντινουπόλεως προέδρῳ ἔξεστι καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων θρόνων ἐνορίαις... οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις θρόνοις γινομένας ἀμφισβητήσεις ἐπιτηρεῖν καὶ διορθοῦσθαι*». Οἱ σχολιασταὶ τῶν κανόνων — Ἀριστηνός, Ζωναράς, Βαλσαμών, Βλάσταρις — ἀναπτύσσουσι τὰ διοικητικὰ καὶ δικαστικὰ δικαιώματα τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως μετὰ πάσης ὀξύτητος. Ὁ τελευταῖος ἐν τῷ Συντάγματι αὐτοῦ γράφει: «*τῷ δὲ Κωνσταντινουπόλεως Προέδρῳ ἔξεστι καὶ τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις θρόνοις γινομένας ἀμφισβητήσεις ἐπιτηρεῖν καὶ διορθοῦσθαι καὶ πέρας ἐπιτιθέναι ταῖς κρίσεσι*» (Συντ. Ράλλη Ποτλῆ, Στ' 429).⁸⁷

Ἀλλ' ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἐπὶ μέρους περιπτώσεων τῆς ἐκκλήτου.

13. — Ἐπὶ Ἀνατολίου ἤρχισε τὸ μακρὸν μονοφυσιτικὸν σχίσμα ἐν Αἰγύπτῳ. Παρέστη ἀνάγκη ἡ ἑδρα Κωνσταντινουπόλεως νὰ γένηται κριτὴς τῆς ἑδρας Ἀλεξανδρείας. Οἱ ὀρθόδοξοι κληρικοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν ὀρθόδοξον Ἐπίσκοπον Προτέριον ἀπετάθησαν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα καταγγέλλοντες τὸν σφετερισθέντα τὴν ἑδραν μονοφυσίτην Τιμόθεον τὸν Αἰλουρον. Ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Α'

⁸⁷ Ep. Nikodim, ἐνθ' ἀνωτ., τόμ. Α', 426. — Barsov, σ. 103-203.

παρέπεμψε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Ἀνατολίου μετὰ τῆς Συνόδου. Ἡ Σύνοδος τῷ 458 κατεδίκασε τὸν Τιμόθεον.⁸⁸

14.— Ὁ διάδοχος τοῦ Ἀνατολίου **Γεννάδιος** ἐξηκολούθει κανονίζων τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, ἐπέτυχε νέαν ἐξορίαν τοῦ Τιμοθέου καὶ τὴν ἐκλογὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ ὀρθοδόξου Τιμοθέου Σαλοφακιόλου.⁸⁹

15.— Αἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ μονοφυσιτικαὶ ἔριδες συνετέλεσαν ὥστε ὁ ἐκεῖ Ἀρχιεπίσκοπος Μαρτύριος νὰ ἀποταθῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν **Γεννάδιον** (458-471). Ὁ Γεννάδιος ἐμεσολάβησε παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι Λέοντι τῷ Α' ὑπὲρ τοῦ Μαρτυρίου, λαβόντος αὐτοκρατορικὴν πληρεξουσιότητα κατὰ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Πέτρου τοῦ Γναφεύς. Ἀλλὰ Πέτρος ὁ Γναφεὺς ἐρείδετο ἐπὶ τῆς κρυφίας προστασίας τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀντιπροσώπου Ζήνωνος. Τότε ὁ Μαρτύριος, αἰσθανόμενος ἑαυτὸν καταπροδοθέντα, μετ' ἀγανακτήσεως καὶ περιφρονήσεως ἐγκατέλιπε τὴν ἔδραν εἰς τοὺς δολοπλόκους. Ἀλλ' ὁ Γεννάδιος κατώρθωσεν ὅπως ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων ἐξορίσῃ Πέτρον τὸν Γναφέα καὶ ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν ἔδραν τὸν ὀρθόδοξον Ἰουλιανόν.⁹⁰

16.— Τὸν Κωνσταντινουπόλεως **Ἀκάκιον** (471-479) οἱ ἐπίσκοποι τῆς διοικήσεως τῆς Ἀσίας ὀνομάζουσιν «ἀγιώτατον καὶ εὐλαβέστατον Πατριάρχην τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς βασιλευούσης πόλεως Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης». Ὁ περίφημος Le-Quien (*Oriens Christianus*, τόμος Α', σ. 62) λέγει: «ὁ Ἀκάκιος πρῶτος πάντων ἀληθῶς καὶ κυρίως (*vere et proprie*) συνέστησε τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως τῇ συνεργείᾳ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τοῦ Αὐτοκράτορος Ζήνωνος». Χάρις εἰς τὰς ἐπὶ ὀλοκλήρους αἰῶνας διαρκεσάσας δογματικὰς ἔριδας οἱ Ἐπίσκοποι Κωνσταντινουπόλεως ἀποβαίνουσιν πράγματι Πατριάρχαι ἀπάσης τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, διότι ἡ ἔρις καταπολεμεῖται ἐν τῇ πρωτευούσῃ ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς πολιτικῆς τῇ συμμετοχῇ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.

Κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ Αὐτοκράτορος Ζήωνος, ὁ Πέτρος Γναφεὺς, ὡς ὑποψήφιος τῆς μονοφυσικῆς μερίδος, καὶ πάλιν κατέλαβε τὴν ἔδραν τῆς Ἀντιοχείας, ἀλλ' ἐπανελθόντος εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ζήνωνος, κατεβιβάσθη ἐξ αὐτῆς ὑπὸ τῆς Συνόδου τῆς Ἀντιοχείας, ἀντικατασταθεὶς διὰ τοῦ ὀρθοδόξου Στεφάνου τοῦ Β'. Ὁ Ἀκάκιος, λαβὼν κοινοποιητικὸν γράμμα παρὰ τοῦ Στεφάνου, ἐν τῇ ἐνδημούσῃ αὐτοῦ Συνόδῳ ἐπεκύρωσε τῷ 478 τὴν πρᾶξιν τῆς Συνόδου τῆς Ἀντιοχείας.

Ταχέως μάλιστα ὁ Αὐτοκράτωρ Ζήνων ἀφῆρσεν ἐκ τῶν Ἀντιοχέων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν ἑαυτοῖς Πρωθιεράρχην καὶ ἐνετείλατο εἰς τὸν Ἀκάκιον νὰ ἐκλέξῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς Ἀντιοχείας τὸν Καλανδίωνα.

⁸⁸ Andreeff, σ. 228-29.

⁸⁹ Αὐτόθι, σ. 237-238.

⁹⁰ Αὐτόθι, σ. 238-239. — Barsov, σ. 85-86.

Ὁ Ἀκάκιος δὲν ἐπεκύρωσε τὸν ἐκλεγέντα ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων Ἰωάννην τὸν Ταλαΐαν καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὴν ἑδραν Ἀλεξανδρείας Πέτρον τὸν Μογγόν, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεφώνησεν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ περιφήμου *Ἐνωτικοῦ* (488).⁹¹

17.— Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου (491-518) καὶ τοῦ Πατριάρχου Μακεδονίου τοῦ Β' (496-511) ἐμφανίζονται ἐν Κωνσταντινουπόλει καταγγέλλοντες τὸν Ἀρχιεπίσκοπον (Πατριάρχην) Ἱεροσολύμων Ἠλίαν οἱ μονοφυσιτίζοντες μοναχοὶ τῆς Μονῆς Μαΐουμᾶ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν γνωστὸν Σευῆρον. Τὸ ἐφετεῖον ἐννοεῖτο ἐνταῦθα ἀχωρίστως αὐτοκρατορικὸν καὶ πατριαρχικόν. Αἱ δολοπλοκίαι μάलिστα συνετέλεσαν καὶ εἰς τὴν ἐκθρόνισιν καὶ ἐξορίαν τοῦ Πατριάρχου Μακεδονίου, ὁ δὲ Σευῆρος κατέλαβε τὴν ἑδραν τῆς Ἀντιοχείας. Τὰ πάντα ὅμως ἥλλαξαν μετὰ τοῦ θανάτου τοῦ μονοφυσιτίζοντος Αὐτοκράτορος Ἀναστασίου.

18.— Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος (518-527) ἀποτόμως ἥλλαξε πολιτικὴν. Ὁ Πατριάρχης *Ἰωάννης ὁ Β'* (518-520) ἀνεθεμάτισε τὸν Σευῆρον. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐξώρισεν αὐτὸν καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατεστάθη ὑπὸ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἐπιφανίου ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκλεγείς Παῦλος.⁹²

19.— Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου (527-563) καὶ τοῦ Πατριάρχου *Μηνᾶ* (536-552) ὁ Πάπας Ἀλεξανδρείας Θεοδόσιος (μέτριος μονοφυσίτης) κατέφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καταγγέλλων τοὺς ἄκρους μονοφυσίτας τῆς Ἀλεξανδρείας, τοὺς οὕτω καλουμένους Γαϊανίτας. Ἀλλ' ἐνταῦθα κατηγορηθεὶς αὐτὸς ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ Μηνᾶ ἐστερήθη τῆς ἑδρας. Εἰς ταύτην δέ, τῇ συμμετοχῇ τῶν ἀποκρισιαρίων τοῦ Ρώμης καὶ τοῦ Ἀντιοχείας, κατεστάθη ὑπὸ τοῦ Μηνᾶ Παῦλος ὁ Ταβεννησιώτης. Δι' αὐτοβούλου ἐπίσης πράξεως ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Γ' ὁ Σχολαστικὸς τῷ 572 κατέστησεν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀλεξανδρείας Ἰωάννην τὸν Δ' καὶ ἐξετόπισεν ἐκ τῆς ἑδρας Ἀντιοχείας τὸν Ἀναστάσιον, ἀντικατασταθέντα διὰ τοῦ Γρηγορίου.⁹³

20.— Ὁ Γρηγόριος οὗτος ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως *Ἰωάννου τοῦ Δ' τοῦ Νηστευτοῦ* (582-595) ἐνεφανίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ ὑπερασπισθῇ κατὰ τῶν κατ' αὐτοῦ κατηγοριῶν. Ὁ Πατριάρχης δὲν τὸν ἐδέχθη εἰς κοινωνίαν, παρὰ τὴν ἰσχυρὰν πρὸς αὐτὸν προστασίαν τῆς Αὐλῆς, καὶ κατεδίκασεν αὐτὸν ἐν τῇ Συνόδῳ αὐτοῦ.⁹⁴

Ἐπεκταθείσης κατὰ τὸ β' τέταρτον τοῦ ζ' αἰῶνος τῆς Ἰσλαμικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῶν Πατριαρχείων Ἱεροσολύμων, Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας, ταῦτα διῆγον μὲν ἐκτὸς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Ἀραβικῶν Χαλιφάτων ζωὴν μᾶλλον ἀνεξάρτητον πρακτικῶς, ἐπὶ τοσοῦτον ὅμως ἐσμικρύνθησαν καὶ ἐξησθένισαν, ὥστε ἀργότερον, ὅταν δι' ὀλίγον ἢ μακρότερον χρόνον συνηνοῦντο μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (δι' ἀντιστρόφου κατακτήσεως, διὰ τῆς ἐξουσίας τῶν σταυροφόρων καὶ τέλος τῶν Τούρκων), τὸ πρωτεῖον, παγκρατικὸν πρεσβεῖον, τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐξεδηλοῦτο σαφέστερον.

⁹¹ Barsov, σ. 89-93.

⁹² Barsov, σ. 100.

⁹³ Αὐτόθι, σ. 102.

⁹⁴ Andreeff, σ. 265 καὶ 281. — Barsov, σ. 102.

Οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας ἤδη ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Ἀντιοχείας ὑπὸ τῶν Περσῶν τῷ 611 ἔζων καὶ ἐξελέγοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς πρόσφυγες. Διὰ τοῦτο π.χ. ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Μακάριος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Στ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τοῦ 690 καὶ κατεδικάσθη ἐπὶ μονοφυσισμῷ. Ἀντ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Γεωργίου κατεστάθη ὁ Θεοφάνης, ἐκ τῶν μοναχῶν τῆς Σικελίας. Μόνον κατὰ τὸ 742 οἱ Ἀραβες ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Ὁρθόδοξον Πατριάρχην νὰ παραμένῃ ἐν Ἀντιοχείᾳ. Ὅταν ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ κατὰ τὸ 970 ἡ Ἀντιόχεια καὶ πάλιν προσηρτήθη εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν, οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καὶ αὖθις τακτικῶς ἐξελέγοντο καὶ καθίσταντο ἐν Κωνσταντινουπόλει. Κατὰ συμφωνίαν μετὰ τῶν σταυροφόρων (τοῦ καταλαβόντος ἐν ἔτει 1098 τὴν Ἀντιόχειαν Βοεμούνδου) τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἀπεφασίσθη ὅπως οἱ Ἱεράρχαι τῆς Ἀντιοχείας ἐκλέγωνται ἐκ τοῦ κλήρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ καθιστῶνται ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἐκ τῆς συμφωνίας ταύτης προελθοῦσα κατάστασις ἐξηκολούθει καὶ μετὰ ταῦτα. Οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας ἔζων πλησίον τῆς ἑδρας Κωνσταντινουπόλεως ἐν ιδιότητι τιτουλαρίων μέχρι τοῦ 1263, ὅτε ἡ Ἀντιόχεια κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες καὶ ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Ὁρθόδοξον Πατριάρχην νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἑδραν αὐτοῦ.

Τοιαύτη δὲ ἐλάττωσις τῆς καθόλου θέσεως ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἑδραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνέβη καὶ εἰς τοὺς Πατριάρχας Ἱεροσολύμων, τῆς πόλεως καταληφθείσης ὑπὸ τῶν Ἀράβων (638 ἔ.), τούτων δὲ ἐκδιωχθέντων, ἀργότερον (1099 ἔ.) καὶ ὑπὸ τῶν σταυροφόρων. Μέχρι τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν Ἱερουσαλὴμ τῆς ἐξουσίας τῶν Μαμελούκων (1186 ἔ.) οἱ Πατριάρχαι τῶν Ἱεροσολύμων, καθὼς καὶ οἱ τῆς Ἀντιοχείας, ἔζων ἐν τῇ Αὐλῇ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐξελέγοντο καὶ καθίσταντο. Πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἐξουσίας τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἐκτὸς τῆς μικρᾶς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς λέξεως σημασία αὐτοκέφαλοι Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τότε δὲν ὑπῆρχον. Διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξωσι καὶ περιπτώσεις ἐκκλήτου πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκ τῶν «ἔξω» τὸ πᾶν συνέβαινεν «ἐντὸς» τῆς πραγματικῆς δικαστικῆς ἀρμοδιότητος τῆς ἑδρας Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ἐσωτερικῇ αὐτῆς ὑπόθεσις.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ προνομιοῦχος θέσις τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν πάσῃ τῇ Ἀνατολῇ, ἀνάλογος πρὸς ἐκείνην τοῦ Πάπα ἐν τῇ Δύσει, οὐχ ἅπαξ ἐπικυροῦται ὑπὸ Συνόδων, καὶ οὐχ ἅπαξ, ἔστω καὶ οὐχὶ εὐχαρίστως καὶ οἰονεὶ κατ' ἀνάγκην, ἀναγνωρίζεται καὶ ὑπὸ τῆς Ρώμης.

Ἡ ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος τοῦ 692 ὁρίζει ἵνα ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἴσων ἀπολαύῃ πρεσβειῶν πρὸς τὸν Θρόνον τῆς Παλαιᾶς Ρώμης, καὶ μεγαλύνηται ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν ὡς ἐκεῖνος, δεύτερος μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχων. Ποία ἡ ἔννοια καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἴσων τούτων *πρεσβειῶν* ἐν τῇ κατανοήσει τῆς Ἀνατολῆς, δῆλον ἐκ τοῦ 1ου κανόνος τῆς I' Τοπικῆς Συνόδου ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας (879 ἔ.), δι' οὗ ὠρίσθη ἵνα αἱ ποιμαντορικαὶ πράξεις τοῦ Πάπα τῆς Δύσεως Ἰωάννου τοῦ Η' (δεσμοί, καθαιρέσεις, ἀναθεματισμοί) ᾧσι σεβασταὶ καὶ ἀναγνωρίζονται καὶ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου πάσης Ἀνατολῆς Φωτίου,

καὶ τὰνάπαλιν, καὶ ἀπηγορεύθη εἰς τὸν Θρόνον τῆς Ρώμης ὅπως ποιήσεται καινοτομίαν τινὰ ἐν τοῖς προνομίοις αὐτοῦ, τοῦτέστιν ὅπως χωρήσῃ πέραν τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διαρχίας ταύτης, τοῦ χωρισμοῦ τούτου τῆς ἀνωτέρας ἐξουσίας μεταξύ τῶν δύο πρεσβυτέρων Ἱεραρχῶν. Οἱ Πάπαι, βεβαίως, δὲν ἀνεγνώριζον τὴν ἰσότητα ταύτην, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὑπέγραψαν οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτῶν, διότι ἀντεποιούντο μοναρχικὴν ἀπολυταρχίαν. Ἀλλ' ἅπαξ καὶ διὰ παντὸς ἐγκατέλιπον τὰς προτέρας αὐτῶν, πρὸ τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ἀντιρρήσεις κατὰ τῆς δευτέρας θέσεως τῆς ἔδρας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς προνομιούχου θέσεως αὐτῆς ἐν τῷ συστήματι τῆς Ἐκκλησίας.

Τελευταίαν ἀπόπειραν φιλικῆς συμφωνίας περὶ διαρχίας ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ Πατριάρχου, ἀμφοτέρων μετὰ τοῦ τίτλου *οἰκουμενικός*, ἐποιήσατο ὁ Αὐτοκράτωρ Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος ἐν ἔτει 1024 μετὰ τοῦ Πάπα Ἰωάννου τοῦ ΙΘ' ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Εὐσταθίου, καὶ ὁ Πάπας Ἰωάννης ΙΘ' προὔτιθετο νὰ ὑπογράψῃ τὴν συμφωνίαν, ἀπέτρεψαν δ' αὐτὸν οἱ συκοφάνται ἰδεολόγοι τοῦ λατινισμοῦ, *μᾶλλον παπισταὶ αὐτοὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ Πάπα*.

Ὅταν δὲ οἱ σταυροφόροι κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν (1204 ἔ.) καὶ ἵδρυσαν ἐκεῖ λατινικὸν Πατριαρχεῖον, οἱ Πάπαι ἐλησμόνησαν τὴν ἀρχαίαν ἀντίστασιν τῆς Ρώμης πρὸς τὴν δευτέραν καὶ προνομιούχον θέσιν τῆς ἔδρας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καί, ἀποκρούοντες ἀδιαφιλονείκητον γεγονὸς τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου, ἐπεκύρωσαν τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐν ἐφαρμογῇ πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτῶν λατίνους σωσίας τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως δι' ἐπισήμου συνοδικοῦ κανόνος τῆς ἐν Λατερανῶ Δ' Συνόδου (ΙΑ' Οἰκουμενικῆς) τοῦ ἔτους 1215: «ἀνανεοῦντες τὰ ἀρχαῖα πρεσβεῖα τῶν Πατριαρχικῶν ἐδρῶν ὀρίζομεν ἵνα μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατέχῃ τὴν πρώτην, ἢ τῆς Ἀλεξανδρείας τὴν δευτέραν, ἢ τῆς Ἀντιοχείας τὴν τρίτην καὶ ἢ τῶν Ἱεροσολύμων τὴν τετάρτην θέσιν, διατηρουμένης τῆς προσοῦσης ἐκάστη ἀξίας». Ἐπομένως καὶ τοῦ τίτλου Οἰκουμενικός διὰ τὸν Κωνσταντινουπόλεως. Ἄνευ ἀντιρρήσεως τὸν τίτλον τοῦτον καὶ τὰ προνόμια ταῦτα ὑπέγραψαν οἱ Πάπαι καὶ ἐν τῇ ἐν Λυῶν Συνόδῳ τοῦ 1274 καὶ ἐν τῇ τῆς Φλωρεντίας τῷ 1439.

Γ') Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1453 μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Ὁ Ἑλληνικὸς μεσαίων (1054-1453) εἶνε πενιχρὸς εἰς παραδείγματα ἐνδιαφεροσῶν ἡμᾶς περιπτώσεων ἐκκλήτου, διότι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως εἶχεν ἀπερροφημένην ἐν ἑαυτῷ σύνολον, αὐστηρῶς εἰπεῖν, τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Πᾶσαι δὲ αἱ ἀναρίθμητοι ἐκκλήσεις τῆς ἐποχῆς ταύτης φέρουσι χαρακτῆρα συνήθων ἐνδοπατριαρχικῶν δικαστικῶν πράξεων. Τοιούτων παραδειγμάτων εἶνε πλήρης π.χ. ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

Ἀφορμαὶ πρὸς ἐκκλήσεις ἐκ τῶν ἔξω, ἐκ τῶν ἄλλων ἀνεξαρτήτων ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἐμφανίζονται κατὰ τὴν μεταβυζαντινὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν νέαν συνένωσιν τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν (1453). Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤρξατο

καὶ ἡ βαθμιαία ἀνεξαρτοποίησις τῶν λαῶν ἀπὸ τῆς Τουρκίας καὶ ἅμα ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ τοιαύτη τῆς ἱστορίας πορεία καθ' ὅλοκληρίαν ἀπέκλειε πλέον ἐπιθυμίαν τῶν ἄλλων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀλλογλωσσῶν, ὅπως μετὰ τῆς προτέρας υἱκῆς ἐμπιστοσύνης προσφεύγωσι πρὸς τοὺς Πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως. Οὕτω αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ γραπτὸν δίκαιον ἀπηρχειώθη ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς ζωῆς καὶ ἀπέβη συγκριτικῶς σπάνιον ἐν τῇ πράξει, μὴ παῦον νὰ ᾔηνε ἀναμφισβήτητον κανονικῶς.

Εἶνε εἰς πάντας γνωστὴ ἡ κρατικο-νομικὴ θέσις τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ὄθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς καταρρεύσεως εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐκλιπόντος βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος μετὰ δικαιωμάτων καὶ τοῦ τίτλου τοῦ ἐθνάρχου (*millet başı*) ἐπὶ παντὸς τοῦ ἔθνους τῶν ρωμῶν (*rum milleti*), τοῦτέστιν ἀρχηγοῦ παντὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ ἔθνους, νοουμένου ὡς συνόλου πάντων τῶν ὀρθοδόξων λαῶν, μετὰ τοῦ δικαιώματος τοῦ δικάζειν καὶ διοικεῖν κατὰ τὸν χριστιανικὸν νόμον, μετ' εὐθύνης πολιτικῆς νομιμοφροσύνης. Τοιοῦτος ἐθνάρχης, κρινόμενος μόνον προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, ἴστατο ἀσυγκρίτως ὑψηλότερον πάντων τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν ἐν τῷ νέῳ κράτει. Τοῦτο κατεδείχθη κατὰ τὸ 1517, ὅτε ἡ Αἴγυπτος, ἡ Συρία καὶ ἡ Παλαιστίνη κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν ἐκ τῶν ἀράβων καὶ τὰ τρία ἄλλα Πατριαρχεῖα συνηνώθησαν ἐν ἐνὶ κράτει, ὡς μέρη τοῦ ἐνὸς ρούμ-μιλλετί, τοῦ ἐνὸς χριστιανικοῦ ἔθνους. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἔλαβε παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης σαφεῖς πληρεξουσιότητα, ἐν ιδιότητι μιλλέτ-μπασί, νὰ ᾔηνε ἐθνικὸς ἀρχηγὸς ἐπὶ τῶν λοιπῶν Πατριαρχείων καὶ μεσίτης μεταξὺ τῶν Πατριαρχείων τούτων καὶ τῆς Κυβερνήσεως ἐν τῇ ἐκλογῇ, τῇ ἐπικυρώσει τῶν βερατίων αὐτῶν, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἔργων, ἐφ' ὧν ἦσαν ἀπαραίτητοι αἱ ἀποφάσεις καὶ ἐντολαὶ τῆς ἐξουσίας, μέχρι καὶ τῆς παροχῆς ἀδείας ἐλεύσεως εἰς Κωνσταντινούπολιν Πατριάρχου. Ἀρχεταὶ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς κρατικῆς ταύτης ἐπικρατήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως νέα περίοδος οἶονεὶ ἀπορροφήσεως ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου τῆς πρωτευούσης πάντων τῶν ἄλλων.⁹⁵ Ἰδιαιτέρως εἶνε γνωστὴ ἡ συστηματικὴ πρὸς τοῦτο προσπάθεια τοῦ προέχοντος ἐν τῷ 17^ῳ αἰῶνι Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σαμουήλ (1763-1774). Οὗτος κατήργησε τὸ τέως Σερβικὸν Πατριαρχεῖον τοῦ Πεκίου (1766). Αἱ περαιτέρω προσπάθειαι ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ ἐξηκολούθουν καὶ κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα.

Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας. Διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τῆς Τουρκίας οἱ Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας ἤρξαντο ἐξαρτώμενοι ἀπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὄθωμανικῆς Κυβερνήσεως τῇ μεσολαβήσει τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον διέμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Λήγοντος τοῦ 17^{ου} αἰῶνος οἱ Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τι διάστημα καὶ οὐδόλως καθίσταντο τοιοῦτους, ἀπέστελλον δὲ εἰς Κάϊρον πρὸς διοίκησιν τῆς ἐκεῖ σμικρυνθείσης Ἐκκλησίας ἀπλοῦς ἀρχιμανδρίτας. Κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα οἱ Πατριάρχαι

⁹⁵ I. I. Sokoloff, Konstantinopolskaja Tcherkov, σ. 13-15. — A. P. Lebedef, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 761-62. — Barsov, σ. 131, 189. — I. I. Sokoloff, Istorja Gretcheskoj Tcherkvi, σ. 3-7.

καθίσταντο πάλιν ὑπὸ τῶν ἐν Φαναρίῳ. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἀραβες τῆς Αἰγύπτου βαρέως ἔφερον τὴν σμίκρυνσιν τῆς καθέδρας αὐτῶν καὶ ἐπωφελούμενοι τῆς προσωπικῆς δόξης καὶ τῆς σημασίας τοῦ τότε χεδίβου τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Αἰῆ, ἠγωνίζοντο κατὰ τῆς ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πιέσεως. Ὁ Πατριάρχης Ἱεροθέος ὁ Α' (1825-1845), αὐτὸς κατασταθεὶς ὑπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διώρισε διάδοχον αὐτοῦ τὸν συνεργάτην αὐτοῦ ἀρχιμανδρίτην Ἱεροθέον ἐπίσης τὸ ὄνομα. Ἡ Κωνσταντινούπολις δὲ κατέστησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸν Ἀρτέμιον. Ἡ Ἐκκλησία ὁμως τῆς Ἀλεξανδρείας διὰ συστηματικῆς κωλυσιεργίας ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὑποβάλῃ ἐντὸς δύο ἐτῶν παραίτησιν. Τότε οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἐξέλεξαν τὸν εἰρημένον Ἱεροθέον τὸν Β' (1847-1857).

21.— Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ Ἀλεξανδρινοὶ συνεφιλιώθησαν καὶ παρέκλεσαν τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην νὰ διορίσῃ διάδοχον τοῦ Ἱεροθέου. Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διωρίσθη ὁ τέως Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Καλλίνικος.⁹⁶

22.— Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ μὴ ὄντες εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς διοικήσεως τοῦ Καλλινίκου (1858-1861), ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ, καὶ ὅταν ὁ βοηθὸς αὐτοῦ ἀρχιμανδρίτης Εὐγένιος ὁ Ξηροποταμηνὸς αὐθαιρέτως κατέλαβε τὴν ἐξουσίαν, καὶ πάλιν παρέκλεσαν τὴν ἔδραν Κωνσταντινουπόλεως νὰ ἀπαλλάξῃ τούτους ἀπ' αὐτοῦ καὶ παράσχῃ αὐτοῖς νέον Πατριάρχην. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἔδωκεν αὐτοῖς τὸν τέως Μητροπολίτην Κυζίκου Ἰάκωβον.

23.— Ὁ Πατριάρχης οὗτος Ἰάκωβος ὁ Β' (1861-1865) ἐξήγειρε καθ' ἑαυτοῦ ἐνορίας τινὰς καὶ ἀνεχώρησε διὰ Κωνσταντινούπολιν πρὸς βοήθειαν. Καθ' ὁδὸν ὁμως ἀπεβίωσε τῷ 1865.⁹⁷

24.— Αἱ ἀρξάμεναι πολυετεῖς μεταξὺ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησιαστικῶν μερίδων ἔριδες ἐξηκολούθουν νὰ παρέχωσιν ἀφορμὰς εἰς νέας ἐκκλήσεις πρὸς τὸ κῦρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οὕτω κατὰ τοῦ ἐκλεγέντος Πατριάρχου-Μητροπολίτου Θηβαΐδος Νικάνορος (1866-1867) ἠγέρθη ὁ εἰρημένος ἀρχιμανδρίτης Εὐγένιος καὶ ἐπέτυχε παρὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὡς ἐπιτρόπου τοῦ Πατριάρχου Νικάνορος καὶ μέλλοντος διαδόχου αὐτοῦ. Ἡ μερὶς τοῦ Νικάνορος δὲν ἐδέχθη αὐτὸν καὶ ἐξέλεξεν ὡς ἐπίτροπον τὸν ἀγιορείτην μοναχὸν Νεῖλον, ἀναδείξασα αὐτὸν εἰς τὴν ἔδραν Πενταπόλεως. Ἀλλ' ἐναντίον τούτου ἠγέρθη ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ὁ Στ'.

Καὶ οἱ Ἀλεξανδρινοὶ δὲ ἐπέμενον. Αἱ ἔριδες καὶ αἱ διαιρέσεις ἐξηκολούθουν. Ἡ Αἰγυπτιακὴ Κυβέρνησις ἀπετάθη πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν καὶ ὁ Σουλτάνος ἐνετείλατο εἰς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως νὰ διορίσῃ τὸν ὑποψήφιον αὐτοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐξουσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἔθετο τέρμα εἰς τὴν διένεξιν. Κατεστάθη εἰς τὴν ἔδραν Ἀλεξανδρείας ἐξέχων ἱεράρχης, πρῶν Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Σωφρόνιος ὁ Δ' (1870-1899).⁹⁸

⁹⁶ I. I. Sokoloff, *Istorja Gretcheskoj Tcherkvi*, σ. 223.

⁹⁷ Αὐτόθι, σ. 224.

⁹⁸ Αὐτόθι, σ. 224-226.

Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας. Κατὰ τὴν Τουρκικὴν περίοδον (ἀπὸ τοῦ 10^{ου} αἰῶνος) ἐνταῦθα διετηρήθη ἡ συνήθεια ἐκλογῆς τῶν Πατριαρχῶν ἐπὶ τόπου καὶ δὴ ἐκ τῶν ἀράβων κληρικῶν. Τὸ Πατριαρχεῖον ὅμως Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔπαυε νὰ ἀναμιγνύηται. Ὁ γνωστὸς Πατριάρχης Μακάριος (1648-1672), ὅστις μετέσχε τῆς κατὰ τοῦ Πατριάρχου Νίκωνος δίκης, ἀφῆκε διάδοχον αὐτοῦ τὸν εἰκοσαετῇ ἐπὶ ἐξαδέλφῳ ἀνεψιὸν αὐτοῦ Κύριλλον. Ἡ Σύνοδος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, λαβοῦσα γνῶσιν τοῦτου, κατέστησεν ἐν τῷ ἑαυτῆς μέρει ἄλλον Πατριάρχην ἐν Ἀντιοχείᾳ, τὸν Νεόφυτον.

25.— Τότε ὁ Κύριλλος ἀφίχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ παράσχη ἐξηγήσεις ἐνώπιον τῆς Συνόδου. Ἀνεγνωρίσθη ἐν τῷ ἀξιώματι αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ Νεόφυτος ἀφέθη ἐκ παραλλήλου πρὸς αὐτὸν Πατριάρχης Ἀντιοχείας. Βεβαίως τοῦτο προὐκάλεσε περαιτέρω ἔριδας καὶ ἐχρησίμευσεν ἀφορμὴ πρὸς νέας ἀποπείρας διαρχίας.

26.— Οἱ ἐν Χαλεπίῳ κληρικοὶ ἤθελον νὰ ἔχωσι Μητροπολίτην αὐτῶν τὸν μοναχὸν Ἀθανάσιον τὸν ὁποῖον ἀπέρριψεν ὁ Πατριάρχης Κύριλλος. Τότε οὗτοι ἐποιήσαντο ἔκκλησιν πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ὅστις κατέστησε τὸν Ἀθανάσιον Μητροπολίτην, καθαιρέσας τὸν Κύριλλον. Συνεπεία τούτου τὸ Πατριαρχεῖον ἐρρίφθη εἰς θλίβεράς καὶ λίαν ἐπιζημίους ἔριδας, τῶν ὁποίων ἐπωφελήθη ἡ λατινικὴ προπαγάνδα πρὸς προαγωγὴν τῆς οὕτω καλουμένης Συριακῆς ἐνώσεως...

27.— Ἡ ταραχὴ ἐξηκολούθει. Ὁ ἐπιτόπιος χρονογράφος ἀνακοινοῖ: «οἱ κάτοικοι Χαλεπίου ἐκ κακίας καὶ πεισμονῆς ἐξάνέστησαν κατὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Σιλβέστρου (1724-1766) καὶ δαπανήσαντες πολλὰ χρήματα, κατήγγειλαν αὐτὸν ἐνώπιον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἐλευθερώσαντες ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν ὑποταγῆς». Τοιαύτη καταγγελία ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἔκκλησιν πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, διότι ἡ ὑπόθεσις ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς παρεπέμπετο εἰς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν περὶ αὐτὸν Σύνοδον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ χρονογράφος προστίθῃσι: «Τοῦτο ἐγένετο διὰ τοῦ Παϊσίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, ὅστις δὲν ἠγάπα τὸν Σίλβεστρον».

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατριάρχου Σιλβέστρου (1766) ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Σαμουήλ, ὑπὸ τὸ πρόσχημα καταπαύσεως τῆς ταραχῆς, καὶ χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ τὸ ἐν Ἀντιοχείᾳ ποίμνιον, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸ ἑτοιμον Πατριάρχην ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Φιλήμονα. Ὁ Φιλήμων ἦτο ἐκ τῶν ἀράβων. Ἀλλ' ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν ἔτει 1767^ω ὁ Πατριάρχης Σαμουήλ ἀπέστειλεν εἰς Δαμασκὸν νέον Πατριάρχην ἤδη ἐκ τῶν ἐλλήνων—τὸν Δανιήλ. Καὶ ἔκτοτε μέχρι τέλους τοῦ 19^{ου} αἰῶνος οἱ Ἕλληνες κατελάμβανον τὴν ἑδραν τῆς Ἀντιοχείας, μέχρι δὲ τῶν μέσων τοῦ αἰῶνος τούτου ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

28.— Οὕτω ἤδη κατὰ τὸ 1850, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατριάρχου Μεθοδίου, ὁ τύπος τῆς ἀναφορᾶς τοῦ κλήρου Ἀντιοχείας πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον διελάμβανεν ὅτι οὗτοι «παρακαλοῦσι τὴν Σύνοδον τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως» νὰ ἐκλέξῃ δι' αὐτοὺς Πατριάρχην ἐκ τῶν κληρικῶν τῆς πρωτεύουσας.⁹⁹

Ἀλλὰ ταχέως μετὰ ταῦτα ἤρξατο ὁ ἐθνικὸς ἀραβικὸς ἀγὼν πρὸς κατάληψιν ὅλων τῶν ἐδρῶν, τερματισθεὶς διὰ τῆς νίκης τῶν ἀράβων κατὰ τὸ 1899 διὰ τῆς ἐκλογῆς καὶ ἐπικυρώσεως τοῦ Μελετίου Δούμαν—ἄραβος εἰς τὸν Θρόνον Ἀντιοχείας.

Ὁ τελευταῖος Πατριάρχης Ἀντιοχείας ἐκ τῶν Ἑλλήνων Σπυρίδων (1891-1897), καθαιρεθεὶς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου τῶν Ἀράβων Ἐπισκόπων δι' ἀνεπαρκῆ ἐγκαρδιότητα ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἐξυψώσεως τῆς ἀραβικῆς μορφώσεως, ἐποίησατο ἔκκλησιν πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον. Ἡ δὲ Κωνσταντινούπολις ἐπὶ διετίαν ἠγωνίσθη ἀνεπιτυχῶς διὰ τὸ ἀπολεσθὲν προνόμιον τῶν ἐλλήνων.¹⁰⁰

29.— *Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων.* Διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης ἐτερματίσθη καὶ ἡ αὐτοτελὴς ἐκλογή ἐν Ἱερουσαλήμ Πατριαρχῶν ἐκ τῶν Ἀράβων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατριάρχου Δωροθέου—ἄραβος (1534 ἔ.) ἡ Κωνσταντινούπολις ἀνήγαγεν εἰς τὴν ἑδραν Ἱεροσολύμων τὸν Ἕλληνα Γερμανόν, ταχέως δὲ οἱ προκαθήμενοι τῶν Ἱεροσολύμων ἤρξαντο καὶ νὰ ἐκλέγωνται ἐκ τῶν ἐλλήνων μόνον καὶ διαρκῶς νὰ παραμένωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὕτως ὥστε ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ Ἱερουσαλήμ σπανίως ἔβλεπε τοὺς Πατριάρχας αὐτῆς. Τὸ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Τουρκίας Μετόχιον τοῦ Παναγίου Τάφου κατέστη τόπος διαμονῆς αὐτῶν, αὐτοὶ δὲ οἱ Πατριάρχαι μετεποiehθησαν οἷον εἰς μέλη τῆς ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ Συνόδου. Δὲν προξενεῖ ἔκπληξιν διὰ τοῦτο τὸ ὅτι οἱ Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως ἐπειράθησαν νὰ καταργήσωσι τὰ καὶ ἄλλως στενωθέντα δικαιώματα αὐτοκεφάλου τῶν Ἱεραρχῶν Ἱεροσολύμων. Ζῶντες ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ τελευταῖοι οὗτοι προεξέλεγον τοὺς διαδόχους αὐτῶν. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντίνος ὁ Α' (1830-1834) ἤθελε καὶ τοῦτο νὰ στερήσῃ ἀπ' αὐτῶν. Τὴν ἀπόπειραν ἐπανέλαβεν ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Δ' κατὰ τὸ 1845. Τὸ δικαίωμα ὅμως τῆς ἐκλογῆς τῶν Πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων ἐπὶ τόπου κατίσχυσε καὶ ὁ ἐκλεγείς τότε Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Β' (1815-1872) ἀποκατέστησε τὴν ὁμαλὴν μορφήν ζωῆς τῶν Πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων ἐν τῇ πόλει τῶν Ἱεροσολύμων, ἐν ἣ ἡ ἑδρα αὐτῶν.¹⁰¹

30.— Κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἑλληνο-βουλγαρικοῦ σχίσματος (1872) ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Β' ἦλθεν εἰς διάστασιν πρὸς τοὺς ἄκρους ἐλληνιστάς. Τότε ἡ ἀδελφότης τοῦ Παναγίου Ταφου, συνενωθεῖσα μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀπεμάκρυνεν αὐτὸν ἐκ τῆς ἑδρας αὐτοῦ.

31.— Ἀλλ' ἡ συμπαθὴς διακειμένη πρὸς τὸν Πατριάρχην Κύριλλον ἀραβικὴ μερὶς τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἠρνεῖτο νὰ δεχθῇ τὸν διάδοχον αὐτοῦ Προ-

⁹⁹ A. P. Lebedef, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 773-781.

¹⁰⁰ I. I. Sokoloff, Istorija Gretcheskoi Tcherkvi, σ. 224.

¹⁰¹ A. P. Lebedef, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 781-786.

κόπιον (1873-1876) καὶ ἀπηύθηνε σειράν ἐκκλήσεων πρὸς τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ τὸν Β', ἐπιτυχοῦσα ἐν τέλει τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς ἑδρας τοῦ Προκοπίου.¹⁰²

32. — Ὁ σύγχρονος ἡμῖν Πατριάρχης Δαμιανὸς (1898-1931) ἐν ἀρχῇ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἄραβας ὑποχωρητικότητα αὐτοῦ κατεβιάσθη τοῦ θρόνου ὑπὸ τῆς Συνόδου αὐτοῦ, ὅτε ἡ Σύνοδος ἔγραψε πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, παρ' οὗ ἔτυχεν ὑποστηρίξεως. Ὁ Δαμιανὸς μόνον κατὰ τὸ 1909 ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τότε μόνον ἰσχυρῶς κατέλαβε τὸν θρόνον αὐτοῦ.

33. — *Ἀρχιεπισκοπὴ Σινᾶ*. Οἱ ἡγούμενοι-ἀρχιεπίσκοποι αὐτῆς συνήθως μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος τῆς Μονῆς τοῦ Ὁρους Σινᾶ καθίστανται ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων. Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι ὁ ἡγούμενος-ἀρχιεπίσκοπος Κύριλλος ὁ Βυζάντιος (1859-1869) δὲν ἠθέλε νὰ ἔχῃ σχέσεις πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Κύριλλον τὸν Β' καὶ ἀπετάθη πρὸς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Ὅταν δὲ κατηγόρησαν αὐτὸν ἐπὶ παρανόμῳ ἐκδαπανήσει τῶν μέσων τῆς Μονῆς, πρὸς κρίσιν ἀπετάθη οὗτος καὶ πάλιν πρὸς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Διὰ τὴ περιφρόνησιν ταύτην τοῦ ἀρχαίου πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα δεσμοῦ ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Β' κατεδίκασε καὶ καθήρεσε Κύριλλον τὸν Βυζάντιον. Ἀλλ' οὗτος ἔθετο ἑαυτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Παρὰ ταῦτα ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισεν ὑπὲρ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, κατὰ τὸ ἔτος δὲ 1867 συνεκλήθη μάλιστα Τοπικὴ Σύνοδος ἐν Ἱεροσολύμοις, ἀποφασίσασα ὅπως ἐν περιπτώσει διενέξεως μεταξύ τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν μόνος ἀναμφισβήτητος ἀνώτερος κριτῆς ὑπάρχῃ Σύνοδος Οἰκουμενική.¹⁰³

Ἡ διάταξις αὕτη, διὰ τὸ ἀδύνατον συγκλήσεως τακτικῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, οὐδόλως κωλύει ἐν τῇ καθ' ἡμέραν πράξει τὴν ζήτησιν πρὸς ἕκκλησιν τοῦ ἐγκυρωτέρου κύρους, οἷον διὰ τὸ σύνολον διαφόρων προνομίων καὶ ἐμφανίζεται συνήθως τὸ τοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀποδεικτικὴ σειρά περιπτώσεων τῶν τελευταίων χρόνων.

34. — *Ἡ Ἐκκλησία Κύπρου*, διαταραχθεῖσα συνεπείᾳ τῶν γεγονότων τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1933 κατὰ τῆς Ἀγγλικῆς ἐξουσίας, ἀπετάθη πρὸς βοήθειαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως.

35. — *Ἡ Ῥωσικὴ Ἐκκλησία* ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ νεωστὶ ἐκλεγέντος Πατριάρχου Τύχωνος ἐν ἔτει 1918, γνωρίζουσα εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην πάσας τὰς ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπισυμβάσας μεγάλας μεταλλάγας, ἐξέφραζε τὴν λύπην αὐτῆς διὰ τὸν παράνομον τρόπον τοῦ χωρισμοῦ ἀπ' αὐτῆς τῆς Ἐξαρχίας Ἰβηρίας καὶ ἔτυχε κατ' ἀρχὰς ὑποστηρίξεως ἀπὸ μέρους τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

¹⁰² **I. I. Sokoloff**, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 274-276.

¹⁰³ Αὐτόθι, σ. 332-333.

36.— Ὅταν ἐπῆλθε τὸ ἀνακαινιστικὸν σχίσμα κατὰ τὰ ἔτη 1922-1923, τόσον ἡ Πατριαρχικὴ Ἐκκλησία ὅσον καὶ ἡ ἀνακαινιστικὴ ταῦτοχρόνως ἐποιήσαντο ἔκκλησιν πρὸς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

37.— Καὶ ἡ οὐκρανίζουσα ἱεραρχία ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ρωσίᾳ προσεπάθησε νὰ τύχη ὑποστηρίξεως ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν δὲ Πατριαρχεῖον ἀπετάθησαν πρὸς νομιμοποίησιν τῆς κανονικῆς αὐτῶν θέσεως καὶ αἱ νεωστὶ μορφωθεῖσαι Ἐκκλησίαι:

38.— Φιλλανδίας.

39.— Ἑσθονίας.

40.— Πολωνίας.

41.— Τσεχοσλοβακίας (Ἐπ. Σαββατίου).

42.— Τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐπεζήτησε διὰ τὸ ἀποκατασταθὲν αὐτοκέφαλον αὐτῆς καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἰβηρίας.

43.— Κατὰ τὸ παρὸν 1936 ἔτος ἡ Ἐκκλησία τῆς Λατβίας ἔλαβε τὸν Ἐπίσκοπον αὐτῆς διὰ τοῦ Ἐξάρχου τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ.

Ἡ σειρὰ τῶν προεκτεθέντων παραδειγμάτων, τὰ ὅποια παρετάθησαν ἄνευ ἀξιώσεως ἐξαντλούσης τὸ ζήτημα πληρότητος, εἶνε, ὑπολαμβάνομεν, ἀρκετὰ ὅπως ἀναγνωρισθῇ τὸ πρωτεῦον πρόσωπον τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ὀρθοδόξῃ Ἀνατολῇ οὐχὶ μόνον ὡς ἀρχαῖκόν γεγονὸς τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ καὶ ὡς ζῶσα καὶ ἐνεργὸς ἀρχή.

Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ρωσσικοῦ
ὑπὸ Ε.-Φ.

Κείμενο 4.

Βασιλείου Ἀγχιάλου (νῦν Σμύρνης),
Πραγματεία σχετικά μέ το κῦρος
τῆς χειροτονίας κληρικῶν,
οἱ ὅποιοι χειροτονήθηκαν
ἀπό ἐπίσκοπο καθηρημένο καί σχισματικό.

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ

ΤΟ ΚΥΡΟΣ ΤΗΣ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ
ΚΛΗΡΙΚΩΝ

ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΕΠΙΣΚΟΠΟ
ΚΑΘΗΡΗΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΧΙΣΜΑΤΙΚΟ

ΣΥΝΤΑΧΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΓΧΙΑΛΟΥ,

ΝΥΝ ΣΜΥΡΝΗΣ

(Απόδοση στη Νέα Ελληνική: Δρ. Κων/νος Δ. Μενιδιάτης)

ΣΜΥΡΝΗ 1887

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ

ΤΟ ΚΥΡΟΣ ΤΗΣ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ
ΚΛΗΡΙΚΩΝ

ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΕΠΙΣΚΟΠΟ
ΚΑΘΗΡΗΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΧΙΣΜΑΤΙΚΟ

«Σὺ δὲ δεσπόζων ἰσχύος ἐν ἐπιεικείᾳ κρίνεις καὶ μετὰ πολλῆς φειδοῦς
διοικεῖς ἡμᾶς· πάρεστι γάρ σοι, ὅταν θέλῃς, τὸ δύνασθαι· ἐδίδαξας δέ
σου τὸν λαὸν διὰ τῶν τοιούτων ἔργων, ὅτι δεῖ τὸν δίκαιον εἶναι
φιλάνθρωπον», (Σοφ. Σολ. Ιβ', 18).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΙΩΑΚΕΙΜ

Έλαβα την πρώτη του παρόντος μηνός το από 25^{ης} του περασμένου Σεπτεμβρίου πιττάκιο της Παναγιότητός Σας, και πληροφορήσα σχετικά τον πανοσιολογιώτατο αρχιμανδρίτη Ιωάννη, για τα όσα περιλαμβάνονται σε αυτό, με σκοπό να εκφέρουμε άποψη περί του αν και πώς οι ιεροί κανόνες της Εκκλησίας επιτρέπουν να γίνεται δεκτός ο ιερέας που χειροτονήθηκε από καθηρημένο και σχισματικό επίσκοπο. Λαμβάνοντας θάρρος από τις θεοπειθείς ευχές Σας προβήκαμε προθύμως σε μελέτη και έρευνα του προκειμένου ζητήματος, και κατά τον φωτισμό που μας δόθηκε άνωθεν, εκθέσαμε το αποτέλεσμα ο καθένας σε ξεχωριστή πραγματεία για μεγαλύτερη διασφάλιση του ζητήματος, το οποίο είναι ασφαλώς κεφαλαιώδες, και αμφότεροι καταλήξαμε στο ίδιο συμπέρασμα. Αποστέλλοντας σήμερα την πραγματεία μου και εμπιστευόμενος την αποτίμησή της στην ευσεβή και οξεία κρίση της Θειοτάτης Παναγιότητός Σας και της ιεράς Συνόδου, και γνωστοποιώντας Σας ότι ο Ιωάννης θα αποστείλει εντός δύο ημερών την δική του, διατελώ αιτούμενος τις θεόσταλτες ευχές και ευλογίες Σας.

Στη Χάλκη,

Στην Θεολογική Σχολή,

Στις 17 Οκτωβρίου 1874.

† Ο ΑΓΧΙΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

στην οποία εξετάζεται,

Αν και πώς οι ιεροί κανόνες της Εκκλησίας επιτρέπουν να γίνεται δεκτός ο ιερέας που χειροτονήθηκε από καθηρημένο και σχισματικό επίσκοπο.

Οι ιεροί κανόνες, τόσο οι αποστολικοί, και των οικουμενικών και τοπικών συνόδων, καθώς και αυτοί των πατέρων, πουθενά δεν αναφέρουν ρητώς τίποτα, ούτε επιτρέπουν ή απαγορεύουν να γίνονται δεκτές οι χειροτονίες που έχουν γίνει από καθηρημένους επισκόπους. Επομένως, ούτε κάποιον τρόπο καθόρισαν δια του οποίου πρέπει να γίνονται δεκτοί οι κληρικοί που έχουν χειροτονηθεί από καθηρημένο και σχισματικό επίσκοπο. Δεν ήταν, ασφαλώς, άγνωστη στους αγίους πατέρες η καθαίρεση από τον επισκοπικό βαθμό, αλλά αντιθέτως πολύ συνηθισμένη διότι, είτε κάποιος επίσκοπος ευρίσκονταν ένοχος εγκλήματος που παρακώλυε την ιερωσύνη, είτε καθαιρούνταν ως ένοχος αιρέσεως από την επισκοπή όντας ανάξιος να ποιμαίνει το λαό του Κυρίου και να λειτουργεί. Στην πρώτη περίπτωση, ως υπόλογος για αμάρτημα από εκείνα που δεν θα επέτρεπαν εξ αρχής¹⁰⁴ να χειροτονηθεί, και από τα οποία όφειλε να προφυλάσσει και το ποίμνιο με τη διδασκαλία του για να το οδηγήσει αγνό μπροστά στον Κύριο μαζί με αυτόν¹⁰⁵, και στη δεύτερη περίπτωση, ως διαστροφέας με τις κακοδοξίες του της αλήθειας των ευαγγελικών δογμάτων¹⁰⁶, των οποίων τοποθετήθηκε φύλακας και διδάσκαλος¹⁰⁷. Κάθε φορά που οι ορθόδοξοι δεν κατάφεραν να εκδιώξουν από την επισκοπή τους αιρετικούς επισκόπους, είτε επειδή είχαν μαζί τους το πλήθος είτε τύγχαναν της βασιλικής προστασίας, τότε παρέμεναν αυτοί, οι αιρετικοί δηλαδή, στις επισκοπικές τους έδρες και ποίμαιναν όσους τους ακολουθούσαν στην πλάνη και την αίρεση και επιτελούσαν τα σχετικά με την ιερωσύνη, όπως υπονοεί ο ε' κανόνας της Γ' Οικουμενικής συνόδου. Η εκκλησιαστική ιστορία βρίθει τέτοιων παραδειγμάτων σε όλη τη διάρκεια των ετών, όπως για παράδειγμα, οι επίσκοποι των Αρριανών, οι οποίοι ακόμα και την εποχή της ΣΤ' Οικ. Συνόδου (680) επιβίωναν, και οι των Εικονομάχων που κατέλαβαν και αυτόν τον θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως. Ο Νεστόριος, γενόμενος επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, κατά το πρώτο του κήρυγμα είπε στον βασιλιά Θεοδόσιο: «Δώσ' μου, βασιλιά, καθαρή τη γη από τους αιρετικούς, κι εγώ θα σου αντιπροσφέρω τον ουρανό. Πολέμησε μαζί μου τους αιρετικούς, κι εγώ θα πολεμήσω μαζί σου τους Πέρσες»¹⁰⁸. Αναφέρει, επίσης, ο μέγας Βασίλειος, ότι ο Αρειανόφρωνας επίσκοπος Σεβαστείας Ευστάθιος και άλλοι περί αυτόν αν και καταδικάστηκαν από πεντακόσιους επισκόπους, δεν απομακρύνθηκαν από την διοίκηση των εκκλησιών τους, «δεν καταδέχτηκαν, λέγει,

¹⁰⁴ Βλ. Αποστ. καν. 6 Πβλ. 28, Μεγ. Βασ. 27, ΣΤ' οικ. συν. 4, 21, 26, Α' οικ. συν. 2 είναι προφανές ότι και ο 21 κανόνας της ΣΤ' οικ. συν. αναφέρεται το ίδιο θέμα.

¹⁰⁵ Εφ. ε', 4-6.

¹⁰⁶ Βλ. Γ' οικ. συν. 1, 2, 4-7. Πβλ. όρους της συνόδ. κτλ. Κορ. ιστ', 22. Γαλ. α', 8.

¹⁰⁷ Αποστ. καν. 58. Α' Τιμ. στ', 13-20. Β' Τιμ. β', 13. δ' 1 εξ.

¹⁰⁸ Σωκρ. Εκκλ. Ιστ. II 29.

να απομακρυνθούν από την διοίκηση των εκκλησιών τους, αν και τόσοι επίσκοποι έλαβαν απόφαση για την καθαίρεσή τους»¹⁰⁹.

Επειδή, λοιπόν, τίποτα δεν ορίζεται από τους κανόνες σχετικό με τη λύση του προκειμένου ζητήματος, ούτε πουθενά γίνεται λόγος για τις χειροτονίες που έγιναν από καθηρημένους, το ζήτημα θα εξεταστεί κατ' αναλογία με όσα καθορίζονται αναφορικά προς το κύρος της χειροτονίας και του βαπτίσματος των αιρετικών, το οποίο είναι από τα ουσιωδέστερα και κυριότατα μυστήρια της ευσεβείας και αποτελεί τη θύρα για την προσαγωγή στον Χριστό, όπως είναι γνωστό σε όλους. Επίσης, θα ληφθεί υπ' όψιν η πράξη της εκκλησίας «η οποία είναι Εκκλησία του ζώντος Θεού, στύλος και θεμέλιο της αλήθειας»¹¹⁰, καθώς μερικές αναφορές σχετικές προς το μυστήριο της ιερωσύνης.

I.

Ο εξηκοστός όγδοος αποστολικός κανόνας μιλώντας αποκλειστικά για τους αιρετικούς προστάζει τα εξής: «Εάν κάποιος επίσκοπος ή πρεσβύτερος ή διάκονος δεχτεί δεύτερη χειροτονία από κάποιον, να καθαιρείται και αυτός και ο χειροτονήσας, εκτός και αν αποδειχτεί ότι είχε χειροτονία από τους αιρετικούς. Όσοι βαπτίστηκαν ή χειροτονήθηκαν από αυτούς ούτε πιστοί, ούτε κληρικοί μπορούν να είναι»¹¹¹.

Εν τούτοις, η ορθή ερμηνεία του κανόνα διατυπώνεται στην Μ' επιστολή του αγίου Θεοδώρου του Στουδίτου προς τον Ναυκράτιο: «Σχετικά με αυτό που έχεις πει ότι δεν κάνει διάκριση ο κανόνας, αλλά αποφαινεται οριστικώς ότι όσοι χειροτονήθηκαν ή βαπτίστηκαν από αιρετικούς δεν είναι δυνατόν να είναι ούτε κληρικοί, ούτε πιστοί, πρέπει να γνωρίζεις ότι αιρετικούς ονομάζει ο αποστολικός κανόνας εκείνους που δεν βαπτίστηκαν και δεν βαπτίζουν στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Αυτό γίνεται σαφές από την θεία φωνή του Μεγάλου Βασιλείου που λέει ότι, αιρέσεις είναι όσοι έχουν εντελώς αποκοπεί και αλλοτριωθεί από την πίστη, ενώ σχίσματα όσοι για κάποιες εκκλησιαστικές αιτίες και ζητήματα ιάσιμα έχουν μεταξύ τους απομακρυνθεί»¹¹².

Η δε Α' οικ. σύνοδος της Νίκαιας (325) με τον όγδοο κανόνα αποδέχεται τους κληρικούς των Καθαρών ή Ναυατιανών, που προσέρχονται στην καθολική εκκλησία, στον ιερατικό τους βαθμό με απλή χειροθεσία και ευχή, με την υποχρέωση μόνο να ομολογήσουν μπροστά σε όλους «ότι θα συνταχθούν και θα ακολουθήσουν τα δόγματα της καθολικής εκκλησίας». Το ότι η φράση που συναντάται στον κανόνα «αφού χειροθετηθούν αυτοί», δεν σημαίνει την χειροτονία, αλλά απλώς την επίθεση των χειρών με ευλογία, γίνεται σαφές και από τα όσα ακολουθούν στον κανόνα, αλλά κυρίως από την, δια στόματος του ιερού Ταρασίου, αυθεντική

¹⁰⁹ Επιστ. 211. Πβλ. και 226 και 251. Πβλ Ευσ. Εκκλ. Ιστ. Ζ.' XXX 18.

¹¹⁰ Α' Τιμ. γ', 15.

¹¹¹ Πβλ. Γ Οικ. συν. καν. 2.

¹¹² Μεγ. Βασιλείου, καν. α'

ερμηνεία της Ζ' Οικουμενικής συνόδου, η οποία και εφαρμόζει τον κανόνα¹¹³ στους προσερχομένους από οποιαδήποτε αίρεση, αν και κυρίως αφορά στους σχισματικούς, όπως ήσαν οι Καθαροί ή Ναυατιανοί. Αυτών ο αρχηγός Ναυάτος «χειροτονήθηκε με μάταιη και εικονική χειροθεσία επίσκοπος, όπως λέγει ο Ρώμης Κορνήλιος (περί το 250) στην Εκκλ. Ιστ. του Ευσεβίου, από μεθυσμένους και άσωτους». Το ότι καταδικάστηκε σύμφωνα με τον εκκλησιαστικό κανόνα, το αναφέρει ο Ευσέβιος λέγοντας, «Στο τέλος της επιστολής των επισκόπων που έφτασαν στη Ρώμη και βεβαίωσαν την ατασθαλία του Ναυάτου, έφτιαξε κατάλογο»¹¹⁴ ο Κορνήλιος. Δύο, ακόμα, σύνοδοι απεκήρυξαν τον Ναυάτο, η μεν στην Καρχηδόνα επί Κυπριανού αποτελούμενη από ογδόντα τέσσερις επισκόπους, η δε στην Αντιόχεια επί του επισκόπου Δημητριανού «καθαίρεσε τον Ναυάτο επειδή έρρεπε προς την αμαρτία»¹¹⁵.

Η Β' Οικουμενική Σύνοδος (381) τους προσερχομένους στην ορθοδοξία και στη μερίδα των σωζομένων από τους αιρετικούς, τους διαιρεί με τον έβδομο κανόνα της σε δύο τάξεις: τους Αρειανούς¹¹⁶ μεν και τους Μακεδονιανούς και τους Σαββατιανούς, και τους Ναυατιανούς που ονομάζουν τους εαυτούς τους καθαρούς και αριστερούς (ή μάλλον αρίστους), και τους Τεσσαρασκαϊδεκατίτες δηλαδή τους Τετραδίτες, και τους Απολλιναριστές τους αποδέχεται σε κοινωνία αφού δώσουν λίβελλο πίστεως και αναθεματίσουν κάθε αίρεση, και σφραγιστούν με άγιο μύρο¹¹⁷. τους Ευνομιανούς δε, που βαπτίζονται με μία κατάδυση και τους Μοντανιστές και τους Σαβελλιανούς που πρεσβεύουν την υιοπατορία, και τους προσερχομένους από όλες τις άλλες γνωστές αιρέσεις, τους δέχεται ως Έλληνες (ειδωλολάτρες), και τους υποβάλλει σε κατήχηση και σε εξορκισμούς, και αφού παραμείνουν ικανό χρονικό διάστημα στην εκκλησία τους επιτρέπει να βαπτίζονται. Τον ζ' αυτόν κανόνα της Β' οικουμενικής συνόδου αντιγράφοντας κατά λέξη, επικυρώνει η ΣΤ' που συγκροτήθηκε το 691 στον Τρούλλο, και συμπληρώνοντάς τον αυθεντικώς ορίζει, οι Μανιχαίοι οι οποίοι ονομάστηκαν έτσι από τον Μάνεντα που αποκαλούσε τον εαυτό του Παράκλητο, και οι Ουαλεντιανοί και οι Μαρκωνιστές, και όσοι προέρχονται από όμοιες αιρέσεις, να γίνονται δεκτοί βαπτιζόμενοι ομοίως όπως οι Έλληνες (ειδωλολάτρες). οι δε Νεστοριανοί και Ευτυχιανοί και οι

¹¹³ Πρακτ. συν. τομ. β, σελ. 733, εκδ. Μηλίου.

¹¹⁴ Ευσ. Εκκλ. Ιστορ. ΣΤ, 13.

¹¹⁵ Πρακτ. Συνοδ. τομ. α', σελ. 97.

¹¹⁶ Πριν την Α' Οικουμενική σύνοδο ο Αλέξανδρος επίσκοπος Αλεξανδρείας καθαίρεσε μαζί με τον Άρειο και άλλους ομόφρονές του, ανάμεσά τους ήταν ο Πτολεμαΐδος Σεκούνδος και ο Μαρμαρικής Θεωνάς (βλ. το καθαιρετικό τους στα Πρακτ. α', σελ. 1613). Αυτοί και κατά την Α' Οικουμεν. σύνοδο μένοντας αμετάπειστοι στην ασέβεια του Άρειου καταδικάστηκαν μαζί του. «Την ίδια τύχη είχαν και αυτοί», αποφαίνονται οι ιεροί πατέρες της συνόδου (βλ. στο ίδιο σελ. 190 Επιστ. των πατέρων της συνόδου προς την Εκκλησία Αλεξανδρείας).

¹¹⁷ Τον λόγο της αποδοχής των αιρετικών δια του χρίσματος εξηγεί ο ιερός Θεοδώρητος λέγοντας για τους Ναυατιανούς ή Καθαρούς (τους οποίους η Α' Οικουμ. σύνοδος αποδέχτηκε χωρίς χρίσμα) «Και σε όσους βαπτίστηκαν από αυτούς δεν προσέφεραν το πανάγιο χρίσμα· γι' αυτό και σε όσους από αυτήν την αίρεση συνάπτονται στο σώμα της εκκλησίας οι πανεύφημοι πατέρες όρισαν να χρίονται», (Αιρετ. κακομυθ. λογ. γ, κεφ. ε', περί Ναυάτου, βλ. Migne Patrol. τομ. 100 σελ. 1317).

Σεβηριανοί, να δίνουν μόνο λιβέλλους και να αναθεματίζουν την αίρεση και τους αιρεσιάρχες Νεστόριο και Ευτυχή και Διόσκορο και Σεβήρο και τους λοιπούς αρχηγούς αυτών των αιρέσεων (καν. 95). Είναι, επίσης, γνωστό ότι η Γ' Οικ. σύνοδος (431), καθαιρώντας και αναθεματίζοντας τον Νεστόριο, καθάισε και όσους επισκόπους ήταν ομόφρονές του, ορίζοντας με τον β' και τον δ' κανόνα της τα εξής: «Αυτοί να είναι σύμφωνα με την απόφαση της αγίας συνόδου παντελώς αλλοτριωμένοι της ιερωσύνης και να εκπέσουν του βαθμού τους. Και το να είναι αυτοί καθηρημένοι φάνηκε δίκαιο στην αγία σύνοδο»¹¹⁸. Από τα προαναφερθέντα συνάγεται ότι για να έχει κύρος στην καθολική εκκλησία το βάπτισμα αυτών των αιρετικών, είναι ανάγκη να προϋπάρχει έγκυρη ιερωσύνη αυτών που τέλεσαν το βάπτισμα, και αντιστρόφως για το κύρος της ιερωσύνης είναι προαπαιτούμενο το έγκυρο του βαπτίσματος¹¹⁹.

Η Γ' Οικουμενική σύνοδος αποφαίνεται στον όρο της για τους δυσσεβείς Μεσσαλιανούς¹²⁰, δηλ. τους Ευχίτες, τα παρακάτω: «Όσοι ευρίσκονται στις επαρχίες των Μεσσαλιανών, δηλαδή των Ενθουσιαστών, αίρεσης... είτε κληρικοί είναι είτε λαϊκοί να μεθοδεύεται (=να χρησιμοποιείται μέθοδος και τρόπος) ώστε να έλθουν στην εκκλησία αναθεματίζοντας εγγράφως τα όσα περιλαμβάνονται στο αναφερόμενο συνοδικό, και να παραμένουν οι μεν κληρικοί στον κλήρο, οι δε λαϊκοί σε κοινωνία με την εκκλησία» (βλ. Πρακ. συνόδ.).

Ο μέγας και ουρανοφάντορας Βασίλειος († 379), του οποίου οι κανόνες επικυρώθηκαν από την ΣΤ' οικ. σύνοδο, στον πρώτο του κανόνα αφήνοντας κατ' αρχάς το ζήτημα των Καθαρών στο επιχώριο έθος των τοπικών εκκλησιών, επειδή όσοι εξέτασαν¹²¹ προγενέστερα το ζήτημα εξέδωσαν διαφορετικές αποφάσεις αναφορικάς προς το βάπτισμα, αποκηρύττει το βάπτισμα των Πεπουζηνών επειδή βλασφημούσαν το Άγιο Πνεύμα. «Εκείνο μόνο το βάπτισμα, λέγει, όρισαν οι παλαιοί να γίνεται δεκτό που δεν παραχαράσσει σε τίποτα την πίστη». Ορίζοντας δε παρακάτω τι είναι αίρεση, τι σχίσμα και τι παρασυναγωγή και κατατάσσοντας στη μοίρα των αιρετικών, που έχουν τελείως αποκοπεί και αλλοτριωθεί από την πίστη, τους Μανιχαίους και τους Ουαλεντιανούς και τους Μαρκιωνιστές και αυτούς τους Πεπουζηνούς, η οποίοι με ασέβεια και χωρίς ντροπή αποδίδουν την ονομασία του Παρακλήτου στον Μοντανό και την Πρίσκιλλα, συμπεραίνοντας, λέγει: «Αποφασισαν οι παλαιοί το μεν βάπτισμα των αιρετικών να είναι εντελώς απορριπτέο, αυτό όμως των αποσχισθέντων, ως ευρισκομένων ακόμα στην εκκλησία, να γίνεται δεκτό». Στη συνέχεια αφηγείται με διηγηματικό τρόπο πώς οι περί τον επίσκοπο Καρχηδόνας Κυπριανό και τον Καισαρείας Φιρμιλιανό τοποθέτησαν τους

¹¹⁸ Στο τύπο της καθαιρέσεως του Νεστορίου, που σώζεται στα πρακτικά, δεν αναφέρεται καθόλου η λέξη καθάιρεση σύμφωνα με την εξής αιτιολογία: «Ο Κύριος μας Ιησούς Χριστός που βλασφημήθηκε από αυτόν όρισε δια της παρούσης αγιότατης συνόδου να είναι ο Νεστόριος αλλοτριωμένος του ιερατικού αξιώματος και παντός ιερατικού συλλόγου» (τομ. α', 494). Περί της καθάιρεσης του Διοσκόρου Αλεξανδρείας από την σύνοδο της Χαλκηδόνας βλ. Ευαγγ. εκκλ. ιστορ. Β, 18.

¹¹⁹ Βλ. Α' Οικ. καν. 19.

¹²⁰ Από την αραβική λέξη «μουσσαλί» που δηλώνει τον ευχόμενο.

¹²¹ Την απόφαση της Α' Οικ. συνόδου για τους Καθαρούς βλ. παραπάνω.

Καθαρούς, αν και ήταν σχισματικοί, στην ίδια κατηγορία με τους (αιρετικούς) Εγκρατίτες και τους Υδροπαραστάτες και τους Αποτακτίτες. Διότι εκείνοι μεν υποστήριζαν ότι η μεν αρχή του χωρισμού έγινε με σχίσμα, οι δε (τους κατηγορούσαν ότι) αφού αποστάτησαν από την εκκλησία, δεν είχαν την χάρη του Αγίου Πνεύματος, αφού εξέλιπε η μετάδοση και διεκόπη η ακολουθία του χαρίσματος της ιερωσύνης. Καθότι οι πρώτοι επίσκοποι των σχισματικών, αφού είχαν λάβει από τους πατέρες τις χειροτονίες, είχαν μέσω της επιθέσεως των χειρών το χάρισμα της ιερατείας, αλλά όταν αποσχίσθηκαν έγιναν λαϊκοί και δεν είχαν την εξουσία ούτε να βαπτίζουν, ούτε να χειροτονούν, ούτε να μεταδίδουν σε άλλους την χάρη του Αγίου Πνεύματος από την οποία οι ίδιοι εξέπεσαν. Επομένως, όσους ανήκαν στην ομάδα των Καθάρων και των άλλων που κατονομάστηκαν παραπάνω, «οι περί τον Κυπριανό και Φιρμιλιανό», τους θεωρούσαν ως βαπτισμένους από λαϊκούς, και «αξίωναν όταν προσέρχονται στην εκκλησία να αναγεννώνται με το αληθινό βάπτισμα της εκκλησίας»¹²². Παραθέτοντας αυτά ως γνώμη του Κυπριανού και του Φιρμιλιανού ο ιερός πατέρας, κατόπιν αποφαινεται λέγοντας: «Επειδή όμως αποφάσισαν κάποιοι από την Ασία για τακτοποίηση των πολλών, να δεχτούν το βάπτισμά τους, ας γίνει δεκτό», αν και, όπως μετά από λίγο παρατηρεί, οι Εγκρατίτες για να δυσκολέψουν την επιστροφή, διέπραξαν κακουργήματα σχετικά με το βάπτισμα παραχαράσσοντας την συνήθεια. Και συνεχίζοντας γι' αυτούς την αναφορά του λέγει: «Νομίζω λοιπόν ότι, επειδή τίποτε σχετικά μ' αυτούς δεν έχει οριστεί σαφώς, έπρεπε εμείς να θεωρήσουμε άκυρο το βάπτισμα τους, κι αν κάποιος το είχε λάβει απ' αυτούς, όταν προσέρχεται στην εκκλησία, να τον βαπτίζουμε. Αν ωστόσο αυτό πρόκειται να είναι εμπόδιο στη γενική εκκλησιαστική οικονομία, πρέπει να χρησιμοποιήσουμε πάλι τη συνήθεια και να ακολουθήσουμε τους Πατέρες που ρύθμισαν τα ζητήματά μας. Γιατί φοβάμαι μήπως κάποτε, επειδή θέλουμε να τους αποθαρρύνουμε αυτούς σχετικά με το βάπτισμα, εμποδίσουμε αυτούς που θέλουν να σωθούν λόγω της αυστηρότητας της απόφασης· κι αν εκείνοι διατηρούν το δικό μας βάπτισμα, αυτό ας μη μας στενοχωρεί· γιατί δεν έχουμε χρέος να τους ανταποδώσουμε χάρη, αλλά να υπηρετούμε την ακρίβεια των κανόνων. Και με κάθε τρόπο να τηρηθεί ο τύπος ώστε όσοι προσέρχονται

¹²² Την γνώμη αυτή η σύνοδος που συνήλθε στη Ρώμη επί του επισκόπου Στεφάνου την απέρριψε, επειδή σε αυτούς είχε επικρατήσει αρχαία συνήθεια για όσους (από οποιαδήποτε αίρεση επιστρέφουν) να γίνεται μόνο η ευχή με την επίθεση των χειρών, όπως λέει ο Ευσέβιος (Εκκλ. Ιστορίας Ζ, 2. Πβλ. Πρακτ. συνόδ. τόμ. α' σελ. 97). Η απόφαση άλλης συνόδου που συνήλθε στην Αρελάτη το 314 από διακόσιους ή εξακόσιους, κατ' άλλους, επισκόπους έχει ως εξής κατά την μετάφραση από τα λατινικά: «Επειδή όσοι ευρίσκονται στην Αφρική σύμφωνα με τη δικιά τους συνήθεια αναβαπτίζουν, φάνηκε καλό στην σύνοδο να ερωτάται ο αιρετικός που προσέρχεται στην εκκλησία το σύμβολο της πίστεως και αν πιστοποιηθεί ως βαπτισμένος στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, να γίνεται μόνο επίθεση των χειρών· αν δε ο ερωτώμενος δεν αναφερθεί στην Τριάδα, τότε είναι σωστό να βαπτίζεται», (Επιστ. της συνόδου προς Σίλβεστρο Επίσκοπο Ρώμης· βλ. S. Optati de Schism Donatist. σελ. 183, εκδ. Παρίσι. 1702). Αλλά και η Α' Οικ. σύνοδος απέρριψε ομοίως με τον η' κανόνα την γνώμη του Κυπριανού. Πβλ. Ιω. Δαμασκηνού περί ορθοδ. πίστ. δ', 9, Migne Patrol. τομ. 94 σελ. 1147. Για το βάπτισμα που έχει τελεστεί από λαϊκό βλ. Φωτίου επιστ. προς Λέοντα αρχιεπ. Καλαβρίας, Migne Patrol. τομ. 102, σελ. 776.

(στην εκκλησία) από το βάπτισμα εκείνων, να χρίονται ασφαλώς μπροστά στους πιστούς και έτσι να προσέρχονται στα μυστήρια. Και ξέρω ότι τους αδελφούς που ήταν οπαδοί του Ζωίνου και του Σατορνίνου, ενώ ήταν από εκείνη την παράταξη, τους δεχτήκαμε σε επισκοπικές έδρες· επομένως όσους είχαν συνδεθεί με την παράταξή τους δεν μπορούμε πια να τους ξεχωρίσουμε από την εκκλησία, αφού μέσω της αποδοχής των επισκόπων τους, είναι σαν να διατυπώσαμε κάποιο κανόνα για κοινωνία μαζί τους». Όλη αυτήν την περικοπή, στην οποία ξεκάθαρα εκθέτει τη γνώμη του ο άγιος πατέρας, την χρησιμοποίησε και η Ζ' Οικουμενική σύνοδος για να διακηρύξει ότι οι χειροτονίες των αιρετικών είναι αποδεκτές¹²³.

Η Ζ' Οικουμ. σύνοδος (786) προκειμένου περί των επισκόπων που προσήλθαν από την αίρεση των Εικονομάχων¹²⁴ και οι οποίοι είχαν την χειροτονία από αιρετικούς, όταν ετέθη το ζήτημα αν θα γίνονται δεκτοί με τον βαθμό τους, μετά από μακρά έρευνα πολλών παραδειγμάτων του παρελθόντος και αποδείξεων από τις πατερικές και συνοδικές χρήσεις, τους αποδέχτηκε μετά χαράς και τους αποκατέστησε στις επισκοπικές τους έδρες, δίνοντας μόνο λίβελλο και αναθεματίζοντας την αίρεση. «Διότι η χειροτονία είναι από τον Θεό», όπως αποφαίνεται (η Σύνοδος) δια του επικεφαλής ιερού Ταρασίου, και «διότι παντού οι πατέρες είναι σύμφωνοι μεταξύ τους, και εναντίωση σε αυτούς δεν υπάρχει καμία, αλλά αντίθετοι σε αυτούς είναι μόνο όσοι δεν κατανοούν την οικονομία και τους σκοπούς τους»¹²⁵. Σε όλη την σχετική συζήτηση καθώς δεν έγινε από κανέναν καμία ένσταση εάν κάποιος είχε λάβει την χειροτονία από καθηρημένο, μόνο δύο περιπτώσεις ελήφθησαν υπ' όψιν: α) εάν κάποιος ορθόδοξος επίτηδες απήλθε σε αιρετικό επίσκοπο για να λάβει την ιερωσύνη, «και μάλιστα ενώ υπήρχαν ορθόδοξοι επίσκοποι από τους οποίους ήταν δυνατό να χειροτονηθεί καθώς είπε ο ιερός Ταράσιος «όταν γίνεοι συνοδική συμφωνία και ομόνοια των εκκλησιών στην ορθοδοξία, αυτός που θα τολμήσει, ο ορθόδοξος δηλαδή, να χειροτονηθεί από τους βέβηλους αιρετικούς να υποβληθεί σε καθαίρεση· και η αγία σύνοδος είπε, αυτή είναι μια δίκαιη κρίση»· και β) αν ο προερχόμενος από τους αιρετικούς κληρικός έχει κάποιο αμάρτημα που παρεμποδίζει την ιερωσύνη. Με τον τρόπο αυτό οι θείοι πατέρες έδειξαν ότι είναι αληθινοί λειτουργοί του φιλόανθρωπου Θεού, του ισχυρού Δεσπότη που κρίνει με επιείκεια την ανθρωπινή αδυναμία και με πολλή φειδώ κυβερνά τα ανθρώπινα, και διδάσκει έτσι τον λαό ότι είναι δίκαιος και φιλόανθρωπος¹²⁶.

¹²³ Βλ. Πρακτ. τομ. β', σελ. 733-734.

¹²⁴ Τους εικονομάχους επισκόπους, οι οποίοι επί Κοπρωνύμου αριθμούσαν περί τους τριακοσίους πενήντα, τους αναθεμάτισαν όλες οι υπόλοιπες εκκλησίες, αναθεματίζοντας μαζί και την εκκλησία Κωνσταντινουπόλεως καθώς κυβερνιόνταν από αιρετικούς εικονομάχους επισκόπους, (Βλ. Πρακτ. τομ. β', σελ. 721 κ. εξ.).

¹²⁵ Στο ίδιο σελ. 744.

¹²⁶ Σοφ. Σολ. ιβ', 18. Έτσι κατά τον Κικέρωνα και τον ιερό Αυγουστίνο «summa justitia, summa injuria», δηλαδή, άκρα δικαιοσύνη, άκρα αδικία. Κικέρ. de offie. βιβλ. Α' κεφ. Χ. 33. Πβλ. Δημοσθ. περί Συνταξ. 171.

Παραδείγματα επισκόπων που έγιναν δεκτοί σε κοινωνία, αν και είχαν λάβει την χειροτονία από αιρετικούς και προφανώς καταδικασμένους επισκόπους, αναφέρονται στην πραγματεία¹²⁷ περί ενώσεως των Αρμενίων του Γρηγορίου Μητροπολίτου Χίου από σελ. 93-104, όπου όμως τα όσα παρατηρούνται στο τέλος της § 14 περί της ισχύος της χειροτονίας που έγινε από καθηρημένο δεν συμφωνούν κατά πάντα με όσα αναφέρονται στην σελ. 97, ΣΤ'.

II.

Η πράξη της εκκλησίας δεν είναι άμοιρη παραδειγμάτων που αποδεικνύουν ότι η χειροτονία, καθώς και κάθε άλλη ιεροπραξία, που έγινε από καθηρημένο επίσκοπο είναι έγκυρη. Το πρώτο περί τούτου παράδειγμα δίδεται από αυτήν την πρώτη οικουμενική σύνοδο η οποία θεράπευσε το σχίσμα των Μελιτιανών και διέταξε την αποδοχή των κληρικών που είχαν χειροτονηθεί από τον καθηρημένο αρχηγό τους Μελίτιο στο βαθμό τους τον καθένα με απλή ευχή και χειροθεσία, σύμφωνα με την περί των Ναυατιανών διάταξη του η' κανόνα και το ισχύον αρχαίο έθος, όπως αναφέρει ο Ευσέβιος¹²⁸. Ο εν λόγω Μελίτιος ήταν επίσκοπος Λυκοπόλεως της Αιγύπτου, ο οποίος επειδή βρέθηκε ένοχος για πολλές παρανομίες, για άρνηση της πίστης και θυσία στα είδωλα, καθαιρέθηκε (γύρω στο 302). Μη αποδεχόμενος όμως την καθαίρεση και συγκεντρώνοντας ικανό αριθμό οπαδών, έκανε το λεγόμενο σχίσμα των Μελιτιανών. Παρέδωσε δε στον Αλέξανδρο Αλεξανδρείας ο Μελίτιος, αφού επήλθε συμβιβασμός, κατάλογο μόνο με επισκόπους που χειροτονήθηκαν από αυτόν, οι οποίοι ήσαν εικοσιοκτώ τον αριθμό¹²⁹.

Εκτός της πράξεως αυτής, η οποία έχει μέγιστο κύρος, αφού συντελέστηκε από οικουμενική σύνοδο, αναφέρονται και από τον ιερό Φώτιο τα εξής: «Ο Πέτρος ο Μογγός (480) όντας πρεσβύτερος καθαιρέθηκε από τον άγιο Προτέριο, κατόπιν αναμείχθηκε στον φόνο του Τιμοθέου, και μετά από αυτό άρπαξε τον θρόνο της Αλεξανδρείας και αναθεμάτιζε καθημερινά την σύνοδο της Χαλκηδόνας. Όσοι χειροτονήθηκαν από αυτόν, αν και καθηρημένος και φονιάς και αιρετικός, όντας και αυτοί αιρετικοί, αφού μετανόησαν έγιναν δεκτοί στην εκκλησία με τον ιερατικό τους βαθμό. Τον Ακάκιο (επίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως 481-9), εν όσω ήταν εν ζωή, οι Ρωμαίοι τον καθαίρεσαν, μετά τον θάνατό του δε, όταν βασίλευε ο Ιουστίνος ο διάδοχος του Αναστασίου, έστειλαν πρεσβεία προς αυτόν (τον Ιουστίνο) και τον διέγραψαν από τα δίπτυχα, με όσους όμως χειροτονήθηκαν από αυτόν (τον Ακάκιο) συλλειτουργούσαν»¹³⁰.

Ο επίσκοπος Ρώμης Σιμπλίκιος κατηγορούσε τον Ακάκιο ότι προστάτευε τους μονοφυσίτες περί τον αιρετικό Επίσκοπο Αλεξανδρείας Πέτρο τον Μογγό και

¹²⁷ Έκδ. στην Κωνσταντινούπολη, 1871.

¹²⁸ Βλ. Εκκλ. Ιστορ., όπου παραπάνω. Επιστ. της Α' Οικουμ. συνόδ. προς την Εκκλησία Αλεξανδρείας στα Πρακτ. τόμ. Α.

¹²⁹ Βλ. εκτενέστερα σχετικά με αυτό στο τέλος της παρούσας πραγματείας.

¹³⁰ Βλ. Επιστ. Φωτίου, έκδ. Βαλέττα, Λονδίνο 1864, σελ. 562.

είχε κοινωνία μαζί τους. Ο διάδοχος του Σιμπλικίου Φήλικας τον καταδίκασε ως αιρετικό, τον καθαίρεσε, τον αναθεμάτισε¹³¹ και εφ' εξής δημιουργήθηκε σχίσμα μεταξύ των δύο εκκλησιών, αφού οι διάδοχοι του Ακακίου δεν διέγραφαν το όνομά του από τα δίπτυχα, και μόλις τριάντα έτη μετά, γύρω στο 519, ειρήνευσαν μεταξύ τους κατά την βασιλεία του Ιουστίνου.

Στη σελίδα 991-3 του β' τόμου των πρακτικών των συνόδων (της έκδοσης του Μηλίου) ευρίσκεται συνοδική πράξη, συνταχθείσα (το 1147) επί Μιχαήλ του επισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, με την οποία κατηγορείται μεταξύ των άλλων και ως αναβαπτιστής ο επίσκοπος Βαλβίσσης Λεόντιος, καθώς βάπτισε εκ νέου παιδί που είχε ήδη βαπτιστεί από καθηρημένο ιερέα. Ο δε πατριάρχης Αντιοχείας Θεόδωρος ο Βαλαμών ερμηνεύοντας τον ιθ' κανόνα της συνόδου της Σαρδικής αναφέρει τα εξής: «Ας σημειωθεί ότι από τον παρόντα κανόνα καμία κρίση δεν υπέστησαν όσοι έλαβαν την ιερωσύνη από καθηρημένους ή αναθεματισμένους».

Μετά την περιβόητη εκείνη σύνοδο της Φλωρεντίας (1437-9), οι τρεις ορθόδοξοι πατριάρχες της Ανατολής, Αλεξανδρείας Φιλόθεος, Αντιοχείας Δωρόθεος και Ιεροσολύμων Ιωακείμ, συγκρότησαν σύνοδο στα Ιεροσόλυμα (το 1443), και «αργούς από κάθε ιεροπραξία και εκκλησιαστική κατάσταση και ανίερους» ανεκήρυξαν επισήμως, «ως βέβηλους και αιρετικούς», όσους υπέγραψαν τον όρο της ενώσεως και όσους είχαν όμοια φρονήματα με τους δυτικούς, «μέχρις ότου εξεταστεί η υπόθεση από κοινού σε οικουμενική σύνοδο». Ακόμα αποφασίστηκε να αφοριστούν και να είναι αλλοτριωμένοι της Αγίας Τριάδος, αν τυχόν δείξουν απείθεια στην πράξη της αργίας και της στέρησης της ιερωσύνης που τους επιβλήθηκε. Εξετάστηκε δε η υπόθεση από κοινού σε σύνοδο που συγκροτήθηκε το 1450 στον ναό της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη, παρόντων των ιδίων πατριαρχών Αλεξανδρείας και Αντιοχείας και του Ιεροσολύμων Θεοφάνους. Η σύνοδος αυτή καταδίκασε την σύνοδο της Φλωρεντίας και ακύρωσε τα όσα δογματίσε, όσους δε από αυτούς που υπέγραψαν και συναίνεσαν στον όρο της Φλωρεντίας και έπειτα μετανόησαν τους συγχώρεσε, μη κάνοντας κανένα λόγο περί χειροτονιών που έγιναν κατά το διάστημα των επτά ετών (1443-1450), ενόσω δηλαδή οι ένοχοι αρχιερείς και ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος, που έμεινε αμετανόητος μέχρι το τέλος και παύθηκε από την σύνοδο, τελούσαν υπό την καταδίκη του όρου της συνόδου των Ιεροσολύμων¹³².

¹³¹ «Επί Ζήνωνος ο Φήλικας Ρώμης έκανε σχίσμα εξ αιτίας του Ακακίου του αιρετικού Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, τον οποίο και αναθεμάτισε· το ίδιο έκαναν και από την πλευρά του Κωνσταντινουπόλεως, απαλείφοντας το όνομα του Ρώμης και διακόπτοντας την κοινωνία». Βλ. Νικήτ. Χαρτοφύλακος Νικαέως στο «Κατά ποίους καιρούς κτλ. εσχίσθη από της εκκλ. Κωνσταντινουπόλεως ή των Ρωμαίων εκκλ.» § δ' και ε' στο Patrolog. Migne τομ. 120 σελ. 716.

¹³² Βλ. Μελετ. εκκλ. ιστορ. τόμ. γ', σελ. 300-2 και Πρακτ. της εν Κωνσταντινουπόλει συνόδ. στον τομ. Καταλλαγής.

III.

Η ιερωσύνη είναι ένα από τα επτά μυστήρια της ορθόδοξης καθολικής Εκκλησίας του Χριστού, απολύτως αναγκαία για την πνευματική της διακυβέρνηση και οικονομία που σκοπό έχει την επίτευξη της εν Χριστώ σωτηρίας των πιστών¹³³. Μυστήριο δε γενικά «λέγεται η ιερή πράξη, που ενεργείται με υλικά μέσα και γίνεται αντιληπτή με τις αισθήσεις, μέσω της οποίας αυτός που συμμετέχει με πίστη αξιώνεται της χάριτος του Θεού, αγιάζεται διά του Αγίου Πνεύματος, και γίνεται ζωντανό και ενεργό μέλος της Εκκλησίας του Χριστού»¹³⁴. Ιδιαίτερος δε το μυστήριο της ιερωσύνης είναι η τελετή, κατά την οποία «ο επίσκοπος επιθέτοντας τα χέρια του στον εκλεγμένο υποψήφιο και επικαλούμενος το Άγιο Πνεύμα, ως όργανο Αυτού, μεταδίδει σ' αυτόν το χάρισμα της ιερωσύνης, της οποίας η διακονία είναι τριπλή»¹³⁵. Διαφορετικά, «στο μυστήριο της ιερωσύνης το Πνεύμα το Άγιο μέσω της χειροθεσίας των επισκόπων τοποθετεί τον κανονικά εκλεγμένο στο να οικονομεί τα μυστήρια και να ποιμαίνει την εκκλησία του Θεού. Έτσι πρέπει να μας θεωρεί ο κάθε άνθρωπος, ως υπηρέτες του Χριστού και οικονόμους των μυστηρίων του Θεού. Να προσέχετε τους εαυτούς σας και το ποίμνιο, στο οποίο το Πνεύμα το Άγιο σας τοποθέτησε επισκόπους για να ποιμαίνετε την εκκλησία του Θεού»¹³⁶.

Σύμφωνα, λοιπόν, με όσα ελέχθησαν, με την καθαίρεση δεν απομακρύνεται ούτε αναιρείται το χάρισμα της ιερωσύνης, της οποίας το ποιητικό αίτιο είναι κυρίως αυτό το Πανάγιο Πνεύμα, αλλά παρεμποδίζεται και κωλύεται η ενέργειά της. Με διαφορετικό τρόπο το κατονομάζει και ως «έκπτωση από την υπηρεσία» ο Μέγας Βασίλειος στον να' κανόνα του διότι «Αμετάκλητα είναι τα χαρίσματα και η κλήση του Θεού», κατά τον θείο Απόστολο¹³⁷. Αποφαίνεται, επίσης, και η Ζ' οικουμενική σύνοδος δια του στόματος του ιερού Ταρασίου λέγοντας: «Και πάλι αληθινή είναι η φωνή του Θεού ότι δεν θα πεθάνουν τα τέκνα για χάρη των πατέρων τους, και ότι από τον Θεό είναι η χειροτονία»¹³⁸. Παρομοίως αποφαίνεται και ο ιερός Οπτάτος, επίσκοπος της πόλεως Μιλέβης της Αφρικής, που άκμασε μετά τα μέσα της δ' εκατονταετηρίδος, λέγοντας κατά μετάφραση από τη λατινική γλώσσα: «Πριν αμαρτήσει ο Σαούλ, κρίστηκε βασιλιάς, μετά δε το χρίσμα, αμαρτήσε πολύ· τούτο βλέποντας ο Θεός και για να διατηρηθεί ανέπαφο το έλαιον θέλοντας να προβάλλει παράδειγμα, επέδειξε μετάνοια. “Μετανόησα,

¹³³ Λέγει δε ο θείος Χρυσόστομος: «Πρόκειται φυσικά για προφανή παραφροσύνη, να περιφρονεί δηλαδή κάποιος τόσο μεγάλη εξουσία, χωρίς την οποία ούτε τη σωτηρία, ούτε τα επηγγελμένα αγαθά μπορούμε να επιτύχουμε. Οι ιερείς είναι εκείνοι, στους οποίους ενεπιστεύθη η πνευματική μας αναγέννηση κατά τον τοκετό του βαπτίσματος. Δια των ιερών ενδυνάμστε τον Χριστό, συνθαπτόμαστε με τον Υιό του Θεού και γινόμαστε μέλη του μακαρίου σώματός του, της Εκκλησίας κτλ», Περί Ιερωσ. λόγ. γ', V.

¹³⁴ Ιερ. Κατηχ. κτλ. υπό Δ. Βερναρδάκη § 92.

¹³⁵ Στο ίδιο § 110.

¹³⁶ Χριστ. Κατηχ. κτλ. εκ του Ρωσσικού, εκδ. εν Οδησσώ, 1841. α' Κορ. δ', 1. Πράξ. κ', 28.

¹³⁷ Ρωμ. ια', 29.

¹³⁸ Πρακτ. Συνόδ. τόμ. β', σελ. 738-9.

λέγει, που έχρισα βασιλιά τον Σαούλ»¹³⁹. Και μπορούσε ασφαλώς ο Θεός να αφαιρέσει το έλαιο (=χρίσμα) που είχε δώσει, αλλά επειδή θέλησε να διδάξει ότι και από τον αμαρτωλό δεν πρέπει αυτό να αφαιρείται, αυτός που το έδωσε εφάρμοσε την μετάνοια, καθότι έχει γραφεί: «Μην αγγίζετε τους χριστούς μου, και μην κακοποιείτε τους προφήτες μου»¹⁴⁰. Ο Θεός υπερασπίζεται το έλαιό του· αν και το αμάρτημα είναι του ανθρώπου, το χρίσμα όμως είναι του Θεού· για τα δικαιώματά του ο Θεός επεφύλαξε την κρίση του»¹⁴¹. Αποκαλώντας δε αδελφό τον επίσκοπο των σχισματικών Δονατιστών Παρμενιανό και οριοθετώντας ξεκάθαρα την διαφορά μεταξύ σχισματικών και αιρετικών, τους μεν αιρετικούς κρίνει ως εντελώς αλλοτριωμένους από τα μυστήρια της καθολικής εκκλησίας, για δε τους σχισματικούς επειδή έχουν αυτά κοινά με τους καθολικούς (δηλ. τους ορθοδόξους), αποφαινεται με τον παρακάτω τρόπο: «Και σε μας (τους καθολικούς), τέλος, και σ' αυτούς (τους Δονατιστές) ένας είναι ο εκκλησιαστικός τρόπος, κοινά τα αναγνώσματα, ίδια η πίστη, και ίδιες οι τελετές της πίστεως και τα μυστήρια»¹⁴². Οι Δονατιστές δε, ήταν επίσημα καταδικασμένοι από δύο τοπικές συνόδους, από μία στη Ρώμη το 313, και μία άλλη πολυπληθέστερη που συνήλθε στην Αρελάτη της Γαλλίας το 314. Το έτος δε 411 οι περισσότεροι από αυτούς τους επισκόπους και τους λαϊκούς ενώθηκαν με την καθολική εκκλησία, με τους κληρικούς να διατηρούν τους ιερατικούς τους βαθμούς¹⁴³.

Ο μέγας και Ουραντοφάντορας Βασίλειος τόσο πολύ ήταν πεπεισμένος, ότι η χειροτονία που τελέστηκε ορθά μία φορά δεν επαναλαμβάνεται δεύτερη, ώστε δυσπιστεί όταν ακούει ότι ο Αρειανόφρωνας επίσκοπος Σεβαστείας Ευστάθιος αναχειρόνησε κάποιους, και τον κατακρίνει ότι πραγματοποίησε τόλμημα που κανείς αιρετικός δεν είχε παλαιότερα τολμήσει, «εάν πράγματι είναι αληθινός ο λόγος και όχι εφεύρεση που δημιουργήθηκε με σκοπό τη διαβολή»¹⁴⁴. Με τον να' δε κανόνα ορίζοντας ακριβέστερα, τί είναι καθαίρεση κατά τους κανόνες, αποφαινεται ως εξής: «Τα όσα αφορούν στους κληρικούς οι κανόνες τα εξέθεσαν χωρίς διαφοροποίηση, ορίζοντας μια τιμωρία για όσους έπεσαν σε παράπτωμα, δηλαδή την έκπτωση από την διακονία, είτε αυτοί είχαν κάποιο ιερατικό βαθμό, είτε εκτελούσαν διακονία αχειροτόνητου (δηλ. Αναγνώστου κλπ.)».

«Οι Ιταλοί ιερείς, αν και καθαιρέθηκαν από όλους τους πατέρες, λάβε υπ' όψιν σου, λέγει ο Ιωσήφ ο Βρυέννιος, και πριν από εκείνους ο αρχηγός τους, τα όσα όμως ιερουργούνται από αυτούς να τα δεχτείς κατά πάντα ως άγια και τέλεια, όπως ακριβώς και όσα τελούνται από αυτούς που έχουν καθαιρεθεί από εμάς»¹⁴⁵.

¹³⁹ Α' Βασιλ. ιε', 11.

¹⁴⁰ Αντί του «μη επιβάλλετε χείρας (=μην κακοποιείτε)» οι Ο' έχουν «μη πονηρεύεσθε (=μην ενεργείτε με πανουργία)», Ψαλμ. ρδ', 15.

¹⁴¹ Sancti Optat. de schismate Donatistarum βιβλ. II 23. 25.

¹⁴² Στο ίδιο, V.4, «*Denique et apud nos et apud vos una est conservatio, communes lectiones, eadem fides, ipsa fidei sacramenta, eadem mysteria*», Πβλ. I.10.12. III.9.

¹⁴³ Εκκλ. ιστορ. Κοντογ. τόμ. α'. Συνόδ. Καρθ. καν. οζ', ρη', ρκη', ρκθ', ρλβ'.

¹⁴⁴ Επιστ. 130.

¹⁴⁵ Επιστ. β' προς Νικήτ. Ιερέα.

Και ο πολὺς Ευγένιος ο Βούλγαρις αφού μελέτησε σε βάθος το πράγμα με τη σοφία που τον διακρίνει, αποφαίνεται¹⁴⁶ ως εξής: «Ἡ καθαίρεση αποτελεί έκπτωση ἀπὸ το ιερατικὸ λειτουργημὰ καὶ κατὰ τούτο μόνον διαφέρει ἡ διηνεκὴς αὐτὴ καὶ χωρὶς τέλος ἀργία (για ὅσους ἔχουν διαπράξει ἀμάρτημα κωλυτικὸ τῆς ιερωσύνης) ἀπὸ τὴν (ἀπλή) ἀργία, στο ὅτι ἡ δευτέρη ἐπιβάλλεται γιὰ συγκεκριμένο χρόνον, μετὰ τὸν ὁποῖο ἐπέρχεται ἡ ἀποκατάσταση, ἐνῶ ἡ πρώτη ἐπεκτείνεται δια βίου χωρὶς τὴν ἐλπίδα τῆς ἀποκατάστασης. Δε συνιστᾷ ὁμῶς ολοσχερὴ ἐξάλειψη τῆς ιερωσύνης, πρὸς Θεοῦ, καθὼς αὐτὴ μένει ἀνεξάλειπτη καὶ ἔχει χαρακτήρα ἀκαθαίρετο. Ὅπως ἀκριβῶς ἐάν κάποιος τιμωρηθεῖ με ἀργία καὶ μὴ σεβόμενος τὴν ἐπιβληθεῖσα σὲ αὐτὸν ποινὴ ιερουργήσῃ, γιὰ τὸν εαυτὸ τοῦ μὲν κατεργάζεται βαρύτερη ἀμαρτία, τὰ δε δῶρα που προσφέρει ἀγιάζονται με τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ τελεταρχικοῦ Πνεύματος. Ἔτσι, λοιπόν, ἐάν κάποιος ιερεὺς υποβληθῇ σὲ καθαίρεση καὶ αὐτοὶ ἐναντιωθῇ στὴν ἀπόφαση, γιὰ τὸν εαυτὸ μὲν τοὺς συσσωρεύουν βαρύτερη κόλαση με τὸ νὰ μετέχουν στὰ τῆς ιερωσύνης, τὰ ὅσα ὁμῶς ἔχουν τελέσει δὲν θεωροῦνται ἄκυρα καὶ χωρὶς τὴν ἀγιαστικὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, καθὼς Αὐτὸ εἶναι που τελειώνει τὰ μυστήρια καὶ ἐπιβραβεύει με τὴ χάρη Τοῦ ὅσους προσέρχονται με εὐλάβεια καὶ πίστη σὲ αὐτά. Ἀς ἀμφιβάλλει, λοιπόν, κανεὶς ὅπως λέγει ὁ Νικόλαος Καβάσιλας (στὴν Εὐμην. τῆς θείας λειτουργ. κεφ. μστ') μόνον ἀν πιστεύει ὅτι ὁ ιερέας εἶναι αὐτὸς ὁ κύριος τῆς προσαγωγῆς τῶν δώρων». Ὅλα αὐτὰ ἐπιβεβαιώνονται ἀσφαλέστερα καὶ ἀπὸ τὴν προαναφερθεῖσα συνοδικὴ ἀπόφαση κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Βαλβίσης Λεοντίου καὶ τὴν ἀποδοχὴ με τὴν ιερωσύνη τοὺς ὁσων ἐπισκόπων καὶ ἄλλων κληρικῶν εἶχαν χειροτονηθεῖ ἀπὸ τὸν καθηρημένο Μελίτιο καὶ τὸν Πέτρο τὸν Μογγό, ἀκόμα δε καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων παραδειγμάτων καθαιρεθέντων ἐπισκόπων που ἀποκαταστάθηκαν στὶς ἐδρες τοὺς ἢ σὲ ἄλλες χωρὶς δευτέρη χειροτονία, τὰ ὁποῖα ἀπαντώνται στὴν πράξη τῆς ἐκκλησίας τόσο στοὺς ἀρχαίους¹⁴⁷ καὶ τοὺς νεώτερους χρόνους, ἀκόμα δε καὶ τοὺς πρόσφατους¹⁴⁸.

Πρὸς τὴν ὀρθὴ αὐτὴ ἀποψὴ γιὰ τὸν ἀνεξάλειπτο καὶ ἀναφαίρετο χαρακτήρα τῆς ιερωσύνης συνάδει, τέλος, καὶ ἡ συνταχθεῖσα ἀπὸ τὸν Δημήτριο Βερναρδάκη Κατήχηση, ἡ ὁποία ἐγκρίθηκε συνοδικὰ ἀπὸ τὴν κεντρικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ τὸ ἔτος 1872, με σκοπὸ νὰ ἀποτελέσει εὐσεβὴ καὶ πνευματικὴ τροφὴ τῆς

¹⁴⁶ Κριτικ. Επιστάσ. σελ. 277-280.

¹⁴⁷ Βλ. Μεγ. Βασ. επιστ. 263.3

¹⁴⁸ Ὁ Νεῖλος ἀπὸ το ὅρος τοῦ Ἀθῶ, ὁ ὁποῖος τελευταῖα μετὰ τὸν Ευγένιο τὸν Ξηροποταμηνό, μετέβη στὴν Ἀλεξάνδρεια γιὰ νὰ ἐπιτροπεύει τὸν πάσχοντα πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Νικάνορα καὶ χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος Πενταπόλεως, καθαιρέθηκε ἀπὸ τὸν Γρηγόριο Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν σύνοδό του· αὐτὸς δε ἀφού εἶχε ψηφιστεῖ καὶ ἐξωνομαστεῖ διάδοχος τοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας λειτουργοῦσε καὶ βάπτιζε με τὰ χέρια τοῦ καὶ τελούσε ἄλλες ιεροτελεστίες, πεθαίνοντας ὁ Νικάνορας αὐτὸς υπερίσχυσε τῆς μερίδας τοῦ Ευγενίου καὶ ἀναγνωρίστηκε ὡς γνήσιος διάδοχος ἀπὸ τὴν πολιτεία με τὴν ἐκδοσὴ σουλτανικοῦ βερατίου· κατόπιν ὁ Σωφρόνιος ὀρίζεται στο σουλτανικὸ βεράτιο που τοῦ δόθηκε διάδοχος τοῦ Νεῖλου που παύθηκε. Ὅταν κατόπιν ὁ Νεῖλος τὸ 1872 ἔτυχε συγχωρήσεως ἀπὸ τὴν σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως που τὸν εἶχε καθαιρέσει διαμαρτυρήθηκε ἐναντίον τῆς ὁ Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιος, ἀλλὰ τὸ κύρος τὸν ιεροπραξιῶν που εἶχαν γίνῃ ἀπὸ τὸν καθηρημένο Νεῖλο κανεὶς δὲν το ἀμφισβήτησε.

ορθόδοξου νεολαίας, και η οποία προσεπικυρώθηκε προσφάτως και από την σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος. Αναφέρει δε κατά λέξη τα εξής: «Όπως δε ένα είναι το βάπτισμα και δεν επαναλαμβάνεται, έτσι και η ιερωσύνη είναι μία, και αφού μεταδοθεί μια φορά μένει ανεξάλειπτη σ' αυτόν που μεταδόθηκε. Συνεπώς η χειροτονία ή η προχείριση που έγινε μια φορά, δεν επαναλαμβάνεται, αρκεί να τελέστηκε κανονικώς, ακόμα και από ετεροδόξους»¹⁴⁹. Ασφαλώς είναι προφανές, ότι εξ αντιθέτου και η χειροτονία που δεν τελέστηκε κανονικώς, έστω και αν έγινε από ορθόδοξο επίσκοπο, είναι άκυρη και δεν λέγεται χειροτονία. Για παράδειγμα αν αυτός χειροτονήσει αβάπτιστο ή κατά την χειροτονία παραποιήσει ασεβώς τον τύπο της επικλήσεως, και αντί της θείας χάριτος εκφωνήσει διαφορετικά λόγια κατά την πονηρή του διάνοια. Τα λόγια της επικλήσεως και η επίθεση των χειρών είναι η ουσία του μυστηρίου. Γι' αυτό και αν παραληφθούν ή διαστραφούν ασεβώς αναιρούν ολοσχερώς το μυστήριο. Τα όσα θεωρούνται δευτερεύοντα και επουσιώδη σχετικά με το μυστήριο μπορούν να διαφέρουν, όπως για παράδειγμα στην χειροτονία του επισκόπου υπάρχει στα Ευχολόγια αρχαιότερος τύπος που έχει ως εξής· «Με την ψήφο και τη δοκιμασία των θεοφιλεστάτων ιερέων και κληρικών», και άλλος νεότερος που λέει· «Με την ψήφο και τη δοκιμασία των ιερωτάτων μητροπολιτών και αρχιεπισκόπων και επισκόπων» κτλ.

Κατόπιν όλων αυτών, πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την χειροτονία τελείται μυστήριο, διά του οποίου μεταδίδεται από τον Θεό το θείο χάρισμα της ιερατείας, η δε καθαίρεση δεν συνιστά μυστήριο, αλλά απλή πράξη, με την οποία ανακοινώνεται η έκπτωση από την υπηρεσία και παρεμποδίζεται έτσι η διενέργεια των καθηκόντων της ιερωσύνης για τους αναφερομένους στην απόφαση της καθαίρεσης λόγους.

IV.

Από τα όσα ελέχθησαν μέχρις εδώ γίνεται φανερό με ποιο τρόπο εννοείται το ανίερο της ιερωσύνης των αιρετικών (αυτών ασφαλώς που αποδέχονται το μυστήριο της ιερωσύνης ομοίως με την ορθόδοξη εκκλησία, και όχι όπως οι Πρεσβυτεριανοί και όσοι το απορρίπτουν εντελώς) ομοίως δε και των καθηρημένων, όπως δηλαδή υπονοεί ο ξη' αποστολικός κανόνας, και απαντά στους άλλους κανόνες¹⁵⁰ και σε πολλούς πατέρες, ιδίως δε σε όσους αποφαίνονται στις συνόδους. Λέγεται δηλαδή ότι οι ιερωμένοι των αιρετικών είναι ανίεροι και δεν έχουν καμία ιερατική χάρη ομοίως και οι καθηρημένοι γενικά κατά το εξής, ότι αυτοί (οι καθηρημένοι) μεν, ή βρέθηκαν φανερά ανάξιοι της ιερωσύνης ή καταδικάστηκαν για άλλους οποιουδήποτε λόγους, και τους αφαιρέθηκε με την καθαίρεση το δικαίωμα να ενεργούν τα ιερατικά τους καθήκοντα. Οι δε αιρετικοί, φυσικά, για την τόσο μεγάλη διαστροφή των δογμάτων και την ασέβεια

¹⁴⁹ § 110. Είναι προφανές ότι εδώ δεν γίνεται λόγος για τους ετεροδόξους που δεν αποδέχονται το μυστήριο της ιερωσύνης, όπως οι Διαμαρτυρόμενοι και οι Πρεσβυτεριανοί της εποχής μας.

¹⁵⁰ Συνόδ. Λαοδ. καν. λβ'. «Δεν πρέπει από τους αιρετικούς να λαμβάνει κανείς ευλογίες, οι οποίες είναι μάλλον αλογίες παρά ευλογίες».

αποξενώθηκαν από την αποθησαυρισμένη στην εκκλησία του Χριστού ανόθευτη και ορθή πίστη και την ποθούμενη σωτηρία, και επομένως είναι παντελώς έξω από την σωτηρία κιβωτό της αποστολικής και καθολικής εκκλησίας, είτε καθαιρέθηκαν οι πρώτοι αρχηγοί τους, είτε όχι. Διότι η αίρεση, όπως λέγεται, και μάλιστα αυτή που αρνείται την ένσαρκη οικονομία ή αλλιώς αυτή που ανατρέπει το προσκυνητό μυστήριο της Αγίας Τριάδος, αυτή καθ' εαυτήν «χωρίζει από την εκκλησία του Χριστού»¹⁵¹. Ομολογουμένως έξω από την εκκλησία του Χριστού δεν υπάρχει σωτηρία, διότι ούτε η σωστική πίστη βρίσκεται ακέραιη και ανόθευτη, ακόμα και αν τηρούνται από τους αιρετικούς απaráλλακτες οι τελετές των μυστηρίων, όπως στην καθολική εκκλησία του Χριστού¹⁵². Συνεπώς, δικαίως θεωρούνται, από αυτόν που πιστεύει ορθοδόξως, ως ανίεροι και στερημένοι ευλογίας οι δυσεβείς αυτοί ιερωμένοι των κακοδόξων. Αναφέρει δε ο ιερός Ταράσιος κατά την Ζ' Οικουμενική Σύνοδο τα εξής: «Και εγώ αισθάνομαι αποστροφή για τους χειροτονημένους από αυτήν την αιτία, δηλαδή την διαστροφή της πίστεως», ερμηνεύοντας την επιστολή του Μεγάλου Βασιλείου προς τους Νικοπολίτες πρεσβυτέρους στην οποία λέγει: «Δεν αναγνωρίζω ως επίσκοπο, ούτε συναριθμώ με τους ιερείς του Χριστού αυτόν που από βέβηλα χέρια καταλύοντας την πίστη ανήλθε στο αξίωμα»¹⁵³. Σε διαφορετική περίπτωση θα ήταν περιττή η παρεμπόδιση της κοινωνίας και της συμπροσευχής¹⁵⁴ με τους αιρετικούς, και η υποβολή στα ίδια επιτίμια της καθαίρεσης και του αναθέματος όσων κοινωνούν με αυτούς, ως ομοφρόνων τους¹⁵⁵. Ολοσχερώς δε περιττή θα ήταν και η καθαίρεση του κληρικού αυτού που διέπραξε αμαρτία ή που εξ αιτίας άλλου λόγου έπρεπε να τιμωρηθεί με την ίδια ποινή, αν ήταν επιτρεπτό στους καθηρημένους, δηλαδή σε αυτούς που εύλογα και δίκαια παύθηκαν από την υπηρεσία, και στους αιρετικούς γενικά, να ενεργούν ξανά τα της ιερωσύνης στην εκκλησία των πιστών, δηλαδή να ποιμαίνουν πάλι την εκκλησία του Θεού.

Εξ αυτού είναι προφανές ότι το κύρος των ιερατικών πράξεων του επισκόπου είναι τόσο στενά συνδεδεμένο με την ενεργή προστασία (διαποίμανση) του λαού, ώστε αν παραιτηθεί κανείς εντελώς από αυτήν την προστασία, δηλαδή την επισκοπή, η ιερωσύνη του θα είναι φυσικά αργή και ανενέργητη, καθώς δεν θα έχει πού να την ενεργήσει, αφού θα έχει εν τω μεταξύ κατασταθεί άλλος κανονικός επίσκοπος¹⁵⁶. Γι' αυτό και οι φράσεις «καθαίρεση από την επισκοπή ή τον θρόνο, καθαίρεση της ιερωσύνης, έκπτωση ή παύση από την υπηρεσία ή τον βαθμό», όταν λέγονται για επισκόπους και πρεσβυτέρους, πρέπει να εκλαμβάνονται ως συνώνυμοι στην εκκλησιαστική γλώσσα. Εξ αιτίας δε της ενόριας (καθορισμένης) δικαιοδοσίας των επισκοπικών καθηκόντων σε ορισμένο

¹⁵¹ Πρακτ. συνόδ. τόμ. β', σελ. 732-3.

¹⁵² «Extra ecclesiam salus nulla», Κυπριαν. de unitate ecclesiae.

¹⁵³ Επιστ. 240. Πβλ. Επιστ. 239. Ο λόγος του ιερού πατρός είναι για τον πρεσβύτερο Φρόντονα που χειροτονήθηκε από τους Αρειανούς στην Νικόπολη της Αρμενίας.

¹⁵⁴ Αποστ. καν. 45, 65.

¹⁵⁵ Γ' Οικ. καν. 2-4, Πβλ. όρ. συνόδ.

¹⁵⁶ Γ' Οικ. καν. 2-4, Πβλ. όρ. συνόδων.

ποίμνιο, στερούνται αναφιβόλως του νομίμου κύρους οι «παρ' ενορίαν» (εκτός επισκοπής) ιεροτελεστικές πράξεις που γίνονται¹⁵⁷ χωρίς τη ρητή άδεια των κατά τόπους εκκλησιαστικών προϊσταμένων (επισκόπων). Εξ αυτού και οι τιτουλάριοι επίσκοποι που χειροτονούνται απολελυμένως (χωρίς επαρχία) δεν μπορούν πουθενά να ενεργούν νόμιμα τα σχετικά με την ιερωσύνη εξ' ιδίας εξουσίας και αυθεντίας, καθώς δεν έχουν δική τους εκκλησία και ποίμνιο. Εφ' όσον δεν τους δοθεί η άδεια από τον κανονικό επίσκοπο της εκκλησίας, είναι παντελώς αργοί όπως και οι μη χειροτονημένοι εξ αρχής, αν και απολαμβάνουν και της τιμής και της θέσης¹⁵⁸. Το ίδιο μπορεί να λεχθεί και για τους ιερείς που περιφέρονται χωρίς ενορία¹⁵⁹. Μόνο αν τύχει σε κάποια εκκλησία όλοι οι επίσκοποι να εκλείψουν εξ αιτίας κάποιας περιστάσης, μπορούν αυτεξουσίως και αυτοδικαίως επίσκοποι από άλλη εκκλησία να μεταβούν εκεί και απροσκόπτως και νομίμως να εκτελέσουν τα επισκοπικά καθήκοντα, με τη συναίνεση ασφαλώς του λαού.

V.

Οι θειότατοι πατέρες και διδάσκαλοι της εκκλησίας του Χριστού και Θεού των πάντων, που κατά καιρούς έλαμψαν σαν φωστήρες, αυθεντικώς διά της επισκοπικής τους εξουσίας οικονόμησαν τα πάντα προς το συμφέρον της ψυχικής σωτηρίας των ανθρώπων διά του Αγίου Πνεύματος¹⁶⁰. Καθώς τέθηκαν για τον σκοπό αυτό επίσκοποι και ποιμένες της εκκλησίας, επέτρεψαν, όπως είδαμε, την αποδοχή στους κόλπους της Εκκλησίας των κληρικών που προέρχονταν από την αίρεση στον ιερατικό τους βαθμό, τον οποίον έλαβαν από βέβηλα χέρια έχοντας την χειροτονία από αιρετικούς, όπως ακριβώς και το βάπτισμα, και αυτοί έτσι πολλούς από αυτούς δέχθηκαν συχνά στην κοινωνία της Εκκλησίας, αν και ήταν χειροτονημένοι και βαπτισμένοι από αιρετικούς που ομολογουμένως είχαν καθαιρεθεί με συνοδικές αποφάσεις. Και το έκαναν αυτό λαμβάνοντας υπ' όψιν την ορθότητα και την κανονικότητα της τελέσεως των μυστηρίων («δεν βαπτίστηκαν παρά με τον παραδεδομένο τρόπο», όπως λέγει ο μέγας Βασίλειος¹⁶¹), και στον έκτοτε χαραγμένο και ανεξάλειπτο και αναφαίρετο χαρακτήρα των ειδικών τούτων χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος, έδωσαν εκ των υστέρων το νόμιμο και αναγκαίο κύρος εφαρμόζοντας την οικονομία χάρη της ποθούμενης σωτηρίας, για να έχουν ενεργή ισχύ και δύναμη στην καθολική εκκλησία το βάπτισμα και η χειροτονία αυτών που προέρχονται από την αίρεση και κήρυτταν πριν τα ανόσια και βέβηλα. Αυτό γίνεται φανερό και από το αντίθετο, ότι άλλων αιρέσεων τόσο το βάπτισμα όσο και η χειροτονία

¹⁵⁷ Γ' Οικ. συνόδ. Επιστ. προς την εν Παμφυλία εκκλ. κλπ. Βλ. αυτήν στο Πηδάλ. σελ. 100.

¹⁵⁸ Δ' Οικουμ. καν. 6, ΣΤ' Οικ. καν. 37.

¹⁵⁹ Α' Οικ. καν. 15, Δ' Οικ. καν. 5.

¹⁶⁰ «Όσα πράττουν κάτω οι ιερείς, αυτά άνω τα επικυρώνει ο Θεός, και την γνώμη των δούλων βεβαιώνει ο Δεσπότης. Τι άλλο τους έδωσε, παρά ολόκληρη την ουράνια εξουσία;» κτλ. Χρυσ. περί Ιερωσ. λόγος γ', V. Ιω. κ', 21.

¹⁶¹ Μεγ. Βασ. καν. α'.

απορρίπτονται, και όσοι προέρχονται από αυτές αφού κατηχηθούν πριν βαπτίζονται ως Έλληνες (ειδωλολάτρες)¹⁶². Η δεύτερη οικουμενική σύνοδος ρητώς απορρίπτει το βάπτισμα των Ευνομιανών, αφού βαπτίζουν με μία κατάδυση, και τόσο αναγκαία προαπαιτούμενο θεωρείται το κύρος του βαπτίσματος αυτού που πρόκειται να χειροτονηθεί, ώστε η Α' οικουμενική σύνοδος της Νίκαιας με τον ιθ' κανόνα της διατάζει για τους Παυλιανιστές¹⁶³, εάν κάποιος από αυτούς κατετάγησαν στον κλήρο χωρίς προηγουμένως να βαπτιστούν από άγνοια, να βαπτίζονται με τον ορθόδοξο τρόπο, και έπειτα, αν επιδείξουν άμεμπτο βίο, να χειροτονούνται, χωρίς να λαμβάνεται υπ' όψιν η προγενέστερη χειροτονία. «Πώς, λοιπόν, είναι δυνατόν, όπως λέγει ο Ζωναράς, αυτός που δεν είναι βαπτισμένος κατά την ορθόδοξη πίστη να μπορεί να θεωρηθεί ότι κατά την χειροτονία λαμβάνει την επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος;». Συνεπώς, κατά τα προαναφερθέντα μπορεί ασφαλώς να λεχθεί ότι, όποιον το βάπτισμα επικυρώνει η Εκκλησία αποδεχόμενη ως ορθό, τούτων και η χειροτονία είναι αποδεκτή· όποιον το βάπτισμα είναι παντελώς απαράδεκτο, αυτών και η χειροτονία είναι εντελώς απορριπτέα¹⁶⁴. Είναι άλλωστε γνωστό ότι όσοι είχαν λάβει το λεγόμενο κλινικό βάπτισμα είχαν κώλυμα για την ιερωσύνη.

VI.

Από όσα προαναφέρθηκαν συνάγεται γενικώς και με ασφάλεια, ότι αφού πιστοποιηθεί αναμφισβήτητα η ορθότητα του βαπτίσματος, έπειτα και της χειροτονίας κατά συνέπεια, όσοι κληρικοί προσέρχονται από την αίρεση στην καθολική ορθόδοξη εκκλησία του Χριστού να δίδουν απλώς την ομολογία της πίστης και να αναθεματίζουν την αίρεση, όπως έγινε και κατά την Ζ' οικουμενική σύνοδο για τους προσερχομένους εικονομάχους επισκόπους και τους λοιπούς κληρικούς, ή και συγχρόνως μετά από χρήση με άγιο μύρο, αν δεν χρίστηκαν, όπως ορίζει ο ζ' κανόνας της Β' οικουμενικής συνόδου. Όσοι χειροτονήθηκαν από καθηρημένους και σχισματικούς επισκόπους, επειδή προέρχονται από την εκκλησία, να γίνονται δεκτοί σε κοινωνία κατά την διαταγή του η' κανόνα της Α' οικουμενικής συνόδου, ο καθένας δηλαδή με τον ιερατικό του βαθμό και το σχήμα του¹⁶⁵.

¹⁶² Βλ. ανωτ. υπ' αριθ. Ι.

¹⁶³ Σχετικά με το βάπτισμα των Παυλιανιστών ή Παυλικιανών λέγει ο ιερός Αυγουστίνος τα εξής: «Ideo eorum baptismum pio illegitimo habitum, quia non baptizant in nomine Trinitatis», δηλαδή: «Γι' αυτό το βάπτισμά τους είναι άνομο και άκυρο, γιατί δεν βαπτίζουν στο όνομα της Τριάδος» (De haeresibus 54). Εξ αυτού και αποκαλούνταν και δεύτεροι Ιουδαίοι επειδή αρνούνταν την Αγία Τριάδα.

¹⁶⁴ Πβλ. συνόδ. Λαοδ. καν. 7 και 8. Γρηγ. Νύσσ. Επιστ. ε'.

¹⁶⁵ Σε κάποιο αποδιδόμενο στον Ιουστίνο τον φιλόσοφο και μάρτυρα σύγγραμμα με τον τίτλο «Αποκρίσεις προς τους ορθοδόξους περί τινων αναγκαίων ζητημάτων», συναντάμε την εξής απάντηση σχετικά με τη βεβαιότητα και το κύρος του βαπτίσματος όσων επιστρέφουν από την αίρεση, «Του αιρετικού που προσέρχεται στην ορθοδοξία το σφάλμα της κακοδοξίας διορθώνεται με την αλλαγή του φρονήματος, του βαπτίσματος με την χρίση του αγίου μύρου, της χειροτονίας με τη

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΜΕΛΙΤΙΑΝΩΝ

ΕΚΤΕΝΕΣΤΕΡΑ

Η Α' Οικουμενική σύνοδος επιμελήθηκε ανάμεσα στα άλλα και τη διόρθωση του σχίσματος των Μελιτιανών στην Αίγυπτο, οι οποίοι έλαβαν την ονομασία τους από τον Μελίτιο ή Μελέτιο επίσκοπο Λυκοπόλεως της Θηβαΐδος. Η θεραπεία έγινε με την αποδοχή του Μελιτίου στο επισκοπικό μόνο αξίωμα χωρίς την άδεια να λειτουργεί, καθώς και όσων χειροτονήθηκαν από αυτόν, αν και καθηρημένο, τόσο επισκόπων όσο και πρεσβυτέρων και διακόνων με τις ίδιες συνθήκες και κατά τον ίδιο τρόπο, όπως με τον όγδοο κανόνα ορίστηκε για τους Καθαρούς ή Ναυατιανούς, δηλαδή με βεβαίωση του καθενός στον ιερατικό του βαθμό με απλή χειροθεσία και ευχή. Διηγείται δε την υπόθεση η ίδια η σύνοδος γράφοντας προς την εκκλησία Αλεξανδρείας τα εξής: «Υπολείπονταν μόνο το ζήτημα του αυθάδους Μελιτίου και των όσων χειροτονήθηκαν από αυτόν, και σ' αυτήν την περίπτωση φάνηκε καλό στη σύνοδο, αγαπητοί αδελφοί, σε ότι αφορά στον Μελίτιο η σύνοδος να κινηθεί με φιλανθρωπία (με βάση την ακρίβεια δεν ήταν άξιος καμίας συγγνώμης) και να μείνει στην πόλη του χωρίς καμία εξουσία ούτε να χειροτονεί, ούτε να προχειρίζει, ούτε να χειροθετεί ούτε να μεταβαίνει σε χωριό ή πόλη εξ αιτίας αυτής της προφάσεως· να έχει απλώς την τιμή του ονόματος του επισκόπου. Όσοι δε χειροτονήθηκαν από αυτόν να αποκατασταθούν με μυστική χειροτονία (δηλαδή συλλειτουργία)¹⁶⁶ και να γίνουν δεκτοί σε κοινωνία, και να έχουν και την τιμή και την άδεια να λειτουργούν, να είναι όμως οπωσδήποτε δεύτεροι σε κάθε ενορία και εκκλησία μετά από όσους έχουν χειροτονηθεί από τον τιμιώτατο συλλειτουργό μας Αλέξανδρο. Αυτό παραχωρήθηκε σε όλους τους άλλους, για τον Μελίτιο όμως αποφασίστηκε διαφορετικά εξ αιτίας της άτακτης συμπεριφοράς του και της επιπόλαιης και αυθάδους γνώμης του, να μην του δοθεί δηλαδή καμία εξουσία και αυθεντία καθώς είναι άνθρωπος που μπορεί να κάνει πάλι τα ίδια»¹⁶⁷. Αναφέρει δε και ο Σωζόμενος τα εξής: «Όσοι χειροτονήθηκαν από

χειροθεσία» δηλαδή με την επίθεση των χειρών και την ευχή. Το σύγγραμμα αυτό αποδίδεται από τους νεότερους κριτικούς στον ιερό Θεοδώρητο επίσκοπο Κύρου.

¹⁶⁶ Σχετικά με την πολλαπλή σημασία των λέξεων χειροτονείν, χειροτονία, χειροθεσία, βλ. ερμην. κανόνων και Σουϊκήρου Thesaurum-Ecclesiasticum. Και σχετικά με την συγκεκριμένη φράση «μυστικωτέρα χειροτονία βεβαιωθέντας», ότι δεν δηλώνει την εξ αρχής χειροτονία με επανάληψη του μυστηρίου, όπως μπορεί να υπονοήσει κάποιος αμαθής, βλ. Σουϊκ. ό.π. διότι όχι μόνο όσα αναφέρουν οι πατέρες σχετικά με τον κανόνα η' αποσαφηνίζουν την έννοια της φράσης, αλλά και αυτό το ρήμα «βεβαιούν» ομοίως σημαίνει την επικύρωση και επιβεβαίωση οποιασδήποτε προγενέστερης πράξης ή τελετής.

¹⁶⁷ Στου Γελασίου Κυζικηνού τα Πρακτ. συνόδ. τόμ. α. στην αρχή του 86 τόμ. μέρος Α' της Πατρολογίας του Migne υπάρχει σύγγραμμα του Τιμοθέου πρεσβυτέρου της Κωνσταντινουπόλεως που

τον Μελίτιο να γίνουν δεκτοί σε κοινωνία και να έχουν άδεια να λειτουργούν, και να είναι ανάμεσα στους κληρικούς δεύτεροι στην τιμή σε κάθε επαρχία και ενορία, και να καταλάβουν τις θέσεις όσων έχουν ήδη πεθάνει (ιδίως οι επίσκοποι στη θέση των αποθανόντων επισκόπων), εάν με τη γνώμη του πληρώματος φανούν άξιοι και ασφαλώς με τη συμφωνία του επισκόπου της εκκλησίας των Αλεξανδρέων»¹⁶⁸.

Για το ότι ο Μελίτιος καθαιρέθηκε και εξ αιτίας της καθάρσεως έκανε το σχίσμα, είναι μάρτυρας αψευδής και αξιόπιστος και αυτόπτης των γεγονότων ο πολύπαθος και μέγας Αθανάσιος, που λέγει τα εξής στον κατά των Αρειανών απολογητικό του λόγο (§ 59): «Ο Πέτρος σε εμάς έγινε επίσκοπος πριν τον διωγμό, κατά δε τη διάρκεια του διωγμού μαρτύρησε (το 311). Αυτός ο Μελίτιος από την Αίγυπτο, ο λεγόμενος επίσκοπος, βρέθηκε ένοχος για πολλές παρανομίες και θυσία (στα είδωλα) και καθαιρέθηκε από κοινή σύνοδο επισκόπων (γύρω στο 301 ή 302)· αλλά δεν προσέφυγε σε άλλη σύνοδο, ούτε προθυμοποιήθηκε να απολογηθεί μετά από όλα αυτά, αλλά έκανε σχίσμα, και οι οπαδοί του αντί να ονομάζονται Χριστιανοί μέχρι σήμερα ονομάζονται Μελιτιανοί, και ξεκίνησε αμέσως να υβρίζει τους επισκόπους, διαβάλλοντας τον Πέτρο και μετά τον Αχιλλά, και μετά τον Αχιλλά τον Αλέξανδρο. Αυτό το έκανε με πανουργία παραδειγματιζόμενος από τον Αβεσσαλώμ, και επειδή ντρέπονταν για την καθάρση προσπαθούσε με διαβολές να εξαπατήσει και τους ακέραιους. Ενώ έκανε αυτά ο Μελίτιος, ξέσπασε και η Αρειανική αίρεση· αλλά στην σύνοδο της Νίκαιας η μεν αίρεση αναθεματίστηκε και οι Αρειανοί αποκόπηκαν, οι δε Μελιτιανοί έγιναν απόλυτα δεκτοί σε κοινωνία». Ομοίως και ο ιστορικός Σωκράτης αναφέρει: «Από τον Πέτρο τον Επίσκοπο Αλεξανδρείας, που μαρτύρησε επί Διοκλητιανού, καθαιρέθηκε κάποιος Μελίτιος επίσκοπος μιας πόλεως των Αιγυπτίων για πολλές αιτίες, και μάλιστα επειδή κατά τη διάρκεια του διωγμού αρνούμενος την πίστη θυσίασε. Αυτός αφού καθαιρέθηκε, προσέλκυσε πολλούς οπαδούς, και έγινε αρχηγός της αίρεσης αυτών που μέχρι σήμερα αποκαλούνται στην Αίγυπτο Μελιτιανοί»¹⁶⁹.

Μετά την επιστροφή των πατέρων της συνόδου της Νίκαιας στις επαρχίες τους, εξ αιτίας του συμβιβασμού που επήλθε παρέδωσε ο Μελίτιος προσωπικά στον Αλέξανδρο κατάλογο που περιελάμβανε τους επισκόπους που είχε χειροτονήσει στην Αίγυπτο, εικοσιοκτώ τον αριθμό, καθώς και πέντε πρεσβυτέρους και τρεις διακόνους στην Αλεξάνδρεια. Αυτό το μαρτυρά, επίσης, και ο μέγας Αθανάσιος λέγοντας: «Όταν ο Μελίτιος έγινε δεκτός, γνωρίζοντας την πανουργία του ο μακαρίτης Αλέξανδρος απαίτησε από αυτόν βρέβιο¹⁷⁰ των επισκόπων που διατείνονταν ότι είχε στην Αίγυπτο και των πρεσβυτέρων και διακόνων της Αλεξάνδρειας, και όποιων άλλων στα περίχωρα. Τούτο το έπραξε ο

διαχωρίζει τους προσερχόμενους σε τρεις τάξεις· οι Μελιτιανοί τοποθετούνται σ' αυτούς που ούτε βαπτίζονται, ούτε χρίονται, αλλά απλώς δίνουν λίβελλο όταν προσέρχονται.

¹⁶⁸ Εκκλ. Ιστορ. Α', 24.

¹⁶⁹ Εκκλ. Ιστορ. Α', 6. Ο Σωκράτης άκμασε την ΣΤ' εκατονταετηρίδα.

¹⁷⁰ Λατινική λέξη, (brevium=κατάλογος).

πάπας Αλέξανδρος, ώστε όταν ο Μελίτιος λάβει από την εκκλησία την παρρησία (εξουσία) να μην μπορεί να έρθει σε συναλλαγή με πολλούς άλλους και λέγοντας ψέμματα να παρουσιάζει κάθε μέρα (ως επισκόπους) αυτούς που ήθελε. Κατόπιν αφού παραθέτει ονομαστικό κατάλογο των χειροτονημένων από τον καθηρημένο Μελίτιο επισκόπων σ' όλη την Αίγυπτο και των πρεσβυτέρων και διακόνων της Αλεξάνδρειας, όπως απαριθμήθηκαν παραπάνω, συμπληρώνει ο ιερός πατέρας: «Αυτούς τους συγκεκριμένους παρέδωσε ο Μελίτιος στον επίσκοπο Αλέξανδρο»¹⁷¹. Είναι ασφαλώς προφανές, ότι οι χειροτονημένοι από τον καθηρημένο επίσκοπο Μελίτιο χειροτόνησαν στις ενορίες τους πολλούς πρεσβυτέρους και διακόνους στο διάστημα αυτό των εικοσιπέντε ετών περίπου, μέχρι την Α' Οικουμενική Σύνοδο.

Πέντε μήνες μετά τον συμβιβασμό και αφού είχε πεθάνει ο Αλέξανδρος άρπαξε την ευκαιρία ο Μελίτιος που αρέσκονταν στις ταραχές και ξεσήκωσε τους οπαδούς του (για την διαδοχή του θρόνου, όπως φαίνεται, διότι κατά τον Επιφάνιο οι Μελιτιανοί κατόρθωσαν να τοποθετήσουν διάδοχο στο θρόνο του Αλεξάνδρου κάποιον Θεωνά, ο οποίος επέζησε μόλις ένα τρίμηνο), και συντάραξε πάλι την εκκλησία της Αιγύπτου, αφού είχε ήδη συνασπιστεί η ομάδα του με τους Αρειανούς κατά του μεγάλου Αθανασίου, έχοντας ως αρχηγό κάποιον Ιωάννη¹⁷². «Οι δε Μελιτιανοί, λέγει ο μέγας Αθανάσιος, αν και έπρεπε να ησυχάσουν και να παραμείνουν στη χάρη καθώς έγιναν ολοκληρωτικά αποδεκτοί, αυτοί σαν να ήταν σκύλοι δεν άφησαν πίσω το ξέρασμά τους, αλλά πάλι δημιουργούσαν ταραχές στις εκκλησίες. Επιπλέον, ο Ευσέβιος (επίσκοπος Νικομηδείας) μαθαίνοντας αυτά και καθώς ήταν προσκείμενος στην Αρειανική αίρεση στέλνει και εξαγοράζει τους Μελιτιανούς με πολλές υποσχέσεις»¹⁷³. Και αλλού ομοίως αναφέρει: «Αυτό που με ζήλο επεδίωκε ο Ευσέβιος πραγματοποιήθηκε τώρα· και από εμάς άρπαξε τις εκκλησίες, και τους επισκόπους και τους πρεσβυτέρους που δεν είχαν κοινωνία με αυτούς τους εξόρισε, επειδή έτσι θέλησε, και τον λαό που τους αποστρέφονταν τον απέκλεισε από τις εκκλησίες, και τις παρέδωσε στους ήδη από καιρό καταδικασμένους Αρειανούς, έτσι ώστε ενωμένοι με το ψεύδος των Μελιτιανών να έχουν άδεια να απαγγέλλουν σε αυτές τα ασεβή τους λόγια»¹⁷⁴.

Το σχίσμα αυτό των Μελιτιανών, συμπορευόμενο με τον πολύμορφο αρειανισμό, διήρκεσε μέχρι την έβδομη εκατονταετηρίδα· όσοι δε επέστρεφαν από αυτό γίνονταν γενικά δεκτοί σε κοινωνία με την καθολική εκκλησία χωρίς να

¹⁷¹ Λόγ. απολογ. κατά Αρειανών § 75.

¹⁷² Ο επίσκοπος της Λυκοπόλεως Μελίτιος, τον οποίον καταδίκασε η σύνοδος της Νίκαιας, πεθαίνοντας, χειροτόνησε κάποιον Ιωάννη επίσκοπο στη θέση του αντίθετα προς την απόφαση της Νίκαιας (δηλαδή λειτούργησε πάλι αν και ήταν εμποδισμένος και του είχε επιβληθεί αργία από κάθε ιεροπραξία). Αυτούς που φρονούσαν τα όμοια με τον Ιωάννη τους καλόπιασαν οι άνθρωποι του Ευσεβίου και τους έπεισαν να κατηγορήσουν τον Αθανάσιο ότι δεν χειροτονήθηκε κανονικά», Νικήτ. Χωνιάτ. Θησαυρ. ορθοδ. Πίστ. βιβλ. VI, α', στην Πατρολ. Migne 140.

¹⁷³ Λόγ. απολογ. κατά Αρειανών § 75.

¹⁷⁴ Επιστ. προς τους επισκόπους Αιγύπτου και Λιβύης § 22.

βαπτίζονται, ούτε να χρίονται, όπως λέγει ο άγιος Θεόδωρος ο Στουδίτης¹⁷⁵. Είναι όμως πιθανόν ότι όσοι κληρικοί επέστρεφαν από αυτούς ασφαλίζονταν στους ιερατικούς τους βαθμούς με ευχή και χειροθεσία, σύμφωνα με την απόφαση της Α' οικουμενικής συνόδου που περιλαμβάνεται στην προαναφερθείσα συνοδική επιστολή και στον η' κανόνα, κατά την αρχαία συνήθεια που επεκράτησε.

*Στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης,
τη 19^η Οκτωβρίου του 1874.*

¹⁷⁵ Επιστ. 10 προς Ναυκράτιον. Βλ. και την σημ. 2.

Κείμενο 5.

Ἐκθεσις καθηγητοῦ
Ἰωάννου Ἀναστασιάδου

ΕΡΩΤΗΣΙΣ¹⁷⁶

Εἶγε καὶ ὅπως ἐπιτρέπουσιν οἱ ἱεροὶ κανόνες δέχεσθαι τὸν ὑπὸ καθηρημένου καὶ σχισματικοῦ χειροτονηθέντα ἱερέα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ ἀπόκρισις θέλει σχηματισθῇ ἐκ τῆς ἀκολουθοῦ ἐκθέσεως καὶ ἐρμηνείας τῶν σχετικῶν κανόνων καὶ πράξεων τῆς Ἐκκλησίας.

Α'.

Ἐκ τῶν ἱερῶν κανόνων ὁ ἡ' τῆς ἀγίας Α' οἴκουμ. Συνόδου ἐπέτρεψε τὴν παραδοχὴν τῆς ἱερωσύνης τῶν Ναυατιανῶν, τῶν ἄλλως Καθαρῶν ὀνομαζομένων, λέγων ὧδε· «Περὶ τῶν ὀνομαζόντων μὲν ἑαυτοὺς Καθαροὺς ποτέ, προσερχομένων δὲ τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε χειροθετούμενους αὐτοὺς, μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ. Πρὸ πάντων δὲ τοῦτο ὁμολογῆσαι αὐτοὺς ἐγγράφως προσήκει, ὅτι συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας δόγμασι, τουτέστι καὶ διγάμοις κοινωνεῖν καὶ τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ παραπεπτωκόσιν, ἐφ' ὧν καὶ χρόνος τέτακται, καὶ καιρὸς ὥριστα ὥστε αὐτοὺς ἀκολουθεῖν ἐν πᾶσι τοῖς δόγμασι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας». Τὸ ἐπίλοιπον μέρος τοῦ κανόνος παραλείπεται, ὡς μὴ ἀφορῶν τὸ προκείμενον ζήτημα.

Τοῦτον τὸν κανόνα ἐρμηνεύων ὁ Ζωναρᾶς λέγει· «Καὶ εἰ κεχειροτονημένοι εἰσὶν εἰς ἐπισκόπους, ἢ πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους, οἱ ἐξ αὐτῶν προσιόντες τῇ ἐκκλησίᾳ μένειν αὐτοὺς ἐν τῷ κλήρῳ κατὰ τοὺς οἰκείους βαθμοὺς, ἐὰν ἴσως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν αἷς ἐχειροτονήθησαν, οὐκ εἰσὶν ἕτεροι. Ὅτι γὰρ οὐ περὶ τὴν πίστιν ἐσφάλλοντο, ἀλλ' εἰς μισαδέλφιαν καὶ ἄρνησιν μετανοίας τοῖς παραπεπτωκόσι καὶ ἐπιστρέφουσι, διὰ τοῦτο καὶ τὴν χειροτονίαν αὐτῶν ἡ σύνοδος ἐδέξατο καὶ μένειν αὐτοὺς ἐν τοῖς οἰκείοις βαθμοῖς διωρίσατο». Ὡσαύτως καὶ ὁ Βαλσαμών· «Καὶ εἰ μὲν εἰσὶ κληρικοί, ἔξουσιν πάντας τοὺς οἰκείους βαθμοὺς, ὡς μὴ σφάλλοντες περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' ὡς μισάδελφοι κατακρινόμενοι». Καὶ τὸ Πηδάλιον οὕτω· «Νὰ μένουσιν εἰς τὸν κλῆρον καὶ βαθμόν, ὅπως εὗρέθη ὁ καθεὶς χειροτονημένος δηλαδὴ ὁ ἐπίσκοπος, νὰ μένη ἐπίσκοπος, ὁ πρεσβύτερος πρεσβύτερος καὶ ὁ διάκονος διάκονος». Τοὺς Ναυατιανοὺς τούτους, ὧν ἡ πλάνη φαίνεται ἐκ τε τοῦ ἱεροῦ κανόνος καὶ τῆς ἐρμηνείας αὐτοῦ, ὁ ἁγ. Βασίλειος (καν. α') κατατάσσει ἐν τοῖς σχισματικοῖς, ὁ δὲ ζ' τῆς Β' καὶ ὁ ε' τῆς ζ' οἴκ. συν. ὀνομάζουσιν αἰρετικούς,

** ὁ νῦν μητροπολίτης Νικομηδείας.

*** ὁ πρ. Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνος ὁ Ε'.

**** ὁ ἀποθανὼν ὡς μητροπολίτης Διδυμοτείχου,

***** ὁ προϋστάμενος τῆς ἐν Μασσαλίας ἑλληνικῆς κοινότητος,

*) Τὸ ὑπόμνημα τοῦ μετέπειτα Μητροπολίτου Ἰωάννου δὲν ἀναφέρεται ὡς δημοσιευθὲν ἐν τῇ προσημειωθείσῃ σχετικῇ πραγματείᾳ τοῦ Βασιλείου Σμύρνης. Δὲν δύναμαι ἐν τοσούτῳ νὰ βεβαιώσω ἐὰν καὶ ποῦ ἐδημοσιεύθη πρὸ τῆς ἀβεβαιότητος δὲ ταύτης προτιμωτέρα ἢ δημοσίευσίς αὐτοῦ. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν συνδημοσιευσμένων ἐγγράφων.

κατὰ τὴν πλατυτέραν σημασίαν τῆς λέξεως. Οἱ ἐκ τούτων προσερχόμενοι τῇ ἐκκλησίᾳ κληρικοὶ ἐγίνοντο δεκτοί, ὡς βλέπομεν, κατὰ τὸν ἀνωτέρω κανόνα τῆς Α' οἰκ. συν., ἐν ᾧ εὐρίσκοντο βαθμῶ ἐν τῷ σχήματι. Νῦν δ' ὑπολείπεται νὰ ἐξετάσωμεν, ἂν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἦτο καὶ καθηρημένος διότι ἴσως εἴπωσί τινες, ὅτι περὶ μὲν τοῦ τρόπου τῆς παραδοχῆς τῶν ἀπὸ αἱρέσεων καὶ σχισμάτων προσερχομένων τῇ ἐκκλησίᾳ οὐδεμία ἀμφιβολία, καθότι οἱ ἱεροὶ κανόνες, οἷον ὁ η' τῆς Α', ὁ α' τοῦ μεγ. Βασιλείου, ὁ ζ' τῆς Β', ὁ ζε' τῆς ς' καὶ εἴτις ἕτερος, ἀκριβῶς καὶ σαφῶς λύουσι τοῦτο τὸ ζήτημα ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅταν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν αἱρέσεων καὶ τῶν σχισμάτων ἦσαν καθηρημένοι. Ἐξετάζοντες λοιπὸν τὴν ἱστορίαν ἵνα πληροφορηθῶμεν, ἂν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ναυατιανῶν ἦτο καθηρημένος, εὐρίσκομεν παρ' Εὐσεβίου (ἐκκλ. ἱστορ. 6. 43) τὴν ἐξῆς εἰδησιν. —«Ἐφ' ᾧ (ἦτοι ἐπὶ τῷ γενέσθαι τὸν Ναυάτον ἰδίας αἱρέσεως ἀρχηγόν) συνόδου μεγίστης ἐπὶ Ρώμης συγκροτηθείσης, ἐξήκοντα μὲν ἐπισκόπων, πλείονων δ' ἔτι μᾶλλον πρεσβυτέρων τε καὶ διακόνων, ἰδίως τε (=χωριστά) κατὰ τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τῶν κατὰ χώραν ποιμένων περὶ τὸν μὲν Ναυάτον ἅμα τοῖς αὐτῷ συνεπαρθεῖσι, τοὺς τε συνευδοκεῖν τῇ μισαδελφίᾳ καὶ ἀπανθρωποτάτῃ γνώμῃ τάνδρὸς προαιρουμένους, ἐν ἁλλοτρίοις τῆς ἐκκλησίας ἡγεῖσθαι, τοὺς δὲ τῇ συμφορᾷ περιπεπτωκότας (=τοὺς ἐπὶ διωγμῶν παραπεπτωκότας) τῶν ἀδελφῶν ἰᾶσθαι καὶ θεραπεύειν τοῖς τῆς μετανοίας φαρμάκοις». Καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα διηγούμενος καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐν Καρχηδόνι ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀγ. Κυπριανοῦ γενομένης συνόδου λέγει· «Καὶ ἄλλας πάλιν (ἐπιστολὰς) ρωμαῖστί συντεταγμένας, Κυπριανοῦ καὶ τῶν ἄμ' αὐτῷ κατὰ τὴν Ἀφρικὴν, δι' ὧν (ἐπιστολῶν) τὸ κατ' αὐτοὺς συνευδοκεῖν τῷ δεῖν τυγχάνειν ἐπικουρίας τοὺς πεπειρασμένους (=τοὺς παραπεπτωκότας) ἐνεφαίνετο καὶ τῷ χρῆναι εὐλόγως τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐκκήρυκτον ποιήσασθαι τὸν τῆς αἱρέσεως ἀρχηγόν, πάντας τε ὁμοίως τοὺς συνεπαγομένους αὐτῷ». Κατὰ ταύτην τὴν διήγησιν τοῦ Εὐσεβίου τὸν Ναυάτον ἢ μὲν ἐν Ρώμῃ σύνοδος ἡγήσατο ἐν ἁλλοτρίοις τῆς Ἐκκλησίας ἢ δὲ ἐν Καρχηδόνι ἐποίησατο ἐκκήρυκτον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Ὁ δὲ Κορνήλιος ὁ Ρώμης ἐν τῇ πρὸς Φάβιον τὸν Ἀντιοχείας ἐπιστολῇ αὐτοῦ, ἧς πολλὰ τεμάχια ἀναφέρει ὁ Εὐσέβιος ἐνταῦθα, λαλεῖ περὶ τῆς ἀκοινωνησίας τοῦ Ναυάτου ὡς ἐξῆς· «Οὗτοι δὲ οὖν οἱ ἄνδρες (ἦτοι τρεῖς διάσημοι ὁμολογηταὶ) κατανοήσαντες αὐτὸν καὶ καταφώρᾳσαντες τὴν ἐν αὐτῷ πανουργίαν καὶ τὴν ἀκοινωνησίαν ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν». Ὁ αὐτὸς Κορνήλιος ἐν τῇ αὐτῇ παρ' Εὐσ. ἐπιστολῇ λέγει, ὅτι ὁ Ναυάτος οὗτος «νόσω (περιχυθεὶς δηλ.) διαφυγὼν δὲ τὴν νόσον, οὐδὲ τῶν λοιπῶν ἔτυχεν, ὧν χρὴ μεταλαμβάνειν κατὰ τὸν τῆς Ἐκκλησίας κανόνα, τοῦ τε σφραγισθῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου». Ὅθεν «διακωλυόμενος (ὁ Ρώμης ἐπίσκοπος) ὑπὸ παντὸς τοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ λαϊκῶν πολλῶν, ἐπεὶ μὴ ἐξὸν ἦν τὸν ἐπὶ κλίνης διὰ νόσον περιχυθέντα, ὥσπερ καὶ οὗτος, εἰς κλῆρόν τινα γινέσθαι ἤξιωσε συγχωρηθῆναι αὐτῷ τοῦτον μόνον χειροτονῆσαι». Πῶς δὲ ὁ αὐτὸς Ναυάτος παρανόμως ἐχειροτονήθη καὶ ἐπίσκοπος διηγεῖται ὁ αὐτὸς Κορνήλιος αὐτόθι ᾧδε· «Οὗς (ἦτοι τρεῖς ξένους ἐπισκόπους) παραγενομένους, ἀνθρώπους ἀπλουστέρους συγκλεισθέντας ὑπὸ τινων ὁμοίων αὐτῷ τεταγμένων ἀνθρώπων, ὥρα δεκάτῃ, μεθύοντας καὶ

κραιπαλῶντας, μετὰ βίας ἠνάγκασαν εἰκονικῇ τινι καὶ ματαίᾳ χειρεπιθεσίᾳ ἐπισκοπὴν αὐτῷ δοῦναι».

Τελευτῶν δὲ ὁ Εὐσέβιος τὸ κεφάλαιον, ἐν ᾧ ταῦτα ἱστοροῦνται, προστίθῃσι τάδε· «Καὶ ἐπὶ τέλει δὲ τῆς ἐπιστολῆς (τοῦ Κορνηλίου πρὸς Φάβιον) τῶν ἐπὶ Ρώμης παραγενομένων ἐπισκόπων, τῆς τε τοῦ Ναυάτου κατεγνωκότων ἀβελτηρίας, κατάλογον ποιεῖται (ὁ Κορνήλιος)», λέγει δηλ., ὅτι οἱ τότε ἐν Ρώμῃ συνελθόντες ἐπίσκοποι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κορνηλίου, κατεγνώκασιν τοῦ Ναυάτου. Ἐχομεν λοιπὸν τὸν Ναυάτον ἀλλότριον τῆς Ἐκκλησίας, ἐκκήρυκτον τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀκοινωνήτον καὶ κατεγνωσμένον ἅμα τοῖς αὐτῷ συνεπαρθεῖσι καὶ συνεπαγομένοις (=τοῖς ὁμόφροσι καὶ ἀκολουθοῖσι) κατὰ Εὐσέβιον καὶ τὸν παρ' αὐτῷ Κορνήλιον Ρώμης, τὸν πρόεδρον τῆς συνόδου τῆς κατακρινάσης τὸν Ναυάτον. Τὰ πρακτικὰ ταύτης τῆς Συνόδου, ἣτις συνεκροτήθη τῷ 231, δὲν διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς, ἐπομένως δὲν σώζεται ὁ τύπος τῆς καθαιρέσεως τοῦ Ναυάτου, ὅπως σώζεται ἡ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Νεστορίου, τοῦ Εὐτυχούς, τοῦ Διοσκορού, καὶ ἄλλων, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω. Διὰ ταύτην τῶν πρακτικῶν τὴν ἔλλειψιν δύναται τις νὰ ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Ναυάτου; Ἵνα διευκολύνωμεν τὴν ἀπάντησιν τῆς ἐρωτήσεως ταύτης καὶ τὴν ἀμφιβολίαν ἄρῳμεν, ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων τὰ εἶδη καὶ τοὺς βαθμοὺς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων.

Πρῶτον καὶ ἐλαφρότερον ἐπιτίμιον τῶν κληρικῶν φαίνεται ἐκ τῶν ἱερῶν κανόνων ὁ ἀφορισμός, ἐπιβαλλόμενος δι' ἐλαφρότερα ἁμαρτήματα, συνίστατο δὲ ὁ ἀφορισμός εἰς τὴν στέρησιν τῆς κοινωνίας τῆς θείας εὐχαριστίας (ἰδ. Μ. Βασ. δ' καὶ ἐρμην. Ζων. εἰς τὸν ιγ' ἀποστ.).

Δεύτερον δὲ ἡ καθαιρέσις, ἐπιβαλλομένη διὰ βαρύτερα ἁμαρτήματα. Οὕτω ὁ μὲν νδ' ἀποστολικὸς τὸν ἐν καπηλείῳ ἐσθίοντα κληρικὸν ἀφορίζει, ὁ δὲ θ' τῆς στ' τὸν ἔχοντα καπηλικὸν ἐργαστήριον καθαιρεῖ. Ταύτην τὴν διαφορὰν σημειῶν ὁ Βαλσαμὼν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ τελευταίου λέγει· «Ἐπὶ δὲ ἕτερόν ἐστι τὸ εἰσέρχεσθαι ἐν καπηλείῳ ἀλλοτρίῳ καὶ ἐσθίειν, καὶ ἕτερον τὸ ἐμπορεύεσθαι καπηλικὴν τέχνην, ἐν μὲν τῷ ἀποστολικῷ (νδ') κανόνι ἀφορίζεσθαι φησὶ τὸν ἐσθίοντα ἐν καπηλείῳ κληρικὸν καὶ μετὰ παραγγελίαν μὴ διορθούμενον, πάντως διὰ τὸ μετριώτερον τοῦ ἁμαρτήματος, τὸν δὲ ἐνεργοῦντα κληρικὸν καπηλικὸν ἐργαστήριον, μὴ διορθούμενον μετὰ παραγγελίαν, καθαιρεῖσθαι φησὶν ὁ παρὼν κανὼν, πάντως διὰ τὸ βαρύτερον τοῦ ἁμαρτήματος». Ἡ διάκρισις αὕτη δίνεται πολλάκις ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ κανόνι οἷον ἐν τῷ ἐξῆς με' ἀποστ.· «Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, αἰρετικοῖς συνευξάμενος μόνον, ἀφορίζεσθω· εἰ δὲ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαί τι, καθαιρεῖσθω». Ὁ τὸν ἐπίσκοπον ὑβρίσας κληρικὸς καθαιρεῖται, ὁ δὲ πρεσβύτερον ἢ διάκονον ὑβρίσας ἀφορίζεται (ἀπ. νε' καὶ νς'). Ἡ αὕτη βαθμολογία παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς ἀποστ. νζ', νη', νθ', οβ', ος', ε', η', καὶ ις'· ἐν οἷς πολλάκις ἡ ἐπιμονὴ ἐν τῷ πταίσματι συνεπάγεται καὶ τὴν καθαιρέσιν ὡς ἐν τῷ νθ'· «Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, τινὸς τῶν κληρικῶν ἐνδεοῦς ὄντος, μὴ ἐπιχορηγοῖ τὰ δέοντα, ἀφορίζεσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρεῖσθω, ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.».

Τρίτον ἐπιτίμιον εἶναι ὁ μείζων καὶ βαρύτερος ἀφορισμός, ὃς λέγεται κυρίως παντελὴς ἀφορισμός (Γρηγορ. Νυσσ. ε' καὶ τῆς ΑΒ' ιγ'). Ἐπιπροστίθεται δὲ οὗτος τῇ καθαιρέσει ἐπὶ ἔτι βαρύτεροις ἐγκλήμασι.

Λέγεται δὲ καὶ **ἀκοινωνησία**. Οὕτω ὁ μὲν κθ' ἀποστ. διὰ τὸν ἐπίσκοπον τὸν διὰ χρημάτων χειροτονηθέντα καὶ διὰ τὸν χειροτονήσαντα λέγει· «καθαίρεσθω ... καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασιν καὶ τῆς κοινωνίας». Ὁ δὲ λ' ἀποστ. διὰ τὸν χρησάμενον κοσμικοῖς ἄρχουσιν ἐπίσκοπον καὶ δι' αὐτῶν ἐγκρατῇ ἐκκλησίας γενόμενον λέγει· «καθαίρεσθω, καὶ ἀφοριζέσθω». Ὅτι δὲ τὸ «ἀφοριζέσθω» ἐνταῦθα ἰσοδύναμον τῷ «ἐκκοπτέσθω» παντάπασιν τῆς κοινωνίας τοῦ προηγουμένου κανόνος εἶναι δῆλον. Ὅθεν ἐρμηνεύων καὶ ὁ Ζων. ἀμφοτέρους τούτους τοὺς καν. λέγει· «Οὕτως ἀφόρητα τὰ ἁμαρτήματα ταῦτα, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τῇ καθαιρέσει οἱ διὰ χρημάτων ἢ δυναστείας ἀρχοντικῶς τὴν ἱερωσύνην ποιησάμενοι καὶ οἱ οὕτω παρασχόντες αὐτὴν καὶ τῆς ἐκκλησίας παντάπασιν ἀπελαύνονται». Οὕτω διὰ πάντα ἀνεξαίρετως κληρικόν, ἀπεχόμενον γάμου καὶ κρεῶν καὶ οἴνου, οὐ δι' ἄσκησιν, ἀλλὰ διὰ βδελυρίαν, λέγει ὁ να' ἀποστ. «ἢ διορθούσθω, ἢ καθαίρεσθω, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλλέσθω. Ὡσαύτως καὶ λαϊκός». Ὅθεν ὁ κε' ἀποστ. περὶ ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καὶ διακόνου, ὑποπεσόντος εἰς ἐγκλήματα κωλυτικὰ τῆς ἱερωσύνης λέγει· «καθαίρεσθω, καὶ μὴ ἀφοριζέσθω», ἐννοεῖ τοῦτον τὸν βαρύτερον ἀφορισμόν. Οὕτω ὁ Ζων. ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ια' ἀποστ.· «Τῶν καθαιρουμένων τινὲς μὲν μόνῃς ἱερουργίας κωλύονται, οὐ μέντοι καὶ κοινωνίας ἢ τοῦ συνεκκλησιάζειν, οἱ δὲ τῇ καθαιρέσει καὶ ἀκοινώνητοι εἰσὶ καὶ ἀφωρισμένοι».

Τέταρτος καὶ ἀνώτατος βαθμὸς τοῦ ἐπιτιμίου εἶναι τὸ **ἀνάθεμα**, ὅπερ περιφραστικῶς λέγεται καὶ «τῆς ὅλης ἐκκλησίας τέλεον διακόπτεσθαι» καί, «παντάπασιν ἐκκόπτεσθαι τῆς Ἐκκλησίας» (ἀποστ. κη') καὶ «ἐκκήρυκτον καὶ ἀλλότριον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι». Οὕτω ταύτας τὰς τελευταίας φράσεις ἐπὶ Ναυάτου ἐρμηνεύουσιν ὁ Ζων., ὁ Βαλσ. καὶ τὸ Πηδάλ. διὰ τοῦ ἀναθέματος. Ταύτην τὴν διάκρισιν τοῦ ἀναθέματος ἐννοεῖ ὁ Ζων. ἐν τῇ ἐρμ. τοῦ λ' ἀποστ. λέγων· «Ἡ δὲ τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Γενναδίου τῆς Νέας Ρώμης ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ καὶ ἀναθέματι τοὺς τοιούτους καταδικάζει ταῦτα λέγουσα· ἔστω τοίνυν καὶ ἔστιν ἀποκήρυκτος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀξίας τε καὶ λειτουργίας ἀλλότριος, καὶ τῇ κατάρα τοῦ ἀναθέματος ὑποκείμενος καὶ ὁ λαμβάνων ὦνιον τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος καὶ ὁ διδούς εἴτε κληρικὸς εἴτε λαϊκὸς εἴη».

Ἐκ τούτων δὲ τῶν περὶ διαφορῶν βαθμῶν τῶν ἐπιτιμίων εἰρημένων γίνεται δῆλον, ὅτι αὐτὰ ἐπεβάλλοντο βαθμολογικῶς, πλὴν δῆλον ὅτι τοῦ ἐλαφροῦ ἀφορισμοῦ τοῦ ἰσοδυνάμου τῇ ἀργίᾳ, ὅστις ἐπεβάλλετο μόνον δι' ἐλαφρὰ ἁμαρτήματα. Ὅθεν βλέπομεν ἐν τοῖς κανόσι τοὺς τύπους. «καθαίρεσθω καὶ ἀφοριζέσθω», καὶ «καθαίρεσθω καὶ ἐκκοπτέσθω», καὶ «καθαίρεσθω καὶ ἀποβαλλέσθω», καὶ «καθαίρεσθω καὶ μὴ ἀφοριζέσθω», ὥστε πρὸ τοῦ παντελοῦς ἀφορισμοῦ, πρὸ τῆς ἐκκοπῆς, πρὸ τῆς ἀποβολῆς **προηγεῖτο ἐπὶ τῶν κληρικῶν ἡ καθαίρεσις**. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐγένετο πάντως καὶ ἐπὶ τοῦ Ναυάτου βεβαίως ἢ ἐν Ρώμῃ σύνοδος δὲν προέβη εἰς τὴν ἀποκήρυξιν αὐτοῦ πρὶν ἢ καθαιρέσει αὐτόν, ὄντα μάλιστα αὐτοκαθαίρετον ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς χειροτονίας αὐτοῦ. Ἄλλως τε

καὶ ἂν ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τοῖς περὶ αὐτοῦ λεγομένοις, εὐρήσομεν ὄντως λέξιν τινὰ ταυτοσήμαντον τῇ καθαιρέσει. Οἱ ἐπίσκοποι, οἱ συνελθόντες τότε ἐν Ρώμῃ προσκλήσει τοῦ Κορνηλίου διὰ τὸ ποιῆσαι αὐτὸν ἐκκήρυκτον τῆς Ἐκκλησίας, χαρακτηρίζονται ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου ὡς κατεγνωκότες τῆς ἀβελτηρίας τοῦ Ναυάτου, τὴν ὁποίαν λέξιν κατεγνωκότες ἔλαβε πάντως ὁ Εὐσέβιος ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ Κορνηλίου ἐπιστολῆς πρὸς Φάβιον, τὸν Ἀντιοχείας, ἧς μόνον τεμάχια παρατίθησιν, ὡς εἶδομεν. Ἀλλὰ τὸ καταγινώσκειν καὶ τὸ ταυτοσήμαντον αὐτῷ κατακρίνει λέγονται ἀντὶ τοῦ καθαιρεῖν οἶον ἐν κανόνι ε' τῆς Γ' «Ὅσοι δὲ ἐπὶ ἀτόποις πράξεσι κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς ἀγίας συνόδου ἢ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων.... [τούτους] μένειν οὐδὲν ἦττον καθηρημένους ἐδικαιώσαμεν. (Ὅρα τὰς ἐρμ. τοῦ Ζων. καὶ Βαλσ.). Ἐν τῇ «ψήφῳ Μηνᾶ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ Ζευήρου, Πέτρου καὶ Ζώρα (πρακτ. τομ. β' σελ. 324) λέγεται. «Οἱ εὐαγεῖς κανόνες σαφῶς διαγορεύουσι τὸν ἐν τινι συνόδῳ κατακεκριμένον κ.τ.κ.». Ἐνταῦθα τὸ κατακεκριμένον ἴσον τῷ καθηρημένον, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ ὑπονοουμένου ιβ' καν. Ἀντιοχ. Ἔτι λέγεται ἡ καθαίρεσις ἡ κατὰ τινος ψήφος, ἡ κατὰ τινος ἀπόφασις, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς αὐτῆς πράξεως τῆς ἐπὶ Μηνᾶ τοῦ Πατριάρχου συνόδου¹⁷⁷. Ἐκ πάντων λοιπὸν τούτων καταφαίνεται ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ μείνῃ ἀκαθαίρετος ὁ Νανάτος. Ἀλλ' ἀπαντᾶται ἐνιαχοῦ καὶ ἡ ρητὴ μνεία τῆς καθαιρέσεως αὐτοῦ. Οὕτω τὸ βιβλίον τοῦ Συνοδικοῦ ἀναφέρον τρεῖς συνόδους κατὰ Νανάτου, τὴν ἐν Ρώμῃ ὑπὸ Κορνηλίου, τὴν ἐν Καρθαγένῃ ὑπὸ Κυπριανοῦ καὶ τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑπὸ Δημητριοῦ, περὶ μὲ τῶν δύο πρώτων λέγει. «ἀποκηρύξασα Νανάτον» περὶ δὲ τῆς τελευταίας «καθελούσα Νανάτον» (πρακτ. τομ. α' σελ. 97). Ἐν δὲ τῇ εἰσαγωγῇ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς κανονικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κυπριανοῦ, ὁ μὲν Ζων. ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὸν Νανάτον οὕτω «Ἐξέκοψαν τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνον καὶ ἀπεκήρυξαν ὡς μισάδελφον». Ὁ δὲ Βαλσ. ᾧδε. «Ὁ Νανάτος, πρεσβύτερος ὢν τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας καθηρέθη, ὡς μὴ δεχόμενος εἰς μετάνοιαν τοὺς θύσαντας τοῖς εἰδώλοις, κἀντεῦθεν ἐποίει σχίσμα μετὰ τινων ἀσυνέτων (συνταγ. τοῦ θ' καν. τομ. δ' σελ. 2). Καθηρέθη δὲ καὶ ἐξεκηρύχθη τῆς Ἐκκλησίας οὐ μόνον αὐτὸς ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ συνεπαρθέντες καὶ οἱ συνεπαγόμενοι αὐτῷ, ὡς μαρτυρεῖ ρητῶς ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ παρ' αὐτῷ Κορνήλιος. Ἐπομένως οἱ μετὰ ταῦτα κληρικοὶ αὐτῶν εἶχον τὴν χειροτονίαν οὐ μόνον ὑπὸ σχισματικῶν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ καθηρημένων τοὺς δὲ οὕτω κεχειροτονημένους τίνι τρόπῳ ἐδέχετο ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία διορίζει ὁ η' τῆς Α'. Χάριν δὲ μείζονος σαφηνείας παρατίθεμεν ἐνταῦθα τὴν ἐπὶ τούτου τοῦ μέρους τοῦ ἐν λόγῳ κανόνος ἐρμηνείαν τοῦ Πηδαλίου, ἔχουσιν οὕτω, «Τούτων οὕτως ἐγνωσμένων, λέγει ὁ παρὼν κανὼν, ὅτι ἀνίσως οἱ τοιοῦτοι Νανατιανοὶ προσέλθουν εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐφάνη εὐλογον νὰ χειροθετοῦνται, καὶ οὕτω νὰ δέχωνται (νὰ ᾧσι δεκτοὶ) καὶ νὰ μένουν εἰς τὸν κλῆρόν τους, οἱ ὄντες δηλ. καὶ ἐν τῷ σχίσματι κληρικοὶ (οὕτως ἐδέχθη διὰ χειροθεσίας τοὺς Δονατιστὰς καὶ ὁ στ' τῆς ἐν Καρθαγ.), πλὴν πρέπει νὰ ὁμολογοῦν ἐγγράφως, πῶς ἔχουν νὰ φυλάξουν ὅλα τὰ δόγματα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας». Ὑπὸ τὴν λέξιν νὰ

177 Ἡ καθαιρ. τοῦ Νεστορ. ὀνομάζ. ὑπὸ τῆς Γ' Σύν. «σκυθρωπὴ κατ' αὐτοῦ ἀπόφασις».

«χειροθετοῦνται» τίθησι τὸ Πηδάλιον τὴν ἐξῆς σημείωσιν. «Ἡ χειροθεσία ἐδῶ δὲν εἶναι χειροτονία, καθὼς ἴσως ἤθελον ὑπολάβει τινές, ἀλλ' εἶναι τὸ νὰ βάλλεται ἡ χεὶρ τῶν ἱερωμένων εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν τοιούτων αἱρετικῶν, καὶ οὕτω νὰ δέχωνται (=ᾧσι δεκτοὶ) ὡς μετανοοῦντες. Οὕτω γὰρ διὰ χειροθεσίας (καὶ οὐ διὰ χειροτονίας) καὶ ὁ μὲν τῆς ἐν Καρθαγένῃ θέλει νὰ δέχωνται οἱ μετανοοῦντες. Ὅτι δὲ ἀληθὴς ὁ λόγος μου, μαρτυρεῖ καὶ ἡ Ζ' Σύνοδος. Αναγνωσθέντος γὰρ τοῦ ἰδίου τούτου κανόνος ἐν τῇ α' πράξει τῆς αὐτῆς καὶ ζητηθέντος πῶς νοητέον τὸ χειροθετουμένους, εἶπεν ὁ ἀγιώτατος Ταράσιος ἐπ' εὐλογίας ἐνταῦθα ἡ χειροθεσία λέγεται καὶ οὐκ ἐπὶ χειροτονίας» (Πηδάλ. σελ. 75)¹⁷⁸.

Ἄλλοτε παραδείγμα τῆς ὑπὸ σχισματικῶν καὶ καθηρημένων χειροτονίας, γενομένης δεκτῆς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, εὐρίσκομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Γ' οἰκ. συνόδου. Οἱ περὶ τὸν Ἀντιοχείας Ἰωάννην 34 ἐπίσκοποι, οἱ ἀποστατικοί, συνέδριον συγκροτήσαντες ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τῆς ἁγίας Γ' οἰκ. συνόδου οὐ μόνον ἐκηρύχθησαν ὑπ' αὐτῆς σχισματικοί, ὡς ἀποσχίσαντες ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς οἰκ. συνόδου διὰ τὴν πρὸς τὸν Νεστόριον φιλίαν, ἀλλὰ καὶ καθηρέθησαν ὑπ' αὐτῆς (κατωτέρω ὁψόμεθα τὸν τύπον τῆς καθαιρέσεως αὐτῶν), ὡς ἀπειθήσαντες εἰς τὴν τρίτην πρόσκλησιν αὐτῆς καὶ πολλὰ παρασχόντες αὐτῇ πράγματα, καὶ πρὸ πάντων ὡς μὴ ὑπογράψαντες τὴν καθαίρεσιν τοῦ Νεστορίου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι οὗτοι καταφρονήσαντες τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου καὶ δὴ καὶ τολμήσαντες εἰς τὴν καθαίρεσιν τῶν ἐξάρχων αὐτῆς, τοῦ ἁγίου Κυρίλλου καὶ Μέλκονος τοῦ Ἐφέσου, εἴτα δὲ προβάντες καὶ εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ μετὰ Νεστόριον πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μαξιμιανοῦ καὶ τῶν χειροτονησάντων αὐτόν, καὶ ἐπαναλαμβάνοντες τὰς καθαιρέσεις ταύτας δις ἔτι, ἅπαξ ἐν Ταρσῷ καὶ δεύτερον ἐν Ἀντιοχείᾳ, εἶναι λέγομεν, γνωστὸν, ὅτι οἱ τοιοῦτοι σφοδρότατοι καθηρημένοι σχισματικοί ἐξηκολούθουν τελοῦντες πάσας τὰς ἱερατικὰς πράξεις, ἐν αἷς ἐτέλεσαν πάντως καὶ χειροτονίας ἱερέων, καὶ διακόνων ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν, ὧν παρελθόντων μόλις διὰ τῶν εἰρηνικῶν προσπαθειῶν τοῦ βασιλικοῦ ἀπεσταλμένου Ἀριστολάν συνελθόντες εἰς ἑαυτοὺς καὶ ὑπογράψαντες τὴν καθαίρεσιν τοῦ Νεστορίου καὶ ἀναθεματίσαντες τὴν βλάσφημον αὐτοῦ διδασκαλίαν καὶ ἀναγνωρίσαντες τὴν χειροτονίαν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἐλήφθησαν εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, τοῦ προέδρου τῆς Γ' οἰκ. συνόδου. Ἐν τῇ περιστάσει λοιπὸν ταύτῃ ἐγνωρίσθησαν καὶ αἱ χειροτονίαι αὐτῶν καὶ σχισματικῶν καὶ καθηρημένων ὄντων.

Β'.

Ἐπειδὴ δὲ γνωστοῦ ὄντος καὶ ὁμολογουμένου τοῦ τρόπου τῆς παραδοχῆς τῶν ἐχόντων τὴν χειροτονίαν ὑπὸ σχισματικῶν καὶ αἱρετικῶν, ὅπως ἀπροσδοκῆτως ἐκφράζεται ὑπὸ τινων ἀμφιβολία περὶ τῆς καθαιρέσεως τῶν ἀρχηγῶν τῶν σχισμάτων καὶ τῶν αἱρέσεων, πρὸς παντελῆ ἄρσιν τῆς ἀμφιβολίας, μετὰ προεκτεθέντα δύο παραδείγματα καθηρημένων σχισματικῶν,

178 Ἡ παρένθεσις εἶναι τοῦ Πηδαλίου.

καταστρώννυμεν ἐνταῦθα τοὺς τύπους τῶν σωζομένων καθαιρέσεων, τῶν δὲ μὴ σωζομένων τὰς ἱστορικὰς μαρτυρίας.

α'. Τύπος τῶν σωζομένων καθαιρέσεων.

1. Νεστορίου, ὑπὸ τῆς Γ'. οἰκ. συν. ἐν σελ. 490 τοῦ α' τομ. τῶν Πρακτ.

2. Τῶν περὶ τῶν Ἀντιοχ. Ἰωάννην 34 ἐπισκόπων, ὑπὸ τῆς αὐτῆς συνόδου ἔχων ὧδε «Οὓς τινὰς δόγματι κοινῶ ἡ ἀγία σύνοδος πάσης μὲν ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀλλοτρίους ἐποίησε, πᾶσαν δὲ αὐτῶν ἐνέργειαν ἱερατικὴν περιῆλε». Αὐτόθι σελ. 548.

3. Εὐτυχοῦς, ὑπὸ τῆς ἐν Κ/πόλει συν. ἐπὶ Φλαβιανοῦ καὶ ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τῆς Δ'. οἰκ. συνόδου, ἐν σελ. 80 τοῦ β'. τόμ. τῶν Πρακτ.

4. Διοσκόρου ὑπὸ τῆς Δ' οἰκουμ. συν. αὐτόθι σελ. 130

5. Ἀνθίμου Κων/πόλεως, τοῦ ἀπὸ Τραπεζοῦντος, ἀκεφάλου, ὑπὸ τῆς ἐν Κων/πόλει ἐπὶ Μηνᾶ πατριάρχου συνόδου ἔχων ὡς ἑξῆς. «Πάσης τε ἐτέρας αὐτὸν ἱερατικῆς προσηγορίας ἅμα καὶ ἀξίας καὶ ἐνεργείας ἀλλότριον εἶναι τοῦ λοιποῦ, καὶ ὅλως τοῦ ἐν ὀρθοδόξοις ἀριθμεῖσθαι ψηφίζομεθα» = καθαιροῦμεν καὶ ἀναθεματίζομεν. Αὐτόθι σελ. 280.

6. Μακαρίου τοῦ Ἀντιοχείας, μονοθελήτου, ὑπὸ τῆς ς' οἰκ. συνόδου. Αὐτόθι σελ. 575.

7. Τῶν μονοθελητῶν πάντων, ὑπὸ τῆς αὐτῆς ς' ἔχων οὕτω. «Τούτους (ἦτοι Μονοθελήτας τε καὶ πάντας ἐτέρως φρονοῦντας καὶ διδάσκοντας εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἶεν, ἢ κληρικοί, ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τοὺς κληρικούς τοῦ κλήρου, εἰ δὲ μονάζοντες εἶεν ἢ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι αὐτούς.» Αὐτόθι σελ. 652.

β'. Ἱστορικαὶ μαρτυρίαι περὶ καθαιρέσεων.

1. Παύλου τοῦ Σαμοσατέως ὑπὸ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συν. Πρακτ. τόμ. α'. σελ. 125.

2. Δύο πρεσβυτέρων καὶ τριῶν διακόνων, «ἀκολουθησάντων τοῖς περὶ Ἀρείον» ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Ἀλεξανδρείας. Αὐτόθι σελ. 137.

3. Ἀρείου μετ' ἄλλων 9 κληρικῶν ὑπὸ τῆς ἐν Ἀλεξ. συν. αὐτόθι. Τὸ «Καθαιρετικὸν Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ διαπεμφθὲν παρὰ Ἀλεξάνδρου Ἀλεξανδρείας τοῖς ἀπανταχοῦ, ἐπισκόποις» ἐν τῷ Συνταγματ. Γελασίου τοῦ Κυζικηνοῦ. Αὐτόθι σελ. 161.

4. Μακεδονίου σὺν ἄλλοις 15 ἐπισκόποις, ὑπὸ τῆς Β'. οἰκ. συν. Αὐτόθι σελ. 288.

5. Πέτρου τοῦ Κναφέως, ὑπὸ τῆς ἐν Ρώμῃ συνόδου ἐπὶ Φήλικος, ὃς ἐν τῇ πρὸς τὸν Κναφέα συνοδικῇ ἐπιστολῇ (ἐν σελ. 246 τομ. β'.) λέγει. «Καί γε πεπαγιωμένη ἔστω ἡ καθαίρεσις αὕτη ὑπ' ἐμοῦ.

6. Σευήρου καὶ Πέτρου Ἀπαμείας αἱ πολλαὶ καθαιρέσεις ἐπικυροῦνται ὑπὸ τῆς ἐν Κων/πόλει ἐνδημούσης συνόδου.

Ἐν σελ. 324 τόμ. β' Πρακτ.

7. Τῶν αὐτῶν ἡ καθαίρεσις ἐπικυροῦται ἐν τῇ ἐν Κων/πόλει ἐπὶ Μηνᾶ συνόδου, ἐν ἣ σὺν αὐτοῖς ἀναθεματίζεται ὁ Σῦρος μοναχὸς Ζωόρας καὶ «καὶ οἱ τούτων συγκοινωνοὶ καὶ μέτοχοι». Αὐτόθι σελ. 325.

8. Τῶν αὐτῶν τὰς καθαιρέσεις σὺν τῇ τοῦ Ἀνθίμου τοῦ ἀπὸ Τραπεζ. καὶ σὺν τῷ ἀναθεματισμῷ τοῦ Ζωόρα ἐπικυροῖ ἡ «Διάταξις τοῦ Ἰουστινιανοῦ». σελ. 327.

9. Τῶν αὐτῶν τὴν καθαίρεσιν ἀποδέχεται ἡ ἐν Ἱερουσ. σὺν. ἐπὶ Πέτρου. Σελ. 331.

10. Τὴν καθαίρεσιν τοῦ μονοθελήτου Πύρρου καὶ τῶν αὐτῶ κοινωνούντων ἔγραψεν ὁ πάπας Θεόδωρος «οἰκεία χειρὶ, ἐκ τοῦ φρικτοῦ καὶ ζωοδότου αἵματος Χριστοῦ ἐπιστάξας τῷ μέλανι». Σελ. 396.

11. Οἱ Μονοθελήται Σέργιος, Κῦρος, Πέτρος, Παῦλος καὶ Πύρρος κατεκρίθησαν ὑπὸ 9 διαφόρων συνόδων, ὧν αἱ 5 ἐν Ρώμῃ, οἱ μὲν τεθνεώτες ἀναθεματιζόμενοι, οἱ δὲ ζῶντες καθαιρούμενοι καὶ ἀναθεματιζόμενοι. Αἱ σύνοδοι αὗται ἐν σελ. 396. ⁽¹⁷⁹⁾

12. Καθαιρέσεις τῶν εἰκονομάχων ἐπὶ συνόδων ἐν Ρώμῃ, ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ. Σελ. 710 καὶ 711.

Ἐκ τούτων δὲ τῶν σωζομένων καθαιρέσεων καὶ ἐκ τῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν περὶ ἄλλων καθαιρέσεων τρανῶς ἀποδείκνυται ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε κληρικὸς κακόδοξος ἀπεκηρύσσετο καὶ ἐξεκόπτετο τῆς ἐκκλησίας πρὶν ἢ καθαιρεθῇ, ἀλλὰ τῷ τοιούτῳ ἐπεβάλλετο πρῶτον τὸ ἐπιτίμιον τῆς καθαιρέσεως ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα διορθωθῇ, ὡς δηλοῦται πολλαχόθεν· ὅτε δὲ ἐπέμενεν ἐν τῇ κακοδοξίᾳ ἢ τῷ σχίσματι καὶ ἐτάρασσε τὴν ἐκκλησίαν, τότε ἐξεβάλλετο αὐτῆς διὰ τοῦ ἀναθέματος

Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσι, τοῖς διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ τρόπου τῆς παραδοχῆς τῶν ἐξ αἱρέσεων καὶ σχισμάτων προσερχομένων, οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ τῆς καθαιρέσεως τῶν ἀρχηγῶν τῶν σχισμάτων καὶ τῶν αἱρέσεων, διότι τοῦτο νοεῖται οἰκοθεν. Κανονίζεται δὲ μᾶλλον ὁ τρόπος τῆς παραδοχῆς κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς αἱρέσεως. Οὕτω ἢ ζ' οἰκ. σὺν. (καν. 4ε') διαιροῦσα τοὺς αἰρετικούς εἰς τρεῖς τάξεις, ὁρίζει τὴν παραδοχὴν τῆς μὲν α' τάξεως διὰ βαπτίσματος, τῆς δὲ δευτέρας διὰ χρίσματος, τῆς δὲ τρίτης, εἰς ἣν ὑπάγει τοὺς Νεστοριανούς, τοὺς Εὐτυχιανιστάς, τοὺς Σευκριανούς καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων, ἥτοι ἐκ πάντων τῶν κλάδων τῶν Μονοφυσιτῶν, μόνον διὰ λιβέλλου, ἥτοι δι' ἐγγράφου ὁμολογίας ὅτι ἀσπαζόμενοι τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως δόγματα ἀναθεματίζουν τὴν αἵρεσιν αὐτῶν καὶ πᾶσαν ἄλλην αἵρεσιν. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ αὐτοῦ κανόνι διακρίνων τὴν αἵρεσιν, τὸ σχίσμα καὶ τὴν παρασυναγωγὴν, καὶ ὀνομάζων αἰρετικούς (κατὰ τὴν στενοτάτην τῆς λέξεως σημασίαν) «τοὺς παντελῶς ἀπερρηγμένους καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπηλλοτριωμένους», πρὸς οὓς «ἡ διαφορὰ περὶ αὐτῆς ἐστὶ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως», λέγει ὅτι ἔδοξε τοῖς ἀρχαίοις «παντελῶς ἀθετῆσαι» τὸ βάπτισμα αὐτῶν. Τὸ δὲ βάπτισμα τῶν σχισματικῶν, «ὡς ἔτι ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ὄντων» διότι «δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ζητήματα ἰάσιμα πρὸς ἀλλήλους διηνέχθησαν» ἔδοξε

179 Ὑπὸ τούτων τῶν καθηρημένων Μονοθελητῶν «ἦσαν κεχειροτονημένοι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν τῇ ζ' Συνόδῳ παραδρευσάντων. Καὶ ὁμῶς οὐ μόνον τοὺς οἰκείους βαθμοὺς ἐτήρησαν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἅγιοι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μακαρίζονται, διὰ τὸν ἔνθεον αὐτῶν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζῆλον», κατὰ τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Χίου κ. Γρηγόριον, ἐν τῇ «Περὶ ἐνώσεως τῶν Ἀρμενίων Πραγματεία αὐτοῦ. (σελ. 97).

παραδέξασθαι καθὼς καὶ τῶν παρασυναγῶγων. Καὶ ἐντεῦθεν λοιπὸν γίνεται ἐπίσης δῆλον ὅτι ἐν τῇ παραδοχῇ τῶν προσερχομένων ἐξετάζεται κυρίως ἢ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀλλοτριώσεις ἢ οἰκείωσις. Καὶ εἶνε λίαν ἀξιοσημείωτος ὁ περὶ τῶν σχισματικῶν διορισμὸς τοῦ μεγάλου πατρὸς, ὅτι «ἔτι ἐκ τῆς Ἐκκλησίας εἰσί». Λέγει δὲ τοῦτο πάντως, διότι καίπερ ἀπεσχισμένοι διὰ τινὰς ἐκκλησιαστικὰς αἰτίας καὶ ἰάσιμα ζητήματα, δὲν εἶναι ὅμως «ἀπηλλοτριωμένοι κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν» κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἁγίου Πατρὸς, ἥτοι «οἱ σφάλλοντες περὶ τὴν πίστιν» κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἐρμηνευτῶν Ζων. καὶ Βαλσ. Ἐτι ἄξιον σημειώσεως εἶναι ἐνταῦθα καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Μ. Βασίλειος, ὀρίζων οὕτω τὸ σχίσμα, ἔχει ὑπ' ὄψιν αὐτοὺς τοὺς Ναυατιανούς, τοὺς τὴν μετάνοιαν ἀρνούμενους τοῖς παραπεπτωκόσιν ὅθεν ὀρίζων τὸ σχίσμα καὶ δεύτερον ἐν τῷ αὐτῷ κανόνι λέγει «σχίσμα δὲ τὸ περὶ τῆς μετανοίας διαφόρως ἔχειν πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας», ἥτοι περὶ τῆς μετανοίας διαφόρως φρονεῖν ἢ τὴν Ἐκκλησίαν.

Γ'.

Ὑπολείπεται νῦν νὰ ἐξετάσωμεν, ἐὰν τις στηριζόμενος ἐπὶ τῆς περὶ σχισματικῶν γνώμης τοῦ Κυπριανοῦ καὶ τοῦ Φιρμιλιανοῦ, ἥς μνημονεύει ὁ Μ. Βασίλειος ἐν τῷ αὐτῷ κανόνι, καὶ ἐπὶ τοῦ κα' τῆς ζ' ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ καθαιρουμένων καὶ εἰς τὸν τόπον τῶν λαϊκῶν ἀπωθουμένων, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ὅρου τῆς πρὸ δύο ἐτῶν συνελθούσης ἐν Κων/πόλει ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου, ἐὰν τις, λέγομεν, ἐρειδόμενος ἐπὶ τούτων τῶν τριῶν κανονικῶν τύπων δύνηται νὰ ἐξαγάγῃ συμπέρασμα, ὅτι ὁ ὑπὸ καθηρημένου καὶ σχισματικοῦ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς, προσερχόμενος τῇ ἐκκλησίᾳ, γίνεται δεκτὸς ὡς ἀπλοῦς λαϊκός, ἐπιθυμῶν δὲ ἱερωθῆναι, χειροτονεῖται ἐξ ὑπαρχῆς. Ἡ ὑπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου μνημονευομένη ξένη οὐχὶ δὲ ἰδία αὐτοῦ γνώμη εἶναι αὕτη «Ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ διὰ σχίσματος γέγονεν· οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀποστάντες, οὐκέτι ἔσχον τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ἑαυτοῖς· ἐπέλιπε γὰρ ἡ μετάδοσις τῷ διακοπῆναι τὴν ἀκολουθίαν. Οἱ μὲν γὰρ πρῶτοι ἀναχωρήσαντες παρὰ τῶν Πατέρων ἔσχον τῆς χειροτονίας καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν εἶχον τὸ χάρισμα τὸ πνευματικόν· οἱ δὲ ἀπορραγέντες, λαϊκοὶ γενόμενοι, οὔτε τοῦ βαπτίζεσθαι οὔτε τοῦ χειροτονεῖν εἶχον ἐξουσίαν· οὔτε ἠδύναντο χάριν Πνεύματος ἁγίου ἐτέροις παρέχειν, ἥς αὐτοὶ ἐκπεπτώκασιν· διὸ ὡς παρὰ λαϊκῶν βαπτιζομένους τοὺς παρ' αὐτῶν, ἐκέλευσαν ἐρχομένους ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν, τῷ ἀληθινῷ βαπτίσματι τῷ τῆς ἐκκλησίας ἀνακαθαίρεσθαι». Αὕτη ἡ γνώμη συνεζητήθη τῷ ὄντι ἐπὶ τινος ἐν Καρχηδόνι Συνόδου, προκαθημένου τοῦ Κυπριανοῦ, ὅστις παροτρύνων πᾶν μέλος τῆς Συνόδου αὐτοῦ εἰς ἐλευθέραν ἀπόφασιν τῆς γνώμης αὐτοῦ, προσέθηκεν ἐν τῷ προοιμίῳ ταῦτα· «Ὑπόλοιπον οὖν περὶ αὐτοῦ (ἥτοι τοῦ προκειμένου ζητήματος, πῶς δηλονότι δεκτέον τοὺς τῇ Ἐκκλησίᾳ προσερχομένους αἰρετικούς καὶ σχισματικούς) τί ἕκαστος ἡμῶν φρονεῖ, εἰπεῖν, μηδενὸς ἀφ' ὑμῶν ἐν τούτῳ κατακρινομένου, μηδέ, εἰ ἐναντία φρονοίῃ, ἀκοινωνήτου γινομένου. Οὔτε γὰρ τις ἐπίσκοπον ἑαυτὸν καθίστησιν, οὐδὲ τυραννικῇ αὐθαδεῖα εἰς ἀνάγκην τοῦ ἔπεσθαι αὐτῷ τοὺς συνεπισκόπους βιάζεται, ὅποτε εἰς ἕκαστος ἐπίσκοπος ἐξουσίαν ἔχει

πράττειν ἐλευθερίως ἃ φρονεῖ· ὥς γὰρ αὐτὸς ἄλλον κρῖναι οὐ δύναται, οὕτως οὐδὲ ὑπὸ ἄλλου κριθῆναι. Περιμένομεν γὰρ πάντες τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κρίσιν, ὃς καὶ μόνος ἐξουσίαν ἔχει ἐπίσκοπον καθιστᾶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐνὸς ἐκάστου τὴν πρᾶξιν ἐξετάζειν καὶ δοκιμάζειν». Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος γνώμη συζητηθεῖσα τότε ἐγένετο δεκτὴ παμψηφεί ὑπὸ τῆς ἐν Καρχηδόνι Συνόδου καὶ ταύτην διετύπωσεν ὁ Κυπριανὸς ἐν τῇ κανονικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ. Ἀλλ' ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ Μ. Βασίλειος, ὁ μνημονεύων αὐτῆς, οὐδὲν λέγει ὑπεμφαίνον τὴν ἐπιδοκιμασίαν αὐτοῦ· ἀλλὰ τὸναντίον διὰ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κανόνος εἰρημένων καὶ διὰ τῶν ἀμέσως μετὰ τὴν γνώμην ταύτην ἐπαγομένων λόγων αὐτοῦ σαφῶς δείκνυσιν, ὅτι δὲν ἀποδέχεται ταύτην τὴν γνώμην, διότι ἐπιφέρει ἀμέσως ταῦτα. «Ἐπειδὴ δὲ ὅλως ἔδοξε τισι τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν οἰκονομίας ἕνεκα τῶν πολλῶν δεχθῆναι (=δεκτόν εἶναι) αὐτῶν τὸ βάπτισμα, ἔστω δεκτόν». Ἀφ' ἑτέρου δὲ αὐτὴ ἢ ζ' Σύνοδος διὰ τοῦ β' κανόνος τὸ πρὸ πολλοῦ (ἦτοι ἀπὸ τῆς Α' καὶ τῆς Β' Οἰκ. Συν.), σιωπηλῶς ἀφηρημένον καθολικὸν κῦρος ταύτης τῆς γνώμης ρητῶς περιεῖλεν. ἀποφανθεῖσα περὶ αὐτῆς οὕτω «Ἔτι μὴν καὶ τὸν ὑπὸ Κυπριανοῦ τοῦ γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀφρῶν χώρας καὶ μάρτυρος καὶ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου ἐκτεθέντα κανόνα, ὃς ἐν τοῖς τῶν προειρημένων προέδρων τόποις καὶ μόνον κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος ἐκράτησε». Ταῦτα παρατηροῦσι περὶ τῆς ἀπολωλυίας ἰσχύος τῆς γνώμης τῆς ἐπὶ Κυπριανοῦ συνόδου καὶ οἱ ἐρμηνευταὶ ὁ Βαλσ. καὶ Ζων. ὧν ὁ τελευταῖος μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν γνωμῶν τῶν ἐπισκόπων ἐκείνης τῆς Συνόδου ἐπάγει ταῦτα. «Αὗται μὲν οὖν αἱ γινώμαι τῶν ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ συνελθόντων πατέρων τῷ μεγάλῳ Κυπριανῷ ἀλλ' οὔτε ἐπὶ τοῖς αἰρετικοῖς ἐκράτησαν πᾶσιν, οὔτε ἐπὶ τοῖς σχισματικοῖς». ⁽¹⁸⁰⁾

Γνώμη λοιπὸν οὐδόλως κρατήσασα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἀναιρεθεῖσα μάλιστα δι' ἀντιθέτων κανονικῶν διατάξεων οὐδόλως δύναται νὰ ληφθῇ ὡς μαρτυρία εἰς ἀπόδειξιν. Ἴδωμεν νῦν εἰ ὁ κα. τῆς ζ' διατάσσει καὶ ἐναντίον τοῦ ἡ' τὴν Α'. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος κανὼν ἔχει ὥδε. «Οἱ ἐπ' ἐγκλήμασι κανονικοῖς ὑπεύθυνοι γινόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο παντελεῖ τε καὶ διηνεκεῖ καθαιρέσει ὑποβαλλόμενοι, καὶ ἐν τῷ τῶν λαϊκῶν ἀπωθούμενοι τόπῳ εἰ μὲν ἐκουσίως πρὸς ἐπιστροφὴν ὁρῶντες ἀθωοῦσι τὴν ἁμαρτίαν, δι' ἣν τῆς χάριτος ἐκπεπτώκασι, καὶ ταύτης τέλεον ἁλλοτρίους ἑαυτοὺς καθιστῶσι, τῷ τοῦ κλήρου κειρέσθωσαν σχήματι· εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐθαιρέτως αἰρήσονται, καθάπερ οἱ λαϊκοί, τὴν κόμην ἐπιτρεφέτωσαν, ὡς τὴν ἐν κόσμῳ ἀναστροφὴν τῆς οὐρανίου ζωῆς προτιμήσαντες». Ἐνταῦθα ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς παντελοῦς καὶ διηνεκοῦς καθαιρέσεως, ἣτις ἐπιβάλλεται διὰ τὰ κανονικὰ ἐγκλήματα τὰ καὶ κωλυτικὰ ὅλως τῆς ἱερωσύνης ὅθεν ὁ **διὰ τοιαῦτα ἐγκλήματα καθαιρεθεὶς οὐδόλως οὐδέποτε ἀποκαθίσταται**. ὅτι δὲ ὁ δι' ἄλλα αἷτια καθαιρεθεὶς, μετανοήσας, ἀποκαθίσταται, τούτου ἔχομεν πλεῖστα ὅσα παραδείγματα ἀρχαῖα τε καὶ νεώτερα ὡς δὲ καὶ σύγχρονα.

Ὅθεν καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ ἀγία καὶ μεγάλη συνόδῳ, προκειμένου περὶ καθαιρέσεως, ἐπισκόπου τινός, ἐν τῶν σεβασμίων μελῶν αὐτῆς, ἔμπειρον τῶν κανόνων καὶ τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, εἶπε· «Κἂν ὁψέποτε γνωσιμαχῆσας

προσέλθῃ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐξαιτήσῃται αὐτῆς τὸ ἔλεος, προθύμως ἀποδέξεται αὐτοῦ τὴν μετάνοιαν καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκαταστήσει ἀξίωμα» (Πρακτ. σελ. 73) πᾶσα δὲ ἡ σύνοδος ἀποδεξαμένη τὸν λόγον ἐπεβεβαίωσεν αὐτὸν (αὐτόθι σελ. 75). Ἀλλ' ἐρρέθη τοῦτο ὑπὸ τοῦ μέλους ἐκείνου καὶ ἐβεβαιώθη ὑφ' ἀπάσης τῆς συνόδου διὰ τὸ τοῦ χαρακτηῖρος τῆς ἱερωσύνης ἀνεξάλειπτον, ὅπερ διδάσκουσι σαφῶς πάντα τὰ δόγματικὰ καὶ κατηχητικὰ βιβλία ἡμῶν (βλ. Κατήχησιν Νικ. Βουλ. σελ. 17. Εὐγ. Βουλγ. Κριτικὰ ἐπιστάσεις κτλ. σελ. 278. Ἰωσήφ Βρυεν. ἐπιστ. πρὸς Νικήταν, Κατηχ. Βερναρδ. κατ' ἔγκρισιν τῆς ἐκκλ. κεντρικῆς ἐπιτροπῆς σελ. 166. Κορέσσιος καὶ πάντες οἱ νεώτεροι ἡμῶν θεολόγοι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πηδαλίου, σελ. 50 Κωνσταντῖνος Τυπάλδος ἐν τῇ χειρογράφῳ δογματικῇ αὐτοῦ. Τὸ δὲ λεγόμενον (Εὐταξίου Καν. δίκαιον τῆς ὀρθοδ. ἀνατολ. Ἐκκλησίας, σελ. 271), ὅτι ἡ περὶ τοῦ «ἀνεξιτήλου σήματος (character indelebilis)» θεωρία ἰδιάζει τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀντιβαῖνον ταῖς προτεθειμέναις μαρτυρίαις, δὲν λέγεται ὀρθῶς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ διὰ κανονικὰ ἐγκλήματα καθαιρεθεὶς, καθαιρεῖται παντελῶς («ὑποβάλλεται παντελεῖ τε καὶ διηνεκεῖ καθαιρέσει») καὶ οὐδέποτε ἀποκαθίσταται, διὰ τοῦ λέγει ὁ ἀνωτέρω κανὼν, ὅτι ὁ ἐπιμένων ἐν τῷ ἐγκλήματι (καὶ οὐχ. αἱρούμενος αὐθαιρέτως τὴν τῆς ἁμαρτίας ἀθέτησιν, τὴν ἐπιστροφὴν καὶ διόρθωσιν) πρὸς μείζονα ποινὴν ἀφαιρεῖται καὶ τὸ σχῆμα τοῦ κληρικοῦ, ἵνα (κατὰ Ζῶν.) «οὕτω ποτὲ συνήσῃ καὶ τῆς ἁμαρτίας ἀπόσχεται». Ἀπωθεῖται ἄρα ἐν τῷ τῶν λαϊκῶν τόπῳ οὐχὶ διὰ τὴν ἐξάλειψιν τῆς ἱερωσύνης, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιμονὴν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ διὸ ὁ ἀποσχόμενος τῆς ἁμαρτίας φέρει τὸ τοῦ κλήρου σχῆμα. Ἐπειδὴ δέ, ὡς φαίνεται, ἡδέως ἔφερόν τινες τὸν εἰς λαϊκὸν μετασχηματισμόν, ἥτοι τὴν ποινὴν ἐξεδέχοντο ἀντὶ χάριτος· διὰ τοῦτο ἡ ζ'. νεαρὰ τοῦ Λέοντος διορίζεται ἵνα οἱ τοιοῦτοι καὶ ἄκοντες ἀποκαθιστῶνται πάλιν εἰς τὸ τοῦ κληρικοῦ σχῆμα, ⁽¹⁸¹⁾ ὅπερ ὅπωςδήποτε κωλύει τὰς σκανδαλώδεις παρεκτροπὰς τῶν οὕτω εὐχαρίστως δεχομένων τὴν τιμωρίαν. Ἐὰν ἡ καθαιρέσις ἦτο ἐξάλειψις τῆς ἱερωσύνης καὶ ἐκλαϊκευσις, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ ἱερωμένου, τότε καὶ οἱ μὴ διὰ κανονικὰ ἐγκλήματα καθαιρεθέντες καὶ προσελθόντες τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐξαιτησάμενοι τὸ ἔλεος αὐτῆς καὶ συγγνώμης τυχόντες, ἔπρεπεν οὐχὶ νὰ ἀποκαθιστῶνται εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα, ἀλλὰ νὰ χειροτονῶνται ἐξ ὑπαρχῆς. Τὴν ὀρθοτάτην ταύτην ἔνστασιν ποιεῖται καὶ ὁ ἀοίδιμος Εὐγ. Βούλγαρις (ἐνθ. ἀνωτ, σελ. 280) λέγων οὕτω· «Ἡ ἱερωσύνη ἀνεξάλειπτος οὖσα, οὐκ ἀναιρεῖται διὰ τῆς καθαιρέσεως. Εἰ γὰρ ἀνηρεῖτο, οὐδ' ἂν εἶχεν ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως ἣν ἔχειν ἐπ' ἐνίων ἐκ τοῦ δ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνος διδασκόμεθα. Ἐπίσκοπος γάρ, φησὶν, ὑπὸ συνόδου καθηρημένος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, εἰ τολμήσειε τι πρᾶξαι τῆς λειτουργίας, μηκέτι μηδὲ ἀποκαταστάσεως ἐλπίδα ἔχεται». Νομίζοντες, ὅτι ὁ νοῦς τοῦ ἐν λόγῳ ἱεροῦ κανόνος ἀποχρῶντως ἐνεφανίσθη. καὶ ὅτι οὐδὲν περιέχει ἐναντίον τοῦ τῆς Α' τοῦ ἐπιτρέποντος τὴν παραδοχὴν τῆς χειροτονίας, τῆς ὑπὸ καθηρημένου καὶ σχισματικοῦ γενομένης, μεταβαίνομεν εἰς τὸν τρίτον κανονικὸν τύπον, ἥτοι τὸν Ὅρον τῆς τελευταίας ἀγίας καὶ μεγάλης συνόδου. Ὁ Ὅρος κηρύξας ὀνόματι σχισματικούς τοὺς ἴδιον

181 Ἐν τῇ ὑπὸ Βαλσ. ἐρμην. τοῦ κανόνος.

θυσιαστήριον πήξαντας καὶ ἰδίαν φυλετικὴν παρασυναγωγὴν συστησαμένους 7 ἐπισκόπους, τινὰς μὲν τούτων προκαθηρημένους καὶ ἀφωρισμένους, τινὰς δὲ ἄρτι καθαιρεθέντας, προστίθουσιν αὐτοῖς «καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀνιέρως χειροτονηθέντας ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς τε καὶ διακόνους, καὶ πάντας τοὺς κοινωνοῦντας καὶ συμφρονοῦντας καὶ συμπράττοντας αὐτοῖς, καὶ τοὺς δεχομένους ὡς κυρίας καὶ κανονικὰς τὰς ἀνιέρους αὐτῶν εὐλογίας τε καὶ ἱεροπραξίας, κληρικούς τε καὶ λαϊκοὺς, κηρύττομεν **σχισματικούς** καὶ ἀλλοτρίους τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Ἐξετάσωμεν νῦν, ἂν ἦναι δυνατόν ἵνα ἐκ τούτων τῶν λόγων τοῦ Ὁροῦ ἐξαχθῇ συμπέρασμα, ὅτι οἱ ὑπὸ καθηρημένων καὶ σχισματικῶν χειροτονηθέντες, προσελθόντες τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ δεκτοὶ γενόμενοι, πρέπει νὰ χειροτονηθῶσιν ἐξ ὑπαρχῆς. Ἐπομένως καὶ λαϊκοὶ (συνεπῶς τῷ τοιούτῳ συμπεράσματι), βεβαπτισμένοι ὑπὸ τοιούτων, προσιόντες τῇ Ἐκκλησίᾳ πρέπει νὰ βαπτισθῶσιν ἐξ ὑπαρχῆς. Εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ ὅρος πάσης συνόδου εἶναι τὸ γενικὸν ἐξαγόμενον τῶν πρακτικῶν αὐτῆς, εἶναι ἢ συγκεφαλαίωσις καὶ ἢ συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτῆς συζητηθέντων καὶ ἀποφασισθέντων κεφαλαίων ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ἐναντιότης μεταξὺ ἀμφοτέρων. Ἀλλ' εἶδομεν ἐν τοῖς πρακτικοῖς ἀποδεδειγμένην καὶ βεβαιωμένην ὑπὸ πάσης τῆς συνόδου (σελ. 73-75) τὴν ὀρθὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ καθαιρέσις δὲν εἶναι ἐξάλειψις τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἱερωσύνης· ὅθεν καὶ ὁ καθαιρεθεὶς (ἐκτὸς τοῦ ἐπ' ἐγκλήμασι κανονικοῖς καθαιρεθέντος) μετανοήσας καὶ ἐξαιτησάμενος τὸ ἔλεος τῆς Ἐκκλησίας, ἀποκαθίσταται εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σημαίνωσιν οἱ ἀνωτέρω λόγοι τοῦ ὅρου ὅτι, ἐπειδὴ τελείως ἐξήλειπται ἡ ἱερωσύνη παρὰ τοῖς καθηρημένοις σχισματικοῖς, πρέπει διὰ τοῦτο οἱ ἐξ αὐτῶν προσιόντες καὶ ἐπιθυμοῦντες τῆς ἱερωσύνης νὰ χειροτονηθῶσιν ἐξ ὑπαρχῆς, ὥσπερ ἦσαν ἀπλοὶ λαϊκοί. Οὗτοι οἱ λόγοι τοῦ ὅρου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωσι τοιαύτην σημασίαν ἔτι διὰ τὴν αἰτίαν, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀρχὴ δὲν εἶναι, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ μόνον γνώμη τῆς τοπικῆς συνόδου τοῦ Κυπριανοῦ· μόνον κατ' αὐτὴν «οἱ ἀπορραγέντες λαϊκοὶ γενόμενοι οὔτε τοῦ βαπτίζειν, οὔτε τοῦ χειροτονεῖν εἶχον ἐξουσίαν», ὡς ἱστορεῖ ὁ Μ. Βασ. χωρὶς νὰ ἀποδεχθῇ αὐτήν. Ὡσαύτως εἶδομεν ἐν τοῖς ὀπισθεν, πῶς ἡ καθόλου Ἐκκλησία οὐδόλως χρησαμένη ταύτῃ τῇ ἀρχῇ ἐπὶ τέλους καὶ ρητῶς ἐκύρωσεν αὐτήν διὰ τῆς ζ' οἰκ. συνόδου (καν. β').

Καὶ ταῦτα μὲν ἀρκοῦσι κυρίως εἰς πληροφориαν τοῦ τυχόν νομίζοντος, ὅτι ὁ ὅρος διὰ τῶν ἐξετασθέντων λόγων του κωλύει τὴν ἐν τῷ οἰκείῳ βαθμῷ παραδοχὴν τοῦ ὑπὸ καθηρημένου καὶ σχισματικοῦ χειροτονηθέντος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ὅροις καὶ κανόσιν εὗρηται τοιαῦται φράσεις, εἰπώμεν ὀλίγα τινὰ πρὸς ἐξηγήσιν αὐτῶν. Εἶναι φανερόν ἐκ τῶν ἱερῶν κανόνων, ὅτι οἱ καθηρημένοι κωλύονται πάσης ἱεροπραξίας, καὶ ὁ τολμήσας πράξαι τι τιμωρεῖται βαρύτερον· ὁ δὲ συνιεργῶν ἢ δεχόμενος τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ ἐπίσης ἀμαρτάνει καὶ τιμωρεῖται κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας. Ὅταν δὲ ὁ καθηρημένος ἢ ἅμα καὶ σχισματικός, ἐννοεῖται οἰκοθεν διαγορεύουσι δὲ καὶ οἱ κανόνες ὅτι ὁ ὅπωςδήποτε κοινωνῶν αὐτοῖς ὀρθόδοξος κληρικός ἢ λαϊκός ἐπὶ ἐκκλησιαστικαῖς πράξεσι παρόντων

ὀρθοδόξων ἐπισκόπων καὶ ἄλλων κληρικῶν, ἁμαρτάνει βαρέως καὶ θανασίμως, καὶ καθυποβάλλεται κατὰ τὸ βάρος τοῦ ἁμαρτήματος εἰς ἀναλόγους ἐκκλησιαστικὰς ποινάς.

Ταῦτα λοιπὸν καὶ τοιαῦτα ἔχουσαι ὑπ' ὄψιν αἱ ἅγιοι Σύνοδοι τιθέασιν τοιαύτας φράσεις ἐν τοῖς ὅροις αὐτῶν, ἵνα προφυλάξωσι τοὺς ὀρθοδόξους τῆς μετὰ αἵρετικῶν καὶ σχισματικῶν κοινωνίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν βλάβης· ἔτι δὲ ἵνα καὶ αὐτοὺς τοὺς καθηρημένους καὶ ἀποκηρυσσομένους διὰ τῶν ἀληθεστάτων τούτων ἀπειλῶν κινήσωσιν ποτε εἰς μετάνοιαν. Ἡ ἀγαθότης τῆς ἐκκλησίας εἶναι ἀνείκαστος, ὥς καὶ ἡ τῆς θείας αὐτῆς κεφαλῆς· ὅθεν διὰ σπλάγχνα ἀνεικάστου ἐλέους καὶ ἀποκηρύττουσά τινος καὶ ἐκκόπτουσά τινα μέλη αὐτῆς ἐκ σιδηρᾶς ἀνάγκης, δὲν παύεται μεριμνῶσα καὶ εὐχομένη ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν· τὴν μερίμναν αὐτῆς μαρτυροῦσιν αἱ τε ἀπειλητικαὶ ἐκεῖναι ἐκφράσεις καὶ ἡ δέησις πρὸς τὸν θεῖον ἀρχιποιμένα αὐτῆς ὑπὲρ τῆς μετανοίας αὐτῶν. Οὕτως ἐποίησε καὶ ἡ τελευταία ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ἐπομένη ταῖς προηγουμέναις ἁγίαις οἰκουμενικαῖς καὶ τοπικαῖς συνόδοις καὶ ἐν πᾶσι συμφωνοῦσα καὶ στοικοῦσα ἐκείναις· οὐδόλως δ' ἐσκόπει διὰ τοιούτων φράσεων νὰ θῇ φραγμὸν τῇ ἐπιστροφῇ τέκνων, ἅπερ ἐγέννησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἅπερ ἐξ ἀνάγκης καὶ μετὰ δακρύων ἀπεκήρυξεν· ὅθεν καὶ ἐπισφραγίζει τὸν ὅρον αὐτῆς διὰ κατανυκτικωτάτης δεήσεως πρὸς τὸν μέγαν τῆς εἰρήνης ἄγγελον καὶ Θεόν, ἵνα δῶ μετάνοιαν τοῖς ἀποσχίσασιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ φυλετισμοῦ δόξῃ τὴν παρασυναγωγὴν αὐτῶν πῆξασιν. Οὕτω λοιπὸν ἐξηγούντες τὰς ἐκφράσεις ἐκείνας τοῦ ὅρου –διότι δὲν δυνάμεθα, ὥς ἤδη πολλάκις εἶδομεν, νὰ ἐξηγήσωμεν αὐτὰς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ Κυπριανοῦ συνόδου– οὐδόλως οὐδὲ τὸν ὅρον τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου εὐρίσκομεν κωλύοντα τὴν παραδοχὴν τοῦ ὑπὸ καθηρημένου καὶ σχισματικοῦ χειροτονηθέντος ἐν τῷ οἰκείῳ βαθμῷ· ἀλλὰ τὸναντίον ἐν τοιούτοις προσερχομένοις εὐρίσκομεν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς εὐχῆς τοῦ ὅρου, ὅτι ἀνανήψαντες καὶ τὴν φυλετικὴν δόξαν ἀποπτύσαντες προσέρχονται τῇ πρότερον μητρὶ αὐτῶν ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἀγκάλαις ἀνοικταῖς καὶ χαρᾷ μεγάλη δέχεται τὰ πεπλανημένα τέκνα αὐτῆς, ἐπανακάμπτοντα πρὸς αὐτὴν ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει (¹⁸²).

Συγκεφαλαιοῦντες ἐνταῦθα τὴν ὅλην πραγματείαν διατυποῦμεν τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν εἰς τὴν προταθεῖσαν ἐρώτησιν.

Ἐκ τῶν ἱερῶν κανόνων ὁ η' τῆς ἁγίας Α' οἰκουμ. συνόδου καὶ ὁ α' τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐπιτρέπουσιν, ἵνα ὁ ὑπὸ καθηρημένου καὶ σχισματικοῦ χειροτονηθεὶς, προσελθὼν τῇ ἐκκλησίᾳ γίνηται δεκτὸς ἐν τῷ οἰκείῳ βαθμῷ. Ἐτι ἐπιτρέπεται τοῦτο ἐκ τῆς πράξεως τῆς ἐκκλησίας, δεξαμένης τοὺς περὶ Ἰωάννην Ἀντιοχείας καθηρημένους καὶ σχισματικούς μετὰ τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν.

Ἐτι ἐκ τῶν περὶ παραδοχῆς αἵρετικῶν κανόνων τοῦ ζ' τῆς β' καὶ τοῦ 4ε' τῆς ς' καὶ ἐκ τῆς ζ' οἰκ. συνόδου δεξαμένης τοὺς εἰκονομάχους. Ὁ δὲ τρόπος, ὅπως διαγορεύεται ὑπὸ τοῦ η' τῆς Α', εἶνε ἡ ἔγγραφος ὁμολογία τῆς τηρήσεως τῶν τῆς

182 Ὅρα τὴν σημ. ἐν τῇ ἐπομ. σελίδι.

ὁρθοδόξου ἐκκλησίας δογμάτων, ἢ κατάκρισις τῆς σχισματικῆς δόξης καὶ ἡ χειροθεσία ἥτοι ἡ ἐπίθεσις τῆς εὐλογούσης χειρὸς τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ προσιόντος.

Τοιαύτην γνώμην ἀρυσάμενος ἐκ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῆς πράξεως τῆς ἁγίας ἡμῶν ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἀποφηνάμενος αὐτήν, ὑπισχνοῦμαι προθύμως μείζονα ἔτι διασάφησιν καὶ ἀνάπτυξιν ⁽¹⁸³⁾ τῶν τυχόν ἀσαφέστερον ἢ ἄγαν συνεπτυγμένως ἐκτεθειμένων ἐν τῇ παρούσῃ πραγματεία.

Συνετάχθη

κελεύσει τοῦ παναγιωτάτου, θειοτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Ἰωακεῖμ τοῦ Β'

ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἰωάννου Ἀναστασιάδου καθηγητοῦ τῆς θεολογίας ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Θεολογικῇ Σχολῇ.

183 Μελέτης ἄξιοι εἰσιν οἱ κανόνες ση', γθ, ρι' τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου ὡς περιγράφοντες τὰ διάφορα μέσα, ἅπερ μετήρχετο ἡ ἐν Ἀρφικῇ Ἐκκλησία ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν σχισματικ. Δονατιστῶν.

Κείμενο 6.

Ἐκθεσις Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς

Παναγιώτατε Δέσποτα.

Κατὰ τὴν ἀπὸ ιθ' τοῦ λήξαντος ἔγγραφον ἐντολὴν τῆς Ὑμ. Θ. Παναγιότητος, δι' ἧς ἐνετείλατο ἡμῖν ἵνα λαβόντες ὑπ' ὄψιν ἃς συναπέστειλε τρεῖς γνωμοδοτήσεις προηγουμένως συγκροτηθείσης ἐπιτροπῆς, καὶ μελετήσαντες αὐτὰς ἐξενέγκωμεν ὀριστικῶς τὴν ἐγκριθησομένην ἡμῶν γνώμην ἀναφορικῶς πρὸς τὸν τρόπον τῆς παραδοχῆς τῶν ὑπὸ σχισματικῶν καὶ καθηρημένων ἀρχιερέων χειροτονηθέντων, ἀνέγνωμεν αὐτὰς ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ ἐπισταμένως καὶ ἐπανειλημμένως, σκεψάμενοι δὲ ὠρίμως ἐν διαφόροις συνεδριάσεσιν, ἐσχηματίσαμεν γνώμην, ἣν ἐπιφυλαττόμενοι ἵνα ἐξενέγκωμεν ἐν τέλει τῆς παρούσης ἡμῶν ἐκθέσεως, κρίνομεν λίαν συντελεστικὸν πρὸς τὴν κατανόησιν, ἧς ἐσχηματίσαμεν γνώμης, ἵνα προτάξωμεν συνοπτικὴν καὶ ἀκριβῆ ἀνάλυσιν τῶν εἰς κρίσιν ἡμῶν ἐπιβληθεισῶν γνωμοδοτήσεων.

Ἡ πρώτη γνωμοδότησις, ἥ καὶ συντομωτέρα, ἡ φέρουσα τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Μ. Πρωτοσυγκέλλου Δωροθέου Εὐελπίδου, τοῦ ἀρχιμ. Φιλοθέου Βρυεννίου καὶ Κωνσταντίνου ἱεροδιακόνου Βαλλιάρχου ἀπὸ κδ'. Δεβρίου αὐτοῦ ἦν ἀπεδέξαντο καὶ ὑπέγραψαν τῷ ζ'. Μαρτίου αὐτοῦ. καὶ ὁ ἀρχιμ. Ἰλαρίων Κανάκης, ὁ ἱεροδ. Κωνσταντῖνος Βαφείδης καὶ ὁ ἱεροδ. Γρηγόριος Ζιγαβηνός, ἀποπειρωμένη λῦσαι τὸ ζήτημα, ἀναφέρει τέσσαρας Κανόνας τοὺς ἐξῆς: τὸν Α'. τοῦ Μ. Βασιλείου, τὸν ἡ' τῆς Α' Οἰκουμενικῆς, τὸν οζ' (ξη') τῆς ἐν Κερθραγένη καὶ τὸν κα' τῆς ς' Οἰκουμ. Συνόδου. Καὶ ἐκ μὲν τῶν τριῶν πρώτων Κανόνων σχηματίζει τὴν γνώμην ὅτι ἡ Ἐκκλησία λόγῳ οἰκονομίας δέχεται τὴν χειροτονίαν καὶ τὸ βάπτισμα ὅταν τὰ μυστήρια ταῦτα τελῶνται ὑπὸ σχισματικοῦ μόνον (μὴ καθηρημένου δηλ. ἄμα). Ἐκ δὲ τοῦ τετάρτου Κανόνος τουτέστι τοῦ κα' τῆς ς' Οἰκουμενικῆς Συνόδου συμπεραίνει ὅτι ὁ ὑπὸ καθηρημένων καὶ σχισματικῶν χειροτονηθεὶς «οὐδεμίαν φέρει ἱερωσύνης χάριν, καί, εἰ βούλεται τῆς χάριτος ταύτης ἀξιωθῆναι, χειροτονεῖται κατὰ τὰς διαγορεύσεις τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς γνώμης αὐτῶν ταύτης οἱ ὑπογεγραμμένοι ἐπιφέρουσι δύο περικοπὰς, τὴν μὲν ἐκ τῶν πρακτικῶν, τὴν δὲ ἐκ τοῦ Ὁρου τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Συνόδου, τῆς ἐνταῦθα τῷ αὐτοῦ συγκροτηθείσης. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ περικοπῇ τῇ ἐκ τοῦ Ὁρου εἰλημμένη ὑποχαράσσονται γραμμῇ φράσεις τινές, ἐν αἷς ὁ λόγος **περὶ τῶν ἀνιέρως χειροτονηθέντων** ὑπὸ τῶν καθηρημένων καὶ **περὶ τῶν ἀνιέρων εὐλογιῶν καὶ ἱεροπραξιῶν αὐτῶν**, φαίνεται ὅτι τὰς φράσεις ταύτας ἐκλαμβάνουσιν ὡς συνηγορούσας τῷ συμπεράσματι τῆς ἑαυτῶν γνωμοδοτήσεως, ὅτι δηλ. ὁ ὑπὸ καθηρημένου καὶ σχισματικοῦ χειροτονηθεὶς οὐδεμίαν φέρει ἱερωσύνης χάριν, ἀλλ' εἴ γε βούλεται ἀναχειροτονεῖται.

Ἐκ τῶν ἄλλων δύο γνωμοδοτήσεων τῶν καὶ μακροτέρων, ἡ μὲν τοῦ Μητροπολίτου Ἀγχιάλου κ. Βασιλείου, ἀπὸ ιζ' 8βρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξετάζει τὸ ζήτημα μᾶλλον ἱστορικῶς, ἡ δὲ τοῦ ἀρχιμ. Ἰωάννου Ἀναστασιάδου ἀπὸ κ' 8βρίου

τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξετάζει τὸ ζήτημα μᾶλλον κριτικῶς, ἀλλ' ἀμφότεραι αἱ γνωμοδοτήσεις αὗται καταλήγουσιν εἰς συμπέρασμα σύμφωνον, ὅτι δηλ. κατὰ τοὺς ἱεροὺς Κανόνας καὶ τὴν διηνεκὴ τῆς Ἐκκλησίας πρᾶξιν ὁ ὑπὸ καθηρημένων καὶ σχισματικῶν χειροτονηθεὶς προσελθὼν τῇ Ἐκκλησίᾳ γίνεται δεκτὸς ἐν τῷ οἰκείῳ βαθμῷ, διδὸνς λίβελλον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως αὐτοῦ καὶ χειροτονούμενος, ἥτοι εὐλογούμενος, ἐξάγουσαι τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐκ τε ἄλλων ἱερῶν Κανόνων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τοῦ η' τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἐν τῇ μελέτῃ τῶν δύο τούτων συμφώνων γνωμοδοτήσεων ἐπεστήσαμεν τὴν προσοχὴν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐρμηνείαν ἐκείνην τῶν κανόνων, ἐφ' ὧν θέλει νά στηρίζεται καὶ ἡ τῶν περὶ τὸν Εὐελπίδην γνωμοδοτήσεις, δηλονότι τοῦ Α' τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ κα' τῆς ς' Οἰκουμενικῆς διότι ὁ οδ' (ξη') τῆς ἐν Καρθαγένῃ ἀναφέρεται ἐκατέρωθεν μόνον εἰς μαρτυρίαν ἄνευ ἰδιαίτερας ἐρμηνείας, ἡ δὲ η' τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου ὑπὸ μὲν τῆς περὶ τὸν Εὐελπίδην γνωμοδοτήσεως μνημονεύεται ἀπλῶς μαρτυρίας χάριν, ὑπὸ δὲ τῆς τοῦ Ἀγχιάλου καὶ Ἀναστασιάδου μετὰ μακρᾶς καὶ ἀκριβοῦς ἐρμηνείας. Παραβαλόντες δὲ τὰς ἐκατέρωθεν ἐρμηνείας τῶν ὑπολειπομένων δύο Κανόνων, ἥτοι τοῦ Α' τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ κα' τῆς ς' Οἰκουμ. Συνόδου, εὗρομεν οὐσιώδεις διαφορὰς, ἃς καὶ σημειοῦμεν ὡς λίαν σπουδαίας, ἅτε δὴ ἀναφερομένας ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα.

Καὶ δὴ πρῶτον κατὰ τὰς δύο συμφώνους γνωμοδοτήσεις οἱ ἐν τῷ Κανόνι τοῦ Μ. Βασιλείου ἀναφερόμενοι λόγοι «οἱ τῆς ἐκκλησίας ἀποστάντες οὐκ ἔτι ἔχουσι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ἑαυτοὺς» κτλ. ἀνήκουσιν οὐχὶ τῷ Μ. Βασιλείῳ αὐτῷ, ὡς νομίζουσιν οἱ περὶ τὸν Εὐελπίδην ἀλλὰ τοῖς περὶ τὸν Κυπριανὸν τὸν Καρχηδόνας, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀποδεικνύουσι σαφῶς ὁ μὲν Μητροπολίτης Ἀγχιάλου ἐν σελ. 5-6, ὁ δὲ Ἀρχιμ. Ἰωάννης ἐν σελ. 15-17 τῶν ἑαυτῶν ἐκθέσεων. Ἡμῖν δὲ φαίνεται ὀρθὴ ἡ τῶν δευτέρων ἐρμηνεία διότι ἐκτὸς τῶν ἐρμηνευτῶν μία μόνον προσεκτικὴ ἀνάγνωσις τοῦ ὅλου Κανόνος ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διαφορᾶς τῆς γνώμης τοῦ Μ. Βασιλείου αὐτοῦ καὶ τῆς περὶ τὸν Κυπριανόν.

Δεύτερον ὁ κα' τῆς ς' Οἰκουμ. Συνόδου ἐξ οὗ καὶ μόνου οἱ περὶ τὸν Εὐελπίδην ἐξάγουσι τὸ ἑαυτῶν συμπέρασμα, κατὰ τὸν Ἀγχιάλου καὶ Ἀναστασιάδην οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα, καθόσον ὁ κανὼν οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὰ κανονικὰ ἐγκλήματα ἐκεῖνα, εἰς ἃ πρὸ μὲν τῆς χειροτονίας ὑποπεσόν τις οὐδαμῶς δύναται χειροτονηθῆναι εἰς ἱερατικόν τινα βαθμόν, οἷα εἰσιν ὁ φόνος καὶ τὰ λοιπὰ σαρκικὰ ἐγκλήματα, μετὰ δὲ τὴν χειροτονίαν ὑποπεσόν εἰς **παντελεῆ καὶ διηνεκὴ** ὑποβάλλεται καθαιρέσιν, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κανόνος, τοῦτέστιν οὐδέποτε πλέον ἀποκαθίσταται εἰς τὸν οἰκεῖον βαθμόν, ἐν ᾧ ὁ δι' ἄλλας αἰτίας καθαιρεθεὶς ἀποκαθίσταται πάλιν εἰς τὸν

οἰκεῖον βαθμόν, ὡς σαφῶς καὶ διὰ μακρῶν ὑποδεικνύουσιν ὁ μὲν Ἀγχιάλου ἐν σελ. 10 ὁ δὲ Ἀναστασιάδης ἐν 17-19 τῶν ἐαυτῶν ἐκθέσεων. Καὶ ἐνταῦθα ἡ ἐρμηνεία τούτων καὶ καθ' ἡμᾶς ἐστὶν ἡ ὀρθότερα, ὡς γίνεται δῆλον ἔκ τε τῶν ἐρμηνευτῶν καὶ ἐκ τοῦ γράμματος αὐτοῦ τοῦ Κανόνος· καὶ ἀποροῦμεν ἀληθῶς πῶς ἡ τηλικαύτη σαφήνεια τοῦ ἱεροῦ Κανόνος διέλαθε τὴν ὀξυδέρκειαν τῶν περὶ τῶν Εὐελπίδην καὶ Βαλλιιάδην καὶ τοὺς λοιπούς, ὥστε καὶ εἰς προφανῇ πρὸς ἑαυτοὺς ἀντίφασιν ἐκ τῆς παρανοήσεως αὐτοῦ περιπεσεῖν· διότι ἐὰν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος κα' κανὼν τῆς ζ' Οἰκουμ. Συνόδου περιλαμβάνει πάντα συλλήβδην καὶ γενικῶς τὰ κανονικὰ ἐγκλήματα καὶ δὴ καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀνταρσίαν, ἀφοῦ τοὺς εἰς τὰ ἐγκλήματα ταῦτα περιπεσόντας **παντελεῖ καὶ διηνεκεῖ** καθαιρέσει ὑποβάλλει ὁ κανὼν, τοῦτέστιν ἄνευ ἐλπίδος ἀποκαταστάσεως εἰς τοὺς οἰκεῖους βαθμούς, τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν αὐτῶν ὑποπεσόντας; οἱ πρὸ τῆς χειροτονίας ὑποπεσόντες παντάπασιν ἀπείργονται τῆς χειροτονίας, πῶς οἱ ὑπὸ τοιούτου καθηρημένου σχισματικοῦ χειροτονηθέντες, ἐπιστρέφοντες εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας δυνάμει τοῦ αὐτοῦ Κανόνος ἀναχειροτονηθήσονται, εἰ βουληθεῖεν τῆς ἱερωσύνης ἀξιωθῆναι κατὰ τοὺς περὶ τὸν Εὐελπίδην; ἡμεῖς μὲν οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν.

Πρὸς τούτοις εἰς τὴν διάκρισιν, τὴν ὁπωσοῦν παράδοξον, ἣν ποιοῦσιν οἱ περὶ τὸν Εὐελπίδην μεταξὺ σχισματικοῦ μόνον καὶ σχισματικοῦ ἅμα καὶ καθηρημένου, οὐδαμῶς ποιοῦσιν ὁ Ἀγχιάλου καὶ ὁ Ἀναστασιάδης, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ δεύτερος ἔχων ὑπ' ὄψιν φαίνεται τὴν τοιαύτην διάκρισιν, ἀποδείκνυσι διὰ μακρῶν ὅτι πάντες οἱ αἰρετικοὶ καὶ οἱ σχισματικοὶ ἦσαν ἅμα καὶ καθηρημένοι αἱ δὲ ἀποδείξεις εἰλημμένοι ἐξ αὐθεντικῶν μαρτυριῶν καὶ ἐπὶ λέξεως κατεστρωμένοι, εὐκόλως πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι ἡ τοιαύτη διάκρισις εἶνε ὅλως ἐναντία ταῖς ρηταῖς μαρτυρίαις καὶ τῇ γνωστῇ βαθμολογίᾳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν ὅτι δῆλ. πρῶτόν τις καθαιρεῖται καὶ ἔπειτα κηρύσσεται κατὰ τὸ εἶδος τῆς πλάνης αὐτοῦ αἰρετικὸς ἢ σχισματικὸς ἢ παρασυνάγωγος.

Περὶ δὲ τῆς διαφωνίας τῆς μεταξὺ τῆς γνωμοδοτήσεως τῶν περὶ τὸν Εὐελπίδην καὶ τῆς τῶν ἐτέρων δύο σημειοῦμεν ὅτι αὕτη προκύπτει κυρίως ἐκ τοῦ ὅτι οἱ περὶ τὸν Εὐελπίδην παρανοοῦσιν ἐν καὶ μόνον κανόνα τὸν κα' τῆς ζ' Οἰκουμ. Συνόδου, ἡ δὲ σημειωθείσα ἤδη παρανόησις καὶ τινος περικοπῆς τοῦ α' κανόνος τοῦ Μ. Βασιλείου δὲν συνεισφέρει τί εἰς τὴν διαφωνίαν, διότι καὶ τοῦτον τὸν Κανόνα ὅπωςδήποτε, ὡς καὶ τὸν η' τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου καὶ τὸν οζ' (ξη') τῆς ἐν Κερθαγένῃ καὶ οἱ περὶ τὸν Εὐελπίδην συμφώνως τοῖς χειροτονίας τῶν σχισματικῶν. Μετὰ δὲ τὴν συμφωνίαν ταύτην ἐπέρχεται πάλιν διαφωνία ἐν τοῖς συμπεράσμασιν ἐκ τῆς ιδέας τῶν περὶ τὸν Εὐελπίδην ὅτι πάντες οἱ σχισματικοὶ δὲν ἦσαν ἅμα καὶ καθηρημένοι. Ἀλλὰ εἶδομεν ἤδη ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη ἐπ' οὐδεμιᾶς μαρτυρίας στηρίζεται, οὐδὲ δύναται στηρίζεσθαι. Αἰρομένης δὲ τῆς μὴ ὀρθῆς ταύτης ιδέας, μένει πάλιν ἡ συμφωνία ἡ ἐπὶ τοῦ α' τοῦ Μ. Βασιλείου, τοῦ η'

τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου καὶ τοῦ οζ' (ξη') τῆς ἐν Καρθαγένῃ στηριζομένη, ἣν συμφωνίαν δὲν δύναται νὰ παραβλάψῃ ἡ παρανόησις τοῦ κα' τῆς ζ' Οἰκουμ. Συνόδου, διότι κατὰ τοῦτον, ὡς εἴρηται, τὸν εἰδικῶς τὰ κανονικὰ ἐγκλήματα ἀφορῶντα Κανόνα, ἀπαγορεύεται οὐ μόνον ἡ εἰς τὸ ἀξίωμα ἀποκατάστασις, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξ ὑπαρχῆς χειροτονία (ὅπερ κυρίως θέλουσιν ἵνα συμπεράνωσιν οἱ περὶ τὸν Εὐελπίδην) καθόσον ἡ ἐν τῷ Κανόνι τούτῳ ἀναφερομένη καθαίρεσις ἡ εἰς λαϊκῶν τόπον ἀπωθοῦσα, εἶνε **παντελής καὶ διηνεκής**, τουτέστι μέχρι τοῦ τάφου.

Περὶ δὲ τῶν φράσεων ἐκείνων τοῦ Ὁρου τῆς τελευταίας Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, δι' ὧν οἱ κληρικοί τῶν νέων σχισματικῶν χαρακτηρίζονται ὡς **ἀνίεροι καὶ ἀνιέρους** εὐλογίας καὶ ἱεροπραξίας τελοῦντες, παρατηροῦμεν ὅτι τοιαῦται φράσεις καὶ ἐν ἄλλοις ὅροις ἀπαντῶσαι, οὐδαμῶς ἐκώλυσαν τὴν ἐν τοῖς οἰκείοις βαθμοῖς παραδοχὴν τῶν οὕτως ὀνομασθέντων κληρικῶν, ὅτε ἐν ἀληθινῇ μετανοίᾳ προσῆλθον τῇ Ἐκκλησίᾳ (Ἀγχιαλ. σελ. 8-9), διότι ἡ παραδοχὴ τῶν τοιούτων οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ κῦρος τοῦ Ὁρου μιᾶς τινός Συνόδου. Μακροῦς δὲ λόγους ἐξηγητικούς τῶν τοιούτων φράσεων περιέχουσιν αἱ γνωμοδοτήσεις τοῦ Ἀγχιάλου (σελ. 12-13) καὶ τοῦ Ἀναστασιάδου (20-22).

Ἐπειδὴ δὲ οὕτως ὑπὸ τε τῶν ἰ. κανόνων καὶ τῆς διηνεκοῦς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας ὁμολογεῖται ὅτι πάντες οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σχισμάτων καὶ τῶν αἰρέσεων ἦσαν καθηρημένοι, οἱ δὲ κληρικοὶ τῶν σχισματικῶν, καίπερ ὑπὸ καθηρημένων καὶ σχισματικῶν κεχειροτονημένοι, προσελθόντες τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ κατὰ καιροῦς, ἐγένοντο δεκτοὶ παρ' αὐτῆς ἐν τοῖς οἰκείοις βαθμοῖς ἤτοι οἱ διάκονοι ὡς διάκονοι, οἱ πρεσβύτεροι ὡς πρεσβύτεροι καὶ οἱ Ἐπίσκοποι ὡς Ἐπίσκοποι καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπολείπεται περὶ τούτου μετὰ τὰ παραδείγματα τῶν Ναυατιανῶν, τῶν Δονατιστῶν, πολλῶν Ἡμικαρειανῶν, Μελετιανῶν, Νεστορειανῶν, διαφόρων εἰδῶν Μονοφυσιτῶν, Μενοθελητῶν, Εἰκονομάχων καὶ τέλος τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ παπισάντων, ἐκφέρομεν ἀδιστακτῶς τὴν γνώμην α') ὅτι οἱ ἥττους τὸν ἀριθμὸν τουτέστιν οἱ δύο, ὁ Μητροπολίτης Ἀγχιάλου Βασίλειος καὶ ὁ ἀρχιμ. Ἰωάννης Ἀναστασιάδης ὀρθότερα καὶ πρακτικώτερα λέγουσιν ὡς συμφωνότατα πρὸς τε τοὺς ἰ. Κανόνας καὶ τὴν διηνεκὴ τῆς Ἐκκλησίας πράξιν· οἱ δὲ πλείους τουτέστιν οἱ περὶ τὸν Εὐελπίδην ἐξ οὐχὶ διότι οὔτε σύμφωνα πρὸς τοὺς ἰ. Κανόνας λέγουσιν, οὔτε μαρτυρίαν τινὰ ἐκ τῆς ἐκκλ. ἱστορίας πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἑαυτῶν γνώμης φέρουσιν· β') ὅτι κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας δύναται καὶ σήμερον ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστι χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, ἵνα δέξηται ἀγκάλαις ἀνοικταῖς τοὺς ἐπιστρέφοντας ἐκ τοῦ προσφάτου θλιβεροῦ σχίσματος τοῦ **φυλετισμοῦ** καὶ εἰς αὐτὴν προσφεύγοντας κληρικούς ἐν τοῖς οἰκείοις βαθμοῖς ἕκαστον.

Ὁ δὲ τρόπος καὶ ὁ τύπος τῆς παραδοχῆς τῶν σχισματικῶν ἐστὶ διαγεγραμμένος ἐν ἄλλοις τε ἱεροῖς κανόσι καὶ ἰδίᾳ σαφέστερον καὶ τῇ περιστάσει

ἀρμοδιώτερον ἐν τῷ ἡ' τῆς Α' Οἴκουμ. Συνόδου, ὅστις περὶ τῆς παραδοχῆς τῶν σχισματικῶν Ναυατιανῶν, τῶν ἄλλως Καθαρῶν λεγομένων, ὀρίζει τάδε: «Περὶ τῶν ὀνομαζόντων μὲν ἑαυτοὺς Καθαροὺς ποτε, προσερχομένων τῇ καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Συνόδῳ, ὥστε χειροθετούμενους (τούτέστιν εὐλογουμένους) αὐτοῖς μένειν οὕτως ἐν τῷ Κλήρῳ. Πρὸ πάντων δὲ τοῦτο ὁμολογῆσαι αὐτοῖς ἐγγράφως προσήκει, ὅτι συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας δόγμασι τούτέστι καὶ διγάμοις κοινωνεῖν καὶ τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ παραπεπτωκόσιν, ἐφ' ὧν καὶ χρόνος τέτακται καὶ καιρὸς ὥριστα· ὥστε αὐτοῖς ἀκολουθεῖν ἐν πᾶσι τοῖς δόγμασι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐνθα μὲν οὖν πάντες, εἴτε ἐν κώμαις, εἴτε ἐν πόλεσιν, αὐτοὶ μόνοι εὐρίσκοντο χειροτονηθέντες, οἱ εὐρισκόμενοι ἐν τῷ κλήρῳ, ἔσονται ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι. Εἰ δὲ τοῦ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας Ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὄντος, προσέρχονται τινες, πρόδηλον ὡς ὁ μὲν Ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας ἔξει τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἐπισκόπου· ὁ δὲ ὀνομαζόμενος παρὰ τοῖς λεγομένοις Καθαροῖς Ἐπίσκοπος τὴν τοῦ Πρεσβυτέρου τιμὴν ἔξει· πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοίη τῷ Ἐπισκόπῳ, τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτὸν μετέχειν. Εἰ δὲ τοῦτο αὐτῷ μὴ ἀρέσκοι, ἐπινοήσῃ τόπον ἢ χωροεπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου, τοῦ ὑπὲρ ἐν τῷ κλήρῳ ὅλως δοκεῖν εἶναι· ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο Ἐπίσκοποι ᾤσιν». (Ὁρ. καὶ Ἑρμην. Κανόν.)

Ὑποσημειούμεθα δὲ βαθυσεβάστως
Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ κθ' Νοεμβρίου αἰώς'.

Τῆς Ὑμ. Θ. Παναγιότητος ταπεινότατοι θεράποντες
† Ὁ Κυζίκου Νικόδημος.
† Ὁ Χαλκηδόνος Καλλίνικος.
† Ὁ Δέρκων Ἰωακείμ.
† Ὁ Σισανίου Ἀμβρόσιος.
† Ὁ ἀρχιμ. Γ. Γρηγοράς.
† Ὁ ἀρχιμ. Χρυσάνθος Ἱεροκλῆς.

Κείμενο 7.

Ἀπάντησις Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων

Ἀντίγραφον ἀπαντήσεως τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων.

Παναγιώτατε καὶ Σεβασμιώτατε Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα Κωνσταντινουπόλεως κύριε κύριε Ἰωακείμ κτλ.

Καθ' ἅπερ ὑπεσχόμεθα ὅτε τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος ἀπεχωριζόμεθα, ἅμα ἐπὶ τὴν Ἀγίαν πόλιν ἀφικόμενοι ἐσπεύσαμεν ἐν τῇ πρώτῃ Συνεδριάσει, ὑποβαλέσθαι τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀγία καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ τὴν ἀπὸ ς' Νοεμβρίου, αὐθ' καὶ ὑπὸ ἀριθμ. 6562 Ὑμετέραν ἐπιστολὴν καὶ ἐπερωτῆσαι, ὅπως ἔχει φρονήματος περὶ τῶν ἐκτεθειμένων ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἐκείνῃ πάνυ σπουδαίων ἐρωτημάτων.

Μετ' ἐπιστάσις οὖν καὶ πολλῆς τῆς ἀκριβείας συνεξετάσαντες τὰ ἐν αὐτῇ, τρία ἐρωτήματα ἐπέγνωμεν προβαλλόμενα τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ σύντρια δὲ ταῦτα ἀφορῶντα τοὺς ἐν τοῖς κόλποις τῆς Μιᾶς Ἀγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας προσελθεῖν ποθοῦντας ἀπὸ τῶν Σχισματικῶν Βουλγάρων. Ἀγίας γὰρ καὶ μεγάλης Τοπικῆς Συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει συνεληλυθυίας καὶ Ὅρον ἐκδεδωκυίας ἱερὸν, δι' οὗ «ἀλλότριοι μὲν τῆς Μιᾶς Ἀγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦτ' αὐτὸ Σχισματικοὶ ἀνακηρύσσονται οἱ παρεισάγοντες τὴν ἰδέαν τοῦ φυλετισμοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ διδασκαλίᾳ, καὶ τολμῶντες παραπηγνῦναι καινοφανεῖς φυλετικὰς παρασυναγωγάς, ἀλλότριοι δ' ἐπ' ἴσης τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τοῦτ' αὐτὸ Σχισματικοὶ ἀνακηρύσσονται, οἳ τε ἀπ' αὐτῶν τὴν χειροτονίαν εἰληφότες Ἐπίσκοποι καὶ Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι καὶ πάντες οἱ συμφρονοῦντες καὶ κοινωνοῦντες καὶ συμπράττοντες αὐτοῖς καὶ δεχόμενοι τὰς ἀνιέρους αὐτῶν εὐλογίας τε καὶ ἱεροπραξίας κληρικοὶ τε ἅμα καὶ λαϊκοί» ταῦτα τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τοπικῆς Συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει εὖ καὶ καλῶς τεθεσπικυῖας διὰ τοῦ Ὁρου ἐκείνου, καὶ πολλῶν ἐκ τῶν οὕτω καταδεδικασμένων μεταμελομένων ἤδη καὶ ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας ἐπανελθεῖν ἐπιζητούντων, ζήτημα σπουδαῖον προσίσταται, «πῶς δεῖ τούτους προσδέχεσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ».

Ἀλλὰ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο τριχῇ διήρηται, διὰ τὸ τριτὸν εἶδος τῶν προσερχομένων. Τινὲς μὲν γὰρ τούτων κανονικῶς μὲν εἰσὶ τῷ κλήρῳ κατειλεγμένοι κανονικὴν τὴν χειροτονίαν εἰληφότες, μετὰ δὲ τὸ σχῆμα τοῖς σχισματικοῖς κοινωνήσαντες καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις φρονήσαντες τῆς ἱερωσύνης ἐκπεπτώκασι καὶ τὸ ἐπιτιμῷ τοῦ Ὁρου ἑαυτοὺς ὑποβεβλήκασι. Τινὲς δὲ τὴν χειροτονίαν ἔκθεσμον καὶ παράνομον εἰλήφασιν, ἅτε ὑπὸ Ἐπισκόπων καθηρημένων καὶ ἀφωρισμένων καὶ τοῦτ' αὐτὸ σχισματικῶν προκεχειρισμένοι. Οἱ δ' ἄλλοι λαϊκοὶ εἰσὶ παρ' ἑκατέρων τὰς τε ἱεροπραξίας καὶ τὰ μυστήρια προσδεδεγμένοι. Πῶς ἄρα ἐκάστους τούτων δεῖ προσδέχεσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ;

Ἐπὶ τούτου ἐπισταμένως διασκεψάμενοι καὶ τὴν προᾶξιν τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς, καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ὑπογραμμὸν προστησάμενοι, καὶ πανταχοῦ τοῖς τῶν Ἀγίων Πατέρων Ὅροις ἐφεπόμενοι, καὶ πάντα πρὸς οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας βουλόμενοι διαπράττεσθαι, περὶ μὲν τῶν πρώτων ἥτοι τῶν κανονικῶς μὲν προκεχειρισμένων μετὰ δὲ τὸν Ὅρον τοῖς Σχισματικοῖς συντεθειμένων ἀποδεχόμεθα τὸν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος προβαλλόμενον τρόπον τῆς ἀποδοχῆς τῶν προσερχομένων δηλὸν ὅτι λίβελλον ἐπιδοῦναι πίστεως ὑποχρεομένων καὶ τῷ Μύρῳ τῷ Ἀγίῳ χρισμένων.

Περὶ δὲ τῶν δευτέρων, ἥτοι τῶν εἰληφόντων τὴν χειροτονίαν παρὰ καθηρημένων καὶ ἀφωρισμένων ἐπισκόπων, ἐχρῆν μὲν συνωδᾶ τῇ ὀρθῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Οὐρανοφάντορος Βασιλείου, ἔξω λογίσασθαι τοῦ κλήρου καὶ ἐστερημένους πάσης ἱερωσύνης καὶ παντὸς πνευματικοῦ χαρίσματος.

«Οἱ μὲν γὰρ πρώτοι, θεηγορεῖ ὁ Μέγας τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος, οἱ μὲν γὰρ πρώτοι ἀναχωρήσαντες παρὰ τῶν Πατέρων ἔσχον τὰς χειροτονίας καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν εἶχον τὸ χάρισμα τὸ πνευματικόν. Οἱ δὲ ἀπορραγέντες λαϊκοὶ γενόμενοι οὔτε τοῦ βαπτίζειν, οὔτε τοῦ χειροτονεῖν ἀξίαν εἶχον, οὔτε ἡδύνατο χάριν Πνεύματος Ἁγίου ἑτέροις παρέχει ἢ αὐτοὶ ἐκπεπτώκασιν. Ἐπέλιπε γὰρ ἡ μετάδοσις τῷ διακοπῆναι τὴν ἀκολουθίαν.»

Ἐπειδὴ μέντοι καὶ πρὸ ἡμῶν οἶδαμεν τὴν μίαν Ἀγίαν Ἀποστολικὴν καὶ Καθολικὴν Ἐκκλησίαν οἰκονομήσασαν τὴν ἀκρίβειαν ταύτην, καὶ μὴ μόνον τοὺς ἐκπεπτωκότας τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως καὶ τοῖς εἰδώλοις ἐπιθύσαντας ἐπισκόπους τε καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἐν τῷ προτέρῳ αὐθις βαθμῷ προσδεξαμένην διὰ τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ συνελθόντων Ἀγίων πατέρων ἄνευ ἀναβαπτισμοῦ ἢ δευτέρας χειροτονίας (Συνοδ. ἐν Ἀγκ. καν. α' καὶ β'), ἀλλὰ καὶ τοὺς προσελθόντας ἐκ τοῦ σχίσματος τοῦ Δονάτου μετὰ τῶν τιμῶν αὐτῶν ἀποδεξαμένην καὶ θεσπίσασαν διὰ τῶν ἐν Καρθαγένη συνελθόντων Ἀγίων πατέρων

«Ὅπως οἱ χειροτονηθέντες ἐν τῷ τῶν Δονατιστῶν μέρει ἔάν, διορθωθέντες πρὸς τὴν καθολικὴν πίστιν μετελθεῖν θελήσαιεν μένωσιν ἐν τοῖς οἰκείαις τιμαῖς» (Συνοδ. ἐν Καρθαγ. καν. νβ'ος. καὶ ζ' οε'ος καὶ οζ')

Ἐπειδὴ ἐπὶ ἴσης τοὺς τε καθαρὸς καὶ Ναυατιανοὺς καὶ τοὺς Φωτεινιανούς καὶ τοὺς Τεσσαρασκαϊδεκατίτας ὥρισεν ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἢ ἐν Νικαίᾳ Α' διὰ τοῦ Η' κανόνος γίγνεσθαι ἀποδεκτοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ μόνῃ τῇ ἐγγράφῳ ὁμολογίᾳ «ὅτι συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς δόγμασι τῆς Καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας» καὶ «εἶναι ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι τοῦ κλήρου», ἐπειδὴ καὶ τοὺς προκεχειρισμένους ὑπὸ τοῦ καθηρημένου καὶ ἀφωρισμένου Μητροπολίτου Λυκοπόλεως Μελετίου ἐννέα καὶ εἴκοσιν ἐπισκόπους ἀνεγνώρισεν ἢ

αὐτὴ ἁγία καὶ μεγάλη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ὡς ἐπισκόπους ἐν ἐνεργείᾳ ἀπεδέξατο, (Αἰ^{ης} Οἰκουμ. Συνόδου ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἐκκλησίαν) Ἐπειδὴ ἐφεξῆς ἐν πάσαις ταῖς Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ὁ αὐτὸς διετυπώθη κανὼν, ἐπειδὴ καθ' ἃ ὁ Οὐρανοφάντωρ βεβαιοῖ Βασίλειος «τοὺς περὶ Ζώϊον καὶ Σατουρνῖνον ἀδελφοὺς ἀπ' ἐκείνης ὄντας τῆς τάξεως, (ἥτοι Ἐγκρατίτας) προσεδέξατο ἡ Ἐκκλησία εἰς τὴν τῶν ἐπισκόπων καθέδραν», διὰ ταῦτα καὶ ἵνα μὴ τῇ καθολικῇ Οἰκονομία ἐμπόδιον ἦ ἡ τῆς ἀκριβείας τήρησις μηδ' ἐμποδίσωμεν τοῖς σωζομένοις διὰ τὸ τῆς προστάξεως αὐστηρόν, ὥσπερ ὁ μέγας ἐκδιδάσκει ἡμᾶς Βασίλειος, τούτων δὴ πάντων ἕνεκα καὶ ἐπειδὴ καὶ ἡ μεγάλη τοπικὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος, ἡ τὸν Ἱερὸν ἐκθεμένη Ὅρον, τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας οὐδαμῶς ἀπέκλεισε τοῖς ἀπὸ τοῦ σχίσματος ἐπιστρέφουσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν ἠῤῥατο καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀποδοχῆς αὐτῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ σαφῶς ὑπέδειξε, δι' ὧν ἐν τέλει τοῦ Ὁρου ἐπὶ λέξει γέγραφε

«δεόμεθα τοῦ παναγάρχου καὶ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ τῆς ἡμετέρας πίστεως ἵνα τοῖς ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀποσχίσασιν καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ φυλετισμοῦ δόξῃ τὴν παρασυναγωγὴν αὐτῶν πῆξασιν, δῶ μετάνοιαν, εἴπως ποτὲ ἀνανήψαντες καὶ τὰ ἑαυτῶν ἀποπτύσαντες προσέλθοιεν τῇ μιᾷ Ἀγίᾳ Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἵνα ἐν αὐτῇ δοξάζωσι μετὰ πάντων τῶν ὀρθοδόξων τὸν Μέγαν τῆς Εἰρήνης Ἀγγελον καὶ Θεὸν τὸν ἐλθόντα καταλλάξαι πάντας καὶ εἰρήνην εὐαγγελίσασθαι τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακρὰν»

Λυσιτελεῖς ἅμα καὶ θεοφιλεῖς καὶ τοῖς κανόσιν ὁμόρρυθμον ἔγνωμεν καὶ περὶ τῶν δευτέρων, ἥτοι τῶν προκεχειρισμένων ὑπὸ καθηρημένων καὶ ἀφωρισμένων ἐπισκόπων, «τῷ ἔθει χρήσασθαι καὶ ἀκολουθῆσαι τοῖς οἰκονομήσασιν τὰ καθ' ἡμᾶς Πατράσιν καὶ ἀποδέξασθαι ἅρα αὐτοὺς ἐν ᾧ τελοῦσι σχήματι τοῦ κλήρου, ὅτε τῇ Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ προσέρχονται, ὁμολογοῦντας μέντοι ἐγγράφως ὅτι συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς δόγμασι τῆς Ἐκκλησίας ἀναθεματίζοντάς τε πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρονοῦσαν καθ' ἃ φρονεῖ ἡ Ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, ἰδίᾳ δ' ἐν ἣ τέως ἐτέλουν καὶ σφραγιζομένους τῷ χρίσματι τοῦ μύρου τοῦ Ἁγίου καὶ μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ ἥτοι δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν βεβαιουμένους.

Ταῦτα περὶ τούτων κατ' ἐπιείκειαν ἅμα καὶ κανόνα ἐγνωκότες, εὐδελον ὅτι καὶ τὰ πλήθη τὰ συντεταγμένα τοῖς Ἐπισκόποις ἐκείνοις προσδεχόμεθα ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς Ὅροις, καὶ οὐκ ἔτι δυνάμεθα διακρίνειν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὰς βαπτίσεις καὶ τὰ ἄλλα μυστήρια τὰ ἐν αὐτοῖς τετελεσμένα ὀρίζομεν εἶναι ἔγκυρα, εἴγε μόνον οἱ προσερχόμενοι ἀριδῆλως τῆς πλάνης τοῦ φυλετισμοῦ ἀποτασσόμενοι καὶ εἰλικρινῶς μετανοοῦντες, συντίθενται τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Μιᾶς Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἅτε «κανόνα τινὰ τῆς πρὸς

αὐτοὺς κοινωνίας ἐκθέμενοι, διὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων παραδοχῆς», καθ' ἃ ὁ Μέγας αὐθις θεσπίζει Βασίλειος.

Τοιαύτας οὖν ὑποβάλλοντες τὰς ἀπαντήσεις πρὸς τὰ προταθέντα ἡμῖν ζητήματα καὶ τουτονὶ ὀρίζοντες τὸν τρόπον τῆς ἀποδοχῆς τῶν προσερχομένων ἀπὸ τῶν σχισματικῶν Βουλγάρων παρακαλοῦμεν μετὰ τῶν ἐν Καρθαγένῃ ἐπινεύσει καὶ ἐνισχύσει τοῦ Παναγίου Πνεύματος ὀρισάντων ταῦτα θείων Πατέρων, «ἡπίως καὶ εἰλικρινῶς διαπραξασθαι μετὰ τῶν μνημονευθέντων ἀνθρώπων, κἂν ἐν τὰ μάλιστα ἐκ τῆς τοῦ κυριακοῦ σώματος ἐνώσεως, ἀνησυχάστῳ διανοίᾳ ἀποσχίζωσιν. Ἵνα ὅσον τὰ ἐν ἡμῖν πᾶσι καθ' ὅλον γνωσθῇ τοῖς τῇ ἐκείνων κοινωνίᾳ καὶ ἐταιρείᾳ σαγηνευθεῖσιν, ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν πῶς ἐλεεινῇ πλάνῃ κατεδέθησαν, ἴσως, καθὼς λέγει ὁ Απόστολος, ἡμῶν ἐν ἡμερότητι συναγόντων τοὺς τὰ διάφορα φρονοῦντας καὶ ἐν πρᾶότητι παιδευόντων τοὺς ἀντιδιατεθειμένους, δῶ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τό ἐκείνου θέλημα».

Ἐν τῇ Ἀγίᾳ πόλει Ἱερουσαλήμ κθ' . 8βρίου ,αωπ'

Τῆς Ὑμ. Θ. Παναγιότητος ἀδελφὸς

ἐν Χῷ ἀγαπητὸς καὶ ὅλως πρόθυμος

Ὁ Ἱεροσολύμων ΙΕΡΟΘΕΟΣ

Κείμενο 8.

Απάντησις Ἐκκλησίας Ρωσσίας

Τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, περιπόθητον καὶ λίαν ἀγαπητὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργὸν καὶ πᾶσαν τὴν ἱερὰν Πατριαρχικὴν Σύνοδον ἀδελφικῶς προσαγορεύομεν.

Μετὰ εἰλικρινοῦς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι χαρᾶς ἐκομισάμεθα τὸ σεβαστὸν γράμμα τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος καὶ ἀντίγραφον τῆς ἱερᾶς Συνδικτικῆς ἀποφάσεως ὑπὲρ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας ὡς Αὐτοκεφάλου, καὶ πεπληρωμένοι τῆς πνευματικῆς ταύτης χαρᾶς ἐσπεύσαμεν θερμὰς πρὸς Κύριον εὐχὰς ἀναπέμψαι ὑπὲρ τε τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος καὶ τῆς περὶ Αὐτὴν ἀγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου, ἀποδεξαμένων οὕτως εὐμενῶς τὰς νομίμους ἐπιθυμίας τῆς τε Κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἀνωτάτου κλήρου τῆς Σερβίας, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀγίας Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας, ὅπως ἐνισχύῃ αὐτὸν ὁ ὕψιστος τῇ χάριτι καὶ δυνάμει καὶ διατελῇ αὕτη ἐσαεὶ σταθερὰ καὶ ἀκλόνητος τῇ πίστει καὶ διδασκαλίᾳ τῆς μιᾶς Ἀγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐρχόμενοι ἤδη εἰς τὸ δεύτερον γράμμα τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, δι' οὗ ἐρωτᾶτε τὴν ἡμετέραν γνώμην, πῶς νὰ παραδέχωνται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ βούλγαροι ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς καὶ διάκονοι, οἱ κατακεκριμένοι ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ 1872 συγκροτηθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, καὶ ἰδίως ἐκεῖνοι οἵτινες ἐχειροθετήθησαν ὑπὸ ἀρχιερέων ἤδη μετὰ τὴν κατάκρισιν καὶ τὸν ἀποκλεισμόν αὐτῶν, ἡ ἀγιωτάτη Ρωσικὴ Σύνοδος, μολοντί δὲν συμμερίζεται τὴν γνώμην τῆς εἰρημένης Συνόδου, ἀλλὰ ἐπιθυμοῦσα παντὶ τρόπῳ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εἰρήνην τῶν βουλγάρων μετὰ τῶν ἐλλήνων, ἴσταται πρὸς καιρὸν εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀπόψεως τῆς Συνόδου ταύτης, ὅπως μόνον δώσῃ τῇ Ὑμετέρᾳ Παναγιότητι τὴν ἀπαιτουμένην ἀπάντησιν.

Ἐὰν ἤδη παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ βούλγαροι κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου ὀρθῶς καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρὸς λύσιν τοῦ προταθέντος ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος ζητήματος δυνάμεθα νὰ εὐρωμεν ὁδηγίας καὶ εἰς τοὺς κανόνας καὶ εἰς τὰς πράξεις τῆς ἀρχαίας Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν τῷ 1ῳ κανόνι τοῦ Μεγάλου Βασιλείου λέγεται «οἱ παλαιοὶ τὰ μὲν αἰρέσεις ὠνόμασαν, τὰ δὲ σχίσματα, τὰ δὲ παρασυναγωγὰς. Αἰρέσεις μὲν τοὺς παντελῶς ἀπερραγμένους καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπηλλοτριωμένους· σχίσματα δὲ τοὺς δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰ καὶ ζητήματα ἰάσιμα πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας· παρασυναγωγὰς δὲ τὰς συνάξεις τὰς παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων καὶ παρὰ τῶν ἀπαιδευτῶν λαῶν γινομένας. Οἷον εἴ τις ἐν πταίσματι ἐξετασθεὶς, ἐπεσχέθη τῆς λειτουργίας καὶ μὴ ὑπέκυψε τοῖς κανόσι, ἀλλ' ἑαυτῷ ἐξεδίκασε τὴν προεδρίαν καὶ τὴν λειτουργίαν καὶ συναπῆλθον τούτῳ τινὲς καταλιπόντες τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, παρασυναγωγὴ τὸ τοιοῦτον.» Εἰς ποίαν δὲ τῶν τριῶν τούτων κλάσεων ἢ τάξεων δέον νὰ ἀναχθῶσιν οἱ κατακεκριμένοι ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου. Νομίζομεν μόνον εἰς

τοὺς εὐρισκομένους ἐν παρασυναγωγαῖς· διότι ἡ οὐσία τοῦ πνεύματος τῶν κατακριθέντων ἀρχιερέων κατὰ τὸ γράμμα αὐτῆς τῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως συνίστατο κυρίως ἐν τούτῳ, ὅτι οὗτοι ἐγένοντο, διὰ τὴν εἴπωμεν τοῦτο μετὰ τὰς λέξεις τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀνυπότακτοι ἐπίσκοποι, κατακριθέντες δὲ ἐν τούτῳ καὶ ἀποκλεισθέντες τῆς ἱεροπραξίας, δὲν ὑπέκυψαν εἰς τοὺς κανόνες, ἀλλ' ἑαυτοῖς ἐξεδίκησαν τὴν προεδρίαν καὶ τὴν λειτουργίαν, καὶ συμπαρέσυρον μεθ' ἑαυτοὺς καὶ ἄλλους εἰς τὴν παρασυναγωγήν των.

Πορρωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ 1ῳ κανόνι ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει. «Ἐδοξε τοίνυν τοῖς ἐξ ἀρχῆς τὸ μὲν τῶν αἰρετικῶν (βάπτισμα) παντελῶς ἀθετῆσαι· τὸ δὲ τῶν ἀποσχισθέντων, ὡς ἔτι ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ὄντων, παραδέξασθαι· τοὺς δὲ ἐν ταῖς παρασυναγωγαῖς, μετανοοῖα ἀξιολόγῳ καὶ ἐπιστροφῇ βελτιωθέντας, συνάπτεσθαι πάλιν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ὥστε **πολλάκις καὶ τοὺς ἐν βαθμῷ συναπελθόντας τοῖς ἀνυποτάκτοις, ἐπειδὴν δὲ μεταμεληθῶσιν εἰς τὴν αὐτὴν παραδέχεσθαι τάξιν**». Ἐκ τούτων σαφέστατον ὅτι καὶ οἱ κατακεκριμένοι ἀρχιερεῖς καὶ ἐν γένει οἱ ἱεροὶ λειτουργοί, ἐὰν μόνον οὗτοι μετανοήσωσι καὶ ἐπιστραφῶσι μετὰ παρακλήσεως, ὅπως ἀποδεχθῶσιν αὐτοὺς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, δύνανται τὰ γείνωσι παραδεκτοὶ ἐν τῷ αὐτῷ σταθμῷ, ἐν ᾧ εὐρίσκονται πρὸ τοῦ ἀποκλεισμοῦ αὐτῶν.

Ἐν τῷ τέλει τοῦ αὐτοῦ 1^{ου} κανόνος ὁ Μέγας Βασίλειος κρίνων περὶ τῶν Ἐγκρατιτῶν, τοὺς ὁποίους παρίστησιν ὡς πράγματι σχισματικούς, λέγει «Οἶδα δὲ ὅτι τοὺς ἀδελφοὺς περὶ Ζώϊον καὶ Σατορνίνον, ἀπ' ἐκείνης ὄντας τῆς τάξεως, προσεδεξάμεθα εἰς τὴν καθέδραν τῶν ἐπισκόπων· ὥστε τοὺς τῷ τάγματι ἐκείνῳ συνημμένους, οὐκέτι δυνάμεθα διακρίνειν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, οἷον κανόνα τινὰ τῆς πρὸ αὐτοὺς κοινωνίας ἐκθέμενοι διὰ τῆς τῶν Ἐπισκόπων παραδοχῆς». Κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦτο τοῦ Μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας πατρὸς ἔξεστιν ἀποδέχεσθαι καὶ τοὺς κατακεκριμένους ἐπισκόπους, κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικούς ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῶν ἐκκλησιαστικῷ βαθμῷ, ἐὰν μάλιστα οὗτοι ἀνεγνωρίζοντο καὶ πράγματι σχισματικοί.

Ἐν τῷ 8^ῳ κανόνι καὶ εἰς τὰς πράξεις τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου εὐρίσκομεν τὴν λύσιν καὶ τοῦ ἐτέρου ζητήματος· πῶς πρέπει τὴν προσενεχθῆ ἡ Ἐκκλησία πρὸς ἐκείνους τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τὰ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἔλαβον τὸν ἱερὸν βαθμὸν οὐχὶ πρὸ τοῦ ἀποκλεισμοῦ αὐτῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἤδη μετὰ τὸν ἀποκλεισμόν, ἥτοι ἔλαβον αὐτὸν παρὰ ἐπισκόπων ἀποκεκλεισμένων, σχισματικῶν;

Ἐν τῷ 8^ῳ κανόνι τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὥριστα· «Περὶ τῶν ὀνομαζόντων μὲν ἑαυτοὺς Καθαροὺς ποτε, προσερχομένων δὲ τῇ Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Συνόδῳ, ὥστε χειροθετούμενους αὐτοὺς μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ. Πρὸ πάντων δὲ τοῦτο ὁμολογῆσαι αὐτοὺς ἐγγραφῶς προσήκει, ὅτι συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς τῆς Καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας δόγμασι... Ἐνθα μὲν οὖν πάντες, εἴτε ἐν κόμαις, εἴτε ἐν πόλεσιν, **αὐτοὶ μόνοι εὐρίσκοντο χειροτονηθέντες, οἱ εὐρισκόμενοι ἐν τῷ κλήρῳ, ἔσονται ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι**». Οἱ καθαροὶ ἦσαν σχισματικοί, ἀκόλουθοι τοῦ Ρώμης Πρεσβυτέρου Νοβάτου· οὗτοι ἀπετέλουν ἰδίαν, κεχωρισμένην ἀπὸ τῆς

ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, κοινωνίαν καὶ εἶχον ἰδίαν ἱεραρχίαν. Καὶ ἰδοὺ ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισεν, ἵνα τοὺς χειροτονηθέντας ἐν τῇ σχισματικῇ αὐτῶν κοινωνίᾳ ἐν οἰωδῇποτε ἐκκλησιαστικῷ βαθμῷ, ἀφήνωσι καὶ μετὰ τὴν συνένωσιν αὐτῶν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν αὐτὸν βαθμόν. Ἡ αὐτὴ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, καίτοι δὲν ἐθέσπισεν ἴδιον κανόνα, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει ὁμῶς ἀπεφάσισε, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, τοιοῦτον ζήτημα καὶ περὶ ἄλλων σχισματικῶν – τῶν Μελετιανῶν. Παρεδέξατο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σχίσματος τούτου, τὸν ἐπίσκοπον Μελέτιον, ἐν τῷ προτέρῳ αὐτοῦ βαθμῷ, καὶ εἰς πάντας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ σχίσματι χειροτονηθέντας, ἐπέτρεψε, συνενωθέντας μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἐκτελῶσι τὴν λειτουργίαν καὶ νὰ ἀπολαμβάνωσι τῶν προτέρων τιμῶν. (Σωζόμ. Ἐκκλ. Ἱστορ. 1, 24). Ἡ δὲ περὶ τῶν Μελετιανῶν ἀπόφασις τῆς Συνόδου ἐκτίθεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτῆς (Πρακτικὰ Συνόδων. τόμ. Ι σελ, 440).

Εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐν Καρθαγένη Συνόδου ὑπάρχουσι δύο ὁ 79 καὶ ὁ 112, δεικνύοντες πῶς ἐδέχοντο ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας οἱ λαβόντες ἱερὸν βαθμόν τῶν Δονατιστῶν.

Ἐν τῷ 68 κανόνι οἱ Πατέρες τῆς Συνόδου ἀπεφάσισαν ἵνα ἀποστείλωσι γράμματα εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν καὶ συνεπισκόπους ὥστε διὰ τὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην καὶ χρησιμότητα καὶ αὐτῶν τῶν Δονατιστῶν, οἵτινες δῆποτε κληρικοὶ διορθουμένης τῆς βουλῆς πρὸς τὴν Καθολικὴν ἐνότητα μετελθεῖν θελήσοιεν, κατὰ τὴν ἐνὸς ἐκάστου Καθολικοῦ ἐπισκόπου προαίρεσιν καὶ βουλήν τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ κυβερνῶντος τὴν Ἐκκλησίαν **ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς αὐτοὺς ἀναδεχθῆναι**, ἑαυτοῦ τὸ συμβάλλεσθαι τῇ τῶν χριστιανῶν εἰρήνῃ φανείη». Εἰς ἐπικύρωσιν τῆς ἀποφάσεως αὐτῶν οἱ πατέρες τῆς Συνόδου λέγουσιν εὐθὺς μετὰ τοῦτο.

«Καθὼς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις περὶ τῆς αὐτῆς διαστάσεως γενέσθαι φανερόν ἐστιν· ὅπερ πολλῶν καὶ σχεδὸν πασῶν τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς ἡ τοιαύτη πλάνη ἀνεφύη τὰ παραδείγματα μαρτύρονται». Τοιαύτη ἡ αὐθεντικὴ μαρτυρία ὁλοκλήρου συνόδου περὶ τῆς ἀρχαίας τῆς Ἐκκλησίας πράξεως ἐπὶ τῇ παραδοχῇ τῶν ἱερῶν λειτουργῶν, τῶν χειροτονηθέντων ἐν σχίσματι. Ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ αὐτοῦ κανόνος ἡ Σύνοδος ἐκφράζεται· «Τοῦτ' ἐστίν, ἵνα οἱ χειροτονηθέντες ἐν τῷ τῶν Δονατιστῶν μέρει ἔαν τὴν πρὸς τὴν Καθολικὴν πίστιν διορθωθέντες μετελθεῖν θελήσοιεν. μὴ κατὰ τὴν πειραματικὴν Σύνοδον μὴ δεχθῶσιν ἐν ταῖς οἰκίαις τιμαῖς».

Σαφέστερον τούτου εἶναι ἀδύνατον νὰ εἴπῃ τις. Ἐν τῷ 99^ο κανόνι τῆς ἐν Καρθαγένη Συνόδου αὐτὸ τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς ἐπισκόπους διὰ τῶν ἐπομένων λόγων. «Ἵνα δηλαδὴ κἀκεῖνοι οἱ λαοὶ οἱ ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρέφοντες καὶ ἐπισκόπους ἐσχηκότες παρὰ γνώμην τῆς Συνόδου, τούτους ἀναμφιβόλως ἔχειν ἀξιωθῶσι»· τοῦτέστιν ἔχειν αὐτοὶ τὸν ἴδιον ἐπίσκοπον.

Ἀρκοῦντα τὰ ὑποδειχθέντα ἐκ τῆς ἀρχαίας οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁρθῶς ἀποφασισθῇ, πῶς πρέπει νὰ προσενεχθῶσι πρὸς τοὺς ἐπισκόπους καὶ ὅλον τὸν κλῆρον, τὸν κατακριθέντα ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, καὶ ἤδη δεικνύοντα μετάνοιαν καὶ ἐπιθυμοῦντα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς ἐνότητα μετὰ τῆς κατακρινάσης αὐτοὺς Ἐκκλησίας. Ἀπαιτεῖται νὰ παραδεχθῶσιν τούτους ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ, ὃν αὐτοὶ ἔχουσιν, εἴτε ἔλαβον αὐτὸν πρὸ τῆς κατακρίσεως αὐτῶν ὑπὸ τῆς

Συνόδου, εἴτε μετὰ τὴν κατάκρισιν. Τοῦτον δέον γενέσθαι καὶ δυνάμει τῶν ὑποδειχθέντων κανόνων καὶ τῆς πράξεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, ἣτις ἐπὶ τοσαῦτα ἤδη ἔτη καταστρέφεται διὰ λυπηρᾶς διενέξεως.

Δεόμενοι τοῦ Ὑψίστου ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου καὶ ἐνισχύσεως τοιαύτης εἰρήνης ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἀφιεροῦντες ἑαυτοὺς καὶ τὸ ἐμπεπιστευμένον ἡμῖν παρὰ Θεοῦ πνευματικόν ποίμνιον εἰς τὰς παναγίας ἡμῶν εὐχὰς μετὰ αἰσθημάτων τελείας ἀδελφικῆς ἀγάπης ἐν Κυρίῳ καὶ βαθυτάτου σεβασμοῦ πρὸς τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα διατελοῦμεν ὅλως καθωσιωμένοι.

Ἰσίδωρος Μητροπολίτης Νοβογορόδου καὶ Πετροπόλεως

Φιλόθεος Μητροπολίτης Κιέβου καὶ Γαληκίας

Μακάριος Μητροπολίτης Μόσχας καὶ Καλόμνης

Ἀπολλῶς ἐπίσκοπος Βάτκας καὶ Σλοπόδης

Παλλάδιος ἐπίσκοπος Ραζακίου καὶ Ζαράκης

Πρωτοπρεσβύτερος Βασίλειος Βαζάνωφ

Πρωτοῖερεὺς Ἰωάννης Ροζδετζβένσκης

Κείμενο 9.

Γρηγορίου Μητροπολίτου Χίου,
Περί ενώσεως τῶν Ἀρμενίων
μετά τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας
(Ἀπόσπασμα)

§ 10. Ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω εἵπομεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ζητηθῇ τό περί βαπτίσματος καί ἱερωσύνης τῶν ἀδελφῶν Ἀρμενίων, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ δεχθῶμεν αὐτά ὡς πραγματικά ἄνευ συζητήσεως, καί ἐπειδὴ ἔχομεν λόγους δι' οὓς ὑποπτεύομεν μή τινων ἢ συνείδησις σκανδαλισθῇ ἐξ ὑπερθέρμου ζήλου, διὰ τοῦτο, πρὸς πληροφορίαν καί ἐφησυχασιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον εἶπεν τινα παρεκβατικώτερον περί βαπτίσματος καί χειροτονιῶν ἐν γένει σχισματικῶν τε καί αἰρετικῶν, ἐπικρατύνοντες τὴν ἡμετέραν ταπεινὴν γνώμην διὰ πράξεων συνοδικῶν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί διὰ τῆς μερικωτέρας διδασκαλίας τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων.

Α'. Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος δέχεται τοὺς ἱερωμένους τῶν Καθαρῶν ἢ Ναυατιανῶν, προστιθεμένους τῇ Ὁρθοδοξίᾳ, ὡς τοιούτους δι' ἀπλῆς συγχωρητικῆς εὐχῆς (ὅρ. καν. η', καί τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ ἐν Πηδαλίῳ σελ. 75).

Β'. Ὁ ἐν ἁγίοις Μελέτιος ὑπ' Ἀρειανῶν ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος, εἶτα ὑπ' αὐτῶν μετετέθη εἰς Βέρροϊαν καί αὐθις εἰς Ἀντιόχειαν· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν αὐτῷ προκριμα ἐλογίσθη τό παρ' αἰρετικῶν τὴν χειροτονίαν δέξασθαι. Οὗτος καί τὸν Χρυσόστομον διάκονον ἐχειροτόνησε, καί τὸν Μ. Βασίλειον, καί τὸν Θεολόγον Γρηγόριον Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ἀποκατέστησε, καί Ἐξαρχος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐ χρημάτισεν, ὡς μαρτυροῦσι Σωκράτης (Ἐκκλ. Ἱστορ. Βιβλ. Β', κεφ. μγ', καί Ε', ε'), Σωζόμενος (Ἐκκλ. Ἱστ. Δ', κη'), Ἀμφιλόχιος (Λόγ. εἰς τὸν Μ. Βασίλειον), καί εἴτις ἄλλος¹⁸⁴

¹⁸⁴ Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐγκωμιάζει τὸν ἄνδρα ὁ Μ. Βασίλειος ἐν τῇ πρὸς τὸν Μ. Ἀθανάσιον ἐπιστολῇ· «Πάση τῇ Ἀνατολῇ δι' εὐχῆς καί ἡμῖν τοῖς παντοίως αὐτῷ συνημμένοις ἐπιθυμητόν αὐτόν (τὸν Μελέτιον) ἰδεῖν τὴν Ἐκκλησίαν διέποντα τοῦ Κυρίου, τῇ τέ πίστει ἀνεπίληπτον ὄντα, καί τῷ βίῳ οὐδεμίαν πρὸς τοὺς ἄλλους (ἐννοεῖ τὸν Παυλῖνον καί τὸν Οὐϊτάλιον, τοὺς ἀντιποιοιυμένους τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας καί ἀποσχιζομένους ἀπὸ τοῦ Μελετίου ὡς ὑπ' Ἀρειανῶν δῆθεν χειροτονηθέντος) ἐπιδεχόμενον σύγκρισιν, καί τοῦ παντός, ὡς εἶπεν, τῆς Ἐκκλησίας αὐτόν προεστάναι, ὥστε ἀναγκαῖον τε ὁμοῦ καί συμφέρον πανταχόθεν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ συναφθῆναι τοὺς ἄλλους, ὥσπερ τοῖς μεγάλοις τῶν ποταμῶν τοὺς ἐλάττους». Ὁ δὲ ὁμαίμων τοῦ Βασιλείου Γρηγόριος ὁ Νυσσαῶν φωστήρ ὀνομάζει τὸν θεῖον Μελέτιον ΝΕΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ἐν τῷ εἰς αὐτόν Ἐπιταφίῳ κτλ. Ὁ δὲ Σωζόμενος, ἱστορῶν τὸν ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας ἔνθερμον ζῆλον καί τὰ παθήματα τοῦ ἁγίου Πατρός, γράφει καί ταῦτα, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται τό πανάρχαιον καί ἀποστολοπαράδοτον ἔθος τοῦ κατασημαίνεσθαι τοὺς πιστοὺς τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ διὰ τριῶν δακτύλων, καί οὐ διὰ πέντε, ὡς ποιοῦσι Λατῖνοι τε καί Ἀρμένιοι· «Ἢδη ἡ φήμη ἐπεφοῖτα ἐπαινέτην αὐτόν εἶναι τοῦ δόγματος (τοῦ ὁμοουσίου) τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων, καί τό συμβάν ἔδειξε. Τὴν μὲν γὰρ ἀρχὴν τοὺς καλουμένους ἠθικοὺς λόγους δημοσίᾳ ἐδίδασκε, τελευτῶν δὲ ἀναφανδὸν τῆς αὐτῆς οὐσίας τὸν Υἱὸν ἀπεφύνατο· προσδραμών δὲ ὁ ἀρχιδιάκονος, ὅς ἦν τότε τοῦ ἐνθάδε κλήρου, ἐτι τοῦτο λέγοντος, ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα ἔβυσεν αὐτοῦ τό στόμα· ὁ δὲ, τῇ χειρὶ σαφέστερον ἢ τῇ φωνῇ τὴν γνώμην κατεσήμαινε, τρεῖς μόνους εἰς τό προφανές δακτύλους ἐκτείνων, εἰς ταυτόν πάλιν τούτους συνέλεγε καί τὸν ἕνα ὠρθου, τῷ σχήματι τῆς χειρὸς εἰκονίζον τοῖς πλήθεσιν, ἅπερ ἐφρόνει καί λέγειν ἠπέιγετο· ὡς δὲ ἀμηχανήσας ὁ ἀρχιδιάκονος ἐπελάβετο τῆς χειρὸς, τοῦ στόματος ἀφόμενος, ἐλευθερωθεὶς τὴν γλῶσσαν, ἐτι μᾶλλον μεγάλη τῇ φωνῇ σαφέστερον ἐδήλου τὴν αὐτοῦ δόξαν καί τῶν ἐν Νικαίᾳ δεδογμένων ἔχεσθαι παρεκελεύετο» κτλ. (Ἐκκλ. Ἱστ. βιβλ. Θ', κεφ. κη').

Γ'. Ο ἱερός Κύριλλος, ὁ Ἱεροσολύμων, ὡσαύτως ὑπ' Ἀρειανῶν ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος· ἀλλὰ, προσελθὼν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ, οὐ μόνον ὡς ἀρχιερεὺς ἐγένετο δεκτός μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ χορῷ τῶν Ἀγίων συγκαταρίθμηται (βλ. Σωκρ. βιβλ. Ε', κεφ. η' – Σωζομ. Δ', 25, καὶ Ζ', 7 – Θεοφ. χρονογραφ. σελ. 34, καὶ Γρηγορ. Νύσσης ἐν τῷ εἰς τὴν ἀνακομιδ. τοῦ Πρωτομ. Στεφ. λόγῳ).

Δ'. Ἀπὸ τῆς πρώτης Συνόδου ἕως τῆς δευτέρας παρῆλθον ἔτη τεσσαράκοντα· πλείστοι δ' ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ τὴν χειροτονίαν ἐδέξαντο παρὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερατευσάντων αἰρετικῶν, Μακεδονίου, Εὐδοξίου κτλ. ἀλλ' ὅμως πάντες οὗτοι, τῇ Ὁρθοδοξίᾳ συνταξάμενοι, ἐν τῇ Β' Συνόδῳ συνήδρευσαν, οὐδὲν περὶ τῆς χειροτονίας αὐτῶν ἐγκληθέντες.

Ε'. Ο ἱερός Ἀνατόλιος, ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ αἰρεσιάρχου τῶν Μονοφυσιτῶν Διοσκόρου, τοῦ καὶ τὸν ἐν ἀγίοις Φλαβιανόν, τὸν Κωνσταντινουπόλεως, φονεύσαντος· ἀλλ' ὅμως οὐδόλως ἐνεκλήθη ἐπὶ τῷ χειροτονηθῆναι ὑπὸ αἰρετικοῦ καὶ φονέως, ὡς τὴν Ὁρθοδοξίαν ἐν τῇ Δ' Συνόδῳ κρατύνας.

ΣΤ'. Πάντες οἱ ἐπίσκοποι οἱ χειροτονηθέντες ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μογγοῦ, τοῦ αἰρετικοῦ καὶ ἐπιβάτου τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ θρόνου, τοῦ φονεύσαντος τὸν Ἀλεξανδρείας κανονικὸν ποιμένα Προτέριον, ὅφ' οὗ προκαθηρητο, ἀποταξάμενοι τῇ Εὐτυχιανῇ αἵρέσει καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον θείαν καὶ ἱεράν ἀνακηρύξαντες, ἐγένοντο δεκτοὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ ὡς ἐπίσκοποι, καὶ οὐδὲν εἰς τοὺς οἰκείους βαθμοὺς παρεβλάβησαν.

Ζ'. Ἐν τῇ Ε' Συνόδῳ πάντες οἱ τοῖς ἀκεφάλοις, ἤτοι τοῖς Μιξοφυσίταις καὶ Θεοπασχίταις, αἰρετικοῖς κοινωνήσαντες καὶ παρ' αὐτῶν τὴν χειροτονίαν δεξάμενοι, ἀποπτύσαντες τὴν αἵρεσιν καὶ λίβελλον πίστεως δόντες τῇ εἰρημένῃ ἀγίᾳ Συνόδῳ, ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τοὺς οἰκείους βαθμοὺς.

Η'. Οἱ πλείστοι τῶν ἐν τῇ ΣΤ' Συνόδῳ παρεδρευσάντων ἦσαν κεχειροτονημένοι ὑπὸ αἰρετικῶν Μονοθελητῶν, τῶν Κωνσταντινουπόλεως, φημί, Σεργίου, Πύρρου, Παύλου καὶ Πέτρου, τοῦ Ἀλεξανδρείας Κύρου, τοῦ Ἀντιοχείας Μακαρίου, καὶ τοῦ Ῥώμης Ὁνωρίου. Καὶ ὅμως οὐ μόνον τοὺς οἰκείους βαθμοὺς ἐτήρησαν, ἀλλὰ καὶ ὡς Ἅγιοι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μακαρίζονται, διὰ τὸν ἔνθεον αὐτῶν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζῆλον.

Θ'. Ὁ θεϊότατος Γερμανός, ὁ ἀπὸ Κυζίκου εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναχθεὶς καὶ γενναίως τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὑπερμαχήσας, παρὰ Μονοθελητῶν ἐδέξατο τὴν χειροτονίαν, καὶ ταῦτα τῆς αἱρέσεως αὐτῶν Συνοδικῶς ἤδη καταδικασμένης οὐσης.

Ι'. Αἱ πρῶται Εἰκονομαχίαι τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἔτη διήρκεσαν, ἐξ οὗ πᾶσα χειροτονία Ὁρθοδόξων ἐξέλιπε· καὶ ὅμως πάντες οἱ ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων τὴν χειροτονίαν δεξάμενοι, ἅμα τῇ εἰκονομαχίᾳ ἀποταξάμενοι ἀπέλαβον τοὺς οἰκείους βαθμοὺς, ὡς μαρτυροῦσι τὰ πρακτικά τῆς Ζ' Συνόδου, οἷς συμμαρτυρεῖ καὶ Ἰωάννης ὁ Χαλκηδόνος οὕτως γράφων· «Ταράσιος καὶ οἱ τῶν Ἀποστολικῶν θρόνων ἐπίλεκτοι θιασῶται, δόγμασι θεοκρίτοις τὴν ποιήμνην στομώσαντες, οὐδὲν ἐπὶ κλημα τοῖς ἐν τῷ κλήρῳ κατελεγμένοις... ἀκρίτως ἐπάγουσι περὶ τῆς προλα-

βούσης κακοδοξίας, οὐδέ τούς ἐξ αἵρετκῶν κεχειροτονημένους τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομῆς ἀφορίζουσιν, ἀλλά τοῖς πρὸς τό τῆς εὐσεβείας αὐτομολήσασι φρόνημα χερσίν ὑπτίαις ὡς ἀδελφοῖς καί συνιεράρχαις περιεπλάκησαν, καί τῆς οἰκείας ἑκάστον καθέδρας καί ἀξίας ἡξίωσαν· τούς δέ κατὰ τι χωλάναντας καί κατὰ τῆς πίστεως διάστροφον βλέψαντας, εἶτα τοῦ πτώματος ἀνανεύσαντας καί λιβέλλοις καί ἀναθέμασι τὴν πρὶν ἀθετήσαντας δόξαν, τοῖς ἴσοις σπλάγχνοις ἐναγκαλισθέντες, τοῖς ἰδίῳις θρόνοις ἐνίδρυσαν, καί τῇ εἰρηνικῇ καταστάσει καί ἀκυμάντῳ γαλήνῃ τὴν Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν ἐστήριξαν» (Ομιλ. Κατηχητ. ἥς ἡ ἀρχή, «Πάλιν ἡμέρα σωτήριος καί δεῖ με σαλπίσαι περὶ τῶν ἀναξίως καί τῶν παρ' αἵρετικῶν τὴν χειροτονίαν δεξαμένων»).

ΙΑ'. Ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Νέου, τοῦ εἰς Νίκαιαν τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον μεταστήσαντος, διὰ τὴν ἐκεῖσε μετάθεσιν τῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Νεόφυτος καί ὁ ὑπ' αὐτόν Κληρὸς φέροντες ὑπέταξαν ἑαυτούς τῷ Ρωμαίῳ Ποντίφικι μετανοήσαντες δέ, ἐγένοντο δεκτοὶ αὐτοῖ τε καί οἱ παρ' αὐτῶν τὴν χειροτονίαν λαβόντες εἰς τούς οἰκείους βαθμούς.

ΙΒ'. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως τρεῖς ἱερομόναχοι, Νεκτάριος, Μάρκος καί Ἰάκωβος ἐκ Σικελίας, ἐλθόντες εἰς βασιλεύουσιν καί παρὰ τῶν Λατίνων τὴν χειροτονίαν ἔχοντες, ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ τηνικαῦτα πατριαρχεύοντος κυροῦ Μανουήλ, καί ἱερούργουν ἐν τῇ κατὰ τὴν Νίκαιαν τοῦ Ὑακίνθου Μονῇ ἐνασκούμενοι.

ΙΓ'. Ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀγίου Σάββα γέγραπται, ὅτι, ἀπελθόντος τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων τοῦ ἀγιωτάτου Ἡλιοῦ, προεχειρίσθη ὑπὸ τῶν Μιξοφυσιτῶν Σευηριανῶν Πατριάρχης ὁ ὁμόφρων αὐτοῖς Ἰωάννης, καί ὅτι, εἰσηγήσει τῶν ὁσίων Σάββα καί Θεοδοσίου, τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν ἡσπάσατο· καί ὁμῶς οὐδὲν αὐτῷ πρόκριμα ἐλογίσθη τό παρὰ τῶν αἵρετικῶν τὴν χειροτονίαν λαβεῖν· οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καί ὡς ἅγιος διὰ τε τὴν εὐσέβειαν καί τὴν ἐν τῷ βίῳ ὁσιότητα μακαρίζεται.

ΙΔ'. Ἡ ἐν Καρθαγένη ἀγία Σύνοδος ἐδέξατο τούς κληρικούς τῶν Δονατιστῶν μετὰ τῶν οἰκείων βαθμῶν, ἐπὶ τῇ βάσει, ὡς λέγει, ἀρχαίων παραδειγμάτων. Ἦρσε [θεσπίζει] ἵνα γράμματα πεμφθῶσι πρὸς τούς ἀδελφούς καί συνεπισκόπους ἡμῶν, καί μάλιστα πρὸς τὴν Αποστολικὴν καθέδραν, ἐν ἣ προκάθηται ὁ προσκυνητὸς ἀδελφός καί συλλειτουργός ἡμῶν Ἀναστάσιος. Ἐπειδὴ γινώσκει τὴν Αφρικὴν μεγάλην ἔχειν ἀνάγκην, ὥστε διὰ τὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην καί χρησιμότητα καί δι' αὐτῶν τῶν Δονατιστῶν, οἵτινες δὴποτε Κληρικοὶ, διορθουμένης τῆς βουλῆς, πρὸς τὴν καθολικὴν ἐνότητα μετελθεῖν θελήσοιεν,... ἐάν τοῦτο συμβάλλεσθαι τῇ τῶν χριστιανῶν εἰρήνῃ φανείη, ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς αὐτοὺς ἀναδεχθῆναι, καθὼς καί ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις περὶ τῆς αὐτῆς διαστάσεως γενέσθαι φανερόν ἐστιν· ὥσπερ ΠΟΛΛΩΝ καί σχεδὸν ΠΑΣΩΝ τῶν ἐν τῇ Αφρικῇ Ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς τοιαύτη πλάνη ἀνεφύη, ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΜΑΤΑ ΜΑΡΤΥΡΟΥΝΤΑΙ» (Καν. οζ').

§ 11. Πλήν δέ τῶν εἰρημένων Συνοδικῶν καί Ἐκκλησιαστικῶν πράξεων καί οἰκονομιῶν περὶ τὰς χειροτονίας τῶν ἑτεροδόξων, ἔχομεν προσέτι καί μερικὰς περὶ τούτων γνώμας τῶν ἀγίων Πατέρων.

Ὁ Μ. Βασίλειος ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον καὶ Ἀρποκρατίωνα ἐπιστολῇ γράφει ταῦτα· «Εὐλόγιος περὶ τῶν κατὰ Μάρκελλον ὑπομνήσας τὴν εὐλάβειαν ὑμῶν, ἵνα μηδὲν ἀπερισκέπτως μηδὲ εὐκόλως περὶ αὐτῶν τυπώσητε· ἀλλ' ἐπειδὴ δογμάτων ἔνεκεν ἐξηλθεν τῆς Ἐκκλησίας, ἀναγκαῖον ἀναθεματίσαντας τὴν ἐκείνου αἵρεσιν, οὕτω δεκτοὺς γενέσθαι τῇ κοινωνίᾳ».

§ 12. Τὴν αὐτὴν γνώμην περὶ τῶν χειροτονιῶν τῶν αἵρετικῶν ἔσχον ὁ, τε μέγας Ἰωαννίκιος καὶ ὁ ἀγιώτατος Πατριάρχης Μεθόδιος, ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ βίῳ τοῦ πρώτου· «Καὶ Θεόφιλος μὲν [ὁ Αὐτοκράτωρ] τῶν τῇ δε μεταχωρεῖ υἱὸς δὲ καὶ Θεοδώρα ἡ βασιλίς τὴν ἀρχὴν διαδέχονται· Μεθόδιος δὲ τῷ ἱερῷ, ὡς ἱερεὺς τῷ ὄντι καὶ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐνίδρυσται θρόνῳ, καί, συνελόντι φάναι, πάντων αὐτῷ πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν μεταθεμένων, κλύδωνός τε παντός καὶ τρικυμίας κατευνασθείσης καὶ τῶν πραγμάτων ἡρεμούντων, ἑτέρα τις παρὰ τῶν εὐσεβῶν ἐγείρεται στάσις, καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐμερίζεται πάλιν· οἱ μὲν γὰρ συλλειτουργοὺς ἡξίουσιν τοὺς παρὰ τῶν Εἰκονομάχων τό τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα λαβόντας, ὡς οὐδὲν τούτου τῇ εὐσεβείᾳ λυμαινομένου, οἱ δὲ βεβήλοις τὰ ἅγια χερσὶν ἐκδιδόναι ἀνόσιον ὅλως ἡγοῦντο καὶ οὐ Θεῷ φίλον οὐδὲ ἀπόδεκτον. Καὶ ὁ μὲν ὡς ἀληθῶς τῷ Θεῷ ζῶν Μεθόδιος ἡσχαλλεν, ἡνιάτο, τὴν καρδίαν ἐκόπτετο· ἐδόκει δ' αὐτῷ τὸν μέγαν τοῖς ὡσὶν ἐνηχεῖν, Παῦλον μονονουχὶ τοιαῦτα φθεγγόμενον· «Ἡβουλήθην ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, μόνον εἰ σταίητε μεθ' ἡμῶν ὅπως ἂν κοινῇ τὴν Τριάδα δοξάσωμεν»· καὶ ὁ μὲν οὕτως εἶχεν· οἱ δέ, [οἱ μὴ δεχόμενοι δηλονότι ὡς συλλειτουργοὺς τοὺς παρὰ τῶν Εἰκονομάχων τὴν χειροτονίαν λαβόντας] πάντα παθεῖν μᾶλλον ἔτοιμοι ἦσαν ἢ τῆς δόξης αὐτῶν ἀποστῆναι, ὡς ἐντεῦθεν εἰς μέρη πάλιν τό τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα τέμνεσθαι. Ὁ γοῦν Θεῷ φίλος Ἰωαννίκιος, τεταραγμένος οὕτω τοῖς πράγμασιν ἐντυγχάνων, τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ δι' ἐπιστολῆς, οἷα σύριγγι, τὴν διασπαθεῖσαν τῆς ποιμένης μοῖραν ἀνεκαλεῖτο, καὶ τῷ μόνῳ Θεῷ, τῷ μόνῳ καλῷ ποιμένι καὶ οὐ μισθωτῷ προσφκείον· μάλιστα δὲ τοῦ ἀρχιερέως Μεθοδίου ὀκλάζουσιν ἤδη τὴν ψυχὴν [τουτέστι πρὸς τό μέρος τῶν ἀποβαλλομένων τὰς τῶν εἰκονομάχων χειροτονίας ἐκ δειλίας ἀποκλίνουσιν] ANEKTATO, πολλὰ μὲν καὶ ἕτερα γράφων, πρὸ δὲ πάντων τοῖς τό ὁμοούσιον εἰς ἐκφύλλους ἀλλοτριότητος τέμνουσι, διαιρέσεις δέ, οἴμοι! ἀτόπους δοξάζουσι, τούτοις μηδὲν τό παράπαν αὐτῷ ὑποκλίνειν, μὴ στέργειν κοινωνεῖν, μηδὲ προσφθέγγεσθαι, ἀλλ' ὡς ἐνὶ μάλιστα τῆς τούτων συντυχίας ἐκκλίνειν· ὑπετίθει δὲ μηδὲ ἱεουργόν ὅσῳ λογισθῆναί ποτε δύνασθαι τὸν ἱεουργούμενον ἀθετοῦντα, ἐκείνους δὲ μᾶλλον περὶ τὴν θεῖαν Ἱεουργίαν ἔγραψε κοινωνοὺς εἶναι τῷ Μεθοδίῳ, οὓς ἂν ἴδοι καὶ περὶ τὸν βίον καὶ περὶ τό τῆς Ὁρθοδοξίας δόγμα συμφρονούντας αὐτῷ. Ταῦτα, ἐπειδὴ τὰ γράμματα ἤκον, ὁ μὲν θεῖος Μεθόδιος εἰς τὴν ἑαυτοῦ μνήμην ἀνελάμβανε τὰ γεγραμμένα, τὰ γε μὴν μοχθηρὰ ἀνθρωπάρια γέλωτά τε καὶ παιδιὰν τό πρᾶγμα ἐτίθουν, καὶ κακῶς ὁ καλὸς Ἰωαννίκιος παρ' αὐτῶν ἤκουεν. Ὁ δὲ γνούς ὡς ἐνδιαβάλλοιτο παρ' αὐτῶν, εἰς ἐπήκοον ἀπάντων στάς, τὰ περὶ Θεοῦ τε καὶ θεῖα διεξελθὼν, οὕτω κατ' ἄκρας αὐτοὺς εἶχε καὶ παρεστήσατο, ὡς μὴ μόνον τῆς κατ' αὐτοῦ ἀποσχέσθαι μαρτύριας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τό βέλτιον τὰς γνώμας μεταβαλεῖν, καὶ τοὺς ἀφεμένους τό τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως δόγμα, ὡς οὗτος εἰσηγεῖτο, μεταμαθεῖν. Οὕτως ὁ

μυριάριθμος ἐκεῖνος δῆμος τῆς ἐνός τούτου ἀρετῆς ἡτᾶτο, καί πόλεις ὅλαι τῆς ἐκεῖνου γνώμης ἐξήρτηντο, τά ἐκ μακροῦ χρόνου μελετηθέντα ἐν ὀλίγῳ ἀποτιθέμεναι· τούτῳ μὲν δὴ οὕτῳ τῆς κοινῆς ἔμελλεν ὠφελείας». Τούτοις δέ ἀναγκαῖον προσεπισημειώσασθαι, ὅτι, ὅτε ταῦτ' ἐπράττετο ὑπὸ τοῦ Ἰωαννικίου καὶ Μεθοδίου, οἱ Εἰκονομάχοι ἦσαν ἤδη ἐπισήμως ἐκ τῶν ἱερῶν περιβόλων τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐκβεβλημένοι. Τὰ αὐτά δέ τοις εἰρημένοις Πατράσιν ἀποφαίνεται καὶ ὁ ἐν ὁσίοις Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, ἐπιστέλλων πρὸς τινὰ Στέφανον Ἀναγνώστην. «Ἐπιζητήσωμεν καὶ πολυπραγμονήσωμεν, φησι, ᾧ ὀφείλομεν κοινωνῆσαι, εἰ τὴν πίστιν ἔχει ὀρθήν, εἰ μὴ χρήμασι κεχειροτονηται· εἰ δέ ὅτι τὴν χειροτονίαν καταγομένην ἔχει ἢ ἐξ αἰρετικοῦ ἢ ἐκ χρηματοχειροτονήτου, οὗτος δ' οὔτε αἰρετικός ἐστι, οὔτε ἐν γνώσει ἐκ χρηματολήπτου, τουτέστι Σιμωνιακοῦ, κεχειροτονημένος, ὁμολογεῖ δ' ὅμως τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν καὶ τὴν πίστιν φυλάττειν καὶ τοὺς κανόνας ἀπαρτρώτους καὶ τοὺς παρατετραμμένους κατ' ἀμφοτέρω ἀποβάλλεσθαι, ΟΥΔΕΙΣ ΗΜΙΝ ΑΠΟΧΡΩΝ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ· ἀκατάγνωστός γε ὁ τοιοῦτος, κατὰ τοὺς προδεδηλωμένους ἀγίους, καὶ δι' αὐτῶν ΚΑΤΑ ΠΑΝΤΑΣ. Οὕτῳ τοίνυν κοινωνοῦμεν, καὶ ὑμῖν ταῦτό ποιεῖν συμβουλεύομεν· ἐπεὶ εἰ περισσότερον διηρῆντο, ἀποκρούοιντο μὲν τὰ τῶν Πατέρων παραγγέλματα, ἐκλίποι δέ τό τοσοῦτον τῆς Ἱερωσύνης δῶρον, ἐφ' ᾧ τό χριστιανοὶ καλεῖσθαι ἔχομεν, ὡς εἰς ἐθνικὴν ἡμᾶς μεταπείσειν λατρείαν» κτλ. Συμφώνως τούτοις ἀποφαίνεται καὶ ὁ ἱερός Θεοφύλακτος: «Καὶ αἰρετικῶν χειροτονίαι τοῖς Ὁρθόδοξοις δεκταὶ εἰσι ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ, Ὁρθόδοξων ὄντων ἢ γινομένων τῶν ὑπ' αὐτῶν χειροτονουμένων» (παρὰ Δημ. τῷ Χωματ.)

§ 13. Ἐπὶ πᾶσι δέ τούτοις σημειωτέον, ὅτι, συνωδὰ ταῖς προειρημέναις συνοδικαῖς πράξεσι καὶ τοῖς ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΣΙ τῶν θεοφόρων Πατέρων, καὶ ἡ πάνσεπτος ἡμῶν Μήτηρ Ἐκκλησία ἀπεδέξατο τὴν χειροτονίαν τῶν Μελχιτῶν, τῶν ἐν ἔτει 1860 ἀσπασαμένων τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, πατριαρχεύοντος τοῦ κλεινοῦ καὶ περιουστάτου Ἰωακείμ, τοῦ ἀπὸ Κυζίκου¹⁸⁵. Αὐτό δέ τοῦτο ἔπραξε καὶ ἡ ἐν τῇ μεγαλοδόξῳ Ῥωσσίᾳ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, καὶ αὐτὴ δηλονότι δεξαμένη κατὰ τό 1840 τοὺς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπανελθόντας ἐπισκόπους Οὐνίτας ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς.

§ 14. Ἄν λοιπόν ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἀπεδέξατο τὰς χειροτονίας τὰς γενομένας ὑπὸ ὁμολογουμένως αἰρετικῶν, ὁποῖαί εἰσιν αἱ τοῦ ἐν ἀγίοις Μελετίου

¹⁸⁵ Καγὼ δέ, γνωματεύων τηνικαῦτα παρὰ τῇ Α. Π. καὶ τῇ Ἱ. Συνόδῳ, συμπαρῆν ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ κατανυκτικωτάτῃ ἐκείνῃ τελετῇ τῆς ἐπιδόσεως τῶν λιβέλλων παρὰ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν Μελχιτῶν, τῶν ἱερομονάχων, φημί, Γαβριήλ καὶ Ἰωάννου, οἵτινες καὶ συνελειτούργησαν κατὰ τὴν δημοτελῆ ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μετὰ τοῦ Παναγιωτάτου καὶ τῆς Ἱ. Συνόδου· ἀλλὰ φεῦ! τό ἔνδοξον ἐκεῖνο ἔργον τῆς πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν διενεργουμένης ἐπιστροφῆς τριάκοντα χιλιάδων ψυχῶν ἔμεινε κατὰ τό πλεῖστον ἀνεπιτέλεστον διὰ τὰς ἐπελθούσας λυπηρὰς περιστάσεις τῆς πενθούσης Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἐξ ὧν ἐστι καὶ τό ὑπὸ ἐπιβούλου καὶ ἀνθελληνικῆς χειρὸς ὑποκινηθέν Βουλγαρικόν ζήτημα, ἐπὶ διχασμῷ τῶν ὀρθόδοξων λαῶν τῆς ἐφ' ἡμᾶς λήξεως. Ἀλλ' ἡ Ὁρθόδοξία θριαμβεῖ θάπτον ἢ βράδιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ, οἱ δέ πολέμοι αὐτῆς «ἀπολοῦνται ὥσεί χνοὺς κατὰ πρόσωπον ἀνέμου» κατὰ τὸν Προφήτην, καὶ εἰς μάτην πονοῦσιν οἱ νῆπιοι.

Ἀντιοχείας, Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, Ἰωάννου Ἱεροσολύμων κτλ. καί ταῦτα παρ' αἰρετικῶν ἐπισήμως καί συνοδικῶς ἀποκεκηρυγμένων τελεσθείσας, τινῶν δέ καί ὀνομαστί κατακεκριμένων, τί χρή καί λέγειν περί τῶν χειροτονιῶν τῶν ἀδελφῶν Ἀρμενίων, οἵτινες ΟΥΘ' αἰρετικοί εἰσι κατ' οὐσίαν, ΟΥΤ' ΕΔΙΚΑΣΘΗΣΑΝ οἱ Καθολικοί αὐτῶν ὑπό Συνόδου, ἐξ ὧν πᾶσα ἡ Ἱερωσύνη τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ἐκπορεύεται, ΟΥΤΕ, ἐπομένως δι' ἐκκλησιαστικῆς πράξεως καθηρέθησαν ἢ ἀνεθεματίσθησαν; ἄλλως τε, ΑΛΛΟ τό εἶναι τινα ἄξιον καί ἔνοχον καθαιρέσεως, εἴτε δι' ἀμάρτημα θανάσιμον, κωλυτικόν τῆς ἱερωσύνης, εἴτε δι' αἵρεσιν, ἢ παλαιάν καί συνοδικῶς προκαταδικασμένην ἢ καί καινοφανῆ, καί ΑΛΛΟ τό εἶναι δι' αὐτά ταῦτα ἔργῳ καί ὀνομαστί καθηρημένον¹⁸⁶. διότι, ὁ μὲν μὴ εἰσαχθεὶς εἰς ΔΙΚΗΝ καί μὴ ῥητῶς καί συνοδικῇ διαγνώσει καταψηφισθεὶς, ἔχει ἐνεργόν τὴν δύναμιν τῆς ἱερωσύνης, καί τὰ τελεσιουργούμενα ὑπ' αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἱερόν Χρυσόστομον, εἰσι κύρια καί ἰσχυρά, κἂν αὐτὸς βαρέως ἀμαρτάνῃ ἱεουργῶν, κατὰ τὸν Ἰσίδωρον τὸν Πηλουσιώτην¹⁸⁷. ὁ δὲ δικασθεὶς καί καταδικασθεὶς συνοδικῇ ἀποφάσῃ ὁλοσχερῶς ἀφήρηται τὴν ἐνέργειαν τῆς ἱερωσύνης¹⁸⁸. – Καί ἱκανά μὲν ταῦτα περί τῶν χειροτονιῶν τῶν ἐτεροδόξων. Ἐρχόμεθα δέ ἤδη εἰς τό περί βαπτίσματος αὐτῶν.

§ 15. Ἦδη κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ἐκινήθη τό περί βαπτίσματος τῶν αἰρετικῶν ζήτημα. Οἱ μὲν περί τὸν Ῥώμης Στέφανον ἀπεφαίνοντο, ὅτι «οὐδένα τῶν οἰασδήποτε αἱρέσεως ὁπαδῶν προσερχόμενον τῇ Ὁρθοδοξίᾳ δεῖ βαπτίζειν», οὐδ' αὐτῶν δηλονότι τῶν Μοντανιστῶν¹⁸⁹, τῶν μὴ εἰς τό ὄνομα τῆς παναγίας Τριάδος βεβαπτισμένων, ἀλλ' «εἰς Πατέρα καί Υἱόν καί Μοντανόν καί Πρισκίλλαν (!). Τῆς γνώμης ταύτης ἦν ἐκ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐώας λήξεως ὁ ἱερομάρτυς Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας. Οἱ δὲ περί τὸν ἱερομάρτυρα Κυπριανόν, ἐναντιούμενοι τῷ Στεφάνῳ, δισχυρίζοντο «πάντας τοὺς ἐξ οἰασοῦν αἱρέσεως δεῖν βαπτίζειν». ΑΛΛ' ἡ Ἐκκλησία, τὴν μέσσην καί βασιλικὴν ὁδὸν βαδίζουσα, ὥρισε διὰ τῶν πανσέπτων αὐτῆς Συνόδων, τοὺς μὲν τηροῦντας τοὺς τύπους τῶν τριῶν ἐπικλήσεων τῶν ὑπερθέων ὀνομάτων (ἀνεξαρτήτως τῆς περί ταῦτα αἰρετικῆς ἐπινοίας αὐτῶν) καί τῶν

¹⁸⁶ Διὰ τοῦτο καί ὁ θεῖος Κύριλλος πρό τῆς συνοδικῆς δίκης καί καταδίκης τοῦ αἰρεσιάρχου Νεστορίου ἀπεκάλει αὐτόν εὐλαβέστατον δεσπότην καί συλλειτουργόν.

¹⁸⁷ «Εἶργε, φησὶν, εἶργε σεαυτὸν τοῦ θεοῦ θυσιαστηρίου, μήποτε σκηπτὸς κατὰ τῆς σῆς χωρήσει κεφαλῆς» (ἐπιστ. φο')

¹⁸⁸ Τινὲς τῶν ἡμετέρων χωροῦσι καί περαιτέρω· θεωροῦσι δηλαδή τὰ καί ὑπ' αὐτῶν τῶν ὀνομαστί καί δι' ἐκκλησιαστικῆς ἀποφάσεως καθηρημένων τελεσιουργούμενα ἔγκυρα, προβαλλόμενοι ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἀπαγορεύονται μὲν τὴν ἐνέργειαν τῆς ἱερωσύνης, οὐκ ἀφήρηνται ὅμως τὴν δύναμιν αὐτῆς, καί διὰ τοῦτο, λέγουσι, συγχωρούμενοι οὐκ ἀναχειροτονοῦνται, «Ἀμεταμέλητα γάρ, φησι, τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ». Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς τολμηρᾶς αὐτῶν γνώμης προτείνουν συνοδικὴν τινα πρᾶξιν, ἐπὶ Λουκᾷ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1098 ἐκδοθεῖσαν, δι' ἧς κατεδικάσθη Λεόντιος τις, ἐπίσκοπος Βαλβίσης, ὡς βαπτίσας χριστιανόν ὑπὸ καθηρημένου προβαπτισθέντα (Πρ. Συν. Τομ. Β', σελ. 993). Οὕτω γνωματεύει Ἰωσήφ ὁ Βρυένιος (ἐν τῇ πρὸς Νικητ. ἐπιστ.), Εὐγένιος ὁ Βούλγαρης (ἐν ταῖς Κριτικ. ἐπιστ. αἰσ. τῆς Γραμματ. Νεοφ. τοῦ Καυσοκαλιβύτου) κλπ.

¹⁸⁹ Οἱ παπισταί, βουλόμενοι νὰ ἀποτρέψωσι τὸν μῶμον τοῦτον ἀπὸ τῆς ἀλανθαστου (!) παπικῆς ἔδρας, δισχυρίζονται, ὅτι ὁ Στέφανος ἐδέχετο μόνο τὰ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀγίας Τριάδος βαπτίσματα τῶν αἰρετικῶν. ΑΛΛ' οὔτε ἡ πρὸς αὐτόν ἐπιστολὴ τοῦ ἐν ἀγίοις Κυπριανοῦ λέγει τι τοιοῦτον, οὔτε ὁ μόνος ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν ἐπισκόπων συμφρονήσας τῷ Στεφάνῳ Διονύσιος

τριῶν καταδύσεων δέχεσθαι δι' ἐπιχρίσεως τοῦ ἁγίου μύρου. «Τούς προστιθεμένους τῇ Ὁρθοδοξίᾳ [θεσπίζει ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος] καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἰρετικῶν δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν. Ἀρειανούς μὲν καὶ Μακεδονιανούς καὶ Σαββατιανούς καὶ Ναυατιανούς καὶ Ἀριστερούς καὶ τοὺς Τεσσαρασκαϊδεκατίτας καὶ Ἀπολιναριστάς δεχόμεθα, διδόντας λιβέλλους καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, καὶ σφραγιζομένους τὸ πρόσωπον τῷ ἁγίῳ μύρῳ.... Εὐνομιανούς μὲν τοι, τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους¹⁹⁰, καὶ Μοντανιστάς καὶ Σαβελλιανούς τοὺς υἱοπατρίαν διδάσκοντας, καὶ τὰς ἄλλας πάσας αἱρέσεις... πάντας τοὺς ὑπ' αὐτῶν βουλομένους προστίθεσθαι τῇ Ὁρθοδοξίᾳ ὡς Ἑλληνας [ἤτοι ὡς ἐθνικούς] δεχόμεθα. Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς χριστιανούς καὶ οὕτω κατηχοῦμεν αὐτούς· τὴν δὲ δευτέραν κατηχοῦμεν, εἴτα τῇ τρίτῃ ἐξορκίζομεν αὐτοὺς μετὰ τοῦ ἐμφυσᾶν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰ ὦτα, καὶ οὕτω κατηχοῦμεν αὐτοὺς καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν Γραφῶν, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν» (καν. ζ'). Τὰ αὐτὰ διαγορεύει καὶ ἡ ΣΤ' τῶν Οἰκουμενικῶν (καν. 415). Καὶ ἡ ἐν Καρθαγένῃ δὲ τοπικὴ Σύνοδος, ἐκκλίνουσα τῆς αὐστηρότητος τοῦ ποτέ ἱεροῦ αὐτῆς προέδρου Κυπριανοῦ, θεσπίζει τοὺς ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν προσερχομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ δέχεσθαι δι' ἐπιθέσεως χειρῶν κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν· ἔχει δὲ ὁ κανὼν ἐπὶ λέξεως ὧδε· «Ἦρρεσεν, ὥστε τοὺς παρὰ τοῖς Δονατισταῖς μικροὺς βαπτιζομένους μηδέπω δυναμένους τῆς πλάνης αὐτῶν τὸν ὄλεθρον, μετὰ τὸ εἰς πειρὰν λογισμοῦ δεκτικὴν παραγενέσθαι, ἐπιγνωσθείσης τῆς ἀληθείας, τὴν φαυλότητα ἐκείνων βδελυττομένους, πρὸς τὴν Καθολικὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, ΤΑΞΕΙ ΑΡΧΑΙΑΝ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς ἀναδεχθῆναι τοὺς τοιοῦτους ἐκ τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος, καὶ μὴ ὀφείλιν ἐμποδίζεσθαι εἰς τάξιν κληρώσεως... Ταῦτα, ἐπειδὴ ἀπλᾶ εἰσιν, ὡς διδάσκει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «Εἰς Θεός, μία πίστις, ἓν βάπτισμα», τὸ ὀφείλον ἅπαξ διδοῦσθαι ἐπαναληφθῆναι ΟΥΚ ἔξεστι» κτλ. (καν. ξστ'). Τὰ αὐτὰ διαγορεύει καὶ περὶ τῶν σχισματικῶν Ναυατιανῶν καὶ ἡ Α' τῶν Οἰκουμενικῶν (καν. η')¹⁹¹. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἱερός Θεοφύλακτος, τῇ καθολικῇ ταύτῃ παραδόσει ἐπόμενος, γνωματεύει, ὅτι πρέπει νὰ ἀπαιτῶμεν παρὰ τῶν Λατίνων, προσερχομένων τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς μόνον ὅρον τῆς μεθ' ἡμῶν κοινωνίας τὴν ἄνευ τῆς προσθήκης ὁμολογίαν τοῦ ἀχράντου Συμβόλου. Συνωδὰ δὲ τούτοις ἅπασι καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἐπιστέλλουσα τῷ 1723 πρὸς τοὺς ἀδελφούς Βρεττανούς, ἀπεφῆνατο περὶ τῶν ἐν τρισὶ καταδύσεσι καὶ ἰσαριθμοῖς ταῖς ἐπικλήσεσι τῶν ὑπερθέων ὀνομάτων βαπτιζομένων αἰρετικῶν ὧδε· «Οἱ αἰρετικοί, οὐς, τὴν αἵρεσιν ἀποσεισμένους καὶ προστιθέντες τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, δέχεται ἡ Ἐκκλησία, καὶ τοι ἐλλιπῇ ἐσχηκότες τὴν πίστιν, τέλειον ἔλαβον βάπτισμα. Ὅθεν τελείαν ὕστερον κεκτημένοι τὴν πίστιν, ΟΥΚ ἀναβαπτίζονται»...καί,

¹⁹⁰ Τὸ βάπτισμα τῶν Εὐνομιανῶν πολλὰς ἔσχε παραλλαγὰς· διότι ὅτε μὲν ἐβάπτιζον «εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου», ὅτε δὲ «εἰς ὄνομα Θεοῦ ἀκτίστου, Υἱοῦ κεκτισμένου, καὶ Πνεύματος ἁγιαστικού», ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἱερός Ἐπιφάνιος.

¹⁹¹ Ἰστέον, ὅτι οἱ κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, εἰ καὶ Τοπικῆς, ἔχουσι κῦρος «Οἰκουμενικόν» ὡς ἐπικυρωθέντες ὑπὸ τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς τῆς ἐν Τρούλλῳ

«Ἐντίθησι δέ τό βάπτισμα καί χαρακτηῖρα ἀναξάλειπτον· ἀδύνατον οὖν ἀναβαπτισθῆναι τόν ἅπαξ ΟΡΘΩΣ [ἦτοι κατὰ τόν Ἀποστολοπαράδοτον τύπον] βαπτισθέντα».

§ 16. Ἄν λοιπόν ἡ Ἐκκλησία ἀπεδέχετο τό βάπτισμα τῶν Ἀρειανῶν, Μακεδονιανῶν καί Ἀπολλιναριστῶν, τῶν οὕτω παγχάλεπον αἵρεσιν νοσοῦντων καί ἐπισήμως καί Συνοδικῶς ἤδη καταδικασμένων ὄντων, ἄν, λέγω, ἀπεδέχετο τό βάπτισμα αὐτῶν, ἅτε δὴ τηροῦν τόν θεοπαράδοτον τύπον ἀπαραχάρακτον, τί χρή καί λέγειν περί τοῦ βαπτίσματος τῶν ἀδελφῶν Ἀρμενίων, οἵτινες οὔτε τόν τύπον τοῦ μυστηρίου παρεχάραξαν, πρὸς δέ τούτοις οὐθ' αἱρετικοί εἰσιν, οὔτε ὁπαδοί τοῦ Εὐτυχοῦς, ὡς ἀποδέδεικται, οὐδ' οἱ Καθολικοί αὐτῶν, ἐξ ὧν ἀπορρέει ἅπασα ἡ ἱερωσύνη τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας¹⁹², ὅσοι δηλονότι διὰ τὰς προδηλωθείσας αἰτίας ἀπώσαντο τό πάλαι τήν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἀνεθεματίσθησαν ἢ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΔΙΑΓΝΩΣΕΙ ὑπὸ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καθαιρέσει ὑπεβλήθησαν; Καί ταῦτα μὲν ἀναγκαίως εἴρηταί μοι περί τε τῆς ἱερωσύνης καί τοῦ βαπτίσματος τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, ἵνα δειχθῇ, ὅτι οὐδεὶς πρέπει νά διαμφισβητήσῃ τό κῦρος αὐτῶν καί διστάσῃ νά ἔλθῃ εἰς συζήτησιν μετὰ τῶν Ἀρμενίων, ὡς μετ' ἀδελφῶν, περί θρησκευτικῶν ἀντικειμένων. Ἐπανέλθωμεν ἤδη ἐπὶ τό περί οἰκονομιῶν καί συγκαταβάσεων, ὅθεν παρεξέβημεν.

¹⁹² Σημειωτέον, ὅτι οὐδενὶ τῶν ἱεραρχῶν τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ἔξεστι χειροτονίας ἐπισκόπων τελεῖν, ἀλλ' ἡ μόνω τῷ Καθολικῷ τοῦ Ἐτζμιατζί

Κείμενο 10.

Ἡλιουπόλεως καί Θεῶν Γενναδίου,
Ἡ ὑπό πλειόνων τοῦ ἑνός ἐπισκόπων
χειροτονία ἐπισκόπου

Η ΥΠΟ ΠΛΕΙΟΝΩΝ ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Ὅτι ὁ ἐπισκοπικός βαθμός, τό ἐπισκοπικόν ἀξίωμα, ἔχει τήν ἐξουσίαν τοῦ χειροτονεῖν τοὺς κληρικούς παντός βαθμοῦ εἶναι ζήτημα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν λελυμένον διὰ τε τήν ὀρθόδοξον καὶ τήν καθολικὴν ἐκκλησίαν.¹⁹³

Ἐάν ὁ ἐπίσκοπος χειροτονεῖ διάκονον καὶ πρεσβύτερον κατὰ μείζονα λόγον ὁ αὐτός λειτουργός τοῦ Ὑψίστου θά ἀναδείξῃ καὶ ἐπίσκοπον. Ὁ πρῶτος ἀποστολικὸς κανὼν ἀναφέρει· «ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν». (Σύνταγμα Ράλλη καὶ Ποτλῆ τομ. Α', σελ. 1) Αἱ δὲ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ διαλαμβάνουσι τὰ ἀκόλουθα σχετικά πρὸς τήν ἐπισκοπικὴν χειροτονίαν· «ἐπίσκοπον δὲ προτάσσομεν χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων· ἢ γοῦν ἔλαττον ὑπὸ δύο, μὴ ἐξεῖναι δὲ ὑπὸ ἑνὸς ὑμῖν καθίστασθαι» (Migne Α', σελ. 804). Ὡστε τὸν ἀνώτατον ὡς πρὸς τὸν ἱερατικὸν βαθμόν, τὸν ἐπίσκοπον, χειροτονεῖ ὁ τό ἐπισκοπικόν ἀξίωμα περιβεβλημένος καὶ δὴ οὐχὶ εἷς ἀλλὰ «**δύο ἢ τρεῖς**» κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ «**τρεῖς ἢ ἔλαττον δύο**» κατὰ τὰ Ἀποστολικὰς Διαταγὰς.

Ἐν πρώτοις παρατηρητέον ὅτι ἡ φράσις «δύο ἢ τρεῖς» δέν εἶναι ἡ αὐτὴ καθ' ὅλα πρὸς τήν ἔκφρασιν «τρεῖς ἢ ἔλαττον δύο». Ἡ μὲν φράσις τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν σημαίνει ὅτι ἡ χειροτονία ἐπισκόπου τελεῖται ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων ἢ τοῦλάχιστον δύο δηλ. ὡς λέγομεν ἡμεῖς σήμερον ἐν ἀνάγκῃ ὑπὸ δύο· τό ὑπὸ δύο ἢ τριῶν τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος δέν σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ προειρημένη ἔκφρασις τῶν Ἀποστολ. Διαταγῶν, καίτοι ἡμεῖς ἀποδίδομεν τήν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ ἐπομένως ἐξηγοῦμεν τὸν κανόνα ὡς ἐξῆς: Ἐπίσκοπος χειροτονεῖται ὑπὸ τριῶν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ ὑπὸ δύο ἐπισκόπων. Πᾶς τις ὅμως εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται ὅτι τό τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος δύο ἢ τριῶν σημαίνει ὅ,τι καὶ τό κοινῶς λεγόμενον δύο τρεῖς. Ἐνυπάρχει δηλ. ἡ ἔννοια τοῦ ἀδιαφόρου ὡς πρὸς τό δύο ἢ τρία καὶ κατ' ἀκολουθίαν σημασία πολὺ διάφορος ἐκείνης ἣν ἔχει ἡ ἔκφρασις τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ ἀποστολικὸς κανὼν κελεύει, ὅπως ἡ χειροτονία ἐπισκόπου τελῇται ὑπὸ πλειόνων τοῦ ἑνὸς ἐπισκόπου.

Ἀλλὰ πρὸς τί ἡ παρουσία πλειόνων τοῦ ἑνὸς ἐπισκόπου κατὰ τήν χειροτονίαν ἐπισκόπου; Αἱ ρηθεῖσαι Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ ἀναφέρουσι τὰ ἐξῆς ὡς δικαιολογίαν τῆς παρουσίας ταύτης· «ἢ γάρ τῶν δύο καὶ τριῶν μαρτυρία βεβαιότερα καὶ ἀσφαλής». ¹⁹⁴ Ὡστε κατὰ τὰς ἀποστολικὰς διαταγὰς ἡ παρουσία πλειόνων τοῦ

¹⁹³ Ὡς γνωστόν, οἱ Προτεστάνται, ἀρνούμενοι τήν ὑπαρξίν ἐπισκοπικοῦ βαθμοῦ, καὶ γενικῶς τὸν μυστηριακὸν χαρακτήρα τῆς ἱερωσύνης, πρεσβεύουσιν ὅτι ὁ πρεσβύτερος ἢ μᾶλλον ὁμιλος πρεσβυτέρων [πρεσβυτέρων] μεταδίδει τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα. Στηρίζονται κυρίως ἐπὶ τοῦ χωρίου «ὁ [χάρισμα] ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ **πρεσβυτερίου**». (Α' Τιμοθ. δ, 14 καὶ Β' Τιμοθ. α, β.) Βλέπε ἰδίως τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου παρὰ τῷ Ἀγγλῷ ἐρμηνευτῇ J.P. Lilley, *The pastoral epistles*. P. 120 (Edinburgh 1902).

¹⁹⁴ Εἰς τὸ τέλος τοῦ δ' κεφ. τοῦ Η' βιβλίου τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν ἀναγινώσκομεν καὶ τὰ ἐξῆς σχετικά πρὸς τήν ἐπισκοπικὴν χειροτονίαν· «καὶ σιωπῆς γενομένης, εἷς τῶν πρώτων ἐπισκόπων

ένος ἐπισκόπων κατά τήν χειροτονίαν ἐπισκόπου ἀπαιτεῖται διά νά καταστῇ ἀσφαλεστέρα καί βεβαιότερα ἡ μαρτυρία τοῦ γεγονότος. Ὁ γνωστός κανονολόγος Νικόδημος Μίλας τήν διά πλειόνων τοῦ ενός ἐπισκόπων χειροτονίαν ἐπισκόπου ἐξηγεῖ κατά τόν ἀκόλουθον τρόπον: «Τοῦναντίον εἰς μόνον ἐπίσκοπος δέν δύναται νά χειροτονήσῃ ἐπίσκοπον, ἀλλά τρεῖς ὁμοῦ ἐπίσκοποι ἢ τοῦλάχιστον δύο. Ἡ αἰτία ἔγκειται ἐν τούτῳ ὅτι πάντες οἱ ἐπίσκοποι, ὥσπερ οἱ ἴσων δικαιωμάτων παρὰ Χριστοῦ λαχόντες ἀπόστολοι, εἰσὶν ἴσοι ἀλλήλοις· διό ὁ ἐπίσκοπος καθ' ἑαυτόν δέν ἔχει δικαίωμα καί ἐξουσίαν χειροτονεῖν ἄλλους ἐπισκόπους, ἀλλ' ἐδόθη τοῦτο τῇ ἀπό κοινοῦ ἐξουσίᾳ αὐτῶν» (Ν. Μίλας Ἱστορία Ἐκκλησ. Δικαίου. Μετάφρασις Μ. Ἀποστολοπούλου σελ. 288-89).

Ἡ δικαιολογία τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται, δέν δύναται νά φέρῃ δογματικόν χαρακτήρα, ἥτοι νά λογισθῇ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ὁρατῶν στοιχείων τῆς μεταδόσεως τοῦ χαρίσματος τῆς ἱερωσύνης ἐν τῷ ἀνωτάτῳ βαθμῷ (τῷ τοῦ ἐπισκόπου) ἢ κατά τήν χειροτονίαν παρουσία τριῶν ἢ δύο ἐπισκόπων, οὕτως ὥστε ἡ παράλειψις αὐτοῦ νά ἐλέγχῃ δογματικῶς ἐλαττωματικὴν καί ἄκυρον τήν πράξιν, δι' ἧς οὕτω πῶς τις προχειρίζεται εἰς τό ἐπισκοπικόν ἀξίωμα. Ἡ ἀσφαλὴς μαρτυρία δύναται νά ἐξασφαλισθῇ διά τῆς παρουσίας καί ἄλλου βαθμοῦ κληρικῶν ἢ καί λαϊκῶν. «Ἐν γάρ τῇ τελεσιουργίᾳ (χειροτονίᾳ) τοῦ Ἀρχιερέως μᾶλλον ἔθος πολλούς συνέρχεσθαι»¹⁹⁵. Ὡς πρὸς τήν αἰτίαν τήν ὑπὸ τοῦ Μίλας μνημονευομένην παρατηρεῖ ὁ γράφων τήν παροῦσαν μελέτην, ὅτι ἡ ἰσότης περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ὁ ὀρθόδοξος κανονολόγος παρουσιάζει τόν ἐπισκοπικόν βαθμόν ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ ἐπισκόπῳ τρόπον τινά ὡς ἀτελεῖ, ἐάν εἰς ἐπίσκοπος μόνος ἄνευ ἐτέρου ἢ ἐτέρων ἐπισκόπων δέν δύναται νά μεταδώσῃ τό ἐπισκοπικόν ἀξίωμα. Ἰσοὶ πρὸς ἀλλήλους εἶναι οἱ ἐπίσκοποι ὡς λειτουργοὶ τοῦ θυσιαστηρίου καί ἐν γένει ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως οἷονδῆποτε καί ἂν φέρωσι ἐκκλησιαστικόν διοικητικόν τίτλον. Ὁ ἐπίσκοπος κέκτηται τό πλήρωμα τῆς ἱερωσύνης, ὡς διάδοχος τῶν Ἀποστόλων, ἐπομένως καί τό χάρισμα τοῦ χειροτονεῖν διακόνους, πρεσβυτέρους καί ἐπισκόπους. Ἐάν δέ στερεῖται τοῦ κυρίως ἀποστολικοῦ ἀξιώματος, προνομίου μόνον ὠρισμένων τινῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, δέν δύναται σοβαρῶς νά προβληθῇ ὁ ἰσχυρισμός ὅτι εἰς τό κατ' ἐξοχὴν καί ἰδιάζον ἀποστολικόν τοῦτο ἀξίωμα συμπεριλαμβάνεται καί τό δικαίωμα τῆς χειροτονίας. Ἐάν ἡ ἐξουσία αὕτη ἦναι πραγματικόν στοιχεῖον τοῦ ἰδιάζοντος ἀποστολικοῦ ἀξιώματος τῆς κατ' ἐξοχὴν ἀποστολικότητος, καί πέντε καί πλείους ἐπίσκοποι συμμετέχοντες εἰς χειροτονίαν ἐπισκόπου δέν θά ἀνέκτων ὡς ὁμᾶς ὅτι εἰς ἕκαστος θά ἐστερεῖτο ὡς μονάς.¹⁹⁶ Μή

ἅμα καί δυσὶν ἐτέροις, πλησίον τοῦ θυσιαστηρίου ἐστῶς τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καί πρεσβυτέρων σιωπῇ προσευχομένων λεγέτω»

¹⁹⁵ Σχόλιον Ζωναρᾶ εἰς τόν Α' ἀποστολικόν κανόνα. Σύνταγμα Ράλλη καί Ποτλῆ τόμ. Α' σελ. 2.

¹⁹⁶ Τό σημεῖον τοῦτο ἐν οὐδεμιᾷ Δογματικῇ ἢ δογματικῇ μελέτῃ εἶδον ἀναπτυσσόμενον. Πδ. χ. ὁ κ. Χρ. Ἀνδρουτσος ἐν τῇ Δογματικῇ αὐτοῦ σελ. 395 λέγει· «ὑπουργοὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης εἶναι κατά τήν Γραφήν καί τούς πατέρας καί τήν ἐκκλησιαστικὴν νομοθεσίαν καί πράξιν οἱ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων ἐπίσκοποι, τοῦ ἐπισκόπου χειροτονουμένου κανονικῶς μὲν ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων ἐν ἀνάγκῃ δέ ὑπὸ δύο τοῦλάχιστον». Ὡς πρὸς τό ἐνδιαφέρον ἡμᾶς σημεῖον ὁ κ. Ἀνδρουτσος γράφων Δογματικὴν περιορίζεται νά ἀναφέρῃ τόν σχετικόν κανόνα. Ἀνεπτύχθη ἀνωτέρω ὁ

λησμονῶμεν πῶς ἰδιαίτερος τονίζουσι τὴν ἐπισκοπικὴν ἐν γένει ἐξουσίαν τοῦ χειροτονεῖν ἄνδρες ἐκκλησιαστικοὶ οἱ πδ. χ. ὁ ἱερός Χρυσόστομος καὶ ὁ Ἱερώνυμος. «Ἄ καὶ περὶ ἐπισκόπων εἶπε ταῦτα καὶ πρεσβυτέροις ἀρμόττει. *Τῇ γάρ χειροτονίᾳ μόνῃ*, λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, *ὑπερβεβήκασι, καὶ τούτῳ μόνῳ* δοκοῦσι ὑπερτερεῖν τοῖς πρεσβυτέροις». ¹⁹⁷ Ὁ δὲ Ἱερώνυμος λέγει *Quid enim facit exep̄ta ordina-tione episcopus?* (Ἐξαιρουμένης τῆς χειροτονίας τί ἄλλο περισσότερον παρὰ τὸν πρεσβύτερον κάμνει ὁ ἐπίσκοπος;)¹⁹⁸

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἀπαντῶσι παραδείγματα χειροτονίας ἐπισκόπου ὑπὸ ἑνὸς καὶ μόνου ἐπισκόπου. Ἄλλως τε καὶ αὐτὴ ἡ φράσις τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν «μή ἐξεῖναι δέ ὑμῖν ὑπὸ ἑνός (=ἐπισκόπου) καθίστασθαι» (ἐπίσκοπον) μαρτυρεῖ ὅτι τοιαῦται χειροτονίαι ἐγίνοντο ἔστιν ὅτε. Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς συγκεκριμένα γεγονότα. Ὁ Μελήτιος ἢ Μελέτιος Λυκοπόλεως ἐπίσκοπος (ἀρχὰς Δ' ἑκατονταετηρίδος) κατὰ τοὺς διωγμούς καταδικασθεὶς εἰς ἐξορίαν κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν

πρῶτος ἐκεῖνος ἀποστολικὸς κανὼν. Ἐπομένως θὰ ἀντιληφθῇ ὁ ἀναγνώστης ὅτι, ὄχι μόνον δογματικοὶ λόγοι δὲν προσάγονται ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρούτσου διὰ τὴν δικαιολογίαν τῆς παρουσίας δύο ἢ τριῶν ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ ρηθεὶς κανὼν δὲν ἐρμηνεύεται ὁρθῶς ἀφ' οὗ σὺν ἄλλοις μόνον ἢ διὰ τριῶν ἐπισκόπων γινομένη χειροτονία ἐπισκόπου θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρούτσου κανονικὴ, ἢ δὲ διὰ δύο «ἐξ ἀναγκῆς» οὐχὶ δὲ κανονικὴ. Τό κανονικῶς ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἐξ ἀνάγκης ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ λεχθῇ «κατὰ τὸν α' ἀποστολικὸν κανόνα ἢ χειροτονία ἐπισκόπου τελεῖται διὰ τριῶν ἢ ἐν ἀνάγκῃ διὰ δύο ἐπισκόπων». Ἀλλὰ ὡς ἀλλαχού ἐλέχθη καὶ αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος. Ἀλλὰ παρὰ τοῦ κ. Ἀνδρούτσου ἀνεμείνομεν προσαγωγὴν δογματικῶν λόγων.

Ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ κ. Κ. Δυοβουνιώτου «τά μυστήρια τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» παρατίθεται ἐν σελίδι 155 μία σημείωσις [1] πρὸς ἐξήγησιν τῆς παρουσίας τριῶν ἢ δύο ἀρχιερέων κατὰ τὴν θρησκευτικὴν τελετὴν τῆς χειροτονίας ἐπισκόπου. Ἐνῷ δὲ ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται περὶ μυστηρίων πρὸς δικαιολογίαν τοῦ σημείου ἐκείνου παραπέμπει εἰς τὸν Δ' κανόνα τῆς Οἰκουμ. Συνόδου. Ὁ κανὼν ἐκεῖνος ὁμολεῖ περὶ ἐκλογῆς ἐπισκόπου, τὸ δὲ ἐν τέλει τοῦ κανόνος προστιθέμενον «τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι» σημαίνει τὴν ἐκλογὴν, τὴν ψῆφον ποιεῖσθαι (σχόλιον Ζωναρᾶ Δ' κανόνος Α' Οἰκ. Συν. Ράλλη Β, σ. 122), καθ' ἣν τρεῖς τοῦλάχιστον ἐπίσκοποι πρέπει νὰ ἦναι παρόντες. Τό δὲ παραδοξότερον εἶναι καὶ τοῦτο ὅτι ὁ κ. Δυοβουνιώτης προστρέχει καὶ εἰς τὸ περὶ ἱερατικῆς ἐξουσίας σύγγραμμα τοῦ κ. Εὐταξία διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὰ δικαιολογητικά τῆς παρουσίας 3 ἢ 2 ἀρχιερέων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου. Ἀλλὰ γράφει περὶ μυστηρίων! Καταχωρῶ τὴν σημείωσιν τοῦ κ. Δυοβουνιώτου. «Κάλλιστα ἐξηγεῖ τοῦτο ὁ Δ^{ος} κανὼν τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου, ἀναφέρει τὸν κανόνα καὶ ἐξακολουθεῖ· «Καὶ ὁ Εὐταξίας παρατηρεῖ· «ὁ λόγος δι' ὃν εἰς ἐπίσκοπος δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ νόμιμον χειροτονίαν ἐπισκόπου, καὶ ἂν ἔχῃ εἰς τοῦτο τὴν συναίνεσιν τῶν πρῶτων δικαιουμένων, εἶναι ὅτι καὶ διὰ τῆς πράξεως ταύτης τῆς χειροτονίας πρέπει νὰ δεικνύηται ὅτι εἷς τις ἐπίσκοπος δὲν κέκτηται ἐξουσίαν νὰ χειροτονῇ ποιμένα εἰς ἐκκλησίαν μὴ ὑπαγομένην ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ, καὶ ὅτι μόνον ἐν κοινωνίᾳ μετ' ἄλλων δύναται νὰ ἐνεργῇ νομίμως τι καὶ ἔξω τῆς δικαιοδοσίας του, χωρὶς δι' αὐτοῦ νὰ παραβλάψῃ τὰ δικαιώματα ἄλλου καὶ ὑπερβῇ τὰ ὑπὸ τῶν κανόνων τεθειμένα ὅρια τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ». (Ἱερὰ ἐξουσία σελ. 202-266). Ὡστε κατὰ τὸν κ. Εὐταξίαν ἐάν ἡ χειροτονία ἐπισκόπου ἀφορᾷ ἐκκλησίαν ὑπαγομένην ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ χειροτονήσαντος ἐπισκόπου δὲν ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία καὶ ἄλλων ἐπισκόπων; Καὶ ὁ μὲν κ. Εὐταξίας ὁμολεῖ περὶ ἐξουσίας καὶ δικαιοδοσίας κανονικῆς –καίτοι κατὰ τὸν γράφοντα τὰς γραμμὰς ταύτας καὶ ἡ κανονικὴ δικαιολογία τοῦ κ. Εὐταξία οὔτε σαφὴς οὔτε ἐπαρκὴς εἶναι– ὁ δὲ κ. Δυοβουνιώτης πραγματεύεται περὶ μυστηρίων καὶ ἐπομένως θὰ ἦτο καλόν νὰ ἀνέφερε δογματικὴν δικαιολογίαν.

¹⁹⁷ Χρυσόστομου Ὁμιλία ΙΑ εἰς Α' Τιμοθ. Migne 62 στ. 553.

¹⁹⁸ Ἱερωνύμου ἐπιστολὴ CXLVI

«καθ' ἑκάστην χώραν καὶ καθ' ἕκαστον τόπον διερχόμενος καθίστα κληρικούς ἐπισκόπους τε καὶ πρεσβυτέρους». Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος «φιλανθρωπότερον κινουμένη» ἐπέτρεψε τὴν μετ' αὐτῶν κοινωνίαν καὶ λειτουργίαν, δηλ. ἀνεγνώρισε τὴν χειροτονίαν τῶν ἐπισκόπων.¹⁹⁹ Ἡ φράσις τοῦ Θεοδώρητου «μυστικωτέρα χειροτονία βεβαιωθέντας» δέν σημαίνει ἀναχειροτονίαν.²⁰⁰ Ταύτην ἀναλύει καὶ διασαφηνίζει ὁ Σωζόμενος διὰ τῶν ἀκολουθῶν «ἐπαναβαίνειν (νὰ λάβωσι τὰς θέσεις τῶν ἀποθνησκόντων νομίμων ἐπισκόπων οἱ ὑπὸ τοῦ Μελετίου χειροτονηθέντες) ταῖς τάξεσι τῶν προτετελευτηκότων εἰ ψήφῳ τοῦ πλήθους ἄξιοι φανεῖεν ἐπιχειροτονοῦντος τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας». Τὰ τοιαῦτα ἀναφέρει καὶ αὐτός ὁ Θεοδώρητος ἐπεξηγῶν τρόπον τινά καὶ ὁ ἴδιος τὴν φράσιν μυστικωτέρα χειροτονία βεβαιωθέντας (καίτοι, ὡς εἴπομεν, μόνον αὐτός ἀναφέρει ταύτην, παραλείπεται δέ καὶ ἓν τι χειρογράφῳ κώδικι τῆς Ἱστορίας τοῦ Θεοδώρητου) παραθέτων τὰ ἑξῆς· «συνεπιψηφίζοντος αὐτοῖς καὶ ἐπισφραγίζοντος τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου» (τοῦ Ἀλεξανδρείας). Ἡ κατάληψις δηλ. τῶν θέσεων τῶν προαποθανόντων ἐπισκόπων θὰ ἐγένετο ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Μελετίου χειροτονηθέντων ἐπισκόπων κατόπιν ἐκλογῆς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἐγκρίσεως ὑπὸ τοῦ κανονικοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

Ἄλλως τε ἡ παρανομία τῶν χειροτονιῶν τοῦ Μελετίου κατὰ τὴν Α' Οἰκουμ. Σύνοδον, ὡς τοῦτο φαίνεται ἐκ τῆς πρὸς τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν ἐπιστολῆς τῆς Συνόδου ταύτης, δέν συνίστατο εἰς τὸν καθαγιασμόν, τῶν χειροτονιῶν ἐπισκόπων ὡς γενομένην ὑπὸ μόνου τοῦ Μελετίου, ἀλλ' ὡς γενομένην παρ' ἑνορίας.²⁰¹ Πρὸ τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου οὔτε ἀποστολικοὶ κανόνες οὔτε Ἀποστολικά Διατάγαι ἦσαν γνωσταί.

Ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Δ' Συνόδου γίνεται λόγος περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων τελεσθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀγκύρας Εὐσεβίου. «Ἐχειροτόνησα αὐτόν (τόν Γαγγρῶν Καλλίνικον)... ἀπῆλθον εἰς Γάγγραν ἐνεθρόνισα τὸν ἐπίσκοπον». Βεβαίως καὶ ἐν τῷ παραδείγματι τούτῳ δέν ἀσχολεῖται ἡ Σύνοδος περὶ τὸ ζήτημα τῆς ὑπὸ πλειόνων τοῦ ἑνός ἐπισκόπων χειροτονίας ἐπισκόπου, οὗ ἡ χειροτονία ἀνήκε τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως.²⁰² Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι εἷς καὶ μόνος ἦν ὁ χειροτονήσας ἐπίσκοπον ἀρχιερεὺς.

Ἡ παρουσία πλειόνων τοῦ ἑνός ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου προῆλθε πρῶτον μὲν ἐκ τῆς συγχύσεως ἣτις ἐπεκράτησεν ὡς πρὸς τὰς δύο πράξεις, ἥτοι τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν χειροτονίαν. Ἡ τῶν λέξεων –χειροτονία, ἐκλογή– σύγχυσις ἐπήνεγκε καὶ τὴν ἐν ταῖς πράξεσι σύγχυσιν. Οἱ τρεῖς ἐπίσκοποι, ὧν ἡ προσωπικὴ παρουσία ἀπαραίτητος κατὰ τὸν Δ' τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου

¹⁹⁹ Θεοδώρητου Ἐκκλησ. Ἱστορία βιβλ. Α' κεφ. Η Migne 82 στ. 929. Ἐπιφανίου κατὰ Αἰρέσεων LXIII γ. Migne 42 στ. 188-91. Σωζομένου Ἐκκλ. Ἱστορία Α' κδ. Migne 67 στ. 928.

²⁰⁰ Ὁ Casaubonus παρατηρεῖ ὅτι ἡ φράσις αὕτη δέν εὔρηται ἐν τινι χειρογράφῳ κώδικι. Migne 82 στ. 929

²⁰¹ «Υφῆρπασεν, λέγει ὁ Σωζόμενος, ὁ Μελέτιος τὰς διαφερούσας αὐτῷ (τῷ Ἀλεξανδρείας Πέτρῳ) χειροτονίας». Σωζόμενος Migne, ἐνθα ἀνωτέρω.

²⁰² Συλλογὴ Συνόδων ὑπὸ Σπ. Μήλια Β. σ. 209.

(πρβλ. ιθ' Ἀντιοχείας) διά τήν ἐκλογήν ἐπισκόπου, ἐθεωρήθησαν ἀπαραίτητοι καί διά τήν χειροτονίαν.

Ἄλλως τε καί ἄλλα στοιχεῖα τῆς μιᾶς πράξεως μετεπήδησαν καί εἰς τήν ἄλλην. Οὕτω πδ. χ. ἐπὶ τῆς χειροτονίας ἐπισκόπου «τό Εὐαγγέλιον ἀνοίγνυται... καί ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀνεωγμένον καί τοῦ τραχήλου τίθεται» ὡς ἀναφέρει ὁ Συμεών ὁ Θεσσαλονίκης κεφ. Σ' στ'. συμφώνως πρὸς τὰ ἐν ταῖς Ἀποστ. Διαταγαῖς ἀναγραφόμενα. Κατά τήν ρκγ' νεαράν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ ἐκλογή ἐπισκόπου ἐγίνετο «προκειμένων τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων». ²⁰³ Ἐπειτα δέ προῆλθε καί ἐκ τῆς Α' Τιμοθ. δ. 14 φράσεως «ὅ σοι ἐδόθη διά τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου». ²⁰⁴ Ὡς γνωστόν ἡ λέξις αὕτη ἔχει περιληπτικὴν ἔννοιαν, ἐρμηνεύθη δέ ὑπὸ μὲν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου καί ἄλλων ὡς σημαίνουσα τοὺς ἐπισκόπους, ὑπὸ δέ τῶν νεωτέρων καί συγχρόνων προτεστάντων ὡς δηλοῦσα τὸ ἄθροισμα πρεσβυτέρων, ἱερέων δλδ. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὅμως διεσαφήνισεν ὁ ἴδιος τήν ἐπὶ τοῦ προκειμένου σκέψιν του γράψας ἐν Β' Τιμοθ. α, 6. «ὅ σοι ἐδόθη διά τῆς ἐπιθέσεως τῶν *χειρῶν μου*». Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπαρχει ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὡς καί οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, μόνος του διώρισεν (ἐχειροτόνησεν) ἐπισκόπους ἐν τῇ Κρήτῃ καί ἀλλαχοῦ.

Ἐν τῇ σημερινῇ ἱεροτελεστίᾳ τῆς χειροτονίας ἐπισκόπου παρίστανται τρεῖς μὲν ἢ καί ἐν ἀνάγκῃ δύο ἀρχιερεῖς, ἀλλ' «ἡ πρώτη σφραγὶς καί ἀπαρχὴ τῆς χειροτονίας παρὰ τοῦ πρώτου ἀρχιερέως τῇ κεφαλῇ τοῦ χειροτονουμένου γίνεται» (Συμεών Θεσσαλονίκης ἔνθα ἀνωτέρω κεφ. Σε.) «τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων κυκλούντων τὸν χειροτονούμενον καί ἀπτομένων αὐτοῦ ὡς συγχειροτονούντων τῷ πρώτῳ».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι **δογματικῶς** δέν δύναται νά στηριχθῇ τὸ ἀπαραίτητον πλειόνων τοῦ ἐνός ἐπισκόπων κατὰ τήν χειροτονίαν ἐπισκόπου.

Ἄλλη ὅμως εἶναι καί ἡ κανονικὴ ἀποψὶς τοῦ ζητήματος, ἥτις ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου οὕτω καί γενικώτερον δέν συνταυτίζεται μετὰ τῆς δογματικῆς ἀπόψεως. Ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τοῦ Migne ἐξ ἀφορμῆς τοῦ προμνημονευθέντος ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ χωρίου τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν σημειοῦται ὑπὸ τινος τῶν ὑπομνηματιστῶν (τόμ. Α' στήλη 804 σημ. 11) «*episcoporum numerus episcopum ordinantium, res est ecclesiastici juris, quae eapropter varietatem disciplinae admittit*». (Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκόπων τῶν χειροτονούντων ἐπίσκοπον εἶναι ζήτημα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, τὸ ὁποῖον ὡς ἐκ τούτου ποικιλίαν τάξεως ἐπιδέχεται). Οὕτω προκειμένου

²⁰³ «Θεσπίζομεν ὡσάκις χρεῖα γένηται ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι συνιέναι τοὺς κληρικούς καί τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, ἧς μέλλει ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθαι, καί προκειμένων τῶν ἀγίων εὐαγγελίων ἐπὶ τρισὶ προσώποις ψηφίσματα ποιεῖν». Βλέπε ἡμέτερον ἔργον. Γενναδίου Ἀραμπατζόγλου, ἐπισκόπου Σκοπέλου, Πραγματεία περὶ μεταβολῶν κλπ. σελ. 60 σημ. 1.

²⁰⁴ «Μετά ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου». Οὐ περὶ πρεσβυτέρων φησὶν ἐνταῦθα, ἀλλὰ περὶ **ἐπισκόπων**. Οὐ γάρ δέ πρεσβύτεροι τὸν ἐπίσκοπον ἐχειροτόνουν. Χρυσост. Ὁμιλία ιγ' Α' Τιμοθ. Migne 62 στ. 565. Διὰ τῆς ἐρμηνείας τῶν προτεστάντων ἴδε J. D. Lilley ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 130 ὅπου ὁ Ἀγγλος ἐξηγητής. Οὗτος προχειρῶς καί κατὰ τὰς ἰδίας πεποιθήσεις κρίνων γνωματεύει· «ἡ ἐκθεσις ὅτι ὅλοι οἱ πρεσβύτεροι ἔλαβον μέρος εἰς τήν πρᾶξιν ταύτην (τήν χειροτονίαν τοῦ Τιμοθέου) εἶναι θανάσιμος διὰ τήν ἀρχιερατικὴν θεωρίαν (παρὰ ἀρχιερέων χειροτονίαν κληρικῶν) τῆς χειροτονίας». Πρβλ. καί Wilh. Meyer, τεῦχος ια' (ἐκδόσις 1859) σελ. 153-4.

περί τῆς ἀντικανονικῆς χειροτονίας τοῦ Εὐαγρίου, διαδόχου τοῦ Ἀντιοχείας Παυλίνου, ὁ ἱερός Θεοδώρητος ἀναφέρει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά τῆς παρουσίας τριῶν ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου· «Εὐαγρίου τὸν ἐκείνου (τοῦ Ἀντιοχείας Παυλίνου) παρειληφότος θρόνον, διέμειναν τῷ μεγάλῳ Φλαβιανῷ (τῷ κανονικῷ ἐπισκόπῳ) δὲν ἀνεγνώριζον τὸν Φλαβιανόν· καὶ ταῦτα τοῦ Εὐαγρίου **παρά τὸν ἐκκλησιαστικὸν προβεβλημένον θεσμόν**. Μόνος γάρ αὐτός ὁ Παυλῖνος προὔβαλλετο **πολλοὺς κανόνας κατὰ ταύτὸν παραβάς**. Οὐτε γάρ ἀνθ' αὐτοῦ τῷ τελευτῶντι χειροτονεῖν ἐπιτρέπουσιν οἱ κανόνες καὶ πάντα συγκαλεῖσθαι τῆς ἐπαρχίας τοὺς ἐπισκόπους κελεύουσι **καὶ αὐτὸν πάλιν δίχα τριῶν ἐπισκόπων ἐπισκόπου χειροτονίαν ἀπαγορεύουσι γίνεσθαι**». (βιβλ ε' κεφ. κγ' Migne 82 στήλη 1248-9).

Ὡστε αἱ ἀρχαῖαι αὗται παρατηρήσεις συμπίπτουσι πρὸς τὸ προειρημένον σχόλιον τοῦ ὑπομνηματιστοῦ τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν. Ἀμφοτέρωθεν δλδ. διαπιστοῦται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπίσκοπον χειροτονούντων ἐπισκόπων τυγχάνει ζήτημα κανονικόν. Καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Μαλαξοῦ ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Ἱστορίᾳ Κ.Π. ἀναφερόμενον (ἐκδοσις Βόννης σελ.143) ἐξ ἀφορμῆς τῆς παρανόμου χειροτονίας τοῦ Μονεμβασίας Ἀρσενίου γενομένης ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἑλούς καὶ δύο ἱερέων ἀνήκει εἰς τὸ διοικητικὸν μέρος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἢ ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον εἶναι ζήτημα ἀρμοδιότητος λόγῳ προσώπων καὶ τόπου (δικαιοδοσίας). Ὁ Μαλαξός ²⁰⁵ μάλιστα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀναπτύσσει ἰδέας σχετικὰς πρὸς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου οὐχὶ πολὺ συμφώνους πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Καίτοι δέ ἡ κανονικὴ ἀπαίτησις τῆς παρουσίας τριῶν ἢ τοῦλάχιστον δύο ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τοιαῦται, ὥστε, ὡς δεικνύουσι τὰ τε παραδείγματα Εὐαγρίου καὶ Ἀρσενίου καὶ ἄλλα, ἡ παράλειψις τῆς κανονικῆς ταύτης διατάξεως νὰ θεωρῇται σοβαρωτάτη, ἐν τούτοις ὡς καὶ τὰ ἴδια παραδείγματα ὑπεμφαίνουσιν τότε μόνον ἢ ἐν λόγῳ παράλειψις δύναται νὰ ἔχη, κατὰ τὸν χαράσσοντα τὰς παρούσας γραμμάς, συνεπείας ἀκυρώσεως τῆς χειροτονίας ὅταν δὲν προηγηθῇ τῆς χειροτονίας ἐκλογή σύμφωνος πρὸς τοὺς κανόνας. Αἱ λέξεις «τό κῦρος τῶν γενομένων δίδοται τῷ Μητροπολίτῃ», τῷ κυριάρχῃ ἀρχιερεῖ, ἔχουσι μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν.

²⁰⁵ Ἴδου τί λέγει ἐπὶ λέξει ὁ Μαλαξός· «Ἀλλὰ ἴδετε καὶ τί χειροτονίαν ἔλαβεν (ὁ Μονεμβασίας Ἀρσένιος) ὁ ἐπίσκοπος (Ἑλούς) καὶ οἱ ἱερεῖς (δύο) ἔκαμαν αὐτόν μητροπολίτην. Φρίξον ἦλιν καὶ στέναξον ἡ γῆ, εἰς τὴν τοιαύτην παρανομίαν! Ὁ μητροπολίτης κάμνει ἐπίσκοπον καὶ ἱερεῖς κατὰ τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα, ὡς διαλαμβάνουν οἱ θεῖοι κανόνες· ἀμὴ ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ ἱερεῖς δὲν κάμνουν μητροπολίτην. Πῶς νὰ γένῃ ὁ υἱὸς πατέρας ἢ ὁ πατέρας υἱός; Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον καὶ ἀσεβέστατον καὶ παρανομώτατον. Ἀμὴ ὁ πατέρας κάμνει χρεῖα νᾶχη τιμὴν ὡς πατέρας καὶ κεφαλὴ τοῦ υἱοῦ· ὁ δὲ υἱὸς νὰ ἔχη τιμὴν (σελ. 144) ὡς υἱὸς καὶ δούλος τοῦ πατρὸς του, καὶ οὐχὶ τὸ ἐναντίον. Ὁ πατριάρχης δὲ κατὰ τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα ὡς πατὴρ τῶν πατέρων καὶ ὡς ποιμὴν τῶν ποιμένων μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων καὶ παντός ἱερωμένου καὶ κοσμικοῦ ὅλης τῆς οἰκουμένης καὶ χειροτονεῖ μητροπολίτας καὶ μητροπολίτης μητροπολίτην χειροτονεῖ μετὰ ἐπιτροπῆς τοῦ Πατριάρχου, κατὰ τὴν πατριαρχικὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα καὶ ἐπίσκοπος ἐπίσκοπον χειροτονεῖ μετὰ θελήσεως τοῦ μητροπολίτου».

Ἡ κατά τήν χειροτονίαν ἐπισκόπου παρουσία ἐπισκόπων ξένων ἀπό ἀπόψεως δικαιοδοσίας πρὸς τὸν χειροτονούμενον ²⁰⁶ καὶ τὸν πρῶτον (κυριάρχην μητροπολίτην) ὡς τοῦτο συνέβη πολλάκις καὶ δύναται νὰ συμβαίνει καὶ ἐν τῷ μέλλοντι κατὰ τε τήν ἐκλογὴν καὶ τήν χειροτονίαν ἐπισκόπου δεικνύει ὅτι διοικητικῶς τὸν πρῶτον λόγον ἐν τῇ ἐκλογῇ καὶ τῇ χειροτονίᾳ ἐπισκόπου ἔχει ὁ κυριάρχης ἐπίσκοπος ἢ ἡ διοικοῦσα Σύνοδος, ἡ δέ παρουσία πλειόνων τοῦ ἐνός ἐπισκόπων κατὰ τήν χειροτονίαν ἐπισκόπου ἐκτός τῆς πολιᾶς κανονικῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς ἔχει καὶ τοῦτο ὅτι ἀπαιτεῖται ὑπὸ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς πανηγυρικότητος τῆς σχετικῆς ἐκκλησιαστικῆς τελετῆς.

+ Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

²⁰⁶ Σχόλιον Βαλσαμῶνος εἰς τὸν ΜΘ' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ «...Σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι οὐκ ἔξ ἀνάγκης παρὰ τριῶν ἐπισκόπων ἐπαρχεωτῶν χειροτονεῖται ἐπίσκοπος, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου καὶ ἐτέρων δύο, κἂν μὴ ὥσιν οὗτοι ἐπαρχεῶται. Ὁ δὲ μητροπολίτης Ἐφέσου ἐκεῖνος κυρὸς Χριστοφόρος εἰς Καλόην χειροτονήσας ἐπίσκοπον κατὰ ταύτην τήν βασιλίδαν ... χωρὶς παρουσίας οἰουδήτινος ἐπαρχεώτου ἡτιάρθη παραλόγως, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· εἶπον γάρ τινες ὀφείλιν τὸν μητροπολίτην μετὰ ἐπαρχεωτῶν τοῦλάχιστον δύο τὰς χειροτονίας ποιεῖν τῶν ἐπισκόπων, ὥσπερ καὶ τὰς ψήφους». Σύνταγμα Ρ. Ποτλῆ Γ. σελ. 423. Βλέπε καὶ σχόλια τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν Δ' κανόνα τῆς Α' Συνόδου Σύνταγμα Ρ. Ποτλῆ Β. 123-124.

Κείμενο 11.

Πατριαρχικό Γράμμα
ἀποδοχῆς Ἐκκλήτου προσφυγῆς
πρ. Κιέβου Φιλαρέτου

Ἱερώτατε Μητροπολίτα πρῶην Κιέβου, ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητέ ἀδελφέ καί συλλειτουργέ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Φιλάρετε, χάρις εἴη τῇ ὑμετέρᾳ Ἱερότητι καί εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ.

"Τοῖς ἀνθρώποις οὐδέν οὕτως ἄρδην διαλύον τὰς στάσεις ἐστί καί διαφοράς, ὥς ἡ παρὰ τῶν δικαστῶν, μετὰ τὴν τοῦ δικαίου διάγνωσιν ἐπιβαλλομένη συμφώνως τοῖς νόμοις ἀπόφασις. Εἰ γάρ νόμοις διατεταγμένοις πᾶν σύστημα καί πᾶσαν ἀνθρώπων κοινωνίας διοικεῖσθαι ἐπάναγκες, ὅπως κοινῇ τὰ ἴσα καί δίκαια ἀπονέμονται, ἀναγκαίως ἄρα καί τὰς συμβαινούσας δίκας καί διενέξεις διὰ τῶν νόμων τέμνεσθαι καί περαιοῦσθαι χρεών. Εἰ δέ γε ταῦτα ἐν τοῖς κοσμικοῖς καί πολιτικοῖς πράγμασιν ἐνεργούμενα καθορᾶται, πολλῷ δὴ μᾶλλον καί ἀπαραίτητον τηρεῖσθαι ὀφείλεται ἐν τοῖς πνευματικοῖς, ὅσῳ ταῦτα ὑπέρτερα ὄντα ἐκείνων καί ὑψηλότερα, μείζονος καί ἀκριβεστέρας δεῖνται τῆς ἐκ τῶν θείων θεσμῶν προστασίας, ἅτε τῆς παροράσεως αὐτῶν κατὰ ψυχὴν τὸν κίνδυνον ἐπαγούσης", ἀπεφύνατο ὁ ἐκ τῶν ἀοιδίμων Προκατόχων ἡμῶν Ἰωακείμ Β' ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 5453 Πατριαρχικῷ καί Συνοδικῷ Σιγγιλιώδει Γράμματι αὐτοῦ.

Τούτοις τοῖς ἀληθέσι ρήμασιν εὐλαβῶς πειθόμενοι καί ἡμεῖς, ὁ ἐλέῳ Θεοῦ διάδοχος ἐκείνου, καί ἔχοντες πλήρη συνείδησιν τῆς ἐκ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καί τῆς ζωῆς πράξεως τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ὑπερορίου εὐθύνης ἡμῶν ὅπως ἀποδεχόμενοι ἐκκλητὸς ἀναφοράς ἀποφαινόμεθα τελεσιδίκως ἐπὶ παντός θέματος κληρικῷ καί λαϊκῷ αἰσθανομένου ὡς ἀδικηθέντος ἐκ τινος ἀποφάσεως τῆς οἰκείας αὐτοῦ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἐδεξάμεθα μετὰ σκέψιν πολλήν καί ἐπικλήσιν τῆς Πανσθενουργοῦ Χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος, τοῦ ὁδηγούντος τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, τὰς ὑμετέρας ἐκκλητὸς προσφυγὰς ἐνώπιον τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καί Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Ἐπ' αὐτῶν τῶν προσφυγῶν μεγάλως προβληματισθέντες καί ἐξετάσαντες τὰς καθ' ὑμῶν καταδικαστικὰς ἀποφάσεις μετ' ἀκριβείας καί φόβου Θεοῦ, ἐκρίναμεν ἐξ ἀσφαλῶν καί ἐστώτων ὅτι δίκαιον τό αἶτημα τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος ἐκζητούσης τὴν ἀθώωσιν καί τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θεῖον βαθμόν, ἅτε κακοδικίαν ὑφισταμένης καί δὶς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀδικήματος καταδικασθείσης, ὅπερ ὅλως ξένον παρ' ἡμῖν. Ὅθεν καί εἰδότες ὅτι παντὶ ἀδικουμένῳ ἢ ἐκκλητῷ ἐδόθη βοήθεια, ἐκρίναμεν ὡς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἵνα ἀπαλλάξωμεν ὑμᾶς ἀπὸ πάσης ἐκκλησιαστικῆς καταδίκης καί ἀναθέματος καί ἐπαναφέρωμεν ὑμᾶς εἰς τὴν ὑψηλήν τῆς ἀρχιερωσύνης περιωπὴν καί ἀξίαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καί τούς ὑφ' ὑμᾶς ἀγίους ἀρχιερεῖς, τὸν ἱερόν κλῆρον, τὰς φιλοχρίστους μοναστικὰς ἀδελφότητες καί τὸν εὐσεβῆ λαόν, ἀναγνωρίζοντες ἐν ταύτῳ ἀπάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑμῶν πράξεις, τὰ Μυστήρια, τὰς ἀγιστείας καί πᾶν τι ἄλλο τῇ ἐπικλήσει τοῦ ἐνός καί αὐτοῦ Τελεταρχικοῦ Πνεύματος ἐπιτελεσθέν καί ἀφορῶν εἰς τὴν ἕως τοῦδε πνευματικὴν ὑμῶν βιοτὴν ἀπὸ τῆς μακρύνσεως ὑμῶν

ἐκ τῆς κοινωνίας μετά τῆς Ἐκκλησίας ἄχρι τοῦδε. Ἐτι δέ, δεόμεθα ἐκ τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν Κέντρου, ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἀειμνήστων Ἀρχιερέων, Ἱερέων, Ἱερομονάχων, μοναχῶν, μιγάδων καὶ λαϊκῶν, τῶν συμπορευθέντων ἐπὶ γῆς μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ μέχρι τοῦδε πνευματικῇ ὑμῶν καταστάσει, παρέχοντες αὐτοῖς ὁλόθυμον τὴν Πατριαρχικὴν ἡμῶν συγχώρησιν ἵνα εὕρωσιν ἔλεος ἐνώπιον τοῦ Θρόνου τοῦ Δικαιοκρίτου Θεοῦ.

Ἔχομεν, Ἱερώτατε, πρὸς τὰς ἀποφάσεις ἡμῶν συνηγόρους τὴν πρᾶξιν τῶν Ἁγίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ τὸ πρῶτον συνελθόντων, οἵτινες καὶ δι' ἀπλῆς χειροθεσίας καὶ εὐχῆς εἴπα δέ καὶ συλλειτουργίας, τοὺς ἐκτός τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος διατελοῦντας, ὕστερον δέ μετανοήσαντας καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἔλεος ἐκζητήσαντας, ἀποδέχεσθαι ὥρισαν, ἔτι δέ καὶ τὴν τοιαύτην, τὴν ἐπ' αὐτῆς βασιθεῖσαν, ὑπὸ τῶν ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον συνελθόντων. Ἐτι δέ καὶ ἡ τοῦ μακαρίου Ταρασίου, τοῦ ἐκ τῶν Ἁγίων Προκατόχων ἡμῶν, φωνὴ συμμαρτυρεῖ τανῦν τῇ ἀποφάνσει ἡμῶν, κατὰ τὴν εὐσημον καὶ ἱεράν ταύτην ὥραν, λέγουσα περὶ παρομοίας περιπτώσεως "ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἡ χειροτονία καὶ ὅτι πανταχοῦ οἱ πατέρες σύμφωνοί εἰσιν, ἐναντίωσις οὐδεμία ἔνεστιν αὐτοῖς ἀλλ' ἐναντιοῦνται αὐτοῖς οἱ τὰς οἰκονομίας καὶ τοὺς σκοποὺς αὐτῶν μὴ ἐπιστάμενοι". Πάρεστι δέ καὶ ἡ τοῦ Θεοδώρου Βαλσαμῶνος, τοῦ τῆς τῶν Ἀντιοχέων ποιμένος καὶ διαπρεποῦς περὶ τὰ κανονικά, γραφίς, ἡ ἐρμηνεύουσα τὸν ἰθ' τῆς ἐν Σαρδικῇ οὕτω: "ὥστε σημειῶσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐδένα προκριματισμὸν ὑπέστησαν οἱ παρὰ τῶν καθαιρεθέντων ἢ καὶ ἀναθεματισθέντων κληρωθέντες (ἱερωθέντες)". Οὕτως οἱ θεῖοι Πατέρες ἔδειξαν ὅτι εἰσὶν ἀληθεῖς λειτουργοὶ τοῦ Φιλανθρώπου Θεοῦ, τοῦ δεσπόζοντος ἰσχύος καὶ ἐν ἐπιεικείᾳ κρίνοντος τὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας, καὶ μετὰ πολλῆς φειδοῦς διοικοῦντος ἡμᾶς, καὶ διδάσκοντος οὕτω τὸν λαόν ὅτι δεῖ τὸν δίκαιον εἶναι φιλόανθρωπον.

Διό καὶ φιλανθρωπία χρώμενοι καὶ ἡμεῖς, ὁ τῆς Κωνσταντίνου ποιμὴν, ἀποκαθιστῶμεν καὶ ἐπαναφέρομεν ὑμᾶς καὶ τοὺς ὑφ' ὑμᾶς, κληρον καὶ λαόν, εἰς τὴν ζεῖδωρον χάριν τοῦ εἶναι καὶ ἀνήκειν εἰς τὸ Κυριακόν σῶμα τῆς μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς τίμια μέλη αὐτῆς, μὴ ἔχοντες σπίλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀπηλλαγμένοι πάσης τυχόν προγενομένης ἐκκλησιαστικῆς μομφῆς καὶ κατακρίσεως. Προσέτι δέ, σὺν τῇ εὐμενεῖ κρίσει τῆς ὑμετέρας ἐκκλήτου προσφυγῆς, ἀνακοινούμεθα τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαπητῇ Ἱερότῃ ὅτι καθ' ὃ εἴχομεν δικαίωμα, ἀνεκαλέσαμεν ἐπισήμως καὶ ἐν Συνόδῳ τὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀοιδίμων Προκατόχων ἡμῶν Διονυσίου Δ' Γράμμα Ἐκδόσεως καὶ οὕτως ἡ ἱερά Ἐπαρχία Κιέβου περιέρχεται καὶ πάλιν, ὡς τὸ πάλαι, εἰς πλήρη ἐξάρτησιν ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀποστολικῆς Καθέδρας, ἐπιφυλασσομένης ὅπως, κατὰ τὴν κρίσιν αὐτῆς, ἀποδώσῃ τῇ ἐν Οὐκρανίᾳ Ἐκκλησίᾳ καθεστώς αὐτοτελοῦς ἐσωτερικῆς διαρθρώσεως ἥτοι "αὐτοκεφαλίαν" ἀνταποκρινομένης εἰς αἶτημα τῆς ἐντίμου Οὐκρανικῆς πολιτείας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκπροσώπων τοῦ λαοῦ, αἶτημα ὑφιστάμενον, ὡς γνωστόν, ἀπὸ μακροῦ.

Ἐξ ὅλων τῶν πολλῶν καὶ βεβαίων τῶν ἐν τοῖς πρόσθεν, προκύπτει ἀσφαλῶς ὅτι ὡς Ἱεράρχης τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐν Οὐκρανίᾳ καὶ δὴ ὡς πρῶην Κιέβου ὀφείλετε ἐν τοῖς ἐφ'

ἐξῆς καί μέχρι τῆς ἐν καιρῷ ἐκδόσεως Τόμου, ὅποτε καί ἀναλόγως ρυθμισθήσονται τά περί ὑμῶν, ὅπως μνημονεύητε τοῦ ἡμετέρου κανονικοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεροπραξίαις, ἐντείλησθε δέ καί τοῖς μεθ' ὑμῶν Ἱερωτάτοις Μητροπολίταις, τοῖς ὑφ' ὑμᾶς καί ὑπ' αὐτούς λοιποῖς κληρικοῖς ὅπως τό αὐτό πράττωσι μέχρι νεωτέρας.

Συμφέρον ἐστί διὰ τήν οὕτως διαμορφωθεῖσαν κατάστασιν, Ἱερώτατε ἅγιε ἀδελφέ, ὅπως πρυτανεύσῃ παρ' ὑμῖν ἡ πάντοτε εὐεργετική ἀρετή τῆς ταπεινώσεως καί τῆς φιλαδελφείας, ἐφ' ᾧ καί δέον ὅπως πολιτεύσῃτε καί ὑμεῖς ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ἱερῶν Κανόνων, ἐν συναρτήσῃ πρὸς τοὺς ἀδελφούς ἀρχιερεῖς καί τοὺς μετὰ τοῦ Ἱερωτάτου Μητροπολίτου πρῶην Λβώφ κυρίου Μακαρίου καί πρὸς πάντας, ὥστε ἡ νέα ἀρχιερατική ὁμήγυρις πορευθῇ μετὰ συνέσεως εἰς τὴν καινὴν ἡμέραν, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος περί ὑμῶν, κρεῖττόν τι προβλεψάμενος τῆς προγενεστέρας καί μετ' ἀφάτου φιλανθρωπίας ἐπιβλέψας ἐπὶ τὴν ἐκκλητον ὑμῶν παράστασιν. Συναφῶς προτρεπόμεθα ἀδελφικῶς τὴν τε ὑμετέραν Ἱερότητα καί τὸν ὡς ἄνω ἀδελφόν Μακάριον ὅπως μὴ θέσητε ὑποψηφιότητα διὰ τὴν θέσιν τοῦ ἐκλεγχομένου Προκαθημένου τῆς αὐτοκεφάλου ὑμῶν Ἐκκλησίας, διὰ τὴν εἰρήνην αὐτῆς καί τό γενικώτερον συμφέρον, ἐμπιστευόμενοι εἰς τὴν ἐπίπνοιαν τοῦ Παρακλήτου Πνεύματος, τό Ὅποῖον θά λαλήσῃ ἀσφαλῶς ἀγαθὰ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐκλεκτῶν.

Ὅθεν, ἐκ τῆς Βασιλίδος τῶν Πόλεων τῆς ἐπιφορτισθείσης ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων διὰ τὸν ποιμένα αὐτῆς ὑπερορίως κρίνειν τοὺς ἐπισκόπους τῆς οἰκουμένης ἐπὶ τῷ κήδεσθαι ἐκτυπώτερον τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καί οὐχί εἰς νομιμοποίησιν σχισμάτων, ὡς ἐσφαλμένως καί συκοφαντικῶς διαθρυλεῖται, ἐπόμενοι καί ἡμεῖς ταῖς τῶν ἀοιδίμων Προκατόχων ἡμῶν πράξεσι καί ἀποφάσεσιν, ἐξαπολύομεν τά μετὰ χειρὸς συγχωρητικά καί ἀποκαταστατικά ἡμῶν Γράμματα, ἀπονέμοντες ὑμῖν συγχώρησιν ἐκ Θεοῦ καί ἐπικαλούμενοι ἐφ' ὑμᾶς καί τοὺς σὺν ὑμῖν τό ἔλεος καί τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ κελεύσαντος ἡμᾶς συγχωρεῖν Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Οὗ ἡ δόξα καί τό κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

βιη' Ὀκτωβρίου ιθ'

Κείμενο 12.

Πατριαρχικό Γράμμα
ἀποδοχῆς Ἐκκλήτου προσφυγῆς
πρ. Λβώφ Μακαρίου

Ἱερώτατε Μητροπολίτα πρῶην Λβώφ, ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητέ ἀδελφέ καί συλλειτουργέ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Μακάριε, χάρις εἴη τῇ ὑμετέρᾳ Ἱερότητι καί εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ.

"Τοῖς ἀνθρώποις οὐδέν οὕτως ἄρδην διαλύον τὰς στάσεις ἐστί καί διαφοράς, ὡς ἡ παρὰ τῶν δικαστῶν, μετὰ τὴν τοῦ δικαίου διάγνωσιν ἐπιβαλλομένη συμφώνως τοῖς νόμοις ἀπόφασις. Εἰ γάρ νόμοις διατεταγμένοις πᾶν σύστημα καί πᾶσαν ἀνθρώπων κοινωνίας διοικεῖσθαι ἐπάναγκες, ὅπως κοινῇ τὰ ἴσα καί δίκαια ἀπονέμονται, ἀναγκαίως ἄρα καί τὰς συμβαινούσας δίκας καί διενέξεις διὰ τῶν νόμων τέμνεσθαι καί περαιοῦσθαι χρεών. Εἰ δέ γε ταῦτα ἐν τοῖς κοσμικοῖς καί πολιτικοῖς πράγμασιν ἐνεργούμενα καθορᾶται, πολλῷ δὴ μᾶλλον καί ἀπαραίτητον τηρεῖσθαι ὀφείλεται ἐν τοῖς πνευματικοῖς, ὅσῳ ταῦτα ὑπέριερα ὄντα ἐκείνων καί ὑψηλότερα, μείζονος καί ἀκριβεστέρας δεῖνται τῆς ἐκ τῶν θείων θεσμῶν προστασίας, ἅτε τῆς παροράσεως αὐτῶν κατὰ ψυχὴν τὸν κίνδυνον ἐπαγούσης", ἀπεφύηνατο ὁ ἐκ τῶν ἀοιδίμων Προκατόχων ἡμῶν Ἰωακείμ Β' ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 5453 Πατριαρχικῷ καί Συνοδικῷ Σιγγιλιώδει Γράμματι αὐτοῦ.

Τούτοις τοῖς ἀληθέσι ρήμασιν εὐλαβῶς πειθόμενοι καί ἡμεῖς, ὁ ἐλέω Θεοῦ διάδοχος ἐκείνου, καί ἔχοντες πλήρη συνείδησιν τῆς ἐκ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καί τῆς ζωῆς πράξεως τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ὑπερορίου εὐθύνης ἡμῶν ὅπως ἀποδεχόμενοι ἐκκλήτους ἀναφοράς ἀποφαινόμεθα τελεσιδίκως ἐπὶ παντός θέματος κληρικοῦ καί λαϊκοῦ αἰσθανομένου ὡς ἀδικηθέντος ἐκ τινος ἀποφάσεως τῆς οἰκείας αὐτοῦ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἐδεξάμεθα μετὰ σκέψιν πολλήν καί ἐπίκλησιν τῆς Πανσθενουργοῦ Χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος, τοῦ ὁδηγούντος τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὑμετέραν ἐκκλητικὴν προσφυγὴν ἐνώπιον τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καί Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Ἐπ' αὐτῆς τῆς προσφυγῆς μεγάλως προβληματισθέντες καί ἐξετάσαντες τὰ περὶ ὑμῶν μετ' ἀκριβείας καί φόβου Θεοῦ, ἐκρίναμεν ἐξ ἀσφαλῶν καί ἐστώτων ὅτι δίκαιον τό αἶτημα τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος ἐκζητούσης τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θεῖον βαθμόν, ἅτε ἐξ ἀτυχῶν γεγονότων ἐμακρύνθητε τό πάλαι ἐκ τοῦ Κυριακοῦ σώματος. Ὅθεν καί εἰδότες ὅτι παντὶ ἀδικουμένῳ ἡ ἐκκλητικὴ ἐδόθη βοήθεια, ἐκρίναμεν ὡς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἵνα ἀπαλλάξωμεν ὑμᾶς ἀπὸ πάσης ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς καί ἀποδεχθῶμεν ὑμᾶς εἰς τὴν ὑψηλὴν τῆς ἀρχιερωσύνης περιωπὴν καί ἀξίαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καί τοὺς ὑφ' ὑμᾶς ἀγίους ἀρχιερεῖς, τὸν ἱερόν κλῆρον, τὰς φιλοχρίστους μοναστικὰς ἀδελφότητας καί τὸν εὐσεβῆ λαόν, ἀναγνωρίζοντες ἐν ταύτῳ ἀπάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑμῶν πράξεις, τὰ Μυστήρια, τὰς ἀγιοτείας καί πᾶν τι ἄλλο τῇ ἐπικλήσει τοῦ ἐνός καί αὐτοῦ Τελεταρχικοῦ Πνεύματος ἐπιτελεσθέν καί ἀφορῶν εἰς τὴν ἕως τοῦδε πνευματικὴν ὑμῶν βιοτὴν ἀπὸ τῆς μακρύνσεως ὑμῶν ἐκ τῆς κοινωνίας μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἄχρι τοῦδε. Ἐτι δέ, δεόμεθα ἐκ τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν Κέντρου, ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν

ἀμαρτιῶν καί συγχωρήσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἀειμνήστων Ἀρχιερέων, Ἱερέων, Ἱερομονάχων, μοναχῶν, μιγάδων καί λαϊκῶν, τῶν συμπορευθέντων ἐπὶ γῆς μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ μέχρι τοῦδε πνευματικῇ ὑμῶν καταστάσει, παρέχοντες αὐτοῖς ὁλόθυμον τὴν Πατριαρχικὴν ἡμῶν συγχώρησιν ἵνα εὕρωσιν ἔλεος ἐνώπιον τοῦ Θρόνου τοῦ Δικαιοκρίτου Θεοῦ.

Ἐχομεν, Ἱερώτατε, πρὸς τὰς ἀποφάσεις ἡμῶν συνηγόρους τὴν προᾶξιν τῶν Ἁγίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ τὸ πρῶτον συνελθόντων, οἵτινες καὶ δι' ἀπλῆς χειροθεσίας καὶ εὐχῆς εἴτα δέ καὶ συλλειτουργίας, τοὺς ἐκτός τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος διατελοῦντας, ὕστερον δέ μετανοήσαντας καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἔλεος ἐκζητήσαντας, ἀποδέχεσθαι ὥρισαν, ἔτι δέ καὶ τὴν τοιαύτην, τὴν ἐπ' αὐτῆς βασιθεῖσαν, ὑπὸ τῶν ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον συνελθόντων. Ἐτι δέ καὶ ἡ τοῦ μακαρίου Ταρασίου, τοῦ ἐκ τῶν Ἁγίων Προκατόχων ἡμῶν, φωνὴ συμμαρτυρεῖ τανῦν τῇ ἀποφάνσει ἡμῶν, κατὰ τὴν εὐσημον καὶ ἱεράν ταύτην ὥραν, λέγουσα περὶ παρομοίας περιπτώσεως "ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἡ χειροτονία καὶ ὅτι πανταχοῦ οἱ πατέρες σύμφωνοί εἰσιν, ἐναντίωσις οὐδεμία ἔνεστιν αὐτοῖς ἀλλ' ἐναντιοῦνται αὐτοῖς οἱ τὰς οἰκονομίας καὶ τοὺς σκοποὺς αὐτῶν μὴ ἐπιστάμενοι". Πάρεστι δέ καὶ ἡ τοῦ Θεοδώρου Βαλσαμῶνος, τοῦ τῆς τῶν Ἀντιοχέων ποιμένος καὶ διαπρεποῦς περὶ τὰ κανονικά, γραφίς, ἡ ἐρμηνεύουσα τὸν ἰθ' τῆς ἐν Σαρδικῇ οὕτω: "ὥστε σημειῶσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐδένα προκριματισμὸν ὑπέστησαν οἱ παρὰ τῶν καθαιρεθέντων ἢ καὶ ἀναθεματισθέντων κληρωθέντες (ιερωθέντες)". Οὕτως οἱ θεῖοι Πατέρες ἔδειξαν ὅτι εἰσὶν ἀληθεῖς λειτουργοὶ τοῦ Φιλανθρώπου Θεοῦ, τοῦ δεσπόζοντος ἰσχύος καὶ ἐν ἐπιεικείᾳ κρίνοντος τὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας, καὶ μετὰ πολλῆς φειδοῦς διοικοῦντος ἡμᾶς, καὶ διδάσκοντος οὕτω τὸν λαόν ὅτι δεῖ τὸν δίκαιον εἶναι φιλάνθρωπον.

Διὸ καὶ φιланθρωπία χρώμενοι καὶ ἡμεῖς, ὁ τῆς Κωνσταντίνου ποιμήν, ἀποκαθιστῶμεν καὶ ἐπαναφέρομεν ὑμᾶς καὶ τοὺς ὑφ' ὑμᾶς, κληρον καὶ λαόν, εἰς τὴν ζείδωρον χάριν τοῦ εἶναι καὶ ἀνήκειν εἰς τὸ Κυριακόν σῶμα τῆς μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς τίμια μέλη αὐτῆς, μὴ ἔχοντες σπίλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀπηλλαγμένοι πάσης τυχόν προγενομένης ἐκκλησιαστικῆς μομφῆς καὶ κατακρίσεως. Προσέτι δέ, σὺν τῇ εὐμενεῖ κρίσει τῆς ὑμετέρας ἐκκλήτου προσφυγῆς, ἀνακοινούμεθα τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαπητῇ Ἱερότῃτι ὅτι καθ' ὃ εἴχομεν δικαίωμα, ἀνεκαλέσαμεν ἐπισήμως καὶ ἐν Συνόδῳ τὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀοιδίμων Προκατόχων ἡμῶν Διονυσίου Δ' Γράμμα Ἐκδόσεως καὶ οὕτως ἡ ἱερά Ἐπαρχία Κιέβου περιέρχεται καὶ πάλιν, ὡς τὸ πάλαι, εἰς πλήρη ἐξάρτησιν ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀποστολικῆς Καθέδρας, ἐπιφυλασσομένης ὅπως, κατὰ τὴν κρίσιν αὐτῆς, ἀποδώσῃ τῇ ἐν Οὐκρανίᾳ Ἐκκλησίᾳ καθεστώς αὐτοτελοῦς ἐσωτερικῆς διαρθρώσεως ἥτοι "αὐτοκεφαλίαν", ἀνταποκρινομένης εἰς αἶτημα τῆς ἐντίμου Οὐκρανικῆς πολιτείας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκπροσώπων τοῦ λαοῦ, αἶτημα ὑφιστάμενον, ὡς γνωστόν, ἀπὸ μακροῦ.

Ἐξ ὅλων τῶν πολλῶν καὶ βεβαίων τῶν ἐν τοῖς πρόσθεν, προκύπτει ἀσφαλῶς ὅτι ὡς Ἱεράρχης τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐν Οὐκρανίᾳ καὶ δὴ ὡς πρῶην Λβώφ, ὀφείλετε ἐν τοῖς ἐφ' ἐξῆς καὶ μέχρι τῆς ἐν καιρῷ ἐκδόσεως Τόμου, ὅποτε καὶ ἀναλόγως

ρυθμισθήσονται τά περί ὑμῶν, ὅπως μνημονεύητε τοῦ ἡμετέρου κανονικοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεροπραξίαις, ἐντείλησθε δέ καί τοῖς μεθ' ὑμῶν Ἱερωτάτοις Μητροπολίταις, τοῖς ὑφ' ὑμᾶς καί ὑπ' αὐτούς λοιποῖς κληρικοῖς ὅπως τό αὐτό πράττωσι μέχρι νεωτέρας.

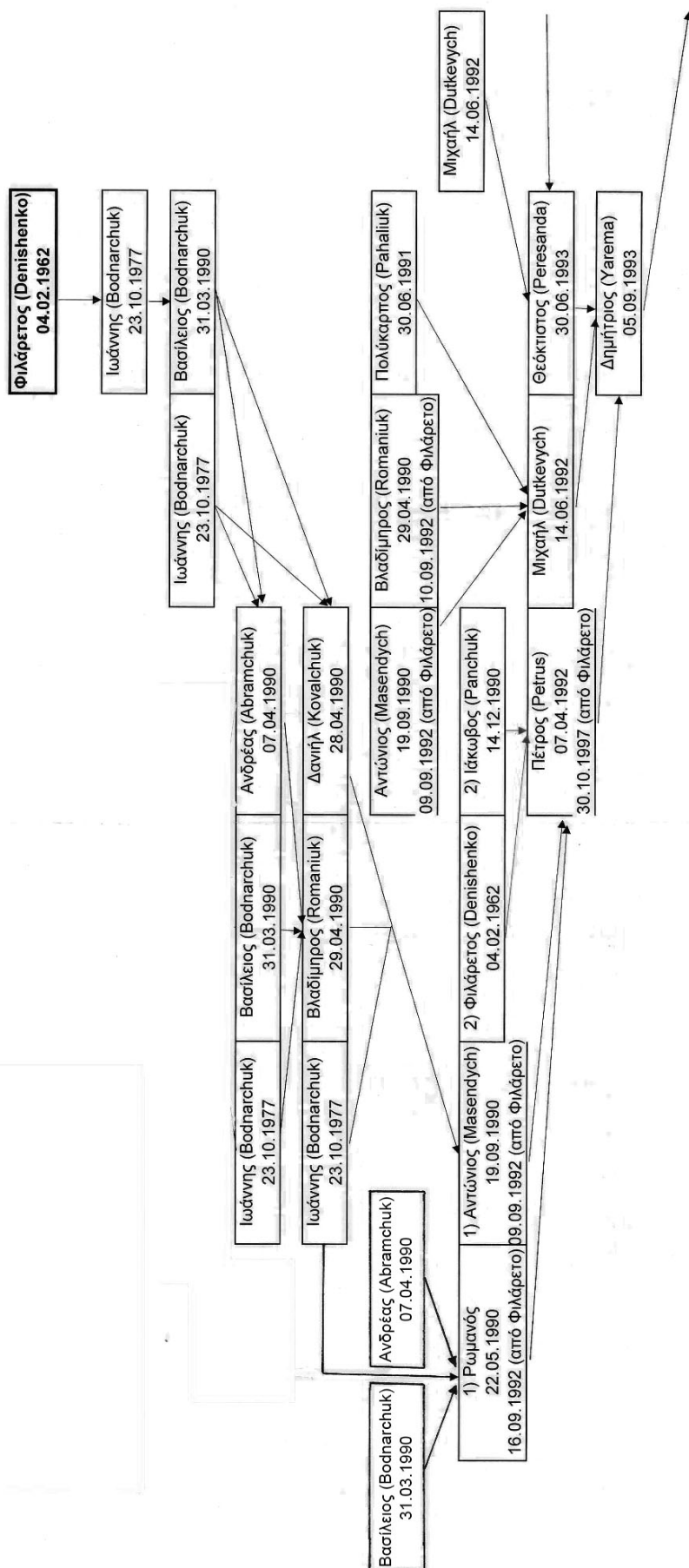
Συμφέρον ἐστί διὰ τήν οὕτως διαμορφωθείσαν κατάστασιν, Ἱερώτατε ἅγιε ἀδελφέ, ὅπως πρυτανεύσῃ παρ' ὑμῖν ἡ πάντοτε εὐεργετική ἀρετή τῆς ταπεινώσεως καί τῆς φιλαδελφείας, ἐφ' ᾧ καί δέον ὅπως πολιτεύσῃ καί ὑμεῖς ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ἱερῶν Κανόνων, ἐν συναρτήσῃ πρὸς τοὺς ἀδελφούς ἀρχιερεῖς καί τοὺς μετὰ τοῦ Ἱερωτάτου Μητροπολίτου πρώην Κιέβου κυρίου Φιλαρέτου καί πρὸς πάντας, ὥστε ἡ νέα ἀρχιερατική ὁμήγυρις πορευθῇ μετὰ συνέσεως εἰς τήν καινὴν ἡμέραν, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος περί ὑμῶν, κρεῖττον τι προβλεψάμενος τῆς προγενεστέρας καί μετ' ἀφάτου φιλανθρωπίας ἐπιβλέψας ἐπὶ τήν ἐκκλητον ὑμῶν παράστασιν. Συναφῶς προτρεπόμεθα ἀδελφικῶς τήν τε ὑμετέραν Ἱερότητα καί τόν ἀδελφόν Φιλάρετον ὅπως μὴ θέσῃτε ὑποψηφιότητα διὰ τήν θέσιν τοῦ ἐκλεγχομένου Προκαθημένου τῆς αὐτοκεφάλου ὑμῶν Ἐκκλησίας, διὰ τήν εἰρήνην αὐτῆς καί τό γενικώτερον συμφέρον, ἐμπιστευόμενοι εἰς τήν ἐπίπνοιαν τοῦ Παρακλήτου Πνεύματος, τό Ὅποιον θά λαλήσῃ ἀσφαλῶς ἀγαθὰ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐκλεκτῶν.

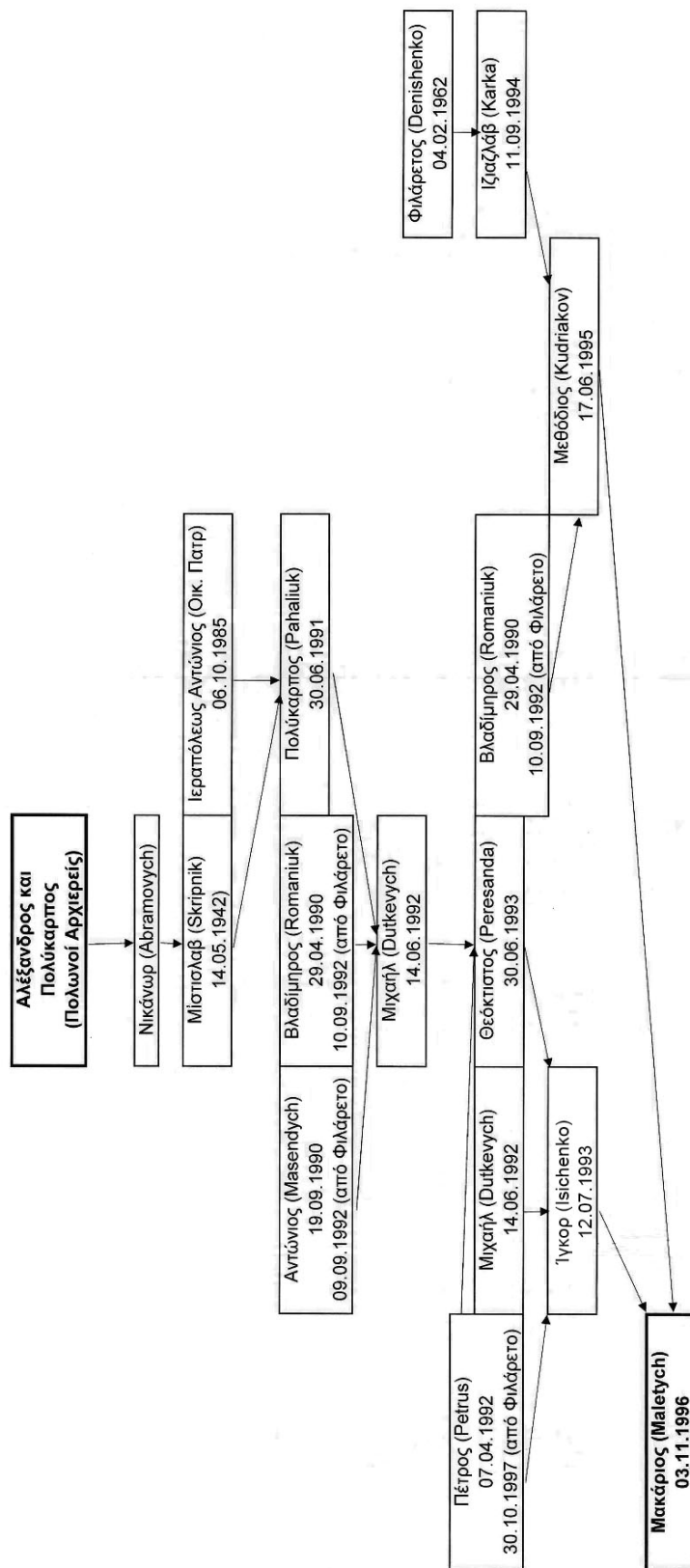
Ὅθεν, ἐκ τῆς Βασιλίδος τῶν Πόλεων τῆς ἐπιφορτισθείσης ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων διὰ τόν ποιμένα αὐτῆς ὑπερορίως κρίνειν τοὺς ἐπισκόπους τῆς οἰκουμένης ἐπὶ τῷ κήδεσθαι ἐκτυπώτερον τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καί οὐχί εἰς νομιμοποίησιν σχισμάτων, ὡς ἐσφαλμένως καί συκοφαντικῶς διαθρυλεῖται, ἐπόμενοι καί ἡμεῖς ταῖς τῶν ἀοιδίμων Προκατόχων ἡμῶν πράξεσι καί ἀποφάσεσιν, ἐξαπολύομεν τά μετὰ χειρὸς συγχωρητικά καί ἀποκαταστατικά ἡμῶν Γράμματα, ἀπονέμοντες ὑμῖν συγχώρησιν ἐκ Θεοῦ καί ἐπικαλούμενοι ἐφ' ὑμᾶς καί τοὺς σὺν ὑμῖν τό ἔλεος καί τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ ἐβδομηκοντάκις ἐπτὰ κελεύσαντος ἡμᾶς συγχωρεῖν Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Οὗ ἡ δόξα καί τό κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

βη' Ὀκτωβρίου ιθ'

Κείμενο 13.

Ἐποπτικό διάγραμμα
κανονικῆς γραμμῆς
τῶν χειροτονιῶν

Κείμενο 14.

**Μαξίμου Μητροπολίτου Σάρδεων,
Τό οὐκρανικόν ἐκκλησιαστικόν ζήτημα**

Μάξιμος Μητροπολίτης Σάρδεων
Τό οὐκρανικόν ἐκκλησιαστικόν ζήτημα

Ἐδημοσιεύθη τό πρῶτον ἐν: *Κληρονομία*, τόμ. 5, τ. Α΄, Ἰανουάριος 1973, σσ. 199–246

Ἐξ ἀφορμῆς ἐπανειλημμένως καί ἐπιμόνως ἐκφρασθείσης ἐπιθυμίας τῆς ὑπὸ τόν Μητροπολίτην Μιστισλάβ Σκρίπνικ μερίδος τῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις Οὐκρανῶν Ὁρθοδόξων περὶ ὑπαγωγῆς αὐτῶν διὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς Ἰακώβου ὑπὸ τήν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί τῶν διεξαγομένων ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους σχετικῶν διαπραγματεύσεων, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 2ας Φεβρουαρίου 1972 ἐνδιατρίψασα ἰδιαίτερώς ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, διὰ τοῦ ἀπὸ 16ης Μαρτίου 1972 γράμματος τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας Ποιμένος πρὸς τόν ἀείμνηστον Οἰκουμενικόν Πατριάρχην Ἀθηναγόραν, ἐξέφρασε τήν ἐκπληξιν καί ἀνησυχίαν αὐτῆς ἐκ τῶν διεξαγομένων διαπραγματεύσεων, ἀποδιδούσα δέ τό γεγονός τοῦτο εἰς ἐλλιπῇ ἐνημέρωσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περὶ τῆς «ἀντικανονικῆς» θέσεως τῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις Οὐκρανῶν καί παρέχουσα ἱστορικοκανονικάς πληροφορίας, ὑπὸ τό πρίσμα τῶν ἀπόψεων καί ἐπιδιώξεων αὐτῆς, χαρακτηρίζουσα δέ τήν φέρουσιν τόν τίτλον «Οὐκρανική Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις καί τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ» καί ὑπὸ τήν ἡγεσίαν τοῦ Μιστισλάβ Σκρίπνικ διατελοῦσαν μερίδα ὡς σχισματικὴν, δηλοῖ ὅτι ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία, ἔχουσα συνείδησιν τοῦ καθήκοντος καί τῆς κανονικῆς αὐτῆς ὀφειλῆς πρὸς τό πλανηθέν τοῦτο ποιμνιον, διαπνέεται ὑπὸ θερμορρογῶν διαθέσεως νά συνδράμῃ διὰ τήν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, φρονεῖ δέ καί εἰσηγεῖται ὅπως: «ἐν τῷ ζητήματι τῆς "Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς καί τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ" ἡ ἀγάπη καί ἡ ἐνότης, αἱ συνδέουσαι τὰ Πατριαρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως καί Μόσχας, ἐκδηλωθῶσιν ἐν αὐθεντικῇ ἀπὸ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῆς "σχισματικῆς" ταύτης μερίδος προτροπῇ πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν κανονικῶν σχέσεων μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας».

Αἱ παρεχόμεναι ἐν προκειμένῳ ὑπὸ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας σύντομοι ἱστορικοκανονικαὶ πληροφορίες ἔχουσιν ὡς ἀκολούθως:

«Ἀρχομένου τοῦ 1920οῦ ἔτους, ὁμᾶς Οὐκρανῶν ἄκρων νεωτεριστῶν, ἀντιπροσωπεύουσα ἀσήμαντον μέρος τοῦ ἐνοριακοῦ κλήρου καί τῶν

λαϊκῶν τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἐν Οὐκρανίᾳ, ἐκ φυλετικῶν ὑπολογισμῶν ἀπεφάσισε νά ἀποχωρισθῇ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας. Αἱ ἀντιεκκλησιαστικά αὗται τάσεις δέν ἔτυχον ὑποστηρίξεως ἀπό μέρους τῆς Ἱεραρχίας ἡμῶν, ἡ δέ Ἀνωτάτη ἐκκλησιαστική Ἐξουσία τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπέβαλεν εἰς τοὺς σχισματικούς τὰς προσηκούσας κανονικὰς κυρώσεις (Ἀπ. 31).

Ὅμως, εἰς οὐδέν λογιζόμενοι τὰς προειδοποιήσεις ταύτας, καὶ μὴ ἔχοντες τὴν εὐλογίαν τοῦ Προκαθημένου τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Ἀγιωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας Τύχωνος, οἱ σχισματικοὶ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1921 συνεκάλεσαν ἐν Κιέβῳ τὴν οὕτω καλουμένην "Πανουκρανικὴν Σύνοδον τοῦ κλήρου καὶ τῶν λαϊκῶν", τῆς ὁποίας οὐδεὶς τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετέσχε, καὶ ἡ ὁποία προέβαλε, κατὰ τὸν ὀρισμὸν τοῦ ἁγίου Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, ὡς "αὐθαίρετος παρασυναγωγή" (Καν. Ι). Ἡ ψευδοσύνοδος αὕτη ἀνεκήρυξε τὴν ἰδρυσιν "Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας". Ὁ ἡγέτης τῶν διαστασιασάντων, τότε ἀφωρισμένος πρωθιερέυς, Βασίλειος Λιπκόφσκυ, ἐξελέγη ὑπὸ τῶν μετασχόντων τῆς "Συνόδου" Ἐπίσκοπος τῆς νέας "Ἐκκλησίας". Ἡ "Ἀρχιερατικὴ" ἐγκαθίδρυσις τοῦ Βασιλείου Λιπκόφσκυ ἐγένετο ἐναντίως πρὸς πάσας τὰς κανονικὰς διατάξεις (Ἀπ. Ι, Ἀντ. 19, Α' Οἰκ. 6, καὶ ἄλλων). Αὕτη ἡ "χειροτονία" ἐγένετο ὑπὸ ἀφωρισμένων πρεσβυτέρων καὶ λαϊκῶν δι' ἐπιθέσεως ἐπὶ τοῦ Λιπκόφσκυ τῶν λειψάνων (χειρὸς) τοῦ ἱερομάρτυρος Μακαρίου, Μητροπολίτου Κιέβου. Ἡ ἱερόσυλος αὕτη πρᾶξις ἐπανελήφθη κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν "χειροτονίαν" εἰς Ἐπίσκοπον τοῦ ἐπίσης ἀφωρισμένου πρωθιερέως Νέστορος Σαράεφσκυ. Ὁ χαρακτήρ τῶν "χειροτονιῶν" τούτων ἔδωκε βάσιν πρὸς διάδοσιν παρὰ τῷ θρησκευόντι λαῷ τῆς ὀνομασίας τῶν νέων σχισματικῶν ὡς "αὐτοαγιασθέντων" (σαμοσφιάτ). Τό σαμοσφιατικόν σχίσμα διεκρίνετο διὰ τὴν πλήρη ἀπόσχισιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας διὰ νοθεύσεως τῆς διδασκαλίας περὶ τῶν ἱερῶν μυστηρίων, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τῶν ἀποστατῶν ἐθεωροῦντο ὡς ἀπλαῖ τελεταί, καὶ τῆς διδασκαλίας περὶ τῶν ιδιοτήτων τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας οὗτοι διέβλεπον ἐν τῇ παλλαϊκῇ συνοδικότητι. Τό σχίσμα τοῦτο διεκρίνετο διὰ τὴν περιφρόνησιν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους κανόνας, δέν ἔτυχε δέ ὑποστηρίξεως ἀπὸ μέρους τοῦ θρησκευόντος λαοῦ τῆς Οὐκρανίας. Ἡ βασικὴ μᾶζα τοῦ ἐνοριακοῦ κλήρου καὶ τῶν λαϊκῶν ὀριστικῶς κατεδίκασε τοὺς σχισματικούς. Πεισθέντες περὶ τοῦ ἀσυστάτου τῶν ἰδεῶν

αὐτῶν οἱ σαμοφσιάτ τῷ 1930 ἐν συναγωγῇ αὐτῶν ἀπεφάσισαν νά διαλυθῶσιν. Ὅμως, ἡττηθέντες ἐν Οὐκρανίᾳ, οἱ ἀποτελοῦντες τό σαμοφιατικόν σχίσμα ἐρριζώθησαν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς. Ἀρχομένων τῶν εἴκοσι ἐτῶν μεταξύ τῶν μελῶν οὐκρανικῶν τινῶν κατὰ τήν ἐθνική σύνθεσιν Κοινοτήτων τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἐν τῇ Βορείᾳ Ἀμερικῇ ἤρξατο διαδιδόμενη ἡ ἄκρα ἐθνικιστική ἰδεολογία, ἣτις ὠδήγησεν εἰς τήν ἀπόσχισιν τῶν Κοινοτήτων ἀπό τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καί τόν σχηματισμόν ὑπ' αὐτῶν κεχωρισμένης οὐκρανικῆς κατευθύνσεως. Οἱ ἡγέται τῆς κατευθύνσεως ταύτης ἀπετάθησαν τῷ 1923 ἐν Κιέβῳ πρὸς τόν "Μητροπολίτην Οὐκρανίας" Βασίλειον Λιπκόφσκυ, μέ τήν παράκλησιν ὅπως ἀποστείλῃ αὐτοῖς "Ἐπίσκοπον" τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ. Τοιοῦτος "Ἐπίσκοπος" ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Θεοδώροβιτς, ἥδη τῷ 1921 "χειροτονηθείς" ἐν τῇ πόλει Βίννιπεχ ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Λιπκόφσκυ καί τοῦ Νέστορος Σαράεφσκυ. Ἀφικόμενος εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, ὁ "Ἐπίσκοπος" Ἰωάννης Θεοδώροβιτς συνέστησε καί ἡγήθη μικρᾶς ἐκκλησιαστικῆς ομάδος, ἣτις ὠνόμασεν ἑαυτήν "Οὐκρανικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς". Μετὰ τήν λήξιν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου εἰς τήν "Οὐκρανικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν" ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς προσῆλθεν ὁ "Ἐπίσκοπος" Μιστισλάβ Σκρίπνικ, ἀνήκων κατὰ τὰ ἔτη τοῦ πολέμου εἰς τήν αὐθαιρέτως ἰδρυθεῖσαν ἐπὶ τοῦ προσωρινῶς καταληφθέντος ἐδάφους τῆς Οὐκρανίας οὕτω καλουμένην "Οὐκρανικὴν Αὐτοκέφαλον Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν", οἱ ἡγέται τῆς ὁποίας, ταρασσόμενοι ὑπὸ ἐθνικιστικῶν ἰδεολογιῶν, ὑπῆρξαν ἐνεργοὶ βοηθοὶ τῶν Γερμανο-φασιστικῶν ἀρχῶν τῆς κατοχῆς. Ὁ Μιστισλάβ Σκρίπνικ ἔλαβε "παράνομον ἐπισκοπικὴν χειροτονίαν" τόν Μάϊον τοῦ 1942 ἐν Κιέβῳ παρὰ τῶν ἀντικανονικῶς ἐπίσης χειροτονηθέντων (Ἀπ. 35) "ἐπισκόπων" Ἰγκόρ Γκούμπα καί Νικάνορος Ἀμπράμοβλιτς, τῶν "χειροτονιῶν" τῶν ὁποίων προέστη ὁ ἐστερημένος ἱερατικῆς ἀξίας διδάσκαλος τοῦ σχίσματος (Πρωτοδευτ. 15) "ἐπίσκοπος" Πολύκαρπος Σικόρσκυ. Παρεκτός τούτου, εἰς σύμπασαν τήν "Ἱεραρχίαν" τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφαλῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκοινοποιήθη ἡ ἀπόφασις τῆς Συνόδου τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπὸ 8ης Σεπτεμβρίου 1943 περὶ ἄρσεως ἀπ' αὐτῶν τῆς ἱερατικῆς ἀξίας.

Μετὰ τόν θάνατον, κατὰ Μάϊον τοῦ 1971, τοῦ "Μητροπολίτου" Ἰωάννου Θεοδώροβιτς, ὁ "ἐπίσκοπος" Μιστισλάβ Σκρίπνικ ἐγένετο

κεφαλή τῆς "Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς"».

Ἐπειδὴ νομίζομεν ὅτι αἱ ὑπὸ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας παρεχόμεναι ἐν σχέσει πρὸς τὸ Οὐκρανικὸν ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα ὡς ἄνω πληροφορίαι δέν εἶναι πλήρεις, ἐμφανίζουσαι κενά, καὶ ὑπάρχει ὡς ἐκ τούτου, κίνδυνος νὰ ἀδικηθῇ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια καὶ δὴ καὶ νὰ δημιουργηθοῦν παραπλανητικαὶ ἐντυπώσεις καὶ ἐσφαλμέναι κρίσεις δυνάμεναι νὰ προκαλέσουν σύγχυσιν, ἥκιστα οἰκοδομητικὴν εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, κρίνομεν σκόπιμον ὅπως προέλθωμεν εἰς γενικωτέραν τινὰ ἐπισκόπησιν καὶ ἔκθεσιν τοῦ ὅλου Οὐκρανικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἱστορικοκανονικοῦ πλαισίου, ἐξ οὗ ἀπέρρευσσε καὶ ἐξελίχθη τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐν τῇ ἐλπίδι ὅτι οὕτω προσφέρομεν μικράν συμβολὴν εἰς ἀντικειμενικὴν ἀποτίμησιν τῶν ἱστορικῶν δεδομένων ἐν τῇ μελέτῃ καὶ τῇ κατευθύνσει τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου ζητήματος. Τὸ Οὐκρανικὸν ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα δύναται νὰ διαιρεθῇ, νομίζομεν, εἰς τρεῖς περιόδους:

α'. – τὴν, τρόπον τινά, προϊστορίαν αὐτοῦ, ἥτοι τὴν τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κιέβου ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ 996–997 μέχρι τῆς, λήγοντος τοῦ 17ου αἰῶνος, καθυποτάξεως αὐτῆς εἰς τὴν Μόσχαν πρώτην περίοδον,

β'. – τὴν κυρίως ἱστορίαν αὐτοῦ, ἥτοι τὴν ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι τοῦ 1939 δευτέραν περίοδον, καὶ

γ'. – τὴν νεωτέραν αὐτοῦ ἱστορίαν, ἥτοι τὴν ἀπὸ τοῦ 1939 μέχρι σήμερον τρίτην περίοδον.

Τὴν σκιαγράφησιν ἀκριβῶς τῶν τριῶν τούτων περιόδων θὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Πρώτη περίοδος

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, εὐθύς μετὰ τὸ ὑπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἱεραποστολῆς βάπτισμα τοῦ Βλαδιμήρου καὶ τῶν Κιεβινῶν²⁰⁷, ὑπαχθεῖσα, ὡς ἐξάγεται τοῦλάχιστον ἐκ τινος Τυπικοῦ προερχομένου ἐκ τῆς Πατριαρχείας Σινιίου καὶ δὴ καὶ ἐκ τῶν ἐτῶν 996–997²⁰⁸, πρὸ τοῦ 996 ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ καταλαμβάνουσα, κατὰ τὸ Τακτικὸν τῆς ἐποχῆς Ἀλεξίου

²⁰⁷ Homigman, *Byzantion* 17 (1944–5), 148–155. Β. Φειδᾶ, *Ἡ πρώτη ἐν Ρωσίᾳ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱεραρχία*, κεφ. Β', Ἀθῆναι 1966.

²⁰⁸ Ficker, «Das Epiphanius – kloster», *Byz. Neugr. Jahrbücher* 3 (1927) 94–5 παρὰ Β. Φειδᾶ, *Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ρωσίας ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον*, Ἀθῆναι 1967, σ. 17

Κομνηνοῦ (1081–1118)²⁰⁹, τήν 60ήν θέσιν, ἦτο κατ' ἀρχήν μία καί ἐνιαία Μητροπολις ὑπό τόν τίτλον «Κιέβου καί πάσης Ρωσίας», ἔχουσα τήν ἔδραν αὐτῆς ἐν Κιέβῳ.

Κατά τήν κατά τῆς Ρωσίας ὅμως ἐπιδρομήν τῶν Μογγόλων (1237–1340) τά πράγματα ἥλλαξαν. Ἡ ἐκ τῆς μογγολικῆς ἐπιδρομῆς καταστροφή δέν ὑπῆρξεν ἴση διά τήν νότιον καί τήν βορειοανατολικήν Ρωσίαν. Ἡ δευτέρα ὑπέστη ἐλάσσονα ἐρήμωσιν, καί ὅταν κατέπαυσεν ἡ θύελλα κατώρθωσε, χάρις εἰς τήν συνετήν δρᾶσιν τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς, νά ἀνασυγκροτηθῇ. Ἡ νότιος ὅμως Ρωσία μετετράπη εἰς ἀχανῆ ἔρημον. Ὁ πληθυσμός ἐτράπη πρὸς βορρᾶν. Τό Κιέβον, ἡ ἔδρα τοῦ Ἡγεμόνος καί τοῦ Μητροπολίτου, μετετράπη εἰς ἀσήμαντον πολίχνην.

Συνεπεία ἀκριβῶς τῶν ἐκ τῆς μογγολικῆς ἐπιδρομῆς δημιουργηθεισῶν νέων τούτων πολιτικῶν συνθηκῶν κατέστη ἀναγκαία καί ἡ μεταφορά τῆς ἔδρας τῆς Μητροπόλεως ἀπό Κιέβου εἰς Βλαντιμήρ, ἥτις, ἀρξαμένη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς Ἀρχιερατείας Κυρίλλου τοῦ Β' (1243–1281) ἐπραγματοποιήθη ὀριστικῶς ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Μαξίμου (1283–1305), ἐπικυρωθεῖσα ὑπό τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, βραδύτερον δέ διά συνοδικῆς ἀποφάσεως²¹⁰:

«Εἶχε μέν ἡ Ἀγιωτάτη Μητρόπολις Ρωσίας μετὰ καί τῶν ἄλλων κάστρον καί χωρῶν τῶν ὑπὸ τήν ἐνορίαν ταύτης τελούντων καί τό ἐν τῇ Μικρᾷ Ρωσίᾳ κάστρον τό Κιέβον ἐπονομαζόμενον, ἐν ᾧ ἦν ἄνωθεν ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία τῆς Μητροπόλεως. Ὡρίζοντο δέ καί οἱ ἀγιώτατοι Ἀρχιερεῖς Ρωσίας τήν οἴκησιν ποιούμενοι ἐν αὐτῇ· ἐπεὶ δέ ὑπό τῆς τοῦ καιροῦ συγχύσεως καί ἀνωμαλίας καί τῆς τῶν γειτονούντων Ἀλαμάνων δεινῆς ἐπιθέσεως ἐφθάρη καί εἰς στενοχωρίαν κατήντησε, κἀντεῦθεν οἱ προϊστάμενοι ἀρχιερατικῶς τῆς Ρωσίας, μή τήν ἀνήκουσαν καί ὀφειλομένην αὐτοῖς κυβέρνησιν ἔχοντες, πάρα πολύ δέ λειπομένην τῆς προτέρας, ἐπεὶ οὐδέ τῆς τῶν ἀναγκαίων ἡνπόρουν προσόδου, μετώκησαν εἰς τήν ἀγιωτάτην αὐτῆς ἐπισκοπὴν Βλαντιμήρου, ἱκανήν οὔσαν παρέχειν αὐτοῖς κατανομήν καί ἀνάπαυσιν πάντων τῶν χρειωδῶν, μετώκησαν δέ ἐν αὐτῇ τοῦτον τόν τρόπον ὃ τε ἱερώτατος Μητροπολίτης Ρωσίας, κύρ Θεόγνωστος ἐκεῖνος, καί πρό αὐτοῦ ἕτεροι

²⁰⁹ Ἡ ἀναγραφή αὕτη συνταχθεῖσα πιθανώτατα ὀλίγον μετὰ τό 1084, φέρεται ψευδῶς ὑπό τό ὄνομα τοῦ Λέοντος. Τό «Τακτικόν» φέρον τήν ἐπιγραφήν: «Ἡ γεγонуῖα διατύπωσις παρὰ τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ὅπως ἔχωσι τάξεις οἱ θρόνοι τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ὑποκειμένων τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως», περιλαμβάνει μόνον τό α' μέρος, ἥτοι τὰς μητροπόλεις καί ἀρχιεπισκοπὰς. Βλ. Γ.Ι. Κονιδάρη, «Τακτικά», ἐν ΜΕΕ, τόμ. ΚΒ', σ. 757.

²¹⁰ Β. Φειδᾶ, *Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ρωσίας ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον*, Αθῆναι 1967, σσ. 45–46.

δύο, ἐπισκεπτόμενοι μὲν, ὅσον εἰκός, καί τό Κίεβον καί τοῦτο τήν προ-
τίμησιν ἀπονέμοντες διά τό ἐκεῖσε, ὡς δεδήλωται, εἶναι τόν θρόνον
ἄνωθεν μητροπόλεως, οἰκοῦντος δέ καί διατρίβοντος καί τήν αὐτῶν
προμήθειαν καί ἀνάπαυσιν ποριζόμενοι ἐκ τοῦ Βλαντιμήρου· μαρτυ-
ρεῖ τοῦτο καί τό μή γεγονέναι ἐφ' ἱκανοῖς χρόνοις ἐπίσκοπον, ὡς τοῦ
Μητροπολίτου ἰδιοποιησαμένου καί κατασχόντος αὐτήν... ἡ γοῦν με-
τριότης ἡμῶν, συνδιασκεψαμένη τοῖς περί αὐτήν ἱερωτάτοις ἀρχιε-
ρεῦσιν, ἀγαπητοῖς κατά Κύριον ἀδελφοῖς τῆς ἡμῶν μετριότητος καί
συλλειτουργοῖς, ἐπεὶ πολλαχόθεν ἐγνώρισεν, ὡς οὐκ ἔστιν ἕτερά κα-
ταμονή καί ἀνάπαυσις καί κατάντημα τῇ ἁγιωτάτῃ Μητροπόλει Ρω-
σίας διά τὰς προειρημένας αἰτίας, εἰ μή τό Βλαντίμηρον, ἐν ᾧ εὐρίσκο-
ντο καί οἱ πρό αὐτοῦ μητροπολίται Ρωσίας, ἐνὶ δέ τῶν ἀναγκαιοτάτων
πάνυ γε καί ὀφειλομένων ἀποκαταστήναι τόν ἀρχιερέα διά συνοδικῆς
πράξεως, ἔνθα δὴ εὐρίσκεσθαι ἀναπαύοντα τῆς ἱκανῆς προμηθείας
καί κυβερνήσεως ἐν ἁγίῳ παρακελεύεται πνεύματι διά τοῦ παρόντος
συνοδικοῦ γράμματος, εἶναι καί εὐρίσκεσθαι τόν τε ἱερώτατον Μητρο-
πολίτην Ρωσίας καί τούς μετ' αὐτόν πάντας ἐν τῷ Βλαντιμήρῳ καί
ἔχειν τοῦτο ὡς οἰκεῖον κάθισμα ἀναφαιρέτως καί ἀναποσπάστως εἰς
αἰῶνα τόν ἅπαντα, καί ἐνὶ μὲν καί τό Κίεβον ὡς οἰκεῖος θρόνος καί
πρῶτον κάθισμα τοῦ Ἀρχιερέως, ἐάν περισώζηται, μετ' ἐκεῖνο καί σύν
ἐκείνῳ δεύτερον κάθισμα καί καταμονή καί ἀνάπαυσις ἡ ἁγιωτάτη
ἐπίσκοπή Βλαντιμήρου...»²¹¹.

Ἡ μεταφορά τῆς ἑδρας τοῦ Μητροπολίτου ἀπό Κιέβου εἰς Βλαντίμηρον
ἔσχε μεγάλην σημασίαν διά τήν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς ἱστορίας τῆς Μεγά-
λης καί Μικρᾶς Ρωσίας, διότι ἡ Ἐκκλησία ἀπετέλεσε σπουδαιότατον παρά-
γοντα διά τήν αὔξησιν τῆς ἐξουσίας τῶν ἡγεμονιῶν Βλαντιμήρου καί Μό-
σχας.

Ἐκτοτε ἡ ἱστορική ζωὴ τῆς Ρωσίας ἐξελίσσεται εἰς τήν περιοχὴν τοῦ
Βόλγα μέ κέντρον οὐχί πλέον τό Κίεβον, ἀλλὰ τήν Μόσχαν, εἰς τήν ὁποίαν
μετηνέχθη ἀργότερον καί τό κέντρον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἡ Ρωσικὴ
Μητρόπολις.

Ἡ μεταφορά ὅμως τῆς ἑδρας τοῦ Μητροπολίτου ἐκ Κιέβου εἰς Βλαδίμη-
ρον δέν ἤρρεσεν εἰς τούς ἡγεμόνας τοῦ Νότου²¹². Διά τοῦτο ἀμέσως μετὰ τόν
θάνατον τοῦ Μαξίμου (1305) ἤρχισεν ἀνταγωνισμός διά τήν Μητρόπολιν
μεταξύ Νότου καί Βορρᾶ, σύν τῷ χρόνῳ ὁδηγήσας εἰς τόν διχασμόν τῆς Ρω-
σικῆς Ἐκκλησίας εἰς δύο ἡμίση.

²¹¹ Miklosich – Müller, *Acta I*, 351–353.

²¹² A.M. Ammann, S.J. *Storia della chiesa Russa ...*, Τορίνο 1948, σ. 76.

Ὁ μ. ἡγεμών Γιούρι Λβόβιτς ἐζήτησε νά ἐξυψώσῃ τήν ἐπισκοπήν Γαλικίας εἰς Μητρόπολιν, ἀποστείλας εἰς Πόλιν ὡς ὑποψήφιον αὐτοῦ διά τήν νέαν Μητρόπολιν τόν ἡγούμενον τῆς Μονῆς Ράτσκης (ἐν Βολυνίᾳ) Πέτρον. Ἀλλ' ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Ἀθανάσιος (1289–1293, 1304–1310) κατέστησε τόν Πέτρον Μητροπολίτην οὐχί Γαλικίας, ἀλλά πάσης Ρωσίας. Κατά τήν ἐπιστροφήν αὐτοῦ ὁ Μητροπολίτης Πέτρος διελθὼν διά Κιέβου, κατηνύθη πρὸς Βορρᾶν.

Ὁ μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων τοῦ Βορρᾶ ἐμφύλιος ἀγὼν διά τήν μεγάλην ἡγεμονίαν ἐνισχύετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Καί κατέστησε μὲν ὁ Χάνης Οὐσβέκ μέγαν ἡγεμόνα τόν Ἀλέξανδρον, ὁ ἡγεμών τῆς Μόσχας Ἰωάννης ὅμως εὗρεν ἄλλον τρόπον διά νά ἐξασφαλίσῃ τὰ πρωτεῖα εἰς τήν Μόσχαν· ἐξησφάλισε τήν ἐν Μόσχᾳ ἐγκατάστασιν τοῦ Μητροπολίτου, προτροπῇ τοῦ ὁποίου καί προέβη εἰς τήν ἵδρυσιν μεγάλου λιθοκτίστου καθολικοῦ, ἀφιερωμένου εἰς τήν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. Πράγματι ἡ Μόσχα κατέστη ἔκτοτε ἡ ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου, ἃν καί οὗτος ἐξηκολούθει νά καλεῖται οὐχί Μόσχας, ἀλλά Κιέβου.

Οἱ στενοὶ δεσμοὶ τοῦ Μητροπολίτου πρὸς τήν Μόσχαν, ἦτο πολύ φυσικόν νά μὴ εἶναι εὐχάριστοι εἰς τοὺς κρατικούς ἐκείνους ὀργανισμούς, οἵτινες εἶχον εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν ὀρθόδοξον πλήρωμα, καί διά τοῦτο παντί τρόπῳ προσεπάθουν νά ἀποκτήσουν ἱεραρχίαν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἐδρεύοντος Μητροπολίτου. Ἐντεῦθεν οἱ ἡγεμόνες τῆς Νοτίου Ρωσίας κατέβαλον προσπάθειās πρὸς σύστασιν ἰδίας δι' αὐτοὺς Μητροπόλεως, τῆς Μητροπόλεως Λιθουανίας ἢ Λιτβῶν. Οὕτω ἡ μία Μητρόπολις Κιέβου, ἀρχομένου τοῦ ἰδ' αἰῶνος, ἐμφανίζεται κατατετμημένη εἰς τρεῖς:

α'. – Τήν κατά τόν τίτλον Μητρόπολιν Κιέβου (Μεγάλη Ρωσία), ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως Μητρόπολιν Βλαδιμήρου, ἀργότερον δέ Μητρόπολιν Μόσχας.

β' – Τήν Μητρόπολιν Γαλικίας καί

γ'. – Τήν Μητρόπολιν Λιθουανίας ἢ Λιτβῶν²¹³.

Ἡ Μητρόπολις Γαλικίας κατά πᾶσαν πιθανότητα συνέστη περὶ τό 1302–1303 κατόπιν ἐνεργειῶν τῶν Βλαδιμηρογαλικιανῶν ἡγεμόνων, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Β' (1282–1328) καί τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθανασίου, κατά τήν δευτέραν αὐτοῦ Πατριαρχείαν, καταλαβοῦσα τήν 81ην θέσιν μεταξὺ τῶν Μητροπόλεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Ὀλίγα εἶναι γνωστά περὶ τῆς Μητροπόλεως ταύτης. Ἄλλοτε μὲν ἦτο ἀνεξάρτητος, ἄλλοτε δέ πάλιν διετέλει ὑπὸ τοὺς Μητροπολίτας Κιέβου, οἵτινες

²¹³ Ἐμ. Φωτιάδου – Β. Σταυρίδου, *Ἐπίτομος Ἱστορία τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας*, (πολυγραφημένον κείμενον), σσ. 146–147.

καί συνεχῶς ἀπέβλεπον εἰς τὴν κατάργησιν αὐτῆς²¹⁴. Οὕτω ὁ Μητροπολίτης Θεόγνωστος ἐπέτυχεν δι' ἁλλεπαλλήλων ἀποστολῶν παρὰ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ τὴν κατάργησιν ἐν ἔτει 1347 τῆς Μητροπόλεως Γαλικίας καὶ τὴν ὑπαγωγὴν τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Κιέβου, ὑπέρτιμον καὶ ἑξαρχον πάσης Ρωσίας, καίτοι τό ζήτημα τῆς ἐνότητος δέν ἐλύθη ὀριστικῶς²¹⁵.

Ἡ Συνοδική ἀπόφασις τοῦ 1347 ὥριζεν «ἐπανελθεῖν τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει Κυγέβου τὰς εἰρημένας ταύτας ἐπισκοπὰς, τὴν Γαλικίαν, τό Βλαδίμηρον, τό Χόλμιν, τό Περεμίσθλιν, τό Λοντζικόν καὶ τό Τούροβον, καὶ ὑποκεῖσθαι αὐτῇ, ὡς τό πρότερον, εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα καὶ διηνεκῇ χρόνον καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς εὗρισκομένους Θεοφιλεστάτους Ἐπισκόπους, Μητροπολίτην καὶ πρῶτον ἐαυτῶν εἶναι τὸν Κυγέβου καὶ εὐπειθεῖν αὐτῷ, ὡς τό ἀπ' ἀρχῆς· ἀκυροῦμεν γάρ καὶ τὴν ἐν τῷ πρό ὀλίγου καιρῷ τῆς συγχύσεως γενομένην παρὰ τοῦ πρό ἡμῶν πατριαρχεύσαντος συνοδικήν ἐπὶ τῆς Γαλίτζης πράξιν καὶ λύομεν καὶ συγχωροῦμεν συνοδικῶς καὶ τὸν ἐκφωνηθέντα τῷ τότε ἐκκλησιαστικόν δεσμόν καὶ τῶν μὴ πειθομένων τῷ Γαλίτζης ἐπισκόπων καὶ τῶν ἄλλων, ὡς παραλόγως γεγονότα, διό δὴ καὶ ἔσσονται τῇ τῆς Κυγέβου καὶ αὐθις ὑποκείμεναι καὶ ἡριθμημέναι αὗται ἀγιώταται ἐπισκοπαὶ καὶ ἡ κατάστασις αὕτη, ὡς ἀρχαία καὶ δικαία καὶ πολὺ τό εὐλογον ἔχουσα καὶ ἐπὶ κεφαλῆς συμφέροντος ἔθνους τοσούτου, τῆς μετ' ἁλλήλων δηλονότι εἰρηνικῆς αὐτῷ ὁμονοίας ἔνεκα γεγονυῖα, τό ἀπαραίτητον καὶ παρὰ τῶν μεθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτων Πατριαρχῶν λήψεται καὶ ὁ νῦν τε Ἰερώτατος Μητροπολίτης Κυγέβου ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος πάσης Ρωσίας...»²¹⁶.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1347–1371 ἡ Μητρόπολις Γαλικίας ὑπήγετο ὑπὸ τὸν Κιέβου. Ἐν τῷ πρὸς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως γράμματι τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Καζιμήρου τοῦ Μεγάλου, συναντῶμεν τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς Μητροπολιτῶν: Νήφωνος, Πέτρου, Γαβριήλ καὶ Θεοδώρου²¹⁷. Ἐνῷ ἐν τῇ συνοδικῇ πράξει ἀναφέρεται ὅτι κατὰ Μάϊον τοῦ 1371 εἰς Μητροπολίτην Γαλίτζης προεχειρίσθη καὶ ἐξελέγη ὁ ἀπὸ τῆς μικρᾶς Ρωσίας Ἀντώνιος, ὅστις καὶ εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ τό Χόλμιν, τό Τούροβον, τό Περεμούσκλην καὶ τό Βολοδίμοιρον²¹⁸.

Καὶ ἡ Μητρόπολις Λιθουνίας ἢ Λιτβῶν συνεστήθη ἐνεργείαις τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λιθουανίας Βιτενέσου (1286–1315), ἐπίσης ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ

²¹⁴ Β. Σταυρίδου, «Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία Πολωνίας» ἐν *ΘΗΕ* 10, 541.

²¹⁵ Β. Φειδᾶ, *Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Ρωσίας*, σ. 50.

²¹⁶ Miklosich – Müller, *Acta A'*, 270–271

²¹⁷ Miklosich – Müller, *Acta A'*, 577–578

²¹⁸ Miklosich – Müller, *Acta A'*, 579· πρβλ. Φιλαρέτου Βαφειδου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, τόμ. Β', σ. 295.

αυτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Β΄ (1282–1328) καί τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Γλυκᾶ (1316–1320). Γενικῶς οἱ διάδοχοι τοῦ Βιτενέσου ἐστήριξαν παντοιοτρόπως τήν ἀνεξαρτησίαν τῆς Μητροπόλεως ταύτης, ἡ ὁποία ὅμως δέν ἐνεφανίζετο συνεχῆς. Ὁ διάδοχος τοῦ Βιτενέσου Γεδεμῖνος (1315–1341) κατέλαβε τό 1320 τό Κιέβον, ὅπερ κατέστη καί πάλιν θρησκευτικόν κέντρον τῆς νοτιοδυτικῆς Ρωσίας, ἡ ὁποία ἤρχισε νά καλῆται Μικρά Ρωσία²¹⁹. Ἐν ἔτει 1329 μεταξύ τῶν μελῶν τῆς περὶ τόν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Συνόδου ἀναφέρεται καί ὁ Μητροπολίτης Λιτβῶν καί ὑπέρτιμος Θεόφιλος²²⁰, ὅστις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπέθανε τῷ 1330, διότι κατὰ τό ἔτος τοῦτο ὁ Μητροπολίτης Κιέβου (Μόσχας) Θεόγνωστος εὕρισκετο ἐν Βολυμία πρὸς παραλαβὴν τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἣν εἶχε κατὰσχει ὁ Λοῦμπαρτ Γκεδιμίνοβιτς²²¹. Ἡ Μητρόπολις Λιτβῶν εἶχε τήν ἑδραν αὐτῆς ἐν Νοβογορόγω, περιλαμβάνουσα δέ ἑκτασιν μεγάλην, τῆς ὁποίας τὰ ὅρια δέν εἶναι γνωστά, κατεῖχε τήν 83ην θέσιν²²². Ὁ Κιέβου Θεόγνωστος μετὰ τόν θάνατον τοῦ Θεοφίλου κατήργησε τήν Μητρόπολιν Λιτβῶν. Ὁ μεταξύ Λιθουανίας καί Μόσχας ἀξανάμενος ἀνταγωνισμός, ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Γκεμίνου ρηγός Ὀλγκερτ (1345–1375), παρῶθησε τόν τελευταῖον τοῦτον εἰς τήν ἐπιδίωξιν τῆς ἀνασυστάσεως τῆς Μητροπόλεως Λιτβῶν.

Ἦδη κατὰ τό ἔτος 1353 Θεοδώρητός τις προσεπάθησε νά καταλάβῃ τήν Μητρόπολιν Κιέβου τῇ ὑποστηρίξει τῶν ἡγεμόνων τῆς Λιθουανίας. Ζῶντος ἔτι τοῦ Θεογνώστου ἀφίκετο εἰς τήν Κωνσταντινούπολιν καί παρουσιάσθεις ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου Καλλίστου τοῦ Α΄ (1350–1354, 1355–1363) ἐζήτει νά ἐπιτύχῃ τήν ἐκλογὴν αὐτοῦ. Ὁ Πατριάρχης ἡρνήθη, βεβαίως, ἅτε ζῶντος ἔτι τοῦ Θεογνώστου²²³. Αποτυχῶν ὅμως εἰς τήν προσπάθειαν αὐτοῦ ταύτην ὁ Θεοδώρητος μετέβη εἰς Τύρνοβον καί χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Τυρνόβου Εὐθυμίου, ἐγκατεστάθη ἀντικανονικῶς ὡς Μητροπολίτης Κιέβου²²⁴ καθαιρεθεὶς ὅμως τῷ 1354 ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου²²⁵.

Ζῶντας ἔτι τοῦ Θεογνώστου, καί τῇ ὑποδείξει αὐτοῦ, Μητροπολίτης Κιέβου προὐτάθη ὁ Ἀλέξιος, ὅστις μετὰ τόν θάνατον τοῦ Θεογνώστου (1353) μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καί ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου (1354). Ταυτοχρόνως ἀπεφασίσθη νά μὴ διχοτομηθῇ ἡ Ρωσικὴ Μητρόπολις,

²¹⁹ Β. Σταυρίδου, μν. ἔργ., σ. 542.

²²⁰ Miklosich – Müller, *Acta A'*, 147.

²²¹ Ἐμ. Φωτιάδου – Β. Σταυρίδου, μν. ἔργ., σ. 150. Α.Μ. Ammann, μν. ἔργ., σ. 45.

²²² E. Gelzer, *Notitiae episcopatum 600*. Πρβλ. Α.Μ. Ammann, μν. ἔργ., σ. 75.

²²³ Ἐμ. Φωτιάδου – Β. Σταυρίδου, μν. ἔργ., σ. 149.

²²⁴ Miklosich – Müller, *Acta A'*, 350–351, 352–353· πρβλ. Β. Φειδᾶ, μν. ἔργ., σσ. 49–50.

²²⁵ Miklosich – Müller, *Acta A'*, 350· πρβλ. Φιλαρέτου Βαφείδου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, τόμ. Β΄, σ. 295.

διότι καίτοι ὁ Μητροπολίτης διαμένει ἐν Μόσχᾳ, ὅμως, τό Κίεβον ἐξηκολούθει νά παραμένῃ ἔνθρονος πόλις²²⁶. Καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀλέξιος διετέλει εἰσέτι ἐν Κωνσταντινουπόλει, καί ὀλίγον πρό τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ κατέφθασεν εἰς αὐτήν καί νέος ὑποψήφιος διά τήν Μητρόπολιν, ὁ Ρωμανός, ὑποψήφιος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λιθουανίας Ὀλγκερτ²²⁷.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης λαβὼν ὑπ' ὄψει τόν ἐνδεχόμενον διά τήν Ὁρθοδοξίαν κίνδυνον ἐκ μέρους τοῦ Ὀλγκερτ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἤθελεν ἀρνηθῇ τήν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, ἠναγκάσθη νά χειροτονήσῃ καί τόν Ρωμανόν ὡς Μητροπολίτην Λιτβῶν, εἰς ὃν, Πατριαρχικῇ ἀποφάσει θά ἀνῆκε τό «Πολωτζικόν καί τό Τούροβον μετά τοῦ Νοβογοροδοπουλίου καί τῶν τῆς Μικρᾶς Ρωσίας ἐπισκοπῶν», ἐνῶ εἰς τόν Ἀλέξιον θά παρέμενε καί αὐθις τό Κίεβον καί αἱ Ἐπισκοπαί τῆς Μεγάλης Ρωσίας²²⁸. Ἀμφότεροι οἱ Μητροπολίται ἐνεφανίσθησαν ἐν Ρωσίᾳ. Καί ὁ μέν Ἀλέξιος ἐγένετο δεκτός ἐν Μόσχᾳ, ὁ δέ Ρωμανός ἐν Λιθουανίᾳ καί Βολυνίᾳ. Ἄλλ' ἦτο ἱκανοποιημένος ἐκ τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ. Παρεκτός τοῦ Κιέβου, τόπον ἀνταγωνισμοῦ διά τούς δύο Μητροπολίτας ἀπετέλει καί ἡ ἐπισκοπή Τυρόβου.

Καί ἔληξε μέν ἡ μεταξύ Ρωμανοῦ καί Ἀλεξίου ρῆξις διά τοῦ θανάτου τοῦ πρώτου, ἐπισυμβάντος ἐν ἔτει 1361, ὁ ὑπέρ ἀνεξαρχτήτου ὅμως Μητροπόλεως ἀγών τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λιθουανίας Ὀλγκερτ προσέλαβε μείζονα ἔντασιν καί τοῦτο διότι ὁ Μητροπολίτης Ἀλέξιος, ὑπό τόν ὅποιον, ἀποφάσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Φιλοθέου, συνηνώθη (1364) καί ἡ Μητρόπολις Λιτβῶν, δέν ἦτο πρόσωπον ἐκ τοῦ ὁποίου θά ἠδύναντο νά ὦσιν εὐχαριστημένοι οἱ μὴ φιλικῶς πρὸς τήν Μόσχαν διακείμενοι.

Τήν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Ὀλγκερτ διεξῆγεν ἀγώνα κατά τῆς Μόσχας, ἐπιθυμῶν νά καθυποτάξῃ ὑπὸ τήν Λιθουανίαν σύμπασαν τήν Ρωσίαν. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ὁ Μητροπολίτης Ἀλέξιος ὑπεστήριζε τόν ἡγεμόνα τῆς Μόσχας. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Φιλόθεος κατόπιν ἀκάρπων ἐνεργειῶν, τὰς ὁποίας κατέβαλε πρὸς συμφιλίωσιν, ἀπέστειλεν εἰς Λιθουανίαν τόν ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ γένους τῶν Τσαμλιάκων καταγόμενον Κυπριανόν «ἀμφοτέροισι ὡς δεῖ τοῖς μέρεσι διαιτήσοντα καί ὡς τό δίκαιον ἀπαιτεῖ, εἰρηνεύσοντα αὐτούς μετ' ἀλλήλους»²²⁹. Ἀφικόμενος ὅμως εἰς Λιθουανίαν ὁ Κυπριανός ἠθέλησε νά γίνῃ ὁ ἴδιος Μητροπολίτης Κιέβου καί ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Ὀλγκερτ ἐπέτυχεν ἐν ἔτει 1375 νά ὀνομασθῇ Μητροπολίτης Κιέβου καί

²²⁶ Ἐμ. Φωτιάδου – Β. Σταυρίδου, αὐτόθι, σ. 149.

²²⁷ J. Fijalek, «Biskupstwa greckie w ziemiach Ruskich od połowy w XIV», ἐν *Kwartalmin Historyczny* XI (1897) 16, σημ. 2. Α.Μ. Ammann, μν. ἔργ., σ. 82.

²²⁸ Ἐμ. Φωτιάδου – Β. Σταυρίδου, μν. ἔργ., σ. 150. Πρβλ. Φιλαρέτου Βαφειάδου, μν. ἔργ., τόμ. Β', σ. 298.

²²⁹ Ἐμ. Φωτιάδου – Β. Σταυρίδου, μν. ἔργ., σσ. 149–150.

Λιτβῶν. Οὕτως ἡ Μητρόπολις Ρωσίας διηρέθη πάλιν, καί τόν μέν Ἀλέξιον ἀνεγνώριζον οἱ βόρειοι ἡγεμόνες, τόν δέ Κυπριανόν αἱ νότιοι ἐπαρχίαι. Ὁ Κυπριανός κατὰ τήν ἀπόφασιν τοῦ Πατριάρχου ἔμελλε μετὰ τόν θάνατον τοῦ Ἀλεξίου νά καταλάβῃ ὅλην τήν ἐκκλησιαστική ἐξουσίαν ἐν Ρωσίᾳ²³⁰.

Μετά τόν θάνατον τοῦ Ἀλεξίου (1378) ὁ Κυπριανός ἀφίχθη εἰς Μόσχαν καί προσεπάθησε νά ἀναγνωρισθῇ, συνωδᾷ τῇ πατριαρχικῇ ἀποφάσει, Μητροπολίτης πάσης Ρωσίας. Ὁ ἡγεμών ὅμως τῆς Μόσχας προτιμῶν καί ἐπιδιώκων νά ἔχῃ ἐν Μόσχᾳ ἴδιον Μητροπολίτην ἐκ τοῦ ἐγχωρίου Κλήρου, εἶχεν ὀρίσει ὡς διάδοχον τοῦ Ἀλεξίου, ζῶντος ἔτι αὐτοῦ, τόν Μιχαήλ, τόν ἐν τῇ ἱστορίᾳ γνωστόν ὡς Μικάη, ἀρχιμανδρίτην τῆς Μονῆς τοῦ Σωτῆρος, ὃν καί ἀπέστειλε μετὰ τόν θάνατον τοῦ Ἀλεξίου εἰς Πόλιν πρὸς χειροτονίαν. Ὁ Μικάη ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ πλοίου, οἱ δέ ἀκόλουθοι αὐτοῦ ἐκλέξαντες ἐκ μέσου αὐτῶν ἕτερον ἀρχιμανδρίτην, τόν Ποιμένα, ἐπλαστογράφησαν τῇ βοηθείᾳ τοῦ σφραγιδοφύλακος καί ἔγγραφον, ἐν ᾧ ἐλέγετο ὅτι τοῦτον ὁ ἡγεμών ἔπεμψε πρὸς χειροτονίαν εἰς Μητροπολίτην Κιέβου καί πάσης Ρωσίας. Ταυτοχρόνως ἐν τῇ Πόλει εὕρισκετο ὁ Κυπριανός, ὅστις κατὰ τήν προειλημμένην ἀπόφασιν τοῦ Πατριάρχου ἔδει νά καταλάβῃ τήν Μητρόπολιν μετὰ τόν θάνατον τοῦ Ἀλεξίου²³¹.

Παρά ταῦτα ὁ Πατριάρχης Νεῖλος κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1380 ἀπεφάνθη ὑπέρ τοῦ Ποιμένου²³².

Ἀλλ' ὁ διὰ δόλου τό τοῦ Μητροπολίτου ἀξίωμα λαβὼν Ποιμὴν δέν προέλαβε νά καταλάβῃ τήν θέσιν αὐτοῦ. Πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ εἰς Μόσχαν, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1381, καί ὡς ἐκ τῆς ἐν τῷ μεταξύ ἐπελθούσης μεταστροφῆς ἐν ταῖς σχέσεσι τοῦ ἡγεμόνος Δημητρίου τοῦ Δονσκοῖ, υἱοῦ τοῦ Ἰβάν τοῦ Β' (1363–1389) πρὸς τόν Κυπριανόν, ὁ τελευταῖος ἀφίκετο εἰς Μόσχαν, γενόμενος τιμητικώτατα δεκτός. Ὁ Κυπριανός μετέφερε τότε τήν ἔδραν αὐτοῦ εἰς Μόσχαν, ἀλλὰ δι' ὀλίγον μόνον διάστημα, διότι κατὰ τήν ἐπιδρομὴν τοῦ Χάνου τῶν Μογγόλων Τοχταμούς καί τήν κατάληψιν καί καταστροφὴν ὑπ' αὐτοῦ τῆς Μόσχας, μετέφερε καί πάλιν τήν ἔδραν αὐτοῦ εἰς Κίεβον (1382), ἐνθα καί παρέμεινε μέχρι τοῦ 1385.

Ὅτε κατὰ τό 1386 ἐπῆλθεν ἡ ἔνωσις τῆς Λιθουανίας πρὸς τήν Πολωνίαν, ἡ Μητρόπολις πάσης Ρωσίας ἦτο διηρημένη εἰς τρεῖς Μητροπόλεις: Δύο ἐν τῷ Πολωνολιθουανικῷ κράτει, ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων καί ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐξαρτωμένων, τήν τῆς μικρᾶς Ρωσίας καί Λιτβῶν μέ Μητροπολίτην τόν Κυπριανόν καί τήν τῆς Γαλικίας

²³⁰ Miklosich – Müller, *Acta B'*, 120

²³¹ Έμ. Φωτιάδου – Β. Σταυρίδου, μν. ἔργ., σσ. 150–151.

²³² Miklosich – Müller, *Acta B'*, 12–18

μέ Μητροπολίτην τόν Ἀντώνιον, καί μίαν ἐν Μεγάλῃ Ρωσίᾳ μέ Μητροπολίτην τόν Ποιμένα (1382–1389), ὅστις κατόπιν πολλῶν ἀγώνων πρὸς ἐδραΐωσιν τῆς θέσεως αὐτοῦ καθιερώθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπερ ἀνεγνώρισε καθολικόν Μητροπολίτην πάσης Ρωσίας τόν Κυπριανόν²³³. Ὡς Μητροπολίτης πάσης Ρωσίας παρέμεινε ὁ Κυπριανός μέχρι τοῦ 1406, ἐπιτυχῶν μετὰ πολλὰς διαμάχας νά ἐνοποιήσῃ τὰς διηρημένους Μητροπόλεις Ρωσίας ὑπὸ ἓνα Μητροπολίτην Κιέβου, Γαλικίας καί πάσης Ρωσίας²³⁴ καί νά ἀμβλύνῃ τὴν ὁξύτητα μεταξύ Ρωσίας καί Λιθουανίας²³⁵.

Μετά τόν θάνατον τοῦ Κυπριανοῦ (1406) ἐπηκολούθησε νέος διχασμός τῆς Μητροπόλεως. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Μόσχας Βασίλειος Δημήτροβιτς (1389–1425) ἀπετάθη πρὸς τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην ζητῶν τὴν ἐκλογὴν νέου Μητροπολίτου. Ὁ Πατριάρχης μετὰ τῆς περὶ αὐτόν Συνόδου ἐξελέξατο ὡς τοιοῦτον τόν Φώτιον, ὅστις ὅμως ἀντιμετώπισε σοβαρὰς δυσχερείας κατὰ τὴν μετάβασιν αὐτοῦ εἰς Ρωσίαν, διότι ὁ ἡγεμὼν τῆς Λιθουανίας Βιτόβς κατ' ἀρχὴν ἠρνήθη νά δεχθῇ αὐτόν ὡς Μητροπολίτην Ρωσίας, ἀλλ' εἴτα ἐδέχθη, ὑπὸ τόν ὅρον ὅτι θά διέμενε καί ἐν Κιέβῳ. Πράγματι ὁ Φώτιος ἐγκατεστάθη ἐν Κιέβῳ, ἀλλὰ τό 1410 μετέβη εἰς Μόσχαν εὐρὼν τὴν Μητρόπολιν εἰς ἐλευνὴν κατάστασιν, ἔνεκα τῆς τετραετοῦς ἀπουσίας τοῦ Μητροπολίτου ἐκ Μόσχας καί τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Τατάρου Ἐντιγκιέφ καί ἐπιτυχῶν τὴν ἐπανάκτησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ἣτις εἶχεν ἀπαλλοτριωθῇ ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν Ρώσων²³⁶. Ἡ ἀναχώρησις ὅμως τοῦ Φωτίου ἐκ τοῦ Κιέβου καί ἡ ἐπιδειχθεῖσα ἀργότερον ἀδιαφορία αὐτοῦ πρὸς τὰς τύχας τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Λιθουανίας καί Μικρᾶς Ρωσίας ἀφ' ἑνός, καί ἀφ' ἑτέρου ἢ ἄκρως μοσχαλίζουσα πολιτικὴ αὐτοῦ, ἠνάγκασαν τόν Βίτολδ καί τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ ἐπισκόπους νά προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν ἰδιαίτερου δι' αὐτοὺς Μητροπολίτου καί ὡς τοιοῦτον ἐξέλεξαν τόν ἀνεψιόν τοῦ Κυπριανοῦ Γρηγόριον Τσάμλιακ. Ὁ Βίτολδ διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ νέου Μητροπολίτου ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε καί ὁ Καζιμήρος ὁ Μέγας κατὰ τὴν ἀνασύστασιν τῆς Μητροπόλεως Γαλικίας, στραφεὶς καί αὐτός πρὸς τὴν Πόλιν. Ἀλλ' ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης δέν ἐδέχθη τόν διχασμόν τῆς Μητροπόλεως καί ὡς ἐκ τούτου ἠρνήθη νά χειροτονήσῃ τόν Τσάμλιακ. Τότε ἐντολῇ τοῦ Βίτολδ συνήλθον τῇ 15ῃ Νοεμβρίου τοῦ 1415 οἱ ἐπίσκοποι τῆς Λιθουανίας εἰς Σύνοδον ἐν Νοβογορόδῳ, ἐξέλεξαν καί ἀπεφάσισαν νά χειροτονήσωσι τόν Γρηγόριον Μητροπολίτην Κιέβου. Ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Νοβο-

²³³ Miklosich – Müller, *Acta B'*, 116–19, Ἐμ. Φωτιάδου – Β. Σταυρίδου, μν. ἔργ., σ. 151, Β. Φειδᾶ, μν. ἔργ., σ. 53.

²³⁴ Miklosich – Müller, *Acta B'*, 117–192, 278–285.

²³⁵ Β. Φειδᾶ, μν. ἔργ., σ. 53.

²³⁶ Β. Φειδᾶ, μν. ἔργ., σ. 54.

γορόδου ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς διοργανώσεως τῆς ἐν Λιθουανίᾳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Εἰς τὴν Μητρόπολιν Λιθουανίας, μέ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μητροπολίτην Κιέβου, ἐδρεύοντα ἐν Νοβογορόδῳ, ἀνῆκον μίᾳ Ἀρχιεπισκοπῇ (Πιλότσκ) καὶ ἑπτὰ ἐπισκοπαί: Τσενιγόβου, Λούτσκ, Βλαδιμήρου, Περεμύσλης, Σμολένσκης, Τυρόβου καὶ Χόλμ²³⁷. Ὁ Φώτιος ἐκάλεσε τοὺς Ὁρθοδόξους Ρώσους νὰ μὴ ἀναγνωρίσουν τὸν Γρηγόριον, μὴ ἀναγνωρισθέντα ἄλλωστε καὶ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐν τούτοις ὁ Γρηγόριος παρέμεινεν εἰς τὴν Μητρόπολιν αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1418, ὅτε ἐλθὼν εἰς ὀξεῖαν ρῆξιν πρὸς τὸν Φώτιον ἐγκατέλιπε τὴν ἔδραν αὐτοῦ καὶ μετέβη εἰς Μολδαβίαν, εἰς τὴν Μονὴν Νιαμέντσκυ, ἔνθα καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 1450. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Γρηγορίου, ὁλόκληρος ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας περιῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὸν Μητροπολίτην Φώτιον, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν ὅρκον τῶν χειροτονουμένων νέων ἐπισκόπων παρενέβαλε φράσεις, δι' ὧν ὑπισχνοῦντο νὰ μὴ δεχθῶν ἕτερον μητροπολίτην, «εἰ μὴ τὸν ὑπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως χειροτονούμενον, ὡς ἐδεχόμεθα τούτους ἀπ' ἀρχῆς»²³⁸.

Ὁ Φώτιος ἀπέθανε τῷ 1431, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔφθασε νέος Μητροπολίτης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἡγεμὼν Βασίλειος συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Μόσχᾳ τῷ 1433, ἣτις ἐξελέξατο ὡς Μητροπολίτην τὸν ἐπίσκοπον Ριαζᾶν Ἰωνᾶν.

Ὁ Ἰωνᾶς ἀπεστάλη εἰς Πόλιν διὰ νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ. Ὅταν ὅμως ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ ἐδέχθησαν αὐτόν μετὰ λύπης, διότι λόγῳ τῆς καθυστερήσεως αὐτοῦ, εἶχεν ἀποσταλῇ ἐν τῷ μεταξύ εἰς Ρωσίαν ὡς Μητροπολίτης ὁ Ἰσίδωρος, ὑπεσχέθησαν δὲ εἰς αὐτόν τὴν Μητρόπολιν μόνον μετὰ τὸν Ἰσίδωρον. Ἀλλὰ καὶ ἐν Λιθουανίᾳ ἐξελέξαν ὡς ὑποψήφιον διὰ τὴν Μητρόπολιν τὸν ἐπίσκοπον Σμολένσκης Γεράσιμον, τὸν ὁποῖον ὅμως τῷ 1435 ὁ διάδοχος τοῦ Βίτολδ Σβιτριγκέλλο κατέκαυσεν, ὑποπτευθεὶς αὐτόν ἐπὶ προδοσίᾳ²³⁹. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γερασίμου ὁ Ἰωνᾶς μετέβη ἐκ νέου εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ λάβῃ τὴν Μητρόπολιν Λιθουανίας. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ ἠρνήθησαν, ὑποστηρίζοντες ὅτι ὁ Ἰσίδωρος ἦτο Μητροπολίτης ὁλοκλήρου τῆς Ρωσίας.

Ἐνεκα τῶν ἐνωτικῶν φρονημάτων καὶ τῆς δράσεως τοῦ Ἰσίδωρου ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας οἱ ἐν Μόσχᾳ προέβησαν εἰς τὴν ἀποκήρυξιν αὐτοῦ, τῷ δὲ 1441 σύνοδος ἐπισκόπων ἐν Μόσχᾳ καθήρεσεν αὐτόν²⁴⁰.

²³⁷ Ἐμ. Φωτιάδου – Β. Σταυρίδου, μν. ἔργ., σ. 151.

²³⁸ Β. Φειδᾶ, μν. ἔργ., σ. 55.

²³⁹ Ἐμ. Φωτιάδου – Β. Σταυρίδου, μν. ἔργ., σ. 453.

²⁴⁰ Β. Φειδᾶ, «Ἰσίδωρος, Μητροπολίτης Ρωσίας (1436–1441)» ἐν ΘΗΕ 6, 1019–1021· τοῦ ἰδίου, Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ρωσίας ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον, σ. 56.

Ὁ Ἰωνᾶς ἀπεστάλη καί πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ὅτε ὁ ἡγεμὼν ἔμαθεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ καί ὁ Πατριάρχης εἶχον δεχθῇ τὴν ἔνωσιν, διέταξε τὴν ἀποστολὴν νὰ ἐπιστρέψῃ. Ὁ Ἰωνᾶς κατεστάθη τέλος Μητροπολίτης τῷ 1448 ὑπὸ συνόδου καί ἀπέστειλεν εἰς τὸν Πατριάρχην ἐπιστολὴν διὰ νὰ λάβῃ τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ. Ὁ Ἰωνᾶς ἐπεκτείνας τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ κατὰ τὸ 1451 καί ἐν Λιθουανίᾳ ἀπέθανε τῷ 1461. Ὁ ὀριστικός διχασμὸς τῆς Μητροπόλεως Ρωσίας εἰς τὴν Μητρόπολιν Μόσχας καί τὴν Μητρόπολιν Κιέβου ἐγένετο κατὰ τὸ 1458, ὅτε καί οἱ ἀπαρτίζοντες τὴν Μητρόπολιν Γαλικίας ἐπίσκοποι ὑπετάγησαν ὑπὸ τὸν Κιέβου, φέροντα τὸν τίτλον Κιέβου, Γαλικίας καί πάσης Ρωσίας. Ὡς τοιοῦτος ἐξελέγη ὁ ἡγούμενος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μονῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Γρηγόριος, μαθητὴς τοῦ Ἰσιδώρου, ὅστις καί χειροτονήθη ἐν Ρωσίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐκθρονισθέντος Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου. Ἡ χειροτονία αὕτη κατεθορύβησε τὴν Μόσχαν. Ὁ ἡγεμὼν καί ὁ Μητροπολίτης ἔγραψαν γράμματα πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Λιθουανίας καί τὸν λαὸν νὰ μὴ προβῶσιν εἰς τὴν διαίρεσιν τῆς Μητροπόλεως Ρωσίας. Τῷ 1459 συνεκλήθη ἐν Μόσχᾳ Σύνοδος ταχθεῖσα ἐναντίον τῆς διαιρέσεως τῆς Μητροπόλεως Ρωσίας καί ἀποφασίσασα, ὅπως ἡ ἐκλογή τῶν Μητροπολιτῶν Μόσχας πραγματοποιηθῇ ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Ρωσίας ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ διὰ πρώτην φορὰν ἐμνημονεύθη Μητρόπολις Μόσχας ἀντὶ Κιέβου²⁴¹.

Ὁ κατὰ τὰ μέσα ὅμως τοῦ 15^{ου} αἰῶνος ἐπελθὼν χωρισμὸς τῆς μιᾶς Μητροπόλεως εἰς δύο, τῆς Μόσχας καί τοῦ Κιέβου, συνεχίζεται καί ἐφεξῆς. Ἡ Μητρόπολις Κιέβου καί μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἀνύψωσιν τῆς Μητροπόλεως εἰς πέμπτον Πατριαρχικὸν Θρόνον ἐπὶ Ἰερεμίου τοῦ Β' τῷ 1589, ἐξηκολούθει τελοῦσα ὑπὸ τοὺς Οἰκουμενικοὺς Πατριάρχας ἐποπτεύοντας, ἐπισκεπτομένους αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἐξάρχων καί πληρεξουσίων καί ἐν γένει λαμβάνοντας ἐνεργὸν μέρος ἐν τῇ διοικήσει αὐτῆς²⁴².

Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι Ἰερεμίας ὁ Β', ἐπισκεφθεὶς τῷ 1589 τὸ Κίεβον καθήρεσε τὸν Κιέβου Ὀνισηφόρον ὡς δίγαμον καθὼς καί ἐτέρους ἐνόχους κληρικούς, χειροτονήσας Κιέβου τὸν Μιχαήλ Ραγόζον καί διέταξε τὴν σύγκλησιν τῆς ἐπαρχιακῆς Συνόδου Οὐκρανίας, ἣτις συνελθοῦσα τῷ 1590, ὡς πρῶτον ὅρον ὁμοφώνως ἀνεκήρυξεν, ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας Οὐκρανίας, εἰς ὃν ὡφείλον οἱ πάντες ὑποταγῇν. Ἐπίσης τῷ 1620 ὁ Ἱεροσολύμων Θεοφάνης μεταβάς εἰς Ρωσίαν ὡς πληρεξούσιος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, δικαιούμενος νὰ ἐνεργῇ ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ, ιδιότητα τὴν ὁποίαν ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν Θεο-

²⁴¹ Β. Φειδᾶ, *Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ρωσίας*, σ. 57.

²⁴² Φιλαρέτου Βαφείδου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, τόμ. 3, μέρος Α', σσ. 188–189, 196.

φάνη καὶ αὐτός ὁ Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Σιγισμουῦνδος διατάξας νὰ ἀπο- νέμονται εἰς αὐτόν αἱ προσήκουσαι τιμαίς, ἐχειροτόνησε Κιέβου τὸν Ἰώβ, ἐπλήρωσε τὰς ἑξ κενὰς ἀρχιεπισκοπὰς καὶ ἐπισκοπὰς τῆς Μητροπόλεως καὶ ἀποκατέστησε τὴν ἐπαρχιακὴν Σύνοδον ἐν τῷ κανονικῷ δικαιώματι τοῦ ἐκλέγειν τὸν οἰκεῖον Μητροπολίτην, κυρούμενον ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πα- τριαρχείου²⁴³.

Ἐπελθούσης τῆς πολιτικῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Οὐκρανίας ὑπὸ τοῦ Χαγμάνου Χμεχίντσι (1654) ἤρξατο ὑποκινούμενον τὸ ζήτημα τῆς ἐκκλησια- στικῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς Μόσχας. Ἀλλ' οἱ Μητροπολίται Κιέβου, οἱ ἐπίσκο- ποι, ὁ κλῆρος, οἱ εὐγενεῖς, σύμπας ὁ λαὸς ἀπέκρουον ἐντόνως τὴν ἔνωσιν. Π.χ. ὁ Κιέβου Σίλβεστρος ἡξίου ρητῶς παρὰ τῶν ἐν Μόσχᾳ ὅπως μὴ ἀπο- σπασθῶσιν αὐτός καὶ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ὃν θείῳ δικαίῳ καὶ βαπτίσματι καὶ κατὰ τοὺς κα- νόνας τῶν Πατέρων ἀνήκουσιν. Ὁ δὲ διάδοχος τοῦ Σιλβέστρου Διονύσιος προσκληθεὶς ἵνα χειροτονηθῇ εἰς Μόσχαν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Νίκωνος ἀπέρριψε διαρρηδὴν τὴν πρότασιν καὶ ἀπέστειλεν ἀντιπρόσωπον εἰς Μό- σχαν, ἵνα ἐξηγήσῃ τοὺς κανονικοὺς λόγους, ὁ δὲ Νίκων τὴν ἀνάγκην φιλο- τιμίαν ποιούμενος ἐδέχθη φιλοφρόνως τὸν ἀντιπρόσωπον καὶ ἀνεγνώρισε πάντα τὰ δίκαια τῆς Ἐκκλησίας Κιέβου, συστήσας καὶ εἰς τὴν κυβέρνησιν Μόσχας νὰ πράξῃ τὸ αὐτό. Καὶ οὕτως ἐπανέκαμψεν εἰς Κίεβον ὁ ἀντιπρό- σωπος μετὰ πολλῶν δώρων.

Ἀλλ' ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἐκκλησίας Κιέβου ἦτο πρόκλησις εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐν Μόσχᾳ, οὕτως ὥστε μετὰ τοὺς Μητροπολίτας Κιέβου Διονύσιον, Ἰωσήφ καὶ Ἀντώνιον ἐξελέγη Μητροπολίτης ὁ Γεδεών, ὅστις καὶ παρεπείσθη νὰ χειροτονηθῇ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Μόσχας. Πολυπληθὴς Σύνοδος συνελθοῦσα ἐν Κιέβῳ ἐκήρυξεν ἄκυρον τὴν ἐκλογὴν καὶ παράνο- μον τὴν χειροτονίαν, ὡς γενομένης ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρ- χείου, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Γεδεών ὑπέδειξεν εἰς τοὺς ἐν Μόσχᾳ ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἄνευ τῆς κυρώσεως καὶ εὐλογίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπεστάλη πρὸς αὐτόν πρεσβευτῆς ὁ Νικήτας Ἀλεξίεφ μετὰ πλουσίων δώρων καὶ γραμμάτων τοῦ τσάρου καὶ τοῦ Μόσχας Ἰωακείμ. Ἀφικόμενος ὁ Ἀλεξίεφ εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔνθα διέ- τριβεν ὁ σουλτάνος ἕνεκα τοῦ τριμετώπου κατὰ τῆς Πολωνίας, Αὐστρίας καὶ Βενετίας πολέμου (1686), εὗρεν αὐτόσε τοὺς Πατριάρχας Κωνσταντινου- πόλεως Διονύσιον Δ' καὶ Ἱεροσολύμων Δοσίθεον, εἰς ὃν καὶ πρῶτον ἀπε- τάθη. Ἀλλ' ὁ Δοσίθεος ἀπέκρουσεν ἀμέσως τὴν περὶ καθυποτάξεως τοῦ Κιέβου εἰς τὴν Μόσχαν πρότασιν, κηρύξας αὐτὴν ἐγγράφως ἀντικανονικὴν,

²⁴³ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, *Οἱ Πατριάρχαι Ἱεροσολύμων ὡς πνευματικοὶ χειραγωγοὶ τῆς Ρω- σίας κατὰ τὸν 17' αἰῶνα*, σσ. 57–64.

ἐλέγξας τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Πατριάρχου Μόσχας καὶ διακηρύξας ὅτι αὐτός οὐδέποτε θὰ ἀνεγνώριζε τὴν καθυπόταξιν ταύτην καὶ ὅτι θὰ προέτρεπε καὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην νὰ ἀποκρούσῃ ταύτην, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο. Εἶναι χαρακτηριστικά ἐν προκειμένῳ ὅσα ἔγραψεν ἰδιαίτερος πρὸς τὸν τσάρον καὶ τὸν Πατριάρχην Μόσχας, ὁ μέγας Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος: «Ἴσως ἐπιθυμεῖτε, ἵνα καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ καταστήσωμεν ὑμετέραν ἐπισκοπὴν καὶ νίπτωμεν τοὺς πόδας ὑμῶν... Μήπως εἶναι μικρὸν τό ὅτι ἡ Μητρόπολις Μόσχας προεβιβάσθῃ εἰς Πατριαρχεῖον καὶ ἐκλέγεσθε ὑπὸ Συνόδου καὶ θεωρεῖσθε ὑφ' ὅλων Πατριάρχης; Ἀλλ' ἐπεθυμήσατε καὶ ξένην ἐπαρχίαν! Θὰ ἦτο ἱκανὸν νὰ μείνητε ἐπίτροπος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν σχέσει πρὸς τὸν Μητροπολίτην Κιέβου. Λέγετε δέ ὅτι ἦτο ἀνάγκη καὶ ἐχειροτονήσατε τὸν Μητροπολίτην Κιέβου, ἡμεῖς ὅμως νομίζομεν ὅτι δέν ὑπῆρχεν ἀνάγκη, ἀλλὰ φιλοκτημοσύνη. Ἄνευ δέ ἀνάγκης διατί νὰ μεταίρωνται τὰ ὅρια τῶν πατέρων; Τίς δύναται τοῦτο νὰ συγχωρήσῃ; Πράξαντες τοῦτο, ἄνευ οὐδεμίας ἀνάγκης, ἀλλὰ πρὸς ἱκανοποίησιν μόνον τῆς ὑμετέρας φιλοδοξίας ἀντὶ ἀγαθοῦ προξενεῖτε κακὸν καὶ ἑαυτοῖς καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ. Πρῶτον διότι ἐβλάβη ἡ ὑμέτερα τιμὴ, δεύτερον διότι τοῦτο εἶναι ταπείνωσις καὶ σύγχυσις διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ παραβίασις τῆς εἰρήνης τῶν χριστιανῶν τῆς Μητροπόλεως ἐκείνης, διότι οἱ ὑπαγόμενοι ὑπὸ τὴν Πολωνίαν χριστιανοὶ δυνατόν νὰ ἐκλέξωσιν ἕτερον Μητροπολίτην». Περαιτέρω ὁ Δοσίθεος οὐδαμῶς θεωρῶν ὡς δικαιολογίαν τῆς γενομένης παρανομίας τό ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος ἐμπερίστατος ὢν δέν δύναται νὰ ἐποπτεύῃ τὴν Μητρόπολιν Κιέβου λέγει: «Ἀφ' ὅτου ἐξέλαμψεν ἡ ὀρθόδοξος πίστις πάντοτε καὶ μέχρι χθὲς ἔτι παρὰ τὴν μεγάλην ἀπόστασιν οἱ ῥῶσοι ἐπεκοινώνουν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐκ τούτου δέ μόνον ἀγαθὸν προήρχετο». Ἐν συνεχείᾳ ὁ Δοσίθεος θεωρῶν καθ' ἑαυτὴν ἀντικανονικὴν τὴν πράξιν τοῦ Πατριάρχου Μόσχας λέγει: «Κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν πατέρων αἱ ἐπαρχίαι δέον νὰ μένωσιν ἀπρόσβλητοι ἐν τοῖς ἑαυτῶν ὁρίοις, διὰ τοῦτο οὐδεὶς ἐπίσκοπος δικαιούται νὰ ζητῇ ἐξουσίαν ἐν ξένῃ ἐπαρχίᾳ, ἀλλ' ὑμεῖς ζητεῖτε νὰ καταλάβητε ξένην ἐπαρχίαν. Οὐδαμῶς δύνασθε νὰ δικαιολογήσητε τὴν πράξιν ταύτην, ἀλλὰ μόνον ὄνειδος παρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἁμαρτία παρὰ τοῦ Θεοῦ θὰ πέσῃ ἐπὶ τοῦ ὑμετέρου ὀνόματος». Φέρω ὡς παράδειγμα τὴν ἐπιτίμησιν τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας, θέλοντα νὰ ἐξουσιάσῃ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου ἵνα δείξῃ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι πατέρες αὐστηρῶς ἐτιμῶρουν τοὺς παραβάτας τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος διατάξεων ἐπιλέγει· «ἀλλ' ἐάν θέλητε νὰ ἐκπληρώσητε τὴν ὑμετέραν ἐπιθυμίαν, γινώσκετε ὅτι ἡμεῖς δέν ἐπιθυμοῦμεν νὰ πέσητε εἰς τοιαύτην μεγάλην ἁμαρτίαν»²⁴⁴.

²⁴⁴ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σσ. 57–64.

Ὁ Ἀλεξίεφ ἀποτυχὼν εἰς τὰς προσπάθειάς αὐτοῦ ὅπως μεταπείσῃ καὶ προσεταιρισθῇ τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Δοσίθεον, πρὸς ὃν, ὡς ἐλέχθη, τὸ πρῶτον ἀπετάθη, κατέφυγε πρὸς τὸν Μ. Βεζύρην Σουλεϋμάν Πασᾶν, ὅστις μὴ θέλων νὰ προσθέσῃ καὶ τὴν Ῥωσίαν εἰς τοὺς λοιποὺς ἐχθροὺς τῆς Τουρκίας προέτρεψε πιέζων τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Διονύσιον νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸ αἶτημα τοῦ Ἀλεξίεφ, ὅπερ καὶ τῇ βεζυρικῇ ἐντολῇ ὑπέικων ἐξηναγκάσθη νὰ πράξῃ οὗτος αὐτοβούλως ὁμως καὶ ἄνευ συνοδικῆς διαγνώμης καὶ ἀποφάσεως²⁴⁵, διό καὶ οὐδέν τὸ σχετικὸν ἀπαντᾷ εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς κώδικας τῆς τότε ἐποχῆς. Πρὸς τούτοις καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου τεθέντες ὅροι περὶ μνημοσύνου ἐν πάσῃ τελετῇ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κιέβου καὶ πρὸ παντός ἄλλου καὶ τῆς διατηρήσεως τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας Κιέβου παρεβιάσθησαν ὑπὸ τῶν ἐν Μόσχᾳ. Ἡ καθυπόταξις λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας Κιέβου ὑπὸ τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε βιαία καὶ οὔτε ἐνομιμοποίησεν αὐτὴν ὁ διαρρέυσας χρόνος. Τρανὴ περὶ τούτου ἀπόδειξις εἶναι καὶ τὸ γεγονός ὅτι οἱ Ὀρθόδοξοι τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ Καρπαθορρωσίας ἀνεγνώρισαν ἄνευ ἀντιρρήσεων τὴν ὑπερτάτην δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τὸν ὑπ' αὐτόν διορισθέντα ὡς ἔξαρχον αὐτοῦ παρ' αὐτοῖς Μητροπολίτην Κιέβου Ἀντώνιον²⁴⁶.

Δευτέρα περίοδος

Κατὰ τὸ 1917 σὺν τῇ μεταβολῇ τοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος ἐν Ῥωσίᾳ ἀνεφάνη ἐν τῇ Μαλορρωσίᾳ –τῇ γνωστῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Οὐκρανία»– τάσις πρὸς διοργάνωσιν ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τῆς παρρωσικῆς Ἐκκλησίας. Ἀκριβεῖς καὶ ὑπευθύνους πληροφορίας περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης κινήσεως εὐρίσκομεν ἐν τῇ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρ-

²⁴⁵ Κατὰ τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Δοσίθεον ἡ ἔκδοσις τοῦ Πατριαρχικοῦ γράμματος ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου, πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ τετελεσμένου γεγονότος τῆς ὑποταγῆς τῆς Μητροπόλεως Κιέβου ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Μόσχας ὀφείλεται οὐχί τόσον εἰς τὴν πίεσιν τοῦ Μ. Βεζύρου, ὅσον εἰς τὴν φιλαργυρίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. (Βλ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σσ. 185–186). Ἐάν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Δοσίθεος, ὅστις ἐπέδειξεν ἀξιοθαύμαστον, ὄντως, παρρησίαν καὶ σθένος, κατὰ τὰς σχετικὰς αὐτοῦ μετὰ τῶν ῥώσων ἀπεσταλμένων ἐπαφάς, ἠναγκάσθη ἀργότερον, κληθεὶς καὶ πιεσθεὶς ἐν τούτῳ ὑπὸ τοῦ Μ. Βεζύρου, καὶ ἀναγκασθεὶς ἐν τέλει νὰ ὑπενδῶσῃ εἰς τὰς ῥωσικὰς ἀξιώσεις, ἔστω καὶ ἂν παρουσίασε νέαν ἔξοχον γραμμὴν, τοῦ χαρακτηρὸς αὐτοῦ, δέν θὰ πρέπει νὰ ἀποκλείσωμεν τὴν πιθανότητα ὅτι ἡ ἀσκηθεῖσα καὶ ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου ὑπὸ τοῦ Μ. Βεζύρου Σουλεϋμάν Πασᾶ πίεσις δέν ὑπῆρξε χαλαρωτέρα.

²⁴⁶ «Ἐκθεσις Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Πολωνικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος», *Κώδιξ Πρακτικῶν Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ ἔτους 1924*, σ. 594, 1.

χεῖον ἐμπεριστατωμένη ἐκθέσει τοῦ ἐν Μόσχᾳ τότε Πατριαρχικοῦ Ἀντιπροσώπου Ἀρχιμανδρίτου Βασιλείου Δημοπούλου, ὅστις, σύν ἄλλοις, ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἐκκλησιαστική αὕτη κίνησις ἀρξαμένη τό πρῶτον καί συγκεντρωθεῖσα ἐν Κιέβῳ ἐπεξετάθη ἀργότερον καί ἀλλαχοῦ, οἱ ἀρχηγοί δέ αὐτῆς, ἰδίως διὰ τῆς ἰδρυθείσης, ἀρχᾶς τοῦ 1918, πανουκρανικῆς ἐκκλησιαστικῆς ράδας (συμβουλίου), διεκδικοῦντες ἐπισήμως τήν ἀποκατάστασιν τῶν καταπατηθέντων κατ' αὐτοὺς δικαιωμάτων τοῦ οὐκρανικοῦ λαοῦ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι καί ὑποδεικνύοντες ὠριsmένως τήν ἀνάγκην τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καί τοῦ θείου κηρύγματος ἐν τῇ οὐκρανικῇ γλώσσῃ, κατέληγον ἀξιοῦντες τήν ἰδρυσιν αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας ἐν Οὐκρανίᾳ».

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς κινήσεως ταύτης, πρωτοβουλία τῆς ἐν Οὐκρανίᾳ ρωσικῆς ἱεραρχίας συνεκροτήθησαν (1918) ἐν Κιέβῳ πανουκρανικά Σύνοδοι πρὸς συζήτησιν ἐπὶ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως, ἡ ληφθεῖσα δέ ἀπόφασις (9 Ἰουλίου 1918), ἡ ἀπορρίπτουσα κατηγορηματικῶς τὰς προτάσεις περὶ αὐτοκεφάλου καί εἰσηγουμένη τήν παροχὴν εἰς τήν ἐν Οὐκρανίᾳ Ἐκκλησίαν αὐτονόμου πολιτεύματος ὑπὸ τήν πνευματικὴν πάντοτε ἐξάρτησιν τοῦ Πατριάρχου Τύχωνος, ἐπεκυρώθη καί ὑπὸ τῆς Παρρωσικῆς Συνόδου (7/20 Σεπτεμβρίου 1918). Οἱ ἄγαν ὁμως ἐθνικισταί, κληρικοί τε καί λαϊκοί, μὴ ἱκανοποιηθέντες ἐκ τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως ἔφθασαν μέχρι διακοπῆς συνδέσμου καί σχέσεων μετὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν κανονικῆς ἱεραρχίας (τῆς ρωσικῆς), σχηματίσαντες ἐνορίας τινὰς ἀνεξαρτήτους ἐν Κιέβῳ καί Ποδολίᾳ, τὰς ὁποίας καί ἔλαβεν ἀκολούθως ὑπὸ τήν διοίκησιν αὐτῆς ἡ πανουκρανικὴ ἐκκλησιαστικὴ ράδα.

Ἀρχᾶς τοῦ 1919 ἡ κυβέρνησις τῆς Οὐκρανικῆς Δημοκρατίας, ἀποφασίσασα τὸν χωρισμὸν Ἐκκλησίας καί κράτους ἀφῆκεν ἐλεύθερον τό στάδιον εἰς τήν πανουκρανικὴν ἐκκλησιαστικὴν ράδαν, προβᾶσαν εἰς τήν ἀντικατάστασιν τῶν προηγουμένως ἀπομακρυνθέντων τῶν ἐδρῶν αὐτῶν ἐπισκόπων (Μητροπολίτου Κιέβου Ἀντωνίου, τοῦ βικαρίου αὐτοῦ ἀντιπροσώπου Τσιγρίν Νικοδήμου, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βολίνης Εὐλογίου καί ἄλλων) διὰ νομαρχιακῶν ἐκκλησιαστικῶν ραδῶν (συμβουλίων), ἀφοῦ οὐδεὶς τῶν αὐτονομιστῶν ἐπισκόπων (ρώσων) –ἐπικεφαλῆς τῶν ὁποίων ἐτέθη ὁ ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλεὶς ἑξαρχος τοῦ Πατριάρχου Τύχωνος καί ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου Μητροπολίτης Γκρόδνο Μιχαήλ– ἠννόει τὰ σχέδια τῶν ἐθνικιστῶν, ἐξαίρῃ μόνον τοῦ ἐφησυχάζοντος ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξίου, ἀλλὰ καί οὗτος ἀποθνήσκων μετ' οὐ πολὺ συνεφιλιώθη μετὰ τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ μερίς τῶν ἄγαν ἐθνικιστῶν ηὔξανετο εἰς τρόπον ὥστε νά συνέλθῃ ἐν Κιέβῳ τῇ 5ῃ Μαΐου 1920 πολυμελές «πανουκρανικόν ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικόν συμβούλιον», ὅπερ ἀνεκήρυξε τό αὐτοκέφαλον τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας –ἐννοοῦν ὑπὸ ταύτην τόν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς εὐρισκόμενον Ὀρθόδοξον Οὐκρανικόν λαόν– συγχρόνως δέ ἀναλαμβάνον τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας συνεκάλεσε «πανουκρανικὴν σύνοδον» ἐν Κιέβῳ τῇ 20ῇ Ὀκτωβρίου 1921, ἣτις συνελθοῦσα πράγματι ἐπεκύρωσε τό αὐτοκέφαλον ὡς καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μητρικῆς οὐκρανικῆς γλώσσης ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ, ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις καὶ τῷ θείῳ κηρύγματι.

α'. – Ἡ μερίς τῶν αὐτοχειροτονήτων. Ἀλλὰ καταφανὴς ἦτο ἡ ἀνάγκη ἐπισκόπων. Ἡ πανουκρανικὴ Σύνοδος ἀποτυχοῦσα ὅπως προσελκύσῃ εἰς τὰς ἀπόψεις αὐτῆς τινὰς ἐκ τῶν κανονικῶν ἐν Οὐκρανίᾳ Ἱεραρχῶν (μὴ ἐγκρινόντων τὴν τοιοῦτότροπον ἀπόσπασιν τοῦ αὐτοκεφάλου), ἐνόμισεν ὅτι ἡδύνατο παρὰ τοὺς ρητούς ἱερούς κανόνας νά ἀπορρίψῃ τὴν διαδοχικότητα τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ νά ἰδρύσῃ αὐτὴ αὕτη ἰδίαν διὰ τοὺς Οὐκρανοὺς Ἱεραρχίαν. Καὶ θεῖσα οὕτω εἰς ἐνέργειαν τὰς ἀπόψεις αὐτῆς ὅχι μόνον ἐψήφισεν ἐπισκόπους, ἀλλὰ καὶ διέταξε τὴν χειροτονίαν αὐτῶν. Τῇ 10ῃ/23ῃ Σεπτεμβρίου 1921 ἐν τῷ καταληφθέντι καθεδρικῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας τοῦ Κιέβου ὁ δι' ἐκκλησιαστικά ἐγκλήματα καθαιρεθεὶς ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ βαθμοῦ πρῶην πρωθιερέως Νέστορ Σαρκέβσκη ὁμοῦ μετ' ἄλλων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, τῇ συμμετοχῇ καὶ λαϊκῶν, ἐν οἷς καὶ γυναῖκες, ἀνέδειξαν ἐπίσκοπον δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τόν δι' ἐκκλησιαστικά ἐπίσης ἐγκλήματα καθαιρεθέντα πρῶην πρωθιερέα Βασίλειον Λιπκόβσκη, ἑγγαμον ὄντα, ὀνομασθέντα «Μητροπολίτην Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας». Τὴν ἐπομένην ἡμέραν οὗτος ἐχειροτόνησε τόν Νέστορα Σαρκέβσκη ἐπίσκοπον, ἀμφότεροι δέ οὗτοι προέβησαν ἀκολουθῶς εἰς χειροτονίας ψευδεπισκόπων, ψευδοϊερέων καὶ ψευδοδιακόνων, οὕτως ὥστε ἡ ἀντικανονικὴ αὕτη ἐκκλησιαστικὴ μερίς, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τό ὄνομα «τῶν αὐτοχειροτονήτων» νά ἀριθμῇ 30 ψευδεπισκόπους καὶ περὶ τὰς 2 χιλιάδας ἐνοριῶν. Ὁ λόγος τῆς εὐρείας ἐξαπλώσεως αὐτῆς ὀφείλεται πρωτίστως εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἐθνικῆς οὐκρανικῆς γλώσσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ αὐτοχθόνων μόνον ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ, ἔπειτα δέ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐγγάμου ἀρχιερωσύνης, τῆς δευτερογαμίας καὶ τριτογαμίας, ἔτι δέ τῶν λειτουργῶν αὐτῆς, καὶ τέλος εἰς τὴν ἀπόρριψιν τοῦ μοναχισμοῦ.

Ὁ ὡς ἄνω αὐτοχειροτονήτως τόν ἐπισκοπικόν βαθμόν καὶ τόν τίτλον τοῦ «Μητροπολίτου Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας» ἰδιοποιηθεὶς Βασίλειος Λιπκόβσκη ἀπηυθύνθη ἐπανειλημμένως πρὸς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἐξαιτούμενος ἐπικοινωνίαν καὶ εὐλογίαν καὶ δικαιολογῶν ἀδικαιολο-

γίγτως τήν αὐτοχειροτόνητον ἑαυτοῦ τε καί τῶν ἄλλων χειροτονίαν ὡς γενομένην δῆθεν «συμφώνως πρὸς τήν συνήθειαν τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου μέχρι τοῦ Ἡρακλείου καί πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ ἱεροῦ Ἱππολύτου». Περιττόν βεβαίως καί νά λεχθῇ ὅτι οὐδεμιᾶς ἔτυχε, ὡς εἰκός, ἀπὸ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπαντήσεως.

β'. – «*Ιδεολογική χριστιανική Ἐκκλησία*». Μερὶς τῶν αὐτοχειροτονήτων ἀποσπασθεῖσα τῷ 1925 ἀπεφάσισε νά ἰδρύσῃ Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον. Κατανοήσασα ὅμως ἀργότερον τὸ ἀπραγματοποιήτον τῶν ἀρχῶν αὐτῆς ἀπεφάσισε νά ἐνωθῇ μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

γ'. – «*Ἀδελφὴ Ἐνωτικὴ Οὐκρανικὴ Ἐκκλησία*». Μερὶς ὀλιγάριθμος ἀποβλέπουσα εἰς τήν ἐφαρμογὴν προγράμματος ἐνωτικοῦ ὅλων τῶν Οὐκρανῶν. Αἱ πρεσβευόμεναι ὅμως ὑπ' αὐτῆς ἀρχαὶ ἀπεμάκρυνον καί αὐτήν ἀπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

δ'. – «*Τυχωνικὴ Ἐκκλησία*». Ὁ Πατριαρχικὸς ἑξαρχος καὶ Μητροπολίτης Γκρόδνο Μιχαήλ, ἐγκαταλείψας τὸν Πατριάρχην Τύχωνα, ἀνεγνώρισε τήν ἐν Μόσχᾳ ἰδρυθεῖσαν «Ἀνωτάτην Ἐκκλησιαστικὴν Διοίκησιν» λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ «Μητροπολίτου Κιέβου καὶ Γαλικίας». Ἐκτοτε ἡ ἐν Οὐκρανίᾳ Τυχωνικὴ Ἐκκλησία διηρέθη ἰδίως εἰς δύο μερίδας. Εἰς τήν τοῦ Ἰωαννικίου καὶ τήν τοῦ Γρηγορίου, ἀμφοτέρων Μητροπολιτῶν ἀποσκιρτησάντων ἀπὸ τὰς τάξεις τῆς Τυχωνικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μερίς μάλιστα τοῦ Ἰωαννικίου ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐπισκοπικὸν Συνέδριον» διεξήγαγεν ἀγῶνα κατὰ τῶν Τυχωνιστῶν, τοῦθ' ὅπερ ἠνάγκασε τὸν Τοποτηρητὴν Πέτρον Κρουτίσκι νά θέσῃ τὸν Ἰωαννίκιον ὑπ' ἀργίαν.

ε'. – «*Ἱερά Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας*». Ἡ μερίς αὕτη προῆλθεν ὡς ἑξῆς: Ἐνωρὶς ἤδη ἡ ἐν Οὐκρανίᾳ παρατηρηθεῖσα κίνησις ὑπὲρ τοῦ αὐτοκεφάλου δέν ἀφῆκεν ἀνεπηρεάστους καὶ τοὺς κανονικοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν Οὐκρανίας, μάλιστα δέ τὸ πραξικόπημα τῶν «αὐτοχειροτονήτων» ἐπέτεινε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν ἐπισκόπων, ὑπὲρ τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται ἐκ τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων (Σεπτέμβριος 1921), οἵτινες ἀπαλείψαντες τὸ μνημόσυνον τοῦ ὀνόματος τοῦ Πατριάρχου Τύχωνος ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκεφάλου ἀποφανθέντες συγχρόνως ὅτι ἡ ἀνακήρυξις τούτου ἀνήκει εἰς μόνην τήν πανουκρανικὴν Σύνοδον. Τοιαύτη πανουκρανικὴ Σύνοδος ἐξ ἐπισκόπων καὶ ἀντιπροσώπων κλήρου καὶ λαοῦ συνελθοῦσα ἐν Χαρκόβῳ (Φεβρουάριος 1923) ἐπελήφθη τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ αὐτοκεφάλου διοργανώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, ἐπιτροπὴ δέ ἐξ ἐνός ἐπισκόπου καὶ δύο πρωθιερέων μεταβᾶσα (τέλη τοῦ 1924) εἰς Μόσχαν ἐζήτησε τήν εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου Τύχωνος. Ἀλλ' ἡ ἀπάντησις αὐτοῦ δέν ἦτο ἡ

ἀναμενομένη, ἐνῶ τὸνναντίον ἡ ἀντιτυχωνική (Συνοδική) μερίς εὐμενῶς προσέβλεπεν εἰς τὴν περὶ αὐτοκεφάλου κίνησιν τῶν ἐπισκόπων τῆς Οὐκρανίας. Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1924 ἡ συνελθοῦσα ἐν Χαρκόβῳ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ πρώην ἐπισκόπου Βάλτης, εἶτα Ἀρχιεπισκόπου Κάμενετσοδολσκ, καὶ ἀκολουθῶς Μητροπολίτου Χαρκόβου καὶ πάσης Οὐκρανίας Ποιμένος, «πανουκρανική προσυνοδική συνδιάσκεψις», ὥρισεν ὅπως τῇ 17ῃ Μαΐου τοῦ 1925 συγκληθῇ τὸ δεύτερον πανουκρανική Ὁρθόδοξος Τοπικὴ σύνοδος ἐπὶ προγράμματι ὅπως «εἰρηνοποίησιν τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα ἐν Οὐκρανίᾳ, λύσῃ τὸ ζήτημα τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, περιφρουρήσῃ τὴν οἰκουμενικὴν αὐτῆς Ὁρθοδοξίαν, ἐνισχύσῃ τὸν σύνδεσμον αὐτῆς μετὰ τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν λοιπῶν Ἀγιωτάτων Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ προετοιμασθῇ πρὸς συμμετοχὴν ἐν τῇ μελλούσῃ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ».

Συνελθοῦσα πράγματι ἡ ἐν λόγῳ Τοπικὴ Σύνοδος ἀνεκήρυξε κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 21ης Μαΐου 1925 τὸ αὐτοκέφαλον αὐτῆς, ὅπερ ἀργότερον (6 Ὀκτωβρίου 1925) ἐπηυλόγησε καὶ ἡ ἐν Μόσχᾳ Τοπικὴ Σύνοδος²⁴⁷.

Τὴν Σύνοδον ταύτην συνεκάλεσε ἡ σπουδαιότερα ἀντιτυχωνική μερίς, ἡ διατελοῦσα ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου Λένινγκραδ (Πετροπόλεως) Βενιαμίν. Ἡ μερίς αὕτη τὸ πρῶτον μετὰ ποικίλης φύσεως καὶ ἀπόψεως ἐκκλησιαστικῶν ὁμάδων συνεργασθεῖσα διέκοψεν ἀργότερον πᾶσαν σχέσιν πρὸς τὰς ἐκκεντρωτέρας ἐξ αὐτῶν, καὶ δὴ τὴν Ζῶσαν Ἐκκλησίαν τοῦ πρωθιερέως Κρασνίσκη καὶ τὴν Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀντωνίνου, καὶ λαβοῦσα τὸν ἀνωτέρω συνοδικὸν τίτλον εἰργάσθη πρὸς συμφιλίωσιν μετὰ τῶν Τυχωνικῶν. Ἰδίως τοῦτο ἐπεδίωξε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Μόσχας Τύχωνος. Ἀμα δηλαδὴ τῷ θλιβερῷ γεγονότι τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας τοῦ Πατριάρχου Τύχωνος, ἀπέλυσε (11 Ἀπριλίου 1925) ἐγκύκλιον πρὸς πάντας τοὺς ἱεράρχας καὶ κληρικούς καὶ πρὸς τοὺς Τυχωνικούς τοιούτους, καλοῦσα αὐτοὺς εἰς συνεργασίαν πρὸς ἐξεύρεσιν τρόπου συμφιλίωσεως καὶ εἰρηνικῆς διευθετήσεως τῶν διαφορῶν. Ἀργότερον (11 Ἰουλίου 1925) ἀπέλυσε καὶ ἑτέραν ἐγκύκλιον «πρὸς τοὺς ἐκτός τῆς δικαιοδοσίας αὐτῆς ἀρχιερεῖς» πληροφοροῦσα «τὴν σύγκλησιν Τοπικῆς Συνόδου τῶν ἐν Ρωσίᾳ ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν» τὴν 1ην Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἐπὶ προγράμματι ἀναγράφοντι μεταξὺ τῶν πρώτων ζητημάτων τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σημειοῦσα ἅμα ὅτι «καὶ ἡ Ἱερά Σύνοδος καὶ οἱ αὐτοκαλούμενοι "ὀπαδοὶ τῆς ἀρχαίας

²⁴⁷ Ἐκθεσις Ἀρχιμανδρίτου Βασιλείου Δημοπούλου, Ἀντιπροσώπου ἐν Μόσχᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, *Κῶδιξ Πρακτικῶν Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἔτους 1926*, σ. 314, 9. Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τύπον χρονικῶν ἐν τῷ περιοδικῷ *Ὁρθοδοξία* (1926), σσ. 280–282, καὶ 131–132.

Ἐκκλησίας" ἐξ ἴσου παραμένουσι πιστοί τῇ Ὁρθοδοξίᾳ καί ἐξ ἴσου εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν μεγάλην ζημίαν, ἣν ὑφίσταται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἔνεκα τῆς ὑφισταμένης διαιρέσεως» καὶ προτρεπομένη ἐν τέλει, ὅπως οἱ πάντες «ἀναθέσωσιν εἰς τὴν Σύνοδον (τὴν Τοπικὴν) τὴν λύσιν ὅλων τῶν διαμφοισθητομένων ζητημάτων καὶ παρεξηγήσεων καὶ τὴν ἀποκατάστασιν ἐκκλησιαστικοῦ καθεστῶτος ἀποδεκτοῦ δι' ὅλους τοὺς Ὁρθοδόξους ρώσους».

Εἰς ἀπάντησιν ὁ Τοποτηρητὴς τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Μητροπολίτης Κρουτίτσκης Πέτρος ἀπέλυσεν ἐγκύκλιον (28 Ἰουλίου 1925), ὀνομάζων τὴν συγκαλουμένην Τοπικὴν Σύνοδον «ψευδοσύνοδον, παράνομον καὶ ἀντικανονικὴν», χαρακτηρίζων τοὺς συγκαλοῦντας αὐτὴν «ἀπεσχισμένους ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀποκηρύξαντας τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πατριάρχου καὶ ἀνατρέψαντας τὰς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐν τῷ ζητήματι τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν» καὶ ἀποτρέπων τοὺς Ὁρθοδόξους ρώσους, ὅπως μετὰσχωσι τῆς ἐν λόγῳ Συνόδου. Ἐπίσης παρομοίου περιεχομένου εἶναι καὶ ἡ ἀπὸ μέρους τῶν ἐν Καρλοβιτσίῳ φιλοξενουμένων Τυχωνικῶν ἱεραρχῶν, ἀπολυθεῖσα πρὸς τὴν καθόλου Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐγκύκλιος (ἀπὸ 31 Ἰουλίου – 13 Αὐγούστου 1925) ἀποκαλοῦσα τὴν συγκληθησομένην Τοπικὴν Σύνοδον «δευτέραν ληστρικὴν Σύνοδον».

Ἀλλ' ἡ Τοπικὴ αὕτη Σύνοδος συνήλθε. Τὴν 1ην Ὀκτωβρίου 1925 μετὰ πανηγυρικὴ λειτουργίαν ἐν τῷ ἐν Μόσχᾳ Καθεδρικῷ Ναῷ τοῦ Σωτῆρος συνήλθον ἐν τῷ πρ. Σεμιναρίῳ Μόσχας 515 μέλη, ἐξ ὧν 183 κληρικοὶ (δηλαδή 78 ἐπίσκοποι καὶ 105 ἄλλοι κληρικοί, ἐξ ὧν πάλιν 13 τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, 5 τῆς Μπελλορρωσικῆς καὶ 5 ἀντιπρόσωποι τῆς Τυχωνικῆς μερίδος) καὶ 332 λαϊκοί, ἀντιπρόσωποι διαφόρων ἐπαρχιακῶν συμβουλίων. Τὰς ληφθεῖσας ἀποφάσεις ἡ «Ἱερά Σύνοδος» ἀνεκοινώσατο δι' ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς «πρὸς τὰς αὐτοκεφάλους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας» (Ὀκτώβριος 1925) ἀναφέρονσα τὰ ἑξῆς: «Πιστὴ εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, τὴν κατοχυρωθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν καὶ δέκα Τοπικῶν Συνόδων καὶ μεταδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἁγίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Τοπικὴ Σύνοδος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, διοργανοῦσα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς πραγματικῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, τῆς παραχωρηθείσης εἰς τοὺς τοῦ Σοβιετικοῦ κράτους διατάγματι Κυβερνητικῷ, ὡς σκοπὸν αὐτῆς ἔθετο τὴν διοργάνωσιν τῆς ζωῆς τῶν Ὁρθοδόξων, ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς παλαιφάτου Ὁρθοδοξίας, ἥτις ἀπορρίπτουσα τὴν πολιτικολογίαν καθαγιάζει τὴν ἔντιμον καὶ φιλόπονον ζωὴν τῶν λαῶν.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἄνωθι σκοποῦ ἡ Τοπικὴ Σύνοδος ἐπεδίωξε τὴν ἔνωσιν ὅλων τῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ μετὰ μεγίστης λύπης διεπίστωσεν ὅτι κατέστη ἀνέφικτον, ἔνεκα τῶν πολιτικῶν πεποιθήσεων ἐκείνων,

οἵτινες ὑποκαθιστοῦν εἰς τό ἔργον τῆς Ἐκκλησίας σκοποῦς κοσμικούς καί οἵτινες ἄχρι τοῦδε, καθ' ἃς ἔχει ἐνδείξεις ἡ Σύνοδος, ἀντιδρῶσιν εἰς τήν ὑφισταμένην Κυβερνητικήν ἀρχήν.

Πρός ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἔθετο ἡ Σύνοδος προσεπάθησε νά ἐπεξεργασθῇ "ἐκκλησιαστικόν κανονισμόν". Διά τόν αὐτόν λόγον ἡ Σύνοδος, ἀποβλέπουσα εἰς τάς ἀνάγκας τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας, ἀνεγνώρισεν ὡς ἰσοτίμους τοὺς τε ἀγάμους καί ἐγγάμους ἐπισκόπους κατὰ τήν προτίμησιν τοῦ ποιμνίου αὐτῶν, καί τοὺς δευτερογάμους κληρικούς τῇ συγκαταθέσει τῆς Κοινότητος, ἐν ἣ ἱερατεύουν. Διά τόν αὐτόν σκοπόν ἡ Σύνοδος ἔδωκε τήν συγκατάθεσιν τῆς διὰ τήν συνέχειαν καί ἀνάπτυξιν τῆς θρησκευτικῆς καί μορφωτικῆς δράσεως καί τοῦ ὑπέρ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀγῶνος.

Ὡσαύτως ἡ τοπική Σύνοδος ηὐλόγησε τό αὐτοκέφαλον τῆς συγγενοῦς κατὰ πνεῦμα Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκλέξασα ὡς διαρκές ἐνεργόν ὄργανον τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς τήν Ἱεράν Σύνοδον, ἡ Τοπική Σύνοδος ἀναγγέλλει ὑμῖν περί πάντων τῶν ἀπ' αὐτῆς πεπραγμένων καί παρακαλεῖ τοὺς θεοφιλεῖς ἀρχιεπομένους, ποιμένας καί Ὁρθοδόξους ἀδελφούς ὅπως ἐν ἀδελφικῇ καί εἰρηνικῇ κοινῳνίᾳ διὰ τῶν εὐχῶν αὐτῶν συντελέσωσιν εἰς τήν ἐνίσχυσιν καί ἐδραίωσιν τῆς ἁγίας Ρωσικῆς Ἐκκλησίας».

Τήν περί αὐτοκεφάλου ὑπό τῆς πανουκρανικῆς Τοπικῆς Συνόδου, κατὰ τήν 21ην Μαΐου 1925, ληφθεῖσαν καί ἀργότερον, κατὰ τήν 6ην Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους, ὑπό τῆς ἐν Μόσχᾳ Τοπικῆς Συνόδου κυρωθεῖσαν καί εὐλογηθεῖσαν ἀπόφασιν, ἐξήγγειλε πρὸς τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην Βασίλειον τόν Γ', διὰ γράμματος αὐτῆς ἀπό 3ης Νοεμβρίου 1925 ἡ ὑπό τήν προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου Ποιμένος διοικοῦσα Σύνοδος, διαβεβαιοῦσα ὅτι «οὐδαμῶς θά ἐπιτρέψῃ τήν εἰσαγωγήν οἰωνδήποτε νεωτερισμῶν ἀφορώντων τήν διδασκαλίαν τῆς πίστεως, τήν ἐπισκοπικὴν καί ἱερατικὴν τάξιν, τό ἡμερολόγιον κτλ., μέχρι τῆς διασαφήσεως καί τοῦ καθορισμοῦ τῶν ζητημάτων τούτων ὑπό Οἰκουμενικῆς Συνόδου», καί παρακαλοῦσα ὅπως ἐπὶ τῇ μελέτῃ τῶν ἀποσταλησομένων σχετικῶν πρακτικῶν καί ἐγγράφων ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως «παράσῃ ὀριστικὴν ἐπισφράγισιν εὐλογοῦσα καί ἐπικυροῦσα τό αὐτοκέφαλον τῆς Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας δι' ὑψηλῆς καί ἐγκύρου ἀποφάσεως». Ἀργότερον, τήν 17ην Φεβρουαρίου 1926, ἀπέστειλε πρὸς τόν Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον πρὸς τοῖς ἀνωτέρω ἐγγράφοις ἔκθεσιν «περί τῆς ἱστορίας καί τῶν κανονικῶν βάσεων τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Οὐκρανίας», παρακαλοῦσα τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην «ὡς εὐμενέστατον Πατέρα ὅπως ἀναγνωρίσῃ καί εὐλογήσῃ τό πλήρες αὐτοκέφαλον τῆς Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί

κατοχυρώση τοῦτο διά τῆς ἀποστολῆς εἰς αὐτήν ἰδίου Πατριαρχικοῦ Γράμματος δεόντως ὑπογεγραμμένου καί ἐνσφραγισμένου».

Ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος ἐπὶ τῇ βάσει σχετικῆς εἰσηγήσεως τῆς οἰκείας Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν συναφῶς πρὸς σχετικά προηγούμενα παρεπέμφθησαν πρὸς μελέτην τὰ ὡς ἄνω ἔγγραφα, ἐνέκρινεν ὅπως:

α'. – πᾶσα σκέψις καί ἀπόφασις ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας ἀναβληθῇ μετὰ τὴν λήψιν τῶν ἀποσταλῆσομένων ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ποιμένος σχετικῶν πρακτικῶν καί ἐγγράφων, καί

β'. – μηδεμία ἀπάντησις γένηται εἰς τό ἔγγραφον τοῦ αὐτοτιτλοφορουμένου «Ὁρθοδόξου Ἐκκλησιαστικοῦ Πανουκρανικοῦ Συνεδρίου» ὡς ἀντιπροσωπεύοντος τὴν μεριδα ἐκείνην, ἥτις διά λαϊκῶν (ἐν οἷς καί γυναῖκες) καί κληρικῶν μὴ ἐχόντων ἐπισκοπικόν βαθμόν προέβη ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἐκλογὴν καί χειροτονίαν ἀρχιεπισκόπου αὐτοτιτλοφορουμένου «Μητροπολίτου Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας» καί ἐπισκόπων κληρικῶν ἐγγάμων καί δὴ καθηρημένων²⁴⁸.

Ὅσον δέ καί ἄν, καθ' ἃ συνάγεται ἐκ τοῦ οἰκείου φακέλλου, δέν ἀπεστάλησαν ἀργότερον –τίς οἶδε δέ διατί– ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Χαρκόβου Ποιμένος τὰ περὶ τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας πρακτικά καί ἔγγραφα, οὐχ ἦττον ὁ Μητροπολίτης Χαρκόβου Ποιμὴν ἐξηκολούθει καί ἐφεξῆς τὴν μετὰ τῆς Μητρὸς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπικοινωνίαν, ἀποστέλλουσα ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς, ἢ καί ἄλλαις παρομοίας φύσεως ἀφορμαῖς, τὰ προσήκοντα γράμματα, τό δέ Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον δέν παρέλειπεν εὐκαιρίαν ὅπως ἀπαντητικῶς συνιστᾷ τὰ δέοντα διά τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὁμαλότητος καί τῆς εἰρήνης εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐν Οὐκρανίᾳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Τοιαύτη ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως ἡ θέσις τῆς ἐν Οὐκρανίᾳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τε τὴν Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν καί τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, ἡ ἀναβίωσις δέ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἀναγομένη εἰς τὰ τέλη τοῦ 1941, ἐγένετο, κατὰ τὰς ὑπαρχούσας πληροφορίας, ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας:

Τρίτη περίοδος

Συνεπεία τῆς κατὰ φθινόπωρον τοῦ 1939 ἀπὸ μέρους τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας καταλήψεως τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Πολωνικοῦ κράτους, τέσσαρες Ἐπαρχίαι τῆς ἐν Πολωνίᾳ Ὁρθοδόξου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας

²⁴⁸ Συνεδρία Ἱερᾶς Συνόδου 21ης Ἰανουαρίου 1926. Κώδιξ πρακτικῶν Ἀγίας καί ἱερᾶς Συνόδου ἔτους 1926, σ. 357, 4.

(Βίλβο, Βολίνης, Γκρόσνο καί Πολεσίας) ἀπεσπιάσθησαν ἀπ' αὐτῆς, διακοπείσης τῆς μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνίας μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ γερμανο-σοβιετικοῦ πολέμου κατὰ τό ἔτος 1941.

Μετά τήν κατάληψιν ὑπό τῆς Γερμανίας τῆς περιοχῆς τῶν διαληφθεισῶν ἐπαρχιῶν οἱ τούτων ἐπίσκοποι ἀμέσως προσεπάθησαν νά ἐπικοινωνήσουν μετά τοῦ πρώτου αὐτῶν Μητροπολίτου Βαρσοβίας καί πάσης Πολωνίας Διονυσίου. Τήν ἀποκατάστασιν ὅμως ὁμαλῶν κανονικῶν σχέσεων ἐκώλυσον αἱ γερμανικά ἀρχαί, αἱ ὁποῖαι καί θεωροῦσαι τάς εἰρημένους ἐπαρχίας ὡς εἰσερχομένας εἰς τήν σύνθεσιν ἄλλου κράτους (Οὐκρανίας) ἀπηγόρευσαν εἰς τόν Μητροπολίτην Βαρσοβίας Διονύσιον πᾶσαν πρός τούς ἐπισκόπους τῶν εἰρημένων ἐπαρχιῶν ἐπικοινωνίαν. Μή δυνάμενος λοιπόν προσωπικῶς νά ἐπικοινωνήσῃ πρός τούς εἰρημένους ἐπισκόπους ὁ Μητροπολίτης Βαρσοβίας Διονύσιος, ἀνέθηκε τήν ἐκκλησιαστικήν διοίκησιν εἰς τήν Συνέλευσιν τῶν ἐπισκόπων τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, ὑπό τήν προεδρείαν τοῦ πρεσβυτέρου αὐτῶν, Ἀρχιεπισκόπου Πίνσκ καί Πολεσίας Ἀλεξάνδρου.

Περί τά τέλη τοῦ 1941 κατὰ παράκλησιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ὁρθόξου οὐκρανικοῦ πληθυσμοῦ διώρισεν, ἐν ιδιότητι βοηθοῦ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξάνδρου τόν Ἀρχιεπίσκοπον Λούτσκ Πολύκαρπον ὡς διοικητήν τῶν ἐνοριῶν τῶν τέως πολωνικῶν ἐπαρχιῶν μετά οὐκρανικοῦ πληθυσμοῦ.

Θεωροῦσα ἑαυτήν τμήμα τῆς ἐν Πολωνία Ὁρθόξου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἀλλά μή δυναμένη νά χρησιμοποιήσῃ τό ὄνομα τοῦτο ἡ Ἐκκλησία αὕτη, διά νά καταστήσῃ ἔκδηλον τήν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἀπό τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἔλαβε τό ὄνομα τῆς οὐκρανικῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Κατ' ἀρχήν τήν σύνθεσιν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἀπετέλουν αἱ τέσσαρες πολωνικά περιοχαί Βίλνο, Βολίνης, Γκρόδνο καί Πολεσίας. Ἐφ' ὅσον ὅμως τά γερμανικά στρατεύματα προωθοῦντο πρός ἀνατολάς, προσετίθεντο καί ἄλλαι οὐκρανικά περιοχαί. Πρός ἱκανοποίησιν τῶν θρησκευτικῶν καί ἄλλων ἀναγκῶν τοῦ ὀρθόξου πληθυσμοῦ εἰς τάς περιοχάς ταύτας ἐχειροτονήθησαν σειρά ὅλη ἐπισκόπων, τοῦ Μητροπολίτου Βαρσοβίας καί πάσης Πολωνίας Διονυσίου ἀναγκαστικῶς μή συμμετέχοντος.

Οἱ τρεῖς πρῶτοι Οὐκρανοί ἐπίσκοποι ἐχειροτονήθησαν εἰς Πίνσκ μεταξύ 8-11 Φεβρουαρίου τοῦ 1942 ὑπό τῶν Ἀρχιεπισκόπων Ἀλεξάνδρου καί Πολυκάρπου, ἦσαν δέ οὗτοι ὁ Γιοῦρι, ἐπίσκοπος Μπερέστια, ὁ Νικάνωρ ἐπίσκοπος Τσιχρίν καί ὁ Ἰγκόρ ἐπίσκοπος Οὔμαν. Ταυτοχρόνως ἡ πρώτη Σύνοδος τῶν ἐπισκόπων τῆς Ὁρθόξου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας συνήλθεν ἐν Πίνσκ. Κατά τόν μῆνα Μάϊον τοῦ 1942 οἱ ἐπίσκοποι Νικάνωρ καί Ἰγκόρ ἐχειροτόνησαν ἐν Κιέβω, τῇ παρακλήσει τῶν πιστῶν, ἕξ ἀκόμη ἐπισκόπους. Ἡ δευτέρα Οὐκρανική Σύνοδος συνήλθε τότε ἀποτελουμένη ἐξ 8 ἐπισκόπων,

κατέστρωσε δέ τας γενικὰς γραμμάς διὰ τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Οὐκρανίᾳ. Οἱ Ἀρχιεπίσκοποι Πίνσκ Ἀλέξανδρος καὶ Λούνσκ καὶ Κόβεν Πολύκαρπος, προήχθησαν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μητροπολίτου, οἱ δὲ ἐπίσκοποι Τσιχιρίν Νικάνωρ καὶ Οὔμαν Ἰγκόρ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου.

Κατὰ τὰ ἔτη 1942-1943 πέντε ἀκόμη ἐπίσκοποι ἐχειροτονήθησαν διὰ τὴν Οὐκρανικὴν Ἐκκλησίαν. Ὅταν δὲ ἡ περιοχὴ τῆς Πολεσίας καὶ αἱ ἐπαρχίαι αὐτῆς μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἀλεξάνδρου προσηρτήθησαν πολιτικῶς εἰς τὴν Λευκορωσίαν, τότε ὁ Μητροπολίτης Πολύκαρπος αὐτοπροσώπως ἠγεῖτο τῆς ἐν Οὐκρανίᾳ Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει 1944, κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων πάντες οἱ οὐκρανοὶ ἐπίσκοποι ἀπεδήμησαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα παρέμενον ἐν Πολωνίᾳ, κατ' ἀρχὴν ἐν Βαρσοβίᾳ ἔνθα καὶ συνήλθον εἰς πρώτην γενικὴν Συνέλευσιν, ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Μητροπολίτου Βαρσοβίας²⁴⁹, ἀκολούθως ἐν Κρανίτση, ὅθεν καὶ κατηνύοντο καὶ ἐγκατεστάθησαν μετ' εὐαρίθμου κλήρου καὶ χιλιάδων πιστῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ. Κατὰ Μάϊον τοῦ 1945 τὸ ἐπισκοπᾶτον τῆς ἐν ἑξορίᾳ Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, ἀριθμοῦν 12 ἐπισκόπους μέ τὸν Μητροπολίτην Πολύκαρπον Σικόρσκη ἐπὶ κεφαλῆς, συνήλθεν εἰς δευτέραν γενικὴν Συνέλευσιν, καθ' ἣν καὶ συνέταξε καὶ ἐπεκύρωσε τὸν προσωρινὸν κανονισμόν τῆς διοικήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ ἑξωτερικῷ, προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν Συνόδου, ἐνέκρινεν ὅπως ἐν τῇ ἐν ἡ διανύει κρισίμῳ καμπῇ τῆς ἱστορίας αὐτῆς «ἡ Οὐκρανικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία» ἐκζητήσῃ τὴν ἀρωγὴν καὶ προστασίαν τοῦ Οὐκρανικοῦ [μᾶλλον ἐννοεῖ Οἰκουμενικοῦ] Πατριαρχείου καὶ τὴν ἀπὸ μέρους αὐτοῦ ἀναγνώρισιν τῆς «κανονικῆς» αὐτῆς θέσεως, ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ τούτῳ ἀπέστειλε πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τὰ ἀπὸ 20ῆς Ὀκτωβρίου 1946 σχετικὰ γράμματα.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ὅσον καὶ ἐν τῷ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον γράμματι αὐτῶν οἱ Οὐκρανοὶ ἐπίσκοποι δὲν καθώριζον σαφῶς καὶ συγκεκριμένως τὸ περιεχόμενον τοῦ αἰτήματος αὐτῶν, ἐνεφανίζοντο δὲ ἐξαιτούμενοι γενικῶς καὶ ἀορίστως τὴν ἀρωγὴν καὶ προστασίαν τῆς Μητρός Μεγάλης Ἐκκλησίας· οὐχ ἥττον ἐκ τοῦ ὅλου πνεύματος τοῦ γράμματος αὐτῶν τούτου συνήγετο ὅτι ὑπὸ τὴν γενικὴν καὶ πῶς ἀόριστον διατύπωσιν τῆς ἀναγνώρισεως καὶ εὐλογίας ἀπὸ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «τῆς

²⁴⁹ Λέγεται ὅτι οἱ Οὐκρανοὶ ἐπίσκοποι ἐδημιούργησαν, δυστυχῶς, ἀφαντάστους σκηνὰς ἐντὸς τοῦ μητροπολιτικοῦ μεγάρου ἐν Βαρσοβίᾳ, περιορίσαντες εἰς ἓν δωμάτιον τὸν Μητροπολίτην Βαρσοβίας Διονύσιον. Τὴν πληροφορίαν ταύτην μετέδωκεν ὁ ἀρχιδιάκονος τοῦ Μητροπολίτου Βαρσοβίας Διονυσίου Γεώργιος. Βλ. Ἀρχιμ. Μεθοδίου Φούγια (νῦν Μητροπολίτου Πισιδίας), *Ἱστορία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Διασπορᾷ*, τόμ. 1, σ. 128.

κανονικῆς αὐτῶν θέσεως» ἡννούν μαλλον τήν ἀναγνώρισιν αὐτοκεφάλου εἰς τήν «Ὁρθόδοξον Οὐκρανικήν Ἐκκλησίαν».

Διά τοῦτο ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 16ης Σεπτεμβρίου 1947 ἐξετάσασα τό αἶτημα τοῦτο τῶν ἐν διασπορᾷ Οὐκρανῶν ἐπισκόπων ἔκρινεν ὅτι δέν ἦτο μέν δυνατόν νά γένηται σκέψις καί λόγος περί ἀναγνώρισεως αὐτοκεφάλου ὁργανώσεως εἰς τήν ἐν ἐξορίᾳ «Ὁρθόδοξον Οὐκρανικήν Ἐκκλησίαν», δέν ἦτο ὅμως δυνατόν ἀφ' ἑτέρου ἡ Μήτηρ Μεγάλη Ἐκκλησία νά ἀποβλέψῃ ἀδιαφόρως πρὸς τό αἶτημα τῶν ἐν διασπορᾷ Οὐκρανῶν Ἐπισκόπων, ἐν ἀνάγκαις εὐρισκομένων καί ἐξαιτουμένων τήν συναντίληψιν καί προστασίαν αὐτῆς, ἀλλά παραθεωροῦσα τό ζήτημα τοῦ αὐτοκεφάλου, ὡς Μήτηρ φιλόστοργος προστατεύσασα ἐπὶ αἰῶνας τόν οὐκρανικόν λαόν, θά ἔδει ὅπωςδήποτε νά παράσχῃ τήν μητρικήν αὐτῆς προστασίαν μελετῶσα τόν τρόπον καί ἐξευρίσκουσα τό κανονικόν σχῆμα, ὑφ' ὃ θά ἔδει νά γίνουν δεκτοί ὑπὸ τήν ἄμεσον αὐτῆς πνευματικήν καί κανονικήν δικαιοδοσίαν. Δυστυχῶς ὅμως δέν ἐδόθη συνέχεια, καί τό ζήτημα ἔκτοτε ἠκολούθησε τήν γνωστήν περιπετειώδη ἐξέλιξιν αὐτοῦ τόσον ἐν Εὐρώπῃ ὅσον καί ἐν Ἀμερικῇ καί Καναδᾷ, ἐπὶ ζημίᾳ καί φθορᾷ τῶν τε ἐν διασπορᾷ Οὐκρανῶν καί τῆς ἐνότητος καί τοῦ κύρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας γενικώτερον.

Οὕτως ἔχουσιν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τά κατὰ τό Οὐκρανικόν Ἐκκλησιαστικόν ζήτημα κατὰ τήν περίοδον ταύτην. Ποία ὅμως ὑπῆρξεν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἡ στάσις τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἔναντι τοῦ ζητήματος τούτου; Ἐάν τοῦλάχιστον κρίνωμεν ἐξ ὧν, μεταξύ ἄλλων, ἀναφέρει ἡ μακρὰ ἐγκύκλιος²⁵⁰ τῶν ὑπὸ τήν ἡγεσίαν τοῦ Μητροπολίτου Πολυκάρπου Σικόρσκη ἐν «ὑπερορίᾳ» ἐπισκόπων τῆς Οὐκρανικῆς «Αὐτοκεφάλου» Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀπό τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων τοῦ Τοποτηρητοῦ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Νιζεγορόβ Σεργίου ἐτέθη νέα βάσις πρὸς καθυσύχασιν τῶν πνευμάτων τῶν Οὐκρανῶν· ἐδόθη εἶδος αὐτονομίας (1941) ὑπὸ τόν Ἀρχιεπίσκοπον Βολυνίας καί Κριμινιάτς Ἀλέξιον, ὅστις προήχθη εἰς τό ἀξίωμα τοῦ Μητροπολίτου τῆς ἀνακηρυχθείσης αὐτονόμου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας. Συνεπεία τούτου εἰς τήν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν τῆς Οὐκρανίας ἐδημιουργήθησαν δύο ἀντίθετοι καί ἀντιμαχόμεναι μερίδες. Πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδόξου

²⁵⁰ Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Πολυκάρπου (Σικόρσκη) Μητροπολίτου καί ἀρχηγοῦ τῶν ἐπισκόπων τῆς Οὐκρανικῆς «ἐν ὑπερορίᾳ» Ἐκκλησίας πρῶην Ἀρχιεπισκόπου Κούτζ καί Βολυνίας, Ἀρχιεπισκόπου Οὔμαν Ἰχόρ, Ἀρχιεπισκόπου Νικολάιεφ Μιχαήλ, Ἀρχιεπισκόπου Σικεσλάφ Γενναδίου, Ἐπισκόπου Περεγεσλάβ Μισισλάβ, Ἐπισκόπου Λούχου Σιλβέστρου, Ἐπισκόπου Ζιτομίρ Γρηγορίου, ἐπισκόπου Νέας Μιρχορόντ Βλαδιμήρου καί Ρίβνε καί Κριμινιάτς Πλάτωνος. Πρβλ. Ἀρχιμ. Μεθοδίου Φούγια (νῦν Μητροπολίτου Πισιδίας), *Τό «αὐτοκέφαλον» ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ Οὐκρανίας*, σ. 33, σημ. 27.

ἐν Οὐκρανίᾳ Ἐκκλησίας, ἐζητήθη ὑπὸ τῆς μερίδος τοῦ Μητροπολίτου Πολυκάργου ὅπως ὁ Μητροπολίτης Ἀλέξιος δεχθῇ πραγματεύσεις διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο μερίδων. Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν ἐπισκόπων Νικάνωρος καὶ Μιστισλάβ ἐπεσκέφθη τὸν Μητροπολίτην Ἀλέξιον εἰς τὴν Λαύραν Potchaïν, ἔνθα τὴν 8ην Ὀκτωβρίου 1942 ὑπεγράφη ἡ ἔνωσις τῶν δύο τούτων μερίδων²⁵¹.

²⁵¹ Ἡ ὑπογραφεῖσα πρᾶξις, κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1942, Ὀκτωβρίου 8

Ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι, ὁ Μητροπολίτης Ἀλέξιος καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἀγίας Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, ἐξουσιοδοτημένοι δι' ἀποφάσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Νικάνωρ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Μιστισλάβ, κατεστρώσαμεν τὴν κάτωθι πρᾶξιν, ἔχουσιν ὡς ἑξῆς: "Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ὑφίσταται διάστασις τις ἐντὸς τῆς Ὀρθοδόξου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, ἀπεφασίσσαμεν ὅπως ἐξασφαλίσωμεν τὴν κατάπαυσιν τῶν ὡς ἄνω διαστάσεων ἐπὶ τῶν ἑξῆς βάσεων:

α'. – Ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἐμπράκτως τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ γεγονός τετελεσμένον.

β'. – Ὅτι ἡ Αὐτοκέφαλος Οὐκρανικὴ Ἐκκλησία διατελεῖ εἰς σχέσεις μετὰ τῶν ἄλλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μέσῳ τοῦ Μητροπολίτου Διονυσίου, ὅστις μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς συγκλήσεως τῆς Πανουκρανικῆς Συνόδου θὰ παραμείνῃ κηδεμὼν τοῦ Ἐπισκοπικοῦ θρόνου τοῦ Κιέβου.

γ'. – Τὸ ἱερόν Συμβούλιον τῶν ἐπισκόπων τῆς Οὐκρανίας, οἵτινες κατευθύνουσι τὴν Οὐκρανικὴν ζωὴν διὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀποτελεῖ τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῆς διευθύνσεως τῆς Αὐτοκεφάλου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς συγκλήσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

δ'. – Ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀποτελεῖται ἐκ πέντε ἀνωτέρων Ἐπισκόπων τῆς Οὐκρανίας α'. – Τοῦ Μητροπολίτου τοῦ Πινσκ καὶ τῆς Πολεσίας Ἀλεξάνδρου, β'. – τοῦ Μητροπολίτου τῆς Βολινίας καὶ Ζιτομίρ Ἀλεξίου, γ'. – τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Λούτσκ καὶ Κόβελ Μητροπολίτου Πολυκάργου, δ'. – τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Τσερνιχόβ καὶ Νιεζιλ Συμεών, καὶ ε'. – τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Τζιχιρίν Νικάνωρος.

Ὡς γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διορίζεται ὁ Ἐπίσκοπος Περσεσλάβ Μιστισλάβ, ὅστις θὰ ἀντικαθιστᾷ ὡσαύτως ἐν περιπτώσει ἀπουσίας τὰ ἀπόντα μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

ε'. – Ἡ Ἱερά Σύνοδος κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς θὰ μελετήσῃ ἅπαντα τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὴν συμφιλίωσιν, καθὼς καὶ τὴν διανομὴν τῶν ἐπαρχιῶν μετὰ τῶν Ἐπισκόπων, ὀφείλουσα νὰ διακανονίσῃ καὶ οἰανδήποτε ἄλλην μὴ προβλεφθεῖσαν περίπτωσιν ἀφορῶσαν τὴν συμφιλίωσιν.

ς'. – Ἡ πρώτη περίοδος τῶν συνοδικῶν ἐργασιῶν θὰ ἐγκαινισθῇ ὑπὸ ἀνωτέρου κατὰ πρεσβεῖα τῆς "χειροτονίας" Ἐπισκόπου, ὅστις θὰ ὀρίσῃ ἐπίσης καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὸν τρόπον τῶν συνεδριῶν.

ζ'. – Ἄπασαι αἱ κανονικοῦ χαρακτῆρος διαφοραὶ αἱ ἀφορῶσαι οἰανδήποτε διχογνωμίαν μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν ἐμελετήθησαν (ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ διεκανονίσθησαν προφανῶς, σημ. δ') ὑφ' ἡμῶν ἀπὸ δὲ τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν ὑφίστανται πλέον.

η'. – Ἀντίγραφον τῆς παρούσης πράξεως ὀφείλει νὰ ἀποσταλῇ ἀμέσως ὑπὸ τῶν Μητροπολιτῶν Ἀλεξίου καὶ Πολυκάργου πρὸς τοὺς διαφόρους Ἐπισκόπους τῆς Ἡνωμένης Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας μετὰ τῆς συστάσεως ὅπως κοινοποιηθῇ πρὸς ἀπάσας τὰς Οὐκρανικὰς Ἐκκλησίας ὅτι αἱ διχογνωμίαι ἅπασαι μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν δέον νὰ καταπαύσωσιν αὐτοστιγμεί. Μετὰ τὴν κοινοποίησιν τῆς παρούσης πράξεως θὰ τελεσθῶσι καθ' ἀπάσας τὰς ἐκκλησίας πανηγυρικαὶ λειτουργίαι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀμοιβαίας κατανοήσεως τῆς ἐνώσεως καὶ συμφιλίωσης».

ὑπογεγραμμένον ἐν τῇ Ἀγίᾳ Λαύρᾳ Ποζαζόφσκα, τῇ 8ῃ Ὀκτωβρίου 1942

(ὑπ.) Ἀλέξιος Μητροπολίτης Βολινίας καὶ Ζιτομίρ

Νικάνωρ Ἀρχιεπίσκοπος Τζιχιρίν

Μιστισλάβ Ἐπίσκοπος Περσεσλάβ

Αργότερον ὁμως ὁ Μητροπολίτης Ἀλέξιος ἠναγκάσθη νά προβῇ εἰς προκήρυξιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐδήλου ὅτι ἐθεώρει προσφορωτέραν τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐνώσεως εἰς τοὺς μετὰ τὸν πόλεμον χρόνους. Ὁ Ἐπίσκοπος Μισισλάβ συνελήφθη καὶ ἐξωρίσθη. Μετ' ὀλίγον ἤρχισεν ὑποχωρῶν ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἀκολουθούμενος ὑπὸ πλήθους Οὐκρανῶν πολιτῶν, ἱερέων καὶ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς «Αὐτοκεφάλου» ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Πολύκαρπον Ἐκκλησίας.²⁵²

Εἶναι ὁμως ἀληθές, ἐξ ἄλλου, ὅτι ἡ ρωσικὴ Ἐκκλησία, ἥδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους 1942, ἔσπευσε νά ἀποδοκιμάσῃ πάσας τὰς ἐνεργείας τοῦ Μητροπολίτου Πολυκάρπου Σικόρσκη, προβάσα μάλιστα διὰ τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 28.3.1942 καὶ ὑπ' ἀριθ. 12 ἀποφάσεως τοῦ Τοποτηρητοῦ τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου Μόσχας Σεργίου καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς αὐτῆς Συνόδου καὶ εἰς τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ μέ τὴν κατηγορίαν ὅτι:

α'. – Ὁ ἐπίσκοπος Βολίνης Πολύκαρπος Σικόρσκη μετὰ τὴν προσάρτησιν τῶν Δυτικῶν Ἐπαρχιῶν Οὐκρανίας καὶ Λευκορωσίας τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας, ὑπηρετήσας ὡς Ἀρχιερεὺς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας ἀπεκήρυξε τὸ Πολωνικὸν αὐτοκέφαλον, ἀνεγνώρισεν ὡς ἐκκλησιαστικὴ αὐτοῦ ἀρχὴν τὸ Πατριαρχεῖον Μόσχας θέλων νά ἀποφύγῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον καὶ τὴν ποινὴν λόγῳ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν πολωνικὴν αὐτοκέφαλον ἐκκλησίαν, ἐνήργησεν ἀνελικρινῶς καὶ ἐξηπάτησε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ.

β'. – Ἔθηκε τὴν ἀρχιερωσύνην αὐτοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πατριωτικοῦ συνδέσμου τῶν Οὐκρανῶν, πολιτικῆς Λέσχης, ἣτις ὠργανώθη ἐπὶ τοῦ γερμανοκρατουμένου ἐδάφους καὶ κύριος ὑπαίτιος τοῦ οὐκρανικοῦ αὐτοκεφάλου ἔξω τῆς Οὐκρανίας καὶ προσεπάθησε νά ἐγκαθιδρύσῃ τὴν ὀργάνωσιν ταύτην ἐν Οὐκρανίᾳ χωρὶς νά λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοὺς ἱερούς κανόνας καὶ τὰς διαθέσεις τῆς κανονικῆς Ἱεραρχίας.

γ'. – Συνειργάσθη σκανδαλωδῶς καὶ προδοτικῶς μέ τὰς φασιστικὰς ἀρχάς.

Περὶ τὸν ὁμως καὶ νά λεχθῇ ὅτι ἡ περί καθαιρέσεως τοῦ Μητροπολίτου Πολυκάρπου Σικόρσκη ὡς ἄνω πρᾶξις τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἐκκλησιαστικῶς καὶ κανονικῶς ἥκιστα δύναται νά θεωρηθῇ εὐσταθοῦσα, διότι:

1. – Ὁ Ἐπίσκοπος Βολίνης Πολύκαρπος ἦτο ἱεράρχης τῆς Ὁρθοδόξου Αὐτοκεφάλου Πολωνικῆς Ἐκκλησίας, χειροτονηθεὶς τῇ 10ῃ Μαΐου 1932 ὑπὸ

Δέον νά σημειωθῇ ὅτι εἶναι πολὺ δύσκολον νά διακριβωθῇ ἐάν ὁ Μητροπολίτης Ἀλέξιος ὑπέγραψε τὴν περί τῆς ἐνώσεως τῶν δύο μερίδων ὡς ἄνω πρᾶξιν ἐλευθέρως ἢ ἐξ ἀνάγκης καὶ κατόπιν ἀσκηθείσης πιέσεως. Τό αὐτό ἐπίσης δύναται νά λεχθῇ καὶ διὰ τὴν προκήρυξιν εἰς ἣν ὁ αὐτὸς Μητροπολίτης Ἀλέξιος προέβη ὀλίγον ἀργότερον καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἐδήλου ὅτι ἐθεώρει προσφορωτέραν τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐνώσεως μετὰ τὸν πόλεμον.

²⁵² Ἀρχιμ. Μεθοδίου Φούγια (νῦν Μητροπολίτου Πισιδίας, μνημ. ἔργον, σ. 33.

τοῦ Μητροπολίτου Βαρσοβίας Διονυσίου, δύο ἀρχιεπισκόπων καί δύο ἐπισκόπων ἐν Βαρσοβίᾳ, δέν ὑπῆρξε δέ ποτέ ἱεράρχης τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, πλὴν τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν τὰ ρωσικά στρατεύματα κατὰ τό ἔτος 1939, κατέλαβον τό ἀνατολικόν μέρος τοῦ Πολωνικοῦ κράτους.

2. – Αἱ ἐπαρχίαι τῆς Πολωνικῆς Ἐκκλησίας Βίλνο, Βολίνης, Γκρόδνο καί Πολεσίας, κατὰ τήν ὑπό τῶν σοβιετικῶν στρατευμάτων κατὰ τό 1939 κατάληψιν τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Πολωνικοῦ κράτους, ἀποσπασθεῖσαι ἀπό τῆς αὐτοκεφάλου πολωνικῆς ἐκκλησίας, δέν ἦτον δυνατόν νά συνεχίσωσι τήν μετά τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν ἀρχῆς κανονικὴν ἐπικοινωνίαν, ὥς ἐκ τούτου οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, βία καί δυναστεία παρέμειναν ὑπό τήν ἐκκλησιαστικὴν κυριαρχίαν τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ γερμανοσοβιετικοῦ πολέμου κατὰ τό ἔτος 1941. Ἐπομένως ἡ κατὰ τό διάστημα τῆς Ρωσικῆς κατοχῆς παρουσία καί παραμονή τῶν ἱεραρχῶν τῆς Πολωνικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν δέν δύναται νά θεωρηθῇ οὔτε ὡς ἀποκήρυξις τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Πολωνικῆς Ἐκκλησίας, οὔτε καί ἀναγνώρισις τῆς Πατριαρχικῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς καταναγκαστικὴ ἀνοχή τῆς καταστάσεως. Ἀπόδειξις τούτου τό γεγονός ὅτι ἅμα τῇ καταλήψει τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ὑπό τῶν Γερμανῶν ἐπανελήφθη ἡ κανονικὴ ἐπικοινωνία τοῦ Μητροπολίτου Βαρσοβίας μετά τῶν ἱεραρχῶν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων τῆς Ὁρθοδόξου Πολωνικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δέ αἱ ἀρχαί τῆς γερμανικῆς κατοχῆς ἀπηγόρευσαν ἀργότερον τήν ἐπικοινωνίαν τῶν Πολωνῶν μετά τοῦ οὐκρανικοῦ τμήματος τοῦ πολωνικοῦ κράτους, ὁ Μητροπολίτης Βαρσοβίας Διονύσιος πρὸς καλλιτέραν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ τμήματος τούτου ἀνέθηκε ταύτην εἰς τήν συνέλευσιν τῶν ἱεραρχῶν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ὑπό τήν προεδρείαν τοῦ ἔχοντος τὰ πρεσβεῖα χειροτονίας Ἀρχιεπισκόπου Πίνσκ καί Πολεσίας κατ' ἀρχὴν καί μετέπειτα Μητροπολίτου Ἀλεξάνδρου.

3. – Ὁ Μητροπολίτης Βαρσοβίας Διονύσιος περὶ τὰ τέλη τοῦ 1941 κατὰ παράκλησιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ὁρθοδόξου Οὐκρανικοῦ λαοῦ, διώρισεν ἐν τῇ ιδιότητι βοηθοῦ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί μετά ταῦτα Μητροπολίτου Ἀλεξάνδρου τόν Ἀρχιεπίσκοπον Λούτσκ Πολύκαρπον Σικόρσκη, ὡς διοικητὴν τῶν ἐνοριῶν τῶν τέως πολωνικῶν ἐπαρχιῶν μετά οὐκρανικοῦ πληθυσμοῦ. Δέν πρόκειται ἐπομένως περὶ αὐθαιρέτου καί πρᾶξικοπηματικῆς ἐνεργείας τοῦ Πολυκάρπου Σικόρσκη, ὡς ἰσχυρίζεται τό σχετικόν κατηγορητήριον τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ περὶ κανονικοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ, γενομένου ὑπό τοῦ Μητροπολίτου Βαρσοβίας. Ἐάν δέ τὰς ἐπαρχίας ταύτας τῆς αὐτοκεφάλου Πολωνικῆς Ἐκκλησίας ἡ συνέλευσις τῶν ἱεραρχῶν ὠνόμασεν –ἀντικανονικῶς καί αὐθαιρέτως βεβαίως– Οὐκρανικὴν αὐτοκέφαλον ἐκκλησίαν, ἡναγκάσθη νά πράξῃ τοῦτο:

α'. – διότι ἤθελε νά καταστήσῃ ἔκδηλον τήν ὑπό τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς, καί

β'. – διότι πολιτικῶς τό οὐκρανικόν τμήμα τοῦ πολωνικοῦ κράτους ὠνομάσθη Οὐκρανία καί δέν ἐπετρέπετο ἡ χρησιμοποίησις εἰς τήν περιφέρειαν ταύτην τοῦ τίτλου «Πολωνική Ἐκκλησία».

4. – Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Πολύκαρπος Σικόρσκη δέν αὐτετιτλοφορήθη Μητροπολίτης, ὡς ἰσχυρίζεται τό κατηγορητήριον τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά προήχθη εἰς Μητροπολίτην ὑπό τῆς κανονικῆς συνελεύσεως τῶν ἱεραρχῶν, τῇ ἐγκρίσει καί εὐλογίᾳ τοῦ προκαθημένου τῆς Πολωνικῆς Ἐκκλησίας Μητροπολίτου Βαρσοβίας Διονυσίου.

5. – Ὁ Πολύκαρπος Σικόρσκη ἠγήθη τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας ὅταν ἡ περιοχὴ τῆς Πολεσίας καί ἡ ἐπαρχία αὐτῆς μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἀλεξάνδρου προσηρτήθη ὑπό τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς εἰς τήν Λυεκορρωσίαν.

6. – Κατά τήν ἐν ἔτει 1944 ὑποχώρησιν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, οἱ ἀρχιερεῖς τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας ἀπεδήμησαν καί ἤλθον εἰς Βαρσοβίαν, ἔνθα ἔμεινον ἐπὶ τι χρονικόν διάστημα ὑπό τήν ἡγεσίαν τοῦ Πολυκάρπου Σικόρσκη καί συνεκρότησαν συνέλευσιν τῶν ἐπισκόπων κατ' ἀρχὴν ἐν Βαρσοβίᾳ καί εἶτα ἐν Κρινίτση, ὅθεν ἐτράπησαν εἰς τήν Δύσιν.

7. – Ὁ Μητροπολίτης Βαρσοβίας καί πάσης Πολωνίας Διονύσιος, γράφων πρὸς τόν πατριάρχην Ἀντιοχείας Ἀλέξανδρον, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 29.4.1947, δέν ἀναγνωρίζει ὑφισταμένην τήν καθαίρεσιν τοῦ Μητροπολίτου Πολυκάρπου Σικόρσκη.

8. – Ὁ αὐτός Μητροπολίτης Βαρσοβίας Διονύσιος, ἐν τῷ αὐτῷ πρὸς τόν Πατριάρχην Ἀντιοχείας Ἀλέξανδρον γράμματι αὐτοῦ, ἐν τῇ μερίμνῃ αὐτοῦ περὶ τῆς τύχης τῶν ἱεραρχικῶν στελεχῶν καί τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, διατυποῖ τήν γνώμην «ὅτι οἱ οὐκρανοὶ ἐπίσκοποι οἱ εὐρισκόμενοι σήμερον ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐκτός τῆς περιοχῆς τοῦ κρατικοῦ αὐτῶν ἐδάφους ὀφείλουσι νά τελῶσιν ὑπὸ τήν πνευματικὴν μέριμναν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκείνων ἀρχῶν, εἰς τὰς αὐτοκεφάλους περιοχὰς τῶν ὁποίων οὗτοι εὐρίσκονται. Οἱ εὐρισκόμενοι δέ ἐκτός τῶν ὁρίων τῶν νῦν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὀφείλουσι νά τελῶσιν ὑπὸ τήν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως»²⁵³.

²⁵³ Τό κείμενον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐν ἑλληνικῇ μεταφράσει, ζητηθέν, ἀπεστάλη ἡμῖν εὐγενῶς ὑπὸ τῆς Α. Μακαριότητος τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας κ. Ἡλίας, πρὸς ὃν καί ἐκφράζονται εὐλαβῶς θερμοτάται εὐχαριστίαι, ἔχει δέ ἐπὶ λέξει ὧδε:

«Ἀριθμ. Πρωτ. 156

Τῷ Ἀγιωτάτῳ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Γ'

Πατριάρχῃ Ἀντιοχείας καί πάσης Ἀνατολῆς

Ἀγιώτατε,

Απαντητικῶς εἰς τό ἀπό 21ης Ἰανουαρίου ἐ.ἔ. γράμμα τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος, ἔχω τήν τιμήν νά παράσχω τάς ἐξῆς πληροφορίας περί τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἥς ἡγεῖται ὁ Μητροπολίτης Πολύκαρπος. Ἡ γένεσις τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἀνάγεται εἰς τά τέλη τοῦ 1941ου ἔτους. Ἐγένετο αὕτη ὑπό τάς ἐξῆς συνθήκας.

Συνεπεία τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1939 τό ἀνατολικόν τμήμα τοῦ Πολωνικοῦ Κράτους κατελήφθη ὑπό τῶν στρατιῶν τῶν Σοβιέτ. Συνεπεία τούτου τέσσαρες Ἐπαρχίαι τῆς Πολωνικῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, αἱ Ἐπαρχίαι τῆς Βίλνο, Βολύνης, Γκρόδνο καί Πολεσίας, ἀπεσπάρσθησαν ἀπ' ἐμοῦ καί ἡ μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνία διεκόπη. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐξηκολούθει μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ Γερμανο-Σοβιετικοῦ πολέμου κατά τό 1941ον ἔτος.

Μετά τήν κατάληψιν ὑπό τῶν Γερμανικῶν στρατιῶν τῆς περιοχῆς τῶν διαληφθεισῶν Ἐπαρχιῶν, αἱ τούτων Ἐπίσκοποι ἀμέσως προσεπάθησαν νά ἐπικοινωνήσωσιν πρὸς ἡμᾶς, ὡς κυριάρχου αὐτῶν. Ἐν τούτοις τήν ἀποκατάστασιν ὁμαλῶν κανονικῶν σχέσεων ἐκώλυνον αἱ Γερμανικαὶ Ἀρχαί. Αἱ τελευταῖαι αὗται, λογιζόμεναι ὅτι αἱ εἰρημέναι Ἐπαρχίαι εἰσέρχονται εἰς τήν σύνθεσιν ἄλλου κράτους (Οὐκρανίας) ἀπηγόρευσαν εἰς ἡμᾶς πᾶσαν πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους αὐτῶν ἐπικοινωνίαν. Μὴ δυνάμενος προσωπικῶς νά ἐπικοινωνήσω πρὸς αὐτούς, ἀνέθεσα τήν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν εἰς τήν Συνέλευσιν τῶν Ἐπισκόπων τῶν Ἐπαρχιῶν τούτων, ὑπό τήν προεδρείαν τοῦ πρεσβυτέρου αὐτῶν, Ἀρχιεπισκόπου Πίνσκ καί Πολεσίας Ἀλεξάνδρου. Περί τά τέλη τοῦ 1941ου ἔτους, κατά παράκλησιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ οὐκρανικοῦ ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ, διώρισα, ἐν ιδιότητι βοηθοῦ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου (μετὰ ταῦτα Μητροπολίτου) Ἀλεξάνδρου, τόν Ἀρχιεπίσκοπον Λούτσκ Πολύκαρπον, ὡς διοικητὴν τῶν ἐνοριῶν τῶν τέως Πολωνικῶν Ἐπαρχιῶν μετὰ οὐκρανικοῦ πληθυσμοῦ. Λογιζομένη ἑαυτὴν τμήμα τῆς Πολωνικῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μὴ δυναμένη νά χρησιμοποιήσῃ τό ὄνομα τοῦτο, ἡ Ἐκκλησία αὕτη, διὰ νά καταστήσῃ ἑκδηλον τήν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἔλαβε τό ὄνομα τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Κατ' ἀρχὴν τήν σύνθεσιν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἀπετέλουν: αἱ τέως Πολωνικαὶ περιοχαί: Βολύνης καί Πολεσίας. Ἐφ' ὅσον ὁμως τά Γερμανικά στρατεύματα προωθοῦντο πρὸς ἀνατολάς, προσετίθεντο καί ἄλλαι οὐκρανικαὶ περιοχαί. Πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ ἐν ταῖς περιοχαῖς ταύταις, ἐχειροτονήθησαν σειρὰ ὅλη ἐπισκόπων, ἐμοῦ μὴ συμμετέχοντος. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Πολύκαρπος ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως τῶν Ἐπισκόπων τῆς Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας προήχθη εἰς τόν βοηθόν τοῦ Μητροπολίτου. Ὅταν ἡ περιοχή τῆς Πολεσίας καί ἡ Ἐπαρχία αὐτῆς μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἀλεξάνδρου προσηρηθήσαν ὑπὸ τῆς Πολιτικῆς Ἀρχῆς εἰς τήν Λευκορωσίαν, τότε ὁ Μητροπολίτης Πολύκαρπος αὐτοπροσώπως ἡγεῖτο τῆς Οὐκρανικῆς ταύτης Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει 1944, κατά τήν ὑποχώρησιν τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων πάντες οἱ Οὐκρανοὶ Ἐπίσκοποι ἀπεδήμησαν καί κατά τό ἔτος τοῦτο ἐπὶ τι χρονικόν διάστημα παρέμεινον ἐν Πολωνίᾳ, ἡγουμένου αὐτῶν τοῦ Μητροπολίτου Πολυκάρπου, κατ' ἀρχὴν ἐν Βαρσοβίᾳ καί ἀκολούθως ἐν Κρηνίτση, ὅθεν ἐτράπησαν πρὸς τήν Δύσιν. Κατά τόν χρόνον τῆς παραμονῆς ἐν Βαρσοβίᾳ, συνεκλήθη συνέλευσις τῶν εἰρημένων Ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ἄνευ τῆς ἐμῆς συμμετοχῆς. Οὐδεμίαν δογματικὴν καί κανονικὴν διαφορὰν ἔχει ἡ Ἐκκλησία αὕτη. Ἀπὸ ἐθνικῆς δέ ἀπόψεως ἔτεινε πρὸς τήν οὐκρανοποίησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί τῆς θείας λατρείας. Αἱ ἱεραὶ ἀκολουθίαι ἐτελοῦντο κυρίως εἰς γλῶσσαν οὐκρανικὴν.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδεμίαν σχέσιν μετὰ τῶν Οὐκρανῶν Ἐπισκόπων καί ἅμα οὐδεμίαν περὶ αὐτῶν πληροφορίαν ἔχω. Κατά τήν ἐμὴν γνώμην, οἱ Οὐκρανοὶ ἐπίσκοποι, οἱ εὐρισκόμενοι σήμερον ἐν τῷ ἑξωτερικῷ, ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Κρατικοῦ αὐτῶν ἐδάφους, ὀφείλουσι νά τελῶσι ὑπὸ τήν πνευματικὴν μέριμναν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐκείνων Ἀρχῶν, εἰς τάς αὐτοκεφάλους περιοχὰς τῶν ὁποίων οὗτοι εὐρίσκονται. Οἱ εὐρισκόμενοι δέ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῶν νῦν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὀφείλουσι νά τελῶσιν ὑπὸ τήν δικαιοδοσίαν καί τήν πνευματικὴν μέριμναν τοῦ Ἀγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Παρακαλῶ νά δεχθῆτε τὰς εὐκρινεῖς μου εὐχαριστίας διὰ τὰς ἀγαθὰς Ὑμῶν εὐχάς, τὰς ἐκφρασθείσας διὰ τοῦ γράμματος Ὑμῶν.

Ἐνῶ ὁμως τοιαύτη ὑπῆρξεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ κίνησις καί ἡ τεταραγμένη πορεία τοῦ οὐκρανικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος ἐν Εὐρώπῃ, ἡ θέσις καί ἡ ἐξέλιξις αὐτοῦ ἐν Ἀμερικῇ ὑπῆρξεν ἐξ ἴσου περιπετειώδης καί περιπεπλεγμένη, ἐμφανίζουσα τὴν ἀκόλουθον εἰκόνα:

Πρὸ τεσσαρακονταετίας περίπου, εὕρισκομένου ἐν Ἀμερικῇ τοῦ τότε Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Μητροπολίτου Κορινθίας Δαμασκηνοῦ, μεγάλη πληθὺς τῶν ἐν Ἀμερικῇ μεταναστῶν Οὐκρανῶν, συγκεκροτημένη εἰς 35 οὐνιτικὰς Κοινότητας, ἐξητήσατο νὰ γίνῃ δεκτὴ εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί ὑπαχθῇ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν καί προστασίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, συμπεριλαμβανομένη εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἱερᾶς αὐτοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἀρχιεπισκοπῆς, ὡς ἰδιαίτερον αὐτῆς τμήμα, ἀπολαῦον ἐσωτερικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Τοῦ αἰτήματος τούτου τῶν ἐν Ἀμερικῇ Οὐκρανῶν, γενομένου ὑπὸ τῆς Μητρὸς Μεγάλης Ἐκκλησίας εὐμενῶς ἀποδεκτοῦ, ἐγένοντο μεταξύ τῆς ἥς προῖστατο τότε ὁ ἀείμνηστος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς καί τοῦ Οὐκρανικοῦ Κονσιστορίου σχετικαὶ συνεννοήσεις καί ἐτηρήθησαν πᾶσαι αἱ ἐπιβαλλόμεναι κανονικαὶ διατυπώσεις, συντελεσθείσης δὲ τῆς εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν προσελεύσεως καί τῆς ὑπὸ τὴν ὑπάτην κανονικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπαγωγῆς τῶν οὐκρανικῶν κοινοτήτων, κατηρτίσθη, ἐγκριθεῖς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καί ἰδιαίτερος κανονισμὸς τῆς διοικήσεως αὐτῶν, προέκυψε δὲ μόνο δυσκολία περὶ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ καταλλήλου προσώπου, τὸ ὅποιον, συνωδὰ καί τῷ ἐγκριθέντι κανονισμῷ τῶν ὡς ἄνω Κοινοτήτων, ἐκλεγομένου καί χειροτονουμένου εἰς Ἐπίσκοπον ὑπὸ τὴν ιδιότητα βοηθοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς, θὰ ἀνελάμβανε τὴν ἐκκλησιαστικὴν μέριμναν καί τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν τῶν Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων. Καί κατ' ἀρχὴν μὲν ὑπεδείχθη ὡς ὑποψήφιος ὁ Δρ Ζούκ. Ἐπειδὴ ὁμως ἐναντίον τούτου διετυπώθησαν ὠρισμέναι κατηγορίαι, ἡ ὑποψηφιότης αὐτοῦ δὲν ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἀργότερον οὗτος ἐχειροτονήθη ὑπὸ τινος Σύρου Σωφρονίου, ἀγνώστου προελεύσεως καί τοῦ Χριστοφόρου Κοντογιωργοῦ. Ὁ Ζούκ διηύθυνε τὰς Οὐκρανικὰς Κοινότητας ἐπὶ τι διάστημα μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Εὐχομαι ἀμοιβαίως τῇ Ὑμετέρᾳ Ἀγιότητι ὑγείαν καί σωτηρίαν καί πᾶσαν ἐν παντί εὐδωσιν.

Τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος
ἀγαπῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφός
(†) Διονύσιος
Μητροπολίτης Βαρσοβίας καί πάσης Πολωνίας».

Οἱ Οὐκρανοί, παραμείναντες ὡς ἐκ τούτου ἄνευ ἀρχηγοῦ, ἐπανῆλθον δι' αἰτήσεως αὐτῶν εἰς τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν, ἐκζητούμενοι συγγνώμην, ἣτις καὶ παρεσχέθη εἰς αὐτούς.

Μὴ ἐξευρόντες ὁμῶς κατάλληλον πρόσωπον ἔσωθεν, ἐστράφησαν εἰς ζήτησιν τοιούτου ἔξωθεν, καὶ προελθόντες εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τοῦτο μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Πράγας Σαββατίου, ὑπέδειξαν ὡς ὑποψήφιον τὸν ἐν Πράγα τότε διαμένοντα Οὐκρανὸν ἱερομόναχον Θεόδωρον Μπογδάν Σπίλκα, ὅστις καὶ ἔφθασεν ἐν Φαναρίῳ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1936, μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Πράγας Σαββατίου διὰ τὴν κανονικὴν ἐκλογὴν καὶ χειροτονίαν. Ἡ ἐκ τοῦ ἐγγύς ὁμῶς μετὰ τοῦ ὑποψηφίου ἐπικοινωνία ἐγέννησε δισταγμούς, ὡς πρὸς τὴν ἄμεσον χειροτονίαν αὐτοῦ καὶ ἀνεβλήθη ἡ χειροτονία τοῦ ἱερομονάχου Μπογδάν Σπίλκα, κριθέντος ἀναγκαίου ὅπως μεταβῇ πρότερον εἰς Ἀμερικὴν, καὶ ἀναλαμβάνων ἐκκλησιαστικὴν τινα διακονίαν γνωρισθῇ ἐκ τοῦ ἐγγύς μετὰ τοῦ ἐκεῖ ὀρθοδόξου πληρώματος, μόνον δέ μετὰ τὴν μετάβασιν τοῦ εἰρημένου εἰς Ἀμερικὴν καὶ τὴν ληφθεῖσαν βεβαίωσιν τῆς τε Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τοῦ οὐκρανικοῦ Κονσιστορίου, ὅτι ὁ ἱερομόναχος Μπογδάν Σπίλκα, ἀναλαβὼν ἐκεῖ ὑπηρεσίαν ἀπεσπάσατο τὴν ἐκτίμησιν κλήρου καὶ λαοῦ, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου προῆλθε κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1937, εἰς ἐκλογὴν αὐτοῦ εἰς ἐπίσκοπον ἐπὶ τῷ τίτλῳ τῆς πάλαι ποτέ διαλαμψάσης ἐπισκοπῆς Εὐκαρπίας.

Χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου, ὡς Ἀρχιεπικόπου τότε Ἀμερικῆς, καὶ τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Ἀγίου Φραγκίσκου Καλλίστου, ὁ ἐπίσκοπος Εὐκαρπίας Μπογδάν ἀνέλαβεν ἔκτοτε τὴν ἀρχιερατικὴν μέριμναν τῶν οὐκρανικῶν Κοινοτήτων τῆς Ἀμερικῆς, ὡς βοηθὸς ἐπίσκοπος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, εἰδικῶς διὰ τὰς Κοινότητας ταύτας, ἐν στενῇ κανονικῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Κατ' ἀρχὴν οὗτος ἀνέπτυξεν ἀρκετὴν δραστηριότητα καὶ ἦτο ἀφωσιωμένος πρὸς τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἐπειδὴ δέ καὶ ὁ ἴδιος ἦτο ἄπορος καὶ αἱ κοινότητες πτωχαί, συχνάκις ἐζήτουν καὶ ἐλάμβανον οἰκονομικὰς ἐνισχύσεις παρὰ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς. Σύν τῷ χρόνῳ ὁμῶς ἤρχισε νὰ ἐμφανίζηται διάστασις εἰς τοὺς κόλπους τῶν Οὐκρανῶν. Ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ κατ' ἐπανάληψιν ἐπεχείρησε νὰ συμβιβάσῃ τοὺς διισταμένους, ἀλλ' εἰς μάτην, ὡς ἐκ τῆς ἐμμονῆς αὐτῶν εἰς τὰς ἀδιαλλάκτους αὐτῶν ἀπόψεις.

Τῆς τοιαύτης καταστάσεως τῶν Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων ἐξετασθείσης ἐν κοινῇ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Εὐκαρπίας Μπογδάν συσκέψει, ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ, τῇ 12ῃ Φεβρουαρίου 1948, ἐκρίθη ἀναγκαῖον ἵνα συγκληθῇ

Γενική Συνέλευσις τῶν Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων, ἣτις ὄντως συνεκλήθη μεταξύ τῆς 8ης καί τῆς 9ης Δεκεμβρίου τοῦ 1948 ἐν Ἀλλεντάουν τῆς Πενσυλβάνιας.

Ἀπό μέρους τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς παρέστησαν ἐν αὐτῇ ὁ τότε Πατριαρχικός Ἐπίτροπος ἐπίσκοπος Βοστώνης Ἀθηναγόρας καί ὁ Ἐπίσκοπος Νύσσης Γερμανός, ἀπέφυγεν ὅμως νά προσέλθῃ ὁ Ἐπίσκοπος Εὐκαρπίας Μπογδάν, οὕτω δε, ἀπόντος αὐτοῦ, εἰργάσθη καί ἔλαβεν ἀποφάσεις ἡ Συνέλευσις, παρουσία ἀντιπροσώπων 98 Οὐκρανικῶν ναῶν.

Ἡ Συνέλευσις, ἐγκρίνασα τά ὑπό τῆς ἐν Νέα Ὑόρκη συνελθούσης ἀπό 10-12 Δεκεμβρίου τοῦ 1948 Συνελεύσεως τῶν Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων ἐκλεγέντα μέλη τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, δικαιούμενα ὅπως, βάσει τῶν διατάξεων τοῦ καταστατικοῦ τῶν Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων ἵνα ἐπί πενταετίαν συνεχίσωσι τό ἔργον αὐτῶν, παρατείνωσι τήν ἑαυτῶν θητείαν μέχρι τοῦ 1951, ἐξήτασεν ἰδιαιτέρως τήν θέσιν τοῦ Ἐπισκόπου Εὐκαρπίας, ὁμοφώνως δέ κατέληξεν εἰς τήν ἀπόφασιν ὅπως παρακληθῇ ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπή καί δι' αὐτῆς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον νά διορίσῃ ὡς Ἐπίσκοπον τῶν Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων τόν ἐν Καναδᾷ διαμένοντα Οὐκρανόν ἱεράρχην Μιστισλάβ, τοῦ Ἐπισκόπου Εὐκαρπίας ἐφεξῆς παραμένοντος ὡς ἀπλοῦ βοηθητικοῦ στελέχους ἐν τῇ διοικήσει τῶν Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων. Σημειωτέον ὅτι περὶ τοῦ τοιούτου ἐκ τῶν προτέρων ἐρωτηθεὶς ὁ Μιστισλάβ, ἐδήλωσεν ὅτι συμφωνεῖ προσωπικῶς, καί ὅτι διοριζόμενος θά ὑπαγάγῃ ὑπὸ τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον καί τάς ὑπ' αὐτόν Οὐκρανικάς Κοινότητας ἐν Καναδᾷ.

Ἡ ληφθεῖσα ὡς ἄνω ἀπόφασις τῆς Οὐκρανικῆς Συνελεύσεως μὴ γενομένη δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Μπογδάν, ἐπετείνε τό μεταξύ αὐτοῦ καί τῶν Κοινοτήτων χάσμα. Διότι ὁ Ἐπίσκοπος Εὐκαρπίας Μπογδάν ἀποκηρύξας ὡς ἀντικανονικὴν τήν Συνέλευσιν τῆς 9ης Δεκεμβρίου 1948 καί τά πεπραγμένα αὐτῆς, δι' ἀποφάσεως αὐτοῦ ἀπὸ 20ῆς Ἰανουαρίου 1949 διέλυσε τό παλαιόν Ἐκκλησιαστικόν Συμβούλιον, διορίσας νέον τοιοῦτον ἐκ φίλα πρὸς αὐτόν διακειμένων προσώπων, συγκαλέσας δέ εἰς συνεδρίαν τό παρ' αὐτοῦ διορισθέν νέον Ἐκκλησιαστικόν Συμβούλιον, τῇ 8ῃ Φεβρουαρίου 1949, ἐξ ἀποφάσεως αὐτοῦ, ληφθείσης κατόπιν εἰσηγήσεως αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἔλαβεν ἐξουσιοδότησιν τοῦ Συμβουλίου ὅπως ἔλθῃ εἰς ἐπικοινωνίαν καί συνεργασίαν μετὰ τοῦ ἐν Καναδᾷ διαμένοντος Μητροπολίτου Ἰλαρίωνος, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ καί μετὰ Καρπαθορρώσου Ἐπισκόπου Ἀγαθονικείας Ὁρέστου, ιδρῶσιν «Ὁρθόδοξον Οὐκρανικὴν καί Καρπαθορρωσικὴν Ἐκκλησίαν Β. καί Ν. Ἀμερικῆς».

Ἡ συνάντησις τῶν Ἐπισκόπων Εὐκαρπίας καί Ἀγαθονικείας μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἰλαρίωνος, ἐπραγματοποιήθη τήν 17ην Φεβρουαρίου 1949,

κατέληξε δέ εἰς τήν ἀπόφασιν ὅπως συντόμως ἐνωθῶσιν εἰς μίαν «Μητροπολιν τῆς Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς καί Καρπαθορρωσικῆς Ἐκκλησίας Β. καί Ν. Ἀμερικῆς» ὑπό τήν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐκλέξαντος ὁμοφώνως ὡς Μητροπολίτην τῆς ἡνωμένης ταύτης Ἐκκλησίας τόν Μητροπολίτην Ἰλαρίωνα τῶν λοιπῶν ὀνομασθέντων, τοῦ μέν Μπογδάν, Οὐκρανοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς καί Καναδᾶ, τοῦ δέ Ὁρέστου, Καρπαθορρώσου Ἀρχιεπισκόπου Β. καί Ν. Ἀμερικῆς.

Εἶναι περίεργον ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Μπογδάν καί μετὰ τὰ ὡς ἄνω ἀντικανονικῶς καί ἀυθαιρέτως ἐνεργηθέντα δέν ἐδίστασε νά διακηρύξη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1949 καί δὴ ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς ὅτι «εἶναι πάντοτε εὐπειθὲς καί ἀφωσιωμένος εἰς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον καί ὅτι εἰς ὅλας τὰς ἐνεργείας καί ἐκδηλώσεις αὐτοῦ εἶχε πάντοτε ὡς καθοδηγόν τήν πείραν τῆς σοφίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου».

Καί ταῦτα μέν ὡς πρὸς τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἐπισκόπου Εὐκαρπίας Μπογδάν, ὁ ὁποῖος, μετὰ τήν περί διαλύσεως τοῦ παλαιοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τῶν κοινοτήτων ἀπόφασιν αὐτοῦ, βλέπων τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου μὴ συμμορφωθέντα, συνεχίζων προέβη εἰς τήν ἐπιβολήν εἰς αὐτὰ ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν.

Τὰ μέλη ὅμως τοῦ παλαιοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, στηριζόμενα εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Ὁλομελείας σχεδόν τῶν Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων, τὰς ληφθείσας ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ τότε Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου καί τῶν λοιπῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τῇ 8ῃ καί 9ῃ Δεκεμβρίου τοῦ 1948, ἐν Ἀλλεντάουν τῆς Πενσυλβανίας, καί θεωροῦντα ὡς ἀυθαιρέτους καί ἀντικανονικάς τὰς διαταγὰς τοῦ Ἐπισκόπου Εὐκαρπίας, ὡς ἀπάρνησιν δέ καί προδοσίαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τήν μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἰλαρίωνος συνεργασίαν καί τήν μετ' αὐτοῦ καί τοῦ Ἐπισκόπου Ἀγαθονικείας ἀντικανονικὴν σύστασιν «Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς καί Καρπαθορρωσικῆς Ἐκκλησίας Β. καί Ν. Ἀμερικῆς» ἔκριναν κανονικῶς ἐπιβεβλημένον νά συνεχίσουν τό ἔργον αὐτῶν ὡς νομίμου Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τῶν Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων, ἐξέλεξαν τῇ 6ῃ Μαρτίου 1949 ὡς ἀντιμινιστράτορα τῶν Κοινοτήτων τόν ἱερέα Ἀνδρέα Ἰβανέσου, συνεκρότησαν ἐπανειλημμένως Συνελεύσεις τῶν Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων ἐν Ἀλλεντάουν καί Βίλμιγκτον ἐκζητοῦντα διὰ τηλεγραφημάτων καί γραμμάτων τήν κανονικὴν συναντίληψιν καί μητρικὴν προστασίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἐπειδὴ ὅμως ὡς ἐκ τῆς μεσολαβησάσης χηρείας τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς καί τῆς ἐκλογῆς καί τῆς μεταβάσεως τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου ἀειμνήστου Μιχαήλ, δέν κατέστη δυνατόν νά παρασχεθῶσιν ὁδηγίαι εἰς τὰς κοινότητας καί νά κατευθυνθῇ προσηκόντως τό ὅλον θέμα, ὁ διαρρεύσας

ἀρκούντως μακρός χρόνος ἐξῆψε τὰ πάθη μεταξύ τοῦ Ἐπισκόπου Μπογδάν καί τῶν Κοινοτήτων, ἐδημιούργησε δικαστικάς προστριβάς καί ἔβλαψε σοβαρῶς τὰς Κοινότητες.

Καί ὁ μέν Ἐπίσκοπος Μπογδάν ἐξηκολούθει συνεχίζων τήν μετά τοῦ Μητροπολίτου Ἰλαρίωνος συνεργασίαν καί ἀποτελοῦν μέλος τῆς λεγομένης «Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς καί Καρπαθορρωσικῆς Ἐκκλησίας Β. καί Ν. Ἀμερικῆς», τιτλοφορούμενος ὡς Ἀρχιεπίσκοπος τῆς «Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας Ἀμερικῆς καί Καναδᾶ», αἱ δέ κατά τοῦ Ἐπισκόπου Εὐκαρπίας Μπογδάν κηρυχθεῖσαι Κοινότητες ἐξ ἄλλου, μετ' ἐπικύρωσιν ὑπό τῆς Συνελεύσεως ἐν Βίλμιγκτον, τῆς 6ης Ἰουνίου 1950, τῆς περὶ προσκλήσεως τοῦ Μιστισλάβ ἀποφάσεως τῆς 8-9 Δεκεμβρίου 1948 Συνελεύσεως ἐν Ἀλλεντάουν, ἐκάλεσαν τόν Μιστισλάβ, ὅστις καί ἔφθασεν εἰς Νέαν Ὑόρκην ἐκ Καναδᾶ τῇ 15ῃ Ἰουλίου 1950, ἀναλαβών ἔκτοτε καί τήν διαποίμανσιν τῶν δυσηρεστημένων πρὸς τόν Ἐπίσκοπον Μπογδάν Ὁρθοδόξων Κοινοτήτων. Σημειωτέον ὅτι ὁ Μιστισλάβ ἦλθεν ἐν τῷ μεταξύ εἰς συνεργασίαν μετά τῆς μερίδος τῆς τελοῦσης ὑπό τήν διοίκησιν τοῦ ἐκ τῆς λεγομένης ἐκκλησίας τῶν αὐτοχειροτονήτων Ἰωάννου Θεοδώροβιτς, ὃν καί ἀνεχειροτόνησεν εἰς Ἐπίσκοπον τῷ 1949, συνιερουργήσας μετά τοῦ Χριστοφόρου Κοντογιωργοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου, ὡς ἐξάρχου τότε τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρου τοῦ Β'²⁵⁴ ἐζήτησε, μή τυχόν ἐνθαρρύνσεως ἀπό μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπως ἡ ὑπ' αὐτόν καί τόν Ἰωάννην Θεοδώροβιτς «Ἡνωμένη Οὐκρανική Ἐκκλησία» ἀναγνωρισθῇ ὑπό τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας ὡς αὐτόνομος²⁵⁵.

Ὅμως ὁ Ἐπίσκοπος Εὐκαρπίας Μπογδάν πάλιν ἐξηκολούθει καί ἐφεξῆς ποιούμενος χρῆσιν ἀντικανονικῶς καί αὐθαιρέτως τοῦ τίτλου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, εἴτα δέ καί τοῦ Μητροπολίτου, προβαίνων καί εἰς ποικίλας ἄλλας ἀντικανονικάς ἐνεργείας, καί συντελῶν οὕτω εἰς τήν διαρροήν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ πρὸς ἄλλας δικαιοδοσίας. Ἡ κατάστασις αὕτη συνεχίσθη μέχρι τῆς 2ας Νοεμβρίου τοῦ 1965, ὅτε καί ἐπῆλθεν ἐν Καναδᾶ ὁ θάνατος αὐτοῦ.

Οὕτως ἔχει ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ ἐπισκόπησις τῆς προελεύσεως καί τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς ζωῆς τῶν ἐν Ἀμερικῇ ὑπό τήν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κοινοτήτων.

Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὰς Κοινότητας ὑπάρχουν ἐν Ἀμερικῇ, Καναδᾶ καί Αὐστραλίᾳ καί ἄλλαι Ὁρθόδοξοι Οὐκρανικαὶ Κοινότητες, κεχωρισμένως καί ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων δρῶσαι καί κατατετμημέναι εἰς διαφορούς καί εἰς ἀντίθεσιν, κατὰ τό πλεῖστον, πρὸς ἀλλήλας εὕρισκομένας

²⁵⁴ Bertolt Spuler, «Die Orthodoxen Kirchen», ἐν: *Internationale Kirchlich Zeitschrift* (1950), 13–14

²⁵⁵ Ἀρχιμανδρίτου Μεθοδίου Φούγια (νῦν Μητροπολίτου Πισιδίας), μνημ. ἔργον, σ. 37.

ἐκκλησιαστικὰς μερίδας, ὧν αἱ σημαντικώτεραι ἐμφανίζονται βάσει τῆς γενομένης ὡς ἄνω ἱστορικῆς ἐπισκοπήσεως καὶ τῶν ὑπαρχόντων λοιπῶν σχετικῶν στοιχείων ὑπὸ τὴν ἀκόλουθον διοικητικὴν διάρθρωσιν:

α'. – Αἱ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐπισκόπου Μπογδάν ἀπορφανισθεῖσαι καὶ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τελοῦσαι.

β'. – Αἱ κατὰ τὸ ἔτος 1948 ἐν Ἀλλεντάουν τῆς Πενσυλβανίας εἰς Γενικὴν Συνέλευσιν συνελθοῦσαι καὶ συνεπείᾳ τῆς ἀνοικείου πολιτείας τοῦ Ἐπισκόπου Μπογδάν, κληθέντος καὶ μὴ παραστάντος ἐν αὐτῇ, ἀπ' αὐτοῦ ἀποσπασθεῖσαι καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἐν Καναδᾷ Οὐκρανοῦ Ἱεράρχου Μιστισλάβ τεθεῖσαι Ὁρθόδοξοι Οὐκρανικαὶ Κοινότητες. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι, ὡς ἐλέχθη καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, αἱ ἀποσπασθεῖσαι ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου Μπογδάν ὡς ἄνω Κοινότητες ἐζήτησαν ὅπως παραμείνωσι καὶ ἐφ' ἐξῆς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, συμφωνήσαντος ἐν τούτῳ καὶ τοῦ Μιστισλάβ, ὅστις μάλιστα ἠθέλησε νὰ ὑπαγάγῃ καὶ τὰς ἑαυτοῦ Κοινότητας ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἐπειδὴ ὁμως εἰς τὸ αἶτημα αὐτῶν τοῦτο δὲν ἐδόθη τότε ἀπάντησις ὑπὸ τῆς Μητρός Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐκ λόγων διοικητικῆς προνοίας, ὡς ἐκ τῆς ἐπελθούσης συγχύσεως ἐν τοῖς πράγμασι τῆς διοικήσεως τῶν Ὁρθοδόξων Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων, ἡ μερίς αὕτη ἐξηκολούθησεν ἐφ' ἐξῆς τὴν ἀνεξάρτητον ὑπὸ τὸν Μιστισλάβ ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν.

γ'. – Ἡ μερίς τοῦ φερομένου ὡς Μητροπολίτου τῆς ἐν Καναδᾷ Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας Ἰλαρίωνος, μεθ' οὗ ὡς ἐλέχθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, συνειργάσθη –ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὰς ἀποσπασθείσας ἀπ' αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τὸν Μιστισλάβ τεθείσας Κοινότητας–, ὁ ἐπίσκοπος Εὐκαρπίας Μπογδάν.

Ἀμφότεροι προελθόντες, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Καρπαθορρώσου Ἐπισκόπου Ἀγαθονικεῖας Ὁρέστου, εἰς ἀνακήρυξιν τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου 1949 τῆς οὕτω λεγομένης «Ὁρθοδόξου Οὐκρανικῆς καὶ Καρπαθορρωσικῆς Ἐκκλησίας Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς» ἐξητήσαντο διὰ τηλεγραφημάτων καὶ γραμμάτων τὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κανονικὴν συναντίληψιν καὶ προστασίαν. Καὶ ἠγγνόησε μὲν ἡ Μητὴρ Μεγάλη Ἐκκλησία τότε, ἐκ λόγων διοικητικῆς προνοίας, τὰ ἀντικανονικῶς καὶ αὐθαιρέτως ἐνεργηθέντα, προήλθε δέ εἰς αὐστηρὰς παρατηρήσεις διὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Μπογδάν, δριμύως ἐπιτιμηθέντα ἐπὶ τῇ αὐθαιρέτῳ χρήσει τοῦ τίτλου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ ἀνακληθέντα εἰς τὴν τάξιν.

δ'. – Ἡ μερίς τοῦ ὡς Ἀρχιεπισκόπου τιτλοφορουμένου Παλλαδίου, ἀπαρτιζομένη κυρίως ἐκ τῶν ἐκ Γερμανίας μετὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον μεταναστευσάντων εἰς Ἀμερικὴν καὶ Καναδᾶν Οὐκρανῶν καὶ συγκεκροτημένη εἰς 10 μικρὰς Κοινότητας. Ἡ μερίς αὕτη ἐμφανίζεται καὶ ζητεῖ

ὅπως ἀναγνωρισθῇ ὡς συνέχεια τῆς ἐν Πολωνία ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Μητροπολίτην Διονύσιον Ὁρθοδόξου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας κατακτήσασα καὶ αὕτη ἱκανὸν ἔδαφος εἰς βάρος τῶν ὑπὸ τὸν Ἐπίσκοπον Μπογδάν Κοινοτήτων. Μετά τοῦ Παλλαδίου, ἐμφανίζεται συνεργαζόμενος καὶ ὁ ἐπίσης φέρων τὸν τίτλον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰγόρ, εἷς ἐκ τῶν ὑπογραψάντων τὴν γνωστὴν πρὸς τοὺς Πατριάρχας καὶ τοὺς λοιποὺς ἀρχηγούς τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν Ἐπισκόπων τῆς ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Πολύκαρπον Σικόρσκη λεγομένης Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας ἐν Βυττεμβέργῃ τῆς Γερμανίας, συνελθόντων κατὰ Μάρτιον τοῦ 1946. Ὁ Παλλάδιος εὐθύς ἅμα τῇ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἀφίξει αὐτοῦ, κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1951, ἐλθὼν κατὰ σύστασιν τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Μιχαήλ, εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου Εὐκαρπίας Μπογδάν, μεθ' οὗ καὶ συνεπescόπευσεν ἐπὶ δύο ἔτη, ἀνεξαρτητοποιηθεὶς ἀργότερον συνεκρότησε τὴν οὕτω καλουμένην «Οὐκρανικὴν Ὁρθόδοξον Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν ἐν Ἀμερικῇ»²⁵⁶.

Παρεκτός τῶν τεσσάρων ὡς ἄνω ἀξιολόγων μερίδων, ἐμφανίζονται καὶ τινες ἄλλοι ἱεράρχαι, ὡς ὁ ἐν Σικάγῳ διαμένων Γρηγόριος, αὐτοτιτλοφορούμενος ὡς ἀρχηγός τῆς ἐν ἐξορίᾳ Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἄνευ ὅμως ποιμνίου, καὶ ὁ ἐν Μπρούκλαϊν Βασίλειος, αὐτοτιτλοφορούμενος καὶ αὐτός ἀρχηγός τῆς Μπελορρωσικῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῆς ὡς ἄνω ἱστορικῆς ἐπισκοπήσεως τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ὁρθοδόξων Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων, ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτῶν μερίδας, ἡ κατάστασις αὐτῶν εἶναι περιπεπλεγμένη καὶ ἀρκούντως συγκεχυμένη, οὐδεμία δὲ ἐνεφανίζετο μετὰ αὐτῶν, τοῦλάχιστον μέχρι ἐσχάτων, διάθεσις πρὸς συνεργασίαν, ὡς ἐκ τῶν προσωπικῶν φιλοδοξιῶν καὶ ἄλλων ἰδιαιτέρων ἐλατηρίων τῶν ἐπὶ κεφαλῇ αὐτῶν εὕρισκομένων προσώπων. Καί τινες μὲν ἐξ αὐτῶν ἐμφανίζονται ἐμφορούμενοι ὑπὸ εἰλικρινοῦς διαθέσεως ὅπως διατελῶσιν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἄλλαι δὲ πάλιν ἐπιθυμοῦν μὲν καὶ αὗται τὴν ὑπ' αὐτοῦ προστασίαν καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ συνεργασίαν, ἐκ ποικίλων ὅμως κινούμεναι ἐλατηρίων ζητοῦν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν.

Ἐνώπιον τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ εἰς τὰς κατὰ καιροὺς γενομένας πρὸς αὐτόν διαφόρους προσφυγὰς ἀπὸ μέρους καὶ τῶν ἐκτός τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ εὕρισκομένων ὡς ἄνω μερίδων, ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος, καίπερ κεκτημένος κανονικὰ δικαιώματα δικαιοδοσίας ἐπὶ τῶν ἐν διασπορᾷ Ὁρθοδόξων Κοινοτήτων, ἐξ ἀγάπης ὅμως καὶ ἐκ λόγων μερίμνης ὑπὲρ τοῦ γενι-

²⁵⁶ Ἐκθεσις Κανονικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς. Βλ. *Κώδικα Πρακτικῶν Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου* ἔτους 1966, σ. 292, 2.

κωτέρου τῆς Ἐκκλησίας καλοῦ, ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς νά προβῇ εἰς οἰανδήποτε ἐνέργειαν δυναμένην νά θίξῃ τό καθεστῶς καί τήν φιλοτιμίαν αὐτῶν καί ὅτε ἀκόμη, ὡς ἐκ τῶν μεταξύ αὐτῶν ἀνταγωνιστῶν προστριβῶν καί διενέξεων, ἐπῆρχετο περί τήν ἐκκλησιαστικήν αὐτῶν ζωήν σύγχυσις τῆς κανονικῆς τάξεως περιοριζόμενος πάντοτε εἰς γενικάς μόνον συστάσεις καί προτροπάς πρὸς συμφιλίωσιν, ὁμόνοιαν, συνεργασίαν, ἐνιαίαν διοίκησιν, τερματισμόν τῆς κανονικῆς ἀνωμαλίας καί ἐπάνοδον εἰς τήν κανονικὴν τάξιν.

Καί εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι αἱ ἐκάστοτε συστάσεις καί προτροπαί τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας πρὸς τήν εἰρήνην καί τήν ἐνότητα δέν ἀπέφεραν πάντοτε τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα. Εἶναι ὅμως ἐπίσης ἐξ ἴσου ἀναμφισβήτητον ὅτι αἱ στοργικαὶ αὐτῆς προσπάθειαι δέν ἔμειναν καί ὅλως ἄκαρποι καί ἀνωφελεῖς. Διὰ τῶν συστάσεων καί τοῦ κύρους αὐτῆς ἡ Μητὴρ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἐνεργοῦσα πάντοτε ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς κανονικῆς τάξεως καί τῆς ἀγάπης καί τῆς εἰρήνης καί τῆς ἐνότητος, καί ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀπολύτως μητρικῶς φερομένη, συνεκράτησε, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, τὰ πράγματα ἀπὸ περαιτέρω ἐπιδεινώσεως καί δέν ἀφῆκε νά στραφοῦν πρὸς ἄλλας, ἐκτὸς τῆς κοίτης τῆς Ὁρθοδοξίας, κατευθύνσεις.

Κατόπιν ὅμως τῆς ἐπανειλημμένως καί ἐπιμόνως ἐκφρασθείσης ἐπιθυμίας τῆς ὑπὸ τὸν Μιστισλάβ Σκρίπνικ μερίδος περί ὑπαγωγῆς τῶν ὑπ' αὐτόν Ὁρθοδόξων Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων, διὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Β. καί Ν. Ἀμερικῆς, ὑπὸ τήν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, πρόδηλον ὅτι τό ζήτημα ἐτίθετο πλέον, ἀφ' ἑαυτοῦ, κατὰ τρόπον οὐχὶ ἀόριστον καί συγκεχυμένον καί μακρὰν τῆς κανονικῆς τάξεως, ὡς ἐγένετο κατὰ τό παρελθόν, ἀλλὰ σαφῇ καί συγκεκριμένον καί δὴ ὑπὸ μορφὴν κανονικῆς κατὰ πάντα πρὸς αὐτόν προσφυγῆς καί ἐκκλήσεως, οὕτως ὥστε οὐδεμία πλέον νά ἐγχωρῇ ἢ καί νά ἐπιτρέπηται μέλλησις ἐκ μέρους τῆς Μητρὸς Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς ἀποδοχὴν τοῦ ὑποβληθέντος αὐτῇ αἰτήματος.

Διὰ τοῦτο καί ἡ Ἁγία καί Ἱερὰ Σύνοδος, ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 30ῆς Μαΐου 1972, λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν καί μετὰ προσοχῆς ἐξετάσασα ὅσα ὁ Μιστισλάβ Σκρίπνικ ὑπέβαλε πρὸς τήν Μητέρα Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ὅσα ἐπ' αὐτῶν εὐμενῶς εἰσηγήσατο ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Β. καί Ν. Ἀμερικῆς Ἰάκωβος, καί ὅσα τέλος ἐγνωμάτευσεν ἢ μελετήσασα τό ὅλον θέμα Κανονικὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ, ἀπεφάσισεν ὅπως γένηται δεκτόν ἀπὸ μέρους τῆς Μητρὸς Μεγάλης Ἐκκλησίας τό ὑποβληθέν αὐτῇ διὰ τοῦ Μιστισλάβ αἶτημα τῶν Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων περί ὑπαγωγῆς αὐτῶν ὑπὸ τήν ἀνωτάτην προστασίαν καί κανονικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὁρίσασα ὅπως:

α'. – Αἱ ἐν διασπορᾷ καί ὑπὸ τήν ἐξάρτησιν τοῦ Μιστισλάβ τελοῦσαι Ὁρθόδοξοι Οὐκρανικαὶ Κοινότητες, τηροῦσαι ἀμετάβλητον καί ἀπαραμει-

ωτον τήν ἄχρι τοῦδε ἐσωτερικήν αὐτῶν αὐτονομίαν, ὡς ἐνιαίας ἐκκλησιαστικῆς ὁργανώσεως καί ἐλευθέρως τά κατ' αὐτάς διέπουνσαι, ἐνσωματωθῶσιν ἐφεξῆς εἰς τὰς Μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὑπ' αὐτοῦ ἀμέσως ἐξαρθώμεναι καί προστατευόμεναι καί διοικούμεναι κατὰ τὰ ἄχρι τοῦδε, ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὰς νομοθεσίας τῶν ἐν αἷς εὐρίσκονται χωρῶν, ἰσχύοντα Καταστατικά αὐτῶν.

β'. – Διατελῶσι καί ἐφεξῆς ὑπὸ τήν ἀνωτέραν ποιμαντορικήν μέριμναν καί διοίκησιν ἱεράρχου, φέροντος τόν τίτλον τοῦ Μητροπολίτου, συνάπτονται δέ κανονικῶς πρὸς τόν πάνσεπτον Οἰκουμενικόν Θρόνον διὰ τοῦ ἐκάστοτε Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς, ὡς ἐξάρχου αὐτοῦ.

γ'. – Ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις καί τελεταῖς μνημονεύωσιν ὁ μὲν Μητροπολίτης τοῦ ὀνόματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, οἱ δέ ἐν τοῖς διαφοροῖς χώραις βοηθοὶ ἐπίσκοποι καί λοιποὶ κληρικοὶ τῶν Ὁρθοδόξων Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων, κατὰ πρῶτον μὲν τοῦ ὀνόματος τοῦ κατὰ τόπους Ἱεράρχου τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί εἶτα τοῦ ὀνόματος τοῦ Μητροπολίτου ἢ τοῦ οἰκείου βοηθοῦ ἐπισκόπου.

δ'. – Ἡ ἀνάδειξις τῶν ὑποψηφίων διὰ τὸ Μητροπολιτικὸν ἀξίωμα καί τὰς θέσεις τῶν βοηθῶν ἐπισκόπων συντελεῖται ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων, ὡς καί πρότερον, κληρικολαϊκῶν Συνελεύσεων, ἡ δέ τέλεσις τῶν κανονικῶν ψήφων διενεργῆται ὑπὸ τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

ε'. – Τὸ διὰ τὰς θρησκευτικὰς καί λειτουργικὰς αὐτῶν ἀνάγκας ἀπαιτούμενον Ἅγιον Μύρον ζητῆται καί λαμβάνηται παρὰ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς.

στ'. – Ἡ μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κοινωνία ἐπιμαρτυρεῖται καί διὰ πανηγυρικῆς λειτουργίας, κατὰ τήν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ὁρθοδόξῳ Καθεδρικῷ Ναῷ τῆς Νέας Ὑόρκης, συλλειτουργούντων τοῦ ἐκάστοτε Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς, ὡς Ἐξάρχου αὐτοῦ, μετὰ τοῦ Μητροπολίτου τῶν Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων.

Εἰς τήν τοιαύτην αὐτῆς ἐνέργειαν ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μήτηρ Μεγάλη Ἐκκλησία προῆλθεν ὥς τε τεταγμένη Πρωτόθρονος, ἔχουσα τήν γενικωτέραν κανονικὴν μέριμναν πασῶν τῶν ἐμπεριστάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὥς τε Μήτηρ γεννήσασα τόν εὐσεβῆ Οὐκρανικόν λαόν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καί ἐπὶ αἰῶνας χειραγωγήσασα αὐτόν ἐν τῇ πίστει, καί ὡς κανονικὴ κεκτημένη δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς ἐκτός τῶν ὁρίων τῶν Ὁρθοδόξων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς.

Οὕτε, λοιπόν, ἔλλειψις καλῶν πληροφοριῶν, οὕτε σκέψεις καὶ ἐπιδιώξεις ἀλλότριοι τοῦ ὀρθοδόξου πνεύματος καί τῆς κανονικῆς τάξεως, ἥτο

ποτε δυνατόν νά ἐπηρεάσουν τήν ἐν προκειμένῳ ἐνέργειαν τῆς Μητρὸς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ὅτι ἐν τῇ περιστάσει καί περιπτώσει ταύτῃ ὑπ' αὐτῆς ἀπεφασίσθη καί ἐνηργήθη, οὐδέν ἄλλο ἦτο ἢ ἐκπλήρωσις ἐπιβεβλημένου αὐτῇ κανονικοῦ καί ἠθικοῦ καθήκοντος, ἀπέβλεπε δέ πρὸς τῇ ὀφειλετικῇ μητρικῇ προστασίᾳ καί ὑποστηρίξει τῶν εἰς δυσχερῇ, περισταμένων θέσιν Ὁρθοδόξων Οὐκρανικῶν Κοινοτήτων, οὐχ ἦττον καί εἰς τήν ἀποκατάστασιν τῆς κανονικῆς τάξεως καί ἁρμονίας ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει καί τοῦ τμήματος τούτου τῆς καθόλου Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς.

Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τό προέχον σήμερον διὰ τήν Ὁρθόδοξον ἡμῶν Ἐκκλησίαν εἶναι ὄχι μόνον ἡ διατήρησις, ἀλλά καί ἡ περαιτέρω προαγωγή τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς εἰρήνης καί ἐνότητος, ἀπαραιτήτου διὰ τε τήν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ζωὴν καί διὰ τήν γενικωτέραν διαχριστιανικὴν αὐτῆς ἀποστολὴν πάντοτε μὲν, ἰδίᾳ ὅμως σήμερον ὅτε προπαρασκευάζεται ἡ σύγκλησις τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης αὐτῆς Συνόδου, καί εἰς τοῦτο δέον ἀσφαλῶς νά ἀποβλέπουν καί νά συντελοῦν αἱ σκέψεις καί αἱ προσπάθειαι πάντων.

Βασικὴ ὅμως προϋπόθεσις καί κύριος ρυθμιστὴς καί χρυσοῦς κανὼν τῆς ἐνότητος εἶναι μόνον ὁ ἀπόλυτος σεβασμὸς πρὸς τήν κανονικὴν τάξιν, καί οὐχί θεωρίαι, τάσεις καί ἐνέργειαι αἱ ὁποῖαι εὐνοοῦν καί ἐπιμένουν τὰ τῆς Ὁρθοδοξίας πράγματα νά ρυθμίζονται κατὰ τήν ἀρχὴν καί ἰσχύν τοῦ ἐθνικοῦ ἢ φυλετικοῦ ἢ ἄλλων ἀναλόγων κριτηρίων, τὰ ὁποῖα προβαλλόμενα καί ὑποστηριζόμενα ὑπὸ τήν πλέον ἀκραίαν αὐτῶν ἔννοιαν καί μορφὴν, ἀποτελοῦν ἀκριβῶς τὸν μεγαλύτερον κίνδυνον καί ἐχθρόν κατὰ τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἣν καί ἐμφανίζουν διαφοροποιουμένην καί μεριζομένην εἰς ποικίλων ἀποχρώσεων δικαιοδοσίας καί ὑπαγωγάς, αἵτινες ἥκιστα κολακεύουν τήν Ὁρθοδοξίαν ἐν τῷ θέματι τῆς Διασπορᾶς καί ἐπομένως τῆς προβολῆς τῆς ἐνότητος αὐτῆς.

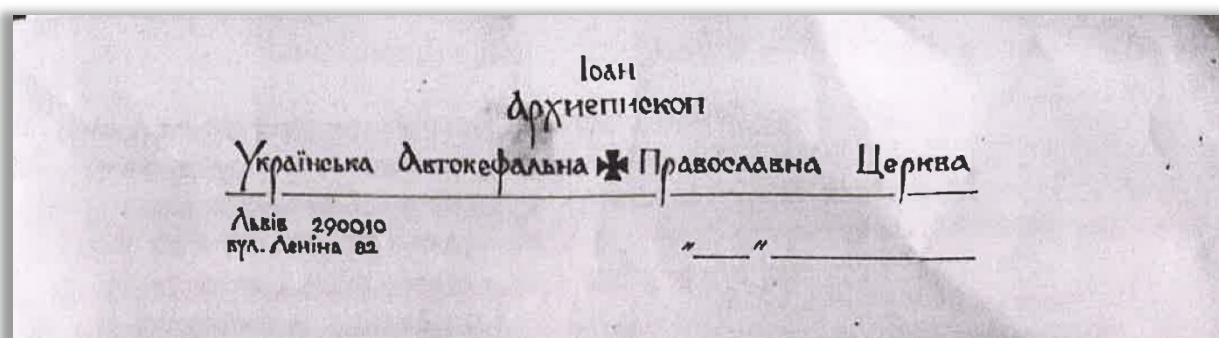
Ὑπάρχει μία καθεστηκυῖα τάξις πραγμάτων, ἡ ὁποία δέν ἀνέχεται φυλετικούς καί ἐθνικούς ἀκροβολισμούς, θεωρίας καί ἀντιλήψεις καί ἐπιδιώξεις μὴ στηριζομένας ἐπὶ τοῦ κριτηρίου τῆς Ἱστορίας, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, τῶν κανόνων καί τῆς δεδοκιμασμένης ἐμπειρίας, ὅπερ ἐπέβαλε καί καθιέρωσε σειρὰν καί τάξιν τιμῆς καί πρωτοπορείας, ἀλλὰ καί συνδρομῆς καί συνεργασίας περὶ τήν ἱστορικὴν πρώτην κατὰ Ἀνατολὰς Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τήν Μητέρα Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ὡς περὶ ἔδραν πρεσβυγενῆ καί πρωτόθρονον, μετουσιοῦσαν πρὸς τὰ ἔξω τό νόημα τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ 28ος κανὼν ἀποτελεῖ ἐν προκειμένῳ τὸν χρυσοῦν γνώμονα ἐν τῇ διαρθρώσει καί διευθετήσει τῶν ὀρθοδόξων πραγμάτων. Ὁρθῶς ἐρμηνευόμενος καί ἐν προοπτικῇ ἱστορικῇ ὅσον καί ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλομένη ἐφαρμοζόμενος –ἴσως ἐν συνδυασμῷ καί μετ' ἀναλογιῶν τινων

ἀρχῶν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἢ τοῦ καλῶς νοουμένου καὶ ἐν μέτρῳ ἐφαρμο-
ζομένου ἐθνισμοῦ καὶ ἄλλων ψυχολογικῶν παραγόντων, ὑπὸ τὴν ὑπεύθυ-
νον πάντοτε κρίσιν καὶ χρῆσιν τούτων ὑπὸ τῆς μόνης δικαιουμένης εἰς ταύ-
την Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας– δίδει τὴν μόνην δυνατὴν λύσιν
καὶ διέξοδον εἰς τὰ ἀδιέξοδα τῆς Διασπορᾶς²⁵⁷.

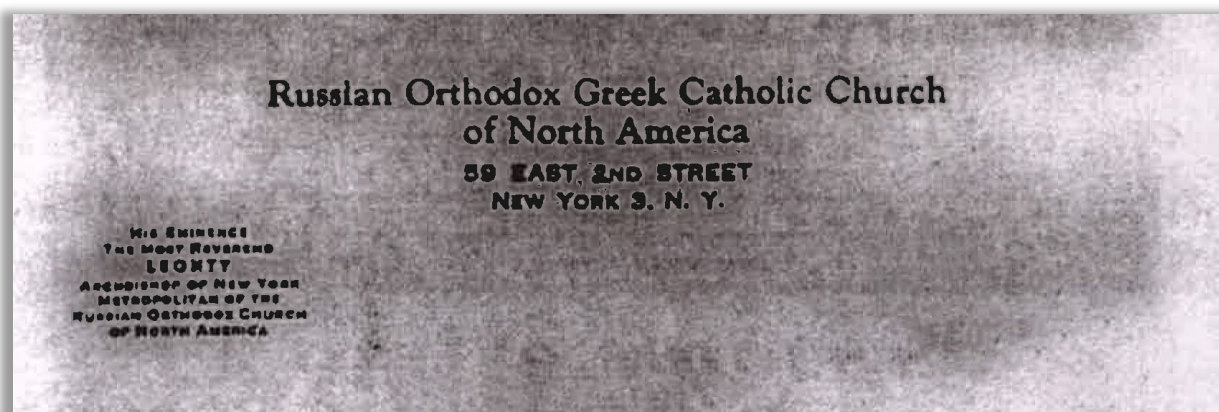
²⁵⁷ Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, Μητροπολίτου Μύρων, (νῦν Μητροπολίτου Ἐφέσου), «Σημεῖα ἐνοῦντα καὶ διαφοροποιοῦντα τὴν μίαν Ὁρθοδοξίαν ἡμῶν», ἐν: Πανηγυρικός Τόμος ἐορτασμοῦ τῆς ἑξακοσιοστῆς ἐπετείου τοῦ θανάτου τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, σ.σ. 197–198.

Κείμενο 15.

Περί τῆς ὀνομασίας
τῆς Οὐκρανικῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας.

Από ἐπιστολόχαρτο τοῦ Ἰωάννου Μποντναρτσούκ

Από ἐπιστολόχαρτο τοῦ Λεοντίου, Ἀρχιεπισκόπου ἐν Νέα Ὑόρκη τῆς Ρωσικῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας Βορείου Ἀμερικῆς

Κείμενο 16.

Ἡλιουπόλεως καί Θείρων Γενναδίου,
Ὁ ἀριθμός τῶν ἐπισκόπων
χειροτονούντων ἐπίσκοπον.

+ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΟΥΝΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ

Ἐν τῷ 43ῳ τῆς «Ὁρθοδοξίας» [σελ 291-297] εἶχον δημοσιεύσῃ μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ ὑπὸ πλειόνων τοῦ ἑνὸς Ἐπισκόπων χειροτονία Ἐπισκόπου». Ἐν τῷ περιοδικῷ Κερκύρας «Ἅγιος Σπυρίδων» ἀριθμ. 57 σελ. 110 ἀνέγνων ἀπάντησιν εἰς τὴν ὡς ἄνω μελέτην μου περιελθοῦσαν εἰς χεῖράς μου πολὺ ἀργά.

Τὴν ἀπάντησιν ἔγραψεν ἐν μιᾷ σελίδι ὁ φιλόπονος ἐν Χριστῷ ἀδελφός Σεβ. Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων κ. Ἰεζεκιήλ καταλήξας ἄνευ προσαγωγῆς ἐπιχειρημάτων ἐκ πηγῶν ἢ βοηθημάτων ἢ ἐκ τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα: «Ὁ δὲ συγγραφεὺς [δηλ. ὁ γράφων τὴν παροῦσαν ἀνταπάντησιν] ἐν εἰρηνικοῖς χρόνοις, μὴ χρώμενος φιλανθρωπίας [ἴσως θὰ εἶναι τυπογραφικὸν λάθος ἀντὶ χρώμενος φιλανθρωπία] δέχεται ὡς ἔγκυρον χειροτονίαν Ἐπισκόπου χειροτονηθέντος ὑπὸ ἑνὸς Ἐπισκόπου μὴ διαβλέπον δογματικὸν ἐμπόδιον, παρατρέχων τὸ κανονικόν. Νομίζομεν ὅμως, ἐξακολουθεῖ, ὅτι καὶ ὁ γάμος μετὰ τὴν χειροτονίαν δὲν προσκρούει δογματικῶς· καθαιρεῖται ὁ τολμήσας καὶ τόσα ἄλλα παραπτώματα τὴν αὐτὴν ἔχοντα κανονικῶς ἐκδοχὴν.

Ἡ ἀνταπάντησις ἢ ἐνταῦθα γινομένη δὲν ἀποβλέπει παρὰ εἰς τὰ πράγματα, εἰς τὴν πραγματικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν. Ἄν δὲ ἐν ἀρχῇ ταύτης ἀναιρεῖται ἢ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ διαγνωσθεῖσα δῆθεν ἀντίφασις ἐν τῇ κριθείσῃ μελέτῃ, τοῦτο γίνεται οὐχὶ ἐπὶ παραβάσει τῆς τεθείσης ἀρχῆς [τῆς ἀντικειμενικῆς ἐξετάσεως] ἀλλὰ πρὸς διαφώτισιν πάλιν πραγμάτων καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου, ὅτι διατριβαί ὡς ἢ διαλαμβάνουσα τὸ περὶ χειροτονίας Ἐπισκόπου ζήτημα, ἀναγινωσκόμεναι ὡς αἱ ἐφημερίδες δημιουργοῦσιν, ὡς εἶναι ἐπόμενον, ἀβλεψίας τοῦ ἀναγνώστου, τὰς ὁποίας οὗτος ἀποδίδει εἰς τὸν γράφοντα ὡς λάθη.

Ἐναρχόμενος [ὁ συγγραφεὺς], γράφει ὁ ἀδελφός, μνημονεύει τοῦ Α' Αποστολικοῦ Κανόνος, «Ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθω ὑπὸ Ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν»· ὡς καὶ τοῦ Ἀπ. Διαταγῶν «Ἐπίσκοπον δὲ προτάσσομεν χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τριῶν Ἐπισκόπων ἢ ἑλαττον ὑπὸ δύο, μὴ ἐξεῖναι δὲ ὑπὸ ἑνός».

Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς, ἐνῶ παρατηρεῖ ἀνομοιότητα μεταξύ «δύο ἢ τρεῖς» τοῦ Κανόνος καὶ τρεῖς ἢ ἑλαττον δύο τῶν Διαταγῶν, ἐν τούτοις ρητῶς εἶτα ἀποφαίνεται «ἡμεῖς ἀποδίδομεν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν».

Ἀλλὰ νομίζομεν [γράφει ὁ ἀδελφός], ὅτι δέον ἐνταῦθα νὰ γίνῃ ἀποσάφησις ἐφ' ὅσον ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν εἰς τε τὸν Αποστ. Κανόνα καὶ τὴν Αποστ. Διατάγην, ποῖος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει διαβλέπει ἀνομοιότητα μετὰξὺ τούτων, καὶ δὲν ἀποδίδει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, διαφωνῶν μέ τὸν συγγραφέα; Διότι ὑπάρχει ἀναμφιβόλως ἀντίφασις, ἐξ ἑνός ὁ συγγραφεὺς ἀναγράφει «ἡμεῖς ἀποδίδομεν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν», ἐξ ἑτέρου δὲ ἀναγράφει «ἐνυπάρχει μετὰ τοῦ

Κανόνος δύο ἢ τριῶν σημασία πολύ διάφορος ἐκείνης ἣν ἔχει ἡ ἔκφρασις τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν». Καί ἐξακολουθεῖ [ὁ ἀδελφός] ἀνταγωνιζόμενος πρὸς ἕνα φανταστικόν συγγραφέα.

Ἰδού ποίας ἐκφράσεις παρηρμήνευσε πάντως ἐξ ἀβλεψίας ὁ ἐν Χριστῷ ἀδελφός. Ἐν πρώτοις [σημειοῦται ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος μελέτῃ τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ *Ὁρθοδοξίᾳ*] παρατηρητέον ὅτι ἡ φράσις «δύο ἢ τρεῖς» δέν εἶναι ἡ αὐτὴ καθ' ὅλα πρὸς τὴν ἔκφρασιν «τρεῖς ἢ ἑλαττον δύο». Ἡ μὲν φράσις τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν σημαίνει ὅτι ἡ χειροτονία Ἐπισκόπου τελεῖται ὑπὸ τριῶν Ἐπισκόπων ἢ τοῦλάχιστον δύο δηλ. ὡς λέγομεν ἡμεῖς σήμερον «ἐν ἀνάγκῃ ὑπὸ δύο»· τό ὑπὸ δύο ἢ τριῶν τοῦ Ἀποστολικοῦ Κανόνος δέν σημαίνει ὅ,τι καί ἡ προειρημένη ἔκφρασις τῶν Ἀποστ. Διαταγῶν, καίτοι ἡμεῖς ἀποδίδομεν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καί ἐπομένως ἐξηγοῦμεν τὸν κανόνα ὡς ἐξῆς· «Ἐπίσκοπος χειροτονεῖται ὑπὸ τριῶν, ἐν ἀνάγκῃ δέ ὑπὸ δύο Ἐπισκόπων». Πᾶς τις ὅμως εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται, ὅτι τό τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος «δύο ἢ τριῶν» σημαίνει ὅ,τι καί τό κοινῶς λεγόμενον «δύο τρεῖς».

Ὁ ἀδελφός τό «καίτοι ἡμεῖς ἀποδίδομεν» τό ἀναφέρει εἰς τὸν συγγραφέα τῆς μελέτης. Ἡ φράσις ὅμως αὕτη σημαίνει ὅ,τι καί ἡ ἑτέρα «ὡς λέγομεν ἡμεῖς σήμερον», δηλαδή ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό ἡ σημερινὴ συνήθης ἐρμηνεία· ἀνάλογόν πως εἶναι καί τό κατωτέρω ἀναφερόμενον «τό κοινῶς λεγόμενον». Περὶ τούτου οὐδεμία ὑπολείπεται ἀμφιβολία ἀφοῦ, προκειμένου περὶ τοῦ προσώπου του, παριστάνει αὐτό διὰ τῶν φράσεων «ὁ γράφων τὰς γραμμάς ταύτας», [σημ. 4 σελ. 295] καί «ὁ χαράσων τὰς παρούσας γραμμάς» [σελ. 299].

Δέν παρέλκει ἡ ἔρευνα τῶν αἰτίων τῆς δημιουργίας τοῦ α' ἢ β' κανόνος· τὸναντίον ἐπιβάλλεται. Εἶναι γνωστόν, ὅτι οἱ κανόνες δέν συνετάχθησαν οὔτε συγχρόνως οὔτε ἐπὶ τῇ βάσει προδιαγεγραμμένου σχεδίου. Δι' ἕκαστον κανόνα παρουσιάσθη ὠρισμένη τις ἀφορμὴ ὡς δημιουργὸς αἰτία. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀκριβῶς ἀρκετοὶ κανόνες περιῆλθον εἰς ἀχρηστίαν ἢ ρητῶς κατηργήθησαν ἐκλειψάσης τῆς δημιουργοῦ αἰτίας ἀντικατασταθέντες μάλιστα ὑπὸ ἀντιθέτων διατάξεων. Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ὡς πρὸς τινὰς κανόνας ἐτηρήθη ἡ ἀρχὴ «cessante ratione legis cessat lex ipsa». Διὰ μακρῶν ἐξήτασα τό ζήτημα τοῦτο εἰς τό ἔργον μου πραγματευόμενον περὶ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μεταβολῶν δημοσιευθέν δέ τῷ 1918.

Ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν δογμάτων προέχει ἡ τελειότερα διατύπωσις αὐτῶν πρὸς πληρεστέραν παράστασιν καί τὴν κατὰ τό δυνατόν ἀντίληψιν αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο προστρέχομεν καί εἰς τοὺς ὅρους τῆς φιλοσοφίας ἀκολουθοῦντες ἐν τούτῳ τὴν ἀνάπτυξιν καί πρόοδον ὅλου τοῦ ὑψηλοῦ διανοητικοῦ περιεχομένου μιᾶς ἐκάστης ἐποχῆς καί τὴν ἀνάλογον ἔκφρασιν καί ἀπεικόνισιν αὐτοῦ. Ἡ ζήτησις αἰτίων καί ἐν τῷ δογματικῷ πεδίῳ δέν ἀποκλείεται ὑπὸ τοῦ ἐρευνητικοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀλλ' ἡ ἔρευνα αὕτη δέν πρέπει νὰ ὑπερβαίνει ὅρια τινά, καθότι τό δόγμα ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ εἶναι πολλάκις ἀνώτερον τῆς πεπερασμένης ἀνθρωπίνης ἀντιλήψεως.

Ἡ χειροτονία Ἐπισκόπου καί γενικῶς ἡ χειροτονία ἐνέχει μυστηριακὸν χαρακτῆρα. Ἡ ἔρευνα τῶν μυστηριακῶν στοιχείων τῆς χειροτονίας, δλδ. τοῦ δογμα-

τικού μέρους, καί ἡ δυνατή διάκρισις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ καθαρῶς κανονικοῦ εἶναι ἔργον τῆς Δογματικῆς· ὁ δὲ καθορισμὸς τῶν κανονικῶν στοιχείων εἶναι ἔργον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου. Ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ σημείῳ οὐ μόνον ἐπιτρέπεται ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλεται ἡ ἔρευνα τῶν αἰτίων, διότι τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον τότε μόνον ἐμφανίζεται ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἐκθέσει σχετικῶς τελειότερον ὅταν ἀφιερώ- νται σελίδες τινές καὶ διὰ τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας τῶν κανόνων.

Ἡ παρουσία τριῶν ἢ δύο Ἐπισκόπων, δηλαδή ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἐπισκόπων τῶν συμμετεχόντων εἰς τὴν χειροτονίαν Ἐπισκόπου, ὡς καὶ ἄλλοτε ἔγραψα, δέν εἶναι ζήτημα δογματικόν ἀλλὰ κανονικόν. Αὐταὶ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ αἱ θε- σπίζουσιν τὸν ἀριθμὸν δύο ἢ τρεῖς ἀλλαχοῦ παραδέχονται ὑπὸ τινος ὅρου ὡς ἔγκυρον τὴν χειροτονίαν Ἐπισκόπου, γινομένην ὑπὸ ἑνὸς καὶ μόνου Ἐπισκόπου. «Ἐπίσκοπος ὑπὸ τριῶν ἢ δύο Ἐπισκόπων χειροτονείσθω. Ἐάν τις ὑπὸ ἑνὸς χειρο- τονηθῇ Ἐπισκόπου καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτόν. Ἐάν δὲ ἀνά- γκη καταλάβῃ ὑπὸ ἑνὸς χειροτονηθῆναι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πλείονας παραγενέ- σθαι διωγμοῦ ὄντος ἢ ἄλλης τοιαύτης αἰτίας, ψήφισμα κομιζέσθω τῆς ἐπιτροπῆς πλειόνων Ἐπισκόπων» (Migne, τόμ. Α' στ. 1124). Οἱ λόγοι οἱ ἐπιβάλλοντες τὴν οἰκονομίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου δέν εἶναι μόνον οἱ διωγμοὶ ἀλλὰ καὶ ἄλλα γεγο- νότα.

Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι οἱ λόγοι οἱ ὑπαγορεύσαντες τὴν χρῆσιν τῆς οἰκονομίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι πολλοὶ καὶ ποικίλοι.

Αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ μνημονευθέντος χωρίου ἀναφέ- ρουσι συμπληρωματικῶς καὶ τὸ σύμψηφον, δηλαδή τὴν γνώμην καὶ ἄλλων Ἐπι- σκόπων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δέν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν χειροτονίαν ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐπομένως δέν ἀνατρέπει τὸ γεγονός, ὅτι κατ' ἀρχὴν αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ παραδέχονται τὸ ἔγκυρον τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας γινομένης ὑπὸ ἑνὸς Ἐπισκόπου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐν τῇ προηγουμένη μελέτῃ μου, συνδέων τὴν χειροτονίαν μετὰ τῆς ἐκλογῆς, ἐτασσόμην [καὶ τώρα πάλι τάσσομαι] κατὰ τῆς παραδοχῆς τῆς χειροτονίας τοῦ Ἐπισκόπου ἐν ἡ περιπτώσει τῆς ἀντικανονικῆς χειροτονίας δέν προηγήθῃ νόμιμος ἐκλογή. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶναι ἐπιβεβλη- μένον ὑπ' αὐτῆς τῆς λογικῆς τῶν πραγμάτων, διότι ὅταν ἐλλείπουσι στοιχεῖα οἷα α'] ἐκλογή, β'] παρουσία τριῶν ἢ δύο Ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν, γ'] ἔγκρι- σις τοῦ πρώτου, ἤτοι τοῦ κυριάρχου Μητροπολίτου, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα πρὸς τί ἡ τοιαύτη χειροτονία; διότι τοιαύτη ἀπολελυμένη χειροτονία ὑπὸ τούς ἀνωτέρω γινομένη ὅρους μεταβάλλεται εἰς πρᾶξιν ἐστερημένην ἱερᾶς προθέσεως δλδ. εἰς παιδιάν.

Ὡς ἀναφέρεται ἐν τῷ κατωτέρῳ δημοσιευομένῳ ἀποσπάσματι τῆς ἱστορίας τῶν Συνόδων τοῦ Hefele καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἀξιολόγῳ ὑποσημειώσει τοῦ πολυγραφω- τάτου Γάλλου κληρικοῦ H. Leclercq, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα ἐγκύρου ἐπισκοπικῆς χειροτονίας τελεσθείσης ὑπὸ ἑνὸς καὶ μόνου Ἐπισκόπου. Ὡς θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης, ἀναφέρονται τὰ παραδείγματα τοῦ Ἐπισκόπου Σιδερίου χειροτονη-θέντος ὑπὸ μόνου τοῦ Ἐπισκόπου Φίλωνος, τὸ τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ἀγγλίας Αὐγου- στίνου λαβόντος παρὰ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου τὴν ἄδειαν, ὅπως χει- ροτονήσῃ μόνος Ἐπίσκοπον καὶ ἄλλα.

Ὡς πρὸς τὸ παράδειγμα τῶν Μελετιανῶν χειροτονιῶν οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι μόνος ὁ Μελέτιος ἐχειροτόνησεν Ἐπισκόπους τῶν συνεπισκόπων αὐτοῦ ὄντων ἐγκαθειρόκτων. Ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀνεγνώρισε τοὺς ὑπὸ τοῦ Μελετίου χειροτονηθέντας Ἐπισκόπους, ἀφοῦ διέταξε νὰ συμπληρωθῶσιν ἐλλείψεις τινές ὡς λ.χ. ἡ ἔγκρισις τοῦ κυριάρχου Μητροπολίτου, ἡ συγκατάθεσις τοῦ ποιμνίου κ. ἄ. Δέν δύναται δέ νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι ἡ φράσις «μυστικωτέρᾳ χειροτονία βεβαιωθέντας» σημαίνει ἀναχειροτονίαν ὅχι μόνον διότι ὁ Πατριάρχης Ταράσιος ἐν τῇ Ζ' Οἰκουμεν. Συνόδῳ (Mansi tom. 12 col 1022), καὶ ἄλλοι νεώτεροι ἀποκλείουσι τὴν ἐρμηνείαν ταύτην, ἀλλὰ καὶ διότι ἐάν ἐπρόκειτο περὶ πραγματικῆς ἀναχειροτονίας περὶτὰ θὰ ἦσαν τὰ «φιλανθρωπότερον κινουμένη ἐπέτρεψε τὴν μετ' αὐτῶν κοινωνίαν καὶ λειτουργίαν» καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίαν ἐπιστολῇ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ δηλοῦντα τὴν κατ' οἰκονομίαν ἀναγνώρισιν τῶν χειροτονιῶν τοῦ Μελετίου ὡς ἐγκύρων.

Τὸ ἐπιχείρημα ὅτι τιμωροῦμεν τοὺς παραβαίνοντας τὴν κανονικὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς πράξεως καίτοι ἀναγνωρίζομεν αὐτὴν ὡς ἔγκυρον, ὅχι μόνον εἶναι ἕτερον ζήτημα ἀλλὰ καὶ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ἀναπτυσσομένης ἀρχῆς ἀναφορικῶς τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας. Τό ἐκκλησιαστικόν δίκαιον, ὡς καὶ πᾶν δίκαιον, ἔχει καὶ τὰς ποινικὰς του διατάξεις. Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ὁμῶς ποιναὶ ἀποσκοποῦσι τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τῆς πειθαρχίας χωρὶς νὰ ἔχωσιν οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὰ δογματικὰ στοιχεῖα μιᾶς πράξεως.

Απόσπασμα ἐκ τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως H. Leclercq τόμ. Α', μέρος α', σελ. 500 κ. ἐξ. τοῦ ἔργου Concilien geschichte τοῦ Hefele.

Ἡ σπουδαιότης τοῦ σχίσματος τῶν Μελετιανῶν ἠνάγκασε τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον, ὅπως ἀπασχοληθῇ περὶ αὐτοῦ. Κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον προθύμως ἐπελήφθη τῆς ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος τούτου, καθόσον ὁ κυριώτερος σκοπὸς τῆς Συνόδου ἐν τῇ σκέψει τοῦ Αὐτοκράτορος ὑπῆρξε τὸ νὰ ἀποδώσῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ ληφθεῖσα ἀπόφασις διετερήθη ἐν τῇ Συνοδικῇ πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Αἰγύπτου ἐπιστολῇ [Σωκράτης, Ἐκκλησ. Ἱστορία, βιβλ. Α', κεφ. Θ' Ἑλλ. Πατρολογία Migne 69 στ. 77 κ. ἐξ. Θεοδώρητος, Ἐκκλ. Ἱστορία, βιβλ. Α', κεφ. Θ' Ἑλλην. Πατρολογία 82 στ 932, Γελάσιος ὁ Κυζικηνός, Ἱστορία τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου βιβλ. Α', κεφ. 33 ἐν Συλλογῇ Mansi τόμ. Β', στ. 608], ἥτις περὶ τοῦ Μελετιανοῦ σχίσματος ἐκφράζεται ὡς ἐξῆς: «Ἐλλείπετο δέ τὸ κατὰ τὴν προπέτειαν Μελετίου καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων· καὶ περὶ τούτου τοῦ μέρους ἃ ἔδοξε τῇ συνόδῳ, ἐμφανίζομεν ὑμῖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. Ἔδοξε οὖν Μελέτιον μὲν, φιλανθρωπότερον κινήσειν τῆς συνόδου· κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον οὐδεμιᾶς συγγνώμης ἄξιός ἦν, μένει ἐν τῇ αὐτοῦ πόλει, καὶ μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχειν, μήτε χειροτονεῖν, μήτε προχειρίζεσθαι, μήτε χειροθετεῖν». Ἀπηγορεύθη αὐτῷ ὡσαύτως ἡ ἐμφάνισις ἐν τοῖς περιχώροις ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ πόλει, διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Ὑπελείπετο αὐτῷ μόνον ὁ τίτλος Ἐπισκόπου [ψιλὸν ὄνομα τῆς τιμῆς]. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας κληρικούς, ἔδει νὰ γίνῃ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν ἐκ νέου [τὸ κείμενον λέγει «μυστικωτέρᾳ χειροτονία βεβαιωθέντας, κοινωνηθῆναι

ἐπὶ τούτοις» σημ. +H. Γ.] — Tillemont, Mem. Hist. eccles. t. στ note 12 περί τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου: Οἱ Μελετιανοὶ θὰ γίνωσι δεκτοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν [οὕτως ἐξηγεῖ ὁ Τιλλεμόντιος τὴν φράσιν «μυστικώτερα χειροτονία» οὐχὶ δὲ ὡς ἀναχειροτονίαν +H. Γ.] καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ἀναχειροτονίας-reordination. Καὶ μόνη ἡ λέξις **«βεβαιώσεις»**

-βεβαιωθέντας- τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησεν ἡ Σύνοδος, ἀποδεικνύει ἴσως ὅτι δὲν ἐξελάμβανε τὰς χειροτονίας τοῦ Μελετίου ὡς ἀκύρους σημ. H. Leclercq διὰ τὰς τοὺς ἀποδεχθῶσιν εἶτα ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, νὰ παράσχωσιν αὐτοῖς καθήκοντα καὶ νὰ ἀποδώσωσιν αὐτοῖς τὰς τιμὰς ὧν ἐδικαιοῦντο. Ἐν ταῖς παρῳκίαις ἐν αἷς τυχόν θὰ εὐρίσκοντο οἱ κληρικοὶ οὗτοι ἔδει νὰ ἀκολουθῶσι [νὰ ἔρχωνται κατόπιν ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου χειροτονηθέντας κληρικούς κλπ. σελ. 501. Πιθανῶς ἔνεκα τῶν Μελετιανῶν καὶ ὅπως τεθῇ τέρμα εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ Μελετίου, ὅστις ἐπεθύμει νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ νὰ ἐμφανισθῇ ὡς ἴσος²⁵⁸ πρὸς αὐτόν, ἡ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος ἐν τῷ ἑκτῷ αὐτῆς κανόνι ἐποίησατο τὴν ἀκόλουθον δήλωσιν: «τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατεῖται, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ κλπ.....»

Σελ. 543. Ὁ 4^{ος} κανὼν πληροφορεῖ ἡμᾶς πρὸς τούτοις περὶ τοῦ τρόπου τῶν Ἐπισκοπικῶν ἐκλογῶν. Κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν ἐποχὴν αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐξέλεγον τοὺς Ἐπισκόπους. Εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους ἡ ἐκλογή αὕτη ἀνῆκε τοῖς μαθηταῖς τῶν Ἀποστόλων [ἐλλογίμοις ἀνδράσι], λέγει ὁ ἅγιος Κλήμης [Α' ἐπιστολὴ Κορινθ. κεφ 46]²⁵⁹. — Ἀκολουθεῖ ἀνάπτυξις τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν τοῦ ἱεροῦ Κυπριανοῦ καθοριζομένης τῆς σημασίας τῶν λέξεων *sufragium* καὶ *judicium*. Τό πρῶτον ἀνήκει εἰς τὸν λαόν καὶ τὸν κατώτερον κλῆρον, ἤτοι *fraternitatem* [=λαόν καὶ κλῆρον], τό δεύτερον, ἡ ἀπόφασις, εἰς τοὺς Ἐπισκόπους. Σελ. 546 Ὁ Μελέτιος ἴσως ἔδωκεν ἀφορμὴν πρὸς δημοσίευσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης. [Δ' κανὼνος σχετικοῦ πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς Ἐπισκόπου].

Ὁ Δ' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου εἶχεν ἓν προηγούμενον ἐν τῷ Α' Ἀποστολικῷ κανόνι καὶ ἐν τῷ Β' κανόνι τῆς ἐν Ἀρελάτῃ συνόδου συγκροτηθείσης τῷ 324.

Σημείωσις τοῦ H. Leclercq. — «Ἡ αὕτη εἶναι καὶ ἡ γνώμη δλδ. περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ Δ' κανόνος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοῦ W. Bright, *The canons of the first four general councils* 1892 p. 14. [Οἱ κανόνες τῶν 4 πρώτων Οἰκουμ. Συνόδων]. Ἡ ὑποχρέωσις τῆς συναθροίσεως τριῶν τοῦλάχιστον Ἐπισκόπων ἔθετε τέρμα εἰς τὰς προχείρους χειροτονίας, τοῦλάχιστον κατὰ τό πλεῖστον, διότι οἱ Μελετιανοὶ Ἐπίσκοποι ἦσαν πολυάριθμοι ἐν Αἰγύπτῳ, γνωρίζομεν δὲ τὴν περίπτωσιν κρυφίας χειροτονίας, τὴν τοῦ Ναβατιανοῦ, ἐν Ἰταλίᾳ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐφρόντισαν νὰ συναθροίσωσι τρεῖς Ἐπισκόπους [Εὐσεβίου Ἐκκλ. Ἱστορία βιβλ. στ', κεφ. 43. Migne 28 στ. 620]. Ὁ ἀριθμὸς τῶν «τριῶν» εἶναι τό ἐλάχιστον ὄριον, τό ὁποῖον

²⁵⁸ Θεοδώρητος. Ἑλλ. Πατρολογία Migne τόμ. 83 στ 425 κ. ἔξ.

²⁵⁹ Τό χωρίον τοῦτο κέκτηται μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἐπισκοπικῶν ἐκλογῶν· ἡ κατάστασις ἀνῆκεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς Ἐπισκόπους, ἡ δὲ συνευδόκησις εἰς τὸν λαόν. Κυπριανοῦ ἐπιστολὴ 55, 8 59, 5. 67, 2. Ωριγένης ὁμιλία εἰς τό Λευϊτικόν Ἑλλην. Πατρ. τόμ. XII στ. 466 κ. ἔξ.. σημ. H. Leclercq

δέν δύναται τις νά υποβιβάση. Ἐν τούτοις ἡ ἐπισκοπική χειροτονία, γινομένη ὑπό δύο ἢ καί ὑπό ενός Ἐπισκόπου, δέν ἐθεωρεῖτο ἄκυρος· βλέπε τήν περίπτωσιν τοῦ Ἐπισκόπου Σιδερίου ἀναγνωρισθέντος ὡς τοιούτου ὑπό τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου. Ὁ Beverdige ἐν τῷ σχολίῳ αὐτοῦ τοῦ πρώτου Ἀποστολικοῦ Κανόνος· Ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθω ὑπό Ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν, ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς: *At necestitate, durissima illa domina, id postulante, canonis rigor nonnumquam relaxari potest.* [Ὅταν ἀπαιτήσῃ ἡ σκληροτάτη ἀνάγκη δύναται νά χαλαρωθῇ ἔστιν ὅτε ἡ αὐστηρότης τοῦ κανόνος]

Ὁ Van Espen ὑποστηρίζει τό ἔγκυρον τῆς χειροτονίας τοῦ Stenhoven γενομένης ὑπό ενός καί μόνου Ἐπισκόπου, ὅτε προήχθη εἰς τόν Ἐπισκοπικόν θρόνον τῆς Οὐτρέχτης τῷ 1724. Τῷ ὄντι, ὁ Α' Ἀποστολικός κανὼν συγκατατίθεται εἰς τήν παρουσίαν δύο Ἐπισκόπων ἀντί τριῶν· ὁ 20 κανὼν τῆς ἐν Ἀρελάτῃ Συνόδου ἀπαιτεῖ ἐπιτακτικῶς τήν παρουσίαν τριῶν Ἐπισκόπων. Βλέπομεν τήν ἀνάπτυξιν τοῦ θεσμοῦ τούτου εἰς τοὺς λόγους τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Α': *Nec unus episcopus ordinare praesumat episcopum, ac furtivum beneficium praestitutum videatur.* (Epist 11 3, Λατ. Πατρ. XX στ. 472). Λόγους συστατικούς τοῦ μέλλοντος δικαίου βεβαιουμένου ἔτι ἅπαξ διὰ τῶν πρὸς τόν Ἅγιον Αὐγουστῖνον τῆς Κανταβρυγίας ὁδηγιῶν τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Α'. Bede, *Histoire ecclis.* βιβλ. Α', κεφ. 27 Λατ. Πατρ. 25 στ. 58 κ. ἑξ. W. Bright, *Chapter of Early English History in 8* Oxford, 1876 p.62.

Κείμενο 17.

**Καλλινίκου Δελικάνη
Προλεγόμενα**

Τοῖς ἐντευξομένοις, ἀδελφοῖς καί τέκνοις τῆς ἡμῶν Μετριοτήτος ἐν Κυρίῳ ἀγαπητοῖς, χάριν καί εἰρήνην παρὰ Θεοῦ.

Οἱ κατὰ τὰ ἔτη 1902, 1904 καί 1905 ἐκδοθέντες ὑπό τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ἀρχιεπισκόπου Καλλινίκου Δελικάνη, κελεύσει τοῦ ἐκ τῶν προκατόχων ἡμῶν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ', τρεῖς Τόμοι τῶν ἐν τοῖς Κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ σωζομένων ἐπισήμων ἐγγράφων ἔχουν ἤδη πρό πολλοῦ καταστῇ δυσεύρετοι. Ἡ χρησιμότης ὅμως αὐτῶν εἶναι σημαντική ὅχι μόνον διὰ τήν ἱστορικήν ἔρευναν, ἀλλά καί διὰ τήν καθ' ἡμέραν πράξιν, δεδομένου ὅτι ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολικῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ, τῇ διατηρούσῃ ἀδιάκοπον τήν ἱστορικήν αὐτῆς συνέχειαν καί παράδοσιν καί τόν σεβασμόν πρός τὰ ἐκάστοτε ἀποφασισθέντα καί ὀρισθέντα, τὰ πλεῖστα τῶν ἐπικαιρῶν ζητημάτων ἐπιλύονται δι' ἀναδρομῆς εἰς παλαιάς ἢ καί παλαιολόγους ἐκκλησιαστικάς ἀποφάσεις καί πράξεις, ὧν ἡ γνῶσις τὰ μέγιστα διευκολύνει τοὺς θέλοντας τηρεῖν ἀπαρσάλευτον τήν ἱεράν παράδοσιν. Τούτων ἕνεκα ἀπεφασίσσαμεν ἐπανεκδοῦναι τύποις τοὺς προμνησθέντας τρεῖς Τόμους, ὧν ὁ πρῶτος περιέχει ἐγγράφα ἀφορῶντα εἰς τὰς ἐν Ἀθῶν Ἱερὰς Μονάς, ὁ δεύτερος τοιαῦτα ἀφορῶντα εἰς τὰς ἀδελφὰς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καί Κύπρου καί ὁ τρίτος τοιαῦτα ἀναφερόμενα εἰς τὰς Ἐκκλησίας Ρωσσίας, Βλαχίας καί Μολδαβίας, Σερβίας, Ἀχριδῶν καί Πεκίου. Τῶν Τόμων δέ τούτων περιεχόντων τὰ σωζόμενα ἐκ τῶν μέχρι τοῦ ἔτους 1863 ἐκδοθέντων ἐπισήμων ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων, ἀπόκειται ὁρῶντι τινὶ μελετητῇ καί γενναιοδῶρῳ τινὶ χορηγῶ μεριμνῆσαι διὰ τήν ἐκδοσιν τῶν μεταγενεστέρων, πρός τε τῆς ἱστορίας ὑπηρετήσιν καί πρός τῆς πράξεως διευκόλυνσιν καί στήριξιν. Τό ἐφ' ἡμῖν μεριμνῶμεν διὰ τήν ὅσον ἐνεστὶν ἀσφαλῆ φύλαξιν καί διὰ τῶν συγχρόνων μεθόδων συντήρησιν τοῦ πολυτίμου τούτου ἀρχιεπισκοπικοῦ ὑλικοῦ, ὥστε καιρῶ τῷ δέοντι νὰ εἶναι τοῦτο διαθέσιμον. Ἐπὶ τοῦ παρόντος παραδίδομεν τοῖς φιλόστοργοι καί εὐλαβέσι μελετηταῖς τοὺς ἐπανεκδομένους τρεῖς τούτους Τόμους, σὺν τῇ εὐχῇ ὅπως ἀποβῶσι χρήσιμοι αὐτοῖς ὁδηγοὶ εἰς τήν τῆς ἀληθείας ἀναζήτησιν καί τήν τῆς πράξεως βοήθειαν.

Ἡ δέ τοῦ Πατρὸς τῶν Φώτων καί πάσης παρακλήσεως χάρις καί τό ἄπειρον ἔλεος εἶπεν μετὰ τῶν ἐντευξομένων εἰς τὰς βίβλους ταύτας.

ΑΡΧΙΜ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΔΕΛΙΚΑΝΗ
ΑΡΧΕΙΟΦΥΛΑΚΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

ΤΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΩΔΙΞΙ
ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΦΥΛΑΚΙΟΥ
ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΤΑ ΑΦΟΡΩΝΤΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΥ
(1574-1863)
ΠΕΡΙΣΥΛΛΕΓΕΝΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΡΜΟΛΟΓΗΘΕΝΤΑ
ΚΕΛΕΥΣΕΙ ΤΗΣ Α.Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΟΥ Γ'

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1904

ΤΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΩΔΙΞΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΦΥΛΑΚΙΟΥ ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΑ ΑΦΟΡΩΝΤΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ καί ΚΥΠΡΟΥ (1575-1863), αποτελοῦσι τόν δεύτερον κρίκον τῆς ἀλύσου τῆς σχηματισθισομένης, σύν Θεῷ ἀντιλήπτορι, ἐκ τῆς βαθμιαίας καί κατά κατηγορίας δημοσιεύσεως τῶν ἐγγράφων τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ, δημοσιεύσεως ὀφειλομένης ἀμερίστως εἰς τόν ὑπέρ τῆς εὐκλείας τῆς Ἐκκλησίας θερμορργόν καί πεφωτισμένον ζῆλον τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Ἰωακείμ τοῦ Γ', τῆς ἐγκαινισθείσης διά τῆς κατά τάς ἀρχάς τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐκδόσεως τοῦ **Περιγραφικοῦ Καταλόγου τῶν ἐν τοῖς Κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ σωζομένων ἐπισήμων Ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων περί τῶν ἐν Ἄθω Μονῶν**. (1630-1863).

Ὅτι ἡ συλλογή τῶν ἐν τῷ παρόντι ὀγκῶδει Τόμῳ περιλαμβανομένων, ἐπὶ λέξει ἢ ἐν περιλήψει, 586 ἐγγράφων, ἀπό τε ἱστορικῆς καί κανονικῆς ἀπόψεως οὐδαμῶς τυγχάνει ὅλως ἄμοιρος σπουδαιότητος, ἀποβαίνει κατάδηλον παντὶ τῷ, καί κατ' ἐπιπολὴν ἀπλῶς, ἀναφυλλίζοντι αὐτόν. Διότι, ἐκ τοῦ περιεχομένου τούτων διαλευκαίνονται καί διασαφηνίζονται σημεῖα ἀσαφῆ, ἢ ἀτελῆ, ἢ πλημμελῶς γνωστά τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἱστορίας τοῦ Δεκάτου Ἑβδόμου, Δεκάτου Ὀγδοῦ, καί Δεκάτου Ἐνάτου Αἰῶνος, καθορίζονται, κάλλιον ἐξακριβοῦμεναι, χρονολογίαι γεγονότων καθὼς καί λεπτομέρειαι τούτων, ὑποβοηθεῖται ὁ πληρέστερος καί ἀκριβέστερος καταρτισμός τῶν Ἐπισκοπικῶν Καταλόγων, καί ἐπὶ πᾶσι τούτοις χειραγωγεῖται ὁ ἀναγνώστης εἰς τελειότεραν κατανόησιν τοῦ πνεύματος τοῦ διέποντος τόν μηχανισμόν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς λειτουργίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, διευκρινιζομένου ἐπὶ μᾶλλον τοῦ τρόπου δι' οὗ αὕτη, καίπερ μεριζομένη εἰς μεγάλας Ἐκκλησιαστικὰς Περιφερείας αὐτοτελῶς καί διακεκριμένως ἀπ' ἀλλήλων δρώσας, ἐκάστης ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἰδίας Κανονικῆς δικαιοδοσίας, δέν παύει ὡς ἐκ τούτου ἀπαρτίζουσα ἓν ἐνιαῖον ὀργανικόν ὄν, τήν Μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καί Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, τήν «οἰκοδομηθεῖσαν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καί Προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων διατρανοῦται ἐπὶ πλέον, ἀμέσως καί κατά τρόπον οὐδεμίαν ἐπιτρέποντα ἀμφιβολίαν προσπίπτον εἰς τὰ ὄμματα, τό γεγονός τῆς ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἀγιωτάτων Ἀποστολικῶν Πατριαρχικῶν Ἐκκλησιῶν πρωτευούσης καί προεξαρχούσης θέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Πράγματι, οὐ μόνον ἔνθα περί Δογματικῶν καί ἱερῶν Παραδόσεων καί Κανονικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Διατάξεων ἢ περί γενικῶν ζητημάτων ἀφορώντων εἰς ὁλόκληρον τό σῶμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὁ λόγος, ἀλλὰ καί ἐν πᾶσι τοῖς σχετικῶς σπουδαίοις ἐπὶ μέρους ζητήμασι τοῖς ἐνδιαφέρουσι ταύτην ἢ ἐκείνην τήν Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, ἢ κηδεμονικὴ πρόνοια καί ἀντίληψις τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας παρεμβαινούσης –ποῖ μὲν αὐτεπαγγέλτως καί ὡς ἐκ καθήκοντος, ποῖ δέ κατ' ἐπὶ κλήσιν τῶν ἐνδιαφερομένων– καί παρεχούσης τήν ἀποτελεσματικὴν αὐτῆς συμβολήν πρὸς διαίτησιν καί ἐπίλυσιν διαφορῶν ἀναφυσισῶν με-

ταξύ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, πρὸς διευθέτησιν διαφωνιῶν μεταξύ ποιμένων καὶ ποιμνίου, πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ἐπιπροσθουσῶν δυσχερειῶν καὶ ἐπάνοδον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων εἰς τὴν Κανονικὴν αὐτῶν τροχίαν, πρὸς ἐπίρρῳσιν τῆς ἔστιν ὅτε ἀνεπαρκοῦς ἐνεργείας τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν, πρὸς στήριξιν τῶν ἀσθενῶν καὶ σαλευομένων ἢ καταρραδιουργουμένων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ πίστει, πρὸς ἀποσόβησιν, συνελόντι εἰπεῖν, τῶν παντοίων ἡθικῶν καὶ ὑλικῶν κινδύνων τῶν ἐπαπειλούντων τὴν εὐστάθειαν τῶν ἁγιωτάτων ἐκείνων Ἐκκλησιῶν, οὐδέποτε καὶ οὐδαμοῦ βραδύνει ἢ ἐλλείπει· **«κατὰ τὸ ἀνέκαθεν προνόμιον – καθὰ ἐκφράζεται ὁ ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν τῶν χρόνων τούτων, Σαμουήλ ὁ Α' – τοῦ ἁγιωτάτου Ἀποστολικοῦ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὅστις εἴωθεν ὅλαις φροντίσι καὶ προνοητικαῖς ἐπισκέψεσι χεῖρα βοηθείας ὀρέγειν, προνοεῖσθαι τε καὶ περιποιεῖσθαι τὰς βοηθείας δεομένας ἐκασταχοῦ ἐπαρχίας τε καὶ παροικίας»**²⁶⁰ Παρεμφερεῖς δέ ἐπισήμους δηλώσεις, ἀπὸ Πατριαρχικῶν ἐκφερομένας στομάτων, εὐρήσει ἐν ἀφθονίᾳ ὁ ἀναγνώστης τοῦ παρόντος Τόμου.

Τὴν πρωτεύουσαν ταύτην καὶ προεξάρχουσαν θέσιν τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ θὰ ἐπλανᾷτο ὁ ἐκλαμβάνων ὡς κατασκευάσμα νεότευκτον καὶ αὐθαίρετον, ἐκ τοῦ μετὰ τὴν Ἄλωσιν κρατήσαντος ἐν τῇ Ἑῳᾷ πολιτικοῦ καθεστῶτος ἔλκον τὴν γένεσιν καὶ τὴν παγίωσίν του· διότι αὕτη ἀνέρχεται εἰς πολλῶ ἀρχαιοτέρους χρόνους. Ταύτης ἐκπεφασισμένως μνεῖαν ποιεῖται, ἤδη ἓνα πρό τῆς Ἀλώσεως αἰῶνα, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κάλлистος ὁ Α'. (1355), ἀνακαλῶν εἰς τὴν Κανονικὴν τάξιν τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Τρινόβου (Τορνόβου) καὶ πάσης Βουλγαρίας, –ὅστις τιμηθεὶς ὑπὸ Γερμανοῦ τοῦ Β'²⁶¹ (1226-1240) διὰ τοῦ ψιλοῦ τίτλου «Πατριάρχης» «οὐ μέντοι εἶναι συναρίθμιον καὶ τοῖς λοιποῖς ἁγιωτάτοις Πατριαρχαῖς, διὰ τοῦτο μηδὲ μνημονεύεσθαι ἐν τοῖς ἱεροῖς Διπτύχοις...» ἀπεπειρᾶτο νὰ διεκδικήσῃ πραγματικά Πατριαρχικά δικαιώματα, ἀπαλλασσόμενος τῆς ἐπ' αὐτοῦ κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, –καὶ ἐπάγων τὰ ἐξῆς ἀξιοσημεῖωτα: **«καὶ χωρὶς δέ τούτου, εἰ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνος καὶ τὰς τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων κρίσεις καὶ ἐπανακρίνει καὶ διευθετεῖ καὶ ἐπιψηφίζεται καὶ τὸ κῦρος δίδωσιν, ὡς οἱ θεῖοι Κανόνες διαγορεύουσι καὶ αἱ πράξεις ἐπεμαρτύρησαν, πῶς οὐ πολλῶ μᾶλλον τῆς τῶν Βουλγάρων Ἐκκλησίας ὁ Θρόνος οὗτος κύριος ἔσται, παρ' οὗ καὶ τὸ ὀνομάζεσθαι Πατριάρχης τετίμηται;»**.²⁶²

Ἀνερχόμενοι δύο δεκαετηρίδας, τὴν αὐτὴν διάταξιν εὐρίσκομεν διατυπωμένην παρὰ Ματθαίῳ τῷ Βλαστάρει: **«Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Θρόνος, βασιλεῖα ἐπικοσμηθεὶς, ταῖς Συνοδικαῖς ψήφοις Πρῶτος ἀνηγορεύθη· αἱ οἱ θεῖοι κατακολουθοῦντες νόμοι, καὶ τὰς ὑπὸ τοὺς ἑτέρους Θρόνους γινομένας ἀμφι-**

²⁶⁰ Βλέπε τὸ ἔγγραφο πληρὲς ἐν σελίδι 210.

²⁶¹ Ἐν τῇ ἐν Λαμψάκῳ Συνόδῳ τῷ 1234.

²⁶² Miklosich et Müller, Acta Patriarchatus Constantinopolitani. Τόμος Α'. 438 GLXXXVI.

σβητήσεις υπό τήν εκείνου προστάττουσιν αναφέρεσθαι διάγνωσιν καί κρίσιν τῷ δέ Κωνσταντινουπόλεως Προέδρῳ ἔξεστι καί ἐν ταῖς τῶν ἄλλων Θρόνων ἐνορίαις, ἐν οἷς οὐκ ἔστι προκαθιέρωσις ναῶν, Σταυροπήγια διδόναι, οὐ μήν ἀλλά, καί τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις Θρόνοις γινομένας ἀμφισβητήσεις ἐπιτηρεῖν καί ἀνορθοῦσθαι καί πέρας ἐπιτιθέναι ταῖς κρίσεσιν· ὡσαύτως καί μετανοίας καί ἐπιστροφῆς ἀμαρτημάτων καί αἱρέσεων, αὐτός καί μόνος καθίσταται διαιτητής τε καί γνώμων». ²⁶³ Ἐνα καί ἡμισυν αἰῶνα πρό τοῦ Βλαστάρεως, ὑπό τό αὐτό πνεῦμα ἐξεφράζετο ὁ διάσημος ἐρμηνευτής τῶν Ἱερῶν Κανόνων Θεόδωρος ὁ Βαλσαμών, Πατριάρχης Ἀντιοχείας. Πρό τοῦ Βαλσαμώνος, περί τὰ μέσα δηλονότι τοῦ IB' αἰῶνος, ἡ Ἱστορία παρουσιάζει ἡμῖν τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην Λουκᾶν Α' τόν Χρυσοβέργην (1156-1169) ἐξασκοῦντα τό δικαίωμα τοῦτο τοῦ «τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις Θρόνοις γινομένας ἀμφισβητήσεις ἐπιτηρεῖν καί διορθοῦσθαι καί πέρας ἐπιτιθέναι ταῖς κρίσεσιν», καί ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ ἀκυροῦντα τήν ὑπό τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Ἰωάννου καί τῆς περί αὐτόν Συνόδου ἐκδοθεῖσαν ποινήν τῆς καθαιρέσεως κατά τοῦ Ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος Ἰωάννου, ὡς μή συμφώνως κατά πάντα ταῖς σχετικαῖς διατάξεσι τῶν Ἱερῶν Κανόνων ἐξενεχθεῖσαν.²⁶⁴ Ἐκαστόν ἐξήκοντα ἔτη ἀρχαιότερον Λουκᾶ τοῦ Χρυσοβέργου, βλέπομεν τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην Σισίνιον τόν Β' (995-998), μετά μόνης τῆς περί αὐτόν ἐκ τριάκοντα Ἀρχιερέων ἐνδημούσης Συνόδου, ἐκδιδόντα «τῇ ἀπό τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξουσία πατρικῶς καί δεσποτικῶς»²⁶⁵ Κανονικὴν Διάταξιν περί Συγγενείας, παρὰ πάντων εὐλαβῶς γενομένην ἀποδεκτὴν καί καταλαβοῦσαν θέσιν νόμον τῆς καθόλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς ἐπίσης τῆς αὐτῆς ἔτυχον ἀποδοχῆς καί αἱ μετὰ ἑβδομηκονταετίαν περίπου παρεμφερεῖς περί Μνηστείας Διατάξεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου Η' τοῦ Ξιφιλίνου (1065-1074).²⁶⁶ Ὁ δέ θέλων νά εισδύσῃ ἔτι μᾶλλον εἰς τὰ βάθη τῆς ἱερᾶς ἀρχαιότητος, θά ἠδύνατο, ὑπερπηδῶν τούς αἰῶνας, νά ἀκούσῃ τοῦ ἱεροῦ Ἀνατολίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως,

²⁶³ Ματθαίου Βλάσταρη, Σύνταγμα κλπ.... Στοιχεῖον Η'.

²⁶⁴ «Τοῦ δέ Ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος ἐκείνου Ἰωάννου καθαιρεθέντος ὑπό τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Ἰωάννου, καί τοῦ καθαιρετικοῦ Σημειώματος ἀναγνωσθέντος ἐπὶ βήματος Βασιλικοῦ, ἐπεὶ εὗρητο ἔνδεκα Ἐπίσκοποι καί ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τήν καθαίρεσιν πεποιηκότες, διέγνω ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος Πατριάρχης κ. Λουκᾶς μετὰ τῆς παρουσιάσεως Συνόδου, ἀλλά μήν καί ἡ παρεστῶσα Σύγκλητος, ἀκυρον εἶναι τήν καθαίρεσιν διὰ τε τό μή μετακληθῆναι τήν πᾶσαν Σύνοδον τῆς τῶν Κυπρίων Ἐκκλησίας, ἢ καὶ τήν πλείονα, εὐχερείας καί ταῦτα οὔσης πρὸς τοῦτο, καί διὰ τό μή τόν Ἀρχιεπίσκοπον ἐπέκεινα εἶναι τῆς δωδεκάδος τῶν Ἐπισκόπων ἀλλά ταύτη τοῦτον συνεπάγεσθαι». Ράλλη καί Ποτλῆ Σύνταγμα κλπ. Τόμος Γ'. 324 ἐν σχολίῳ ιη' Κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου.

²⁶⁵ «Εἰσηγῆται δέ πᾶσι κοινῶς καί τῇ ἀπό τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξουσία πατρικῶς καί δεσποτικῶς διορίζεται, ὥστε μηδένα τῶν ἀπάντων ἀπό γε τοῦ νῦν, καὶ τῶν ἐν δυναστείαις ἢ τις καί ἐξουσίαις, καὶ πλοῦτῳ κομῶν, καὶ τῶν πολλῶν καί τοῦ δήμου, πρὸς τοιοῦτον γάμον ἐλθεῖν. Εἰ δέ τις ἀπό τοῦ παρόντος, τὰ διωρισμένα ταῦτα θέμενος παρ' οὐδέν, πρὸς τόν τοιοῦτον ἑαυτόν ἐπιρρίψει γάμον, ἢ ἐκδῶ τέκνα, τῆς Ἐκκλησίας οὗτος ἐκκήρυκτος ἔσται πάσας τὰς ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ Ὁ δέ τῷ τοιοῦτῳ γάμῳ εὐχήν ἐπιδούς Ἱερεὺς, καθαιρέσει τελείᾳ ὑποπεσεῖται». Ράλλη καί Ποτλῆ Τόμ. Ε'. Περί τοῦ μή λαμβάνειν δύο ἀδελφούς ἐξαδέλφας δύο κα'. Φεβρουαρίου, Ἐπινεμήσεως Γ'. σφε'. (997).

²⁶⁶ Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου **περί Μνηστείας** κς'. Ἀπριλίου Ἐπινεμήσ. Δ'. σφοδ'. (1066) καί Μαρτίῳ Ἐπινεμήσ. Ε'. σφοε' (1067). Ράλλη κλπ. Ε'. 51-56.

λέγοντος ἐνώπιον τῶν ὑπερεξακοσίων Ἐπισκόπων τῶν συγκροτούντων τὴν Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τὴν ἀπονείμασαν τῷ Θρόνῳ τῆς νέας Ρώμης τὰ ἴσα Πρεσβεῖα τοῦ Θρόνου τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης· «**συνήθεια ἄνωθεν κεκράτηκε, τοὺς ἐνδημοῦντας τῇ μεγαλυνύμῳ Πόλει ἀγιωτάτους Ἐπισκόπους, ἡνίκα καιρὸς καλέσῃ, περὶ ἀναπιπτόντων τινῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων συνεῖναι καὶ διατυποῦν ἕκαστα καὶ ἀποκρίσεις ἀξιοῦν τοὺς δεομένους**»· ἢ κατὰ πεντήκοντα ἑπτὰ ἔτη ἀρχαιότερον τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου νὰ ἀνεύρῃ τῷ 394 (δέκα καὶ τέσσαρα δηλονότι μόλις ἔτη μετὰ τὴν Β' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον) τοὺς Πατριάρχας Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον καὶ Ἀντιοχείας Φλαβιανόν, συνεδριάζοντας μετὰ τῶν ἐν τῇ Βασιλευούσῃ ἐνδημούντων Ἐπισκόπων –ἐν οἷς κατελέγοντο Γρηγόριος ὁ Νύσσης καὶ Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου– ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νεκταρίου πρὸς ἀπόφασιν περὶ τοῦ τίς ἐκ τῶν δύο ἀντιφερομένων ἦν ὁ Κανονικὸς Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀραβίᾳ Ἐκκλησίας Βόστρων· ζητήματος δηλονότι ἀνήκοντος εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας, κατὰ τοὺς προσφάτους ἔτι Κανόνας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἅτε τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης κειμένης ἐντὸς τῆς περιφερείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας.²⁶⁷

Τὴν ἀρχαίαν ταύτην πράξιν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς, **τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Κανόσι συνάδουσαν**, ἐπιβεβαιοῦσι πανηγυρικῶς καὶ οἱ τέσσαρες Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς, ἥτοι Διονύσιος (Γ') ὁ Κωνσταντινουπόλεως, Παῖσιος ὁ Ἀλεξανδρείας, Μακάριος ὁ Ἀντιοχείας καὶ Νεκτᾶριος ὁ Ἱεροσολύμων τῷ 1663, ἐν τῷ **Τόμῳ**, δι' οὗ ἐπέλυσαν εἰκοσιπέντε κεφάλαια ζητημάτων προβληθέντα αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ κλήρου τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

Ἑρώτησις. Κεφ. Η'. Εἰ τῷ Κωνσταντινουπόλεως Θρόνῳ ἐφεῖται πᾶσα κρίσις ἄλλων Ἐκκλησιῶν καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνει ἐκάστη ὑπόθεσις Ἐκκλησιαστικῆς πέρας;

Ἀπόκρισις. Τό προνόμιον τοῦτο τοῦ Πάπα ἦν πρὸ τοῦ διαρραγῆναι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ ἀλαζονείας καὶ ἐθελοκακίας· ἥδη δέ ἐκείνου διαρραγέντος, αἱ ὑποθέσεις πᾶσαι τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον ἀναφέρονται καὶ παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποφάσεις λαμβάνουσιν, ὡς τὰ ἴσα Πρωτεῖα κατὰ τοὺς Κανόνας ἔχοντος τῆς παλαιᾶς Ρώμης ὅτι δέ τό προνόμιον τοῦτο ἐπὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον μετήνεκται, μάθοις ἂν ἐκ πολλῶν, οὐχ ἥττον δέ ἐκ τῶν σχολίων τοῦ μεγάλου Νομίμου λεγόντων καὶ ἐκ τοῦ Βαλσαμῶνος «μὴ εἶναι τὰ περὶ τοῦ Πάπα ὀρισθέντα εἰδικὰ τούτου καὶ μόνου προνόμια, ἀλλ' ἐξυπακούεσθαι

²⁶⁷ Ἐκ τῶν प्राचथेंटων ὑπομνημάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ Ἀγαπίου καὶ Βαγαδίου, ἐκατέρου ἀντεχομένου τῆς Ἐπισκοπῆς Βόστρων.

Ἐπὶ ὑπατείας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ Θεοφιλεστάτων Βασιλέων ἡμῶν Φλαβίου, Ἀρκαδίου, Αὐγούστου τῷ τρίτῳ καὶ Ὀνωρίου τῷ δευτέρῳ, ἐν τῷ Φωτιστηρίῳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, καθεσθέντων τῶν ἀγιωτάτων Ἐπισκόπων Νεκταρίου Κωνσταντινουπόλεως, Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας, Ἑλλαδίου Καισαρείας Καππαδοκίας, Γελασίου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, Γρηγορίου Νύσσης, Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου ... Νεκτᾶριος Ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπε κτλ. Βλέπε Ράλλη καὶ Ποτλῆ Τόμ. Γ'. 625 Pitra Juris Eccles II 304, Πηδάλιον ἔκδ. Δ' σελίς 375 ἐνθα παρατίθενται καὶ οἱ ἐκδοθέντες δύο Κανόνες.

καί εἰς τόν Κωνσταντινουπόλεως· ἤδη δέ ἀπορραγέντος τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἀπό τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, μόνον εἰς τόν Οἰκουμενικόν ἀναφέρεται Θρόνον. Εἰ δέ τυχόν συναινοῦσι καί οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι, εἰ τυχόν εἴη μείζων ἢ ὑπόθεσις, ἀμετάβλητος ἔσται ἡ ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις».

Καί κατωτέρω.

Ἐρώτ. Κεφ. κα' καί κβ'. Εἰ Μητροπολίτης τις ἢ Πατριάρχης ὑπεύθυνος ὧν δικάζοιτο ὑπό τῶν περὶ αὐτόν Ἐπισκόπων εἰ δέ, ἀφηνιάζων, τήν παρ' αὐτῶν ψῆφον εἰς ἔκκλητον ἀνατρέχει, τί ἂν γένοιτο;

Ἀποκρίσις. Ἡ παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί τῶν μετ' ἐκεῖνον Πατριαρχῶν ψῆφος ἐπενεχθεῖσα κατ' αὐτοῦ ἐγγράφως, καθ' ὅτι ἂν δόξη νόμιμον καί κατὰ Κανόνας, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἐσχηκός παρὰ τῶν Κανόνων τό τοιοῦτον προνόμιον, κρατεῖται κατ' αὐτοῦ, μηδεμιᾶς ἄλλης προφάσεως ὑπολειπομένης ἐν τούτῳ ²⁶⁸...

Τὰ αὐτά ἐπαναλαμβάνουσιν ὀλίγα ἔτη μετὰ τήν ἔκδοσιν τοῦ **Τόμου** τούτου οἱ Οἰκουμ. Πατριάρχαι Μεθόδιος Γ', Ἰάκωβος Α', Καλλίνικος Β', καί Γαβριήλ Γ'. καταδικάζοντες, ἐπὶ τῇ βάσει ἀγωγῆς τῶν Πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων, τὰς ἐπανειλημμένας ἀποπείρας τῶν Ἀρχιεπισκόπων Σιναίου πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἐπ' αὐτῶν Κανονικῆς δικαιοδοσίας τῶν Πρωθιεραρχῶν τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας· «**τούτου χάριν** –ἀποφαίνεται Ἰάκωβος ὁ Α'. τῷ 1687– **τῷ ἀρχαιοπαράδοτῳ Κανόνι στοιχοῦντες τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καί τάξεως, ὡς ἀπαράθραυστα βουλόμενοι διασώζεσθαι τὰ τῶν ἀπανταχοῦ ἁγίων ἐκκλησιῶν προνόμια, κατὰ τοὺς Ἀποστολικούς τύπους καί τοὺς Συνοδικούς καί Κανονικούς τῶν θείων Πατέρων ὅρους καί θεσμούς, καθ' ἣν ἔφθασεν ὁ καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικός Θρόνος Κανονικὴν πλουτισθῆναι δύναμιν ὡς καί τὰς προβαλλομένας ἐπὶ διαίτησιν αὐτῷ ἀνακρίνειν ὑποθέσεις, τὰς τ' ἐπισυμβαινούσας ἀταξίας ταῖς ἐν ἑτέροις κλίμασι τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις καταστέλλειν, καπὶ τό εὐθετον μεταρρυθμίζειν τὰ τοιαῦτα**»....²⁶⁹ Ὑπὸ τό αὐτό πνεῦμα ἐξεφράζετο, ἓνα σχεδόν αἰῶνα πρὸ αὐτῶν, Ματθαῖος ὁ Β' καί Νεόφυτος ὁ Β' (1600, 1601, 1602) διαρρυθμίζοντες τὰ Ἐκκλησιαστικά τάγματα τῆς Ἀποστολικῆς τῶν Κυπρίων Ἐκκλησίας, ²⁷⁰ καθὼς καί πάντες οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι, ἄνευ οὐδεμιᾶς παρ' οὐδενός ἀντιρρήσεως ἢ ἀμφισβήτησεως τῶν τε λεγομένων καί τῶν πραττομένων αὐτῶν.

Ἡ πρωτεύουσα αὕτη θέσις τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως οὐδένα ἐνδοιασμόν ἢ ἀνησυχίαν προῦκάλεσε πώποτε παρὰ τοῖς λοιποῖς Πατριαρχαῖς, καθόσον εἶπερ τις καί ἄλλος ἐγίνωσκον κάλλιστα ὅτι οὐδεὶς ἀπολύτως κίνδυνος ὑπῆρχε «**μή τὸν καπνώδη τύφον τοῦ κόσμου δόξωμεν εἰσάγειν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις τό φῶς τῆς ἀπλότητος καί τῆς ταπεινοφροσύνης τήν ἡμέραν**

²⁶⁸ «Τόμος ζητημάτων τινῶν ἀναγκαίων ὧν αἱ λύσεις ἐγένοντο παρὰ τῶν ἁγιωτάτων καί μακαριωτάτων τεσσάρων Πατριαρχῶν καί ἐξεδόθησαν δοκιμασθεῖσαι κατὰ τοὺς ὅρους καί Κανόνας τῆς Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν εἴδει ἐρωτήσεως καί ἀποκρίσεως, κατὰ τό σωτήριον ἔτος αχξγ' .» Τὸν Τόμον τοῦτον, ἀκέραιον ὑπάρχοντα ἐν τῷ Κώδικι **Νομικῆ Συναγωγῇ** (ἐν φύλλοις 353-358), μεταγράψας ἐξέδωκεν ὁ Μ. Γεδεών ἐν **Κανονικαῖ Διατάξεις** Τόμος Α'. 341-366

²⁶⁹ Σελίς 403.

²⁷⁰ Βλέπε πάντα ταῦτα ἐν τοῖς Ἐγγράφοις τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου σελίς 546 καί ἐφεξῆς.

τοῖς τόν Θεόν ἰδεῖν ἐπιθυμοῦσι προσφέρει».²⁷¹ ἐγίνωσκον δηλαδή καί ἦσαν πεπεισμένοι, ὅτι οὐδέποτε ἐκ τῆς διανοίας οὐδενός τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν εἶχε διέλθει ἡ ἰδέα τῆς δημιουργίας Μοναρχικῆς ἀπολυταρχίας ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, ἐπὶ μειώσει ἢ καταργήσει τῶν Κανονικῶν δικαίων καί προνομίων τῶν λοιπῶν Πατριαρχικῶν Θρόνων· αἱ δέ σχετικαί ἐπίσημοι δηλώσεις τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, οὐδεμίαν καταλείπουν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀγνόητος τῶν προθέσεων των. «Τό ἀντιλαμβάνεσθαι μὲν καί ἐκ τῶν ἐνόντων βοηθεῖν –διακηρύττει Νεόφυτος ὁ Ζ'– πρὸς τὰς χρείας καί τοῖς λοιποῖς ἀγιωτάτοις Πατριαρχικοῖς Ἀποστολικοῖς Θρόνοις, πάνυ προσῆκον ἐκ παλαιοῦ ἡγεῖται ὁ καθ' ἡμᾶς οὕτως ἀγιώτατος Πατριαρχικός Ἀποστολικός Οἰκουμενικός Θρόνος, ἀφαιρεῖσθαι γε μὴν ἐκείνων τὰ δίκαια καί πλεονεκτεῖν ἀδικοῦντα, οὐχ ὅπως πράττειν ἀλλ' οὐδέ ἀκούειν ἀνέχεται. Ἐκεῖνο μὲν γάρ δίκαιον καί ἄξιον ἑαυτοῦ, τοῦτο δέ τοῦναντίον ἀδικόν τε καί ἀπρεπές».²⁷² Τοιούτων πανηγυρικῶν δηλώσεων εὐλαβείας πρὸς τὰ Κανονικά δικαιώματα τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἐσμὸν περιλαμβάνει ὁ μετὰ χειρᾶς Τόμος, ἐξ ὧν παραθέτομεν μίαν ἐτι τὴν νεωτάτην ἀπασῶν, τὴν κατὰ τὰ μέσα δηλονότι τοῦ ΙΘ' Αἰῶνος ὑπὸ Ἀνθίμου τοῦ ΣΤ'. πρὸς τὴν Σύνοδον τῆς τῶν Ἀντιοχέων Ἐκκλησίας ἀπευθυνθεῖσαν, ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας· «... οὐχὶ ἅπαγε πρὸς κατάργησιν τῶν Κανονικῶν λόγων καί δικαιωμάτων ἅπερ κέκτηται ὁ ἀγιώτατος αὐτός Θρόνος καί πρὸς τὰ ὅποια οὐδέποτε ἀπέβλεψεν ἡ Μ. Ἐκκλησία νὰ μετέλθῃ ἐπέμβασιν τινὰ καί ἐπίθεσιν, εἴτε ἐν χρεΐᾳ αὐτοῦ εἴτε ἄλλοτε, τοῦναντίον δέ μάλιστα αἰέποτε ὑπεστήριξε τὰ προνόμια αὐτοῦ, καί ἐπεχορήγησε θερμοργόν προστασίαν εἰς τοσαύτας κατὰ καιροὺς δεινάς περιστάσεις ἀφορώσας τὴν συντήρησιν τῶν Ὁρθοδόξων ἀπὸ πάσης τῶν ἐναντίον προσβολῆς· καί ταύτας τὰς προστασίας καί ἐναγωνίους ὑπερασπίσεις τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τοῦ Θρόνου ἅπειρα διακηρύττουσι παραδείγματα, καθὼς καί αὕτη ἡ ἐσχάτως ἀποκατάστασις τοῦ ἀγίου Ἀμίδης, ὑπὲρ οὗ ἐδαπάνησε καί ἐξακολουθεῖ δαπανᾶν ἀδράς ποσότητος, καθὼς καί πρὸ αὐτῆς τὰ κατὰ τὴν Μητρόπολιν Χαλεπίου συμβάντα, καί ἄλλαι ἅπειραι περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, μακρὰν παντός ἰδιορρύθμου σκοποῦ ἀλλὰ καί μέ πραγματικὰς θυσίας, προυνόησεν, ὡς ἐξ ἀνωτάτης περιωπῆς, καί πολυειδῶς ἡγωνίσθη ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν συμφερόντων τοῦ Θρόνου καί τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν Ὁρθοδόξων, ἀναλαμβάνουσα εἰς ἑαυτὴν πολλὰ αὐτοῦ βάρη».²⁷³

Ὅτι δέ αἱ μνημονευόμεναι αὗται θυσίαι καί ἐναγωνιοὶ ὑπερασπίσεις καί ἐνέργειαι τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν ἀγιωτάτων ἐκείνων Ἐκκλησιῶν, αἱ καθορίζουσιν τὸ πνεῦμα ὑφ' ὃ ἐγίνετο ἀνέκαθεν ἡ παρέμβασις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν

²⁷¹ Ἐπιστολὴ τῶν Πατέρων τῆς ἐν Καρθαγένης Συνόδου πρὸς τὸν Πάπαν Καίλεστινον· ἐν τέλει τῶν Κανόνων τῆς αὐτῆς Συνόδου.

²⁷² Ἐν σελίδι 217 τοῦ παρόντος πονήματος.

²⁷³ Ἐν σελίδι 314.

αὐτῶν, εἰσὶν ἡ ἀπλὴ καὶ ἀπέρριτος ἔκφανσις τῆς ἀληθείας, τοῦτο μαρτυροῦσι, μονοφωνήν ἀφιέντα, αὐτὰ τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα. Ἐκχωρήσεις συνεχεῖς πρὸς τοὺς Θρόνους ἐκείνους Ἐκκλησιῶν, Μονῶν καὶ παντοίων προσοδοφόρων κτημάτων· πρόθυμον ἐπικύρωσιν τῶν παρ' ἰδιωτῶν, Ἡγουμένων, Κοινοτήτων, Μητροπόλεων κτλ. γινομένων ἀφιερώσεων· περιφρούρησιν τούτων δι' ἀγρύπνου ἐποπτείας καὶ αὐστηράν καταστολήν πάσης παρ' οἰουδήτινος τάσεως σφετερισμοῦ ἢ ἀποξενώσεως αὐτῶν· ἐγκυκλίους παμπληθεῖς πρὸς ἐνορίας, Συντεχνίας, Μονάς, Μητροπόλεις, Ἐπαρχίας τοῦ Θρόνου, περί παροχῆς πάσης φύσεως συνδρομῆς δι' ἐράνων (ἔστιν ὅτε ὑποχρεωτικῶν), δι' ἐγκαταστάσεως διαρκῶν Κουτειῶν ἐλεῶν, δι' ἀφιερωμάτων κινητῶν καὶ ἀκινήτων· θερμαί συστάσεις τῶν Πατριαρχῶν τῶν λοιπῶν Θρόνων ἢ τῶν Ἐπιτρόπων αὐτῶν τῶν περιερχομένων τὰς ἐπαρχίας πρὸς εἰσπραξίν συνδρομῶν μετ' ἀδείας τοῦ τελεῖν ἱεροπραξίας· ἀμέσους εἰσφοράς ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ταμείου, μέχρι καὶ ἐπιδόσεως, πενομένοις Πατριαρχαῖς, ἐπαρχιῶν ἔτι πρὸς κάρπωσιν· ἔκθυμον ὑποστήριξιν καὶ διεκπεραίωσιν, παρὰ τε ταῖς Κυβερνητικαῖς Ἀρχαῖς καὶ τοῖς ἰδιώταις ἀπασῶν τῶν πνευματικῆς τε καὶ ὑλικῆς φύσεως ὑποθέσεων τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκείνων, τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν προνομίων τῶν· προσπαθείας ἐνδελεχεῖς καὶ ἀόκνους τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν τυχόν ἀναφυομένων ἐμφυλίων ἐρίδων καὶ διχοστασιῶν, πρὸς διασκέδασιν καὶ ματαίωσιν τῶν ἐπιβουλῶν καὶ ἀντενεργειῶν κατὰ τοῦ Ὁρθοδόξου δόγματος ἰδοὺ ἐπὶ τίνος ἐδάφους ἐξήσκουν οἱ Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως τό ἑαυτῶν δικαίωμα ἢ, προσφυέστερον εἰπεῖν, τό ἑαυτῶν καθήκον τοῦ μεριμνᾶν καὶ περί τῶν ἄλλων Πατριαρχικῶν Θρόνων. Ἄν δέ ἡ μέριμνα αὕτη μικρόν ἐπέλειπεν ἢ ἐχαλαροῦτο, ἂν ὁ Ἀλεξανδρινός Θρόνος ἀφίετο ἄνευ ἀρωγῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν συστηματικῶς ἐπιδιωκομένων ἀντικανονικῶν ὑπερβασιῶν τῶν Σιναϊτῶν, ἂν Ἐκκλησία, τῶν Ἀντιοχείων, ἔνθα ὁ ὑπὸ τῶν Λατίνων διενεργούμενος προσηλυτισμός, «ἀμελεία τῶν προπατριαρχευσάντων ἀγίων Πατριαρχῶν», κατὰ τὸν Ἀντιοχείας Σίλβεστρον ²⁷⁴ ἀπὸ τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος εἶχε προσλάβει εὐρυτάτας διαστάσεις **καὶ σχεδὸν οἱ περισσότεροι τῶν ἐν τῷ ... Θρόνῳ Ἀντιοχείας καὶ ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ Μητροπόλεσι καὶ ἐπαρχαῖς εὕρισκομένων Χριστιανῶν ... ἀφίσαντες τὰ εὐσεβῆ καὶ πάτρια δόγματα ... ἐξέκλιναν ... οἰκεία ποιησάμενοι τὰ ἑτερόφρονα καὶ Λατινικὰ νεωτερίσματα ...**²⁷⁵ ἂν λέγομεν ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀντιοχείων κατελιμπάνετο ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὰς ἰδίας ἑαυτῆς δυνάμεις, καὶ

²⁷⁴ Ἐγκύκλιος Σιλβέστρου Ἀντιοχείας (1734) πρὸς τοὺς Μητροπολίτας Μεσοποταμίας, Θεοδοσιουπόλεως καὶ Ἀκίσκης, καθὼς καὶ πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαόν αὐτῶν κατὰ τοῦ Λατινισμοῦ· ἴδε Κώδικα Σιλβέστρου ἐν Πατριαρχικῇ Βιβλιοθήκῃ Ἱεροσολύμων ὑπ. ἀρ. 124. Δωδεκαετίαν πρὸ τῆς ἐγκυκλίου ταύτης τοῦ Σιλβέστρου, πρὸς ἀνακοπὴν τοῦ ρεύματος τῆς Λατινοφροσύνης, εἶχε δεήσει νὰ συγκληθῇ Τοπικὴ Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1722 ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου καὶ παρόντων τοῦ Ἀντιοχείας Ἀθανασίου καὶ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, ἐκδοῦσα ἐν 7 κεφαλαίοις ὁδηγίας τοῖς Χριστιανοῖς Συρίας κατὰ τοῦ Λατινισμοῦ. Ὅρα ταῦτα πλήρη ἐν Κώδικι 239 τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου. (Α. Κεραμέως Ἱεροσολ. Βιβλιοθ.).

²⁷⁵ Ἐπιστολὴ Ἱερεμίου τοῦ Γ'. πρὸς τοὺς Χριστιανούς Ἀντιοχείας· ἴδε σελίδα 168.

τήν διοίκησιν τοῦ ἰδίου κλήρου, καί δὴ ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὁ δυνάμενος ἢ διανοούμενος τεῖναι αὐτῇ ἀρωγόν χειρὰ, ἂν οὐδεμία ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὑλική καὶ ἠθική ὑποστήριξις παρείχετο τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἀλεξανδρέων, ἂν ὁ χρυσὸς ὁ εἰσρέων διηνεκῶς ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου εἰς τὰ ταμεῖα τοῦ Παναγίου Τάφου ἡλαττοῦτο, ἢ καὶ ἀπλῶς ἂν ἀπηγορεύετο τοῖς Πρωθιεράρχαις τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ νά ἐδρεύωσι, μονίμως σχεδόν ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ τῷ κυρίῳ σκοπῷ τῆς ἀποτελεσματικωτέρας διενεργήσεως τῶν ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου συνεισφορῶν καὶ ἐν γένει χάριν τῆς λυσιτελεστέρας διεξαγωγῆς τῶν ὑλικῶν αὐτῶν ὑποθέσεων,²⁷⁶ καθὼς καὶ νά περιοδεύωσιν αὐτοπροσώπως –τόσον οἱ τῶν Ἱεροσολύμων ὅσον καὶ οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας– ἢ δι' ἀντιπροσώπων καθ' ἀπάσας τὰς διευθύνσεις τῆς περιφέρειας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἐλέους χάριν, πρὸς δέ καὶ ἵνα ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ καὶ παροικίᾳ ἔχῃ ἄδειαν (ὁ Ἱεροσολύμων) κεκτηῖσθαι Πατριαρχικά αὐτοῦ Μοναστήρια Ἐκκλησίας τε καὶ Μετόχια ... εἴτε ἐν τῇ Βασιλευούσῃ ταύτῃ τῶν πόλεων καὶ ἄλλοις τόποις καὶ πόλεσι καὶ πέραν τοῦ Παραδουνάβου ἐν τοῖς ὁρίοις τῶν Θεοστηρίκτων ἐκλαμπροτάτων Αὐθεντειῶν καὶ Ἡγεμονειῶν Οὐγγροβλαχίας, φαμέν, καὶ Μολδοβλαχίας,²⁷⁷ ἐάν οἱ Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως δέν ἐμερίμνων συνεχῶς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Κυπρίων καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς Ἑνετοκρατίας καὶ καθ' ὅλον τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, ²⁷⁸ εἶναι πλέον ἢ πιθανόν ὅτι ὁ μὲν Πανάγιος Τάφος, ἢ γενικώτερον εἰπεῖν, πάντα τὰ ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήματα πρὸ πολλοῦ θά ἦσαν ξένα καὶ ἀλλότρια τοῖς Ὁρθοδόξοις, ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων Θρόνος ἀπ' αἰώνων θά εἶχε μετατραπῇ εἰς ἀπλοῦν Μετόχιον τῆς Μονῆς Σινᾶ, ἐάν δέν εἶχεν ἐκλατινισθῇ,²⁷⁹ ἢ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου θά εἶχεν

²⁷⁶ Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 496 Κώδιξ τοῦ Β' τμήματος τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Βιβλιοθήκης (Κώδικες Λαύρας Αγ. Σάββα) εἶναι κατάστιχον τῶν ἀδελφάτων τοῦ Παναγίου Τάφου τῶν ὑπαρχόντων ἐν τῇ Ὁθωμ. Αὐτοκρατορίᾳ, Μολδοβλαχίᾳ καὶ Ρωσσίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1543-1590, φέρει δέ χρονολογίαν συντάξεως αὐτοῦ ζνβ' 7052=1544. Ἐπίσης ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 509 Κώδιξ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Πατρ. Βιβλιοθήκης ἀποτελεῖ κατάλογον συνδρομητῶν καὶ ἀδελφάτων ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου τῶν ἐτῶν 1649-1669. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 324 Κώδιξ τοῦ ἐνταῦθα Ἀγιοταφίτικοῦ Μετοχίου ἀπαρτίζει «κατάστιχον τῶν ὀνομάτων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ταξειδίου τῆς Μαύρης Θαλάσσης ... καθὰ περιέχουσι τὰ παλαιὰ κατάστιχα τῶν περιελθόντων κατὰ καιροὺς πανοσιωτάτων ἀγίων Πρωτοσυγγέλλων τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοδόχου Τάφου» τῶν ἐτῶν 1698-1736. Καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. δέ 496 Κώδιξ τῆς αὐτῆς Βιβλιοθήκης ἀποτελεῖ κατάστιχον Ἀδελφάτων τῆς Μακεδονίας ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου τῶν ἐτῶν 1780-1792.

²⁷⁷ Σιγγίλιον Νεοφύτου Ζ' κυροῦν τὰ προνόμια τοῦ Ἱεροσολ. (1793) Θρόνου ἐν σελίδι 508· ὅρα καὶ τό προηγούμενον Συνοδικὸν Γράμμα Ἀθανασίου τοῦ Ε' (1709) ἐν σελίδι 478 περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου.

²⁷⁸ Βλέπε τὴν σειρὰν τῶν σχετικῶν ἐγγράφων ἀπὸ σελίδος 546 καὶ καθεξῆς.

²⁷⁹ Τὰς ἐν Αἰγύπτῳ ἐνεργείας τῶν Λατίνων ἐκτίθησιν ὡς ἐξῆς ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ματθαῖος (1746-1766)· «Οἱ Καθολικοὶ κατώρθωσαν ἐν Ρώμῃ ὅπως Σύρος τις παπᾶ Γιούσεφ Βαβύλας, εἰδήμων τῆς Λατινικῆς, Ἰταλικῆς, Ἑλληνικῆς καὶ Ἀραβικῆς χειροτονηθῇ ὑπὸ τινος ἀποκατασταθέντος ἐν Συρίᾳ Σεραφεῖμ, Πατριάρχου παπιστοῦ, ἐπίσκοπος οὐκ οἶδαμεν τίνος πόλεως καὶ ἀποσταλῇ εἰς Αἴγυπτον, ὡς τοποτηρητῆς τοῦ Ρώμης. Ἐλθὼν δέ οὗτος εἰς Αἴγυπτον, ὑπεκρίνετο τὸν ἀπλοῦν ἱερέα καὶ ἔφερε συστατικά πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ προξένους, καὶ εἶχε σχῆμα ὑποκριτικόν τοῦ Ἀρείου. Τό δέ Τεσσαρακονθήμερον, ὅποτε οἱ Λατίνοι ἐορτάζουσι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τότε αἴφνης ἐλειτούργησε, κατὰ τὴν τάξιν τῶν Ὁρθοδόξων, ὡς Ἀρχιερεὺς. Καὶ οἱ Λατίνοι, πλούσιοι

ὑποκύψει κατά πᾶσαν πιθανότητα εἰς τόν μοιραῖον νόμον τῆς παρακμῆς ἴσως δέ καί ἀποσυνθέσεως, καί ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀντιοχείων, ἔνθα τό πρῶτον ἐκλήθησαν οἱ μαθηταί τοῦ Σωτῆρος **Χριστιανοί**, μόνον ἐκ τῶν δέλτων τῆς Ἐκκλ. Ἱστορίας θά ἐγινώσκετο ὅτι ἦν ποτέ καιρός καθ' ὃν ἀπετέλει ἓνα τῶν τεσσάρων Πατριαρχικῶν Θρόνων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἀλλ' οἱ Πρωθιεράρχαι τῆς νέας Ρώμης μεριμνῶντες, ὡς **Πρῶτοι ἐν ἰσοίς**, περὶ τῆς εὐσταθείας τῶν λοιπῶν Πατριαρχικῶν Ἐκκλησιῶν, οὐδέποτε κατῴκνουν καί νά ἐπικαλῶνται τήν πρόφρονά σύμπραξιν καί συναντίληψιν τῶν ὁμοτίμων αὐτοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν των, καθιστῶντες αὐτούς κοινωνούς ἐν τῇ διοικήσει τῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου πραγμάτων. Καί τρώντι, πλήν τῶν γενικοῦ ἐνδιαφέροντος ὑποθέσεων καί ζητημάτων ἐν οἷς ἡ συναίνεσις ἐκείνων ἦν ἀπαραίτητος, καί ἐν πᾶσι τοῖς ἀποκλειστικῶς εἰς τό κλίμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἀφορῶσι, φερ' εἰπεῖν, περὶ ἐκλογῆς καί ἀποχωρήσεως Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν, περὶ παύσεως, καθαιρέσεως, ἀθώσεως Ἀρχιερέων, περὶ ἐκδόσεως Σιγγιλιωδῶν Γραμμάτων ἐκκλησιῶν, Μονῶν, Σχολῶν καί ἄλλων εὐαγῶν Καθιδρυμάτων, μέχρι καί αὐτῶν τῶν ἐνοριακῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως πραγμάτων, – ἐν οἷς οὐδ' αὐτή ἡ Συνοδική καὶ σύμπραξις ἦν τι ἀπολύτως ἀπαιτούμενον, – καθὼς καί ἐπὶ ὅλως ιδιωτικοῦ χαρακτῆρος τοιούτων, οἱ Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καί ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, ὅσάκις παρήσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, πάντοτε ἐκαλοῦντο ἐν ταῖς Συνοδικαῖς συνεδριάσεσι καί συμμετεῖχον τῶν συζητήσεων καί συναπεφαίνοντο καί συνυπέγραφον, συνωδὰ τῇ κρατούσῃ ἀρχαίᾳ παραδόσει.²⁸⁰ οὐ μὴν δ' ἀλλά, οὐδεὶς ποτέ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, ἐξ

ὄντες καί δυνατώτεροι καί σύμφωνοι, **προφασιζόμενοι ὅτι ὁ Θρόνος τῶν Ὁρθοδόξων πνέει τὰ λοίσθια, ἠθέλησαν νά τόν κάμωσι Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας**. Ταῦτα στοχαζόμενοι οἱ ἐν Αἰγύπτῳ μέιναντες ὀλίγοι Ὁρθόδοξοι Ρωμαῖοι καί ἐντόπιοι καί τινες Λαοδικεῖς καί Τριπολίται, παρεκίνησαν ἡμᾶς νά φύγωμεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καί νά συμβουλευθῶμεν μέ τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην καί τήν Ἱεράν Σύνοδον, ἴσως εὕρομεν τρόπον Κυβερνήσεως. Ἐάν δέ καί οὔτοι δέν βοηθήσωσι, χάνουσι καί τοῦτον τόν δεύτερον Θρόνον ὁμοῦ μέ τόν πρῶτον τῆς Ρώμης ...» (Αὐτοβιογραφικά Ἀπομνημονεύματα Ματθαίου ἐν παλαιῷ Κώδικι Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας· Βλέπε καί «Ματθαῖος ὁ Ἄνδριος Πάπας καί Πατρ. Ἀλεξανδρείας κτλ. ὑπό Δ. Πασχάλη ἐν Αθήναις 1901).

²⁸⁰ Τῆς συμμετοχῆς τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν (ἐνδημούντων ἐν τῇ Βασιλεουσῇ), ἐν διοικητικοῖς ζητήμασιν ἀφορῶσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τό κλίμα τοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, μαρτύρια ἱκανά παρέχει ἡμῖν ἡ ἱστορία λ.χ. τῷ 1186, ἐπὶ τοῦ Οἰκουμ. Πατρ. Βασιλείου Β', οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων καλοῦνται ἐν τῇ Συνόδῳ ὅπως λάβωσι μέρος ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς διαμαρτυρίας τοῦ Μητρ. Κυζίκου ὅτι εἰς τὰς γενομένας ψήφους ἐπὶ ἐκλογῇ Μητροπολιτῶν τινων δέν ἐκλήθη «καί τοῦτο τῇ Μεγάλῃ Πύλῃ ἐνδημῶν» (Ράλλη καί Ποτλῆ Ε'. 314 «Σημείωμα Βασιλικόν ἀκυροῦν τὰς γενομένας ψήφους ἀπουσία τινός τῶν ἐν τῇ Μεγάλῃ Πόλει ἐνδημούντων Ἀρχιερέων»). Κατά τό αὐτό ἔτος οἱ Πατρ. Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων συμμετέχουσι τῆς, προτάσει τοῦ αὐτοῦ Κυζίκου, Συνοδικῆς συσκέψεως περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ ΜΗ'. Κανόνος τῆς Πενθέκτης Συνόδου ἀναφορικῶς πρὸς τὰς συζύγους τῶν ἐκλεγομένων Ἀρχιερέων (αὐτόθι 39 «περὶ τοῦ κείρεσθαι τὰς τῶν ὑποψηφίων Ἀρχιερέων γυναῖκας») Ἐπὶ τοῦ Οἰκουμ. Πατρ. Μιχαήλ τοῦ Γ' (1169-1177), οἱ Πατρ. Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων μετέχουσι τῆς Συνοδικῆς αποφάσεως περὶ μεταθέσεως τοῦ Μητρ. Ἀγκύρας εἰς τήν ἐπαρχίαν Κερασσοῦντος (αὐτόθι 394 «**Ἐπὶ τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου κυροῦ Μιχαήλ (Γ' τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου) συμπαρόντων καί τοῦ Ἀντιοχείας καί τοῦ Ἱεροσολύμων καί Ἀρχόντων Βασιλικῶν, Μιχαήλ τις ἐπικηρυχθεὶς Ἀμασειας, εἶτα ὡς σχολάζων τήν Ἀγκυραν λαβὼν καί τόν**

ὑπερμέτρου καθ' ἡμᾶς φιλαδελφίας, ἀπηύθυνέ τινα τούτων παρατήρησίν τινα, καί ἐν αἷς περιπτώσεσιν οὗτοι, ἐπὶ προφανεῖ ὑπερβασία τῶν στοιχειωδεστέρων Κανονικῶν Διατάξεων, διεξήγον ἀπ' εὐθείας συνενόησεις μετὰ Μητροπόλεων καὶ ἐπαρχιῶν τοῦ Θρόνου, ἐξέπεμπον Γράμματα ἐγκύκλια εὐχετικά, προτρεπτικά, ἢ συστατικά, ἔστιν ὅτε δέ προέβαινον μέχρι καὶ τῆς ἐκδόσεως Σιγγιλιωδῶν Γραμμάτων καθοριζόντων τὰ τῆς διοικήσεως εὐαγῶν Καθιδρυμάτων ἐντός τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κειμένων. Πληθὺς τοιούτων ἐγγράφων, ἐκδεδομένων τε καὶ ἀνεκδότων εἰσέτι ἐν τοῖς Πατριαρχικοῖς Ἀρχείοις ἀποκειμένων, πιστοποιοῦσι τό πρᾶγμα, διατρανοῦντα οὕτω καὶ προκηρύττοντα διαπρυσίως τὴν ἀλληλεγγύην τὴν βασιλεύουσαν μεταξύ τῶν Πρωθιεραρχῶν τῶν Ἀποστολικῶν Πατριαρχικῶν Ἐκκλησιῶν· ἡ δέ ἀλληλεγγύη αὕτη δι' ἧς «εἰς μίαν σύμπνοιαν καὶ συμφυΐαν πνευματικὴν ἐνούμενοι, δια τῆς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγάπης, ἀλλήλων ἀντελαμβάνοντο»²⁸¹ –καὶ τὴν ὁποῖαν οὐδεὶς ζιζανίων πονηρός σπορεύς σκοτίως ἐγκατασπεύρων ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ Κυρίου τὰ σπέρματα ἀμοιβαίων ὑπονοιῶν, δυσπιστιῶν, μικροφιλοτιμιῶν καὶ ἀντεγκλήσεων ἀπεπειρᾶτο νὰ διασπάσῃ– τὰ μέγιστα συνεβάλλετο, κατὰ τὰς μακρὰς δυσχειμέρους ἐποχάς, εἰς τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀσινούσας διασώσεως τῆς πατρῴας παρακαταθήκης τῶν ἀπαγραπτῶν θεσμίων καὶ δογμάτων καὶ προνομίων καὶ δικαίων.

τόπον αὐτῆς, τῇ τοῦ Κερασσοῦντος μετετέθῃ καὶ τοῦ Θρόνου ταύτης ἐγκρατὴς γέγονεν ὑποβιβασθεῖς» ἀπὸ δ' ἑξῆς). Καὶ σημειωθήτω ὅτι τότε οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων ἦσαν σχολάζοντες ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἷον οἱ Τитуλάριοι, ἅτε τῶν Θρόνων αὐτῶν κατεχομένων ὑπὸ τῶν Λατίνων Σταυροφόρων.

²⁸¹ Βλέπε Σιγγιλιῶδες γράμμα Γαβριὴλ τοῦ Γ'. (1707) περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου ἐν σελίδι 468 καὶ καθεξῆς.